

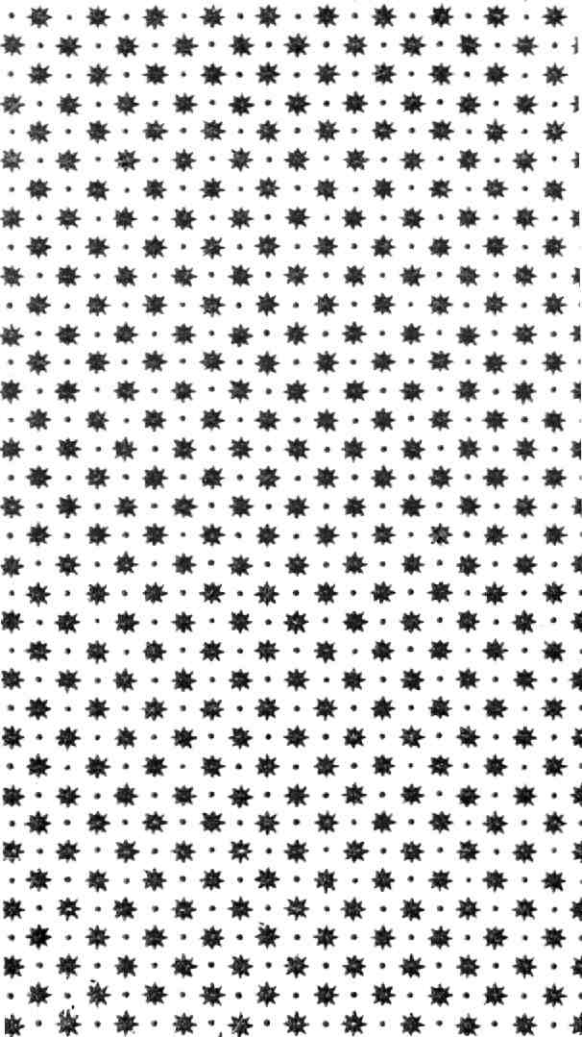

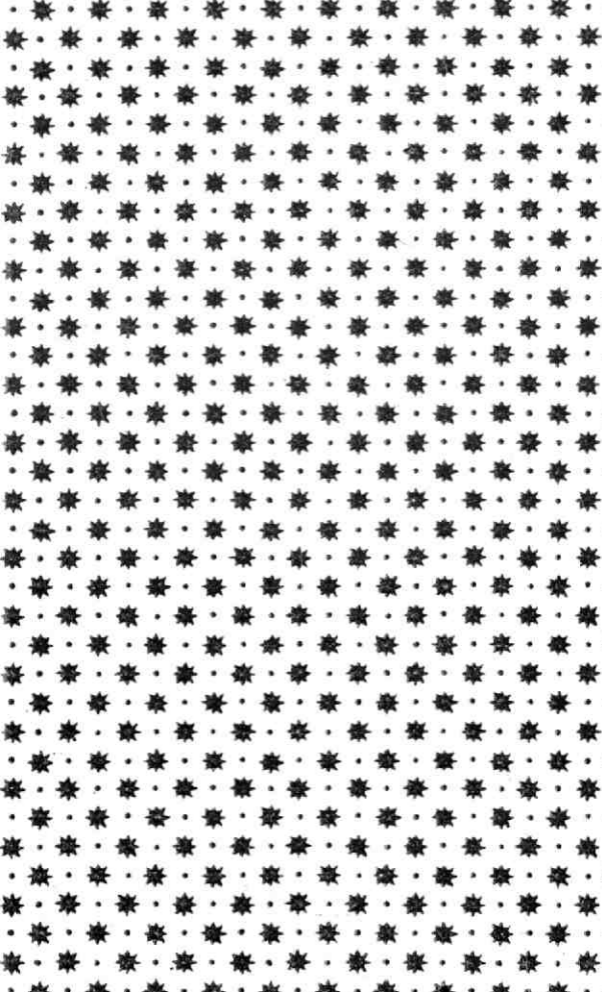
**Jesus' Hart of het Hart Gods en het hart der menschen,
volgens de H. Schrift, met betrekking tot het allerheiligste Hart
van Jesus; voorafgegaan van eene verhandeling over de
devotie tot hetzelfde HH. Hart**

<https://hdl.handle.net/1874/236013>

Vak 71

189

mm 13222

JESUS' HART

VAN 71
189

OF

HET HART GODS

EN HET

HART DER MENSCHEN,

VOLGENS DE H. SCHRIFT,

MET BETREKKING TOT HET

ALLERHEILIGSTE HART VAN JESUS;

VOORAFGEGAAN VAN EENE VERHANDELING

OVER DE DEVOTIE TOT HETZELFDE HH. HART.

DOOR

R. J. PIERIK S. J.

Zij zullen opzien tot Hem, dien zij
doorstoken hebben.

Zach. XII. 10. Jo. XIX. 37.

's BOSCH,
G. MOSMANS.
1870

BIBLIOTECA
CONV. WICHENS
ORD. FRAT. MIN.

IMPRIMATUR.

Datum in *Haaren* 17 Jan. 1870.

J. CUIJTEN, *Libr. Cens.*

VOORBERIGT.

De uitdrukking: *Hart Gods*, en zelfs die van: *hart der menschen*, heeft niet altijd in de *H. Schrift* dezelfde betekenis. Het eigenlijke *Hart van Jesus*, dat wij beide een goddelijk en een menschelijk hart kunnen noemen, wordt er doorgaans niet door aangeduid. Soms is toch werkelijk *dit* Hart bedoeld; en ook daar, waar zulks niet regtstreeks plaats heeft, vindt men toch dikwijls zulke dingen òf van het Hart Gods òf van dat der menschen medegedeeld, welke met het Hart van Jesus eenigzins in betrekking staan, en dus niet zonder vrucht met de devotie tot dit *HH. Har* in verband gebragt worden.

Ons doel nu was het de verschillende teksten, die hieromtrent in de gewijde Bladen voorkomen, te verzamelen, en al die plaatsen, of althans de voornaamste, waarin van het Hart Gods of van het hart der menschen gesproken wordt, eenvoudiglijk bij één te brengen. Op die wijze dachten wij aan Christelijke lezers en inzonderheid aan de jeugdige Levieten en Priesters des Heeren eene bron van levende wateren en aldus eene rijke stof voor verdere overwegingen te kunnen aanbieden.

Dewijl echter eene drooge verzameling van schriftuurteksten ter lezing weinig geschikt en dus aan verreweg de meesten niet aangenaam zijn zou, zijn wij spoedig op de gedachte gekomen van een anderen weg te mogen inslaan. Het was: de verschillende godspraken, naarmate de H. Schrift die voorhoudt, wel één voor één aan te voeren, maar tevens, zooveel mogelijk, tot een zamenhangend geheel te vereenigen. Hierdoor moest natuurlijk, (waar men wél op letten moet) niet juist eene verhandeling over het H. Hart van Jesus alleen, maar veeleer eene soort van korte geschiedenis van het Hart Gods en het hart der menschen, in zijn geheel, te voorschijn komen.

Dat wij in de uitvoering naar wensch geslaagd zijn, durven wij volstrekt niet beweren. Wij gevoelen veeleer, meer dan iemand, het gebrekkige, dat er in voorkomt; hetgeen ons overigens in het geheel niet bevreemd heeft, al was het maar om het weinige, als het nog iets is, wat wij aan-

troffen, dat ons den nieuwen weg, dien wij bewandelden, eenigzins gemakkelijker kon maken.

De ware vrienden van het Hart Gods zullen ons desondanks onze zwakke poging ten goede duiden; daar houden wij ons ten volle van verzekerd. Ook is voor hen over het Hart van Jesus bijna overal in de H. Schrift veel te leeren; maar zekerlijk vooral daar, waar van een hart spraak is; zoodat al de teksten, die over het Hart Gods, of over dat der menschen spreken, wel eenigzins met Jesus' Hart in verband gebragt mogen worden. Is al ons werk, en ook de wijze van uitvoering eenigzins nieuw (wat wij niet willen ontkennen) dan mag het, dunkt ons, deswege niet afgewezen worden, maar veeleer aanspraak maken op een klein plaatsje tusschen de rij van goede boeken, die tot nu toe over Jesus' beminnelijk Hart geschreven zijn. Mocht iemand er door opgewekt worden, om de inderdaad goddelijke, maar helaas! zoo weinig gekende schatten van het Woord Gods, nog meer te doorzoeken, dan waren wij dubbel gelukkig! Maar in elk geval wenschen wij, dat de Katholieke lezer en het Hart Gods en het zijne er beter doorleere kennen; dat hij het Hart Gods en een menschelijk hart in het Hart van den aanbiddelijken Verlosser er te meer om bewondere; dat hij daardoor de devotie jegens het eeuwig onvergelykelyk Hart van Jesus Christus vuriger omhelze, en aldus, met ons, een plaatsje vinde in *dat* Hart, hetwelk ons allen met eene waarlijk goddelijke, of, zooals de Apostel

het uitdrukt, met eene inderdaad *overgroote liefde*, uitermate groote liefde, *nimiâ charitâte*, heeft lief gehad, lief heeft en zoekt.

Op den Feestdag der H. Elisabeth,

19 November. 1868.

I N H O U D.

BLADZ.

INLEIDING.

Over de devotie tot het H. H. Hart van Jesus. 1

EERSTE HOOFDSTUK.

Het voorwerp dezer devotie.

- I. Het voorwerp dezer devotie is niet: eene bloote afbeelding van Jesus' Hart . . . 5
- II. Het hart, alleen als symbool der liefde, is het voorwerp dezer devotie niet . . . 9
- III. Het voorwerp dezer devotie is het waar en natuurlijk Hart van Jesus. In welken zin? 11
- IV. Het voorwerp dezer devotie het Hart van den Godmensch zijnde verdient al onzen eerbied en aanbidding 16
- V. Over de voortreffelijkheid van het voorwerp dezer devotie 19

TWEEDE HOOFDSTUK.

De beweegredenen, die ons moeten aansporen tot het behartigen dezer devotie.

BLADZ.

I. Wat wij door beweegredenen te verstaan hebben	24
II. Eerste beweegreden: het voorwerp dezer devotie is een hart en wel het Hart van Jesus	28
III. Tweede beweegreden: de wensch en wil van Jesus zelve, die ons deze devotie leert.	59
IV. Derde beweegreden: de gunsten en genaden met het beoefenen dezer godsvrucht verbonden	74
V. Vierde beweegreden: Jesus' goedheid, daar hij deze devotie <i>in onze tijden</i> geschonken heeft	81

DERDE HOOFDSTUK.

Het doel dezer devotie.

I. Het doel in één woord uitgedrukt is de liefde tot Jesus	87
II. Het algemeene doel: <i>liefde tot Jesus</i> hangt zamen met het bijzondere: <i>liefde tot Jesus in zijn lijden</i> en in het allerheiligst <i>Sacrament</i> .	89
III. Hoe het doel dezer devotie, dat is <i>wederliefde</i> , op verschillende wijzen beoogd kan worden	95
IV. Oefening van het geheugen met betrekking tot deze devotie	97
V. Over de oefening van het verstand om de devotie tot Jesus' Hart wèl te behartigen.	102

VI. De volkomen wederliefde vordert het gansche hart, en inzonderheid <i>navolging</i> en <i>eerherstel</i> , en dus den geheelen <i>wil</i> van den mensch	108
VII. Besluit	113

EERSTE DEEL.

HET HART GODS EN HET HART DER MENSCHEN
IN HET OUDE TESTAMENT.

EERSTE HOOFDSTUK.

Gods Hart en het hart der menschen bij de schepping.

I. Het hart is het middelpunt van het gansche leven des menschen, waarop derhalve Gods oog gerigt is	117
II. Ons hart door God voortgebracht blijft op bijzondere wijze met zijn Schepper verbonden	130
III. Het hart is voor God geschapen en streeft dus onophoudelijk tot Hem aan wien het teruggeschonken moet worden	136
IV. Ons hart (vooral, volgens de H. Schrift, als de zetel van wil en verstand beschouwd) is geschapen naar Gods beeld en gelijkenis en kan derhalve God bezitten en aan Hem gelijkvormig worden	143

TWEEDE HOOFDSTUK.

Hel Hart Gods en het hart van Adam in het aardsch Paradijs.

I. Gods oog, de spiegel zijns Harten, op Adams hart gerigt	150
--	-----

- II. Adams oog op het Hart Gods gerigt 155
- III. Naauwer verband tusschen Gods Hart en het hart van Adam gelegd, door Adam miskend 158
- IV. Door de belofte van den toekomstigen Verlosser vertoont zich nog volkomener de goedheid van Gods Hart en kunnen wij met meer regt van *het Hart Gods* spreken 164
- V. Tranen van droefheid; Roede en doornen voor het menschelijk hart 168

DERDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods en de Arke. — Noë.

- I. Adam verkondigt de belofte, welke in betrekking staat met het Hart Gods en der menschen 174
- II. Het Hart Gods schromelijk vergeten 178
- III. Het Hart Gods verontschuldigt het hart der menschen en sluit een nieuw verbond met Noë 184

VIERDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods en de Patriarchen. Abraham, Isaak en Jakob. Job.

- I. De Patriarchen, Abraham, Isaak en Jakob, mannen naar Gods Hart 188
- II. De heilige man Job, en zijn hart met betrekking tot het Hart Gods 202

VIJFDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods en Israëls hart 210

BLADZ.

ZESDE HOOFDSTUK.

<i>De man naar Gods Hart, David</i> . . .	234
I. Het heilig en godminnend hart van David	236
II. David de uitmuntende dichter met be- trekking tot het Hart Gods en het hart der menschen	242
III. Davids hart een hart naar Gods Hart, — een koninklijk hart	247
IV. Davids hart, het vóórbeeld (de type) van het Hart van Christus	252
V. David de voorvader van den Messias .	260
VI. David de propheet van het Hart Gods .	265
VII. Het toekomstige Hart Gods op velerlei wijzen in de eigenschappen van Davids hart geteekend	281

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Salomon, de leeraar des harten.

I. Moria, de berg van het Hart Gods . .	287
II. De tempel, het paleis van Gods Hart onder de menschen wonend	298
III. Salomon, een nieuw vóórbeeld en pro- pheet van het toekomstige Hart Gods .	313
IV. Salomons Hooglied: de vereeniging van het Hart Gods en het hart der menschen	319
V. Salomon, de leeraar des harten	329
VI. Salomons hart, een droevig toonbeeld van het hart der menschen	339

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De propheten van het Hart Gods.

I. De propheten	345
---------------------------	-----

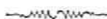
II. De propheten ons onderrigtende ten aanzien van het menschelijk hart	3
III. De onderrigting der propheten met betrekking tot het Hart Gods	3
IV. De treffendste prophetiën met betrekking tot het Hart Gods	3
V. Verdere voorafbeeldingen en aanduidingen van het Hart Gods, in het Oude Testament	3
VI. Verdere aanduidingen van het toekomstige Hart Gods in verschillende zaken of gebeurtenissen van het Oude Testament	3
VII. Terugblik	3

INHOUD

VAN HET

TWEEDE DEEL.

Het geheim van Gods Menschwording bij uitnemendheid het geheim des harten.	409
Het Hart Gods op bijzondere wijze in het Nieuwe Testament door Jesus zelve er vereering voorgesteld	435
Het Hart Gods meer in 't bijzonder en voortdurend aan de menschen voorgesteld door de wonderen, woorden en werken van Jesus	455
Het Hart Gods aan ons getoond bij de in- stelling van het Allerheiligst Sacrament. —	474
Het Hart Gods bij uitstek duidelijk tot ons sprekend in het lijden en op het kruis van Jesus. —	490

VI. Het Hart Gods ons nogmaals duidelijk toesprekend in zijn laatste lijden en in zijn breken op het kruis	5
VII. Het Hart Gods doorboord op het kruis allerduidelijkst tot ons hart sprekend .	525
VIII. De triomf van het Hart Gods door en na de verrijzenis van Jesus	542
IX. De volkomen triomf van het Hart Gods in Jesus' Kerk in en door het Hart van Jesus	554
Gebeden en overwegingen onder de H. Mis	563
Opdragt aan het H. H. Hart van Jesus . .	597
Min of meer verklaarde Schriftuurplaatsen .	599

INLEIDENDE VERHANDELING

OVER DE DEVOTIE

TOT HET

ALLERHEILIGST HART VAN JESUS.

Het Hart Gods en het hart der menschen, ook elk afzonderlijk, maar vooral in hun verband en in hunne onbegrijpelijke vereeniging beschouwd, — welk een geheim voor ons menschen op aarde! Ja waarlijk, het is zulk een geheim, dat wij het te regt voor een der grondgeheimen van onze heilige en waarachtig goddelijke godsdienst houden; een geheim, dat wij teregt den grondslag van vele andere geheimenissen noemen; een geheim, dat met al de andere althans eenigerwijze is verbonden; dat derhalve deels als het begin, deels als het werkdadig middel, deels als het verheven doel van al de andere mysteriën beschouwd moet worden. Dit geheim nu te beschouwen en zoo klaar mogelijk aan Christelijke harten voor te houden, ziedaar ons doel. —

Wie dan ook ons volgen wil bij de blootlegging van zulk een mysterie, volge met aandacht. 't Is niet voor een ieder, en zeker niet voor de minnaars eener nietswaardige en hartverdervende romanlectuur, dat wij het wagen mogen zulke geheimen te ontvouwen. Voor U slechts, Christen! voor u, die, om nu reeds met een woord der *H. Schrift* te spreken, werkelijk „*een hart hebt*”, dat is: die verstand en moed bezit, om het eenig noodzakelijk werk uwer heilig- en zaligheid met kracht aan te grijpen en, zonder omzien, voort te zetten, voor u alleen is de verborgen schatkamer der goddelijk geheimen open. Gij alleen moogt ons volgen, gij alleen dit heiligdom binnentreden; niemand anders.

Om u echter niet op eens en als plotseling in dien grenzelozen oceaane te doen inzien en als het ware u te doen verliezen, willen wij u in het kort blootleggen, welk eigenlijk het hoofddoel van uwe beschouwingen wezen moet. Moeijelijk valt dit ook niet; want het is niets anders, dan het geheim zelf dat we verklaren; en dus, met korte woorden *Gods liefde en uwe liefde* beschouwd en vereenigd in de devotie tot het goddelijk Hart van Jesus. Het *Hart Gods*, als zoodanig, en in den eersten zin, beteekent: *liefde*; het *hart der menschen*: *wederliefde*. En die beiden in *Jesus Hart* te beschouwen is het einddoel onzer overwegingen. Hebt gij dit eenmaal begrepen, en wèl begrepen, dan zullen de anders geheimzinnige sluijers van lieverlede voor u wegvallen; dan zult gij aan de gedachte en uitdrukking van *Hart Gods* van het begin af ware beteekenis hechten; dan kunt gij er alle

hoe komen u een geheel duidelijk denkbeeld over de gansche geschiedenis van *het Hart Gods en het hart der menschen* te vormen. Laten we dus beginnen met u vooreerst in te lichten over den zwaren aard, het wezen en de voortreffelijkheid der *Devotie tot het Allerheiligst Hart van Jesus*. Hierdoor zal het volgende verduidelijkt worden, en zal de ware beteekenis van *Hart Gods en hart der menschen* geheel worden verklaard.

Om den aard en de waardij eener devotie wèl te zien, dient men natuurlijk acht te geven op de zaken, waardoor het wezen en de natuur van de godsvrucht meer bijzonderlijk omschreven en bepaald moeten worden. Het *voorwerp*, de *beweegreden*, en het *doel* zijn de voornaamste, die hiertoe hooren; zoodat wij noodzakelijk over deze drie te reken hebben.

En in der daad; hoe heiliger en verhevener *voorwerp* aan onze godsvrucht wordt voorgesteld, hoe eerder het aller harten tot zich zal trekken. Hoe krachtiger en dringender de drijfveeren zijn, die ons daartoe aansporen, hoe sterker zij ons zullen omarmen en dringen. Hoe liefeliker en edeler eindelyk het doel is van de devotie, hoe zoeter en aangenaamer het ons zal boeijen.

Wat moet het dan zijn of wat zal het niet zijn, waar het voorwerp het Hart Gods, en dus, in goet verstande, God zelf, de beweegreden hoofdzakelyk dezelfde God, het doel al wederom, in den zinnigen zin, niets anders dan God zelf is? — God

en Gods Hart dus in betrekking met het onze, o waarlijk, wij kunnen vooruit beseffen, hoe zoet en hoe dringend, ja hoe noodzakelijk mag ik bijna zeggen, zulk eene devotie voor ons menschelijk hart moet zijn; wij moeten wel terstond begrijpen, hoe zaligend zij wezen zal voor elk mensch, die zich een hart in den boezem gevoelt, en gelooft, ja, dat de God der glorie zelf uit zijn hemel is afgedaald tot ons menschen, om insgelijks een menschelijk hart, — maar in de allerheiligste menschheid van Jesus en in den Persoon des eeuwigen Woords vereenigd met de goddelijke natuur, — in een menschelijken boezem te dragen. — Wie echter ook *niet* gelooft, trede nooit in dit Heiligdom binnen. De gansche Majesteit des Heeren zou den roekeloozen navorser verpletteren 1); — en alleen aan de kleinen wordt het geopenbaard 2), — wat eene oneindige en almachtige liefde voor den armen mensch heeft kunnen en willen doen.

1) Spreuk. XXV, 27. 2) Matth. XI, 25.

EERSTE HOOFDSTUK.

HET VOORWERP DEZER DEVOTIE.

I.

Het voorwerp dezer devotie is niet: eene bloote afbeelding van Jesus' Hart.

Het voorwerp dezer heilrijke en in der daad goddelijke devotie, die dan ook gezegd mag worden door geene andere te zijn overtroffen, is gemakkelijk zeer in 't kort, en zelfs met twee woorden aan te duiden: *Jesus' Hart*.

Wie Jesus kent en bemint, heeft ook werkelijk weinig meer ter verklaring noodig. JESUS zelf in zijn Hart, of liever zijn Hart om Hem zelve, dat is om zijn goddelijken Persoon, vereerd, het zegt reeds alles voor elken ijverigen en den Godmensch beminrenden leerling. Dewijl immers Jesus' Hart moet vereerd worden zoo als het in werkelijkheid bestaat; en Jesus, de Zoon Gods en des menschen, waarachtig God en waarachtig mensch, nu aan de

regterhand zijns Vaders leeft en in glorie heerscht, is het noodzakelijk zijn levend, glorievol en nu op de vleugelen der Cherubijnen zetelend Hart, dat wij in deze devotie, op eene bijzondere en eigenaardige wijze, vereeren, liefhebben, en aanbidden.

Streng genomen, zou hier niets behoeven bijgevoegd te worden; en kan het alleen nog zaak zijn, deze treffende waarheid wat duidelijker en tevens krachtiger te doen uitkomen, van den eenen kant door te wijzen op hetgeen eigenlijk deze devotie *niet* uitmaakt, van de andere zijde, door acht te geven op een gewichtig gevolg, dat uit de ware kennis van dit goddelijk voorwerp noodzakelijk moet getrokken worden.

Wat het eerste betreft, vinden wij aanstonds *twee* dingen, welke wij zekerlijk moeten uitsluiten. Het eerste is: de bloote afbeelding of figuur; het tweede: het zinnebeeld of *sijmbool*; twee zaken, die wel insgelijks tot deze devotie behooren en daarmee samenhangen, maar er toch geenszins het ware en eigenlijke voorwerp van uitmaken; hetgeen wij kortelijk moeten ophelderen.

Het is natuurlijk, dat men van elke lichamelijke zaak, en dus ook van het allerheiligst en aanbiddelijk Hart van Jesus, eene teekening of afbeelding vervaardigen kan. Men vermag het af te malen, uit te beelden, na te bootsen, en aldus aan onze oogen en aan ons hart voor te stellen. Een ieder weet het. En zulk eene afbeelding, figuur of teekening mogen wij niet slechts maken of laten vervaardigen, wij mogen die ook vereeren en doen vereeren. Ja! Jesus zelf heeft geleerd aan zijne bevoorregte dienaressen, de gelukzalige Maria

Margareta, dat deze vereering niet alleen aan Hem zelve hoogst aangenaam, maar ook aan ons bij uitstek nuttig zoude zijn; zóó zelfs, dat er zeer bijzondere gunsten en genaden zullen verleend worden op die plaatsen en aan die personen, waar en door wie dit zinnebeeld zijner eindelooze liefde deze vereering ontvangt. Ja zóó, dat de tempel, de woningen, de vertrekken, waar de afbeelding van Jesus' Hart wordt verbeeld en met een geloovig hart vereerd, den zegen van dat goddelijk Hart over de bewoners zien nederdalen. O, mogten alle Christenen deze eerste en zoo gemakkelijke oefening begrijpen! Mogten ze die, veel meer dan ze nu doen, ter harte nemen en volbrengen! Hoe veel zou reeds daardoor ter verbreiding dezer heilrijke godsvrucht gewonnen, hoe groot een heil voor hen zelve en voor al de hunnen door Jesus' hart verworven zijn! Maar helaas! het beeld van hun eigen kleinheid, de afbeelding, van ik weet niet wie, wordt honderden duizendwerf vermenigvuldigd; terwijl het beeld van den Koning der koningen, de voorstelling van het Hart Gods zelf, zoo als Hij dit in de treffendste kleuren aan ons menschen verbeeld heeft, dikwijls door eene onverklaarbare nalatigheid, dikwijls misschien uit menschelijk opzigt, uit vrees voor een aardworm, geen plaatsje vinden kan. Is het te begrijpen, dat men aldus de zegeningen des hemels verwaarloost?

Maar ook gij, Christen! die deze afbeelding lief hebt, en ze plaatst, waar ge maar geschikt kunt, ook gij dient hier wèl acht te geven op den aard dezer vereering. Gij zoudt trouwens geheel dwalen, indien ge de vereering aan zulk eene af-

beelding bewezen als eene *volstrekte*, en in dat beeld berustende beschouwen mogt. Het is immers alleen eene *betrekkelijke*, en op iets anders overgaande vereering. En gij zult wel niet vragen, waarop ze dan in ons geval overgaat. Het is immers op het waar en natuurlijk Hart van Jesus; gelijk zij altijd, als er spraak van een beeld des goddelijken Verlossers is, op den persoon van Jesus zelve overgaat. Dat wil zeggen: èn het beeld, èn de persoon door de afbeelding voorgesteld, worden vereerd; maar het beeld wordt zulks alleen om den persoon, en in het beeld de persoon; zoodat de afbeelding enkel eene betrekkelijke, op iets anders betrekking hebbende vereering, de persoon zelf de eigenlijke en dus *absolute*, op zich zelf staande vereering ontvangt.

Hierdoor zult gij nu ook ligt begrijpen wat daaruit volgen moet: dit namelijk dat, bij het vereeren van zulk een beeld, *niet* in het beeld zelf, maar in iets anders, het *ware en eigenlijk voorwerp* der vereering gevonden wordt. Het beeld is eene voorstelling, een middel om ons het wezenlijk voorwerp, *Jesus' Hart*, levendig voor den geest te brengen; en dit middel is hoogst nuttig; het helpt en bevordert onze godsvrucht; het doet ons het werkelijk voorwerp, zooveel mogelijk, met de oogen aanschouwen; maar het blijft altoos van Jesus' aanbiddelijk Hart, als het wezenlijk voorwerp dezer vereering, geheel en al onderscheiden; het is slechts de afbeelding van hetgeen wij vereeren, niet de zaak zelve, welke alleen het levend Hart van den Godmensch is.

Doch laten we nu een stap verder gaan, en ook het tweede, wat uit te sluiten is, met een paar woorden ophelderen.

II.

*Het Hart als symbool der liefde is het voorwerp
dezer devotie niet.*

Heeft men hier, waar gevraagd wordt, naar het eigenlijk voorwerp dezer zegenrijke devotie, de bloote afbeelding of figuur uit te sluiten, niet minder moet het hart zelf, enkel en alleen als *symbool* of *zinnebeeld der liefde* beschouwd, uitgesloten worden.

Dat het hart zulk een zinnebeeld is, wordt door niemand betwijfeld. Een *zinnebeeld* immers is een beeld, dat tot de zinnen spreekt; eene stoffelijke zaak, die eene niet stoffelijke voorstelt: iets, wat we zien, om hetgeen we niet zien te beteekenen. Het Hart nu is van oudsher beschouwd als de bron en zetel des levens; het wordt gehouden voor den troon der deugden; het is algemeen aangenomen als het sprekendst en aanschouwelijkst beeld der teederheid, des medelijdens en der liefde. Wat zal ons dus eene afbeelding des harten voorstellen; wat moet het ons herinneren; wat op het allerduidelijkst, en als in een levend beeld, voor de oogen afmalen? Natuurlijk: het *leven* in al zijne volheid; de *deugden* van diengene, wiens hart ons vertoond wordt; in de eerste plaats, de *teederheid*, het *medelijden* en de *liefde* van den persoon, wiens hart wordt geteekend. Hetzelfde zal dus insgelijks bij elke afschetsing van Jesus' Hart plaats hebben. En gawe God, dat wij ook dit wederom wèl inzag en ter harte namen! Hoe veel inniger zouden

wij van Jesus' liefde overtuigd zijn; hoeveel krachtiger de vereering, waarvan we straks spraken, aanbieden; hoeveel gemakkelijker en geduriger, bij het aanschouwen van zulk een sprekend zinnebeeld, *in liefde* voor Jesus ontvlammen! Dit alles zou er natuurlijk uit volgen, hoewel dan ook hiermede de hoofdzaak is uitgedrukt. Want vraagt gij nu: of Jesus' Hart slechts in zóóverre het voorwerp dezer godsvrucht is, als het *beeld* van dit heilig Hart *een symbool of zinnebeeld zijner liefde*, teederheid en andere deugden aanbiedt? dan antwoorden wij: zeker neen. En de reden ligt voor de hand. Want het hart op die wijze vereerend zouden wij immers bloot een symbool of zinnebeeld vereeren, niet Jesus' Hart. Wij zouden dus staan blijven op den drempel van het Heiligdom, zonder door te dringen tot *het Heilige der heiligen*. Kort, wij zouden niet geacht kunnen worden een *wezenlijk voorwerp* onzer devotie in *Jesus zelven* te hebben; maar alleen *eene beweegreden* in zijn aanbiddelijk Hart te hebben gevonden om zijne liefde te gedenken. Want *een beeld der liefde*, — hoe treffend het overigens wezen moge, — kan wel een drijfveer, eene beweegreden ter ware vereering zijn; en het is zulks ongetwijfeld; doch haar eigenlijk en wezenlijk voorwerp is het niet.

En waarin dan zal dit voorwerp te zoeken zijn? Wij hebben het kort gezegd: in *het waar en natuurlijk Hart van Jesus zelf*. Doch wij kunnen ook dit nog verklaren.

III.

*Het voorwerp dezer devotie is het waar en natuurlijk
Hart van Jesus.*

Na hetgeen wij gezegd hebben is deze waarheid lig^t te begrijpen. Wij hebben immers niet alleen de bloote *afbeelding* van een hart, maar insgelijks het hart zelf, *alleen als zinnebeeld* beschouwd, uitgesloten; er kan dus, waar spraak is van eene hartsvereering, wel niets anders dan het hart zelf, en dit hart op zich zelf beschouwd, als voorwerp dier vereering overblijven. Het blijft derhalve, in ons geval, nu wij van *Jesus* spreken, het natuurlijk, lichamelijk, vleeschen hart van onzen Goddelijken Verlosser. Het is *dat* Hart, hetwelk de Zoon Gods, te gelijk met geheel zijn heilig ligchaam, uit Maria's vlekkeloozen schoot voor ons heeft aangenomen. Hetzelfde Hart, dat Hij te zamen, met zijne oneindige, goddelijke natuur, in één persoon heeft vereenigd. Hetzelfde, dat met brandende liefde, voor het hart der menschen, in zijn godmenschelijken boezem heeft geklopt; dat op het kruis, om onzentwil en door ons toedoen, is doorboord; dat thans, nu Hij zelf geheel in de glorie zijns Vaders is verheven, ook *met* en *in* Hem voor alle eeuwigheid verheerlijkt heerscht. In één woord: het waar, waarachtig, en natuurlijk, maar thans verheerlijkt Hart van den Godmensch, *Jesus*. —

En niemand kome nu hier op de gedachte, dat

wij aldus òf Jesus' liefde, òf den persoon van Jesus, in zijn geheel genomen, zouden uitsluiten; daar veeleer juist het tegendeel plaats vindt.

„Daarom immers, — zoo als ons de Plaatsvervanger van Jesus op aarde van het begin af geleerd heeft, — „daarom moge het feest van Jesus' Hart gevierd worden, opdat de geloovigen zich met meer aandacht en godsvrucht Jesus' liefde, ons in zijn lijden betoond, in 't geheugen roepen 1).” De herinnering aan Jesus' liefde, ziedaar dus de reden en zoogenaamde *eind-oorzaak* 2), waarom dit feest door Jesus' Stedehouder is ingesteld. En deze eindoorzaak is toch ongetwijfeld met de eigenlijk eerste of *volkomen oorzaak* onzer vereering, die in den persoon zelve van Jesus ligt 3), ten naauwste verbonden; terwijl overigens beide, Jesus' persoon en Jesus' liefde, niet te scheiden zijn van Jesus' Hart van vleesch en bloed aan het onze gelijk, dat wederom op zijne beurt, als een symbool en teeken der daarin wonende liefde aan ons voorgesteld, de ons *bewegende* of *grond-oorzaak* 4) dezer devotie geheeten wordt. Tot het natuurlijk Hart van Jesus rigten wij dus onze devotie. Wij doen het om Jesus' eindelooze liefde. Wij vereeren daardoor Jesus zelve; maar doen het inzonderheid *om* zijne liefde, en *in* zijn hart.

Hiermede, dunkt ons, is de waarheid duidelijk voorgesteld. Maar desondanks zijn we nog geens-

1) Off. Eccl. I. 2) *Causa finalis*. 3) *Causa materialis*.

4) *Causa formalis*. Vgl. Muzzarelli. Diss. Intorno alle regole da osservarsi per parlare etc. su la divotione al S. Cuore di G. Christo.

zins overtuigd, dat zij door allen even goed begrepen zal worden.

Laten we dus, om de zaak eens zoo duidelijk mogelijk te maken, en inzonderheid wegens de verschillende manieren, waarop ze door anderen pleegt voorgesteld te worden, diezelfde waarheid nog eens klaarder en op een andere wijze trachten voor te stellen.

Het *voorwerp* eener devotie namelijk kan zekerlijk op *twee*, of zelfs, zoo als anderen willen, op *drie* verschillende wijzen beschouwd worden. Men let immers òf op de *stoffelijke* zaak, die ons ter onmiddellijke vereering wordt voorgesteld; òf op het meer *geestelijke*, verwijderd en onzichtbaar voorwerp, met dat eerste verbonden; òf eindelijk op den *persoon* zelve, op wien de gansche vereering overgaat.

Het eerste noemt men, bij gevolg, het *stoffelijk*, 1) het tweede het *geestelijk*, 2) of ook wel eens het *meer eigenlijk*, het derde pleegt men het *eindvoorwerp* 3) te noemen. Men kan hier niets tegen hebben, als de zaak slechts naauwkeurig verstaan wordt.

Maar wat is dan nu het *stoffelijk* of *materieele voorwerp* van de devotie, die wij thans bespreken?

De naam zelf geeft het duidelijk te kennen: het waar en natuurlijk Hart van Jesus: dit Hart, gelijk het in Jesus Christus is, en dus vereenigd met den goddelijken Persoon des Woords, en levende, zonder meer te sterven, in de eeuwige glorie, aan de regterhand des Vaders.

Zoo zijn, bij voorbeeld, de heilige vijf wonden

1) *Objectum materiale.* 2) *Objectum spirituale*; ook *formale.* 3) *Objectum finale.*

het stoffelijk of zichtbaar voorwerp van de ons zoo dierbare godsvrucht tot de vijf liefdebronnen, in het allerheiligst ligchaam des Heeren op het kruis geopend.

En welk is dan het *onzichtbare* of *formeele* voorwerp? — *Jesus' liefde*: die liefde inzonderheid, waardoor Hij gedrongen werd om zijn goddelijk Hart geheel aan ons te geven, om het voor ons op het kruis te laten doorboren, om het nog voortdurend, in het allerheiligst Sacrament en op onze altaren, aan ons hart te schenken.

Zoo vereeren wij, — 't zij wederom ten voorbeeld, — de heilige wonden, welke Jesus door de kroon van doornen in zijn gezegend hoofd heeft ontvangen; doch niet alleen omdat het wonden zijn; maar inzonderheid wegens de eindelooze goedheid, waardoor de Koning der koningen en der glorie zich aldus liet kroonen.

En hieruit blijkt reeds te over wat het *laatste* of *eindvoorwerp* dezer godsvrucht zijn moet; namelijk: *Jesus zelf*, de aanbiddelijke Persoon van het Mensch geworden Woord, op Wien eigenlijk alle eer, aan zijn goddelijk Hart bewezen, terugkomt; bij gevolg: de Zone Gods en des menschen, waarachtig God en waarachtig mensch, die dus een God-menschelijk Hart in zijnen boezem draagt, een hart evenwel dat, eigenlijk gesproken, noch van de andere deelen zijns ligchaams, noch van zijne eindelooze Godheid gescheiden, doch er alleen van onderscheiden kan en mag worden.

Zoo vereer ik mijnen vader, door zijne hand, den persoon des Pausen door zijne voeten te kussen.

En wilt gij nu dit alles te gelijk, en even dui-

delijk als aanschouwelijk voorgesteld zien? Aanschouw dan uwen goddelijken Verlosser, zoo als Hij menigmaal afgebeeld en ook aan zijne bevoorregte dienaars, de gelukzalige Maria Margareta, verschenen is. Het eerste wat u treft is *zijn heilig en aanbiddeijk Hart*. Ziedaar het *zichtbaar*, onmiddellijk en in deze devotie te vereeren zoogenaamd *stoffelijk voorwerp*.

En waarvan is dit Hart het sprekend zinnebeeld? *van zijne liefde*, zoo als ook bevestigd wordt door al de zinnebeelden, welke dit Heiligdom omringen. *Zijne liefde*; ziedaar dus het meer verwijderde, doch ook meer voorname, en zoogenoemd *geestelijk of formeele voorwerp* dezer devotie!

En wie is het eindelijk, die u dit alles vertoont? *Jesus zelf*, zijn gansche persoon, die zijn Hart ter vereering voorstelt. *Jesus zelf*, ziedaar dus het laatste of *eindvoorwerp* dezer heilrijke godsvrucht.

Duidelijker kan het niet, doch het kan ook niet krachtiger. Want waarlijk; zulk eene devotie moet wel zegenrijk en goddelijk genoemd worden, waarvan het ware voorwerp *Gods Hart*, het wezenlijk beoogde voorwerp *Gods liefde*, het zalig eindvoorwerp *God zelf* is.

Maar hieruit zien we dan ook zonneklaar, wat uit de beschouwing en vereering van dit levend, hemelsch, goddelijk Hart van onzen Verlosser voortvloeit, en er onafscheidbaar mede verbonden is, de plicht namelijk van het niet alleen te vereeren, maar het ook te aanbidden; eene waarheid, die we nu nog wat duidelijker willen aantoonen.

IV.

*Het voorwerp dezer devotie het Hart van den God-
mensch zijnde, verdient al onzen eerbied
en aanbidding.*

Niets is duidelijker, dan dit noodzakelijk gevolg, uit den aard zelven van het te vereeren voorwerp afgeleid. Is immers dit voorwerp het levend en met de Godheid onafscheidbaar verbonden Hart van Jesus; dan heeft het ook aanspraak op de hoogste, op de goddelijke eer 1).

De Schepper, Heer en Bestuurder van alles heeft zijne regten, die, wat Hij ook aan zijne schepselen vergunne, Hem alleen eigen blijven. Daaronder behoort in de eerste plaats de eeredienst der aanbidding. Maar Jesus is werkelijk God. Hij is God van God, Licht van Licht, het eeuwig Woord van den eeuwigen Vader, die Hem, naar de goddelijke natuur, van alle eeuwigheid uit zich zelven, en in alles aan Hem gelijk en met Hem mede-zelfstandig, heeft geteeld. Staat er dus geschreven, en herhaaldelijk en met het volste regt geschreven: „*Gij zult den Heer wien God aanbidden en Hem alleen dienen* 2);” het geldt ook hier, voor het allerheiligst Hart van Jesus. Hij is „*onze Heer,*” *Dominus noster*; en wij moeten zeggen tot een ieder, die dit

1) In Constit. dogm. *Auctorem fidei*, in prop. 63 solemniter edicatur: SS. Cor Jesu esse cultu latriæ adorandum, ut est Cor Jesu, Cor mempe personæ Verbi cui inseparabiliter unitum est. Nilles. p. 68. 2) Matth. 4, 10 en and. pl.

Hart wil vereeren: „gij zult dit Hart aanbidden, dat het Hart Gods is.”

Maar wordt dan op die wijze het voorwerp niet veranderd? Blijft het desondanks het natuurlijk en ligchamelijk Hart van Jesus? Het blijft hetzelfde. Wèl is 't het Hart van den Persoon, die God is; maar desniettemin Jesus' waar en natuurlijk Hart. Wèl is het, door de vereeniging met de goddelijke natuur, eindeloos verheven, en in waren zin vergoddelijkt geworden; maar het is en blijft toch altoos, als voorwerp dezer devotie, het eigen en vleeschen Hart van onzen Middelaar, Jesus Christus. En omgekeerd; het Hart van onzen Middelaar is beide God en mensch; zijn Hart is dus mede een goddelijk Hart 1.)

En het is niet moeilijk deze twee dingen overeen te brengen. Wij vereeren immers, als we dit Hart vereeren, geen onbezield en levenloos, maar een levend en glorievol Hart; niet een hart van vleesch en bloed alleen, maar een bezield en met de Godheid vereenigd Hart; geen stof, dat als zoodanig geene aanbidding ontvangen mag, maar als den levenden en met de Godheid tot één Persoon vereenigden Tempel, waarin de volheid dier Godheid woont; kortom, Jesus' Hart zoo als het is en leeft in den hemel; dat wil zeggen: vereenigd met al de ledematen van zijn heilig ligchaam, verbonden met zijne hoogst bevoorregte ziel, nooit te scheiden van de eeuwige Godheid des Woords.

Kou Jesus nog sterven, dan konden wij althans

1) Off. Eccl. Et sc̄va nostrorum cohors *Cor* sauciavit innocens Merentis haud tale *Dei*.

denken, hoe zijn goddelijk Hart van zijne heilige ziel nog gescheiden kon worden; ofschoon het ook dan zelfs in geen en deele van zijne godheid te scheiden was. Doch thans kan Jesus niet meer sterven, daar Hij eens gestorven en heerlijk verreezen, nu in eeuwigheid leeft. Ziel en ligchaam, menschheid en Godheid, en derhalve ook het heilig en aanbidde-lijk Hart van Jesus, alles bestaat nu te zamen en onverdeeld, als één geheel, in den aanbiddings-waardigen Persoon van des Vaders eeuwig Woord.

Misschien kunnen wij dit zelfde nog klaarder uitdrukken, voor ons, armen! die toch dikwijls zoo veel meenen en zoo weinig vermogen te begrijpen, door te verwijzen op de twee naturen van Jesus.

Jesus immers heeft twee naturen: eene goddelijke en eene menschenlijke natuur; eene waarheid die wij ons eenigszins kunnen verduidelijken, door op ons zelve te letten. Immers, ook wij bestaan uit twee zelfstandigheden, ziel en ligchaam. Maar Jesus is slechts één Persoon, geen twee personen; en die éne is de goddelijke Persoon, aan wie beide die naturen, als de zijne toekomen; eenigermate zoo als mede in ons de ziel en het ligchaam beide slechts één persoon uitmaken en tot één persoon behooren. Hieruit volgt nu, dat die goddelijke persoon in Jesus, of liever dat Jesus zelf, èn God èn mensch is; en dat Hij bijgevolg al datgene aan zich eigen en natuurlijk heeft, wat of Gode of den mensch, naar hunne natuur, toekomt. En hieruit? Dat Jesus' Hart, hoe menschenlijk en natuurlijk ook, het Hart Gods is; en wederom: dat het Hart Gods, hoe verheven en goddelijk het moge zijn, een natuurlijk en menschenlijk hart blijft. Verheven en diep-

zinnig geheim! Maar onloochenbare, goddelijke waarheid! Eene waarheid, die ons helder doet inzien, doet gevoelen, hoe wij werkelijk, door Jesus' Hart te vereeren, God zelve vereeren, door Jesus, ook in zijn Hart, te aanbidden, Jesus zelve, onzen God, aanbidden.

En hieruit moogt gij nu zelf afleiden, godvruchtige Christen! hoe heerlijk en verheven het voorwerp dezer heilzame devotie, hoe voortreffelijk, bijgevolg, die godsvrucht zelve moet zijn. Denk dus hierover eens ernstig na; immer toch wèl wetende, dat hij het geheim nooit zult doorgronden.

V.

Hoe voortreffelijk het voorwerp dezer devotie is.

Wat zullen wij toevoegen aan de gedachten, welke bij u zelve, na het voorgaande gelezen te hebben, over de uitmuntende grootheid van het voorwerp dezer godsvrucht zijn opgekomen? Wat gij weet, of u gemakkelijk herinneren kunt, ten aanzien van dit Hart der harten, hebt gij u slechts voor den geest te brengen, om niets anders meer te behoeven.

Dit immers is het Hart, dat van de grondlegging der wereld af, ja van alle eeuwigheid, werd uitverkoren, om niet alleen het waardigst Heiligdom des Oneindigen, maar het voorname werktuig

zelf van den Zoon Gods te zijn. Dit is het Hart van Hem, die, naar zijne goddelijke natuur, van toen af bij God was, in God was, zelf God was; en voor hetgeen zijne menschelijke natuur betreft, ook van toen aan, om onzentwil den oneindig Goede voor oog en zweefde. Dit is dus het Hart, dat God daarna, — na in het Paradijs beloofd te hebben, dat er een Verlosser van de vrouw afstammend zou komen, — vier duizend jaren lang, nu eens liet voorafbeelden, dan eens gevoelen, dan weêr duidelijk voorspellen in de treffendste woorden, feiten en figuren. Het is hetzelfde Hart, dat Hij voor ons in den tijd heeft aangenomen zoodra de ure der volmaakte ontferming gekomen was, en dat Hij toen, even als het hart des eersten Adams uit eene niet gevloekte aarde, zoo dit uit eene vlekkelooze en hoogstbevoorregte Maagd voor zich zelve heeft gevormd. Dit is dus het Hart, waarmede Hij, waarin Hij, en o hoe liefelijk gedurende meer dan drie en dertig jaren, op ons aardrijk heeft vertoefd; zoo warm en zoo teeder ons menschen-hart heeft bemind; zoo dringend werd geprangd om gedoopt te worden met een doopsel des bloeds, dien bloedigen doop, in de volste mate, op het schandhout des kruizes heeft ontvangen; nog na zijn dood, en al wederom voor ons en om zelfs zijn laatste druppelen bloeds te vergieten, is gewond en doorboord; ja eindelijk, ook nu nog, aan de bron der eindelooze geneugten en in de glorie zijns Vaders, van liefde brandt voor zijne „broeders,” onophoudelijk verzucht voor zijne bruide, onze zielen op aarde, en niets anders wenscht noch wenschen kan, dan onze volkomen zaligheid, en ons ceuwig geluk.

Groote God! welk een voorwerp! En wat kan er meer noodig zijn dan dit voorwerp zelf, om ons te noopen, te dringen, tot het omhelzen en behartigen van zulk eene godsvrucht.

En werkelijk! Indien wij het kruis vereeren; het is om den Gekruiste. Hebben wij Jesus lief; het is inzonderheid om zijne brandende, goddelijke liefde. Aanbidden wij onzen Schepper; het moet zijn om zijne oneindige alleen- en opperheerschappij, en om zijn eeuwige, alles overtreffende glorie en Majesteit. En hier, als we nu niet alleen het stofelijk voorwerp, maar het Hart van Jesus beschouwen, gelijk het inderdaad is, als het levend Hart van den God-mensch, hier hebben wij dit alles te zamen; en te zamen in een hart; en te zamen in een doorboord, in een eindeloos minnend, in een goddelijk Hart. Ja, in het Hart van den Gekruiste zelve, een Hart van den eenen kant uit loutere liefde in alles, behalve in de zonde, aan het onze gelijk; en toch van den anderen kant in zich zelf het heilig, onbegrijpelijk verheven, en aanbiddelijk Hart van onzen God en Schepper.

Ja; het waarlijk aanbiddelijk hart, vereenigd met het leven Gods, gevuld met de goedheid Gods, geheiligd door de heiligheid Gods; en zóó gelukkig, vol glorie en onbegrijpelijk in grootte, dat wij het nooit in der eeuwigheid kunnen beschrijven of beseffen 1.)

Het werkelijk beminnelijk Hart, waarin alle goed-

1) „Fide constat, Cor Jesu Sanctum esse sanctitate Verbi divini, atque adeo sanctitate infinita.” *Gallifet*, apud Nilles S. J. De Rationibus festi SS. Cordis Jesu p. 69.

heid en liefde, alle teederheid en medelijden, en vooral, ten onzen aanzien, eene eeuwige, onbegrensde, goddelijke ontferming wonen.

Het altoos begeerenswaardige Hart, waarnaar al de de Engelen des Hemels verlangen, hetwelk de Cherubijnen met ontzag vereeren, waaraan de Seraphynen, zonder verpoozing, het driewerf „*Heilig! Heilig! Heilig!*” toezingen.

Het Hart, eindelijk, — want waar zouden wij eindigen, indien wij alles wilden opsommen? — het heilig middelpunt, waarin om zoo te spreken, het Hart Gods en het hart des menschen, door de vereeniging van de goddelijke met de menschelijke natuur, zoo na mogelijk te zamen komen; waarin de grootheid des schepsels, met de Godheid vereenigd, zoo hoog mogelijk uitblinkt; waardoor wederzijds de liefde des Scheppers, zich nederbuigende tot zijn schepsel, in al haren gloed schittert; waarin we dus het volmaaktste menschelijk hart hebben, als een spiegel van het prachtwerk Gods, bestraald door den weêrglans van het eeuwige licht, het begin en den oorsprong niet minder dan het heerlijk doel der gansche goddelijke schepping, het heilig middelpunt van de drievoudige orde, door God daargesteld, die der natuur, der genade en der glorie; om kort te gaan: het Hart Gods en des menschen in al zijne volheid, waarheen wij opzien, door de op aarde daaraan toegebragte wonde, en waarin wij meer dan ergens anders, én God zelve, èn ons zelve, èn al wat bestaat, kunnen leeren kennen, schatten en waarderen.

O hart des menschen! Wat en waar ge dan ook wezen moogt, vergeet toch in uwe devotie dit aan-

biddelijk en ondoorgrondelijk Hart van uwen Schepper niet. Ziet gij diens beeld; verhef u ten hemel, waar het oorspronkelijke rust. Gevoelt ge in uw eigen hart bewegingen en kloppingen; gedenk, dat een goddelijk Hart op niet ongelijke wijze voor het uwe klopt. Treft u somtijds eene afbeelding des harten, als een zinnebeeld der liefde; herinner u terstond, hoe dit zwak en zichtbaar teeken oneindig ver door de werkelijkheid in Jesus' Hart overtroffen moet worden. En wilt gij u ten sterkste tot het omhelzen dezer devotie, getrokken en opgewekt gevoelen; o, dan moet gij u vooral te binnen brengen hoe haar voorwerp het eigen, lichamelijk en met de godheid vereenigd Hart van Jesus is; hoe gij derhalve door dit Hart te vereeren onmiddellijk God vereert, door het lief te hebben God bemint, door het te aanbidden God aanbidt. Dit alleen immers is voldoende om uw hart te dringen en te ontvlammen; ofschoon er nog een tal van andere beweegredenen gevonden wordt, die u daartoe aansporen, gelijk wij nu gaan beschouwen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

BEWEEGREDEKENEN, DIE ONS MOETEN AANSPOREN TOT
HET BEHARTIGEN DEZER DEVOTIE.

I.

Wat wij door beweegredenen te verstaan hebben.

Indien wij ons een schilder, een goed Christen, voorstellen, terwijl hij van plan is eene afbeelding van onzen goddelijken Heiland te vervaardigen, dan nemen wij gereedelijk aan, dat zijne liefde en godsvrucht, tot den persoon van onzen beminnelijken Zaligmaker wel de eerste drijfveer wezen zal, die hem zijn penceel doet opnemen. Bij deze eerste zal het echter niet blijven. Het staat hem immers vrij den goddelijken Verlosser òf op deze òf op gene wijze voor te stellen. Hij kan Hem afmalen als een teeder wicht in de kribbe, als den geduldigen lijder aan het kruis, als den glorievollen overwinnaar van hel en dood op den Olyfberg, of op velerlei andere manieren, zoo als hij goed vindt. Hij vermag dus in zijnen geest verschillende *ideën* of *voorstellingen* van denzelfden

Heiland te vormen en te koesteren, en volgens een van deze, naar eigen begeerte, het voorwerp zijner godsvrucht, òf in het bijzonder geheim zijner liefde, òf overladen met smarten, òf verheerlijkt in glorie, af te schetsen en te teekenen. Deze voorstelling nu, en eigenaardige *conceptie* wordt door den schilder het *motief* of de beweeggrond der schildering geheeten; en volgens deze brengt hij zijne ideën op het doek 1).

Ziedaar in eene vergelijking uitgedrukt, en eenigszins opgehelderd wat wij ook hier ontmoeten, nu we vragen naar het *motief* of den bijzonderen beweeggrond onzer heilrijke devotie.

Het eigenlijk *eindvoorwerp* onzer vereering, als er spraak is van Jesus Christus, is altijd Jesus zelf, zijn goddelijke persoon, daar wij immers alleen een goddelijken persoon, als onzen God mogen erkennen, liefhebben en aanbidden. Maar wij kunnen, en wij mogen toch nu eens meer bepaald onze aandacht vestigen op zijne geboorte in den tijd, dan eens op zijne wondervolle verrijzenis, dan weêr op zijne glorierijke Hemelvaart. En zelfs hierbij kunnen wij nog weêr tot het bijzondere overgaan; wij kunnen immers, — voor hetgeen, bij voorbeeld, de smarten van den lijdenden Godmensch aangaat, — nu eens in 't bijzonder op zijne met koorden geboeide armen letten, dan eens zijne met geeselriemen doorkerfde schouders, dan weder het met doornen gekroonde hoofd, straks de met nagelen doorboorde handen en voeten, een andermaal weder iets anders

1) Vgl. *Dalgairns* Das H. Herz Jesu (aus dem Engl. Mainz 1862).

voor de stof onzer bijzondere beschouwing nemen. En hoe aandoenlijk spreekt niet elk dezer smarten in het bijzonder; hoeveel verschillende gewaarwordingen wekken zij niet op, in de beschouwende, godminnende ziel; hoe gemakkelijk houden zij het hart bezig, zonder voor den oogenblik te doen overgaan tot andere beschouwingen van denzelfden Godmensch. En hierin is ook zekerlijk niets wonders gelegen. God is oneindig; en de voor ons lijdende Jesus is waarachtig God. Hoezeer wij dan ook Gods werken in hunne bijzonderheden verdeelen, hoezeer wij mede elk zijner liefdeblijken op zich zelf overwegen, nooit, in der eeuwigheid nooit, zullen wij kunnen doorgronden wat daarin ligt opgesloten, of er Hem, door de gevoelens onzer harten, voor wedergeven wat Hij verdient. —

Is echter onze God oneindig; *wij* zijn het in geen deele; en hebben dus te meer noodig onze stof te beperken, onze aandacht te bepalen, en zoo insgelijks in 't bijzonder te vragen naar de eigenaardige beweegredenen eener bijzondere devotie, welke wij willen omhelzen en beoefenen. Die beperking moet derhalve ook hier plaats vinden; dat onderzoek worden ingesteld; en moeilijk te doen is dit ook geenszins. Wij hebben immers alleen te zien: of er ook bijzondere drijfveeren zijn, welke ons aansporen tot het beoefenen dezer godsvrucht? Of er redenen voorhanden zijn, en welke, waarom wij ons bij voorkeur *tot het Hart* van Jesus wenden? Nog duidelijker: of dit lichaamsdeel, dat wij *het Hart*, en dus in Jesus *Jesus' Hart* noemen, met bijzondere kracht onze godvruchtige aandacht en vereering tot zich trekt, en waarom? Het antwoord

luit bevestigend; en het onderzoek zelf zal even billijk en heilzaam zijn als het gemakkelijk en hoogst aangenaam moet wezen.

Het is billijk, omdat wij, de onvergelykelijke waarde van het voorwerp dezer godsvrucht kennende, ook de drijfveeren dienen op de sporen, die ons het krachtigst tot de vereering van dit voorwerp aandrijven. Het is heilzaam om zijne uitwerking en gevolgen, aangenaam wegens zijne vruchten zoowel als om zijne gemakkelijheid zelve, daar we nu reeds de hooge en onschatbare waarde van het voorwerp beseffende, die nog klaarder zullen inzien door eene verdere beschouwing, en ons hart even liefelijk als ligt zullen getrokken gevoelen tot *het Hart van God*.

Ja, *het Hart van God!* dit zegt juist in één woord alles. *Een hart, en een Hart Gods*, daarin zelf is de eerste en voornaamste drijfveer gelegen; daaruit vloeijen de andere beweegredenen voort; daarmede blijven zij altoos verbonden. Laten we dus trachten dit eerste hoofdpunt wat duidelijker te behandelen, en in de eerste plaats, schoon altoos kortelijk, de vraag voorstellen: *wat een hart, en inzonderheid: wat het Hart van Jesus is?* —

II.

De eerste beweegreden ligt daarin zelf, dat het Voorwerp dezer devotie een hart en wel het Hart van Jesus is.

„Gelijk het de natuur van het vuur is te branden, — zegt de H. Thomas 1), — zoo is het eigen aan het hart te beminnen. Het leven van het hart is de liefde. Het is onmogelijk voor een hart, dat leven wil, zonder liefde te bestaan; en het is hierom, dat het hart, de eerste bron en de zetel van het natuurlijk leven zijnde, wordt opgewekt door het eerste gebod, om op zijne wijze mede te werken tot de voortbrenging van het leven der genade. Het hart is bovendien, volgens den wijsgeer, het eerste werktuig van het gevoel, en derhalve is het billijk dat de handeling, geboden door het eerste gebod, voelbaar gemaakt worde.” —

In deze woorden ligt de hoofdzaak opgesloten, eene zaak, welke wij overigens van drie zijden beschouwen kunnen. Het hart immers in 't algemeen wordt te regt beschouwd als een *eerste en edelste deel van den mensch*. Wij kunnen het toepassen op Jesus' Hart, en dan vinden wij hetgeen overeenkomt met het bovengenoemd *stoffelijk voorwerp*.

Het hart is verder *het zinnebeeld, en de zetel der liefde*. Het herinnert ons dus, met betrekking tot

1) Opusc. De Dilectione: Op. 61. C. 19. Vgl. Dosenbach, Andacht zum H. Herzen Jesu.

Jesus' hart, het ware geestelijk of *formeele voorwerp* onzer godsvrucht.

Het hart eindelijk *van Jesus* zelven in 't bijzonder in zijne volheid beschouwd, is het Hart Gods zelf; het herinnert dus datgene wat wij vroeger het *eindvoorwerp* onzer devotie genoemd hebben.

Alles komt dus neêr op de liefde. Maar in die liefde zijn toch mede als in den wortel de andere deugden, als zoovele bloemen op dien grond bloeiende, begrepen. Door die liefde moet onze liefde aangevuurd en opgewekt worden. Laten we dan dit alles, zoo beknopt mogelijk, maar toch duidelijk verklaren. Ééne opmerking moet hier echter noodzakelijk vooraf gemaakt worden. Het is, dat wij van nu af en op al de plaatsen, waar wij aan het *hart* de *liefde* toeschrijven, toch geenszins het stoffelijke hart, als zoodanig, voor de bron en het onmiddellijk werktuig der liefde houden. „De *wil* is het, — zegt dezelfde heilige Thomas, — waarin eigenlijk de liefde zetelt; aan den wil is het eigen het eerst en uit eigen kracht te beminnen. 1)” Het hart kan dus alleen in zooverre de bron of de zetel, vooral het werktuig der liefde heeten, als wij zelven die edelste handeling aan het hart toeschrijven; in zooverre, als wij ons de liefde in en op het hart werkend voorstellen; in zooverre, op zijn meest, als er een innigst verband bestaat tusschen de verschillende vermogens van ééne en dezelfde ziel, tusschen begrijpen en gevoelen, tusschen de werkingen des geestes die geheel onstoffelijk, en die welke in ons ligchaam gevoelig zijn, zoodat wij

1) L. c. Cap. 22.

niet beminnen kunnen met den wil, (om hierbij te blijven), of het hart, als „eerste werktuig des gevoels” heeft deel aan die aandoening der ziel. Hierom voegt dan ook zekerlijk dezelfde H. Leeraar er bij, „dat de natuur van het menschelijke hart *verwant* is met den akt der liefde,” en wederom: „dat het natuurlijk is voor het hart door de liefde te *gloeijen*, gelijk het natuurlijk voor het vuur is te branden.”

Dit voor oogen houdende, zullen wij het volgende duidelijker begrijpen.

1. Het hart, zeggen wij dan in de eerste plaats, wordt beschouwd *als het voornacmste en edelste deel des menschen* 1); en daaraan is het toe te schrijven, dat wij ons op bijzondere wijze wenden tot het H. Hart van Jesus. Waarom mogen we dit zoo zeggen? Vooreerst, omdat werkelijk het hart, naar de algemeene opvatting der menschen, het middelpunt is zoowel van het natuurlijke als van het zedelijke leven. Vervolgens, omdat het hart als de eerste beweegkracht wordt aangezien voor al de andere bewegingen des ligchaams 2). Dan nog, omdat het, als

1) Weil das Herz der edelste Theil der menschlichen Natur ist (*objectum materiale*), Dosenbach. P. 8.

2) Omnis dispositio corporis redundat ad cor sicut ad principium et finem corporalium motuum. S. Th. I. 2. 9. 38. a. 5.

't ware meer onmiddellijk, van de ziel zijn leven en zijne beweging schijnt te ontvangen, en die dan mededeelt aan alle andere deelen. Omdat het dus inzonderheid in de zedelijke, en derhalve in de bovennatuurlijke orde, — zoo als we straks van den Engel der school vernomen hebben, — als voor het leven der deugden en het leven der genade, op eene eigene manier medewerkend pleegt gedacht te worden.

Het is hier de plaats niet om ons verder in wijsgeerige beschouwingen te verdiepen; maar de hoofdzak, dunkt ons, kan door een ieder gemakkelijk begrepen worden.

„Het hart is het edelste deel des ligchaams, dat God met bijzondere zorg vormt 1.) „Waar het hart naar uitgaat, daarheen gaan ook de gedachten en wenschen, het streven en handelen, vreugden en smarten, deugden en ondeugden. Het hart is dus eenigermate de mensch 2.)” Het hart kortom, dat in het natuurlijke leven een zóó groote rol speelt, dat men alles afmeet naar hetgeen men wel eens noemt de gezondheid van harte, heeft daardoor op het zedelijk gebied zulk eene gewigtige beteekenis verkregen, dat aan het hart alleen alle goed of kwaad toegeschreven pleegt te worden.

Van daar nu de uitdrukkingen der Heilige Vaders en der H. Schrift zelve, als zij de waarde van het hart willen aantonen en beschrijven. Zelden blijven zij staan bij de eerste en eigenlijke betee-

1) Schmude S. J. And. Z. h. Herzen Jesu p. 43. — Ps. 32, 15.

2) Dosenbach. bl. 9.

kenis van het woord *hart*; meestal letten zij te gelijk op de overdragtelijke beteekenis. Wat het edelst is, bloot als lichaamsdeel beschouwd, wordt terstond als het edelste in de zedelijke orde voorgesteld. Wat het voornaamste is onder de werktuigen des natuurlijken levens wordt in figuurlijken zin genomen voor het voornaamste bij het leven der ziel. Wij hebben slechts eenige plaatsen na te lezen, om ons hiervan terstond te overtuigen.

Wat de Vaders betreft, zij hebben velerhande beelden en vergelijkingen gebezigd, om ons de grondwaarheid duidelijk te maken: dat het hart der menschen, het levend en bezielde hart namelijk, voor het voornaamste en edelst deel van ons lichaam moet gehouden worden.

Zoo is het hart, volgens meerderen, „eene groote zee, bruischende met magtige golven 1),” „eene zee, die door verschillende driften, gedachten en begeerten, gelijk de zee door de branding, voortdurend bewogen wordt en golft, terwijl de wil en deg eest als het scheepje zijn, dobberende op dezen vloed 2).”

Zoo is het „een akker waarin òf de wortel van alle goed, de liefde, òf de wortel van alle kwaad, de begeerlijkheid geplant kan worden. In het hart der goeden plant Christus den wortel der liefde,

1) H. Aug.

2) H. Basil. in Prov. I. Zie A. Lapid. h. l. Mare est cor, quod variis passionibus, cogitationibus et desideriiis, velut maris aëstibus, assidue agitatur et fluctuat; in hoc mari navis est ipsa mens et voluntas.

in het hart der kwaden plant de duivel (den wortel der hebzucht) 1)."

Zoo is het als „de *voerman* en geleider van den ganschen mensch 2),” welke den mensch voortment en zoo wel ten kwade als ten goede kan voeren.

Uitdrukkingen, die ons reeds zonneklaar doen inzien, van hoeveelzijdig en hoe groot belang het kleine hart in den menschelijken boezem is, hoe innig het met de bewegingen der ziel en des wils is verbonden, hoezeer het dus in vele opzigten al onze aandacht verdient. Doch er is nog veel meer dan dit.

Het Hart is ook het *oog*, waarmede God wordt gezien. „Want dwaas zijn zij, zegt de H. Augustinus, — die God zoeken te aanschouwen met de oogen des ligchaams; Hem, die slechts met het hart kan gezien worden, naar het woord: *zoekt Hem in de eenvoudigheid des harten* 3).” Immers het eenvoudig hart, ziedaar het zuiver hart! En gelijk het licht niet kan gezien worden tenzij met zuivere oogen; zoo ook God niet, tenzij datgene zuiver zij, waarmede men Hem ziet 4). Want het loon van een zuiver hart, is het zien van God. En met een zuiver hart wordt God gezien, gelijk de zon met een zuiver oog 5). Daarom staat er ook geschre-

1) H. Aug. Sermo 44 de Temp. Unam in cordibus bonorum plantat Christus, aliam in cordibus malorum plantat diabolus.

2) H. Chrijsost. In Ps. 4. Zie Baradius de Evang. I p. 456 en III. 515. cor est auriga totius hominis.

3) Sap. I, 1.

4) H. Aug. Serm. de Serm. Dni in monte, C. 2 en 3.

5) Barrad. p. 447.

ven: „Zalig zijn de zuiveren van harte, want zij zullen God zien.” „Zij zullen namelijk God zien in zich zelve, dat is: in hun eigen reinheid en zuiverheid, als in een beeld, — gelijk de zon wordt gezien in een spiegel 1).”

Het hart is nog verder een *altaar* voor den Heer, een *altaar Gods*, en daarom moet het zuiver en rein wezen 2;) en daarom offeren wij daarop bloedige offers, als wij ten bloede toe voor de waarheid strijden 3;) ja het is zelfs het *reukaltaar* Gods, voor het voorhangsel van het Heilige der heiligen geplaatst, omdat de harten der heiligen die werkelijk van liefde ontvlamd zijn, door heilige begeerten branden voor Hem, dien zij nog niet van aanschijn tot aanschijn kunnen aanschouwen 4).”

Nog meer. Het hart is de troon van Christus, het paleis van God, een paradijs voor den mensch, een hemel op aarde. „Immers, het hart der geloovigen, is een hemel, zegt de H. Augustinus, omdat het zich dagelijks ten hemel verheft 5;) verhef het dan ook werkelijk ten hemel, opdat het niet verdorven worde in het slijk.” 6) Het is een Paradijs, waarin Satan wil binnensluipen. Bewaar dan ook dat heerlijk Paradijs, door moedig te weêrstaan. 7)

Ziedaar eenige beelden en beschouwingen welke de HH. Leeraars der kerk aan het hart gegeven of daarvan gebezigd hebben, en die ons zonneklaar doen inzien, welk een voornaam en edel deel des

1) H. Greg. Nijss. in Mt. V. 2) Orig. in Mt. hom. 25.

3) H. Aug. De Civ. Dei. X. c. 4. 4) H. Greg. M.

5) S. 44. 6) Serm. 50. 7) V. Barrad. l. c.

menschen hart is, en hoe hoog het dus geacht en met alle oplettendheid beschouwd moet worden. Wilden wij ook nu reeds in 't breede de *H. Schrift* laten spreken, wij zouden overal dezelfde waarheid wedervinden. Voor den oogenblik is dit echter niet noodig; en om te bewijzen dat het hart een der edelste deelen van den mensch is, is het zekerlijk wel voldoende te hebben herinnerd: hoe de ziel en het hart in zóó nauwe betrekking worden voorgesteld, dat door het hart ook de ziel wordt beteekend; ja „dat het hart in de gewijde bladen voor de geheele ziel genomen wordt, zoodat het den geheelen inwendigen wensch beteekent. Weswege het geen wonder is dat aan het hart zowel de akten des verstands als die van den wil worden toegeschreven, dewijl beide die vermogens in den inwendigen mensch zijn!” 1) De gedachten, de begeerten, de gewaarwordingen, alles wat in den mensch omgaat, is dus in het hart. „*De God des harten*” 2) is de God der geheele ziel; en „*het Hart Gods*” zelf of bedroefd, 3) of verblijd, 4) of naar den mensch zoekend 5) of bij hem verblijvend 6), het is God zelf, Gods liefde, op het schoonst en krachtigst, door den naam en onder het beeld van het hart, voorgesteld.

Van daar dat de Psalmist bidden zal: „*o God mijns harten, en mijn deel, o God, in eeuwigheid* 7)!” Van daar, dat van de Moeder des Heeren geschreven staat: „dat zij al wat zij hoorde (in haar hart)

1) Bellarm. De Sacrif. L. I. c. 6. 2) Ps. 72, 26.

3) Gen. 6, 6. 4) Cant. 3, 11. Vlg. Prov. 23, 15.

5) 1 Kon. 2, 35; 13, 14. 6) 3 Kon. 9, 7. 7) Ps. 72, 62.

bewaarde en *in haar hart* daarover nadacht 1).” Van daar, dat „het Hart Gods vervuld is met leedwezen” over de ondankbaarheid van den mensch 2), dat God zich nu eens een anderen priester 3), dan eens een anderen koning 4) *volgens zijn Hart* zoekt, en, bij voorbeeld, in Salomons Tempel niet alleen *zijne oogen* maar ook *zijn Hart* wil laten blijven en rusten ten allen dage 5).

Meer behoeven wij zeker niet, om aan te toonen, dat het hart, in dezen zin genomen, een edel en voornaam deel des menschen is. 't Is de ziel zelve in haar edelst en onmiddellijk werktuig; 't is de mensch, om zoo te zeggen, in 't hart alleen, als in een kort begrip, zamengevat; 't is vooral de geheele inwendige mensch, van wien men deswege om hem gansch te beschrijven zeggen kan en zegt, hij heeft een goed of een ondeugend hart; hij bezit een edel of een laag hart; hij is van harte onschuldig, of bedorven; eenvoudig of niet eenvoudig; moedig of laf; kortom, zoo als zijn hart is, zoo is hij zelf. —

Dat wij nu bij dit alles niet bloot op het hart van vleesch en bloed letten, maar reeds overgaan tot de overdragtelijke beteekenis, welke het spraakgebruik aan het woord *hart* gegeven heeft, is overduidelijk. Maar hoe zou dat spraakgebruik ontstaan zijn, zoo niet in de eigenschappen van het hart zelf de redenen daarvoor gelegen waren? En wat kunnen wij meer wenschen, om te zeggen, dat

1) Luc. 2, 19 en 51. 2) Gen. 6, 6. 3) 1 Kon. 2, 35.
4) 1 Kon. 13, 14. 5) 3 Kon. 9, 3.

dit hart iets uitmuntends is, dan de gewone opvatting aller menschen, der Vaderen en der H. Schrift?

Moeten wij dan ook het gevolg nog aantoonen, en de reden verklaren, waarom wij ons, op eene bijzondere wijze, tot het *Hart* van Jesus wenden; dan is niets ligter te doen dan dit.

Mag immers het hart in 't algemeen het middel- en hoofdpunt in den mensch heeten, dan mag zulks even zeer het Hart van Jesus, in den Godmensch. Toen Hij op aarde leefde, was zijn Hart het voornaamste werktuig zijner handelingen. Verborgten in het Sacrament der liefde, klopt het nog altijd allerhartelijkst voor ons. Verheerlijkt in de glorie zijns Vaders deelt het in al zijne gevelens. Ja, men heeft het meermalen en niet zonder reden gezegd: het hart van Jesus stelt ons de gansche menschheid van Jesus voor, aan welke het leven en beweging geeft; het stelt ons zijne heilige ziel voor, waarvan het, naar de algemeene opvatting, het edelst werktuig is; het stelt ons bovendien eenigerwijze den geheelen Godmensch voor, dewijl de godheid en de goddelijke persoon er niet van gescheiden kan worden, en ook de *geheele persoon des menschen* door het hart wordt beduid 1).

„Is dan het hart het edelste deel van Jesus' lichaam, — zegt te regt een voortreffelijk schrijver, — hoe zeer verdient het dan niet onze vereering, daar wij het ook vereeren zouden, als wij het maar als Relikwie bezaten... Vereeren wij zelfs de levenlooze dingen (de lans, de doornen), die zijn heilig lichaam hebben aangeraakt; verdienen Jesus' oogen, handen

1) Vgl. Dosenbach. p. 9.

en voeten onze eerbiedige vereering; hoeveel te meer verdient deze zijn Hart, als het edelste deel van Jesus' menschelijk ligchaam; te meer, daar het onafscheidbaar met de Godheid des Zoons is verbonden, en dus werkelijk het Hart Gods is, en deswege alle aanbedding aller Engelen en menschen en aller schepselen verdient" 1).

Hoevele redenen hebben wij dus niet om *het Hart van Jesus* tot een bijzonder voorwerp onzer godsvrucht te maken! Hoe krachtig is reeds deze ééne drijfveer, om ons de devotie jegens zijn aanbiddelijk Hart van ganscher harte te doen beoefenen! Ja, ware er niets anders dan dit, het zou meer dan genoeg zijn om aan deze godsvrucht boven vele andere de voorkeur te schenken. Doch hoevele andere beweegredenen zijn er niet, welke deze eerste drijfveer versterken, ook dan zelfs, als we nog enkel *op het Hart* als zoodanig onze aandacht vestigen; hetgeen wij nu verder willen aantoonen.

II. Wij hebben vroeger gezegd, dat het door sommigen genoemde *geestelijk, onzichtbaar* of *formeele voorwerp* dezer devotie de *liefde* is. Wij hebben er onlangs bijgevoegd: dat het hart bij uitnemendheid als *het zinnebeeld, het werktuig en de troon der liefde* wordt beschouwd 2). Wat is er meer noodig, dan

1) Schmude. p. 44.

2) Dosenbach p. 9. Weil das Herz das Sinnbild, das Werkzeug und der Sitz der Liebe ist (*objectum formale*, zegt hij)

dit eenigszins klaarder te ontwikkelen, om ons met nieuwe kracht tot het beoefenen dezer devotie en ter vereering van Jesus' Hart aangespoord te gevoelen?

Het eerste, dat namelijk *het hart een zinnebeeld of symbool der liefde* is, zal wel niemand ontkennen.

De naam van *hart* doet ons onverwijld aan *liefde* denken. Een beeld, eene teekening van een hart, voert ons de liefde, als zichtbaar, voor de oogen. Hooren wij het woord: hart; of zien wij eene afbeelding eens harten, ons eigen hart is terstond met de liefde bezig; uiten wij zelven dat woord, of vertoonen wij zelven dat beeld, ons doel is: van de liefde te spreken. En zoo is het altijd en overal, voor zooverre ons bekend is, bij alle beschaafde volken, in alle landen, in alle talen. En hoeveel te meer is het zoo geweest bij het volk Gods, in het Land der belofte, in de heilige taal des Heeren. Hoe veel te meer nog blijft zulks voortdurend in de taal der heilige Kerk, in het woord van Gods lievelingen op aarde, in den mond zelven van Jesus!

En wat wonder ook dat de Heer zelf aldus gehandeld heeft? Pleegt Hij niet te spreken overeenkomstig den aard en de natuur des menschen; of kon Hij op treffender en aandoenlijker wijze handelen, dan door juist, volgens ons eigen hart, zijn heilig en goddelijk Woord tot ons te rigten? —

„*Mijn Zoon! geef mij uw hart*” 1), — zegt Hij, bij voorbeeld; — en wie gevoelt niet aanstonds de onwederstaanbare kracht, waarmede Hij op die wijze om onze liefde, om geheel ons zelven vraagt?

1) Spreuk. 23, 26.

„Gij zult den Heer, wien God, liefhebben uit geheel uw hart” 1), luidt zijn gebod; en hoe treffend is in die uitdrukking, zooveel mogelijk, al de hoogte, ruimte en diepte van dit hoogst en heerlijkst gebod geteekend.

„Gij hebt mijn hart gewond, mijne vriendin, met één uwer bliken 2),” met één uwer oogslagen, — roept Hij tot de Hem beminnende ziel; en wie beseft en gevoelt niet innig, hoe zelfs de volmaakste, oneindige, goddelijke liefde, door dit wonden en doorboren van het Hart Gods, op de treffendste wijze wordt geschilderd?

Wij zien het dus duidelijk: de Heer zelf spreekt en laat spreken naar menschenwijze; en insgelijks in zijn heilig Woord 3) is de beeldspraak aan het eindig menschelijk hart ontleend, om ons een denkbeeld van Gods *eindelooze liefde* te geven. Meer kunnen wij niet eischen. God spreekt van zijn Hart of van het onze; en wij denken aan zijne of aan onze liefde. Wij zelven spreken of hooren gewagen van liefde; en ons hart denkt aan zich zelf, ons hart gevoelt zich zelf; liefde en hart zijn dus, om zoo te spreken, maar een.

En moet dan nu hieruit niet noodzakelijk volgen, dat we, bij het denken aan Jesus' liefde, van zelf aan zijn *Hart* denken; bij het spreken van zijn beminnelijk Hart, van zelf van zijne liefde spreken? Het kan niet anders; en daarin juist ligt dan ook eene wezenlijke reden om niet alleen in 't algemeen den geheelen persoon van Jesus, niet slechts Zijne

1) Deut. 5, 6. enz. 2) Hoogl. IV. 9. 3) Zie Nilles. S. J. De Rat. festi SS. Cordis J. p. 103 *Textus memorialis* etc.

handen, hoofd, en andere ledematen in 't bijzonder, maar ook op eene bijzondere en gansch eigenaardige manier zijn heilig en aanbiddeijk Hart te vereeren.

Het volgt hier van zelve: wij vereeren Jesus uit liefde; wij aanbidden Hem en bidden tot Hem om liefde; wij moeten dus ook aanstonds en in de eerste plaats ons *dat* voorwerp te binnen brengen, hetwelk ons *Zijne* en *onze* liefde het natuurlijkst herinnert. — Denk eens, als ge kunt, met groote aandacht aan uwe liefde, zonder tevens aan uw hart te denken, en misschien de hand als onwillekeurig op uw hart te leggen; of tracht eens, zoo ge 't vermoogt, van Gods liefde te spreken, zonder al even onwillekeurig, even als de H. Schrift, van Gods Hart te gewagen. Welnu; hoe zouden we dan denken of anderen onderhouden kunnen over Jesus' liefde, — eene liefde, die werkelijk in een hart heeft gewoond en de liefde aller harten zóó verre heeft overtroffen, — zonder tevens, en als van natuur, na te denken en te spreken over het treffendst, sprekendst, ik zou willen zeggen, over het waarlijk hartelijkst beeld en de gevoelvolste uitdrukking der liefde, — over het hart? — Neen, zekerlijk; het hart kunnen wij niet voorbij, als er van liefde spraak is; en het hart, enkel *als symbool of beeld der liefde* beschouwd, zoo als vroeger is opgemerkt, moge dan ook geenszins het eigenlijk voorwerp dezer godsvrucht uitmaken; het levert toch eene ware en dringende *beweegreden*, die ons drijft tot Jesus' Hart en ons aanspoort ter behartiging eener devotie, waarin wij op bijzondere wijze dit lichaamsdeel van onzen goddelijken Verlosser vereeren. In dien zin dan ook is het te verklaren, wat de heilige Kerk zelve in de Daggetijden voor

het feest van het Heilig Hart haren dienaren toeroept: „dat namelijk de geloovigen, de *liefde* van den lijdenden, stervenden, en het aanbiddelijk Sacrament instellenden Verlosser *onder het zinnebeeld van het allerheiligst Hart* met meer godsvrucht en ijver mogen herdenken en overvloediger vruchten daarvan inoogsten 1).” In dien zin vereeren wij dus ook *het Hart* van Jesus op bijzondere wijze uit dien hoofde dat het hart in 't algemeen een *zinnebeeld der liefde* is 2).

Nogthans is ook hiermede niet alles uitgedrukt, en is er nog veel meer te beschouwen over. Het hart immers, hoe men 't ook neme, is niet bloot het *zinnebeeld of symbool der liefde*, het is bovendien van dezelfde liefde de *zetel* of de *troon*, en wordt zelfs, als de eerste zetel des levens, het eerste werktuig des gevoels, ten naauwste met de liefde verbonden gedacht, en eenigszins, in goeden zin genomen, als derzelve bron en edelst werktuig beschouwd. Het verdient derhalve mede uit dien hoofde al onze oplettendheid; en het verstrekt ook in dit opzigt tot drijfveer, als wij spreken van het Hart van Jesus.

1) In Officio SS. Cordis.

2) „De uitdrukking: *beeld, zinnebeeld, figuur* heeft een tweevoudigen zin, daar zij of een: *ledig beeld*, of een *beeld met de werkelijkheid verbonden* beteekent. In dezen laatsten zin moet het woord *hart* genomen worden, als er geproken wordt van de devotie tot Jesus' Hart.” *Schmude*, p. 45. Aldus genomen komt het *zinnebeeld* meer overeen met hetgeen wij het *voorwerp* genoemd hebben. Het is dan: Jesus' wezenlijk hart, of zijne liefde in het hart voorgesteld.

III. Dat het hart *de troon* of *de zetel der liefde*, en in een zekeren zin ook het *werktuig* der liefde heeten mag, ligt in het straksgezegde, dunkt ons, reeds duidelijk besloten. Daarom immers levert het een beeld der liefde, omdat de liefde bij voorkeur als in het hart wonend gedacht wordt, en het juist aan het hart alleen eigen is door liefde te gloeijen, gelijk het eigen is aan het vuur te branden en te verwarmen; daarom, omdat men zegt, dat het hart bemint en het hart liefde is, — hoewel gansch eigenlijk gesproken de liefde in den wil is, en het hart slechts dat werktuig in ons ligchaam daarstelt, „waardoor de handeling van het eerste gebod, (de liefde) moet voelbaar gemaakt worden.” Dan, vragen wij eens meer bepaald: wat het hart is; wat het is naar de opvatting der menschen; wat het ligt wezen moet uit zijn aard en natuur; dan zullen wij spoedig deze waarheid nog klaarder inzien.

Wat is het hart? — In zijn geheel is dit zeker eene moeilijk te beantwoorden vraag. Maar men pleegt toch te zeggen, — dat het hart is als een altijd stroomende bron van alle goed of kwaad. Het kan, zegt men, vergeleken worden bij een gloeiend fornuis, waarin de driften en gemoedsaandoeningen woelen en branden; het wordt eene zee genoemd, die wel stil en geheel bedaard, maar ook buitengemeen onstuimig en diep bewogen kan wezen; het is als ware het een slagader van de bewegingen der ziel, eene bronwel van de gewaarwordingen des menschen, de zetel en troon zoowel als het hoofdwerktuig van al onze ondeugden of deugden. Ik geloof, dat men dit alles, onder vele andere dingen, zegt of gezegd heeft, en ook niet zonder

reden zoo zegt. Maar is het dan niet opmerkelijk, dat ook te dezen aanzien de taal des Heeren geheel gelijk is aan die der menschen? ja, dat zij er aan toevoegt en met nog duidelijker of althans krachtiger trekken ons het hart heeft geteekend? Lezen wij de H. Schrift, — nogthans daarop lettende, wat wij later in 't bijzonder zullen aantoonen, dat er eenig onderscheid in de wijze van spreken tusschen de Oosterlingen en ons Westerlingen bestaat. —

Nu eens komt er het hart voor als een levende fontein, waaruit „de goede en liefelijke woorden,” of in 't algemeen de begeerten des menschen, als waren het stroomen der ziel, geheel troebel of kristalrein *opwellen* 1). Dan eens gelijkt het een ziedend fornuis, waarin alle driften, zoo goede als kwade, branden 2). Soms wordt het voorgesteld als een ruim en kostbaar vat, hetwelk echter „bij den dwaas is gebroken, en dus de wijsheid niet inhouden *kan* 3);” soms als gesmolten was, wanneer het door droefheid en kwelling wegwijnt 4); hier vloeiend geworden en uitgestort als water, door het geweld des lijdens, of door laaghartige vrees 5);

1) Ps. 44. 2. Eructavit cor meum verbum bonum. Eccli. XI, 32. Sicut eructant prae cordia fetentium, etc. sic cor superborum.

2) Luc. 24, 32. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis. Judith. XII, 16. Cor autem Holofernitis concussum est; erat enim ardens in concupiscentia ejus.

3) Eccli. XXI, 17. Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit.

4) Ps. XXI. 15. Sicut aqua effusus sum. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.

5) Jos. VII, 5. Pertimuitque cor populi, et instar aquae liquefactum est.

elders verhard, en door boosheid en verstoktheid versteend als een rots 1); nu eens arglistig en toch alleronstandvastigst of zelfs peilloos als een grondloze zee, die door niemand, behalve God, doorgrond kan worden 2); dan weêr, en dit niet zelden, als het belangrijk gedeelte van den koning dezer aarde, naar welks reine of onreine kloppingen de waarde en waardij van al zijne plannen, verlangens en gedachten geschat en berekend moeten worden 3). Wilt gij dit alles te gelijktijd door onzen goddelijken Leeraar zelven uitgedrukt hooren? „*Het is het hart*, zegt Hij, *waaruit alle boosheid voortkomt*” 4); en wederom: „*De goede mensch brengt uit den goeden schat zijns harten het goede voort, en de kwade mensch brengt uit den kwaden schat het kwade voort. Want de mond spreekt van datgene waarvan het hart vol is* 5).” Wilt gij hetzelfde vernemen uit den mond des Heeren, en zoo als het reeds luidde in de rollen des Ouden Verbonds? „*Mijn zoon! geef mij uw hart* 6),” luidt het, en wederom: *gij zult mij lief hebben uit geheel uw hart* 7); zoodat doof het weigeren des harten alles geweigerd, met het hart te geven alles geschonken is.

1) Ex. 4, 21. Indurabo cor ejus, enz.

2) Jer. XVII, 9. Pravum est cor omnium et inscrutabile: quis cognoscet illud? — Ego Dominus scrutans cor, enz.

3) Luc. VI, 45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

4) Matth. XV, 18, 19. De corde enim exeunt cogitationes malæ, enz.

5) Luc. I. c. VI, 45. 6) Spreuk. XXIII, 26.

7) Zie Luc. X, 27. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

En er is nog meer, indien wij met aandacht toezien. Immers *in het hart spreken*, is, volgens de taal der *H. Schrift*, zooveel als *denken* 1); *zonder hart zijn* is hetzelfde als *berooft zijn van verstand en gevoel* 2); *wijs van harte zijn* 3), gelijkloidend met de wijsheid in volle mate te bezitten. Zoodat dus de heilige Schrift veel meer dan wij, en zeer zeker om goede redenen, niet alleen het gevoel, maar ook de gedachten en het verstand aan het hart toeschrijft; dat zij niet bloot de werking van den *wil*, die toch eigenlijk in de eerste plaats en uit zich zelve *de liefde* voortbrengt, maar ook het licht, dat den wil voorlicht, het begrip, in het hart, als op zijn zetel, schijnt te plaatsens; dat zij, kortom, waar wij zeggen zouden: Hij heeft geen verstand, geen gevoel, kortweg zeggen zal: *hij heeft geen hart*, aldus het voornaamste werktuig des gevoels voor gevoel en begrip beide zettende. Maar indien aldus èn de gedachte, èn het gevoel, èn het verstand, èn alle deugden in dit heiligdom kunnen gezegd worden plaats te hebben; waar zou dan elders voor de koningin der deugden, voor de edele liefde, de troon te zoeken zijn? „*Ik slape*, — zegt zij dan ook zelve, — de zuiverste menschelijke liefde, — *maar mijn HART waakt* 4).” En de hoogste, goddelijke liefde antwoordt: „*Druk mij dan, als een zegel, op uw HART; want de liefde is*

1) Ps. X, 6 enz. Dixit in corde suo.

2) Oseas VII, 11. Columba seducta, non habens cor.

3) Job. IX, 4. Sapiens corde est (Deus).

4) Hoogl. V, 2. Ego dormio, et cor meum vigilat.

sterk als de dood. Geene rivieren kunnen haar blusschen, geene zeeën haar overstelpen 1)."

En zoo is het dan ook werkelijk! Alleen het hart, dat naar Gods beeld, en dus zoo ongemeen ruim van omvang geschapen is, alleen het hart is in staat om de liefde te bevatten; alleen het hart kan ze bewaren, gelijk het hart alleen, door den wil, zooals gezegd is, haar schenken kan; en is daarin eens die liefde ontvlamd, die liefde brandend geworden, o dan, is er ook niets meer op aarde, behalve dit hart zelf, dat haar kan uitdooven of blusschen. Waarlijk! een schoonen en waardigen *troon* van de waarachtige liefde moeten wij dus *het hart* noemen! En van zelf moeten wij nu begrijpen, waarom ons zoo dikwijls herinnerd wordt in het *Woord des Heeren*: dat de mensch slechts pleegt acht te geven op hetgeen hij uiterlijk ziet, maar de Alwetende, die de ware liefde zoekt, steeds *dóór* ziet tot in *het hart* 2); dat *wij* stervelingen ons al te vaak door den schijn laten bedriegen, terwijl het een wezenlijke gloriëtitel des Oneindigen blijft, dat *Hij alleen* en op volkomen wijze *de harten en nieren doorgrondt* 3); dat *ons* hart werkelijk een afgrond is, arglistig en alleronstandvastigst 4); maar dat het de kennis des *Wijzen van harte* 5) niet ontgaat, en voor Hem bloot ligt, gelijk het doodenrijk en de

1) Hoogl. VIII, 6. *Pone me ut signaculum super cor tuum.* enz.

2) I Kon. XVI, 17. *Homo enim videt ea quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* En and. pl.

3) Ps. VII, 10 enz. *Scrutans corda et renes Deus* (justus) Hebr.

4) Jer. XVII, 9. (vgl. d. Hebr. T). 5) Job. IX, 4.

onderwereld zelve 1). Of waartoe anders dat alles, zoo niet, om aan te toonen dat Hij, die gezegd heeft: *bemin*, en *bemin uit geheel uw hart*, ook de kenner is onzer geheimste gedachten, en ook werkelijk kan nagaan, of wij Hem beminnen; zoo niet, om ons te herinneren, dat Hij, die het hart vraagt, en geheel vraagt, ook het middel bezit om te weten, of het geheel wordt geschonken; kort, om ons te leeren, dat Hij, die de Liefde zelve is, (want „*God is liefde 2)*”), en die niets anders dan *onze liefde* vraagt, (want God eischt liefde) bij voorkeur op het *hart* des menschen ziet, om te weten of de gansche mensch liefde is, gelijk hij zulks voor God zijn moet. En ziedaar, in welken zin wij beweerd hebben, dat ons hart zekerlijk de *troon* of *zetel*, maar ook eenigerwijze het medewerktuig en de bron der liefde mag heeten.

Maar is reeds het hart in het Oude Verbond op zoo voortreffelijke wijze als het zinnebeeld der liefde gebezigd; was het van het begin en van natuur de troon, en in bedoelden zin het orgaan en de bron der liefde; wat moeten wij dan niet verwachten in het *Nieuwe Verbond* en in *die* nieuwe, door den Heer daargestelde orde des heils, welke bij uitnemendheid *de orde der barmhartigheid en der liefde* geheeten moet worden. Hoe zeer zal niet hierin een nieuw licht over dezelfde waarheid opgaan! Hoeveel duidelijker moet niet hierin het mensche-

1) Spreuk. XXV, 3. Coelum sursum, et terra deorsum et cor regum inscrutabile. Maar Spreuk. XV, 11. Infernus et perditio coram Domino: quanto magis corda filiorum hominum.

2) I Jo. IV, 16. Deus Caritas est.

lijk hart als een ware troon der hemelsche liefde, als een medewerker tot de akten van het leven der genade verschijnen 1)! En zoo is het dan ook wezenlijk geschied!

De Schepper zelf (gelijk de *H. Schrift* dit heeft uitgedrukt,) die vroeger „door zijn magtig woord het licht uit de duisternis liet schijnen 2), heeft eindelijk in het Nieuwe Testament op eene gansch buitengewone wijze zijn hemelsch, goddelijk licht in onze HARTEN laten schijnen.” De Vader, die van het begin af zijn zorgend oog op al de harten van Adams kinderen, even als vroeger op Adams eigen hart hield gevestigd 3), die er voortdurend naar vroeg en er voor, zelfs met eigen vingeren, hetgeen Hij begeerde op steenen tafelen gegrift had; Hij heeft nu, volgens de aloude belofte, datzelfde hart veel nader tot het zijne getrokken, *Hij heeft het steenen hart in een hart van vleesch veranderd* 4), en in het binnenste zelf van dat hart, nu geheel leerzaam geworden, zijne veel heiliger en volmaaktere wet geschreven 5). De Vriend eindelijk en grootste Weldoener des harten, die reeds zoo dikwerf, en helaas! zoo vaak te vergeefs om het hart des menschen had gevraagd en gesmeekt, Hij is nu zelf,

1) „Cor, quod est secundum Philosophum originale domicilium vitæ, naturali excitatur præcepto, ut suo more cooperetur ad eliciendum actum vitæ gratuitæ. S. Thom. 1. c. cap. 19. 2) 2 Cor. IV, 6.

3) Eccli XVII, 7. Posuit oculum suum super corda eorum.

4) Ezech. XI, 19.

5) Hebr. VIII, 10. Jer. XXIV, 31, 33.

o eindelooze liefde! op de volmaakste wijze in dat hart komen wonen, daarin komen rusten, en geheel „*uitgestort IN ONZE HARTEN, door den H. Geest, die aan ons is geschonken 1).*”

Welk een voorregt en welk eene genade, op die wijze verleend aan het zoo klein en nietig hart des menschen! Wie zal ze begrijpen? Wie beschrijven? — Ons eng en van de jeugd af tot het kwaad geneigde hart wordt op nieuw de uitverkoren woonplaats des Heeren; een gering schepsel, dat het werktuig en de bron van alle boosheid wezen kan, wordt de Tempel van den H. Geest; een broos aarden vat, de troon van den levenden God!

Neen voorzeker, hij begrijpt dit niet, — indien ooit zijne oogen op deze regels vallen, — hij, die zijn hart nog steeds over heeft voor alle nietigheden en zondige vermaken dezer wereld! Hij evenmin, die het geen duim breed boven het stof zijner danszalen, boven den stoom zijner werktuigen ten hemel weet te verheffen. Maar dit moet hij dan toch inzien, dit begrijpen, dat het hart, door God zelve, als een troon der ware liefde, wordt beschouwd en gezocht. Dit moet hij gevoelen, dat het groot en van onschatbare waarde wezen, dat het ruim en van onmeetbaren omvang zijn moet, hetgeen aldus gezocht wordt door den Schepper zelve en ontvankelijkheid heeft voor den eindeloozen God. En waardoor, en waarom? Door en om de *liefde*. Omdat het hart, — zoo als wij gezien hebben, —

1) Rom. V, 5.

het voornaamste werktuig zijnde in de natuurlijke orde, ook in de eerste plaats mag beschouwd worden als medewerkend in de orde der genade. Omdat de liefde de gansche wet inhoudt; en de wil in het hart die liefde uitwerkt. Omdat DE LIEFDE niets anders dan liefde van ons vraagt; en in ons hart die liefde gedacht wordt te wonen. Kortom: omdat *liefde* en *hart*, *hart* en *liefde*, zeker inderdaad onderscheiden, toch zóó zeer samenhangen, dat beiden als ééne en dezelfde zaak schijnen voor te komen, en ook werkelijk in den mensch niet kunnen worden gescheiden. Hieruit, dunkt ons, mogen wij dan ook gerust overgaan tot ons besluit.

Of is het nog bevreemdend, Christen! dat wij, van drijfveeren sprekende, die ons oog en ons hart bij voorkeur naar *het hart* trekken, in het *hart* zelf de eerste en sterkste moeten zoeken? Gij kunt niet aarzelen het antwoord te geven. Liefelijk voorzeker zijn de goddelijke handen, die ons den olijftak des vredes bragten; „schoon de meer dan engelen-voeten” van den Afgezant des Vaders, die ons den vrede verkondigde; heilig en vereerenswaardig is het gansche ligchaam, en bij voorkeur zijn gezegend hoofd, zeer zekerlijk nooit te vergeten met zijne kroon van doornen, die ook de kroon van zijnen bruidsdag is! — Maar onze eerste blik op Jesus’ oogen gevestigd, daalt toch onmiddellijk neder in zijn goddelijk Hart; onze aandoenlijkste oogslag wordt voortdarend getrokken naar zijne geopende zijde; onze zoetste en meest hartelijkste beschouwing berust altijd in zijn brandenden boezem.

En is dit niet natuurlijk? Het hart is altijd

een symbool der liefde; maar reiner en krachtiger *symbool* dan Jesus' Hart, kan zeker niet bestaan. Het hart is de *troon* en, zoo als verklaard is, het *werktuig*, en de *bron der liefde*; maar voller bron, edeler werktuig, goddelijker troon, dan het Hart van Jesus is, bevat ongetwijfeld noch onze aarde, noch de hemel, ja zelfs de hemel der hemelen niet. Op dit *zinnebeeld* hebben wij dus noodzakelijk onze aandacht te vestigen, uit deze *bron* de volheid aller genaden te scheppen, dit *werktuig* aller heiligste deugden te vereeren, dezen *troon* der waarachtige godheid te aanbidden. En is dit zelf niet een beoefenen, een behartigen van de *devotie* tot het allerheiligste Hart van Jesus?

Dan, hoeveel te meer zal nog dit alles uitkomen, hoeveel te sterker ons wekken, zoo wij nu niet slechts ons oog laten vallen op het Hart van Jesus als een hart in 't algemeen; maar het juist *in 't bijzonder*, gelijk wij daar zoo even hebben aangeduid, als *het Hart van Jesus* beschouwen. Laat ons ook dit nog wat nader nagaan en overwegen.

III. Het hart, dat wij ons voorstellen bij de beoefening dezer devotie, is niet enkel *een hart* in 't algemeen; het is het uitmuntend, onvergelykelyk en waarachtig goddelijk *Hart van Jesus*. Ziedaar, wat ons te meer dringt, om tot *dit Hart* onze harten te wenden.

En waarlijk! Is elk hart een beeld en eene bron des levens; bestaat er dan één hart behalve dit, waarvan wij zeggen kunnen, dat het leeft met een goddelijk leven? Is elk hart, welk het zijn moge, een teeken en een beeld der liefde; kan er toch één zijn behalve dit, dat lief heeft gelijk God bemint?

't Is waar, als wij Jesus' Hart, en aldus zijne liefde vereeren, vereeren wij onmiddellijk de liefde der menscheid in Jesus Christus. Want in Christus zijn twee naturen, en daarom twee willen en eene tweevoudige liefde, eene goddelijke en eene menschelijke liefde. Maar dewijl beiden in één persoon vereenigd zijn, wijl de menschelijke voortdurend door de goddelijke ontvlamd wordt, en de goddelijke zelve de menschelijke liefde doordringt en het Hart ontvonkt; zoo vereeren wij in Jesus' Hart tegelijk, de eeuwige, oneindige, onbegrijpelijke, goddelijke liefde. Deze goddelijke liefde is de bron van allen zegen, de grond aller geheimen onzes geloofs en onzer hoop 1).

O menschelijk hart! hieraan twijfelen moogt ge niet; maar staat het u welligt niet altijd levend en zonneklaar voor oogen; let dan aandachtig op het verheven *voorwerp* zelf dat u ter vereering wordt voorgesteld. Hef de oogen op, zie op het altaar, aanschouw daar den Godmensch, u bij voorbeeld, zijn vlammend hart, met een kruis gekroond, met doornen omringd, diep gewond, zoo als eenmaal aan de gelukzalige Maria Margareta, vertoonende, — gij moet het gevoelen.

1) Schmude, bl. 47.

Of kan er iemand, onder de Christenen, gevonden worden, aan wien de treffende voorstelling, door Jesus zelve gegeven, niet tot het hart zou spreken? Roept het niet, als met luider stem, dat goddelijk Hart, aldus vertoond? Zegt het niets, dat zegevierend *kruis*, nu als triomf- en zegeteeken op dit Heiligdom pralend? Spreken ze niet die kwelende *doornen*, welke het van alle zijden omringen? Verteederen ze niet, die breede *wonde*, welke het voor ons heeft ontvangen, die gloeiende *vlammen*, welke het naar ons hart uitslaat? — Wie durft het beweren? — O voorzeker, dat gezegend kruis, hetwelk op DIT HART den vloek overbragt, dien wij hadden verdiend, *factum maledictum* 1); deze folterende doornen, door *onze* warde voor dien tweeden Adam voortgebragt; die grievende wonde, voor ons de deur des Paradijses weder openend; die goddelijke vlammen, van nu af, om zoo te spreken, voor dien ingang de plaats innemend van het vlammend zwaard der Cherubim, maar bovendien de getuigen der allerhoogste, Goddelijke liefde, „overwinnareessen van hel en dood, sterker dan rivieren en zeeën, vurige kolen, vlammen des Heeren 2),” — zij spreken allen geheel duidelijk tot ons hart; zij geven ontegensprekelijk getuigenis voor de liefde van Jesus; zij dringen ons te erkennen, dat wij juist tot *dit* HART, op eene geheel bijzondere, allerhartelijkste wijze, onze harten moeten doen uitgaan, onze godsvrucht moeten toonen.

En loch! Wat is ook dit alles nog een zwakke

1) Gal. III, 13. 2) Hooglied VIII.

spiegel, om ons eenigszins af te beelden, hetgeen inwendig in dit Heiligdom omgaat! Wat geeft het maar een flauwen, krachteloozen weêrschijn van zijn eindeloozen gloed! Wat *kan* het ons afmalen van hetgeen eigenlijk in Jesus' Hart en, om zoo te spreken, in dat brandende Braambosch, brandt?

Gelukkig echter, mogen we dan ook zeggen, voor ons, dat zulk eene afbeelding, die alles zou uitdrukken, in ons aardsch tranendal, niet gevorderd kan worden! Gelukkig voor ons, dat het voor een rein en geloovig hart ook in geenen deele wordt vereischt! Indien immers de *adel des harten*, indien de *liefde*, indien de *deugden*, indien inzonderheid de *inwoning Gods* in een menschelijk hart, ons zoo zoet en krachtig tot dit middelpunt trekken; wat moet er niet plaats hebben bij *dit* Hart, dat wij evenzeer een Hart Gods, als het hart eens menschen, zoo niet liever met beide deze namen en zonder twijfel, met het volste regt; *het Hart der harten* moeten noemen? Bij dit Hart, zeggen we, de waarachtige Oostersche parel, bij uitstek, eenig, en van onschatbaren prijs 1), welke in eene zee van bitterheden en kwellingen voor ons is gevonden? Bij dit Hart, — het hemelreine vat 2), steeds overvloeiend van onbeschrijfelijk zoete stroomen, — stroomen, sterker dan de beek Cedron 3), klaarder dan de vlieten van Damascus 4), meer reinigend dan de wateren van Siloë 5), heiliger dan de gou-

1) H. Franc. van Sales. *Traité de l'amour de Dieu* L. VI. ch. 12.

2) Ill. Wiseman. *J. C. und die allers. Jungfrau*, enz. Regensb. 1864. 3) 2 Chron. XIII, 14.

4) 4 Kon. V, 12. 5) Jo. IX, 7.

den Jordaan 1)? Bij dit Hart, — om alles in eens te zeggen, — eene wezenlijke „heilige hoogte,” en „een ware berg Gods,” zelfs voor hen, die het niet bereiken; „een afgrond,” voor die het naderen.

En werkelijk; ook met het een afgrond te noemen, zeggen wij van dit heilig en aanbeddelyk Hart niet te veel 2). Wie toch zou zich vermeten dezen Oceaan te doorgronden? Wie zal ons het binnenste van dit Heiligdom doen aanschouwen? Ik voor mij werp in die diepte geen peillood uit, en zou het ook niet wagen, ware het niet uit liefde voor Hem zelve, slechts het voorhangsel van dit Heilig der Heiligen te naderen en aan te roeren.

Doch wat spreek ik van mij zelve, waar zelfs de engelen verbaasd staan, en vol eerbied en aanbiddend, in stilzwijgen, nederknielen? Wat gewaag ik van een sterveling, waar wij zelfs den geesten kunnen toeroepen: wie uwer durft roemen? Wie kan de kloppingen tellen en al die kracht meten, waardoor dit goddelijk Hart, van de kribbe tot op het kruis, ja tot nu toe, door dood en graf henen, zoo warm, en voor elk onzer in het bijzonder, zoo zalig is bewogen? Wie zal den gloed meten, welke reeds achttien eeuwen, dat hemelsch *Braambosch* zoo wondervol doet vlammen? Wie vermag de gunsten, voorregten, genaden en wonderen te beseffen, welke steeds zoo overvloedig, zoo overstelpend, uit deze eeuwig stroomende Bron van alle genaden zijn voortgevloeid? Wie, kort-

1) Marc. I, 9.

2) Zie *Ecrits de la Bienh, Marie Marguérite. Abime.*

om, zal ons deze Zee der zeeën peilen; dezen Oceaan omvatten; de hoogte, lengte, breedte en diepte 1) der goddelijke liefde, in dit Hart werkende, bepalen, beschrijven of begrijpen? Dit kan niemand.

Neen; dit kan niemand, behalve Hij alleen, die alleen de Heer der Heeren, en ook alleen de Heer der harten is. Hij alleen, de Oneindig *Wijze van harte* 2), die ons deze Bron, als de welwillendste der Vaders, ter zaligheid geschonken heeft. Hij alleen, *het Licht van Licht*, en des Vaders eeuwig Woord, die deze fontein eener eindelooze liefde, in een menschelijken boezem voor ons heeft gedragen. Hij alleen, de Heilige bij uitnemendheid, en de Liefde des Vaders en des Zoons, die met beide, maar ook „*Hij alleen, de diepten der godheid doorgrondt* 3), en in eigen natuur kan peilen! Maar buiten Hem — niemand!

Ééne zaak is ons bekend, en deze te weten en wèl te begrijpen is voor ons ook volkomen voldoende. Wij weten: dat dit goddelijk Hart, als het levend Hart van den persoon Jesus beschouwd, niet slechts de bron der deugden, gelijk elk ander hart, maar bovendien de Bron der genaden en de eerste oorsprong aller deugden is; dat het niet slechts in gewonen zin het werktuig en een zetel der liefde, maar veeleer het Hart van *de liefde zelve*, van de eeuwige, oneindige Liefde in Persoon, moet heeten; dat het niet bloot, gelijk ons menschen-hart de troon der Godheid, maar in waren,

1) Eph. III, 18. 2) Job. IX, 4. 3) I Cor. 2, 10.

eigenlijken zin, *het Hart Gods* is, waarin „de volheid der Godheid ligchamelijk woont,” waarin de Godheid zelve, in den tweeden Persoon der aanbiddelijke Drievuldigheid, haar troon heeft gevestigd. Wat kunnen wij meer wenschen?

Even als elk hart is dus insgelijks Jesus' Hart een *beeld*, eene *bron* en een *troon der liefde*; maar in een hoeveel verhevener zin is het zulks niet als *Gods hart* te noemen! Ja, als Gods Hart is het daarvan een waarlijk goddelijk beeld, vormt het eene werkelijk goddelijke bron, wordt het een wezenlijk goddelijke troon. Hierdoor komt het, dat het Hart van Jesus, op een troon van vlammen stralend, ons niet slechts enkele trekken der liefde, maar als 't ware *de geheele liefde* in eens voorstelt 1); hierdoor dus ook, dat wij op geheel bijzondere wijze tot dit Hart worden getrokken.

Jesus' liefde herdenken wij; de bron dezer liefde mogen wij dus niet vergeten. Voor Jesus' liefde zijn wij dankbaar; het voorname *werktuig* dezer liefde moeten wij derhalve nooit uit het oog verliezen. Jesus' liefde is het goddelijk en geestelijk voorwerp, waarnaar altijd onze harten moeten uitgaan; de troon en het teederst beeld dezer liefde, moeten dus onophoudelijk voor het oog onzer harten zweven. Kortom, al de heilige ledematen van onzen goddelijken Heiland verdienen, zoo als ze steeds in den levenden, verheerlijkten Jesus zijn, onzen eerbied, onze liefde, onze aanbedding; maar *het Hart* is het hoofdpunt, het Hart het middel-

1) Schmude bl. 47.

punt, het Hart, — als we 't zoo zeggen mogen, — het alles in zich vergaderende brandpunt 1), waarin de gansche liefde en al hare geheimenissen als 't ware verzameld zijn, om ze in vollen en onbegrijpelijken gloed op de zielen te laten werken 2).

Hebt gij meer noodig, Christen! om tot zulk een voorwerp allerkrachtigst getrokken te worden? — En toch zijn wij nog niet ten einde met het beschouwen der beweegredenen, die ons daartoe bewegen moeten.

III.

Tweede beweegreden: de wensch en wil van Jesus zelven, die ons op bijzondere wijze deze devotie geleerd heeft.

Bij de beschouwing van het onmiddellijk voorwerp dezer *devotie* en bij de nadere overweging

1) Vgl. Nilles. S. J. l. e. p. 70. Inter omnes corporis partes, ea quae sanctitatem magis participat, ipsum est cor Certum est, excellentiora spiritus S dona, quae Deus eximie ac selectis famulis suis divinitus infundere solet, in cordibus eorum praecipua quadam ratione (quoad effectus sensibiles) recipi ac contineri. Cfr. et p. 83. Exinde vero factum est, ut communiter jam sit loquendi formula: *in ipso materiali corde D. N. J. C. infinitum Ejus amorem symbolice demonstrari.*

2) Schmude bl. 43.

van de eerste beweegreden, die ons moet aansporen tot hare behartiging, zijn wij al ligt op de gedachte gekomen, dat eene godsvrucht, die even billijk en natuurlijk als nabij gelegen en gemakkelijk te beoefenen is, ons ongetwijfeld, door den goddelijken Leeraar zelve moet zijn voorgehouden en aangeprezen. En hierin hebben wij ons niet bedrogen. Een zoo goede Meester, als Jesus was, kon wel niet nalaten, ons eene bron aan te wijzen, waaruit zoo vele genaden vloeijen. Zijn Hart blijft er borg voor, en de geschiedenis is daar, om haar getuigenis te geven. Doch hierin zelf ligt dan ook werkelijk *eene tweede beweegreden*, misschien nog krachtiger dan de eerste, die ons tot het behartigen dezer godsvrucht moet opwekken. Ook hierover willen wij dus een weinig uitweiden; en daarom slechts een weinig, omdat wij dezelfde waarheid in het werk, dat wij *het Hart Gods en der menschen* genoemd hebben, moeten ontwikkelen, en dus te dezer plaatse met eene korte aanduiding kunnen volstaan.

Wat behoeven wij ook vele woorden? Indien de beminnelijke Heiland zelf zoo *langen tijd*, zoo *voortdurend* en zoo *dringend* op het behartigen dezer devotie heeft aangestaan; wie zal dan nog weigeren aan zulk eene dringende uitnoodiging te beantwoorden? Wie mag het? Laten wij slechts de feiten spreken, om zelve hierop het antwoord te geven.

Zoo lang de wet der *voorafschaduwing* in wezen was, kon God natuurlijk niet anders doen, dan de eerste trekken en grondlijnen van den toekomstigen prachttempel-Gods voor zijn Israël te trek-

ken, en die als 't ware te laten doorschemeren door velerlei figuren. Vierduizend jaren wezen dus den mensch, hoe geheimzinnig dan ook, al langer hoe meer op het Hart Gods in betrekking met het hart der menschen, terwijl figuur en prophetie moesten dienen om het den mensch te doen kennen en liefhebben. Van het Paradijs af tot aan Bethlehems kribbe liep alzoo een onafgebroken keten, waarvan al de schalmen als zoovele harten waren, die het grondbeeld aan het evenbeeld, het Hart Gods aan het menschelijk hart toonden en voorhielden.

Doch dit was voor de oneindige Liefde niet genoeg. Hij daalde zelf en in eigen persoon uit den hemel neder; Hij omhing zich met ons menschelijk stof, Hij werd onze „*God geopenbaard in het vleesch*,” om het voor ons opgetrokken Heiligdom (zoo als wij gaarne zijn Hart noemen) in volle klaarheid te toonen en in al zijn pracht te doen schitteren; en nu, nu wees Hij het zelf, als met den vinger aan, nu trok Hij door wonderen onze aandacht daarop, nu beschreef Hij het ons met woorden, en toonde het nog klaarder door de treffendste bewijzen zijner barmhartigheid en liefde.

Daarna „werd het opgeheven van de aarde,” zoo als Hij-zelf voorspeld had, en toen, na alle smarten geleden en ten volle voor onze zonden voldaan te hebben, met eene lans doorboord op het kruis. Maar ook nu nog stroomde nederwaarts naar onze aarde het goddelijk bloed des offers, dat haar moest heiligen voor den Heer en rein wasschen van den eersten over alle harten uitgesproken vloek.

Eindelijk, als Hij ten hemel wederkeerde, nam

Hij met zich de driewerf gezegende Arke, — den heiligen onder ons menschen aangenomen Tempel 1), om dien te doen pralen in zijn eeuwig rijk, en voor zijne uitverkorenen te ontsluiten, maar toch niet zoo, dat Hij zijne kinderen op aarde vergeten, of niet bij hen blijven zou op de wondervolste wijze, in het aanbiddelijk Sacrament, dat wij te regt „*de uitvinding zijns Harten*” noemen.

En ook dit zelf was niet genoeg, ten minste niet genoeg voor zijne liefde. Dikwijls daalde Hij dus, om zoo te spreken, van nieuws op aarde neder. Dikwijls sprak Hij, nu eens op deze dan weêr op die wijze tot zijne heiligen, tot dat Hij eindelijk eene bevoorregte maagd uitverkoor, om de volkomene overwinning te behalen; en aldus schoof Hij menigmaal, althans het voorhangsel van het *Heilig der Heiligen* weg, om ons, zoo veel mogelijk, door de opening zijner heilige zijde, een hemelschen blik op de diepste geheimen der Godheid te vergunnen, en in het binnenste van zijn eigen Hart als een voorsmaak van het ons wachtend Paradijs te doen genieten. —

Welk eene goedheid, en welk eene zorg onzes hemelschen Meesters, om ons allen zoo krachtig mogelijk, tot zijn goddelijk Hart te trekken! Het zijn, dunkt ons, vijf verschillende tijdstippen, — als even zoo vele vonken uit Jesus' Hart geslagen, — die ons elk iets bijzonders leeren en aansporen tot deze devotie.

1) Cor, Arca legem continens. Cor, sanctuarium novi Intemperatum foederis! Off. Eccl.

I. Hoe de God des hemels van het begin af met den koning dezer aarde vertrouwelijk omgegaan en met hem de taal der menschen gesproken heeft, is genoeg bekend en ook in 't kort reeds herinnerd. Hoe Hij op *zijn* Hart en op het *onze* plagt te wijzen, om de liefde te beschrijven, ons van liefde te spreken, ons tot liefde op te wekken, is eveneens getoond. Alleen mag het nog nuttig zijn, eer we verder gaan, onze eigene verklaring door een krachtiger getuigenis te bevestigen, en zoo veel noodig, nog duidelijker te maken.

„De hemelsche Bruidegom,” zoo schreef immers de opperste priester van Jesus' kerk, heeft tot de Bruid gesproken: *Gij hebt mijn hart gewond* om in de H. Schrift zelve, door eene geheimzinnige uitdrukking, aan te duiden, dat de welbeminte genade bij Hem gevonden heeft, en zulks door een ootmoedigen en eenvoudigen blik van haar verstand, en door de volgzame leerzaamheid van haren geest en haar hart. En op diezelfde wijze is ook de propheet geprezen, van wien God zeggen kon: *Ik heb David gevonden, Jesse's zoon, een man NAAR MIJN HART*” 1.)

Zoo luidt het woord van Jesus' Stedehouder op aarde; waaruit we leeren hoe het reeds van het begin af met het Hart Gods ten onzen aanzien gesteld was. Die eindelooze Liefde maakte ge-

1) Z. H. Clemens XII. Breve van den 4 Junij 1707, gerigt aan de Religieusen van Annecy, om haar aan te moedigen tot het beoefenen en voortplanten dezer heilrijke devotie.

bruik van de taal van het menschelijke hart; en hierdoor werd het evenbeeld des Scheppers, zoowel door eene aangename als krachtige beeldspraak, tot het kennen, liefhebben en vereeren van zijn oorspronkelijk Grondbeeld getrokken. Dan, hierbij, bij die algemeene beeldspraak zou het niet blijven; want de eeuwige Minnaar der zielen wilde volstrekt overwinnen; en daarom begon Hij zoo duidelijk en liefelijk mogelijk tot het Hart te spreken, om het te zekerder te veroveren, en tevens den weg te bereiden voor de volkomen vereeniging van het Hart Gods en het hart der menschen.

Toen kwam dus de *prophetie*, om ons te leeren, dat er een Goddelijk Hart, zoo veel doenlijk gelijkvormig aan ons menschelijk hart, zoude komen. Het zou namelijk in des *Messias'* boezem, even als het onze, van vleesch en bloed zijn; het zou dan, even als ons hart, van vreugde kloppen, geprangd en benaauwd worden door het lijden, krachteloos worden „*als gesmolten was*,” te midden van zijn ingewand; ja, het zal eens doorboord worden eer het wordt verheerlijkt, en in de hoogte verheven, zoodanig dat „*allen zullen opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben* 1).” —

Ziet gij niet in die eerste trekken het heilig en gezegend kruis? O zekerlijk! het schemert reeds door door die geheimzinnige sluijers in den nacht des voortijds; het vertoont zich zonneklaar in „*de doorboorde handen en voeten*” bij den koninklijken propheet; terwijl ook het Hart, dat weldra „in vrede rusten,” en geen verderf zien zal 2), ons vertoond

1) Ps. XXI, 15. LXVIII, 21. Zach. XII. 10.

2) Ps. XV. 9. XXI, 15. 17.

wordt in de *mijstieke wonde*, in het voorhangsel zelf van het Heilig der Heiligen *geopend*, en boven hen, *die er naar opzien*, in de hoogte verheven 1).

Doch laat ons niet stilstaan bij de schaduwen en figuren, zelfs niet bij de vóórbeelden en voorspelingen, nu de werkelijkheid zelve verschenen is.

II. En wat leert en vraagt en eischt dan nu de Lang-verwachte en eindelijk gekomene van ons menschelijk hart? Tot *drie* hoofdpunten wordt alles teruggebracht: Dat ons hart op *zijn* Hart lette: *palpate et videte, voelt en ziet*; dat wij leeren *van* en *om* de deugden, door dit Hart voorgehouden: *Leert van mij*; dat wij tot Hem onze toevlugt nemen, en als vrienden, kinderen en lievelingen zijns Harten, aan zijn goddelijken boezem rusten: *komt tot mij*.

„*Komt tot Mij*, — zegt Hij dus van Harte, — *gij allen die belast en beladen zijt; en ik zal u verkwikken. Leert van mij*, — roept Hij luide, — *omdat ik zacht- en ootmoedig van harte ben, en gij zult rust voor uwe zielen vinden* 2).”

Maar, — voegt Hij er ook elders bij, „*gij zult u te vergeefs voor regtvaardig houden voor de menschen*, indien gij het voor God niet zijt; *God kent*

1) Zacharias XII. 10. 2) Matth. XI. 28, 29.

uw hart 1). — Zalig zijn dus *de zuiveren van harte*; want zij zullen God zien 2). *Dwaas en traag integendeel van harte* zij, die niet gelooven, wat geschreven staat 3); gelukkig zij, die uit den goeden schat des harten goede dingen voortbrengen 4); want waar hun schat is, daar zal ook hun hart zijn 5).

Zoo ging onze goddelijke leeraar onvermoed voort met ons ten opzichte van zijn en van ons eigen hart te onderrigten. Zoo wees Hij ons door woorden, werken en wonderen op zijn altoos van liefde voor ons kloppend en gloeiend Hart. En nimmer heeft Hij hiermede opgehouden, zoo lang Hij als mensch onder ons menschen verkeerde.

III. En daarna? Zoodra Hij begon, van de aarde verheven te zijn en alles tot zich te trekken? Dit mogen diegenen getuigen, die onder zijn kruis tegenwoordig, en aanschouwers zijner laatste oogenblikken geweest zijn. Getuige de Apostel der liefde, bij uitnemendheid geroepen, om getuigenis af te leggen voor *het bloed en het water*, dat uit de *geopende zijde* van den Gekruiste gevloeid is, en een der voornaamste prophetiën, naar de letter heeft vervuld. Getuige de bevoorregte Magdalena, hoe, tot den

1) Luc. XVI. 15. 2) Mt. V. 8. 3) Luc. XXIV. 25.
4) Mt. XII. 35. 5) Luc. XII. 34.

laatst druppel toe, het *hartebloed* van Jesus niet alleen tot vergeving der zonden, maar ook werkelijk uit liefde, uit de hoogste, goddelijke liefde voor ons is vergoten. Getuige zelfs de andere en boven allen uitmuntende *Maria*, de Moeder des Heeren, wier eigen hart onder het kruis wordt doorboord, „*opdat de gedachten van vele harten openbaar mogen worden* 1),” getuige zij, hoe wij aandachtiglijk deze laatste leering onzes goddelijken Meesters, even als zij, in onze „*harten* moeten opnemen, herdenken, overwegen en bewaren 2),” en tot deze *regterzijde* van Jesus 3), waaraan zij zelve stond, en daardoor in Jesus' geopend hart, voortdurend onze toevlugt moeten nemen.

En waarlijk, is er meer noodig, dan het gezicht van een gekruisten Godmensch niet alleen gewond in de handen, in de voeten, aan het hoofd en over het geheele ligchaam, maar bovendien en bovenal nog eene opene wonde* in zijn boezem *en in zijn Hart* dragende, — om ons onverwijld tot dit middelpunt te trekken, en te gelijk als in één brandpunt, en al zijne liefdebewijzen, en al zijne liefdevlammen te herinneren? O hart des menschen! indien gij nog bij zulk eene taal ongevoelig en koud kunt blijven, dan durf ik zeggen: dat gij of niet gelooft, aan de eindelooze liefde van uwen God, of den naam van verstandig niet langer verdient, gelijk ook de

1) Luc. 2, 35. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

2) Luc. II. 19. 51. 3) Zie, over de wonde in de *Regterzijde*, *De Godsdienstvriend* 1858.

H. Schrift zegt: *non habens cor*, — *gij hebt geen hart* 1).

IV. En toch heeft de beminnelijke Heiland het ook hierbij niet gelaten; toch kunnen zelfs met Jesus' dood en zijne lessen en zijne opwekkingen, met betrekking tot deze devotie, niet gezegd worden opgehouden te hebben. Integendeel; van het bij uitstek zoo te noemen *Geheim des Harten*, — als 't ware de voorzetting der Menschwording, het geheim der Eucharistie, — is het genoeg den naam te hebben genoemd. 't Is de tweede afgrond door den eersten tot zich geroepen, en waarin alles van het Hart en tot het hart spreekt. Doch letten wij op Jesus zelven, en geheel bepaald op zijne verdere woorden en wonderen en daden, wat zullen wij vinden?

O, de Verrezene is dezelfde als de Gekruiste; de Verheerlijkte in het Rijk zijns Vaders niet onderscheiden van den Verwinnaar des grafs en der hel.

Vraag het aan de verwonderde en van blijdschap opgetogen Apostelen, om welke reden hun de glorievolle Meester niet alleen zijne handen, maar evenzeer en met nog meer nadruk *de wonde* zijner verborgene *zijde* toont 2)? Vraag het aan Thomas, waarom

1) Oseas. VII, 11. 2) Jo. 20, 20.

en tot welk einde hij geroepen werd om de gansche hand uit te steken en die te leggen in de breed openstaande *zijdwond*, door den goddelijken Meester nog na zijn dood ontvangen 1)? — Vraag het eindelijk, voor zoo ver mogelijk, aan de gansche reï van bevoorregten des Heeren, van Maria af, die Jesus' ligchaam op haar zuiveren schoot omhelsde, van Joannes, Nicodemus, Joseph van Arimathea tot op onzen tijd toe, — vraag het aan een Augustinus, Franciscus, Ignatius, aan eene Gertrudis, Mechtildis, Catharina, Teresia, ja aan allen, — of hen niet altoos en op bijzondere wijze de groote Minnaar der harten tot zijn beminnend en beminnelijk Hart heeft getrokken, niet voortdurend op dat goddelijk Heiligdom heeft gewezen, niet onophoudelijk in die geheimzinnige „klove der steenrots, in die holte des muurs, in dat vertrek des (hemelschen) wijns 2),” heeft opgenomen, verborgen en gekoesterd 3).

„Aan mij, zegt de eene, heeft Hij zijn goddelijk Hart vertoond; en het was schitterend als eene zon.” „Mijn hart, roept eene andere, is door het zijne doorboord, en het vloeit over van hemelsche vreugden.” „Aan mij, ontroofde Hij het mijne. Met mij verwisselde Hij het zijne.” Maar allen, — zeggen zij, — wij allen hebben nooit iets liefelijkers kunnen zoeken, dan dit goddelijke Hart onzes Minnaars; nooit voor iets anders kunnen werken, dan

1) Jo. 20, 27. 2) Hoogl. II. 14 en 4.

3) Zie hierover Gallifet S. J. D ev. au C eur ador. de J sus en Huguet D ev. au S. C eur en exemples.

voor Hem, dit beeld vertoonende zijner eidelooze liefde; nimmer iets zoeters kunnen uitdenken, dan hetgeen *Hij zelf op die hartelijkste wijze ons leerde, van ons eischte, ons gebod.*” —

Wat konden wij nog meer wenschen? En wie zal nog weerstaan aan een zoo vurig en zoo herhaaldelijk uitgedrukten wensch? En toch is er een nog grooter of ten minste een voor ons hart nog krachtiger en liefelijker sprekend bewijs, dan dit. Het is, — want we mogen dit zoo wel zeggen, — het werk, dat Jesus zelf in de laatste tijden, voor de verspreiding dezer heilrijke godsvrucht heeft gedaan en laten doen. Herinner u de geschiedenis.

V. Zoet moest het ongetwijfeld voor *Jesus* wezen, zijn goddelijk Hart, van het begin af, en reeds zoodra het op het kruis was doorboord, door zoovele getrouwe en ijverige dienaren vereerd en aanbeden te zien. Aangenaam moest het Hem zijn, aan zoovele uitstekende lievelingen zijns Harten, hier in de stille kloostercel, ginds in de eenzame woestijn, gewoonlijk op de verheven bergen der beschouwing, dikwijls zelfs te midden van het gewoel der wereld, de geheimen en wonderen van zijn beminnelijk Hart te kunnen verkondigen en openbaren. Genoeg was dit evenwel voor *Jesus* niet. Neen! zulk een Hart en zulk eene liefde zijn met niets wat gewoon is te vreden. Zij kunnen en moeten altijd meer eischen; zij vorderen

immer verbreiding, en zijn, in dit opzigt, niet ongelijk aan een brandend vuur, dat nooit zegt: „*nu is 't genoeg*” 1). Vele van Jesus' liefdevlammen moesten dan ook bespaard worden tot later dagen, om dan, wanneer de liefde van velen zou verkoeld zijn, die op nieuw door nieuwe middelen te doen ontvlammen 2). Vele van zijne grootste liefdeblijken zouden althans meer en meer ontwikkeld en verduidelijkt worden in onze tijden, waarin het tot dan toe min of meer geheime geheel *openbaar*, het bijzondere gansch *algemeen* zoude worden. In die tijden zouden tevens de verborgen schatten van Gods uitverkoren Tempel volkomen bekend worden gemaakt. In die dagen zouden alle harten op eene gansch bijzondere wijze op het Hart Gods beginnen acht te geven. Te dien tijde zou het eenigszins met het Heilig Hart des Heilands gaan, gelijk het vroeger ging met den zoeten Naam van JESUS, die eerst dan begon te schitteren als zijn tijd gekomen was, en als de goede Jesus, van smarten en folteringen verzadigd, boven het hoofd geschreven vond op het kruis: *Jesus van Nazareth, Koning der Joden*.

Die tijd was eindelijk gekomen; en het is bekend welk een edel, ofschoon oogenschijnlijk zwak werktuig de goddelijke Meester voor de uitvoering zijner plannen verkozen heeft. De gelukzalige *Maria-Margareta*

1) Spreuk. 30, 16.

2) Gel. Maria Marg. in hare Geschriften. Zie ook Schmude l. c. p. 48. en Inleid: p. VI over het eigenaardig nut dezer devotie voor *onzen tijd*.

te noemen is voor den oogenblik niet eens noodig. Haar naam is thans op aller lippen; en wat zwak scheen voor den mensch is sterk geweest door God, die bij voorkeur het zwakke en in schijn nietige dezer wereld uitkiest, om hetgeen zich sterk en onoverwinnelijk waant te beschamen. Doch wat koste het Hem zelve niet, als we zoo spreken mogen, nu eindelijk, door deze zwakke kloostermaagd, zijn verheven doel te bereiken! Wat heeft Hij niet moeten doen, wat niet gebieden, om tot de uitvoering zijner plannen te komen. Geen vreeze toch. Moet Hij op nieuw, om zoo te zeggen, het Rijk zijner glorie verlaten, en op aarde nederdalen; heeft Hij hier onder ons menschen, van nieuws te onderrigten, zoo als Hij eenmaal zijne Apostelen en later zoo vele anderen onderwees; moet Hij aanhouden, aandringen, en om deze devotie, als de devotie zijns Harten, te doen vestigen, én aanraden, én overtuigen, én smeeken, én gebieden, ja zelfs bedreigen met de ontevredenheid zijns Harten? Hij zal het doen; en Hij zal niet rusten, niet ophouden te werken, tot Hij volkomen overwonnen heeft.

Hij heeft overwonnen. De devotie tot zijn aanbiddelijk Hart is volkomen gevestigd. Hetgeen vroeger als in 't geheim der harten geschiedde, en een voorregt van bijzondere personen was, is geheel algemeen geworden. De H. Kerk zelve heeft deze godsvrucht aangenomen, goedgekeurd, verspreid. Een ieder kan nu duizendmaal gemakkelijker tot dit Heiligdom van Jesus' Hart naderen. Peilen kunnen wij het nooit; maar het meer en meer te kennen, lief te hebben, te vereeren is in aller magt. Kortom, het geheime is nu openbaar,

het bijzondere algemeen geworden; en de teedere plant, door Jesus zelve binnen de muren eener enge novicen-cel aangekweekt, is nu opgegroeid tot een prachtigen boom, en bloeit en brengt de zegenrijkste vruchten voort in alle landen der wereld.

Maar is er dan nu, o christelijke harten! is er dan nu geen dringende reden om ook van onzen kant aan Jesus' hartewensch te voldoen? Mogen wij nog aarzelen eene devotie te omhelzen, die Hem zelve zoo na aan het Harte ligt? Mogen wij warme vereerders, vrienden, broeders van Jesus genoemd worden, indien wij zulk eene godsvrucht, door Hem zelve voorgesteld, niet met alle kracht aannemen, beoefenen, bevorderen? „Goud en zilver, — zegt de Heer, kostbare offeranden *begeer ik van u niet. Al de dieren des velds en de vogelen des hemels zijn mijne* 1)!” Maar uw hart, o mensch! uw hart, mijn zoon! ziedaar wat ik vraag, en waar ik om bid tegen ruiling voor het Mijne; uw hart, dat op het Mijne let, het Mijne vereert, het Mijne navolgt, en daaraan, zooveel mogelijk gelijkvormig tracht te worden. Dit is het eenige, wat ik van u vraag; kunt gij het weigeren?

O waarlijk! wie zou het weigeren, al lette hij alleen op dien wensch en wil des Heeren, waardoor Hij zelf zijn eigen Hart, in deze *devotie*, ter vereering voorstelt? Maar wie zal het nog weigeren, als hij bovendien, niet alleen wat wij reeds vroeger

1) Ps. XLIX, 9-11. Vgl. 't Hebr.

van het voorwerp zelf gezegd hebben, maar nu ook al die gunsten en voorregten beschouwt en optelt, zoo zij te tellen zijn, welke dezelfde goddelijke Insteller met deze godsvrucht verbonden heeft? — Laten wij ook deze nog kortelijk aanstippen, om ons nog krachtiger te dringen.

IV.

Derde beweegreden: de gunsten en genaden met het beoefenen dezer godsvrucht verbonden.

Het is ons niet mogelijk met weinige woorden hier alles te herinneren, wat Jesus, zoowel aan de Gelukzalige Maria-Margareta, als reeds vroeger aan andere heiligen, ten gunste der vereerders van zijn Heilig Hart beloofd heeft. Wij kunnen alleen in het kort aanduiden wat Hij versproken en wat Hij ook werkelijk gegeven heeft.

I. Zijne beloften kunnen wij nog onderscheiden in meer algemeene en bijzondere; en alleen de geschriften der genoemde Gelukzalige, om van anderen niet te spreken, behelzen daaromtrent al wat wij wenschen kunnen.

„Ik beloof u, — zeide Jesus zelf, — dat mijn „Hart zich zal verruimen, om in vollen overvloed de „kracht zijner goddelijke liefde uit te storten over „hen, die mij deze eer (van het feest van 't Heilig „Hart te vieren en te verrigten, wat daarmee samen- „hangt) zullen bewijzen en doen bewijzen 1)!”

Dit Hart — zegt elders de heilige zelve, om maar ééne plaats uit duizend uit te kiezen, — „dit Hart van Jesus is in elk opzigt een wezenlijke *afgrond*, waarin wij ons derhalve in allen nood of lijden geheel moeten verdiepen. Het is een afgrond van liefde, waarin wij dus al de rijkdommen waaraan wij behoefte hebben, en in welken staat der ziel wij leven mogen, vinden kunnen. — Het is een afgrond van vertroosting, — een afgrond van kracht, — vervuld met alle schatten, waarmede Hij u verrijken zal, zoo gij Hem slechts laat werken. — Het is eene onpeilbare diepte van barmhartigheid, — een even grondelooze zee van wetenschap en licht, — een niet minder peillooze Oceaan van standvastigheid en getrouwheid. Verder: 't is een afgrond van Leven, een afgrond van dankbaarheid, een afgrond van zoetigheid en zachtmoedigheid. Eindelijk; 't is een afgrond van hemelsche vreugden, en tevens van een nameloos lijden, — maar zulk een afgrond, die al uwe smarten zal verzoeten; en bovendien een afgrond van vrede, welke insgelijks aan u, zoo gij u daarin verdiept, medegedeeld zal worden 2).”

Is het wonder, dat ons, na zulke ontboezemingen;

1) *Écrits*. p. 129.

2) Page. 42 volgg.

verzekerd wordt: „dat de schatten van zegening „en genade welke dit Heilig Hart in zich bevat, „geheel ontelbaar en oneindig moeten heeten?” „Dat „wij in dit Heiligdom eene veilige toevlugsplaats „in ons leven, en vooral in onzen dood zullen vinden?” „Dat het zoet zal zijn te sterven, na eene „standvastige godsvrucht gehad te hebben tot het „aanbiddeijk Hart van onzen Regter, die ons zal „oordeelen?” —

Doch laten wij liever door een enkelen blik te werpen op eenige *bijzondere voorregten*, dat is: op *die* gunsten, welke beloofd worden aan bijzondere personen, ons allen nog inniger overtuigen van de hooge waarde eener godsvrucht, welke zóó duizendvoudig beloond zal worden.

Leeft gij te midden der wereld? Zij, die aan het grootste gevaar zijn blootgesteld zullen ook de grootste bescherming vinden. Immers; „de personen, „die in de wereld leven, zullen, door middel van „deze beminnelijke godsvrucht, al de hulp vinden, „die voor hunnen staat noodig is, dat is te zeggen: „de vrede in hunne familiën, — de verkwikking „bij hunne werkzaamheden, — den zegen des hemels „bij hunne ondernemingen, den waren troost in „hunne wederwaardigheden 1).” — Kunt gij meer wenschen? En zoudt gij niet dwaas zijn, gij, die te midden van zooveel bekommelingen en beslommeringen leven moet, indien gij deze devotie niet behartigdet, welke de doornen op uw pad in rozen kan herscheppen?

1) Vie p. 224.

Of geniet gij welligt reeds het onschatbaar geluk van te zamen met vele anderen en in eene godvruchtige vereeniging uwen God te dienen? — Dan zijt gij nog meer bevoorregt. „Want de religieuse personen, die deze godsvrucht omhelzen, zullen er „zooveel nut uit trekken, dat er geen ander middel „zou noodig zijn, om den ijver en de naauwkeurigste „regelmatigheid in de minst geregelde kloostergemeenten te herstellen, en om diegenen, die reeds „volgens den regel leven, tot het toppunt der volmaaktheid te brengen 1).” — Wat kan uw hart meer begeeren, gelukkige zielen? En hoe zoudt gij het nalaten, — ik durf meer zeggen, — hoe zoudt gij het wagen om zulk een middel te verwaarloozen of te miskennen?

Want begeert uw hart werkelijk de hoogste volmaaktheid te bereiken? Hebt gij wezentlijk begrepen, dat alleen de volmaakte liefde een volmaakt geluk kan uitmaken? — „Ik weet niet, — zegt de gelukzalige verder, — dat er in het geestelijk leven „éene oefening van godsvrucht gevonden wordt, „die meer geëigend is om de ziel in korten tijd „tot de hoogste volmaaktheid op te voeren, en „om haar de waarachtige zoetheid, die men vindt „in Jesus' dienst, te doen smaken.”

Eindelijk, zijt gij geroepen om niet alleen u zelve maar ook anderen tot de deugd en de volmaaktheid te brengen? —

„Mijn goddelijke zaligmaker heeft mij doen verstaan, — gaat de zalige voort, — dat zij, die

1) P. 224.

„zich beijveren voor het heil en de zaligheid der
 „zielen, indien zij zelve doordrongen en voorzien
 „zijn van een teedere godsvrucht tot zijn goddelijk
 „Hart, de kunst van de versteendste harten te ver-
 „murwen zullen verstaan, en met een wondervol
 „geluk in hunne ondernemingen zullen slagen 1).” —
 En durft gij edelmoedig zijn? Hebt gij het hart,
 om niet alleen voor u zelve deze devotie te be-
 oefenen, maar ook aan anderen dezelfde godsvrucht
 te leeren, en aldus deze devotie te verspreiden? —
 „Onze lieve Heer, — zegt nogmaals dezelfde ge-
 „lukzalige, — heeft mij schatten van genaden ont-
 „dekt, weggelegd voor hen, die zich zelve opofferen,
 „om aan zijn aanbiddelijk Hart al de eer, liefde
 „en glorie, die zij vermogen, te geven en te ver-
 „schaffen. Maar schatten, zóó groot dat het mij
 „onmogelijk is, die met woorden uit te drukken.
 „Ja; de goede Jesus heeft mij doen zien, dat de
 „namen van een groot getal geloovigen in zijn
 „Heilig Hart zijn opgeteekend; en zulks, wegens
 „het brandend verlangen, dat zij koesteren, om Hem
 „te doen liefhebben en vereeren. En tot overmaat
 „van geluk is mij ook dit verzekerd, dat de namen
 „dezer voorbestemde zielen nooit weder uit dat
 „heiligdom zullen uitgewischt worden.” —

Waarlijk, ik weet niet, wat wij meer en voor
 geringeren prijs konden wenschen? De genade, die
 wij noodig hebben in onzen staat; vrede in de
 huisgezinnen; vertroosting in allen last en kommer;
 een veilig toevlugtsoord in leven en sterven; over-

1) P. 226.

vloedige zegeningen in al onze ondernemingen ; alles is aan deze ééne oefening verbonden. En nog zal het hierbij niet blijven. Wie gij wezen moogt, en waaraan gij ook behoefte moogt hebben, alle wezenlijk heil is hier te vinden. Zijt gij zondaar? De bron van alle ontferming staat voor u open. Bevindt gij u in een laauwen en tragen toestand ten aanzien van God? Een alles verteerend liefdevuur is gereed om u op nieuw te ontvlammen. Zijt gij reeds vurig? De vlam der reinste liefde wacht u om uw hart nog zaliger te doen gloeijen. Haakt gij naar het toppunt der volmaaktheid? Het Hart, dat vóór u staat, zal u vleugelen als die der arenden geven, en u als van zelf opvoeren naar den heiligen Berg. Ja; niet alleen de persoon, de plaats zelve, — het huis, de zaal, de legerstede, — waar de afbeelding van dit goddelijk Hart zal prijken en vereerd worden, — ze zullen gezegend worden door den Heer, gezegend met den besten zegen des Hemels, gezegend met zulk een zegen, als alleen uit Jesus' Hart en over Jesus' lievelingen kan vloeijen.

Welke rijke, goddelijke gunsten en beloften! En hoe weinig wordt daarvoor van ons niet gevorderd!

En mogt soms iemand in de meening komen, dat deze beloften grooter dan de werkelijkheid zijn, dan zouden wij hem toeroepen, zonder aarzelen: dat hij het Hart Gods niet kent.

II. Hoe verre toch en hoe voortdurend worden ook hier wederom, zoo als altijd, Gods beloften door Gods genadegiften overtroffen! Hoe duidelijk leert de ervaring, dat insgelijks Jesus' Hart aan al hetgeen Hij beloofd heeft getrouw is, en Hij nog meer geeft, dan Hij versproken had.

Mogt gij er aan twifelen, of het althans bij ondervinding willen weten? Bezoek dan, zoo gij kunt, de verschillende heiligdommen aan Jesus' Hart toegewijd, en aanschouw daar de geloftegiften der geloovigen, aan zijn aanbiddelijk Hart opgedragen. Lees een of ander der tallooze boeken over dit wondervol voorwerp van het eenwig welbehagen des Vaders geschreven. 1). Doorloop de Tijdschriften, die het u maandelijks met den vinger aanwijzen 2). Vraag het aan de leden der zegenrijke Broederschap, waarin gij het ook zelf bij ondervinding kunt leeren. Vraag het vooral aan de zielzorgers, priesters des Heeren, Kloosterlingen, ja aan al de ijveraars van het aanbiddelijk Hart des Verlossers, wat zij hieromtrent voor zich zelve of voor anderen ondervonden hebben. Kortom beproef het zelf, omhels, behartig en bevorder deze godsvrucht: en zoo het u niet gelukt, indien gij geene schatten van genade over u zelve en over allen, voor wie gij bidden of werken wilt, zult zien uitgestort, zeg dan: niet dat ik, — want wat zou dit maken? — maar dat Jesus

1) Eene lijst der voornaamste vindt gij in N. Nilles. S. J. De Rationibus Festi SS. Cordis. Oeniponte, 1867.

2) Het is hier de plaats om de zoo nuttige *Messenger du S. Coeur* aan te bevelen.

zelf, de God der waarheid en der liefde, u bedrogen heeft. Maar neen! *Fidelis Dominus! God is getrouw!* „En wat Hij zegt, zal Hij ook doen 1).”

O hoe talrijk en hoe krachtig zijn dan de beweegredenen, die ons moeten aansporen ter omhelzing en bevordering *dezer eeredienst van Jesus' liefde!* Hoe zeer is het weinige, dat we tot nu toe gezegd hebben, in staat, om ons met alle kracht tot het Hart van Jesus te trekken! En toch is er nog eene drijfveer over, voor zooverre die van de voorgaande onderscheiden mag worden, welke, in menig opzigt, nog sterker op veler harten moet werken. Het is: de bijzondere wensch van Jesus zelve, „*dat in deze laatste tijden door middel van deze devotie alle harten op nieuw ontcland*” en de kinderen zijner H. Kerk met nieuwen ijver vervuld zouden worden. — Ook dit willen wij nog meer in het bijzonder beschouwen, om ons hart door alle mogelijke redenen te dringen.

V.

Eene vierde hoofdeden voor het behartigen dezer devotie is de goedheid van Jesus, die haar inzonderheid voor onze tijden geschonken heeft.

Toen de H. Gertrudis op zekeren dag den H. Joannes, den Evangelist, in eene hemelsche verschijning

1) 2 Thess. 3, 3. Num. 23, 19.

mogt toespreken, vroeg zij hem vertrouwelijk naar de reden, waarom hij zelf, die op den boezem van Jesus had mogen rusten, niets geschreven had ter onzer onderrigting over de bewegingen van zijn goddelijk Hart? En de leerling, dien Jesus lief had, antwoordde: „Ik was gelast voor de opkomende „Kerk de blijde boodschap van het ongeschapen „Woord des eeuwigen Vaders te schrijven; maar wat „de zoetheid van de bewegingen zijns Harten betreft, „God heeft zich voor behouden die te doen kennen in de laatste tijden, als de wereld oud wordt, „ten einde de liefde, die werkelijk verkoeld zal zijn, „op nieuw te ontvlammen 1).”

Heerlijke voorspelling! en hoe schoon is ze niet ten tijde der gelukzalige Maria-Margareta, en door hare tuschenkomst, letterlijk vervuld.

„Onze Lieve Heer, zegt zij immers zelve in hare „geschriften 2), deed mij kennen, dat de groote „begeerte die Hij gevoelde om volmaaktelijk door „de menschen bemind te worden, Hem het voorne- „men had doen opvatten van hun *zijn Hart te open- „baren, en hun in deze laatste tijden de witerste poging „zijner liefde te toonen*, door namelijk een voorwerp en „een middel voor te stellen, zoo uitnemend geschikt, „om allen op te wekken tot liefde en tot eene waar- „lijk krachtige en standvastige liefde 3).”

Wat hebben wij meer noodig, om ons eindelijk geheel overwonnen te verklaren? Ligt reeds de eerste beweegreden in den aard en de natuur dezer

1) Insinuat. I. IV. Cap 4. 2) p. 234 Vic.

3) p. 254, Ecrirts. Vgl. hierover Schmude, Inleid.

devotie zelve, waar is dan de Christen, die zijn hart nog mag weigeren? Heeft zij tot nu toe van Satans zijde den hardnekkigsten tegenstand ondervonden, en ontmoet zij dien nog, helaas! somtijds van diegenen, die haar bij voorkeur moesten verspreiden; — waar is dan de dienaar van Jesus, die den strijd durft ontloopen? Geldt het ongetwijfeld, en misschien meer dan vroeger, van onzen tijd: „*Indien de Zoon des menschen komt, meent gij, dat Hij nog geloof op aarde vinden zal?*” wie is dan de priester of dienaar des Heeren, die niet uit alle kracht zijne medewerking zou schenken? Maar nu Jesus zelf deze devotie voorhoudt, haar aanbiedt als een uitstekend middel ter onzer eigene volmaking en ter heiligmaking van allen; wie zal nu nog weigeren tot dit vlammend braambosch te naderen, daarin de uitgelezen wonderen der Godheid te beschouwen, en met een vonkje van dit goddelijk vuur alle harten te helpen ontvlammen? Ik voor mij, weet althans niet, wat er nog anders als dringender drijfveer zou uitgevonden kunnen worden.

Maar wat blijft ons dan ook nu nog over, tenzij ons te wenden tot alle harten, die heilig en gelukkig willen zijn en heiligen en gelukkigen willen maken?

Tot de priesters, b. v. kloostermaagden en vele anderen, aan wie de teederste harten ter bewaring en volmaking zijn toevertrouwd, en aan wie wij dus mogen vragen: of ze dan de klagte niet kennen uit het minnendste der harten opgerezen: „*Ach! wat Mij nog het meeste grieft, is de droevige ervaring, dat ook zij, die op bijzondere wijze aan Mij zijn toegewijd, dikwijls zoo koud en ongevoelig van*

harte zijn"; en of dus de tijd niet gekomen is om met alle kracht mede te werken tot het verbreiden en bevorderen dezer heilrijke godsvrucht? — Tot de minnaars en vereerders der heiligen in het bijzonder, — van wie wij vergen kunnen, dat zij zich laten geleiden door „die groote wolke van getuigen", welke zich voortdurend ten gunste dezer godsvrucht vertoonen, en met zoo krachtige stemmen, en zulke hartverheffende voorbeelden, hen aansporen te volgen. Tot al de kinderen van Jesus' Kerk in het algemeen, — die ongetwijfeld niet mogen onverschillig blijven voor de dringende begeerte hunner Moeder, en eene devotie niet mogen verwaarloozen, welke hun zoo onverpoosd en zoo dringend aanbevolen wordt. Ja, zelfs tot de laauwen en tragen van harte om te gelooven, aan wie we moeten toeroepen: of dan niets meer ter wereld, zelfs niet het Hart van hunnen Schepper en Verlosser, zal in staat zijn hunne harten te treffen? Of er nog meer moet gedaan worden, dan Jesus verrigt heeft? Of zij zelven bij magte zijn nog iets uit te denken wat God zou kunnen doen, en wat Hij niet heeft gedaan? —

Met Gods straffen willen wij hier niet dreigen, nu wij *van* en *tot* de harten spreken. De liefde, zuivere liefde, moet veeleer de drijfveer tot de zuiverste liefde zijn. Het staat anders, niet alleen voor de goeden, maar ook voor de boozen geschreven: *Videbunt in quem transfixerunt, zij zullen opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben. Zien* moeten ze dus. En het moge dan te laat zijn tot heil; tot straf is het maar al te spoedig. Want onfeilbaar blijft het, en zoo waarachtig als het Woord Gods:

wie niet naderen wil tot „den troon der genade,” zal verpletterd worden „door den schepter der gerechtigheid;” en wie weigert te drinken uit de op het kruis geopende Bron en van den Oceaan der liefde, hij zal gedrenkt, overstelpt worden met den Oceaan van Gods eindeloozen toorn. Hard is dit woord, vooral hier, nu wij van liefde spreken; maar het is eens gesproken, door God zelven gesproken; en God neemt het niet terug: „*videbit eum omnis oculus et qui eum pupugerunt;*” alle oog zal Hem aanschouwen, en ook zij, die Hem hebben doorstoken 1).

Doch neen, o beminnelijke Jesus! Voor ons ten minste zal de kennis van deze door u zelven zoo geliefde en aangeprezen devotie niet ten verderve strekken. De aard en natuur zelve van het voorwerp trekt al onze aandacht op uw vlammenden boezem. Uw vurige wensch en wil, dat wij daarin op uw Hart letten, sporen ons nog dringender aan. De wonderen die Gij verrigt hebt, en, als we 't zoo zeggen mogen, de moeite, die Gij u getroost hebt van het begin der wereld af, om onze harten op te zoeken, laten ons geene rust meer, tot dat wij het uwe geheel hebben gevonden. Wat moet het zijn, nu gij zoo vele en zoo groote voorregten aan het beoefenen dezer godsvrucht, die wij te regt *uwe* instelling noemen, voor ons allen verbonden hebt! Nu Gij zelf nogmaals en al wederom uit den hemel nederdaaldet, om er ons al het goede en zoete van te leeren! Nu gij ze liet groeijen in uwe heilige Kerk, en daar zoo heerlijk laat bloeijen,

1) Apoc. I. 7.

om voor alle Adams-kinderen tot een nieuwen Boom des levens te verstrekken! — O geef dan, Beminnelijke! dat wij allen, zaliger dan onze eerste moeder, „dezen goeden boom mogen zien, deze begeerlijke vrucht mogen plukken,” en zoo tevens, door de voor ons ontvangene wonde en uit kracht van dien eigen *Boom des levens*, mogen ingaan in het heropend Paradijs! —

DERDE HOOFDSTUK.

HET DOEL DEZER DEVOTIE.

I.

Het doel in één woord uitgedrukt is: de liefde tot Jesus.

Na het voorwerp en de beweegredenen van de devotie tot het allerheiligst Hart van Jesus te hebben leeren kennen, kan het overbodig schijnen nog van *haar doel* te spreken. Of waarom anders kan het te doen zijn bij de vereering van een hart en van zulk een Hart, dan om datgene zelf, wat door het Hart wordt afgebeeld, om de *liefde*. Of waarom zullen wij de Liefde beminnen, om met den H. Bernardus te spreken, zoo niet om *haar zelve*. „Men bemint om te beminnen, en komt al beminnde tot de liefde; in de liefde zelve is haar loon, in de liefde moet men berusten 1).” En wie zou nog vragen van

1) Verus amor se ipso contentus est (De diligen. Deo). Is per se sufficit, is per se placet et propter se, ipse proemium sibi est amor (S. 83 Sup. Cant).

welke liefde, of van welken Persoon, die bemint moet worden, hier spraak is? Alles wat wij gezegd hebben herrinnert ons den beminnelijken Verlosser; alles wat wij beschouwd hebben voert ons terug tot het beminnelijkste, wat in Hem is, tot zijn Hart. *Jesus* dus *om* en *in* zijn Hart te vereeren; *Jesus om* en *in* het beminnelijkste wat Hij heeft te beminnen; ziedaar te gelijk èn het stoffelijk, èn het geestelijk, èn het eindvoorwerp dezer *devotie*, met al hare beweegredenen te zamen verbonden. En hieruit kunnen wij gemakshalve weêr iets anders opmaken, dat ons bij onze verdere beschouwingen van dienst kan zijn.

Gelijk immers het voorwerp dezer devotie door één woord kan worden uitgedrukt, *het Hart*; gelijk de beweegredenen in één woord kunnen worden zamengevat: *Jesus' liefde*; zoo kan nu mede haar doel door één woord worden aangeduid: de *wederliefde*.

Doch er is reden om dit verder na te gaan en te verklaren; eensdeels, omdat men altoos zoo klaar mogelijk het wit moet kennen, wat men bij eene bijzondere handeling wil treffen; ten andere, dewijl juist bij deze godsvrucht de kennis van dit doel op nieuw medewerkt om het voorwerp volmaakter te doen kennen, en de beweegredenen, die reeds zijn aangegeven, nog sterker te doen uitkomen, ja zelfs met nieuwe drijfveeren te verrijken. Een en ander is natuurlijk, dewijl hier alles volkomen samenhangt, gelijk beken, die uit ééne bron vloeijen, of als de aderen en slagaderen van ons ligchaam, die naar één hart zamenloopen. Het zal ons niet moeilijk vallen dit nader te verklaren.

II.

*Het algemeene doel : liefde tot Jesus , hangt
zamen met het bijzondere : liefde tot
Jesus in Zijn lijden en in het
allerheiligste Sacrament.*

Leest men verschillende schrijvers , ten einde bepaald te weten welk wel het eigenlijke doel der godsvrucht tot het H. H. Hart van Jesus is , dan vindt men , althans in schijn , niet altijd dezelfde uitkomst. In de hoofdzaak komen nothans allen overeen , en die hoofdzaak is *liefde* , of , zoo als wij het boven genoemd hebben : *wederliefde* voor *Jesus*.

En wat zou ook waarlijk anders door den Heer gevraagd , of bij de devotie jegens zijn Hart , bedoeld kunnen zijn ? *Hart voor hart , ijver voor ijver , gelijkvormigheid door navolging* , — (dit zijn toch de drie hoofdpunten , die wij vaak vinden opgegeven) , — het is immers alles besloten in het ééne woord : *liefde* ; en liefde is immers de ééne zaak , welke God altijd geboden heeft. Willen wij het hooren uit den mond der profeten , van de lippen van Jesus zelve , uit den mond van zijn stedehouder op aarde ; het luidt overal , ja , in vorm verschillend , maar voor de hoofdzaak volkomen gelijkertwijze.

Het is hier de plaats niet al de boeken der Profeten te ontrollen ; maar hoe duidelijk spreekt daar anders voor deze waarheid dat beminnelijk

Hart, dat „*als was is gesmolten* in Jesus' boezem,” en „in de hoogte, doorboord zal worden 1).”

„Mijn HART, — zucht verder de Messias, — „verwachtte (slechts) smaad en ellende. En ik „wachtte op één, die medelijden met mij zou hebben, en er is er geen, op een trooster, en ik „vind er geen. Integendeel; zij gaven mij gal tot „spijsze, en in mijn dorst drenkten ze mij met edik 2). „— Ja; die mij op de straten zagen, vlugten „weg van mij. Ik ben uit *elks hart* vergeten, als „een doode; als een bedorven vaatwerk ben ik (voor hen) geworden 3).”

De klagte is bitter, maar helaas! van onzen kant maar al te vaak verdiend! En hoe duidelijk zien we dan ook in deze en dergelijke voorspellingen niet alleen het Hart van Jesus, maar ook het onze geteekend! Zijn Hart is overladen, overstelpt met allen smaad; en ons hart vergeet Hem, en denkt er nauwelijks over na. Zijn Hart zoekt ons, zóó zelfs, dat „de ijver voor Gods Huis Hem verteert 4);” en ons hart let er zoo weinig op, dat Hij daarvoor geworden is, *als een doode*, geheel miskend en vergeten. Doch ziedaar dan ook, wat Hem het griendst pijnigt, en waarom Hij, door zijne hartroerende, neen hartverscheurende klagte, juist het tegendeel, dat is *liefde* van ons afvraagt en vordert.

En o, hoe krachtig en hoe treffend heeft zijn allerteederst Hart ditzelfde dan ook later, en vooral in onze tijden, uitgedrukt en beschreven!

1) Ps. 21 en Zach. 12. 2) Ps. 68 Vgl. Mt. 27, 48.
3) Ps. 30, 13. 4) Jo. 2, 17.

Doch wij kunnen deze woorden niet aanhalen, zonder vooraf te hebben gewezen op een bijzonder of liever op twee bijzondere geheimen, welke met het doel van deze devotie in het allernaauwst verband staan. Ja, zóó naauw dat er gevonden worden, die ze te gelijk en als mede een gedeelte van dit doel uitmakende beschouwen. Het zijn: het geheim des *lijdens* en dat van het allerheiligst *Sacrament*.

En werkelijk; indien wij alles willen uitdrukken en geheel naar het Hart van Jesus willen spreken, mogen wij ook deze Mysteriën als mede tot het doel behoorende aanzien. Wij kunnen dan zeggen, gelijk sommigen: *het algemeene doel is de liefde tot Jesus; het bijzondere is eene hartelijke devotie tot zijn heilig lijden* en eene meer teedere en tevens ijverende *godsvrucht tot het allerheiligst Sacrament*.

Zooveel is zeker, dat Jesus zelf deze twee geheimen gedurig in ons geheugen roept, als Hij de devotie tot zijn aanbiddeijk Hart voorstelt; zooveel buiten twijfel, dat insgelijks Jesus' Stedehouder, gelijk we reeds gehoord hebben, diezelfde geheimen vermeldt, als de twee brandpunten, waarin Jesus' liefde het sterkste voor ons uitschijnt.

„Daarom, — zoo luidt het immers, in de reeds aangehaalde daggetijden 1), — *wordt dit feest vergund, opdat de geloovigen, onder het zinnebeeld van het allerheiligst Hart, met meer godsvrucht en ijver, zich die liefde (van Christus) zouden te binnen brengen en derzelve vruchten overvloediger mogen plukken, — die liefde, namelijk, van Christus, die*

1) Offic. primum S. Cordis (Clemens XIII).

„lijdt en sterft voor de verlossing der menschen, en „die ter gedachtenis van zijnen dood het Sacrament „van zijn ligchaam en bloed instelt.” —

Wij zien het duidelijk: Jesus' *liefde* ons in zijn Hart voor te stellen; die liefde meer in 't bijzonder te beschouwen in haar hoogsten gloed: *lijden en Sacrament*; aan diezelfde liefde *met godsvrucht en ijver* en dus met ware wederliefde te beantwoorden; ziedaar het doel! Het is even eenvoudig, als klaar uitgedrukt, en dus insgelijks door Jesus' zelve niet anders aangeduid. Vernemen wij het in een paar woorden.

Waarom immers wil Jesus deze devotie tot zijn H. Hart hebben ingesteld? Het is, — zegt Hij zelf, — „om de groote begeerte welke Hij heeft van door de menschen bemind te worden. Daarom tocht openbaart Hij hun zijn Hart, en doet Hij voor hen, in deze laatste tijden, eene uiterste poging zijner liefde 1).” — En elders voegt de Gelukzalige Maria-Margareta er bij: „dat Jesus overal deze „krachtige godvrucht wilde vestigen, en zich daar- „door eene ontelbare menigte van getrouwe dienaren en volkomen dankbare kinderen wilde maken 2).”

Het kan niet duidelijker: *de liefde* is de drijfveer bij Jesus, *de liefde* van onzen kant is het doel dat Hij beoogt.

En is dit nu tevens op bijzondere wijze de beschouwing van zijn heilig *lijden*? — Aanschouw het Hart, zoo als Hij zelf het ons voorstelt en aan-

1) Jesus tot de Gelukz. Marg.

2) Écrits de la B. Marie Marguérite.

biedt. Wat is er meer noodig om u te overtuigen, dan die gewijde zinnebeelden, waarmede het gekroond is. In het midden ziet gij de *wonde*; en het Hart zelf vertoont u *de liefde*, waardoor Hij die wonde ontving. Rondom het Hart zijn de *doornen* geslingerd, die eenmaal zijn gezegend hoofd hebben gefolterd; en het Hart zelf is aanwezig om u *de liefde* te herinneren, die deze kroon heeft willen dragen. Op het Hart rust het *kruis*, dat u in eens geheel zijn heilig lijden vertegenwoordigt; en het Hart zelf in de drager, door *de liefde*, van dit alles, wat Hij heeft geleden. Eindelijk, van alle zijden stroomen de *vlammen* uit Jesus' Hart; en het Hart zelf geeft aan die vlammen haar voedsel, en vereenigt aldus liefde en lijden, lijden en liefde, tot een eenig en niet te scheiden geheel.

Ziedaar waarom en hoe *de liefde tot Jesus in zijn lijden* als een *bijzonder* doel dezer devotie beschouwd mag worden. En wat nu de godsvrucht tot het Allerheiligst *Sacrament* aangaat, daarvoor zijn nog sterker bewijzen.

Van den aard en de natuur des geheims behoeven we niet eens te spreken; Jesus zelf heeft die waarheid al te duidelijk verklaard. Om kort te gaan, moge een enkel zijner woorden voldoen. Want „dit zeide hij tot mij, — verhaalt de genoemde Gelukzalige; — terwijl mij zijn Hart werd aangeboden: „*Ik heb een brandende dorst om door de menschen vereerd en bemind te worden in het heilig Sacrament*; en nogthans vind ik bijna niemand „die zijn best doet, om, volgens mijne begeerte, „mijn dorst te lesschen, door mij eenige wederliefde „te betoonen.” En wederom: „Jesus vraagt, dat

„de aanbidders van zijn goddelijk Hart hunne liefde
 „betoonen, door zich *ten doel* te stellen Hem dat-
 „gene te vergoeden, wat Hem wordt aangedaan door
 „de ondankbare bejegeningen der menschen waar-
 „door hij gekweld wordt in de heilige Eucharistie.”
 „Eindelijk: Hij wil, dat er een feest worde inge-
 „steld ter eere van zijn allerheiligst Hart, en dat
 „dit feest gevierd worde door eene H. Communie
 „en eene eereboete aan het aanbiddelijk Sacrament;
 „dat bovendien de eerste vrijdag der maand aan
 „zijn H. Hart worde toegewijd, door middel der
 „H. Communie; dat men Hem door maandelijksche
 „novenen van Communiën vereere; dat men Hem
 „bezoeke en aanbidde in de Tabernakelen onzer al-
 „taren; het H. offer de Mis bijwone, dikwijls ter
 „H. tafel nadere, het leven van zijn goddelijk Hart
 „in de H. Eucharistie overwege 1)”. —

Het is dus bewezen: *Jesus lief te hebben*, ziedaar
in 't algemeen, het doel dezer devotie; *Jesus lief
 te hebben, die voor ons lijdt en sterft*, en die voor
 ons al de schatten zijner liefde uitstort *in het al-
 lerheiligst Sacrament*, ziedaar *in 't bijzonder* hetzelfde
 doel van dezelfde godsvrucht. — Verdere verklaring
 is niet noodig. Willen wij echter deze waarheid
 nog dieper in ons hart prenten, en tevens nagaan
op welke wijze deze liefde *in beoefening* kan gebragt
 worden; dit is niet moeilijk, en voor menigeen
 ongetwijfeld hoogst nuttig. Laten wij het doen.

1) Vgl. Instruction sur la Dév. au S. Coeur de J. par le
 P. J. B. Boone, S. J.

III.

Hoe het doel dezer devotie bereikt, dat is: de wederliefde op verschillende wijzen betoond kan worden.

Wie een hart heeft, dat voor ware en waarachtige liefde vatbaar is, behoeft slechts op dat hart te letten, om terstond in te zien, wat hij doen kan en doen moet voor Jesus' Hart. Het schoone woord van den grooten Augustinus geldt immers ook hier: „*Bemin en doe wat gij wilt.*” Verlangt gij echter meer ontwikkeld te zien, wat de liefde gewoonlijk zal en moet doen? dan kunnen wij het tot drie hoofdpunten terugbrengen. Het eerste is: het dankbaar erkennen en zooveel mogelijk met warmte gevoelen, wat Jesus' Heilig Hart voor ons gedaan heeft. Het tweede is: het vergoeden van al de oneer, die Hem gedurig wordt aangedaan. Het derde bestaat in de navolging zijner deugden. *Een dankbaar liefdegevoel, eereboete en herstel, en zooveel mogelijke gelijkvormigheid met Jesus zelven, ziedaar dus de hoofdzaak der ware liefde, en mede de drie hoofddeugden, welke ons gewoonlijk als het doel dezer devotie voorgesteld worden* 1).

Verkiezen wij nu echter eens een eigen weg te gaan, en weêr op een andere manier dezelfde waarheid te verduidelijken, dan is ook dit mogelijk. En wij voor ons zouden dan het liefst, om ons

1) Onder anderen kunnen wij hier noemen: *Het H. Hart van Jesus* door Desjardins. S. J.

het krachtigst tot werkdadige liefde aan te sporen, en op ons *geheugen*, en op ons *verstand* en op onzen *wil* de aandacht vestigen.

Wat immers is het, dat wij voortdurend, bij het beoefenen dezer godsvrucht, voor de oogen onzes harten moeten brengen? Het Hart van Jesus; zijn beminnelijk Hart, dat wij dus nooit mogen vergeten, maar ons, zooveel doenlijk, bij al onze eerbewijzingen, voor den geest moeten roepen. Wij mogen dit dus noemen: *de wederliefde* van, of ten minste, zoo gij 't naauwkeurigst verlangt, *door middel van ons geheugen*.

Wat is het, waarnaar wij meer en meer en zoo volkomen mogelijk bij het beschouwen van dit voorwerp moeten trachten? De ware kennis van dit goddelijk Heiligdom, dat wij wel nooit geheel kunnen kennen, maar toch zooveel doenlijk moeten trachten binnen te dringen; en dit zou ik willen noemen: *wederliefde door het verstand*.

Wat is het eindelijk, dat wij inzonderheid voor dit Hart onzes Gods moeten doen? Ons eigen en aller harten tot Hem brengen, of, zoo wij dit voor anderen niet kunnen, zoo veel in ons is, dit vergoeden, en door eereboete en eerherstel ten minste ons hart, als met dubbele kracht, aan Hem schenken. Dit is eindelijk de ware liefde, die wij *wederliefde van den wil* mogen heeten.

Uit geheel onzen geest dus, met al ons verstand en met geheel onzen wil, dat is, *uit geheel ons hart* zullen wij Jesus lief hebben; en al de vermogens der ziel zullen het hunne bijdragen tot het innig behartigen en krachtig beoefenen dezer heilrijke devotie. Op die wijze zullen wij volkomen aan het goddelijk doel beantwoorden; waaruit volgt, dat

het hoogst nuttig moet zijn elk dezer hoofdpunten wat breeder te ontwikkelen en bloot te leggen, om later in dien zin onze devotie tot Jesus' Hart zoo veel mogelijk te volmaken.

IV.

Oefening van het geheugen met betrekking tot deze devotie.

Indien wij hier van de oefening des geheugens spreken, dan bedoelen wij daardoor niet alleen, dat wij ons gestadig hetgeen wij van Jesus' Hart weten moeten herinneren, maar inzonderheid dat wij voortdurend dit goddelijk voorwerp onzer vereering voor den geest moeten houden. De noodzakelijkheid en nuttigheid dezer oefening blijken te meer uit het vroeger gezegde. Zij blijken bovendien uit den aard en de natuur zelve van hetgeen wij *eene devotie* noemen; daar immers elke godsvrucht haar bijzonder en eigenaardig voorwerp heeft, dat het geheugen bezig houdt.

Zoo vereeren wij, bij voorbeeld, op de verschillende feesten des jaars, geheel verschillende geheimen; nu eens de geboorte, dan eens het lijden, straks weêr de verrijzenis of hemelvaart van Jesus; en niet anders is het met de overige feesten gelegen. Zoo vereeren wij de wonden, door Jesus voor ons ontvangen, zelfs de nagelen, die zijne handen en voeten, de lans die zijne heilige zijde doorboord

hebben. Zoo vereeren wij de bevoorregte Maria, verkoren om zijne Moeder te zijn, de Engelen die Jesus aanbidden, de heiligen die zijne voetstappen hebben gedrukt. Kortom, zoo brengen wij onze hulde aan alles, wat aan Jesus heeft toebehoord, wat met Hem op eenige wijze in betrekking heeft gestaan, wat Hij aan ons, in zijne eindelooze goedheid, heeft vergund of geschonken. En dit alles geschiedt met de grootste reden, hoe bijzonderlijk en bepaald wij ons ook al deze dingen, — toch altijd *om* Jesus en om Hem te huldigen, — ter vereering voorstellen.

Welnu; zoo heeft ook onze devotie haar eigen voorwerp; en het is geen ander dan *het Hart* zelf van Jesus Christus. Het heeft naauwelijks eene aanduiding noodig, evenmin als het verklaring behoeft, dat er wel niets aan ons menschen getoond of geschonken kan worden (behalve den ganschen persoon van Jesus zelve in de H. Eucharistie, welke toch hier niet wordt uitgesloten), dat òf meer één met Jesus is, òf dit voorwerp in waarde overtreft. Het is dus ook niet noodig nog verder aan te toonen met hoeveel regt en pligt wij hieromtrent ons geheugen moeten oefenen.

Immers, indien wij zoo gaarne denken en onzen eerbied bewijzen aan de nagelen, de lans en het kruis, die niet meer dan ligchamelijke, onbezielde werktuigen van Jesus' lijden geweest zijn; wat zal ons niet te doen staan met betrekking tot dat altoos met Jesus' godheid vereenigd middelpunt, dat er het levend, bezielde, en allesbezielend werktuig van geweest is! Indien wij ons met liefde de wonden voor den geest brengen, die dierbare wonden, welke

een oneindig goede God in een menschelijk ligchaam voor ons heeft willen ontvangen; met hoeveel hartelijkheid moeten wij ons de Bron niet in 't geheugen roepen, die waarlijk goddelijke Bron, waaruit ons al zijn dierbaar bloed, en met dat bloed al de genadestroomen des Heeren, door diezelfde wonden zijn toegevloed? Ja; zoo wij zelfs het kruis vereeren en met eerbied aan de lippen drukken, het zalig kruis, dat Jesus' ligchaam dragen mogt; zoo wij het plaatsen op onze graven, op onze tempels, op onze harten; wat moeten wij niet doen voor het uitmuntend Heiligdom, hoe niet zorgen het nooit uit onzen geest te verliezen, dat aanbiddelijk Hart, waarmee Jesus zelf, en dat kruis heeft uitgedacht, en zoo moedig om onzentwil heeft beklommen, en op zoo goddelijke wijze, door *zijn* hartebloed, heeft geheiligd?

Dan, waartoe meer vragen, waar elk, wie oogen heeft om te zien, het zien moet: dat die Zon der goddelijke liefde onophoudelijk voor onze oogen schitteren, die Tempel der Godheid zonder verpoezen voor onzen geest oprijzen, die fontein van levende wateren, door in ons gehengen te leven, voortdurend ons hart verkwikken moet?

En hoe zal dit plaats hebben? Of liever: waar, wanneer en op welke wijze moeten wij ons dit heiligdom voorstellen? — Wij mogen antwoorden: zoo veel doenlijk, altijd, overal en op de eenvoudigst mogelijke wijze.

Denk dus met aandacht aan het eigenlijk voorwerp uwer godsvrucht; en gij hebt alles begrepen. Voeg hierbij de verschillende toestanden, waarin Jesus' Hart zich bevonden heeft; en gij hebt alles volbragt.

Het is dus: *Jesus' Hart*, dat u onophoudelijk voor den geest moet staan; *Jesus' Hart*, zoo als het gedragen is onder het onbevleete Hart van Maria, geklopt heeft en is nedergelegd in de stal en de kribbe van Bethlehem; *Jesus' beminnelijk Hart*, zooals het altoos brandde van liefde, in Egypte, in Nazareth, in Judea, en vooral in Jerusalem, op den Sion en Golgotha; *Jesus' beminnend Hart*, gelijke het zich vertoond heeft in zijne woorden, in zijne wonderen, en in zijne werken, maar inzonderheid in zijn heilig lijden, aan de kolom, onder de doornen, op het kruis; *Jesus' wondervol Hart*, zooals het zich, zelfs na zijn dood, liet doorboren, na zijne verrijzenis liet aanschouwen en bewonderen; *Jesus' aanbiddeijk Hart* eindelijk, zooals het ook nu nog voordurend zich voordoet onder de geheimzinnige sluijers der Eucharistic en als offer, en als spijsze onzer zielen, en als medgezel in ons dal van tranen, terwijl het Daarboven onze hulp en voorspraak is bij den Vader, en „*altijd leeft om tusschen beide te treden voor ons;*” ziedaar het heilig en vereereuswaardige voorwerp, dat ons onverpoosd voor de oogen van den geest moet zweven, en dat ons geheugen, zooveel doenlijk, in liefelijke werking moet houden!

En vraagt ge nu nog een of ander middel om dit met meer vrucht te kunnen doen? Ga dan bij de heiligen en lievelingen van *Jesus' Hart* te rade.

Zoo wierp, bij voorbeeld, de H. Mechtildis, reeds in den vroegsten morgen, al hare handelingen in het allerzoetste Hart van *Jesus*, om die te zuiveren en te heiligen en, in vereeniging met zijn eigen werk, aan zijn eeuwigen Vader op te dragen. Zoo

wist de gelukzalige Maria-Margareta als te midden van Jesus' Hart eene woonplaats te vinden, en genoot aldaar niet alleen rust en een zaligen vrede, maar zelfs als een voorsmaak des hemels. Zoo deden en doen weêr anderen, zich b. v. voortdurend plaatsende voor dat *vuur*, *onuitbluschbaar* op onze altaren *brandend*; voor dien immer helderen spiegel der eeuwige godheid; voor dat Boek met zeven sloten en toch geopend; voor die vuur- en wolkpielaar der woestijn ons immer geleidende op den weg des hemels; voor dien heiligen Berg Gods, waarop de Heer woont; voor en in dien Tempel zelven, waarin *God* is; en zoo verder, dat Hart als gedrukt of afgemaakt vindende in elke vrucht en op iedere bloem, en vooral in hun eigen hart, als het Hart, ja, van hunnen Schepper, maar ook van den hen verlossenden en heiligmakenden God.

Hoe zoet moet het niet zijn de heiligen des Heeren in deze oefeningen na te volgen! Hoe troostrijk zich dag en nacht niet alleen met den propheet in den appel van Gods oog, maar in Gods eigen Hart te mogen verbergen! Zalig de ziel, die op deze wijze haar geheugen oefent! Gelukkig het hart, dat op zoo hemelsche manier zijne warme wederliefde aan het allerbeminnelijkst Hart van zijnen God betoont!

Het is er echter verre af, dat reeds door deze eerste oefening de geheele wederliefde zou bewezen zijn. Onuitsprekelijk veel zoeter en leerrijker wordt nog deze heilrijke devotie, indien wij ook acht geven op hetgeen wij genoemd hebben: *de wederliefde des verstands*, — waarvan wij nu willen spreken.

V.

Hoe het verstand zich oefenen moet, om de devotie tot Jesus' Hart wèl te behartigen.

Het is niet moeilijk in weinige woorden uitdrukken, wat wij eigenlijk door *de wederliefde*, voor zooverre die *het verstand* aangaat, beteekenen wilden.

Wij kunnen met Paulus zeggen: „*Gevoelt in u datgene, wat in Christus Jesus is 1)*;” met Christus zelven: „*Leert van mij, omdat ik zachtmoedig en nederig van harte ben 2)*;” met den Geest Gods in het Oude verbond: „*Studeer op de wijsheid, mijn zoon, en verblijd mijn Hart 3)*;” het komt alles op hetzelfde neêr, en beteekent: tracht met uw verstand, zoo diep mogelijk, door te dringen in het Heiligdom, door het geheugen u voorgesteld; leer daarin wat er in te leeren, gevoel, wat er in te gevoelen is, en de wederliefde des verstands zal van zelf werken, heeft reeds gewerkt en zal ongetwijfeld hare vruchten voortbrengen.

Dan, hier zijn er welligt, die niet zoo aanstonds de volle waarde dezer oefening begrijpen kunnen; zoodat wij ons duidelijker moeten uitdrukken.

Gij weet toch, Christen, dat gij gedurig moet nadenken over hetgeen onze goddelijke Zaligmaker

1) Phil. II. 5. 2) Matth. XI. 29.

3) Spreuk. XXVII. 11.

voor ons gedaan en geleden heeft; dat gij hebt acht te geven op de leeringen en lessen, die Hij u in zijn leven heeft voorgehouden; dat gij moet dankbaar zijn voor alle voorregten en genaden, welke Hij voor u, ja, ten koste van zijn goddelijk bloed, heeft verworven en verdiend. En ik durf niet twijfelen, of gij deze wederliefde betoont. — Welnu; dit alles is voortreffelijk; en het is even aangenaam als gemakkelijk, even heilzaam als het noodzakelijk mag heeten. Uw geheelen pligt hebt ge toch daarmede niet volbragt. O neen; de ware liefde tot Jesus, en inzonderheid de devotie tot zijn aanbiddelijk Hart doet ons verder gaan, en doordringen in het goddelijk heiligdom.

En waarheen zal zij ons dan voeren? — Tot het nazoeken naar de Bron zelve, waaruit al deze gunsten gevloeid zijn; tot het inzien in dat verheven, goddelijk Boek, waarin al die lessen zijn opgeteekend, tot het beschouwen en aandachtig bezigen van dien spiegel der Godheid, waarin, als in een sprekend toonbeeld, al die leeringen en al die liefdedaden, als in één kort-begrip, te ontdekken zijn, en voor ons oog, neen, voor ons hart, en *in* ons hart, worden afgespiegeld en vertoond.

Mogen wij nog meer zeggen? — Ja; want wij zullen bovendien mogen nederdalen in die goddelijke diepten; wij zullen die grondelooze zee, zoo ver mogelijk, kunnen peilen; wij zullen althans ons zelve mogen verliezen in dien grenzeloozen Oceaan van goedheid, barmhartigheid en liefde. Dit alles toch moet noodzakelijk uit de werking van ons verstand op zulk een voorwerp volgen.

Immers werkelijk! Groot en oneindig veel is het

wat de goede Jesus voor ons menschen heeft gedaan; „Groot zijn uwe werken, en wondervol, o Heer!” Maar hoeveel grooter is niet datgene, wat Hij om onzentwil, zoo het nog noodig en mogelijk ware, zou *willen* doen 1)! Liefelijk is het, wat Hij, om onzentwil, heeft geleerd en geleden; maar hoeveel liefelijker zal ons dit voorkomen, zoo wij met aandacht op het Hart zien, en dus op de liefde zien, waarmede Hij zulks gedaan heeft en doet! O! „de overgrootte liefde” onzes Gods, om met den Apostel te spreken, *iniam caritatem*, zij schittert overal, als de zon, in al zijne werken uit; maar hoeveel helderder vallen die lichtstralen in ons hart, hoe veel treffender dringen zij daarin door, indien wij mede, — hetgeen helaas! maar al te zeer vergeten wordt, — onze oogen vestigen op de lichtbron zelve, op het goddelijk Hart, waaruit ze stroomen! En dit toch, ja dit laatste vooral, is een wezenlijk en noodzakelijk bestanddeel van het eigenaardige dezer godsvrucht.

Hier immers leeren wij ootmoedig staren op die „Heerscheresse over den dag”, welke insgelijks in het toekomstig Sion „de eeuwige Lampe zijn zal.” Hier leeren wij de bronader der levende wateren zoeken, die alleen springen ten eeuwigen leven, en, natuurlijk, zooveel te zoeter en te zaliger lesschen, hoe nader wij ze zoeken aan de Bron zelve, waaruit ze vloeijen. Hier leeren wij al de kracht van Gods eindelooze liefde kennen als in het mid-

1) Vgl. H. Ignatius, Exerc. spir. Hebr. III. Quae patitur et pati vult....

delpunt zelf waaruit Hij haar stralen afzendt; als in het brandpunt, waarin hij die vereenigt, en aldus uit *zijn* Hart regtstreeks op het *onze* laat werken. Doch laten wij nog klaarder spreken, en de gansche zaak door een praktisch voorbeeld ophelderen!

Neem de geeseling. Dikwijls, niet waar? stelt gij u onzen goddelijken Heiland voor, zoo als Hij aan de bloedige geeselkolom, voor onze zonden, stond vastgeboeid. Gij ziet de woeste soldaten, die met felle woede de gespierde armen boven het hoofd en de schouders van Jesus in de hoogte heffen. Vreeselijk dreigen de slagen met roeden, met ketenen en koorden. Huiverend hoort gij ze neder vallen op het gezegend ligchaam uws Zaligmakers. Met verontwaardiging en medelijden beide, ziet gij den rug en de schouders van den schuldellozen Jesus met bloedige striemen doorploegd, — naar het woord des propheet's: „*Op mijnen rug hebben zij als ploegvoren gemaakt 1)*”. Hierbij denkt en overweegt gij dra verder: wie het is, die zoo veel moet lijden; voor wie en waarom Hij lijdt? Hierbij over de ontmenschtheid der beulen, de onregtvaardigheid des regters, de ondankbaarheid van Gods volk, en over alles, wat al verder uwe ziel treffen, uw hart roeren kan.

Welnu, het is voor u eene hoogst nuttige zaak, voor Jesus een wezenlijke liefdedienst, Hem bewezen; en een traan over Jesus' lijden gestort, leeren ons de

1) Ps. 128, 3 *Supra dorsum meum fabricaverunt*. Vgl. 't Hebr.

heiligen, is van meer waarde, dan de verdiensten van een pelgrimstogt naar het bevoorregt land, dat Hij met zijn zweet en zijn bloed bevochtigd heeft. Gij kunt dan ook, na zulk eene beschouwing, reeds vurig bidden. Gij kunt danken, verzuchten, smeeken om vele genaden; gij vermoogt uwe schuld te beweenen, goede voornemens op te wekken, uw medelijden en uwe liefde te betoonen. Maar is dit alles? Kunt gij niet verder, niet dieper doordringen in het heiligdom, voor u geopend? Is er niet nog iets treffenders te beschouwen, dan al het gewone en eenigszins uiterlijke, wat gij tot nu toe overwogen hebt?

O beproef het zelf; en naderend met eerbiedigen schroom, laat eens uwe blikken in het Heilig der Heiligen vallen. Werp te dien einde een teederen blik op het betraande oog uws goddelijken Meesters. Dring, door dezen heiligen ingang, tot in het binnenste zijner ziel. Aanschouw daar dat Hart, waarvan het oog, dat op het uwe ziet, zulk een hemelsche, goddelijke spiegel is. Lees daar, wat daarin te lezen, gevoel wat er in gevoeld moet zijn, — en zeg het ons nu zelf, wat gij thans begint te leeren en te begrijpen. — Gij kunt het niet uitdrukken? O ik weet het; maar gij kunt het toch gevoelen. Of kunt gij ook dit niet; o vraag dan Hem zelve, den beminnenden en beminnelijken God, wat Hij thans denkt en gevoelt? Vraag Hem: waardoor, waar, en om welke redenen Hij het grievendst gefolterd wordt? Vraag Hem: welke zijne wenschen, zijne begeerten, zijne teederste en diepingrijpendste aandoeningen zijn; en waar en hoezeer Hij die koestert? Vraag Hem, om kort te gaan: dat Hij

ii *de bron* doe kennen, waaruit zijne gunsten vloeijen, de fontein doe zien, waaraan zij haar leven en dus haar hoogste waarde ontleenen, de springader doe aanschouwen, welke zoo hier als altoos al wat Hij uitstort bezielt.

Is het niet het Hart? —

O, gewis? in zijn oog is het te lezen. Het hart lijdt steeds het meeste; het hart is het middelst en gevoeligst punt van al zijne aandoeeningen; en Hij, die ons hart heeft gevraagd, ons hart *geheel* en dit alleen als alles bevattende voor zich heeft gevorderd; Hij zelf geeft ook het voornaamste, niet zoozeer in zijne daden, niet in zijne lessen, niet in zijn lijden en dood zelve; als wèl door zijne liefde, *in* en *met* zijn Hart.

Ziedaar dus de Bron, waaromtrent gij uw verstand moet oefenen. Haar meten? Gij kunt het niet. Haar peilen? Het is onmogelijk. Doch op haar acht geven, haar leeren kennen, haar meer en meer doorvorschen; dit moogt en dit moet gij; en hierin juist ligt het heilrijk en zaligend doel dezer waarlijk hemelsche, door ons nu voorgestelde devotie.

En is dan hiermede de Bron uitgeput? Integendeel: „*die Mij drinkt, dien zal op nieuw dorsten,*” zegt de Wijsheid; en die Wijsheid is hier; en „*het hart des Wijzen zal men aan zijne wijsheid kennen* 1).” Wie derhalve den straks genoemden eersten, en nu ook dezen tweeden pligt volbrengt, komt van zelf tot het behartigen van een derden. Wij willen zeggen: wie zich het Hart van Jesus gestadig, door

1) Eccli III. 31.

het geheugen, voor den geest weet te brengen, en onophoudelijk zijn verstand oefent om de innigste gevoelens van ditzelfde Hart te overwegen, hij zal ook niet in gebreke blijven ten aanzien *van den wil*, en dus ongetwijfeld *eene volmaakte wederliefde* betoonen. Laten wij ook deze waarheid nog kortelijk ophelderen.

VI.

De volkomen wederliefde vordert het gansche hart en inzonderheid navolging en eerherstel, en dus den geheelen wil van den mensch.

„*God is liefde.*” Het eerste en grootste gebod aan den mensch gegeven is *liefde*. En deze liefde moet betoond worden „uit geheel ons verstand, uit geheel onzen wil en uit al onze krachten.” Niets is natuurlijker, dan het noodzakelijk gevolg, dat derhalve dáár vooral, waar wij onmiddellijk het Hart Gods vereeren, de liefde volkomen, en de algeheele *wederliefde van den wil* een der eerste en voornaamste doeleinden wezen moet. In den wil immers is de liefde bij uitstek gelegen; door den wil moet zij zich vertoonen. En Jesus' Hart met aandacht aanzien en vereeren, Jesus' liefde met ijver overwegen en bewonderen, en dan nog ongevoelig blijven, en niet van ganscher harte werken

voor die eidelooze Liefde, — wie zou dat kunnen?

Maar helaas! hoe klein en nietig is ons menschelijk hart, — zal hier menigcen klagen, — en wat zal het voor God kunnen doen?

En toch vermag het veel. Het kan immers, in de eerste plaats, zich zelf aan God schenken, en aldus alles geven, wat de Schepper en Verlosser onzer harten vraagt. Het kan zich het Hart van Jesus voorstellen als een hemelsch toonbeeld, waarnaar het zich zelf kan vormen en volmaken. Het vermag, in één woord, Jesus' Hart na te volgen, en door deze navolging, die werkelijk *één der doeleinden dezer devotie is*, zich zelf heilig, en door heiligheid voor eeuwig gelukzalig te maken. Over deze navolging van Jesus' Hart zouden wij veel kunnen en misschien iets meer moeten zeggen? Doch wie ziet niet, dat zij van zelf volgen zal, bij een ieder, die Jesus lief heeft en zijne deugden overweegt. Wie zal Hem zien werken, zonder te willen deelnemen aan zijn werk? Wie zien lijden, zonder ook met Hem te willen lijden? Wie een zoo rijken schat van allerlei goede daden uit *dat goede Hart* zien te voorschijn brengen voor den mensch; zonder althans zijn best te doen, om dat verheven, hemelsch toonbeeld zoo nabij mogelijk te streven? Deze navolging mag dan ook geenszins vergeten worden. En wie Jesus' Hart wil vereeren, stelle zich ten doel: naar Jesus' Hart te gelijken.

Hierbij mag het echter niet blijven. Jesus' Hart is voor allen doorboord, aan allen geschonken, voor allen een in onze oogen vernieuwd middel ter zaligheid geworden. Elk hart dus, dat Jesus lief

heeft, erkent tevens de zoete verplichting van insgelijks voor anderen te werken. En hoe zal het dit doen? Door *ijver* en *eerherstel*. Door ijver, om alle harten voor Jesus te winnen. Door vergoeding van al datgene, wat voor Jesus onaangenaam wezen moet, en wat niet in onze magt is te verhinderen of te voorkomen. En hieromtrent is dan ook op te merken, dat werkelijk dit laatste, hetwelk men *vergoeding*, *eerboete* of *eerherstel* pleegt te noemen, een der eerste, en wij kunnen zeggen, het voornaamste aller doeleinden dezer devotie mag heeten.

Er zijn twee hoofdwaarheden, waarop men ons gewoonlijk opmerkzaam maakt, als men dit doel wil aantoonen. Beiden zijn echter al te klaarblijkelijk om er lang bij stil te staan. De eerste is: *Jesus' liefde voor ons*. Doch wat zullen wij er van zeggen? Zijne menschenlijke is onbegrijpelijk; zijne goddelijke is oneindig. De tweede is: *de ondankbaarheid* van den mensch; maar wat behoeven wij die te bewijzen? Zij is bijna even onbegrijpelijk als de liefde Gods zelve.

Hebt gij geloof, gij, die deze bladzijden leest, en althans zooveel, als een mostaardzaadje groot is, — toch nog voldoende om zelfs bergen te verzetten? O zie dan wèl toe, en let eens op die ook nu nog, zoo voortdurend en door zoo velen, bespotten afbeeldingen van Christus en zijne heiligen; de niet zelden ontheiligde Kerken en altaren, de geschonden en van alle sieraden beroofde tempels en tabernakelen; de op den grond geworpen en schandelijk ontwijde gewijde kleederen en vaten; ja, — want wat is dit alles, bij Jesus zelve vergeleken? — zie ook Hem zelve, onzen Schepper en Verlosser, en in-

zonderheid dáár zelf, waar Hij het treffendst al de rijkdommen zijner eindelooze liefde voor ons uitstort en vertoont, zie daar Hem zelve, onzen beminlijken Heiland, zoo dikwerf en door zoo velen, miskend, gehoond en met heiligschendende voeten genaderd en vertreden; zie en beschouw dat alles, nu reeds achttien eeuwen, en helaas! nog gedurig zoo roekeloos herhaald, — en overweeg, of gij het aanzien, het dulden moogt, zonder ontgloed te worden van een vlammenen ijver en te branden van een heiligen toorn? —

En ziedaar nu in de godsvrucht tot het aanbiddeljk Hart van Jesus het middel gevonden, om dien ijver althans eenigszins te koelen, aan die regtmatige verontwaardiging zooveel mogelijk te voldoen. Daardoor immers zult gij het Hart van Jesus op zijne tegenstanders wreken. Daarheen zult gij diegenen voeren (door uwe smeekingen en goede voorbeelden) die ongelukkigen, welke Hem nog niet kennen en vereeren. Daarmede en daardoor zult gij zijnen arm, die reeds is uitgestrekt, tegenhouden boven allen, die hun hart aan het zijne nog niet willen schenken. Daardoor zult gij voldoen, (door middel uwer verstervingen en boete), voor zoovele tragen en gevoelloozen van harte, die bijna even wreed, ja soms nog wreeder, dit Goddelijk Hart doorboren door hunne koel- en laauwheid, dan anderen het plegen te folteren door hunne euvel-daden en zonden. En ach! hoe ontzettend groot is het aantal van dezen en van genen! „*Der dwaazen aantal immers is ontelbaar;*” *Stultorum infinitus*

1) Eccle. I 15.

est numerus). En die dwazen, volgens de H. Schrift, zijn de zondaren.

O hoe schoon is dus het edel doel dezer zegenrijke devotie! Maar hoe zoet is ook de verpligting van een ieder, die haar van harte beoefent! Hij immers heeft niet slechts te werken met en door geheel zijn *geheugen, verstand en wil*, wij kunnen met de H. Schrift zeggen: *uit geheel zijn hart*; hij moet bovendien zorgen en zooveel mogelijk zwoegen, „*opdat het hart der dwazen de wijsheid vinde* 1). Hij moet niet alleen zelf Jesus' Hart vereeren; hij moet ook anderen tot die vereering brengen. En kan hij dit niet; o dan nog moet hij zelf trachten te vergoeden, wat hij niet kan beletten, zelf herstellen, wat door anderen is misdaan, zelf uitwischen, of ten minste lenigen en verzoeten, wat hij niet bij magte is van dat oneindig minnend Hart af te keeren. Zoo doet de liefde; zoo handelt het hart. En wat kan ooit zoeter zijn dan dit?

Zie! dagelijks wordt Jesus' Hart door zoo velen, met nieuwe schichten van koudheid en ondankbaarheid doorboord; maar ook dagelijks weet de beoefenaar dezer godsvrucht de wonde van dat goddelijk Hart door nieuwen liefdebalsem te heelen. Dagelijks wordt dit Hart op nieuw gehoond, verguisd en versmaad; maar ook dagelijks wordt het van nieuws vereerd, geprezen en bemind. Dagelijks helaas! helaas! zijn er boozen, ondankbaren, dwazen, die dit edel en goddelijk Heiligdom miskennen, verachten, en schenden; maar evenzeer dagelijks

1) Js. XXXII. 4.

worden er gevonden van die wezentlijk gelukkigen en alleen wijzen, die dezen Tempel der Godheid, en daarin God zelve, weten te doen juichen, zeevieren en genieten.

Nog eens; wat kan zoeter zijn dan dit? En wie zou nog weigeren zijn geheel hart te schenken, en zulk eene devotie met al de kracht van zijnen *wil* te omhelzen?

Doch laten wij eindigen, — daar we toch nimmer genoeg kunnen zeggen over zulk eene godsvrucht, — en met een enkel woord ter opwekking deze inleiding sluiten.

VII.

Besluit.

En wat zullen we dan nu tot besluit zeggen? Wilt gij het weten, Christen! in twee woorden? — Dat gij allen, die waarachtig „*een hart hebt*,” — om met een woord der *H. Schrift* te spreken, — gij allen die verstandig wilt handelen, deze devotie niet moogt versmaden.

En waarom? —

Om al die redenen, die wij u tot nu toe hebben voorgelegd.

Het voorwerp, — gij hebt het gehoord, — is het levend, natuurlijk, maar nu in de glorie des Vaders heerschend en zeevierend Hart van Jesus.

En, om met een enkel woord het verschil aan te duiden tusschen deze devotie, en die van het H. H. Sacrament: In het Sacrament is het voorwerp het geheele ligchaam van Jesus; hier is het zijn edelst lichamelijk deel, insgelijks met de Godheid verbonden 1). Niets is treffender.

De *beweegrede*nen zijn zonder tal; maar de voornaamste liggen in het voorwerp zelf; in een voorwerp, ja, dat, in zijn geheel genomen, niet slechts *een beeld, een werktuig, en de zetel der liefde*, maar in veel verhevener zin dan elk ander hart, de troon is der Godheid, ja, dat als eindvoorwerp beschouwd, God zelf is, wiens *Persoon* gij vereert, en een God, die van u deze devotie vraagt, die ze zelf aan u is komen leeren, die er u toe noopt, ja trekt door allerhande redenen en er niets voor vraagt van uwen kant, dan een weinig aandacht en goeden wil, hetgeen gij Hem toch duizend en meer dan duizendmaal verschuldigd zijt. In het H. Sacrament is de beweegreden de oneindige waarde van Jesus' aanbiddelijk vleesch en bloed; hier is het bij uitstek *de liefde*, en wel de *geheele liefde*, voorgesteld in het hart. Niets is dringender.

Het *doel* eindelijk is *wederliefde*; maar eene wederliefde, die alles geeft wat zij bezit of bezitten kan; en dus hart voor hart, ijver voor ijver, liefde voor liefde; — en dit voor den Oneindige zelve, die zich voor u heeft laten nagelen aan een kruis,

1) Over het verschil tusschen de devotie tot het H. Hart en die tot het H. H. Sacrament, zie Gallifet. la D ev. au S. C eur de J esus, p. 62. Schmude l. c. p. 49.

liet doorboren in zijn Hart, laat opsluiten op onze altaren; en ook nu nog onophoudelijk „voor u biddende aan de regterhand des Vaders”, slechts wacht met eene eindelooze vergelding, voor het weinige dat gij voor Hem hebt kunnen af althans hebt *willen* doen. In het H. Sacrament is het doel inzonderheid eerbied, aanbidding, dankbaarheid en liefde; hier is het bij uitnemendheid eene *werkdadige* wederliefde door navolging, eerherstel en vergoeding! Niets is zaliger.

En o! wat de liefde voor de liefde doet is eenigzins door een menschenhart te gevoelen; ofschoon het altoos boven alle taal en uitdrukking der menschen verheven blijft. Maar wat de oneindige Liefde voor uwe wederliefde zal terugschenken, dit is ook door geen menschen-hart te bevatten! Oordeel zelf, of wij niet zeggen mogten, dat gij deze devotie, die wij te regt de devotie der liefde noemen, niet moogt verwaarloozen, indien gij verstandig wilt handelen. Bedenk zelf, of er eene andere devotie wezen kan, die u zoo na aan het hart mag liggen, als deze.

Wie het hart eens menschen wint is daarvan volkomen meester. Wint gij het Hart Gods, wat gij door deze godsvrucht zoo gemakkelijk vermoogt, gij hebt niets meer te wenschen. Dit immers weten wij: Hij, die op deze aarde nederdaalde „om er een vuur te brengen uit den Hemel afgezonden, en daaromtrent niets anders begeerde dan dat het brande,” — Hij is oneindig in zijne magt, oneindig in zijne goedheid, en, eeuwig getrouw aan al zijne beloften, kan Hij ook nimmer een ondankbare zijn.

Ondankbaar integendeel zoudt gij alleen blijven,

gevoellooze en onverstandige mensch! indien gij aan zoovele uitnoodigingen wederstandt; indien gij niet beantwoordet aan de roepstem Gods; kortom, indien gij, eene devotie versmaaddet, die alleen voor uw hart, en met opzet, om *uw* hart te winnen, en om het daardoor zalig te maken, door het Hart Gods is uitgedacht! —

Ik voor mij durf hen gelukkig noemen, die de hooge waarde dezer heilrijke devotie trachten in te zien en te begrijpen. Nog gelukkiger zij, die haar van harte beoefenen! Driewerf echter gelukkig zullen zij zijn, — naar Jesus' eigen woord en belofte, — die ze tevens met alle kracht verspreiden, die mogen leven aan dat beminnelijk Hart huns Verlossers, mogen sterven aan dat beminnend Hart huns Bruidegoms, en eenmaal, — als „*alle oog Hem zien zal,*” naar het getuigenis van Joannes, — met vertrouwen mogen „*opzien tot Hem,* — *dien zij hebben doorstoken.*” —

EERSTE DEEL.

Het Hart Gods en het hart der menschen in het Oude Testament.

EERSTE HOOFDSTUK.

GODS HART EN HET HART DER MENSCHEN BIJ
DE SCHEPPING.

I.

Het hart is het middelpunt van het gansche leven des menschen, waarop dus Gods oog is gericht.

Toen God, voor ongeveer zestig eeuwen, na al het overige, den mensch schiep, en eindelijk dien Koning dezer aarde en als 't ware Gods priester in den tempel der natuur, naar zijn eigen beeld en gelijkenis voortbragt, toen schonk Hij aanstonds, om met de *H. Schrift* te spreken, aan dezen leen-

pligtige des Heeren, die zijnen oppersten Heer en Koning, als eene andere godheid onder God, hier op aarde dienen zou, niet alleen *oogen en ooren* om te kunnen waarnemen en genieten, benevens *eene tong* om te kunnen bevelen, en „*den lof zijner lippen*” aan God te kunnen offeren, maar bovendien en bovenal het heerlijk *verstand* om te begrijpen, en een gevoelig *HART* om *te beseffen en na te denken* 1), *et cor dedit illis excogitandi.*

Ontelbaar en overgroot waren ongetwijfeld de gunsten des Heeren aan den mensch, zijn bevoorregt schepsel, geschonken; en de tijd en de plaats om ze allen op te noemen zijn ons niet eens hier gegeven. Maar hoe heerlijk munt onder allen het menschelijk *hart* uit als een der voornaamste geschenken *des Scheppers*; en hoe treffend is dit reeds uitgedrukt in het korte daar even aangehaalde woord des Heeren! *cor dedit illis!*

Met dit woord kunnen wij dan ook aanvangen, nu wij van *het Hart Gods en het hart der menschen volgens de H. Schrift* willen spreken. En daar immers de overdrachtelijke spreekwijzen van het hart des menschen ontleend en op het Hart Gods toegepast zijn geworden, kunnen wij niets beter doen, dan vooreerst op dit menschelijk hart onze aandacht te vestigen, om van daaruit tot de ware kennis van het Hart Gods te geraken. Nergens komt overigens de grootte en volle waarde van dit eerste

1) Eccli. XVII, 5. Hieruit worde niet afgeleid, dat het nu deswege het *hart* is, dat denkt, maar dat het woord *hart* als 't ware voor *verstand* wordt gebruikt, om redenen, welke wij straks gaan blootleggen.

geschenk des Scheppers zóó sterk uit, als in den zin en volgens de woorden der *H. Schrift*; terwijl dit bovendien, zoo wij wèl opletten, bij uitnemendheid schoon en liefelijk mag heeten. De bijzondere opvatting der H. Bladen mogen wij in allen geval niet voorbijzien, en wat wij ook thans van het hart, als zoodanig, volgens onze wijsgeerige of geneeskundige begrippen, denken mogen, uit de wijze van beschouwen en uitdrukken van het woord Gods is altijd onnoemelijk veel te leeren en een onberekenbaar nut te trekken.

Het is waar, dat ook nu nog het *hart* als een der voornaamste zetels der liefde en des levens beschouwd, dat het ook thans nog een werktuig en troon van de aandoeningen der ziel wordt genoemd; maar het woord Gods heeft meer gedaan, veel meer gedaan, en zeer zekerlijk aan het menschelijk *hart* (als wij op de uitdrukkingen en spreekwijzen acht geven, waarom het hier in de eerste plaats te doen is 1), eene veel heerlijker eereplaats gegeven.

Een enkel woord hebben wij daarover in de inleiding gesproken; doch er is zoo veel aan toe te voegen, dat wij het maar moeilijk in weinige woorden kunnen uitdrukken. Vergissen wij ons niet, dan mogen wij het toch toe ééne zaak terug brengen, ja zelfs in een paar woorden zamenvatten,

1) Wij zullen b. v. niet zeggen: *denken met het hart*, maar veeleer: *met de hersenen*, met het hoofd, en verstaan iets anders als wij zeggen: *hij heeft geen hart*, (geen moed, gevoel, enz), dan de Hebreeuw.

door te zeggen: *het hart is het middelpunt in den mensch*, dat wil zeggen: het hart is het edel werktuig van het menschelijk ligchaam, waarin zich het geheel en drievuldig menschelijk leven, *het leven des ligchaams*, *het leven der ziel* en *het zedelijk leven*, hoofdzakelijk bevindt, waaruit het voortkomt en werkt, waarmede het bestaat of verdwijnt. Hiermede is zekerlijk zeer veel gezegd; maar niet te veel, naar ons inzien, volgens de opvatting en uitdrukking der *H. Schrift* zelve, welke wij thans laten spreken.

En werkelijk; wat het *ligchamelijk leven* aangaat, dit heeft niet eens eene verklaring noodig. Leeft immers het hart, dan is de levenskracht in den mensch aanwezig; *verlaat het u* of wordt het *ontsteld*, dan is daardoor aangeduid dat u alle krachten begeven 1); en dit is zóó waar, dat er zelfs, om te zeggen, dat de gansche mensch gevoed en versterkt wordt door het natuurlijk voedsel, bij voorkeur op gewezen wordt, hoe *het hart wordt versterkt* 2).

Het is dan ook ongetwijfeld reeds grootendeels om deze reden, dat het hart insgelijks als *het middelpunt van het leven der ziel* wordt aangezien, en dat zulks niet alleen geldt voor den *wil* en de gevoelens (zoo-

1) Ps. 39, 13, Et cor meum dereliquit me. Mijn Hart begeeft (ontzinkt) mij. Vgl. Ps. 37, 11. Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea.

2) Gen. 18, 5. Ponamque buccellam panis et confortate cor vestrum. Regt. 19, 5, 3. Kon. 21, 7. Act. 14, 17. Jac. 5, 5, Luc. 21. 34.

als bij ons) maar evenzeer voor het *geheugen* en het *verstand*.

Al wat de mensch wil of begeert is derhalve *in zijn hart* 1), al wat hij besluit of voorneemt doet hij met het hart 2).

Heeft hij iets voor, dan heeft hij *die zaak in zijn hart* 3); is hij vast besloten, dan is hij *vast in zijn hart* 4); doet hij het gaarne en met ijver, dan verrigt hij het *van harte* 5). Daarom is dan ook het hart de zetel der liefde 6), en van den haat 7); daarom geeft men zijn hart aan hem dien men bemint 8), en draagt men den beminde in zijn eigen hart 9).

Dat al de andere bewegingen en gemoedsaandoeningen der ziel zich dus insgelijks ter zelfde plaatse bevinden, kan ons niet bevreemden. Alle

1) Luc. 12, 34. Esth. 7, 5 (Hebr.) Eccle. 9. 3.

2) Dan. I, 8. Proposuit autem Daniel in corde suo. Ex. 25, 21, 29. Eccle 8, 11; 9, 3 enz.

3) Is. 10, 7. 3 Kon. 8, 18. Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo, bene fecisti. Ps. 20, 3; Rom. 10, 1. Act. 11, 23.

4) 1 Cor. 7, 37. Nam qui statuit in corde suo firmus.

5) Thren. 3, 33. Non enim humiliavit ex corde suo (Deus) et abjecit filios hominum. Rom. 6, 17. vgl. Spr. 23, 7.

6) 1 Tim. 1, 5. Finis autem praecepti caritas de Corde puro.

7) Lev. 19, 17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo.

8) Spreuk. 23, 26. Præbe, fili mi, cor tuum mihi. Judic. V. 9.

9) Phil. I, 7. Eo, quod habeam vos in corde. 2 Cor. 7, 3.

vreugde 1) en smart 2), alle droefheid 3) en kommer 4), alle vrees 5) en verontwaardiging 6) hebben in het hart hunne woonplaats. Het hart smelt en trekt zich zamen door angst 7), wordt week door ontroering 8), verdroogt en teert uit door smarten 9), gloeit en gist van verontwaardiging 10), wordt gebroken en verbrijzeld door lijden, toorn en rouw 11), ontroerd en als omgekeerd door medelijden 12), door Gods heilig woord in heilige vlammen ontstoken 13).

1) Is 65, 14. Act. 2, 46. Ps. 83, 3. Cor meum et caro mea exultaverunt.

2) Spreuk. 25, 20. (Acetum in nitro qui cantat Carmina cordi pessimo). Sicut tinea vestimento, et vermibus ligno, ita tristitia viri nocet cordi.

3) Jo. 16, 6. Tristitia implevit cor vestrum.

4) Ps. 108, 22. Act. 21, 13. Quid facitis flentes et affligentes cor meum.

5) Jer. 32, 40. Deut. 28, 28. Ps. 142, 4.

6) Spreuk. 23, 17. Jac. 3, 14. Act. 7, 54: Deut. 19, 6. Vulg. *dolore stimulatus*, Hebr. als zijn hart verhit (verontwaardigd) is.

7) Jos. 5. 1. dissolutum est cor eorum (Vulg.) Jer. 4, 19. sensus cordis mei turbati sunt in me.

8) Lev. 26, 36. Deut. 20, 8. Vulg. Corde pavido, etc. Vgl. het Hebr. Die week is van harte — ga heen — opdat het hart zijner broederen niet smelte, enz.

9) Ps. 101, 5. Aruit cor meum. Ezech. 16, 10.

10) Ps. 38, 4. Concaluit cor meum. 71, 21. Quia inflammatum est cor meum.

11) Ps. 146, 3. Jer. 23, 9. Ps. 50, 19. Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias.

12) Oseas. XI: 8. Conversum est in me cor meum.

13) Jer. 20. 9. Luc. 24, 32. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis etc.

Sterker ongetwijfeld, maar niet minder waar is het, dat verder het herinnerings-, voorstellings-, en denkvermogen in het hart wordt gevonden. Het hart immers weet en erkent 1), verstaat 2) en overlegt 3), overweegt 4) en berekent 5). Men weet *in* en *door* het hart 6), bewaart hetgeen men waarneemt of ondervindt in het binnenste des harten 7). Het *denken* zelf is: *in het hart spreken* 8), en het hart is het, dat de gedachten voortbrengt 9), en zoowel wijze als dwaze gedachten kan vormen en smeden 10). Hierom zelf worden ook de woorden gezegd uit het hart voort te komen 11), en is *de wijze van harte* 12) zoowel als *de man van harte* 13):

1) Deut. 29, 3. Spreuk. 14, 10. Cor quod novit amaritudinem animæ suæ.

2) Is 32, 4. Spr. 8, 5 et insipientes intelligite (*corde*, addit Hebr. 7.)

3) Neh. 5, 7. Cogitavitque cor meum mecum.

4) Luc. 2, 19. Maria autem... conferens in corde suo.

5) Spr. 16, 9. Cor hominis disponit viam suam.

6) Deut. 8, 5. Jos. 23, 14. Vulg. toto animo (Hebr. addit: et toto corde) cognoscebat.

7) Luc. 1, 66; 2, 51. enz. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc in corde suo.

8) Ps. 26, 8. (40, 7 enz.) Tibi dixit cor meum etc.

9) Ps. 48, 4; 18, 15. et meditatio cordis mei in conspectu tuo semper.

10) Gen. 8, 21. Spr. 6. 18. Cor machinans cogitationes pessimas. enz.

11) Job. 8, 10. Ps. 44, 2. Mat. 12, 34. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

12) Ex. 28, 3. Loqueris cunctis sapientibus corde.

13) Job. 34, 10. 34. Ideo viri cordati audite me.

de verstandige man, en hij, die *zonder hart* is 1), *zonder verstand*.

Willen, denken en gevoelen, alle drie, zijn dus als werkingen van het hart, zoodat ook *één hart* 2) *ééne* en dezelfde wijze van willen, denken en gevoelen uitdrukt. — Is het na dit alles wonder, dat hetzelfde hart nu ook *als 't middelpunt van het zedelijke leven* des menschen, als de bron en zetel aller deugden en ondeugden wordt beschouwd?

Zuiver, rein, eenvoudig, regt, volmaakt, volkomen, vast, getrouw, en meer dergelijke, zoowel deugden als daaraan tegengestelde ondeugden beteekenende benamingen zijn derhalve benamingen des harten. Alle goed en alle kwaad, in gedachten, woorden en werken komt voort uit het hart 3); alle booze begeerten en driften woelen in zijn binnenste 4); en het hart zelf, op zich beschouwd, is een goede of kwade schat 5), die alles in zich besluit.

Hierdoor en hierom is het hart te gelijktijd de zetel des gewetens 6), de akker voor het zaad van

1) Spr. 10, 13 Os. 7, 11 Jer. 5, 21. Audite, popule stulte qui non habes cor.

2) Jer. 32, 39. Evg. 11, 19. 1 Chron. 12, 38. Act. 4, 32. Multitudinis credentium erat cor unum et anima una.

3) Marc. 7, 21. (Mt. 12, 34.) Abintus de corde hominum malae cogitationes procedunt, etc.

4) Rom. 1, 24. (Mr. 4, 15. 19.) Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum

5) Luc. 6, 45. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex abundantia enim cordis os loquitur.

6) Hebr. 10, 22. Aspersi corde a conscientia mala 1 Jo. 3, 19-21.

het woord Gods 1); en diensvolgens wederom de plaats, waarin niet alleen de wet der natuur is ingeschreven en werkt 2), maar ook de wet der genade 3), door God gegeven, opgenomen en ingeprent is. Ja; het is derhalve de bevoorregte plaats, waarin Christus in ons woont 4), de H. Geest rust 5), de goddelijke vrede vertoeft 6); de plek, waar de goddelijke liefde, in ons uitgestort, verblijft 7), waar het hemelsch licht opgaat voor onze ziel 8), waar de menschelijke geest met zijnen God en Schepper als in eene geheimzinnige woonplaats verkeert 9), en die, — òf staande onder de ingevingen Gods 10), òf buigende voor de inblazingen van Satan 11), — eene onbegrijpelijke ge-

1) Mt. 13, 19. Luc. 8, 15. Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo, etc.

2) Rom. 2, 15. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.

3) Is. 51, 7. Jer. 31, 33 enz. In corde eorum scribam eam, etc.

4) Eph. 3, 17. Christam habitare per fidem in cordibus vestris.

5) 2 Cor. 1, 22. Dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

6) Col. 3, 15. Pax Christi exsultet in cordibus vestris.

7) Rom. 5, 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.

8) 2 Cor. 4, 6. 2 Petr. 1, 19, et Lucifer oriatur in cordibus vestris.

9) Eph. 5, 19. (Vgl. Thren. 2, 18; 3, 41. Os. 7, 14.) Psallentes in cordibus vestris Domino.

10) 2 Cor. 8, 16. enz. Qui (Deus) dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, etc.

11) Jo. 13, 2. Act. 5, 3. Cur tentavit Satanus cor tuum?

heimzinnige diepte bezit, welke niemand, behalve God, kan doorgronden 1).

Ziedaar, wat het hart is, volgens de opvatting en wijze van voorstelling der *H. Schrift!* Er zou ongetwijfeld nog iets aan toegevoegd, nog veel meer bij ontwikkeld kunnen worden; maar is het gezegde niet meer dan voldoende, om te doen zien, hoe het kleine hart des menschen, èn het ligchamelijk, èn het geestelijk, èn het zedelijk leven regelt, en dus alle drie, om zoo te zeggen, vertegenwoordigt en er *het middelpunt* van uitmaakt?

Zoo wellen dus uit het hart niet alleen de begeerten, maar ook de gedachten, woorden en oordeelen op. Zoo is het hart niet enkel de bron en zetel der gewaarwordingen en gevoelens, maar bovendien der kennis, wijsheid, wetenschap en des verstands. Zoo vermag het niet bloot te kloppen en verengd of verruimd te worden door leed of lusten; maar kan het ook inzien, beseffen, overwegen, ja zelfs als bij uitnemendheid oordeelen en nadenken, volgens het woord, dat wij vernamen: *et cor dedit illis excogitandi, om na te denken gaf Hij hun een hart.*

En mogt hier nu iemand met de opmerking komen, dat het *hart* op zulke plaatsen het verstand beteekent; dan hebben wij er niets tegen dat ge-reedelijk toe te stemmen. Maar de vraag blijft

1) Spr. 15, 11. Jer. 17, 9. Ps. 44, 22. Rom. 8, 27. Vergelijk over dit alles *Delitzsch*, System der bibl. psychologie, waarin nog meer andere waarheden, die hierop betrekking hebben, ontwikkeld worden.

inimmers: waarom dan toch dat verstand aan het hart wordt toegeschreven? waarom het hart het verstand kan beteekenen? En er zal wel geen ander antwoord daarop te geven zijn dan dit: dat de Hebreëuwen aldus gewoon waren te spreken, en dat zij zulks deden om goede redenen (welke wij hier niet behoeven te ontwikkelen) en hoofdzakelijk daarom, dat zij het hart als het edelst werktuig voor het natuurlijk leven erkennende, aan ditzelfde hart ook veel van datgene toeschreven, wat wij gewoon zijn aan andere ligchaamsdeelen toe te kennen.

Zoodat derhalve dit kleine hart, o mensch! dat in het midden van uwen boezem klopt, als het brand- en middelpunt van geheel u zelve is geworden: de tempel, waarin Gods evenbeeld rust, de troon, om zoo te spreken, waarop de koning dezer aarde onder zijnen Opperkoning moet heerschen; het altaar, waarop de priester Gods, — want ieder mensch kan in dit opzigt priester heeten, — zich zelve en al het zijne moet opdragen en offeren. En nu ligt het voor de hand, wat hieruit aanstonds volgen moet.

Of kan het bevreemden, en heeft het nog aanwijzing noodig, dat nu ook op dit middelpunt, en, als 't ware, de geheele mensch in 't klein, Gods oog blijft gerigt; „dat bij voorkeur aan dit meesterstuk zijne kunst wordt besteed; dat met opzet hieraan het eerste en grootste gebod: *bemin!* en dus als de koninklijke lastbrief van den eeuwigen Oppervorst wordt gegeven?” —

„*Het hart*, — luidt het dan ook, — *het hart was het, wat God met begrip vervulde, opdat de*

mensch het goede en het kwade zou kennen." Maar het was ook daarom, dat Hij onophoudelijk *op dit hart zijn oog hield gevestigd*. En met welk doel? „*Om aan den mensch de heerlijkheid zijner werken te toonen, ten einde deze, en wegens en door die werken, Gods heiligen Naam zou loven, zich in Gods grootheid en glorie verblijden, en Gods wondervolle daden mogt bewonderen en verkondigen* 1).”

Hoe duidelijk en treffend! Dat ons hart een edel, en een der voornaamste deelen van ons ligchaam is, dit wisten wij; maar ditzelfde hart als een beeld en een kort-begrip van den ganschen mensch, van het ondeelbaar geheel, door den Schepper voortgebracht, te zien voorgesteld, — ziedaar iets verwonderlijks! Het hart alleen wordt aldus, om zoo te spreken, de geheele mensch; of althans, gelijk God dit laat voorkomen, als de plaatsvervanger en vertegenwoordiger van het geheel, als het eerste en voornaamste, ja in schijn zelfs het eenige, wat God van ons afeischt en vraagt: *geef Mij uw hart!*

Wat moet er uit volgen? O, ongetwijfeld, dat nu ook dit middelpunt al de stralen des omtreks in zich vereenigt; dat dit in 't klein uitgedrukte evenbeeld des Scheppers op zijn Grondbeeld gelijke; dat dit kort-begrip van den ganschen mensch bij uitnemendheid het Hart Gods zal boeijen. Wij konden niets anders verwachten.

God zelf *is wijs van harte en sterk van kracht* 2);

1) Eccli. 17, 6. 7.

2) Job. 9, 4. Sapiens corde est.

met wijsheid en moed zal Hij dus ook zijn beeld, en bij voorkeur *ons hart vervullen* 1). Het oog des Scheppers, de spiegel zijns Harten, moet voortdurend en met allen ernst op zijn dienaar en leenpligtige gevestigd worden; het rust derhalve zelfs met voorliefde op zijn hart: *op hunne HARTEN heeft Hij zijn oog gericht.* —

Maar hoe duidelijk valt dan nu ook het verband en de nauwe betrekking tusschen Gods Hart en het hart der menschen is het oog! Gering en nietig is voorzeker ons menschelijk hart; maar als het brand- en middelpunt van alles wordt het door God gezocht, zijn er Gods oogen op gevestigd, moet het noodzakelijk door God afgeëischt worden. Verheven en onnaspeurlijk is de weg tot Gods Hart ongetwijfeld; maar wij desniettemin moeten het zoeken, kunnen het vinden, en worden zelfs ongemerkt derwaarts getrokken. Want daarom „*gaf God hun een hart,*” daarom *hield Hij er zijne blikken op gevestigd*”, opdat wij zouden *nadenken*, God zoeken, ons hart schenken, en in het onze Gods Hart vinden.

Doch laten we nu deze waarheid een weinig klaarder aantoonen, en te dien einde dit verband tusschen ons hart en het Hart des Scheppers tot drie punten terugbrengen. Immers het hart *door* God geschapen, moet steeds noodzakelijk met God verbonden blijven. Het hart *voor* God voortgebracht, kan niet anders dan terug streven tot Hem, die

1) Eccli. t. a. pl. Cor dedit illis excogitandi ... Posuit oculus suum super corda eorum.

het formeerde. En het hart *volgens* God, naar zijn beeld en gelijkenis geschapen, vindt niet alleen in zich zelf eene ontvankelijkheid voor het goddelijke, voor God zelve, maar kan ook, onmogelijk, geene rust meer genieten, zonder en buiten God. Mogten wij het begrijpen! Mogt ieder menschenhart, — zulk een vooral, dat altoos naar genietingen streeft en het ééne, ware genot niet weet te vinden, deze waarheid inzien! Hoe gelukkig zouden wij allen zijn! Doch laten wij elk dezer hoofdpunten een weinig toelichten, om ze dieper in ons geheugen te prenten.

II.

Ons hart door God voortgebracht blijft op bijzondere wijze met den Schepper verbonden.

Het is natuurlijk, en te bekend om er nu bij stil te staan, dat er tusschen den Schepper en „het maaksel zijner handen” altijd en in vele opzigten een allernaauwst verband blijft bestaan. Het hart kan er niet van uitgezonderd zijn. Het moet wel integendeel, van zijn eigen natuur, en vooral naar de wijze van spreken der *H. Schrift*, in de eerste plaats in aanmerking komen. Het is immers, in den boven beschreven zin, het uitmuntendst geschenk van den Schepper der harten; het mag een meesterstuk van zijne Almagt heeten; vormt een

middelpunt in de gansche „kleine wereld”, zoo als H. H. Vaders den mensch hebben genoemd. Wat kunnen wij natuurlijker, wat noodzakelijker verwachten, dan het buitengewoon innig en onverbreekbaar verband, dat er tusschen zulk een voorwerp en zijn ontwerper en voortbrenger moet bestaan?

En werkelijk; doet niet de *H. Schrift* zelve overduidelijk uitkomen, dat het hart des menschen een alleruitmuntendst geschenk des Scheppers is? Zegt zij niet met nadruk, dat de Heer, en de Heer alleen *alle harten*, en als 't ware één voor één, en dus *een elks hart* in 't bijzonder *heeft gevormd* 1), en dat Hij juist daarom al onze werken kent? Herhaalt ze niet met klem, dat inzonderheid *ons hart*, waardoor wij denken en begrijpen kunnen, door God is gegeven; *cor dedit illis* 2)? Doch wat behoeven we er nog bij te voegen, na hetgeen we boven van de natuur des harten gezegd hebben? Welk schooner geschenk had ons de Heer kunnen geven?

Het is dan ook hierom zelf, dat wij hetzelfde hart, altijd in den zin, door de H. Schrift daaraan gegeven, een meesterstuk van den Almagtige mogen noemen. En dit meesterstuk wederom is zóó schoon, dat het ons met rede in verrukking brengt; zóó uitmuntend, dat wij het mogen beschouwen als een koninklijke parel aan de kroon van Gods leenpligtigen op aarde; zóó zeer eigen-

1) Ps. 32, 15. Qui finxit si(n)gillatim corda eorum; qui intelligit omnia opera eorum. 2) Eccli 17, Boven.

aardig en van al het andere ons afscheidende, dat wij het kunnen noemen: het kenmerkend sieraad van den koninklijken priester, zelfs geteekend en versierd met het goddelijk opschrift: *Sanctum Domino, den Heere heilig!*

Hierom heeft dan ook de Heer zelf dit heiligdom „*met wijsheid vervuld;*” hierom aan dit kort-begrip des menschen het groote gebod gegeven: *ex corde diliges, uit uw hart* zult gij beminnen, uit *geheel* uw hart; hierom, (zoo als wij ook reeds herinnerd hebben), deze brandende fontein in onzen boezem als tot het *brand- en middelpunt* gemaakt van alles, wat in den mensch is, tot de bron van geheel zijn leven, den zetel van al de aandoeningen en gewaarwordingen der ziel. Wat moet er uit volgen? Natuurlijk: dat al ons denken, en begeeren, al ons spreken en handelen, al wat we doen of lijden aan het hart toegeschreven zal worden; dat al, wat we spreken, denken of doen, naar de reine of onreine kloppingen van dit nimmerrustend werktuig moet worden afgemeten en berekend; kort, dat *uit den schat* van deze vergaderplaats al het goede of kwade, dat in ons wezen kan, voortkomt, — „*profert ex thesauro cordis sui.*”

Maar volgt nu niet evenzeer, dat zulk een uitmuntend geschenk, aan den mensch gegeven, in de eerste plaats aan den Schenker zelven teruggegeven moet worden? dat zulk een meesterstuk des Almagtigen, als het eerste onder al zijne werken, aan den Formeerder toebehoort? dat zulk een brand- en middelpunt van alles, zulk eene bron van al het overige in den mensch, op geheel bijzondere manier met den Oceaan van alle goed zelven en met de

Zon der zonnen, als aller oorsprong en doel, vereenigd moet blijven? — Hier kan niemand aan twifelen. —

Neen; de Heer en Schepper van alles kon zekerlijk, zoo als Hij gedaan heeft, ons een vrij hart schenken, dat voor liefde en dankbaarheid vatbaar wezen zou; maar van het eens geschonken hart dien dank en die wederliefde, en dus dat eigen geschenk, niet weder afeischen, dit kon Hij niet. —

Het was in Gods magt een meesterstuk voort te brengen, waarin, als in een kort-begrip, een tal van wonderen uitgewerkt en vereenigd konden worden; ja zelfs, als Hij dit begeerde, voor zulk een uitstekend voorwerp op geheel eigenaardige manier zijne eigene liefde, zijn eigen Hart over te hebben; maar dit kunstgewrocht eenmaal voortgebracht niet tot zich te trekken, het niet geheel en uitsluitend als *zijn* eigendom te beschouwen en op te eischen, *zijn* eigen Hart, eens belcofd, aan dit evenbeeld van het zijne te weigeren; dit vermogt Hij niet. En hoe zou Hij ook op iets anders, — Hij, die zelf „het begin en het einde,” en eveneens het middelpunt van alles is, — hoe zou Hij op iets anders met meer aandacht zijn oog, en dus zijn Hart, gevestigd kunnen hebben, dat op datgene, wat als 't ware een tweede middelpunt buiten Hem zelve en als het voornaamste onder de schepselen was geworden?

Het gevolg ligt dus voor de hand en is even duidelijk als bekend: het geschenk vraagt de Wel-doener terug: *geef uw hart*; het meesterstuk blijft het eigendom des Scheppers: „*Ik ben de Heer*,” en de bron van alle goed, dat in ons is, moet terug-

vloeijen naar den eeuwigen Oceaan: „*alle bronnen vloeijen naar de zee; Ik ben het einde.*” Hieruit kunnen wij dan nu ook die schoone uitdrukking verklaren, reeds meermalen aangehaald, en zoo duidelijk betuigend: dat God bij uitnemendheid op ons *hart* zijne oogen gevestigd houdt; dat Hij derhalve, — om wederom met de *II. Schrift* te spreken, — toen Hij ophield met het scheppen van hemel en aarde om van zijnen arbeid te rusten, en zijn oog, den spiegel zijns Harten, over al het geschapene liet weiden, en alstoen zag dat alles schoon en goed was, — ook zich zelve, om zoo te spreken, niet verwonderde, onder al het schoone ons hart het schoonste, onder al het goede ons hart het beste te vinden. Al zijne schepselen waren Hem dus gedurig en met welgevallen voor de oogen; maar op dat beste onder het goede en op dat schoonste onder het schoone, op ons groot en met bijzondere zorgen gewrocht menschen-hart, *hield Hij* van nu af met voorliefde en voortdurende vaderzorg zijn goddelijk oog gevestigd: *posuit oculum suum super corda eorum* 1).

Waarlijk! dit was een verheven voorregt; maar niet zonder reden aan ons *hart* geschonken! Immers; gelijk in de stille beek het water der reine bron, zoo is in ons hart zijn hooge en goddelijke oorsprong te herkennen. Even als op een prachtigen tempel het merk des bouwmeesters prijkt, zoo staat op ons hart als met Gods eigen vinger geschreven: *ipse dabit cor, Hij alleen heeft ons dit hart gegeven* 2).

1) Eccli. XVII. 2) Eccli. 6, 37, vgl. 17, 5.

En als op een kostbaar juweel, te gelijk een meesterstuk der gansche schepping en een middelpunt aller begeerten des Scheppers, zoo is op ons hart het goddelijk oog gerigt, zoo ziet naar ons hart het Hart Gods uit, en bewaart en verzorgt en vraagt Hij voor zich zelve alleen dit geschenk.

O hart der menschen! mogt gij eens voor goed deze waarheid beseffen! Maar indien gij het ook niet begrijpt, niet wilt begrijpen, de waarheid blijft het: *een boos hart is een afschuw voor den Heer* 1); een goed hart is een parel in Gods oog, en de eenige lust en het eenig welgevallen voor het goddelijk Hart op aarde.

Dan, hiermede is nog niet alles uitgedrukt. Ons hart immers is niet alleen *door God* geschapen, blijft niet alleen diensvolgens met God verbonden, van God afhankelijk, door God gezocht; het is ook *voor God geschapen* en derhalve voortdurend tot Hem strevend, in Hem alleen zijn heil en ruste vindend; een geheim, dat wij dus insgelijks nog wat aandachtiger beschouwen moeten.

1) Spreuk. V, 20.

III.

Het hart is voor God geschapen en streeft dus onophoudelijk tot Hem, aan wien het teruggeschonken moet worden.

Indien ons hart niet voor God geschapen is, voor wien zal het zijn? — Voor de wereld? — Maar de wereld zelve is geschapen voor dit hart. — Voor zich zelf? Maar dan zou het zelf zijn eigen Schepper en dus ook zijn eigen God moeten zijn. Voor iets of iemand anders buiten God? Onmogelijk! zoolang God alleen de Heer en Meester van alles blijft, en zoolang aan het hart zelf door niets anders behalve God voldaan kan worden.

En werkelijk; het is meer gezegd, maar nooit genoeg herhaald, wat hier de grond en hoofdreden van alles geeft. Toen de Almagtige ons hart schiep en het heiliglijk volgens de kennis zijner eeuwige wijsheid vormde, legde Hij daarin eene diepte, welke iets uitmuntend en te gelijk iets gansch eigenaardigs bezit. Waarin bestaat ze, en hoe wordt zij veroorzaakt? Wie zal het zeggen? Maar dit weten we, dat zij, van het begin af en nu nog immer, door niets meer, buiten God, gevuld kan worden; dat geen mensch noch engel, geen geschapen noch te scheppen wezen, maar God alleen dien afgrond vullen kan, dien Hij zelf en Hij alleen heeft gemaakt; dat derhalve voortdurend in ons menschelijk hart eene eigendommelijke begeerte werkt, en het hart zelf een gansch eigenaardig wezen is geworden. Ja,

konden wij niet verder tot het innig begrip dezer waarheid doordringen, wij kunnen toch aan de natuur zelve de heerlijkste beelden ontleenen, om die te verklaren, en dit onbeschrijfelijke ten minste eenigszins duidelijker te maken. Wij mogen zeggen, dat het hart gelijkt op de wèl toebereide naald, die altijd terugkeert naar de aantrekkende pool, waarvan men haar verwijdert; dat het is als de nooit te stillen vlam, welke gedurig opstijgt en naar den hemel tracht weêr te keeren, waaruit ze scheen neêrgedaald; dat het gelijkt op den rusteloozen vogel, van natuur en onwederstaanbaar gedreven, om zijne wieken uittebreiden naar eene warmere en vruchtbaarder luchtstreek, dan het land waarin hij geboren is. En hiermede hebben wij werkelijk eenigermate de aandrift van ons hart geteekend. Hiermede ook op nieuw aangeduid, dat wij niet bloot spreken van ons vleeschen hart, maar van ons levend, beminnend, volgens de *schrift* zelfs denkend hart, kortom van den ganschen mensch, maar door het hart, als door zijn kort-begrip vertegenwoordigd.

Doch waarom zouden wij ook niet eene schrede verder kunnen gaan, en nog duidelijker inzien, waarom het hart, dat is: de mensch zelf, voor God s geschapen, en meer dan al het andere tot Hem moet wederkeeren? — Wat zoekt de Heer?

De Heer zoekt eerstelingen. „*Aan Mij behoort al het eerstgeborene* 1),” zegt Hij — *Ik ben de Heer*. Voor Mij de eerstgeborene der dieren; ik geef hun t leven. Voor Mij de eerste der vruchten; Ik

1) Num. 3, 13.

geef de vruchbaarheid aan de aarde. Voor Mij de eerstgeborene onder de zonen; Ik ben de Heer van mijn volk.” — Welnu; mag niet het hart, in den eens wèl begrepen zin, als de eersteling in den mensch worden aangezien? Leeft het niet het eerste; sterft het niet het laatste in de natuurlijke orde? Wordt het bovendien, in denzelfden door ons opgegeven zin, volgens de opvatting der menschen en inzonderheid die der H. Schrift, niet gehouden voor een eerste beweger en drager van het zedelijk leven? Is het niet (volgens de gezegde opvatting der H. Schrift, als *verstand en wil* beide vertegenwoordigend) is het niet de voornaamste plaats, waar de God der genade en der liefde, — die niet van buiten gelijk de menschen kunstenaars, maar van binnen begint te werken, — het leven der genade en heiligheid instort, en de *deugden doet groeijen, in cordibus nostris?* „Gedenk het dan wèl, o mensch, — mogen wij dus hier met den H. Ambrosius uitroepen, — gedenk, dat gij de eerstelingen van uw hart en uwe stem dagelijks aan God verschuldigd zijt!” En vergeet toch nooit, voegen wij er nog bij, dat zulk een eersteling, als uw hart is, voor niemand anders dan voor den God der harten en der eerstelingen kan geschapen zijn; dat het derhalve van uw hart en van alle harten geldt wat van Israël geschreven staat: „*Eene heiligheid is Israël voor den Heer, en de eersteling zijner inkomste* 1).”

1) Jer. 2, 3. Vgl. Dosenbach l. c. p. 74. Das Herz ist das Erste im menschen nicht bloß dem Körperleben nach, sondern auch dem Geistes-oder Seelen-leben nach, u. s. w.

Dan, niet alleen de eerstelingen zoekt de Heer, Hij zoekt ook bij voorkeur iets *inwendigs*. Daarom staat er geschreven: dat *God een Geest* is, en wij Hem bovenal in geest en waarheid aanbidden moeten 1). Deswege luidt het in de H. Schrift gedurig: dat de mensch niet zelden alleen ziet op het uiterlijke en het aanschijn, maar de Heer op het inwendige en op het hart, *Deus autem intuetur cor* 2). Welnu; juist in ons hart is al dit inwendige gezamentlijk aan te treffen. Wat *niet van harte* komt is zelfs bij de menschen niet geteld. Bij God, zou het een offer van Kaïn zijn, dat zelfs den Heer deed vertoornd worden, gelijk de H. Augustinus opmerkt, omdat er het hart aan ontbrak. Want onze goederen behoeft God niet, gaat hij voort, maar op ons hart is Hij jaloersch. Daarom, zegt Rupertus, zou God, indien Hij kiezen moest tusschen al het overige wat wij schenken kunnen en ons hart, alleen dit laatste kiezen. En in dien zin bad dan ook een H. Anselmus, zeggende: „Neem, o Heer! als het u behaagt, mijne voeten, mijne handen, mijne oogen; laat mij slechts het hart, om u te beminnen; want houd ik dit alleen, dan ben ik zeker u daardoor welgevallig te kunnen zijn”. —

Eindelijk, God zoekt eene *vrije* gave, en wel zulk eene, die geheel uit toegenegenheid geschonken wordt. Waar wordt zij gevonden, tenzij in het vrije hart; waardoor gegeven, zoo niet door het vrije hart? *Ex corde diliges, van harte zult gij*

1) Jo. 4, 24. 2) I Kon. 16, 17.

beminnen, heet het; en het behoeft niet anders meer uitgedrukt te worden. God vraagt vrije liefde; en die vrije liefde wordt nu eenmaal gezegd in het hart te wonen. Het vrije hart is dus het voorwerp zijner begeerte.

Maar hoe natuurlijk is het dan nu ook, dat ons hart, aldus geschapen, tot Hem, die het zoo heeft voortgebracht, heenstreven, en aan Hem alleen terug geschonken moet worden! Het is waar: door God geschapen, om Hem te kennen, te dienen, lief te hebben en te genieten, zijn wij niet voortgebracht om dit altijd en alleen op dit aardrijk te doen. Er is een beter land, en „*eene blijvende stad, het Jerusalem dat daarboven is* 1), *de stad Gods* 2), bij uitnemendheid, waar het *Hart der harten* woont, en waarheen dus onophoudelijk onze harten uitgaan. Maar des ondanks, ja, ook daarom zelf, moeten wij reeds op aarde met het *hart* beginnen God lief te hebben en te genieten. „*Mijn zoon geef mij uw hart* 3),” vraagt de eeuwige Wijsheid zelve. „Gij zult, *gij moet Mij liefhebben uit geheel uw hart* 4),” gebiedt de eeuwige Goedheid ten strengste. En welk een goeden en tevens zoeten pligt heeft op die wijze de Schepper van ons hart ons opgelegd! een pligt waaraan wij kunnen weigeren te voldoen; doch waarvan wij door God zelve niet ontslagen kunnen worden. En wie zou er ook van ontheven *willen* zijn?

Immers! Indien God ons boven alle begrip ge-

1) Gal. 4, 26. 2) Hebr. 11, 10. 3) Spreuk. 23, 26.
4) Deut. X. 12 en and. pl.

lukkig wilde maken, had Hij ons slechts te vergunnen: *hebt lief! geeft Mij u hart!* En nu heeft Hij meer, veel meer gedaan dan ons deze vergunning te geven; nu heeft Hij bovenaan, en als het eerste zijner geboden, de wet geschreven: *bemint! geeft Mij uw hart!* en nog daaraan toegevoegd: *en ook gij, gij zult dan MIJN hart bezitten, en Ik zal u verzorgen „uit geheel mijn Hart, en uit geheel mijne ziel 1)“.*

O waarlijk! ons hart moet dit voorregt gevoelen! En zoo iets in zijn binnenste met onuitwischbare letteren geschreven staat, dan is het dit: „Gij zijt *door* God en *voor* God geschapen, en moet dus ook terugstreven tot Hem, die u alles gegeven heeft“. Gij moet Gods Hart zoeken, gelijk God het uwe zoekt; gij moet terug vloeijen naar de Bron, waaruit gij eerst zijt ontstaan; niet ongelijk aan de beek, die wederkeert naar den grooten Oceaan, waaruit zij, eerst naar de wolken, van de wolken naar de bergen, van de bergen naar de dalen dezer aarde was nedergedaald. Zoo geschiedt het overigens met alles in de gansche natuur, waarin elk wezen naar de ingeschapen drift en een elk op eigen wijze, naar zijn rust- of steunpunt streeft. De steen kan niet rusten, tot dat hij zoo dicht mogelijk tot het middelpunt der aarde genaderd is; de magneetnaald niet, tot dat zij de rigting vindt, waarheen zij voortdurend wordt getrokken; de vlam niet, tot dat zij, zoo hoog mogelijk, is opgestegen ten hemel en zich in de

1) Jer. 32, 41.

ruimte verliest waarin zij zich wil verliezen; de vogel niet, tot dat hij de wieken zamenplooit in de betere landouw, waarheen hem zijn aangeboren drift zoo onverpoosd trekt. Ziedaar uw beeld, — het beeld van uw hart, — o koning dezer aarde! Ga, waarheen gij wilt; uw hart streeft altoos verder. Verhef u zoo hoog gij kunt; uw hart wil altijd hooger. En voor U geschapen, o eindelooze Goedheid! tot U getrokken, die daarboven woont, voor wien het ook alleen is bestemd en geroepen, zal het geene rust meer vinden, tot dat het ruste in U! —

En ook hiermede is nog niet alles gezegd. Gevloed uit den Oceaan van goedheid en liefde, bestemd om derwaarts weêr te keeren door dankbaarheid en wederliefde, moet ons hart niet alleen terugstreven tot zijne Bron, maar bovendien met zulk eene eigenschap worden toegerust, die, als van zelf, uit zijn oorsprong volgt, en het op de gemakkelijkste wijze tot bereiking van dit heerlijk doel in staat kan stellen. Het moet hierom, om duidelijk te spreken, in zich zelf het beeld des Oneindigen Scheppers dragen, en mede hierdoor de ontvankelijkheid voor het oneindige Hart Gods hebben. Ook dit voorregt, hoe verwonderlijk het wezen moge, is deswege aan ons menschelijk hart geschonken. Het is niet enkel *door* en *voor* God, het is mede naar Gods *beeld en gelijkenis* geschapen. En het kan dus niet alleen naar God streven, maar insgelijks, zooveel mogelijk voor een geschapen wezen, zijnen God in zich zelf ontvangen, en aan Hem op bijzondere wijze meer en meer gelijkvormig worden. Dit hebben we nu nog te beschouwen.

IV.

*Ons hart is geschapen naar Gods beeld en
gelijkenis en kan dus God bezitten en
aan Hem gelijkvormig worden.*

Er zijn, die ons wijzen op de driehoekige gedaante van ons menschelijk hart, om reeds daardoor op geheimzinnige wijze te zien aangeduid, hoe ons hart niet voor de aarde, maar voor den hemel geschapen, een waardige troon voor de drie Personen der allerheiligste Drieëenheid vormt 1). Er zijn, die ons herinneren de kleur, de eigenschappen, de werkingen van ons hart, ten einde op zinnebeeldige wijze voor te stellen, hoe het menschelijk hart geschapen is om te beminnen, hoezeer zijne natuur, gelijk de Engelachtige Leeraar zegt 2), overeenkomt met de bewegingen der liefde, en hoe het dus in ons zelven als een middelpunt, even als God van de gansche wereld het middelpunt, is. Hoeveel meer zegt evenwel de reeds vroeger aan de H. Schrift ontleende beschouwing, volgens welke èn het geheugen, èn de wil, èn het verstand aan het hart worden toegeschreven! Hoeveel meer het eenvoudige woord Gods: „*het hart gaf Hij;*” op het hart ziet *Hij; het hart vraagt Hij; in het hart wil Hij wonen!*

Waarlijk, wij hebben niet meer noodig, om, bij

1) *Dosenbach* S. J. Grund und Übung der Andacht zum H. Herzen Jesu, p. 70 volg.

2) De dilectione Christi et proximi.

hetgeen eigenlijk *van den ganschen mensch* en inzonderheid van zijne *ziel* geldt, dat hij namelijk *naar Gods beeld en gelijkenis* is voortgebracht, eenigszins en misschien bij voorkeur aan het *hart* te denken; het *hart* zeggen we, niet bloot zoo als het een lichaamsdeel in den mensch uitmaakt; maar zoo als het boven door ons is aangeduid en beschreven. Zeker is het, dat het hart, inzonderheid volgens de *H. Schrift*, dit uitstekend voorregt met onzen wil en ons verstand deelt. Even zeker, dat zulks heerlijk uitblinkt in zijne voornaamste vrucht: de liefde. Nog zekerder, dat dit eenmaal zal uitschitteren, in den hemel, waar zich alles oplost in liefde.

Dan, ook op aarde reeds, en naar de wijze waarop wij allen het hart beschouwen, leeft in ons waakzaam hart het bewustzijn van dat uitnemend voorregt. *Door en voor God* geschapen is het bij uitnemendheid het werk des Scheppers: *ipse finxit*, Hij alleen heeft elks hart, en elk in het bijzonder *gevormd* 1). Maar, opdat niemand Hem dit meesterstuk betwisten zou, heeft Hij daarop twee kentekenen ingedrukt, welke zelfs de mogelijkheid van allen twijfel wegnemen. Het eerste is: eene *vatbaarheid voor den Oneindige zelven*; het tweede: *de gelijkvormigheid met zijn Maker en Vormer*. En beide worden in en door het hart gekend en gevoeld.

Vandaar nu dat voortdurend streven, om meer en meer aan God gelijkvormig te worden. Vandaar de vlammende begeerte, om, even als God, te mogen kennen, liefhebben en genieten. Vandaar

1) Ps. 32, 15.

die onwederstaanbare neiging om altoos zijn geluk te zoeken, en dus onsterfelijk, eeuwig levend en gelukkig te zijn, gelijk God. Ja, vandaar zelfs, dat, eigenlijk gesproken en de zaak in den grond beschouwd, ons overigens zoo klein en nietig hart voortdurend haakt naar het eeuwig ware, het eindeloos goede, het oneindig schoone; dat het altijd en overal naar iets goddelijks streeft, en de ontvankelijkheid voor het oneindige in zich bezittende, ook alleen met dien Oceaan gevuld wil worden. Doch van daar ook, omgekeerd, „dat onder alle schepselen, gelijk de H. Bernardus zegt, niets edeler, verhevener en meer aan God gelijkvormig is dan het hart; en de Heer deswege van ons niets anders verlangt dan dit geschenk.”

Welk eene gave, waardoor dus eenigszins het beeld aan zijn grondbeeld gelijk is; en datgene, wat in God zelve gevonden wordt, in zijn evenbeeld, als met verkleinde ja, maar toch met gelijkvormige lijnen is nageteekend! En het is niet moeilijk door eenige vergelijkingen deze waarheid duidelijker te maken.

God is een vuur, *een verterend* ja, maar ook een heilig vuur, brandend met goddelijken gloed, en in zich zelf zich zelf genoegzaam blijvend. Zoo is ook ons hart, eenmaal door God geschapen en van God vervuld, brandende met hemelsche vlam; maar ook, buiten God, door niets te verzadigen, en gelijk aan het verslindend vuur, dat *nimmer zegt: nu is 't genoeg* 1). — *God is liefde* 2); en juist in ons hart woont ook die zoetste, liefelijkste, tee-

1) Spreuk. 30 16. 2) 1 Jo 4, 8.

derste beweging der ziele, die wij liefde noemen: ons hart is liefde. God is eene bron, waaruit alle goed voortkomt; want in God is niets dan goed: ook ons hart is eene bron, bekwaam met Gods genade, om alle goed voort te brengen. — God is een stroom, die zich zelve uitstort en als wegschenkt aan zijne schepselen: even zoo ons hart, maar een stroom, die steeds terug moet vloeijen naar zijn eeuwigen Oceaan, gelijk de stroomen dezer aarde zich uitstorten in de zee, *omnia flumina intrant in mare* 1). — Ja, God is die eene, groote zee, de zee der zeeën, die alle stroomen in zich ontvangen, alle rivieren in zich bevatten kan, zonder ooit vol te worden of over te vloeijen, tenzij *in* en *door* zich zelve. Maar zoo is ook ons menschelijk hart eene peillooze zee, door niemand te doorgronden, door niemand te vullen, behalve door God, zoodat het ook daarvan geldt: *alle stroomen vloeijen in die zee, en die zee vloeit nooit over, omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat* 2).

Ziedaar het beeld eenigermate naar zijn grondbeeld geteekend! Welk eene parel onder de werken des Schéppers! Welk een meesterstuk zijner almagt, wijsheid en liefde!

Maar is dan ook het hart niet waardig des Eeuwigen oog tot zich te trekken? Is het niet bij uitnemendheid geschikt om het paleis en de troon van den driewerf Heilige te zijn? Ongetwijfeld; en zulks evenzeer, als het zeker is, dat nu de Oneindige, die zulk eene vatbaarheid voor het on-

1) Eccl. 1, 7. 2) Eccl. 1, 7.

eindige in ons hart heeft weggelegd, ook alleen en door zich zelven aan deze ontvankelijkheid kan voldoen; evenzeer als het noodig is, dat die Eeuwige, die zulk eene dorst naar het onvergankelijke in onzen boezem heeft ontstoken, ook zelf en door zich zelven dien brand kome blusschen. In één woord, gelijk het beeld naar het grondbeeld geschapen is, zoo kan ook alleen, om dit aldus eens uit te drukken, het beeld het grondbeeld dekken, en omgekeerd; en gelijk alleen Gods Hart het onze vullen kan, zoo vermag ook alleen ons hart (gesproken van hetgeen buiten God en in ons is), het hart Gods te voldoen en, zooveel aan ons ligt, te verzadigen.

Maar is ook dit laatste mogelijk? Kan vooreerst des Scheppers Hart naar het hart zijns schepsels zoeken?

Waarom niet? O zeker; *de hemelen verkondigen alom Gods glorie*; de zon, de maan en de sterren verheffen Hem om strijd, gelijk alles doet, wat wij aanschouwen op dit prachtig aardrijk, waarover wij tot koningen zijn aangesteld. Maar is er onder dit alles, buiten ons hart, wat Gode toeroept: *ik bemin*? Is er wat vraagt om liefde, en zich ook zelf opoffert uit liefde? En toch liefde, liefde is de eerste en laatste wensch van God. Liefde, zijn de kloppingen zijns Harten, liefde is zijn eeuwige lust en leven; liefde is God zelf, geheel zijn wezen; *God is liefde*. En Hij zou op ons hart niet zien, naar ons hart niet zoeken, ons hart niet afvorderen voor zich alleen? Wij hebben het gehoord: *Zijn oog is op ons hart gevestigd*; Hij ziet zelfs niet op het uiterlijke, *maar op het hart!*; Hij vraagt: *geeft mij uw hart!* Hij gebiedt: *gij zult mij lief hebben uit geheel*

uw hart! En als Hij eens komen zal om onder ons menschen te wonen, dan zal het zijn, om een Hart aan het onze gelijk voor zich aan te nemen, en het onze zoo veel mogelijk aan het zijne gelijkvormig te maken. Het hart dus, geheel het hart, bij voorkeur het hart, kan en mag de Schepper ongetwijfeld zoeken.

En kan dan ook dit menschenhart het Hart Gods voldoen, en, zoo veel aan ons ligt, verzadigen? — Waarom ook dit niet? — God zelf heeft dit heiligdom, als zijn meesterstuk, voortgebracht. Hij zelf heeft het geheel en voor zich alleen geschapen. Hij maakte het *naar zijn beeld en gelijkenis*, geschikt voor den heerlijksten zetel der heiligste, goddelijke liefde; en het is alleen die liefde, die Gods Hart vervoeren kan. Mogt Hij dus, — om naar den mensch te spreken, — kon Hij wel òf iets anders, òf iets beters wenschen of uitkiezen voor zich zelve, dan juist ons menschelijk, maar van goddelijke liefde gloeiend hart? Het ware niet mogelijk! En een van beiden: òf het Hart des Scheppers is geenszins te bevredigen van den kant der werken zijner handen, wat wij toch niet aannemen mogen; óf het is zulks alleen door het ontvangen en in zich opnemen van ons menschenhart, door Hem zelve vergoddelijkt. — Ja; bemin! en gij hebt de gansche wet, en zoo ook Gods Hart, vervuld. Bemin niet; en geef dan, ja alles wat gij kunt, behalve uw hart; gij hebt niets gegeven. Zoo waar is het: *God is liefde*; God wil liefde; en alleen ons hart kan die liefde schenken.

O mensch, wie gij dan ook zijn moogt, *gedenk dit, en gloei van schaamte, — en gij overtreders,*

keert terug in uw hart 1). Bedenk welk eene gave, wat goddelijk geschenk gij van uwen Schepper ontvangen hebt. Gedenk dat het alleen *door* Hem en *voor* Hem geschonken is. Hart voor Hart, liefde voor liefde, ziedaar dus het eerste en laatste woord! Uw hart is door Gods hart uitgedacht; Gods Hart zoekt daarin zijn troon. Uw hart moet zalig zijn door die inwoning van het Hart uws Konings; Gods Hart kan alleen bevredigd worden door het uwe te ontvangen. En hierin ligt alles, volkomen alles, opgesloten. Het is de grond der drievoudige orde, der natuur, der genade en der glorie. Het is de hoofdzaak in de gansche geschiedenis van *het Hart Gods en het hart des menschen*. Het geeft de kern en als het middelpunt van al de gebeurtenissen van *den boom der kennis van goed en kwaad* af, tot aan den waarachtigen *boom des levens*; van de geopende zijde van Adam, tot aan de doorboring van diens tegenbeeld op het kruis; ja, van het eerste paradijs en het eerste menschenhart, daarin geplaatst, tot aan het laatst en eeuwig Eden, waarin het Hart Gods woont. En dit is het, hetgeen wij thans, in de volgende beschouwing, wat nader te ontwikkelen hebben, en waarvoor wij nog eens op nieuw uwe welwillendste aandacht vragen.

1) Js. 46, 8.

TWEEDE HOOFDSTUK.

HET HART GODS EN HET HART VAN ADAM IN
HET AARDSCH PARADIJS.

I.

*Gods oog, de spiegel zijns Harten, op
Adams hart gericht.*

Het eerste menschenhart, dat wij op dit aardrijk aantreffen, is reeds een wondervol hart. Hoe, en tot wat einde de eeuwige Heer en Schepper aller dingen het heeft voortgebracht, is bekend. Waarom, en op welke wijze Hij den Koning dezer aardsche schepping, dien priester des Allerhoogsten in dit rijk en als in dezen tempel der natuur heeft aangesteld, behoeft evenmin verklaring. Genoeg is het nu herinnerd te hebben: *dat God den mensch regt heeft geschapen, en de mensch zelf, uit eigen dwaasheid, helaas! gelijk hij nog doet, zich heeft ingelaten met eindelooze vragen* 1). Genoeg, ons voor het

1) Eccl. 7, 30.

oog te brengen, dat *God hem onsterfelijk gemaakt, en naar zijn beeld en gelijkenis voortgebragt heeft* 1). Meer hebben we dan verder niet te doen, dan ons oog te vestigen op het hart Gods en dat van Adam, om er aanstonds de onderlinge betrekking en het innigste verband van waar te nemen. Een eenvoudige blik op twee grondwaarheden, die overigens even duidelijk als onbetwistbaar zijn, zal de zaak nog duidelijker doen uitkomen. De eerste luidt: *Uit de volheid des harten, spreekt de mond* 2); en is mede eene spreekwijs, door het eigen Hart en de lippen van *Jesus* geheiligd. De tweede zegt, dat *het oog de spiegel des harten is*, en ligt niet alleen in de natuur der zaken, maar is ook, in een ander woord, door onzen goddelijken Meester uitgesproken, *De lamp wvs ligchaams, zeide Hij, is uw oog; indien uw oog zuiver is, zal geheel uw ligchaam verlicht zijn; maar indien het kwaad is, zal ook uw ligchaam in het duister wezen* 3). Beide zijn overigens bekende waarheden, en niet onduidelijk door het eigen Hart Gods te gelijk uitgedrukt, als het spreekt tot *de geliefde: Gij hebt mijn HART gewond door één uwer oogslagen* 4). Het hart en het oog mogen we dus niet scheiden.

Maar hoe duidelijk, ja zonneklaar, zien we dan ook, door de aanwending dezer twee grondwaarheden, de schoonheid van het innig en liefelijk verband tusschen het Hart Gods en dat van Adam schitteren.

1) Sap. 2, 23.

2) Matth. 12, 34.

3) Luc. 11, 34.

4) Hooglied 4, 9.

De Heer gaf aan Adam *oogen*; en het was, om Gods wondervolle werken te zien, en den blik zijner ziel, door middel der oogen die de spiegel des harten zijn, op God te vestigen. Maar Hij gaf hem vooral *een hart*, zoo als wij getoond hebben 1); *vervulde dit met kennis en wetenschap*; schonk het *om te onderzoeken en na te denken*; en hield eindelijk *juist op dat hart zijn goddelijk oog*, en daarmee zijn eigen Hart gevestigd; — en dit alles deed Hij, om hem het wondervolle zijner werken te toonen, en den Naam zijner Heiligheid te doen lofprijzen en zingen. —

Gods oog is derhalve, ook hier vooral, de spiegel van Gods Hart. Uit de zorg, waarmede Hij zijn scheepsel gadeslaat, moeten wij besluiten tot de gevoelens van zijn Hart; uit het doel zelf, dat Hij beoogt, tot het krachtige en werkdadige van dien goddelijken blik.

Doch ook hiermede is op verre na niet alles gezegd. *Het oog op iemand vestigen*, heeft volgens de *Schrift*, eene geheel buitengewone, en bij uitstek schoone beteekenis. *Iemand zien*,* *op iemand letten*, het zegt ook: *hem nagaan*, *verzorgen*; hem met hart en ziel beminnen, beschermen, verdedigen; ja zelfs, zijn hart op hem stellen, en hem voortdurend tot het goede, tot het beste doen voortgaan. Gods oog dus, *lichtender dan de zon*, en reiner dan alle licht; Gods oog, dat *alleen de harten en nieren doorgronden kan*, en dus ook alleen, in eigenlijken zin op een hart gerigt kan zijn; zulk een oog op den

1) Eecl. 17.

mensch gevestigd, dit is voorzeker van hoogst gewigtige, van allerzinrijkste beteekenis. En wat zeg ik: op den mensch? Neen, ik moet meer zeggen; want het is niet alleen op Adam en Eva in het algemeen, niet bloot op hunne gangen en wegen, op hunne werken en daden, het is veeleer juist op *hun hart* zelf, en bij voorkeur op dat hart, dat de H. Schrift het gerigt laat zijn: *Op hunne harten hield God zijn oog gevestigd; Posuit oculum suum super CORDA eorum.*

Gelukkig paar! Hoe benijdenswaardig was zulk een voorregt, u door God geschonken, ook in uw overigens van alles overvloeijend aardsch paradijs! — Gods HART op den mensch gesteld getuigt voorzeker Gods aandenken, Gods liefde; maar ZIJN OOG zegt in zekeren zin nog meer; het herinnert tevens *zijne kennis, zijne oplettendheid, zijne zorgen.* En zulk een oog, de spiegel van zulk een hart, gerigt op zijns lievelings hart, — o, wat zegt dit niet voor elk hart, dat God erkent en maar een weinigje warm voor zijnen Schepper weet te kloppen!

Zie! *God ziet op de bergen, en zij dampen, op onze aarde, en zij davert;* maar niet zoo is het met de harten der menschen gesteld. Wèl is het zeker dat God de harten en nieren doorgrondt, en zoo Hij er op nederziet, dezen gelijk zijn aan Jerusalems straten, met de lampe doorvorscht; wel is het waar, dat ze reeds daardoor zijn beloond of gestraft; want: *met zijne oogen alleen vernedert Hij den trotsche* 1); maar het is ook waar, dat dezelfde oogen

1) 1. Kon. 22, 28.

met goddelijk welgevallen *rusten op den regtvaardige en die Hem vreezen* 1), ja, dat juist voor dezen *de oogen des Heeren de wetenschap bewaren* 2); dat bovenal voor dezen *de oogen des Heeren de gansche aarde overschouwen, en kracht geven aan hen, die met een volmaakt HART in Hem gelooven* 3). — En deze waarheid, dunkt ons, moet hier noodzakelijk worden toegepast, voor zulk een rein en zuiver hart als tot nu toe ongetwijfeld het hart van Adam was. Deze waarheid moet licht geven aan dat woord: *op hunne harten hield God zijn oog gevestigd.*

Neem dus de hier bedoelde schriftwoorden in hunne volle, door de *Schrift* zelve bedongen betekenis. Versta door *het oog Gods* zijne alwetende kennis, zijne geleidende zorgen, zijne behoedende, en zelfs verdedigende almagt. Neem hierbij Adams *hart* voor de begeerende ziel, het werkend gemoed den heilzoekenden geest; en dan eerst zult gij de volle kracht van dat Godswoord begrepen hebben: *God gaf den mensch een hart, en op dat HART hield Hij zijn oog gevestigd. Cor dedit illis excogitandi.... Et posuit oculum suum super corda eorum.*

Ziedaar dus Gods Hart, blijkbaar werkzaam voor het hart des menschen! Gods Hart, afgespiegeld in zijn oog, en Adam volgende, waar hij ook met Eva werke of ruste.

En zou nu Adams hart dit Hart Gods niet gemerkt hebben? Zou het oog van den leenpligtige en on-

1) Ps. 32, 18: 33, 16 enz. 2) Spreuk 22, 12.

3) 2 Par. 16, 9.

derkoning Gods het oog zijns oppersten Konings niet hebben ontmoet? Hoe ware dit mogelijk!

II.

Adams oog op Gods Hart gevestigd.

In de schoone en overbekende plaats der H. Schrift, waar God ons *hart*, dat is: onze *liefde*, of liever: geheel ons zelve van ons afvraagt, daar voegt Hij een tweede woord, of beter, eene ware verklaring aan zijne smeekbede toe, welke al onze aandacht en oplettendheid verdient. *Mijn zoon!* luidt de bede, *geef mij uw hart!* maar de verklaring: *en dat we oogen acht geven op mijne wegen* 1). Gods *wegen* zijn de werken en wonderen der eeuwige wijsheid en liefde. Hij, die hier spreekt, is de eeuwige Wijsheid zelve. Op Gods werken dus, op Gods wonderen, in de gansche schepping zoo zichtbaar; op Gods plannen en op de uitvoering dier plannen; *op Gods wegen* in één woord ons menschelijk oog, den spiegel van ons menschelijk hart te vestigen, ziedaar *onze* taak, door God geboden, en hier afgesmeekt: *Fili, præbe cor tuum mihi; et oculi tui vias meas custodiant.*" Hart en oog, hoe naauw al wederom verbonden!

1) Prov. 23, 26.

En wist Adam dit niet? Zag hij niet, in al wat hem omringde, de bewijzen dier goddelijke wijsheid? Kon hij niet, veel verder en klaarder zelfs dan wij thans vermogen, die anders zoo onnaspeurlijke wegen des Heeren, en volgen en nasporen? Vond hij niet bovendien in zijn jeugdig hart een onfeilbaren gids voor zijne navorschende blikken?

God, — zegt de groote Apostel der volken, — *heeft zich niet zonder getuigenis gelaten. Hij stort zijne weldaden uit den hemel neder. Hij geeft regen en vruchtbare tijden. Hij schenkt voedsel* (aan al wat bestaat, vooral aan den mensch; maar inzonderheid geeft Hij) *blijdschap en vreugde voor ons* HART. 1) En dit getuigenis zou Adam ontgaan zijn? Adam, wiens jeugdig *hart*, om ons zoo uit te drukken, nog de zoete warmte gevoelen moest van dien eersten levensadem, in zijn te bezielen ligchaam, uit den mond en uit het Hart des Scheppers gevloeid? Adam, die dit eigen getuigenis, met versche trekken, en in zijn eerste glansen, op ieder schepsel moest zien geteekend? Adam vooral, die in eigen boezem, — (want het stond nog niet op steenen tafelen, nog in de geschreven wet, noch in het herboren hart eens Nieuwen Verbonds) Adam, die in het diepst van zijn eigen wezen, dat hemelsch woord: *liefde! uit geheel uw hart!* zoo klaar en onuitwischaar moest hebben gegrift? Dit ware niet mogelijk!

En ware het ook mogelijk, dat Adams hart nog dit eerst en uiterlijk getuigenis van het Hart zijns

1) Act. 14, 16.

Scheppers niet aanstonds had opgemerkt, hoe zou hij dan nog die verdere getuigenissen hebben voorbijgezien, van zijnen *Vriend*, zijnen *Weldoener*, zijnen *Vader*?

Van dien *Vriend*, die daar immers zoo nabij hem was, en in al wat Adam zag, èn zijne hand, èn zijn Hart zoo allerduidelijkst erkennen liet. Van dien *Weldoener*, die daar omwandelde in Edens lusthof, en in elk dier en elke plant, in iedere bloem en iedere vrucht, zijne Hartegaven aan den lieveling aanbood. Van dien *Vader* bijzonderlijk, die zelf nederdaalde, zelf sprak, zelf onderrigte, en zich nederbuigende tot zijn bevoorregt kind, het opkweekte, vormde, koesterde, als eene moeder haren zoon zou doen. Kon Adam dit alles aanzien, begrijpen, gelijk hij werkelijk het zag en begreep, zonder mede dat Hart te bespeuren, hetwelk naar *zijn* hart zocht; of zonder het zijne te gevoelen, dat steeds naar Gods Hart streefde? — Nog eens, dit ware onmogelijk! En de wet der Seraphs: *Bemin! bemin God boven alles, alleen, geheel, uit gansch uw hart*, zij stond ook toen reeds geschreven aan de spits der geboden, en met goddelijke letteren in Adams *hart* gegrift. —

O hart des menschen! mogt gij toch altoos uw voorregt, Gods genade, Gods goedheid en eindelooze liefde beseffen! Hij zoekt u, ook in het aardsch Paradijs; en uw hart zoekt in Hem iets grooters, iets goddelijkers, dan alle Edens, die gij op aarde kunt bezitten, of genieten!

De Algoede en liefderijke Vader wil het echter ook hierbij niet laten. Hij wenscht zijnen lieveling nog hooger te verheffen, dan Hij hem anders ver-

heffen kon, nog meer te beloonen, dan Hij dit anders vermogt, en vraagt dus, ook op de bepaaldste, meest krachtige wijze, Adams hart. Ook wil Hij *zijn* Hart steeds naauwer en inniger met dat van Adam verbinden, en legt Hij dus tusschen beide een nieuwen en nog sterkeren band.

III.

Naauwer verband tusschen Gods Hart en het hart van Adam gelegd, door Adam miskend.

Van al de boomen des paradijzes, zegt God, moogt gij eten. Alleen van den boom der kennis van goed en kwaad zult gij niet eten, en ten dage, dat gij er van eet, zult gij den dood sterven 1). 't Is duidelijk! 't zijn andere woorden, maar 't is altoos hetzelfde gebod: *Mijn zoon, geef mij uw hart!* Want, het hart, is de liefde; *en die mijne geboden onderhoudt, hij is het, die mij lief heeft 2).* Hetgeen dus gevorderd wordt is een offer; een offer van onthouding en onderwerping; een offer des ligchaams en der ziel. Wil Adam dit offer brengen, dan bemint hij. Beminnende, geeft hij zijn hart. Zijn hart geschonken, is alles gegeven. God toch vraagt niets anders; en Gods eigen Hart, Gods liefde, nu

1) Gen. 2, 16. 2) Jo. 14, 21.

bijna als wederliefde aan te zien, Gods Hart is Adams loon.

O gedenk het dan wèl, nog vorstelijke Adam! *Het hart des wijzen is in diens regter-, het hart des dwazen is in diens linkerhand* 1). Waar is het uwe? Het leven en de dood staan vóór u. Gij kunt kiezen. Maar *weet het wèl, en gedenk het wèl, dat de Heer alleen uw God is* 2). *Bewaar dus zijne geboden. Dien Hem met een volmaakt hart* 3). Schenk het geheel; en *de God uws harten, zal uw deel zijn in eeuwigheid* 4).

Helaas! wij kennen den uitslag. De boom scheen goed tot spijsze, schoon voor de oogen, begeerlijk om te zien. Hij trekt het hart. En zie! het hart des menschen is reeds gevangen, gestolen of weggerukt, zoo als het ook elders luidt in de *H. Schrift*, door iets anders, buiten God.

Zoo geschiedt het dikwijls. Even als later Pharaon, even als zoo vele andere Adams, na den eersten, bij de wonderen des Heeren gedaan hebben, zoo deed ook Adam *dit maal, zich afwendende van God, zijn hart niet stellende* 5) op het HART van God; en hierdoor is op eenmaal *alles* verloren: de onsterfelijkheid des ligchaams, de heiligheid der ziel, het zoonschap Gods, het regt op Gods rijk; in één woord: GODS HART, — alles. —

Ach! wat moet het liefderijk Hart des Heeren, om naar den mensch te spreken, gevoeld hebben bij zulk eenen val! Mij dunkt, Hij zal ook nu reeds, zoo

1) Eccl. 10, 2.

2) Deut. 4, 39.

3) I Par. 28, 9.

4) Ps. 72, 26.

5) Exod. 7, 23.

als later gesproken hebben: „Ik had hun toch geleerd, *hunne oogen*, en dus het hart *op mijne wegen te vestigen* 1), *hun hart op mijne leer te stellen* 2), het geheele hart aan Mij alleen te schenken. „En „nu, nu hebben zij Mij den rug toegekeerd, in „plaats van het aangezicht, ofschoon ik hen onderwees, en vroeg en laat onderrigtte! Maar zij „willen niet hooren, en geene tucht aannemen.... „En hetgeen ik voorwaar hun nooit heb geboden, „en hetgeen *in mijn Hart* nimmer opkwam, dat zij „deze verfoeijelijke daad zouden bedrijven 3), dit „hebben zij gedaan.”

En waarlijk! hoe kon het ook opkomen in Gods HART, (gelijk de *Schrift* dit zoo schoon heeft uitgedrukt), dat het bevoorregt schepsel Hem zóó zou vergelden? Maar hoe noodzakelijk moest er dan ook in opkomen, toen de vrucht gegeten was, een goddelijk gevoel beide van droefheid en verontwaardiging en als een afkeer van het hart des zondaars, het eenige, wat Hij, vóór de zonde, in de gansche schepping, voor zich zelve zocht!

Doch wie kan ons, vooral op dit oogenblik, Gods Hart schetsen? Wie zal zeggen, wat het dacht en gevoelde?

En het hart van Adam? — Ach! in het wezen van Gods Hart is althans geene verandering te vinden; maar hoe zeer en hoe droeviglijk is nu het hart van Adam veranderd! Tot nu toe was het zoo schoon en zoo edel, zoo overheerlijk met al

1) Prov. 23, 26. 2) Prov. 22, 17.

3) Jer. 32, 33, 35.

de kleuren van zijn eeuwig grondbeeld versierd; van nu aan, wordt het dat geschonden heiligdom, met zoo sombere, en soms zoo akelige kleuren in de *H. Schrift* geteekend. Voorheen was het zoo stil en rustig; thans klopt het voor de eerste maal, en hoe vaak nog zal het na dezen kloppen, van schaamte en schande. Eerst was het zoo heilig, „regt” en voor God geschapen, en als van zelf tot het goede geneigd; nu is het *boos en van zijne jeugd af tot het kwaad geneigd* 1). Vroeger vond het zich zoo moedig, vreezende noch ramp noch dood; thans *is het week gemaakt door God zelven* 2), en beeft het telkens van angst en schrik, zelfs bij het ruischen van een afvallend blad, waarin het reeds een droevig voorbeduidsel ziet. Tot nu toe vooral sluimerde het zoo zoet en zalig, te midden van den boezem, waarin Gods Hart zelf het zoo liefelijk geplaatst had; van nu aan siddert het gedurig en *wordt het zelfs weggeschrikt uit zijne plaats* 3), bij het gedonder van Gods stem in de wolken, bij elk geflikker zijner pijlen in de lucht. O Adam! Adam! wat is uw hart veranderd en bedorven!

En toch verwondert het ons niet. De gevallen koning ziet nog wel overal, — want dit is onuitwischbaar, — het hart van zijnen God; maar dat Hart Gods is nu verontwaardigd, verbolgen. Ach! het is voor hem het hart zijns Weldoeners, zijns Vriends, zijns Vaders niet meer. 't Is veeleer het

1) Gen. 8, 21. 2) Job. 23, 16. 3) Job. 37, 1.

Hart des regtvaardigen Gods, des beleedigden Konings, des almachtigen Wrekers. Wat kan dus Adam doen, om zulk eene ramp te herstellen?

Helaas! het is ook hem zelven niet bekend. Want zie! *Zij hoorden de stem van den Heer God, wandelende in het Paradijs, bij de avondkoelte, na den middag. En toen verborg zich Adam en zijne vrouw voor het aangezicht van den Heere God, in het midden van het geboomte des paradijzes. En de Heere God riep Adam; en zeide tot hem: Waar zijt gij? En Adam zeide: Ik hoorde uwe stem in den lusthof, en ik vreesde 1).*

Gij vreest, — Adam! en gij vlugt? — Verblinde mensch, waarheen? Ziet gij dan niet; dat het Hart Gods u nog zoekt? Gevoelt gij niet aan de kloppingen van uw eigen hart, dat alleen bij Gods Hart nog rust voor het uwe te vinden is?

O hoe gelukkig, dat althans de tolken zijns harten beginnen te spreken! *Zijne oogen gaan open.* De tranen, het bloed der ziel 2), stroomt reeds, ten offer, daaruit. *Ik vreesde*, zegt hij, *omdat ik naakt ben, en daarom heb ik mij verborgen*; niet, omdat ik uw Hart vlugte, of uw Harte niet meer zoeken, het mijne niet meer geven wil. — En zoo kent hij, helaas! bij droevige ervaring, het goed en het kwaad. Zoo weet hij, nu eens voor goed, wat het zeggen wil: *een menschelijk hart aan het Hart Gods geweigerd.* Maar zoo wordt hij ook gered door het Hart zelf, welks regten hij miskend had; niet voorzeker, om die tranen door een menschelijk hart uitgedreven, niet om die

1) Gen. 3, 8—10.

2) H. Augustinus.

kloppingen door zijn menschelijk hart gevoeld; o neen, maar om die peillooze en eindelooze zee der ontfermingen van het *Hart Gods*, dat nog altijd het *hart* zijns schepsels vraagt en zoekt.

Doch wij kennen de geschiedenis, en behoeven die niet noodeloos te herhalen; maar hoe zoet en hoe treffend is ze voor ons menschelijk hart! Wij zouden verwachten, dat Gods Hart van nu af Adams hart vlugten zou; en Hij zoekt het, bijkans nog meer dan te voren. Wij moesten vreezen, dat ook het Hart Gods zich zou verbergen, dat Het voor het minst, van zijn hoogen troon, het ondankbaar schepselen-hart zou vloeken; en het komt, als 't ware, nu nog nader bij dan voorheen, om op nieuw en met meer aandrang, naar ons hart te vragen. Wèl straft de Heer, zoowel Eva, als Adam, gelijk Hij moest doen; want het woord was gesproken: *Gij zult sterven*. Maar hoezeer wordt die straffe door Gods ontferming getemperd! Hoe gelukkig verligt! Hoe goddelijk, bijna weggenomen, door de verpletterende straf van het helsch serpent, den moordenaar van af den beginne, den roover van het eerste menschelijk hart, maar die op Gods Hart geen zege mag behalen!

Herinneren wij ons de belofte!

IV.

Door de belofte van den toekomstigen Verlosser vertoont zich nog volkomener de goedheid van Gods Hart, en kunnen wij met meer regt van het Hart Gods spreken.

Ik zal vijandschap stellen. — zoo spreekt de Heere God tot de slang, en in die slang tot den Satan zelven, — *Ik zelf zal eene eeuwige vijandschap stellen, tusschen u en de vrouw, tusschen uw zaad en haar zaad, en zij* (door dit eigen zaad, of liever: dit zaad zelf, door eigen goddelijke kracht) *zal u den kop verpletten* 1).

Ziedaar de belofte, met regt *het eerste evangelie*, de grond of moederbelofte van het paradijs genoemd! Ziedaar die belofte, in het strafwoord zelf, over Satan uitgesproken, vervat! Eere voorzeker der wijsheid Gods, die dit middel heeft uitgevonden! Maar dank zij ook, duizendmaal dank aan het Hart Gods, dat het aldus geschonken heeft!

Uit eene ongerepte aarde had God het eerste hart genomen; uit een onbevlekt hart zal Hij een tweeden Adam voortbrengen. De eerste Adam wilde gelijk zijn aan God, en had aldus Gods Hart, als in de gestalte Gods, verstooten; de tweede Adam zal waarlijk God zijn, en aldus in de gestalte des menschen, het Hart Gods en het hart des menschen in zich vereenigen. O waarlijk! *gelukkige zonde, die een zoodanigen en zoo grooten Verlosser hebben mogt!* Zalige belofte, die ons onzen God, met eens men-

1) Gen. 3, 15, vgl. 't Hebr.

schen hart in ons menschen ligchaam, en eenen mensch, met eene menschelijke, ja, maar ook met eene goddelijke liefde in eenen menschelijken boezem, voorspelt! Heilrijke blijde boodschap! die op eens zooveel, en zelfs de wijze van spreken doet veranderen, en het Hart Gods, als het onze meer nabij, op eene eigenaardige wijze doet kloppen! Ja; de verandering in de wijze van spreken: ziedaar werkelijk waar wij nu bijzonder op te letten hebben.

Zekerlijk kon ook tot nu toe van *Gods Hart*, als van de bron der liefde, en van de *liefde* zelve, spraak zijn. Maar met hoeveel meer regt en op hoeveel verstaanbaarder wijze kan dit van nu af geschieden, nu ook God zelf een menschelijk hart bezitten zal! Eerst werd het beeld, aan *ons* hart ontleend, op God slechts toegepast; van nu af kan het ontnomen worden aan het eigen Hart des Scheppers, en overgebracht op *onze* liefde. Vroeger klonk die zoete naam van *Hart Gods*, alleen op zinnebeeldige wijze, voor: *liefde*; voortaan kunnen wij ook zeggen in waarachtigen zin: *de liefde, de Bron der liefde*, voor het eigen en natuurlijk *Hart Gods*.

O wonder der almachtige liefde mijns Scheppers! Hij komt; *Hij zelf zal komen*, om mijn hart, om alle harten aan zijn goddelijk Hart te drukken. En Hij zal komen, niet alleen als in het aardsch Paradijs, om gevallen harten door beloften te vertroosten; maar om rouwmoedigen en reeds *vermorzelden van harte te genezen*; niet zóó als onder Edens geboomte, om te roepen: *Adam! waar zijt gij?* maar in de kribbe van Ephrata en op Golgotha's kruis, om te zeggen: *Zie! hier ben Ik, Ik, die gesproken*

heb, ben nu gekomen; niet derhalve als in Adams lusthof, om regt te spreken, en te vragen: wat hebt gij gedaan? maar veeleer en bovenal in het land der belofte, (een beeld des hemels), en om ons toe te roepen, gelijk Job zijnen vrienden: Ziet, nu heb ook ik een HART, even als gij 1). Vreest niet! Komt tot mij..., en leert van mij, omdat ik zacht- en ootmoedig van harte ben.

Goddelijke belofte! maar die op haar tijd vervuld zal worden. En mij dunkt, het luidt dus nu reeds, gelijk het weldra bij den propheet zal klinken: „Dan zullen ze mij tot een volk, en ik zal „hun tot een God zijn. En ik zal hun *één hart* „en *ééne* weg geven, om mij te vreezen te allen „dage; en opdat het hun wél zij, en hunne kinderen na hen. En ik zal een eeuwig verbond „met hen sluiten, en niet ophouden hun wél te „doen. En mijne vreeze zal ik in hunne *harten* „geven, dat zij niet meer van mij afwijken. En ik „zal mij verheugen over hen, als ik hun weldoe; „en ik zal hen planten in dat land in waarheid, „*met geheel mijn HART*, en met geheel mijne ziel. 2)”

Hebt gij het gehoord, o Adam en Eva? *Ons* hart vervuld met de vreeze des Heeren; Gods Hart, *geheel Gods hart*, werkende en zwoegende voor ons; *ons* hart geplaatst op den weg des Heeren, Gods Hart, *geheel zijn Hart*, ons plantende in zijn rijk *opdat wij daar uitspruiten als de lelie, vernieuwvuldigd worden als des Libanons cederen, bloeijen in het huis van God; —* ziedaar wat u wacht en

1) Job. 12, 3. 2) Jer. 32, 38—41.

wat is weggelegd voor elk hart des menschen, ook na uwen val en na uwe zonde, reeds vergeten in het Hart Gods en uitgewischt door zijne goedheid.

Maar zal dan, van nu aan, ons menschelijk hart in geenen deele veranderd zijn? Voorzeker! Op nieuw beproefd moet het althans worden. Een andere boom der kennis van goed en kwaad moet groeijen. Eene bijzondere manier van omgang tus-schen Gods Hart en het hart des menschen moet uitgedacht worden. — Maar eere zij wederom der wijsheid Gods! zij is reeds gevonden. En wilt gij weten waarin zij bestaat? Het lijden en het zweet des aanschijns blijven de tolken van de behoeften des harten. Zijn eigen grillige en woedende togten blijven een heugenis van zijn opstand tegen God. De distelen en doornen dezer aarde zullen, onder anderen, dienen ter gedurige herinnering, hoe het voortdurend bloeden, en ook eenmaal breken moet. Dit moest zoo zijn. Het was der regtvaardigheid des Heeren, het was ook zijner wijsheid waardig. Maar hierin zelf is nu insgelijks ons heil gelegen.

Of wist Hij 't niet, die *wijze van Harte, dat men juist het HART steken moet, opdat diens gevoelens te voorschijn komen* 1)? Was het Hem niet bekend *hoe men de roede moet vinden op den rug van hem, die een HART (of: verstand) behoeft* 2)? — God schept dus die roede; en steekt ons hart.

Doch zie nu Gods goedheid! De doornen die Hij laat groeijen, de roede die Hij zal bezigen; ze zijn niet voor den zondaar, Gods vijand; maar voor den

1) Eccli. 22, 24. 2) Prov. 10, 13.

vriend, *dien Hij hoogschat en lief heeft* 1). Waarlijk! dit is een nieuw geheim; maar ook op nieuw een geheim des harten, dat is: der liefde. En het is niet moeilijk dit nieuw geheim der liefde wat nader te verklaren.

V.

Tranen van droefheid: Roede en doornen.

God wil tranen, bittere tranen uit de nu geopende oogen van Adam gestort hebben; maar die eigen tranen zijn een hemelsche dauw, een voorafbeeldend doopsel, besproeiend, rein wasschend en vruchtbaar makend, met Gods genade, hetgeen door den mensch was bezoedeld en verdorven. God wil eveneens, sinds Adam val, alleen *een vermorzeld en verootmoedigd harte*; maar zulk een hart *kan ook de Heer niet versmaden* 2); neen; *groot is de Heer, en sterk van magt*; maar *Hij die de sterren tellt, en ze allen noemt bij name, Hij geneest de gebrokenen van harte, en verbindt kunne wonden* 3).

En waarom? en op welke wijze? Wij hebben het vernomen in de moederbelofte van het Paradijs. Het zal niet zijn om de verdiensten en tranen van een bloot menschelijk hart, o neen; dit ware voor

1) Hebr. 12, 6. 2) Ps. 50, 19. 3) Ps. 146,3 4, 5.

Gods gerechtigheid niet genoeg. Maar het zal wezen om *dat Hart Gods*, hetwelk ons beloofd is; om *dat Hart*, dat meer dan elk ander *de roede des Vaders* gevoelen, meer dan alle harten, door *de goddelijke doornen gestoken zal worden*; om datzelfde Hart, dat *wegens onze ongerechtigheden zal worden verbrijzeld* 1), om onze zonden, in ons dal van tranen, *met geweene en een krachtig geschreeuw* zal wraak roepen ten hemel, goddelijke wraak! *en zal verhoord worden, om zijnen eerbied* 2), bij den Vader.

Ja, waarlijk, goddelijke wraak!

De Heer had aan Adam alles geschonken: deze aarde, den hemel, zich zelve. En al wat Hij daarvoor gevraagd had, was alleen: liefde, *het hart*. Desondanks had Adam zijn hart geweigerd, en met Gods Hart, zoo als bekend is, ook het zijne, ja, alles verloren. Want „*het begin van de hoovaardigheid des menschen was: van God af te wijken; omdat zijn hart afweek van Hem, die hem gemaakt had* 3).” En wat doet nu de Algoede? In plaats van den gevallen koning te laten omkomen in de distelen en doornen buiten zijn verloren Paradijs, komt Hij zelf op deze aarde, en *verkeert er onder de menschen*, om hen te leeren die distelen en doornen zelve in bloemen te veranderen en tot eeuwige kransen te vlechten. Hun werk maakt hij dus tot het zijne; het zweet hun's aanschijns verandert Hij voor zich zelve in bloed, en al wat zij zelve moeten doen en moeten lijden, dit doet en lijdt Hij zelf het eerste. — Kon Hij meer doen? — Ja; en Hij heeft

1) Is, 53, 5. 2) Hebr. 5, 7. 3) Eccli. X 14.

het gedaan. Beloofd is het reeds, en vervuld zal het worden. Het hart des menschen scheen, om de eerste weigering, niet meer waardig met het Hart Gods vereenigd te worden. En toch is het nog voortdurend 's menschen hart, dat God bij uitstek zoeken zal. Hij zal het zelfs verheffen tot den hoogsten trap van eer; het vereenigen, in zich zelven, in één persoon, met de goddelijke natuur; het in zijn bevoorregten leerling aan zijnen boezem laten rusten, het op het hoogste Kruis geheel tot zich trekken, in het *Sacrament der liefde* met zijn goddelijk Hart vullen, ja, hiertoe en hierdoor, — om alles in eens te zeggen, — het hart des menschen, zoo veel mogelijk, gelijk- en gelijkvormig aan het Hart Gods doen zijn.

Welk eene goedheid! zóó groot, dat ook de Seraphs, voor Gods troon, hierbij verstommen; zóó nitmuntend, dat alle zorgen van nu af aan te wenden, om ons hart te veroveren, ons niet meer verwonderen!

Maar die zorgen mogen we dan ook niet miskennen. Is de wijze van ons hart te zoeken veranderd; het Paradijs is ook voor ons verloren. *Betaamt het voortaan den CHRISTUS door het lijden in te gaan in zijne glorie*; het betaamt ons niet eenen anderen weg te kiezen. En is het ook niet het HART GODS, dat dezen weg heeft gevonden? O hart van Adam! wat zoudt gij nog roemen? *Verhard* zijt gij; God moet u vermurwen. *Onbuigzaam* zijt gij; Gods Hart moet u langzaam buigen. *Dwaas en onverstandig* zijt gij door uwen eersten opstand geworden; de *Wijze van harte* moet u allengs tot de *wijsheid dwingen*. Kunt gij iets beters, iets za-

ligers verlangen? Of meent gij misschien, ook hierin misleid, dat gij deswege zoudt ophouden de lust van Gods Hart, Gods kind en Gods lieveling te zijn? Hoort dan den Apostel! „Hebt gij,” zoo re-
 „deneert hij met nadruk, „hebt gij dan dien *troost*
 „vergeten, dien God tot u, *als tot zonen*, gespro-
 „ken heeft: Mijn zoon! word toch niet moede als
 „gij van Hem gestraft wordt. Hem immers, dien
 „de Heer lief heeft, .. kastijdt Hij; en Hij tuchtigt
 „elken zoon, die Hij aanneemt. Zijt gij dus buiten
 „de tuchtiging, waaraan allen hebben deel gehad,
 „dan zijt gij *bastaarden*, geen zonen. . God toch
 „kastijdt ons *tot ons wezentlijk nut*, in het ontvangen
 „zijner heiligmaking 1).”

Hebt gij het ingezien? *Gelijk het zilver in het vuur, gelijk het goud in den oven beproefd wordt, zoo beproeft de Heer de HARTEN* 2). Hij kon het anders; maar sinds Adam gevallen is, heeft Hij het niet anders gewild. Zóó zal Hij dus Job, zóó David, zóó Tobias kastijden; zóó zal Hij doen met al de aartsvaders, en met al de hem welgevallige koningen en profeten. Zóó zal Hij doen, ja, met zich zelve, met zijn eigen Hart, in menschelijken boezem gedragen, en derhalve ook alleen diegenen zalig prijzen, die Hem getrouw blijven *in zijne beproevingen*. Gij hebt dus de keuze: *kinderen Gods, en de beproeving*; of: *zonder tuchtiging, bastaarden*. Want weet het wel: *die de tucht verwerpt, veracht zijne ziel; maar wie luistert naar de berisping, die bezit een hart* 3), die heeft verstand. En dit hart,

1) Hebr. 12, 5. volg. 2) Prov. 17, 3. 3) Prov. 15, 32.

deze wijsheid, — hoe vaak hebt gij het vernomen? dit is het eerste, het eenige op onze aarde, wat het Hart Gods zoeken kan. Wilt gij het nog eens weêr met andere woorden, hooren uitgedrukt? *Wees wijs, mijn zoon!* zegt Hij, *en verblijd MIJN HART; opdat gij den lasteraar een antwoord kunt geven 1).* Ja, *mijn zoon!* indien UW HARTE wijs is, dan zal MIJN HART, ja ook het mijne zich verheugen; dan springt al wat in mij is, van vreugde op, als eens uwe lippen wat regt is vermelden 2).

Zeg het eens zelf: staat ge niet verwonderd over die liefderijke taal des Heeren? — Ach! of we dan toch nooit vergaten, dat Gods Hart van nu aan, *door ons hart te steken*, ons de wijsheid wil schenken; dat het voortaan, vooral door het lijden, beproeft, welk hart *zijns waardig* moge wezen 3); dat het, in één woord, zelf op weg, om het kruis te beklimmen, ons alleen op dat eigen kruis de deur en den ingang tot zijne glorie, tot zijn Hart, wil openen.

O Adam! Adam! houdt gij dat voor oogen, dan zult gij voorzeker van nu aan, zoo als wij met regt verwachten, èn dankbaar jegens uwen Schepper, èn wijs van harte ten opzichte van den u beloofden Verlosser zijn. Maar vermurwd moet uw hart dan wezen, en van op het kruis moet het tot God roepen. — *In het Paradijs riept gij niet, maar gij loofdet, zuchttedet gij niet, maar genoot. Daar buiten geplaatst, zucht nu en roep! Hij, die om uwe trotsch-*

1) Prov. 27, 11.

2) Prov. 23, 15. 16. vgl. 't Hebr.

3) Sap. 3, 5.

heid, u verliet, zal tot u naderen, in uwe verdrukking 4)! En Hij, die uw hart zocht, maar het niet kon vinden tusschen de bloemen van uw Eden, Hij wil het thans nog eenmaal zoeken, en hoopt het te vinden, tusschen de doornen van zijn eigen kruis!

1) H. Aug. in Ps, 29.

DERDE HOOFDSTUK.

HET HART GODS EN DE ARKE. — NOË.

I.

Adam verkondigt de belofte van het Hart Gods.

Daar staat dan nu de gevallen Adam, buiten de poort van het gesloten Paradijs. Vóór hem, een grond met distelen en doornen rijk begroeid. Rondom hem, de gevloekte aarde, waar hem het zweet zijns aanschijns wacht. Achter hem, de dreigende Cherub met het vlammend zwaard in de hand, en wijzende op den verzegelden ingang, als gedurig met het godswoord op de lippen: *Dit Paradijs is voor eeuwig verloren.*

Daar staat hij dus, de arme mensch, die het Hart Gods versmaadde, nu op zijne beurt versmaad en geheel alleen gelaten; alleen met zijn eigen hart, en met nog een enkel ander menschelijk hart, aan het zijne gelijk, maar dat toch ook de begeerte van het zijne nooit kan voldoen. Waarheen dus, o Adam! waarheen? —

O, het eenige wat hem nog troosten kan, is de belofte, die hij van Gods Hart ontving; het eenige,

wat hem nog overblijft, is hetzelfde ontfermende Hart Gods. Maar dit heeft hij dan ook waarlijk tot gids en medgezel ontvangen. En hiervan kan hij misschien in nog hoogerem zin, dan later de heilige man Job, uitgeroepen: „*Reposita est hæc spes in sinu meo* 1)”, deze hoop, dit Hart zelf, is als 't ware, in mijn hart weggelegd; al zal Hij mij dooden, op Hem vertrouw ik; en dit is mijn heil: zalig zij, die den Heer zoeken uit geheel hun hart 2)!

Met deze gedachte treedt dan ook de onttroonde wereldvorst zijn tranendal in. En hoe gemakkelijk kunnen wij ons voorstellen met wat zorg en getrouwheid de eerste ontboezemingen van het Hart Gods, de straf en de moederbelofte van het Paradijs, door Adam en zijns hartengezellin, aan hunne nakomelingen zullen zijn overgebracht.

Het is waar, de naam van GODS HART, als zoodanig, was tot nu toe niet genoemd; op haar grootste en middaghoogte was de zon der prophetie nog niet gekomen. Maar duidelijk genoeg, vooral voor Adam, was er in die grondbelofte op het Hart Gods geweest. Meer dan duidelijk, met kracht zelfs, was er getoond, hoe het Hart Gods het hart des menschen zocht. Zonneklaar blonk het daarin uit, dat er een nieuw en nu dubbel verband, tusschen het oneindige Hart des Scheppers en het nietig hart des schepsels, gelegd was; en wien het ontgaan mogt, het treurend en nu berouw hebbend en wijs geworden hart van Adam zeker

1) Job. 19, 27. 2) Par. 30, 19 enz.

niet. Nooit kan er zaligheid geweest zijn, dan voor hem, *die Gods hart zocht*; van nu aan, kan dit minder dan ooit. Nimmer kon er vrede wezen, dan voor hem, die zijn hart aan Gods Hart schonk; voortaan minder dan ooit. En hetgeen meer dan ooit voor Adam waarheid werd, is dit:

„Van HARTE wijs en sterk van kracht is God! Wie heeft hem wederstaan, en vrede gehad?

„Die bergen wegrukt, zonder dat ze 't merken; „en ze omkeert in zijn toorn;

„Die d' aarde wegschrikt uit haar plaats; dat „hare zuilen schudden.

„Die tot de zonne spreekt; en zij gaat niet (meer) „op; en die de sterren, als het waar', verzegelt 1).”

En toch, tegen zulk een Hart heeft het hart des leenpligtigen konings zich verzet! Het kan niet zijn zonder de vreeselijkste gevolgen. Maar ook deze gevolgen zijn ons niet minder, dan hun oorsprong en hunne oorzaak bekend; zoodat wij slechts ééne zaak behoeven op te merken, die ons, ook hier weêr, tot troost verstrekt.

Is Adams verstand door de zonde verduisterd, is ook de kracht zijns harten, door den val, verminderd; het beeld Gods is er niet zóó uit verdwenen, dat het door Gods magt niet even schoon als het geweest is, ja nog schooner, hersteld kan worden. En het is reeds hersteld. Immers, het Hart der harten, dat den mensch beloofd is, zal

1) Job 9, 4—7 't Hebr. die het zegel op de sterren drukt, wil zeggen: de sterren belet aan den hemel te schitteren, wanneer en waar Hij wil.

hem alle wijsheid leeren. Het zal het eeuwig grond- en voorbeeld, dat de mensch in het afgetrokkene en als in de gestalte Gods niet herkende, niet erkennen wilde, in menschen-gestalte laten aanschouwen; en het zal dus van nu aan, dewijl Adam dit gelooft, te duidelijker en liefelijker tevens, voor de oogen en in het hart van den verlostten mensch staan. Zal deze dan nog eenmaal Gods Hart kunnen vergeten? Zou hij „zijn eigen hart niet voortdurend *als een waardig brandoffer* 1)“ aan Gods Hart offeren? Zal hij niet met zijne kinderen en al zijne nakomelingen, naar Gods Hart streven? O wat zou het wonder zijn, indien de ondankbare mensch, na zulk eene les, als die des Paradijzes geweest is, nog eenmaal zijn nietig hart aan zijnen Schepper durfde weigeren!

En toch, wat zouden wij ons bedriegen, indien wij dit laatste als onmogelijk beschouwden! Voorzeker; God alleen is de Schepper des harten; God alleen de kenner en doorgronder, God alleen de God des harten, *Deus cordis mei et pars mea Deus in aeternum*. Maar wie is er op aarde, die het beseft? Wie, die *van harte nadenkt*, en blijft denken? Wie, tusschen wien en Gods Hart, niet welhaast weêr de oude slang als ware het eene wolk van duisternis verbreidt, en haren verblindenden pestdamp uitblaast? — Laten wij ook hierop een vlugtigen blik werpen.

1) Aug. in Ps. 3.

II.

Het Hart Gods schromelijk vergeten.

Volgen wij de *H. Schrift* in hetgeen zij verhaalt van Adams nakomelingen, dan zien wij aanstonds een droevig tooneel.

Eerst zijn het *Kains* kinderen, wier hart aan het aardse gehecht, door het stoffelijke verdorven wordt. Weldra volgen de kinderen van *Seth*, helaas! de kinderen Gods, verleid door *de kinderen der menschen*. Nu wijkt alles van God, versmaadt alles Gods Hart en wordt elk hart gehecht aan het stof, waaruit, ja, maar niet waarvoor het geschapen was.

Het Hart Gods wordt intusschen meer en meer vergeten; het hart des menschen al langs hoe meer bezoedeld; het verbond tusschen beide schijnt als vergeten, verbroken, tot dat er een nieuw licht, door de zwarte wolken, die den hemel voor de aarde schijnen te verbergen, zal doorbreken.

Christen! gij kent deze treurbedrijven. Maar hebt gij ooit opgemerkt, *waar en op wat wijze* de naam en de werking van het HART GODS, voor de eerste maal in de *H. Schrift* aan ons wordt voorgesteld? Ach! hoe beschamend, hoe onteerend, zou ik bijna zeggen, voor ons! Maar is het droevig te herdenken, ach! dat het ons althans brenge tot een rouwmoedig hart, en opwekke om voortaan wijzer van harte te zijn.

In den beginne had het Hart Gods de gansche schepping in oogenschouw genomen; en God had

bevonden, zegt de H. Schrift, dat alles schoon en *alles goed* was geschapen. Ook de mensch was *regt gemaakt*; en ook *ons hart*, zegt een Kerkvader, *was eenvoudig*, en dus goed, uit de hand des Scheppers voortgekomen, zoodat het met roem het beeld diens Scheppers droeg 1). Thans is het aardrijk met menschen vervuld; menschen, helaas! uit het aardsch Paradijs verdreven; maar die toch nog altijd in hun eigen hart een nieuw paradijs 2) bezitten; een Eden, waarin zij met God kunnen omgaan en spreken, en God zelve, Gods eigen Hart, vooral in het nieuw en eeuwig verbond, zullen kunnen ontvangen en genieten. Ook deze menschen en hunne harten neemt God nu in oogenschouw.

Hij schouwt dan uit den hemel, en ziet alle kinderen der menschen; Hij, van wien de gedachten des HARTEN blijven van geslacht tot geslacht — maar die ook alle harten, één voor één, heeft gevormd, en al hunne bedrijven kent 3).

Maar wat ziet Hij? — Harten, die aan zijn goddelijk Hart nog denken, God zoeken? Harten, die nog het verband begrijpen, eerbiedigen, het nu dubbel gelegde verband tusschen den Schepper en zijn schepsel? — Helaas? zoo moest het zijn! Maar wat is het geworden?

God ziet: dat de boosheid der menschen op deze aarde groot en menigvuldig is, en dat de gedachte HUNS HARTEN slechts uit is op het kwaad, te allen tijde 4). *De dwaas zegt in zijn hart, er is geen God* 5). En wijzen

1) H. Basilius in Ps. 4.

2) H. Augustinus, zie Baradius in Evg.. IV.

3) Ps. 32, 11—15 4) Gen. 6. 5. 5) Ps. 13, 1.

zijn niet te vinden. Het hart, dat geschonken was, om na te denken, denkt niet na. De bron door God zelven gegeven, om slechts stroomen van de zuiverste wateren voort te brengen, is vergiftigd. Het beeld Gods is op nieuw geschonden, de belofte en het ten tweedemale geschonken Hart Gods versmaad, ook het tweede, en het eenige, op onze aarde nog mogelijke paradijs, — verloren; ja meer: *al het willen, en al het denken* 1) van het booze hart is boos; het is de boosheid zelve, het is nevens God, buiten God, tegen God; en zulks, ondankbare harten! grootelijks, *menigvuldig, te allen dagen*. Is het wonder, dat er een donderstem zal volgen?

„En het berouwde God, — luidt het verder, — „dat Hij den mensch op aarde gemaakt had. En „innerlijk getroffen door EENE SMART DES HARTEN, „zeide Hij: Ik zal den mensch, dien ik geschapen „heb, van den aardbodem uitroeijen; van den mensch „tot aan de dieren, van het kruipend gedierte tot „aan de vogelen des hemels; want het berouwt „Mij, dat ik hen gemaakt heb 2)”. Welk eene taal!

Het berouwt U, oneindige Liefde! Gij zijt bedroefd in uw HART! Hoe is het mogelijk? Is dit dan het Hart, dat zoo vrolijk juichte bij de eerste schepping, toen het zag, dat alles schoon en goed was? en moest het door ons geheel en al, *tot in het binnenste*, met droefheid vervuld worden? Is dit dat zalig en onlijdelijk Hart, dat om onzentwil, en door ons als met *smarten* verzadigd wordt?

1) Gen. 6, 4. (Naar 't Hebr.: *alle gedichtsel, alle beeld van de gedachten des harten.*) 2) Gen. 6, 6—7.

Beminnelijke Schepper! die zoo *wijs van Harle* zijt; wat had dan toch uw eeuwig gelukkig Hart bewogen, om het onze voort te brengen? Wat kon ons hart aan het Uwe geven, gesteld, dat het U wilde dienen? En wist gij dan niet, wat Adam en Adams kinderen doen zouden?

O kinderen Adams! ook hier geldt op nieuw de stemme Gods: *waar zijt gij?* Vlucht gij wederom voor het aanschijn des Heeren? Schuilt gij op nieuw onder het geboomte van het u nog gelaten Paradijs? Ach! mogt het waarheid zijn! Er ware dan ten minste nog eenige hoop bij de vreeze, en misschien zou God zelf op nieuw nederdalen, om u nog eens aan zijn vaderlijk Hart te drukken. Maar helaas! thans vlucht gij verder, verder steeds, naar de rotsen, naar de heuvelen, naar de bergen. — Doch wat baat het?

„De trotschheid uws HARTEN heeft u doen opstijgen, doen wonen in de kloven der rotsen, doen verheffen uwen troon; terwijl gij zegt in uw HART: „Wie zal mij neêrtrekken ter aarde? En toch! al zoudt gij u verheffen als de adelaar, al zoudt gij uw nest onder de sterren gebouwd hebben, ook van dààr zal ik u nederrukken — spreekt de „Heer I).”

Adams hart wilde gelijk zijn aan Gods Hart in kennis en wetenschap; maar niet, gelijk het dit eenigszins kon en moest zijn, onder en door God, doch buiten en tegen God; zijne oogen zijn geopend. Gij nu, Adams kinderen! wildet als goden zijn,

1) Abdias, vs. 34.

door onafhankelijkheid en dwaze losbandigheid, zonder God; uwe harten zullen eene nog vreeselijker straf ondervinden!

Ziet! daar drijft reeds de Arke Noë's, — als het beeld van Gods Hart, zich van de aarde verwijderende, — over uwe beemden, over uwe tuinen, over uwe huizen. „De fonteinen des grooten Oceaans zijn opgebroken, de sluizen des hemels geopend” 1). Van beneden stroomen de bronnen voort; van de bergen, de beken; uit den hemel de verwaarlijkste regen; van alle zijden de bruischende zee, als hadde zij 't gebod vergeten, meer door Gods Hart, dan door Gods vingeren, op hare oevers geschreven: *tot hiertoe! niet verder!* Veertig dagen en veertig nachten duurt dit voort. En reeds spoedig „zijn de wateren zoo hoog geklommen, dat zij de Arke hebben opgeheven van de aarde naar de hoogte. Want met geweld overstroomen zij alles; en hebben zij alles op het oppervlak der aarde vervuld: en de arke drijft op de wateren. En de wateren worden allergeweldigst op de aarde; en alle hooge bergen, onder den ganschen hemel, zijn bedekt. En nog vijftien ellen hooger staat het water boven de bergen, die het bedekt heeft 2).”

Wat dunkt u? Is er nog redding mogelijk? Is het noodig, regtvaardige Cherubs! uw zwaard nog langer te zwaaijen voor de deuren van het verwoeste Paradijs? Is het nog te vreezen, dat Adam kome *en neme van den boom des levens, en ete, en eeuwig leve* 3)? — Zoekt gij nog het ondankbare en weêrspannige hart der menschen?

1) Gen. 7, 11. 2) Gen. 7, 17—20. 3) Gen. 3, 22.

'Te vergeefs! *Honderd vijftig dagen staat het water boven de aarde. En alle vleesch, dat op de aarde zich roerde, en al wat adem des levens op de aarde had is gestorven* 1). De Heer toch had gesproken, zoo als later bij den propheet: *omdat gij uw HART hebt verheven, als het HART GODS; daarom zult gij sterven den dood der verslagenen, in het HART der zee* 2). En dat woord is vervuld.

Daar liggen ze dus, die ondankbare harten, die zich zoo roekeloos aan Gods Hart onttrokken hebben. Daar liggen ze, doorboord door die eeuwige pijlen, welke zoo vreeselijk treffen *in de harten van de vijanden des konings* 3). Daar liggen ze, in die baren, onder die golven; o wat beeld, — en God geve, 't zij niet voor de meesten een waar en waarachtig beeld — van die andere zee, gevuld met een eeuwig en onuitbluschbaar vuur! —

Maar is dan nu de band tusschen Gods Hart en het hart der menschen verbroken? Heeft het Hart Gods, ten dage zijns toorns, zijne barmhartigheid vergeten? Is alle schepsel, en zoo ook alle menschen-hart van dit aardrijk uitgeroeid?

O neen. Al ware er slechts één *hart* over, waarmede God *zijn verbond* kan gestand doen, Hij zal het doen. Dit zullen wij thans aanschouwen.

1) Gen. 7, 24 en 2i. 22.

2) Ezech. 28, 6—8.

3) Ps. 44.

III.

*Het Hart Gods sluit een nieuw verbond met
Noë en verontschuldigt het menschelijk hart.*

Gods oog, zoo als wij herhaaldelijk vernamen, was onophondelijk op *des menschen hart gevestigd*. „Het zag dat al het gedichtsel der gedachten zijns harten enkel boosheid was te allen dage. » Het smartede den Heere in het binnenste zijns HARTEN, en Hij had berouw zulk een hart te hebben voortgebracht. Maar één enkele vond toch genade in de oogen des Heeren 1). Het was Noë, *de regtvaardige, de volmaakte* 2), tot wien God spreekt: *Met u zal ik mijn verbond gestand doen. Gij, en uwe zonen, en uwe huisvrouw en de vrouwen uwer zonen met u; gij zult in de arke gaan* 3) *En ik rigt mijn verbond met u op, en met uwen zade, na u* 4).

Ziet gij dus ginds dien hoogen berg, in het bevoorregte Armenië? Het is de *Ararat*. Daàr staat nu, terwijl de wateren zinken, de *Arke* des Heeren; mij dunkt, één der liefelijkste beelden van het heilig HART GODS. Daarnaast verrijst een altaar, en daarop ligt een brandoffer van alle reine vogelen en dieren: ik zou zeggen: *Noë's hart*. Heerlijk schouwspel: Gods Hart en het hart Noë's, naast en tegenover elkander!

1) Gen. 6, 8.

2) Eccli 54, 17.

3) Gen. 6, 18.

4) Gen. 9, 9

En hoe is nu het Hart Gods, na het uitoefenen der vreeselijkste straffe, gesteld? Wat vraagt en eischt het nu gebiedend van het hart des menschen, en wat geeft het daaraan weder? O, het is altijd hetzelfde Hart des Vaders; en het vraagt altoos hetzelfde hart des kinds.

Alleen verontschuldigt Hij nog het zwakke hart des menschen, de Barmhartige! en is, als 't ware met zijne gerechtigheid verlegen, om onzentwil! Wij kunnen het lezen, met even zoovele woorden, in de gewijde *Schrift* des Heeren.

En de Heer, zegt zij, *rook den liefelijken reuk des offers*, doer Noë opgedragen; en Hij zeide IN ZIJN HARTE: *Neen! ik zal voortaan den aardbodem niet meer vervloeken, om 's menschen wil.* En waarom niet? Omdat, zegt Hij, *de zin en de gedachten des menschen geneigd zijn tot het kwaad van zijne jeugd af aan.* Daarom zal ik voortaan alle levende ziel niet meer slaan, gelijk ik gedaan heb. 1).

Barmhartige Vader! hoe groot is de zee uwer eeuwigte ontfermingen niet! Grooter voorzeker, eindeloos dieper, breeder, peilloozer tevens, dan die verdelgende wateren, die daar juist, op uw magtig woord, binnen hunne oevers teruggekeerd zijn! Maar moest Gij *ons hart* ook verontschuldigen? Mogt Gij, omdat wij zwak zijn, reeds vooruit, uwe regtvaardigheid aan boeien leggen? Ach! de *Wijze van Harte* had het misschien niet gedaan; maar de *Algoede* mogt het; der liefde betaamde het; het was eene behoefte voor het minnende *Hart*

1) Gen. 8, 21 (Hebr. tekst.)

Gods. Daarom sprak *Hij* IN ZIJN HART, niet met ons, maar eerst bij zich zelve besluitende, wat Hij voor ons kon en wilde doen; en daarom zeide Hij, *in dat Hart:* „Nee, ik zal voortaan den aardbodem niet meer vervloeken om 's menschen wil. Want geheel *zijn hart* is nu tot het kwaad geneigd, van zijne jeugd aan.”

En hoort, en ziet, en tast nu ook de onfeilbare kenmerken van Gods eidelooze liefde! Het *groeit en vermenigvuldigt* heeft op nieuw, als in het Paradijs, geklonken. De heerschappij over de gansche aarde wordt althans ten deele terug gegeven. En de zevenkleurige boog staat *met glorie* aan de wolken, *geschreven door de hand des Allerhoogsten* 1,) als het teeken en schitterend zegel van Gods nieuw en onverbreekbaar verbond 2).

„En het zal geschieden,” zegt de Heer, „wanneer ik wolken over de aarde breng, en deze boog gezien zal worden in de wolken, — zoo zal ik hem aanzien, — om te gedenken aan het eeuwig verbond, tusschen Mij en tusschen u: dat de wateren niet meer tot een zondvloed zullen zijn, om alle vleesch te verwoesten 3).

Zóó groot is de goedheid en liefde des Heeren! Nog onlangs had Hij berouw den mensch te hebben geschapen; thans laat Hij de aarde, ten tweede male, en als een nieuw paradijs, gezuiverd en geheiligd, uit den schoot der wateren, voor een anderen Adam, verrijzen. Straks nog sprak Hij in de droefheid zijns HARTEN: „Ik wil den

1) Eccli. 43, 12. 2) Gen. 9, 12 3) Gen 9, 15 en 16.

„mensch van het aardrijk verdelgen!“ Thans geeft Hij hem op nieuw zijn rijk, zijn schepter, zijne kroon, ja, zijn eigen Hart, en vraagt alleen het menschelijk harte daarvoor weder. Gelukkige Noë! van u mogen wij verwachten, dat gij verstandiger, dan onze eerste stamvader zult zijn. Van uwe kinderen, en van de kinderen uwer kinderen, durven wij hetzelfde verwachten. Maar indien wij ons ook bedrogen en in onze hoop teleurgesteld mogten zien, het zal zeker niet liggen aan het Hart Gods, dat ook nu nog het ondankbaarst menschenhart zoekt te verschoonen, en voortdurend, als de dobberende Arke, in ons midden blijft, om de berouw hebbende harten in zich op te nemen, en te redden uit den vloed hunner zonden.

VIERDE HOOFDSTUK.

HET HART GODS EN DE PATRIARCHEN.

I.

Abraham, Isaäk en Jakob.

Wisten wij niet, dat het alwetende Hart des Scheppers ook *den diepsten afgrond*, en even gemakkelijk *alle hart der menschen peilt* 1); was het niet overbekend, hoe de almachtige Heer en Meester van alles *het hart des menschen, ja elks hart*, als met eigen hand, heeft *gevormd* 2), en wederom juist hierdoor *al de werken en al de boosheden en listen der stervelingen bevroedt* 3): waarlijk, wij zouden alligt op de gedachte komen, dat ook het Hart Gods falen, en in het beramen der hooge middelen, ter bereiking van zijn goddelijk doel, zich bedriegen kon. Maar neen! de *wijze van Harte* kan zich niet bedriegen; en *de gedachten zijns Harten*, — de

1) Eccli. 42, 18. 2) Ps. 32, 15.

3) Eccli. et Ps. II. cc.

plannen van Hem, *die de raadslagen der heidenen, de gedachten der volken, de raadslagen der vorsten* maar welgevallen *verijdt*, — *de gedachten zijns Harten blijen van geslachte tot geslacht, en zijne raadslagen in alle eeuwigheid* 1). Wij integendeel, wij zijn het weêr, die ons bedriegen; ten minste, zoo wij nu in den waan verkeeren, dat de heugenis van het vlamvend lemmer der Cherubim voor de poorte van het verloren Paradijs, of het gezigt des regenboogs ter herinnering aan het verzwolgen menschdom, of elk ander teeken van Gods liefde en Gods gerechtigheid, nu eindelijk het hart der menschen standvastig voort op het pad der wijsheid en voorzigtigheid zullen doen wandelen.

Ach! aan volkomene wederliefde en dankbaarheid zullen we niet eens denken. De boos- en wufftheid van het menschelijk hart is ons immers, ook bloot uit het verhaalde, maar al te zeer bekend. Maar was het althans niet te verwachten, dat de dwaas- en trotschheid van het hart, ten minste voor een goed deel verminderen zou? Mogt men niet hopen, dat het voortaan, immers eenigszins *wijs, en derhalve voorzigtig mogt heeten* 2)? Moest men niet zeker zijn, na *dat verblindende licht, afgestraald van de eeuwige bergen, waardoor alle onverstandigen van harte waren verward* 3), dat nu een ieder *wijs van harte, de geboden zou aannemen* 4), *de ware wetenschap zoeken* 5), *de waarschuwing ontvangen*, en alzoo waaren waarachtiglijk *verstandig*, of liever *heer en koning*

1) Ps. 32, 11.

2) Prov. 16, 21.

3) Ps. 75, 5.

4) Prov. 10, 8.

5) Prov. 15, 14.

van zijn eigen hart 1), *possessor cordis*, en minnaar van het Hart Gods zou mogen genoemd worden?

Helaas! wat zouden wij ons vleijen? Het antwoord der *H. Schrift* zelve is weêr te duidelijk aanwezig; en het luidt voor het hart des menschen even droevig als beschamend; terwijl een nieuw feit daar naast staat, om haar getuigenis te bevestigen.

Verkeerd en verdorven, zegt de *Schrift*, valsch en *bedriegelijk is het hart, meer dan alles*; diep en ondoorgrondelijk, zwak en *onstandvastig is het*; *wie kan het kennen* 2)? Als of zij zeide: niets zoo verdraaid en in zich zelf verscholen, als het hart der menschen; niets zoo arglistig, niets zoo bedriegelijk, voor God en de menschen, als die afgrond, naar Gods beeld geschapen, maar thans door booze driften, en ook dikwijls door Satan gevuld. Verkeerd is het dus en bedriegend, door zich tegen God, zijn Heer en Schepper, te verzetten; diep, ondoorgrondelijk, en daardoor woelend en onstandvastig als de zee, om zich zelf aan het Hart Gods te schenken. Verdorven, om alle middelen uit te zoeken, die het *in* en *om* zich zelf zijn genot doen vinden; onstandvastig, om tot dat ééne Hart geneigd te blijven, dat het alleen kan voldoen. Bedriegelijk, in één woord, om Gods hoogste en liefste wet, in zijn binnenste geschreven, te verdonkeren, zoo niet uit te delgen; en alleronstandvastigst, in

1) Prov. 15, 32.

2) Jer. 17, 9 welke tekst zelf iets van die diepte en ondoorgrondelijkheid mede heeft, en op verschillende wijzen verklaard wordt.

alles wat het heeft en is, tot in de middelen toe, die het uitdenkt en bezigt. Waarlijk, wat een oud en ervaren schrijver van het latere Israël gezegd heeft, dat kunnen wij ook hier toepassen, en tot God spreken: *Gij, o Heer! hebt het boosaardig hart van de menschen niet weggenomen*, ondanks de goedheid en barmhartigheid, die U zoo eigen zijn; maar dit deed Gij met het heerlijk doel, *dat uwe wet vrucht in hen zou dragen. Want de eerste Adam, sedert hij aan de bekoring toegaf, een boos HART dragende, overtrad uw gebod en werd vericonnen; maar evenzoo al de anderen, die uit hem geboren zijn* 1).

Alsof nu, door Gods wil, die overtreding plaats vond? — Dit zij verre! 't Was door de eigen schuld van dat ondankbaar hart, hetgeen Gods wil miskende. Van dat hart, hetwelk de wet, de kracht, het licht Gods niet volgde, en noch in de bloemen van het Paradijs, noch in de distelen en doornen dezer aarde, noch in den overstelpenden en alles verdelgenden vloed, het Hart Gods, zich zelf, en het noodzakelijk verband tusschen beide, naar behooren wilde aanschouwen, erkennen en gevoelen. Zoo was het bij velen tot in de dagen van Noë toe; zoo blijft het ook nu nog, helaas! bij hoe velen! na den zondvloed, — zonde.

Werp slechts een blik op de voor de tweedemaal uit de wateren verrezen aarde; wat ziet gij? —

Nauwelijks zijn de uit den vloed geredden tot familiën en volksstammen aangegroeid, of het hart

1) IV Esdras. 3, 20 (Onder de Apocrypha).

der menschen wordt op nieuw boosaardig, het Hart Gods, als voorheen, vergeten. En ach! of het hierbij gebleven ware, en men zich vergenoegd hadde met God te vergeten! Maar hoe kon het er bij blijven? Ach neen, het geldt ook nu reeds, wat later God zeggen zal: *die niet met mij is, is TEGEN mij, en die niet met mij vergadert, verstroot* 1). Want wie God vergeet, verheft zich zelve, en wie zich zelve verheft, versmaadt den Schepper. En eenmaal op die helling — o hoe spoedig wordt men dan voortgesleurd van eenen eersten val tot den diepsten!

En dit moet wel zijn! Het hart des menschen, te ruim voor de wereld, ruim genoeg voor God, niet te vullen dan met God — o, het schijnt als te ruim geschapen, zoodra het iets zoeken wil nevens God, buiten God, tegen God. Ach! dat helle- en satanswoord klinkt dan zoo zoet: *Eritis sicut dii, Gij zult als goden zijn, kennende het goed en het kwaad* 2). Lucifers voorbeeld trekt dan zoo krachtig: *Ascendam, Ik wil opklimmen*, en hooger zijn, en heerschen, — gelijk God. En de zucht tot grootheid en onafhankelijkheid, — misschien de verderfelijste pest voor het arme hart des menschen, — ze verovert het dan zoo stout, en beheerscht en gebiedt het zoo trotschelijk: „Komt, laat ons een toren bouwen die tot aan den hemel reikt, en laten wij Gods bliksems tarten, door het weigeren van ons hart!”

Zóó durft de mensch, door trotschheid verblind,

1) Luc. 11, 23. 2) Gen. 3, 5.

spreken; en zóó diep en bedriegelijk is die afgrond, dien hij toch anders *voor* en *om* God in zijn binnenste draagt! En toch; ook daarom, ondankbaar schepsel! wordt nog Gods oog of Gods Hart niet gesloten. Straffen zal Hij u; gij verplicht er Hem toe; maar zijn oog blijft open, zijn Hart ontsloten, tot dat Hij ten minste één' lieveling gevonden heeft dien Hij aan zijnen boezem kan drukken.

Zie! daar daalt reeds de Almagtige *neder*, om te *bezien de stad en den toren, door de kinderen van Adam gebouwd* 1). En te vergeefs heeft nu *de dwaas in zijn hart gesproken: er is geen God* 2); vruchteloos althans *in zijn hart gezegd: God vergeet het; Hij ziet, Hij straft ons niet* 3); te vergeefs *in dat hart — geroepen: Ik sta pal van geslachte tot geslacht; mij treft geen kwaad* 4). Wat de profeet van den booze zegt wordt ook hier vervuld: en wie ooren heeft, hoore! *uw HART is verheven op uwe kracht* 5), — *uw HART verhief zich om uwe schoonheid* 6); — *daarom zegt de Heer, uw God: omdat uw HART verheven is, als (ware het) HET HART GODS, daarom zal men u nederstorten in den kuil, — en daarom werp ik u neder ter aarde, ten schouwspel.*

God sprak, en het pleit is beslecht. De trotsche toren van Babel stort tot puinen in één; ook de menschelijke taal, schier het eenig overblijfsel uit Edens lusthof, ondergaat haar vloek; en door de

1) Gen. XI, 5. 2) Ps. 13, 1.

3) Ps. 10 (sec. Hebr.) 11, 13. 4) Ibid. vs. 6.

5) Ezech. 28, 5, 6. 6) Ezech. 28, 17.

verwarring der klanken, als door een anderen vloed, — maar die nog dieper de harten treft dan de eerste gedaan had, — worden de ondankbare harten van elkander verwijderd, en over de gansche oppervlakte der aarde verstrooid. *Ik zag den goddelooze trotsch verheven en hoog opgerezen, als de ceders van den Libanon*, zegt David; *maar ik ging voorbij, en zie, hij was niet meer. Ik zocht hem, en zijne plaats was niet eens meer te vinden* 1). Zoo wordt ook Babylon vernederd! of liever neen, zoo werd het hart des menschen, eerst aan zijnen Schepper ontroofd, nu ook aan zich zelf ontrukkt, en een tweedemaal vreemd in het daarvoor bestemde koningrijk dezer aarde.

Maar zal dan het Hart Gods nog een lieveling kunnen vinden? Zal er nog een man *naar zijn Hart* zijn, op wien de zegen der eerste belofte, en daarmede Gods oog, en hiermede Gods Hart voor altijd zal kunnen rusten? — Helaas! de leliën van het Paradijs bloeijen op onze aarde niet meer. De Henochs zijn van hier opgenomen of verdwenen; de kinderen Gods al wederom, zoo als vroeger, met de kinderen der menschen vermengd; Japhet is in de westelijke bosschen, Cham in de zuidelijke woestijnen, Sem alleen, maar ook hij nog, in welk eenen staat? in de hooglanden van Azië, rondom de wieg en bakermat van het menschelijk geslacht, verspreid. Waar dus, wanneer, en op welke wijze, zal het Hart Gods dat menschenhart aantreffen?

Om het even. Gelijk een ieder, die den Heer

1) Ps. 36, 35, 36,

zoekt, Hem zekerlijk vinden zal; zoo zoekt ook de Heer zelf, waar Hij vinden wil, nooit te vergeefs. En even als er voortdurend, gelijk men verhaalt 1), één enkel en altijd groenend boompje op de puinen der trotsche bloeit, die eertijds *Babylon de Grootte* heette, zoo zal er ook nog wel één hart gevonden worden, bij uitstek waardig, om het oog, het Hart en den zegen Gods tot zich te trekken. En waarlijk, dat hart is gevonden.

Gezegend Jchova, de God van Sem 2), zoo had God vroeger doen spreken, toen Hij den den weg bepaalde, langs welken de moederbelofte van het Paradijs tot op David, tot aan Christus zou worden voortgeplant. En zegt de Heer nu nog niet met woorden, zoo als Hij het later voor David doen zal, Hij vervult het reeds met der daad, zich *een man zoekende*, uit Sems geslacht, *voor en volgens zijn Hart*, die in alles zijne begeerten zal volbrengen. In hem zal God zegevieren.

Was dus Noë *de zoon der vertroosting* 3), er zal ook na hem *een nieuwe erfgenaam der wereld* 4), een tweede Noë zijn. Werd Noë de tweede springader van het menschelijk geslacht, er zal ook na en naast hem, een nog grooter en in veel verhevener zin, *een vader der geloovigen* 5) komen. Ja, zóó goed en zóó vindingrijk is het beminnende Hart des Scheppers, dat het, bereids ten derde male, een stamvader voor edele harten vindt! En niets

1) Zie *Orsini*, Gesch. der H. Maagd, bl. 2.

2) Gen. IX, 26. 3) Gen. 5, 29. 4) Rom. 4, 13.

5) Rom. 4, 11.

is hier overbodiger, dan Abraham te noemen. Hooren wij slechts het woord des Heeren, tot dezen bevoorregten onder Gods hartevrienden gesproken!

„*Ga*, zoo luidt de roepstem Gods, *ga* uit uw „land, en uit uw maagschap, en uit het huis uws „vaders, en kom in het land, dat ik u wijzen zal. „En ik zal u maken tot een groot volk; en ik zal „u zegenen, en uwen naam groot maken; en gij „zult gezegend zijn. En ik zal zegenen die u ze- „genen, en vervloeken die u vloeken; en in u zul- „len gezegend worden alle geslachten *der aarde* 1).”

Een groot, een van het aardsche onthecht, een God alleen en in alles volgend en aanhangend hart, ziedaar dus het nieuw, en door God uitverkoren, bevoorregt zaad! Maar ziedaar dan ook den vloek des paradijzes, den vloek des zondvloeds, en den vloek van Babel, een driedubbelen vloek des Heeren, in een drievoudigen en nu ook eeuwigen zegen veranderd; en ziedaar tevens de moederbelofte uit Eden, van Adam op Noë, van Noë op Sem, van Sem op Abraham, en in dezen, tot alle volken der aarde overgegaan. *In* en *door* Abraham zal dus eindelijk het Hart Gods zegepralen. Door hem zal het overwinnen en *het hart der kinderen tot dat der vaderen terug brengen*; in hem zegevieren en eens voor goed het hart der menschen bezitten. Maar ach! hoeverre zijn wij nog van die eindelijke zegepraal verwijderd!

Intusschen gehoorzaamt Abraham aan de stem Gods, de Heer zelf aan zijne eigene belofte. De

1) Gen. XII, 1.

uitverkorene gaat dus heen, werwaarts de Heer hem roept; de zegen des Heeren volgt hem, waar hij gaat. Alleen die zegen? O neen; de Heer zelf, het Hart Gods geleidt hem, draagt hem, voorkomt hem, en zulks zóó voortdurend, zóó gemeenzaam, zóó vertrouwelijk, dat het ons waarlijk Gods Hart, als met de oogen, laat aanschouwen, en zelfs nu nog, in de dagen des Nieuwen Verbonds, verwonderen moet.

Ik zelf, zoo spreekt immers de Heer nog verder tot Abraham: — *Ik zelf ben uw beschermer, uw loon overgroot* 1). En Abraham naar buiten leidende, gaat Hij voort: *Hef de oogen op, en zie den hemel aan. — Tel daar de sterren, zoo gij kunt. — Welnu, zoo talrijk zal uw zaad, zoo veelvuldig zullen uwe nakomelingen zijn.* En dan verder trekt Hij zich zijnen Abraham aan, sluit met Hem een eeuwig verbond, verlicht, geleidt, bestuurt hem met woorden en met daden, en gaat nu werkelijk met hem om, van hart tot hart, als een vriend met zijnen vriend, als een vader met zijnen zoon, ja, wij moeten meer zeggen, als eene teêr bezorgde moeder met haren lieveling zou doen.

Het is waar, dat het hart des Aartsvaders niet aanstonds zich zelf gelooven kan. Hij zucht zelfs en spreekt in zijn HARTE: *zal dan eenen, die honderd jaren is, nog een kind geboren worden* 2)? Maar hoe spoedig is die twijfel verdwenen! Want als hij zelf, in de vallei van Mambre, zijnen God mag herbergen, zoodra hij Hem maar eens heeft toege-

1) Beschermer, eigenlijk uw schild. Gen. 13, 1.

2) Gen. 17, 17.

sproken, als van hart tot hart: *rust hier en versterk uw hart 1)*; o, dan deelt ook Abrahams eigen hart in die versterking des Heeren, dan begint hij weldra schier het onmogelijke te gelooven, dan hoopt hij, gelijk de Apostel dit heeft uitgedrukt, *ook tegen de hoop, op hoop 2)*.

Wilt gij het bewijs hiervoor? *Neem uwen zoon, spreekt de Heer, uwen eenigen, dien gij lief hebt, Isaäk,..... en offer hem ten brandoffer op den berg, dien ik u wijzen zal. Zie, zooveel was er, ongetwijfeld, tot nu toe, van het menschelijk hart niet gevorderd. Zooveel zal er ook eigenlijk van een menschen-hart niet geëischt worden. O neen! het blijft Gods eigen hart voorbehouden, steeds het hoogste en het uiterste te doen. Maar er moet een beeld zijn voor Gods liefde. Er dient een type en voorafbeelding te wezen voor de eindelooze gave van het Hart, hetwelk alleen, maar ook volkomen, aan den mensch zal schenken, wat geen menschelijk hart aan Gods Hart geven kan. God toch zal zijnen Eenigen, dien Hij lief heeft, niet sparen, maar Hem overgeven, — voor ons 3).* Hij zal Hem zich zelve laten offeren op Golgotha, ten aanschouwen van dezen eigen Moria des Ouden Verbonds. Hij zal zijn bloed laten vloeijen, ook uit het geopende en doorboorde harte, en hier niet verder omzien zoo als Abraham deed, naar eenen plaatsvervangenden ram. Dit is het tegenbeeld, — de vervulling. Doch het is tevens het eigenlijk en allervolkomenst *offer des harten*, waarvan Isaäks *gewilligheid* zoowel als Abrahams *moed*, wel de

1) Gen. 18, 5. 2) Rom. 4, 18. 3) Rom. 8, 32.

zwakke, maar toch waarachtige voorafschaduwing zijn moesten. *Want Abraham heeft Isaak als ten voorbeeld ontvangen* 1); en Abraham zijn hart offerend, in Isaak, *zijn enigen, dien hij lief heeft*, is het beeld der eidelooze liefde, welke het Hart der harten voor ons laat bloeden op het kruis.

Het is er nu zeker nog verre af, dat Abraham alles weten zou, wat de Heer cenmaal in de toekomst doen wilde. Maar des ondanks staat die geloofsheld pal; vast als de rots, in het midden der zee; hij gehoorzaamt; hij gelooft. *Want het geloof is* (als een vaste grond, en als) *de zelfstandigheid der dingen, die men hoopt; een bewijs, voor hetgeen men niet ziet* 2). Ook Abraham wist dit; en daarom *geloofde hij in den Heer; en het werd hem tot gerechtigheid gerekend* 3). Dikwijls voorzeker, ontelbare malen had hij deswege zijn hart aan zijn Schepper geschonken; even dikwerf had hij het Hart Gods in de plaats van het zijne ontvangen; maar nooit toch, bij geene gelegenheid, — het blijkt uit de gevolgen, — nimmer was nog zijn hart zóó geheel, zóó onverdeeld, op zóó volmaakte wijze, met het Hart Gods verbonden, als het dit bij het laatst gemelde offer van Abrahams lieveling, op de hoogten van Moria, werd.

Van daar, dat eerst hierna het Hart Gods bij uitstek geschonken wordt. Met kracht wordt het dus herhaald, met eede bevestigd: het vrouwe-zaad des Paradijzes komt uit Abrahams zaad. Abraham is de verkorene. En Abraham wordt niet alleen naar het vleesch *de vader van vele volken* 4); hij zal

1) Hebr. 11, 19. 2) Hebr. 11, 1. 3) Rom. 4, 5. 4) Gen. 17, 4.

ook naar den geest *de vader van alle geloovigen zijn* 1). Hij wordt niet bloot *de rotssteen* waaruit Israël wordt gehouwen 2), *de bron*, waaruit Jakob, *de bron Israëls* 3), zal vloeijen; hij wordt zelfs, en dit bij uitnemendheid, het beeld van den Eeuwige zelve, de voorvader van den Eenige, die op ons aardrijk zal komen, *MIJN VRIEND* 4), zegt de Heer, of liever: het beminnend Hart des Heeren.

Abraham! de vriend Gods! Ziedaar wel den zoetsten naam, tot nu toe aan een schepsel gegeven. Maar ziedaar dus ook bij uitstek een hart, waarop met even zoo vele letteren schittert: *het hart Gods aan den mensch geschonken*.

Gelooven, of vreezen wij echter niet, dat dit het laatste zal zijn. Aanschouwt Isaäk *voor en aan* wien de belofte vernieuwd wordt. Ziet op Jakob *den bornput Israëls*, maar nu rustende in het heilig *Bethel*, en aan den voet der hemelsche ladder. Jakob slaapt, ja; maar zijn hart waakt; en opziende ten hemel, ziet het reeds van nu aan bewaarheid, wat later zoo krachtig blijken zal: *dat HIJ nimmer slaapt noch sluimert, die zijn Israël bewaart* 5).

Heeft dus Abraham geloofd, ook Isaäk heeft, met een geloovigen blik op de toekomst en de toekomstige goederen, zijne kinderen gezegend 6). Schonk Isaäk zijn hart, en erlangde hij hiervoor beide, Gods Hart en Gods zegen; ook Jakob bleef niet in gebreke, en ontving insgelijks, zijn hart schenkende, Gods zegen en Gods hart, met het

1) Rom. 4, 11. 2) Is. 51, 1. 3) Ps. 67, 27.

4) Is. 41, 8. 5) Ps. 120, 4. 6) Hebr. 11, 20.

goddelijk getuigenis: *Jakob heb ik bemind* 1), — *mijn dienaar is Jakob*.

Doch hoe bekend is dit alles aan christelijke harten! Hoe treffend zien wij het daarenboven dikwijls uitgedrukt, bij voorbeeld, in dien éénen hoofdtrek van het beminnende Hart des Scheppers, met betrekking tot deze drie Patriarchen, sprekende: *Ik ben die ben; de Heer, de God van Abraham, de God van Isaäk, en de God van Jakob...* *Dit is mijn naam tot in eeuwigheid; en dit is mijn gedenknaam van geslachte tot geslacht* 2). Liefelijker en vertrouwelijker kon het zeker niet; en wij zullen zien hoe waar en hoe voortreffelijk zich deze gedenknaam des Heeren: *de God van Abraham, Isaäk en Jakob*, zal oplossen, of beter gezegd, zal te zamenvloeijen met dien anderen Naam, uit dien eersten voortgekomen: *de God van Israël*. Want van Israël zijn dezen de vaderen. Israël wordt, bij uitnemendheid, de vriend en het kind des Heeren. Aan Israël, meer dan iemand anders, zal de belofte en het Hart Gods geschonken worden.

Meenen wij echter niet, dat ooit om die reden de andere volken zullen worden uitgesloten; daar veeleer de *H. Schrift* zelve ons het tegendeel verkondigt.

1) Mal. 1, 2 enz. 2) Exod. 3, 14 en 15.

II.

De heilige man Job.

Hebt ge mijn dienaar Job gezien? vraagt God; en Hij vraagt het den aartsvijand Satan, die wederom was rondgegaan „als een brieschende leeuw zoekende, wien hij verslinden zou;” hebt gij acht gegeven op mijn dienaar Job? Zie dan, hoe er geen mensch op aarde is aan hem gelijk, zoo eenvoudig en regt, zoo godvreezend en alle kwaad vlugtend 1).

Ziedaar dus den mensch, dien God *regt* had gemaakt, met Gods hulp en genade, maar ook door eigen medewerking, wederom *regt* geworden. En hoe zeer is het ons bekend, dat bij voorkeur het *schuldeloos en eenvoudig hart* het Hart Gods bekoort! *Zalig zijn de zuiveren van harte*, heeft de Heer gesproken; *want zij zullen God zien 2).* Gelukkig *de eenvoudigen van harte*, want hun vriend, *hun boezemvriend is de Heer 3).* En staat het niet aan het hoofd van het *Boek der Wijsheid* geschreven, dat wij *in eenvoudigheid des harten den Heer moeten zoeken 4)?* En is het niet van ouds, en reeds uit het *Boek der Schepping* bekend, dat hij, die *met eenvoudigheid des harten* handelt, tegen zonde bewaard wordt 5)?

Geen wonder derhalve dat zulk een man, als de eenvoudige Job was, een dienaar des Heeren is.

1) Job 1, 8. 2) Matth. 5, 8. 3) Spreuk 3, 32 vlg. t Hebr. 4, Sap. 1, 1. 5) Gen. 20, 6.

Niet bevreemdend, dat ook zijn zuiver hart het Hart Gods heeft gevonden, en met het Hart Gods op de naauwste wijze is vereenigd. Meer bevreemdend mag het ons misschien voorkomen, dat ook zulk een man, die niet tot Israël behoorde, met niet minder naauwkeurigheid dan Israël zelf over Gods Hart en het hart der menschen wist te spreken.

Ik zelf, zegt hij, zich tegen zijne vrienden verdedigende, *ik heb een hart gelijk aan het uwe* 1); een hart, dat gevoelig is voor uwe beledigingen, misduidingen en valsche vertroosting; een hart, dat door God is *week gemaakt en verbrijzeld* 2); maar zich toch niet door het schijnschoon heeft laten *bedriegen* 3); een hart, dat (als het hart van Elihu) kan worden *weggeschrikt uit zijne plaatse* door de magtige donderstem des Heeren 4), maar toch *zijne oogen niet zal volgen* 5), waar ze ten kwade voeren; een hart, in één woord, dat *kan gefolterd worden door allerhande verwarde gedachten* 6), maar wiens heer en gebieder, met ten hemel opgeheven vinger, kan getuigen: *mijn hart verwijt mij niet het minste in geheel MIJN LEVEN* 7). O welk een schoon en Gode-waardig hart is dus het hart van Gods dienaar, Job, en hoe duidelijk is ook in *zijn* hart het hart van den mensch beschreven!

En hoe staat nu dit menschelijke hart tegenover het eeuwig en onbeschrijfelijke Hart Gods? Tegen Hem, die *wijs van Harte, en sterk* 8) van arm is,

1) Job. 12, 3.

2) Job. 23, 16.

3) Job. 31, 7.

4) Job. 37, 1.

5) Job. 31, 7.

6) Job. 17, 11.

7) Job. 27, 6.

8) Job. 9, 4.

en ook de bergen, ongemerkt, kan verzetten? Tegen Hem, die mede de magt heeft over *de harten der vorsten van het volk dezer aarde* 1), en ze laat dolen, *aan een dronkene gelijk*, waar en gelijk Hij wil? Ook dit verband is door Job aangetoond; ofschoon veelligt met eene diepte, die wij nog niet half doorgronden.

Dat het oog Gods op het hart der menschen gerigt was, hebben wij sedert lang, en reeds meermalen vernomen. Hoe ook Gods Hart op het onze gesteld is, zullen we thans hooren. Maar hoe, en in welken zin, die innige vereeniging door het hart van Job gevoeld en uitgedrukt is? Ziedaar de vraag!

„*Wat is de mensch*, zoo roept de geduldige, maar toch, onder Gods hand, schier verbrijzelde lijder uit: *Wat is de mensch, dat Gij hem groot acht, Heere? Of dat gij UW HART op hem stelt? Dat gij telken morgen hem bezoekt, en elken oogeblik beproeft* 2)?

„Liefelijke en allerzoetste uitdrukking, mogen wij hier wel aanstonds zeggen, waardoor het Hart Gods met het hart der menschen vereenigd wordt voorgesteld; als of Gods Hart in die zamenstelling en in dat verband zijn genoeg en zijnen lust vond 3).” Maar hoe weinig is hiermede nog verklaard! God, zoo als bekend is en wij hier boven reeds hebben aangeduid, Gods Hart kan ons *bezoeken* uit teederheid en liefde; maar Hij kan het ook doen uit verbolgenheid en toorn. Denk aan Adam, Abraham, Noë.

1) Job. 12, 24. 2) Job. 7, 17.

3) Corderius in Job. l. c.

De Heer kan eveneens zich onzer herinneren ter vergelding, ter verzorging en bewaring; maar hij kan het ook ter beproeving. Welk bezoek en welke heugenis zou de door smarten gefolterde vriend Gods hier op het oog hebben? Beiden zijn mogelijk; beiden niet onwaarschijnlijk. — Maar welk heerlijk beeld geeft niet, in elk geval, de zoete naam van het bezoekend Hart Gods!

In den eersten zin zou hier met David gezegd zijn: *Heer! wat is dan toch de mensch! eigenlijk, die ellendige 1), dat Gij hem zóó groot maakt 2), of voor zóó groot houdt; en wat is de zoon des menschen* (het kroost van Adam), dat Gij zoo voortdurend *aan Hem denkt*, Hem zoo hartelijk, en volkomen bewaakt en verzorgt? Wat is hij, die zwakke sterveling, dat gij U met hem bemoeit; die nietige aardworm, dat gij U aan hem laat gelegen liggen? Maar hoe heerlijk is zulks dan uitgedrukt door de vermelding van het Hart des Heeren! Hoe schoon, hoe krachtig heeft Job het dan uitgesproken: dat God acht geeft op den mensch, hem volgt op al zijne schreden, en niet alleen *in den appel van zijn oog*, maar als verborgen houdt in het binnenste van zijn HART!

Het is echter niet minder, zoo niet meer waarschijnlijk, dat de geduldigste der Patriarchen hier nog iets anders op het oog heeft. Hij klaagt immers over den ongelukkigen strijd, dien hij, zwak en nietswaardig schepsel, tegen den Oneindige en

1) Vgl. 't Hebr. en Ps. 8.

2) Gelijk in Ps. 8. Vulg.: *magnificas*.

Alwetende moet doorstaan. Wie ben ik dan, zoo schijnt hij te zuchten, — ik sterveling, en *ellendige* mensch, dat Gij U gewaardigt zóó sterk op mij te letten? Hoe is het mogelijk, dat Gij, Almagtige! mij hoog genoeg acht, om zóó hevig en voortdurend tegen mij te strijden? Wie kan verklaren, dat Gij op mij, die overtuigd ben onschuldig te zijn, *uw Hart steeds gerigt houdt*, elken dag *mij op nieuw bezoekt*, om mij te kastijden, *elk oogenblik mij op nieuw beproeft*, door folterende pijnen, smaad, en smarten? — Hoezeer strekt ook deze zin, der *Schrift* niet onwaardig, den grootmoedigen dienaar Gods tot eere!

De Heer *stelt zijn Hart* op den mensch, als Hij zich gewaardigt aan hem te denken, en acht op hem te geven 1). Hij denkt, ja denkt bij uitstek aan den mensch, zoodra Hij hem beproeft. En die beproeving, somtijds noodzakelijk, altijd nuttig, is niet minder eervol voor het beproefde hart des schepsels, dan voor het beproevende Hart des Heeren. Zoo werd Tobias beproefd, en was het *noodzakelijk*, dat hij beproefd werd, omdat hij den Heere welgevallig was bevonden 2). Zoo moest Abraham de proef doorstaan, en was het nuttig, dat hij die beproeving onderging, omdat het blijken moest, wie en wat hij kon zijn. Maar voor beiden was die beproeving eervol. En het Hart Gods, Gods oog volgende, dat steeds *gerigt* is op der menschen *harten*, gelijk de stralen der schitterende

1) *Apponere cor* = *applicare animum* (Synops.) 't Hebr.

2) Tob. 12, 13.

zon over het gausche oppervlak der aarde, — het Hart Gods ziet zich zelf, ik zou zeggen willen: als in een spiegel, in elk hart eens beproefden lievelings weder. — O hart des menschen! dit voorregt der goddelijke beproeving moogt gij nooit vergeten!

Maar hoe rein moest dan Job wezen, die zulke hevige en zoo langdurige beproevingen onderging! Hoe zuiver dit zilver, hetwelk zevenmaal gelouterd moest worden; hoe fijn dit goud, hetwelk de gloeiendste hitte in den blakendsten smeltkroes moest onderstaan! Voorzeker, *des menschen weg schijnt voortdurend recht en open*, en onschuldig *in zijn eigen oogen* 1); zoodat wij zelfs de betuigingen van dezen martelaar der beproeving niet onvoorwaardelijk mogen gelooven. *Maar de Heer weegt de harten* 2), en de Heer kent niet alleen de handelingen der stervelingen, maar ook *den geest* 3), en het doel, waarmeê die daden verrigt worden; en het getuigenis diens „*Menschen-betrachters*” heeft aan Job niet ontbroken. *Beproeft* dus de Alwijze *de harten* zijner lievelingen, gelijk het edelst metaal in het vuur gezuiverd wordt 4); kastijdt Hij diegenen, welke Hij lief heeft, en die Hij tot bevoorregte *zonen* wil aannemen 5), dan is ook ongetwijfeld het hart van Gods dienaar Job een der lievelingsharten van den Schepper geworden, een hart door Gods Hart *gewogen*, en zijner hoogst waardig bevonden.

1) Prov. 21, 2. 2) T. a. pl. 3) Vgl. Prov. 16, 2.
4) Sap. 3, 5, volgg. 5) Hebr. 12, 6.

Hoe duidelijk is het dus gebleken, dat het Hart Gods, ook buiten Israël, zich ware vrienden wist te vinden; hoe klaar bewezen, dat alle harten tot het Hart Gods konden komen! En moest dan ook Job klagen, dat *het hart zijner vrienden op aarde voor het regt begrip zijner onschuld gesloten was*, hij mogt er ook bevoegen, dat God *hen niet zou verheffen* door hun regt te geven tegen hem 1). En deze eenvoudige en geregte, die, zonder Gods geschreven wet te kennen, en als te midden der heidenen, mogt uitroepen: „*Nooit heeft zich mijn hart in stilte verblijd*, als ik de zon zag in al haar „glans, of de maan aanschouwde, die daar zoo „prachtvol aan den hemel wandelt, om namelijk „mijne hand aan den mond te brengen 2), en die schepselen te aanbidden als stomme goden, diezelfde mogt nu ook nog eenmaal Gods woord vernemen, tot zijne vrienden gesproken: dat hij waarlijk de dienaar des Heeren is, dat niemand zoo waar en naauwkeurig over God heeft gesproken als hij, en dat op hem Gods Hart zal letten, en om hem, aan de anderen vergeving zal worden geschonken 3).

Doch het is tijd, dat wij tot Abraham en zijne nakomelingen wederkeeren. Want hoe vele harten de Heer, ook buiten Israël, gevonden hebbe, hoe warm die ook voor den Schepper gloeiden,

-
- 1) Job. 17, 4.
 2) Job. 31, 26.
 3) Job. 42, 8.

het blijft toch immer eene waarheid, en een nu verder te ontwikkelen feit, dat het Hart Gods, als we dit aldus mogen uitdrukken, voortdurend warmer, en op meer bijzondere wijze voor zijn Israël klopte.

VIJFDE HOOFDSTUK.

HET HART GODS EN ISRAËL.

Toen Jakob naar zijn vaderland wederkeerde en de beek Jabok wilde overtrekken, stond daar eensklaps tegen hem over een krachtig man, die hem vasthield en met hem worstelde. *Laat mij los*, riep hem eindelijk de vreemdeling toe, *want de dageraad breekt door*. Maar Jakob antwoordde: *Ik laat u niet gaan, tenzij ge mij zegent*. Nu vroeg hem de onbekende: *Hoe is uw naam?* En Rebekka's lieveling antwoordde: *Jakob*. *Geenszins*, hernam de vreemde, *uw naam zal niet meer JAKOB geheeten worden, maar ISRAËL; want daar gij STERK geweest zijt TEGEN GOD, hoeveel te meer zult gij sterk zijn tegen de menschen?* — Nu vroeg ook Jakob, op zijne beurt, den overwonnen vreemdeling: *Zeg mij, hoe uw naam is?* Maar deze (volgens vele HH. Vaders de God-Engel, Gods Zone), gaf ten antwoord: *Wat vraagt gij mijn naam? En hij zeggende hem terzelfde plaats. En Jakob noemde die plaatse met den naam PHANUEL 1), zeggende: Ik*

1) Hebr. Pniël, aangezicht Gods.

heb God van aangezicht tot aangezicht gezien, en ben toch niet gestorven. 1).

Ziedaar Jakob, *de bron Israëls*, door de hand, door den mond en door het Hart Gods gezegend! Hoe rein zal de stroom zijn uit zulk een ader voortgevloeid! Hoe magtig de Oceaan, uit zulk eenen stroom gevuld, en eenmaal de gansche aarde, als met de wateren der eeuwige wijsheid, overdekkend!

Doch wij kennen *Israël*, met zijne roeping en bestemming, om van nu af een heerlijk beeld en voorafbeeldsel der eens te stichten kerk van *Jesus* te zijn.

Maar wie zal dan de weldaden opsommen, van nu af, door het beminnende Hart Gods, aan dit bevoorregt volk bewezen? Wie zal de zorg, de liefde, ik zeg niet beschrijven, maar slechts besefsen, waarmede het Hart des eeuwigen Scheppers, van het begin zijner keuze af, het hart dezer wispelturige bruid heeft gezocht? Wie kan de gansche wijze vermelden, waarop het goddelijk Hart zich aan *Israël* zocht te verbinden, en het ondankbaar Hart der menschen zich voortdurend aan het Hart Gods ontstal? Meer dan ooit voelen wij hier onze krachten ontbreken; en zijn wij, ook deswege, genoodzaakt, ons met een kort overzigt te vergenoegen.

Wat is het vooreerst, dat de Heer en Meester aller harten voor zijn *Israël* gedaan heeft?

Hij heeft het verkoren uit alle volken, om Hem een bijzonder dierbaar, heilig en bevoorregt volk

1) Gen. 32, 22—30.

te zijn. Wij hebben het reeds in Noë's, maar inzonderheid in Abrahams, Isaaks en Jakobs geschiedenis vernomen.

En waarom dan Israël?

„Niet om hun getal, hunne magt of eenige andere voortreffelijkheid, welke dan ook; maar alleen, zoo als Hij zelf gezegd heeft: *omdat Hij hen lief had*, omdat Hij Abraham, Isaak en Jakob beminde, *en Hij getrouw wilde zijn aan den goddelijken eed, welken Hij hunnen vaderen gezworen had* 1).

En wat geschiedt dus verder, door de goedheid en barmhartigheid des Heeren? — O hoe treffend! De Heer vindt zijn Israël als slaven gebocid, in het wreede Egypte; maar Hij zelf voert hen daaruit, *met een magtigen arm* om hen over te brengen tot de vrijheid der kinderen Gods. Hij treft hen aan als *als gifbeziën* en zure druiven in de woestijn 2); maar Hij zal ze planten „in een land van melk en honig vloeijend,” waar ze den vruchtbaarsten wijnstok gelijk, en volkomen de zijnen zullen worden. Hij zoekt en ontmoet hen zuchtende, lijdende, vervolgd en onderdrukt, maar Hij wil hen *doen klimmen op de hoogten dezer aarde*, *honig der liefde doen zuigen uit het hardste der rots*, en *olie der blijdschap uit de steenen des velds*. En er is niets onder dit alles, wat Hij niet ten uitvoer gebragt heeft. Ja; — gelijk een arend zijne jongen vooruitvliegt en leidt, zoo toog ook Gods Hart zijn Israël voor, verstomd als dit wezen moest om zulk eene vlugt. Gelijk een vader zijnen zoon op-

1) Deut. 7, 6 volgg. 2) Deut. 32, 10. Ps. 79, 9 enz.

leidt, zoo „voedde Gods Hart zijn Israël op, en bragt het groot,” gelijk Hij zelf verklaarde, met den mildsten dauw van zijn goddelijken zegen. Gelijk eene moeder haren zuigeling zou doen, zoo „droeg Gods Hart zijnen lieveling aan den boezem,” en laafde hem met de reinste stroomen zijner goddelijke liefde. Ja, gelijk de bruidegom zijne bruid volgt, zoo zocht en achtervolgde ook het minnend Hart des Heeren het hart dezer uitverkorene voortdurend, en scheen het maar niet te kunnen rusten, niet te kunnen voldaan zijn, tot dat het die dikwijls ongetrouwe, op nieuw, en altijd op nieuw, gevolgd, gezocht en gevonden had. Welk eene liefde! en hoe waar is het woord: *dat de Heer goed is jegens Israël, jegens allen, die rein van harte zijn* 1).

En voor anderen? ook voor het zondig gedeelte? — Ach! voor hen mogen wij wel zeggen, dat de oneindige Liefde al de uitvindingen zijns Harten, dat zoo wijs is, verbeurd, al de schatten zijner goedheid, zoo onbegrensd, verspild, al de krachten zijner Almagt, hoe onbeperkt ook, uitgeput heeft.

Gezegend, sprak Noë, *de God van Sem!* En wij hebben gehoord hoe die God der Semieten, Abrahams, Isaïks en Jakobs God, *de God van Israël* werd. Wat behoefden zij meer?

Ik ben de uwe, zegt de Eeuwige tot hen; gij zijt de mijne: *Ik ben uw God, gij zijt mijn volk*. En wonderen op wonderen worden door den Almagtige uitgedacht, verkwist, om de waarheid dezer liefdedoorden te staven en te doen gevoelen. Maar wat baat het?

1) Ps. 72, 1.

Als aan de hand en aan zijn Hart leidde de Heer het hart van Israël uit de slavernij in volle vrijheid; en dit ontrouw hart ziet aanstonds weder achterwaarts naar de vleeschspijze van Egypte. Het Manna daalt neder uit de wolken des hemels; en het menschenhart heeft een walg van die spijze der Engelen. Een land van „koren en most, van melk en honig vloeiend,” een paradijs op aarde wordt, als ware het voor dezen nieuwen Adam, in Palestina, bereid; en toch nadert hij voortdurend den verboden boom, trekt zijn hart van zijnen Schepper en Vader af, en vreesst meer de menschen, dan zijnen God.

Ondankbare harten! hoe kunt gij zoo koud en ongevoelig bestaan? Roekelooze harten! hoe durft gij uw eigen geluk zoo dwaaselijk verstooten? En het was toch zoo weinig, zoo goed en liefelijk tevens, wat de Heer van u gevraagd had! — Kent gij dan niet meer *het groote, het goddelijke, het ééne gebod der liefde* 1)?

„Hoor dan, o Israël, en luister! De Heer onze „God is één; en er is geen andere God. Gij dus, „gij bijzonder, zult den Heer uwen God lief hebben, „uit geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en „uit al uwe kracht! — En deze woorden, die ik „u heden gebied (o, dat toch Israël dit hoore!) „die woorden zullen zijn **IN UW HART!** En gij zult „ze verhalen aan uwe kinderen, en daarover na- „denken als gij in uw huis nederzit, als gij te „slapen gaat en als gij opstaat, en gij zult ze

1) Math. 22, 38 enz.

„binden, als een teeken in uwe hand, en zij zullen „gedurig op uw voorhoofd en tusschen uwe oogen „zijn 1).” Wee u derhalve, „zoo gij een verbond „aangaat met de volken, die rondom u zijn! Want „gij zijt mij een heilig volk 2); en Ik, Ik ben de „Heer, uw God, een ijverig God.” Mij alleen dus zult gij „vreezen 3), uit geheel uw hart;” Mij alleen „dienen 4), uit geheel uw hart;” Mij alleen „zoeken 5), uit geheel uw hart;” Mij alleen „be- „minnen 6), uit geheel uw hart.”

O hoe zoet en hartroerend is deze liefelijke taal des Heeren! En met hoeveel regt mogen wij hier uitroepen, hetgeen de H. Gregorius van de *H. Schrift* gezegd heeft: *Leer, o mensch! leer uit Gods woorden het HART GODS kennen! Disce cor Dei in verbis Dei* 7)!

God geeft hier zijne geboden, zijne voorschriften, zijne wet. Maar welk bevel is voortdurend, en zoo ook hier, *èn het eerste èn het grootste gebod* 8)? De liefde. — En wáár moet het bewaard, overwogen, gekoesterd worden? In het hart. — En hoe moet het ontvangen, onderhouden, overgeplant worden? Met het hart.

O! Israël kan dan ook niet zeggen: dit gebod is boven onze magt en verre van ons verwijderd. Wie zal het doen? — Neen; Want „niet in den „hemel is het gelegen, dat gij zoudt zeggen kunnen:

1) Deut. VI, 3—8. 2) T. pl. 7, 6; 14, 2.

3) Deut. 6, 2; I Reg. XII, 24 enz.

4) Deut. 11, 13 enz. 5) Deut. 4, 29 enz.

6) Deut. X, 12 enz. 7) Mor. X, 7.

8) Math 22, 38.

„Wie onzer kan ten hemel opstijgen; om het ons „nabij te brengen?... Niet aan gene zijde der zee „ligt het, dat gij u zoudt kunnen verontschuldigen: „Wie onzer kan den Oceaan oversteken, om het „tot ons over te halen? — Maar naast u ligt dit „woord; zeer nabij; in uwen mond is het, en IN „UW HART, opdat gij het zoudt betrachten 1).”

Ja, nog meer. „Besnijdt uw hart 2),” was er gezegd, opdat gij den Heer uwen God uit geheel uw hart lief hebben kunt 3); en nu heet het 4): De Heer zelf zal uw „hart besnijden, en het hart „uwer nakomelingen, opdat gij Hem beminnet uit „geheel uw hart, en uit geheel uwe ziel, en gij „moogt leven.”

Hoe goedertieren en barmhartig! Het „eerste en schijnbaar *eenige* gebod is de zoetheid zelve; en door de wijze, waarop het wordt gegeven, ondersteund en volmaakt, is het nu nog zoeter geworden.

Bemin! zoo luidt het, en dit in de eerste plaats regtstreeks tot den zetel van alle gewaarwordingen en gevoelens, en dus ook: der liefde, tot het hart. Maar „*bemin uit GEHEEL uw hart;*” en dus *innig, opregt, volkomen, hartelijk;* (waardoor alle halfheid, geveinsheid, verdeeldheid of laauwheid reeds uitgesloten moet heeten). *Bemin uit geheel uwe ziel,* — uit den ganschen, inwendig in u levenden geest, met het volkomen zelfbewustzijn der in u werkende liefde, met al den trek en lust uwer vurigste begeerten. *Bemin uit al uwe krachten,* met al de

1) Deut. 30, 11—14. 2) Deut. 10, 16.

3) Deut. 10, 12. 4) Deut. 30, 6.

vermogens des ligchaams en der ziel 1), en doe dan dit alles, of liever dit ééne, op zulk eene wijze, dat èn de vrees des Heeren, 2), èn het luisteren naar Gods geboden 3), èn de onderhouding der geheele wet 4) in het betoonen dier liefde ligge; dat die liefde zelve steeds leve door het wandelen op de wegen des Heeren 5); dat, in één woord, het gevoel des harten, het verstand des geestes, de kracht van den ganschen mensch, zich allen als oplossen in liefde. Ziedaar het groote, eerste en zaligste gebod! waaraan slechts het tweede is toe te voegen: *bemin uwen naaste, gelijk u zelve*, om met *Jesus* te kunnen zeggen: „*Een ander gebod, grooter dan deze twee is er niet* 6).”

En waarop komt nu dit alles neder? Op het eerste, dat ook deswege aan het hoofd geplaatst werd: op het hart. Wij kunnen het vernemen uit de verder, door den Heer zelve, tot zijn Israël gesproken woorden. Daarom immers, zegt Hij, heb ik u in de woestijn geleid, u uit Egypte gevoerd, u verootmoedigd gedurende veertig jaren, en u beproefd, *om te weten hetgeen IN UW HARTE was* 7), om te zien „of gij mijne geboden zoudt houden, of niet.” Daarom heb ik die wonderen verrigt, wonderen zonder voorbeeld en zonder wederga, „opdat gij zoudt nadenken IN UW HART, en weten, dat de

1) In het N. T. zie Matth. 27, 37, Mr. 12, 30, Luc. 10, 27 (vgl. de LXX), waar er wordt bijgevoegd ter verklaring: *ex tota mente, uit geheel uw verstand.*

2) Deut. 10, 12. 3) Deut. 11, 13.

4) Deut. 11, 22. 5) T. a. pl. 19, 9 enz.

6) Marc. 12, 31. 7) Deut. 8, 2—5. vgl. het Hebr.

Heer uw God u kastijdt en onderrigt, gelijk een vader zijnen zoon kastijden en onderrigten zou." Daarom nog, zoo het mogt noodig zijn, zou ik u op nieuw *in de woestijn terugvoeren en rondleiden*, en aldaar wederom *spreken tot uw wispelturig en baloorig hart* 1).

Hoe duidelijk klinkt dit woord des Heeren! En hoe ligt kunnen wij reeds hieruit opmaken, dat er van nu aan, waar van liefde spraak is, aan het hart gedacht, van het hart gesproken en, om alles in eens te zeggen, alleen het hart genoemd zal worden. De zoete bede *om het hart des zoons* 2), wordt dus van nu af een lievelingszucht des Heeren. O Israël! geef mij uw hart, zegt Hij, en ik ben in uw midden, de Heilige, de Groote, de ontzaggelijke, — en gij zult gezegend zijn onder alle volken der aarde 3). Geef mij uw hart, en wees geheel de mijne; en Ik zal u *mijn Hart* geven en geheel de uwe zijn. Ja; al wat ik geweest ben, of zijn kan, zoo als voor Adam de vergevende Vader, voor Noë de herstellende Weldoener, voor Abraham de vertrouwelijke vriend, voor allen, die mij lief hebben, de bruidegom der zielen en des harten, dit alles wil ik voor u zijn, en meer dan ik het ooit ben geweest.

Heerlijk zijn voorzeker al de beloften door het Hart Gods, op deze en meer dergelijke wijzen, aan zijn Israël gedaan; maar er is toch ook ééne voorwaarde, waarop wij ernstig te letten hebben. Nooit vraagt Hij het hart des menschen gedeeltelijk; nooit

1) Oseas 2, 14. 2) Prov. 23, 26. 3) Deut. VII enz.

laat Hij de minste scheiding toe; altijd eischt Hij het geheel, onverdeeld, volkomen: *geheel uw hart*. Misschien vijftig maal wordt dit in de gewijde bladen herhaald; maar het luidt altijd even krachtig: *uit geheel uw hart*. Welligt honderd, misschien duizend maal, wordt hetzelfde op de verschillendste wijzen gevraagd; het zegt altijd: *geheel uw hart*. En het is niet met onverschilligheid, dat het Hart Gods hier op uit is. Integendeel; als Heer, is God voor Israëls hart een *ijverende God*, wiens naam zelfs bij uitstek *de IJveraar* is 1). Als Vader, is Hij daarvoor een zorgvuldige God „die het bloed zijner dienaren wreekt 2)” en zijne pijlen werpt in het hart van de vijanden des Konings 3). Als Moeder, want ook dit beeld wordt gebezigd, is Hij een allerteederste God, die ook dan zelfs, als eene vrouw haren zuigeling vergeten kon, zijn Israël niet vergeet 4). Maar als Bruidegom vooral, is Hij „een jaloersche, een ijverzuchtige God 5):” *Zelotes et Aemulator*; en als zoodanig, een *verterend vuur* 6), waarom Hij niet kan dulden, dat men ook het minste des harten aan eene andere godheid schenkt; als zoodanig, beide, een *allerheiligste en allersterkste IJveraar*, die niet kan aanzien, noch toelaten, dat *het hart*, ook maar eenigszins, *geneigd zou wezen* tot iemand anders, dan tot Hem zelven, den Heer en almachtigen God van Israël 7).

O hoe zorgvuldig moest dus „Israëls hart zich

1) Exod. 20, 5 en 34, 14. 2) Deut. 32, 43 enz.

3) Ps. 44, 6. 4) Is. 49, 15. 5) Ex. 34, 14.

6) Deut. 4, 24. 7) Josue. 24, 19 en 23.

wachten van toch niet te worden gelokt, om zich neder te buigen voor andere goden 1)! Hoe volkomen moet hun hart met God zijn, om te wandelen volgens zijne instellingen, en zijne geboden te bewaren" 2)!

Want zoo niet; „indien uw hart afwijkt”, zegt de Heer, „zich afwendt, en niet hooren wil; — zoo „verkondig ik u heden, dat gij zekerlijk zult ver- „gaan 3). Ja, den hemel en de aarde neem ik „heden tot getuigen, dat ik u heb voor oogen gesteld „het leven en den dood, den zegen en den vloek 4)! „O dat er dan toch niemand gevonden worde, noch „man noch vrouw, noch geslacht noch stam, die „te eenigen dage zijn hart afwende van den Heer! „dat er onder u geen wortel zij, dragende gal en bitterheid” (giftplant en alsen)! „Dat toch niemand, „de woorden van dezen vloek-eed hoorende, zich „in zijn hart nog zegene, en zegge: vrede zal ik „hebben, al wandele ik naar den boozen zin mijns „harten! Want neen! De Heer zal hem niet ver- „geven; maar allerheftigst zal zijn toorn ontbranden, „en blakend zijn ijver zijn tegen dien man; en op „hem zullen alle vloeken nederkomen, die in Gods „boek geschreven zijn, en zijn' naam zal de Heer „uitroeijen van onder den hemel” 5) „Vervloekt zal „hij zijn in de stad en vervloekt op zijn akker! „Vervloekt in zijn ingaan, en vervloekt in zijn uit- „gaan 6). En de Heer zal hem geven een bevend

1) Deut. 11, 16. 2) 3 Kon. 8, 61. 3) Deut. 30, 17.

4) Ib. vs. 19. 5) Deut. 29, 18—20.

6) In alles wat hij doet, Deut. 28, 16—19.

„en sidderend hart, wegwijnende oogen en kommer „der ziel 1). En zijn hart zal geen rust meer hebben; maar „des morgens zeggen; ach! dat het „avond ware, en des avonds roepen: ach! dat het „morgen ware! van wege de bevreesdheid des harten, „waarmede het bevreesd zal zijn, en van wege al „die dingen, die gij met eigen oogen zult zien 2).”

Zou Israël dit niet gelooven? — O, het heffe dan de oogen op, en zie de distelen en doornen zijner aarde, eene beschamende herinnering aan het vlammend zwaard des Cherubs, voor de poorte van het verloren Paradijs. Het herrinnere zich den Ararat, bij het gezigt der hooge kruinen van zijn witten Libanon; het hoore ten minste als den donderenden nagalm van den zondvloed, in het bruischen der baren, op zijn eenzame kusten. Of liever neen, het blijve in zijn land, en betrede den bodem, zoo het durft, waarop eenmaal Sodoma en Gomorra stonden; dáár schouwe het een beeld van hetgeen de Heer gedaan heeft voor ondankbare harten; dáár leere het, wat Hij nog doen kan en doen zal, voor al degenen, die hun hart afwenden van Hem; dáár zie het, als in een helderen spiegel, de verschrikkelijke uitwerkselen van den vloek des Heeren, levende, als in een eeuwig afdruksel van dien vloek, op aarde. Want aldus, Hij zegt het zelf, zal het met Israël gaan. En „alsdan zal de nakomelingschap zeggen,” roept Hij, als dit tweede Paradijs „is verloren en verwoest! „Zie! hoe al dit land „door zwavel en gloeiend zout is verslonden; ge-

1) Ib. vs. 65. 2) Ib. vs. 66.

„zaaid wordt er niet meer; geen groen spruitje bot
 „er meer uit; naar de wijze der omkeering van So-
 „doma en Gomorra, van Adama en Seboïm, welke
 „de Heer heeft omgekeerd in zijne gramschap en
 „heeten toorn!” 1) Vreeselijke bedreiging!

Voorzeker! het schijnt onmogelijk, dat Israël niet levendig geloove. Het schijnt even onbegrijpelijk, dat het nog aan zulk een regtvaardigen Schepper, zijn Weldoener, zijn Verlosser, zijn Vader en zijn Bruidegom, het hart zoude weigeren. — En toch! hoe deerlijk vinden wij ons al wederom bedrogen!

Vroeger hoorden wij den Schepper zuchten, dat Hij berouw had den mensch te hebben geschapen; en Hij was *bedroefd* tot IN HET HART, Hij was als met droefheid verzadigd. — Thans zouden wij zeggen, aan zijne klagende stemme, dat het Hem ook somtijds berouwt, zulk een Israël te hebben verkozen, en Hij op nieuw in zijn Harte weent.

Hoort hemelen! zoo roept de grootste propheet in den naam des Heeren, den hemel en de aarde tot getuigen nemende, zoo als God bedreigd had te zullen doen: *Hoort hemelen, hoort nu toe, en leen het oor, o aarde! want God, Jehova spreekt.* En wat spreekt dan tot Israël die oneindige, Algoede, en Almagtige Vader? *Ik heb kinderen opgevoed en grootgebracht, zucht Hij; en zij, — zij hebben mij versmaad. Ach! de os zelf kent zijn bezitter, de ezel de kribbe zijns meesters; maar Israël kent Mij niet, — mijn volk verstaat niets* 2).

En het zou nog een hart voor God hebben, het

1) Deut. 29, 22, 23. 2) Isaias 1.

ondankbaar volk, dat noch verstand noch gevoel heeft? Neen, zegt God zelf, *dit volk nadert mij nog wel met den mond en vereert mij met de lippen; maar hun HART is verre van mij* 1). En hoewel er gezegd is: *Vercloekt hij, die op den mensch trouwt, en wiens HART van den Heer afwijkt* 2); *is toch het HART van dit volk ongeloovig, weérspannig, en weérstrevig geworden, wijkt het van mij en gaat zijnen weg* 3),

En het was toch bij vooren *het hart*, niet de uitwendige vertooning, die van Gods wege gevorderd werd. *Dat gij nog voor mijn aanschijn komt*, zegt de Heer immers; *dat gij*, als met heiligschennende voeten, *mijne voorhoven vertreedt; wie vordert dit van u af?* Neen; *uwe offers zijn vruchteloos; uwe feesten haat mijne ziel; tot last zijn ze mij geworden; ik heb een walg ze te dragen* 4) „Niet dat ik u bestraffe om uwe offers; want uwe brandoffers zijn altijd voor mijne oogen. Maar ik behoef uit uw huis geen var, uit uwe kudde geene bokken te nemen. Mijn is al het wild des wouds; mijn het vee van het gebergte en de runderen der weiden. Ik ken (als mijn eigendom) al de vogelen des hemels, en de schoonheid des velds is bij Mij. — Want God, uw God ben Ik. — Offer dan het offer der verheerlijking, en betaal den allerhoogste uwe geloften. Roep mij aan ten dage der bedrukking; en dan zal ik u redden en zult gij mij eeren 5). O Israël! hoor dan toch,

1) Is. 29, 13. 2) Jer. 17, 5. 3) Jer. 5, 23.

4) Is. 1, 12 volgg. 5) Ps. 49, 7 volgg.

„dwaas volk en volk zonder HART 1)! Israël, dat „getorscht wordt van mijnen schoot, gedragen van „mijnen moederschoot! Gedenkt het, en gloeit van „schaamte! En keert terug tot *het hart*, o overtre- „ders, wie gij ook zijt!... Ik ben God, en er is „geen ander; en er is geen aan mij gelijk 2)... „Scheurt dus uwe HARTEN, en niet uwe kleederen 3)! „en luistert naar mij, o *versteenden van harte, on- „besnedenen van harte, ontembaren van harte* 4), — „opdat ik niet alles volbreng, wat mijn HART „voornam, en gij het, op den laatsten der dagen, „(maar te laat!) zoudt inzien en begrijpen! 5) —

O hartverscheurende klagten! maar ook zekerlijk de liefelijkste uitdrukking der zoetste begeerte van het beminnende Hart Gods. Het luidt wederom, zoo als altijd, (en het geldt ook voor ons, ligtzinnige Christenen! van wie Israëls luchthartig gemoed een waarachtig voorbeeld geweest is): geeft werelden aan uwen Schepper, Hij behoeft ze niet, en gij kunt er zijn Hart niet mede voldoen; maar schenk Hem dien afgrond, dien Hij u heeft geschonken; laat Hem vrijelijk nederdalen en heerschen in die diepte, gelijk de zon hare verlichtende stralen uitstort in de opene dalen dezer aarde, en gij zult te gelijk *uw* hart, en het Hart Gods voldoen. O, dat Israël het eens besepte! en dat ook ons hart het thans gevoelde!

Maar zal dan het Hart Gods nooit moede worden

1) Jer. 5, 21. 2) Is. 46, 3 volg. 3) Joël 2, 13.

4) Is. 46, 12, Ezech. 2, 4; Jer. 9, 26.

5) Vgl. Jer. 30, 24 enz.

het menschen-hart te zoeken? Zal het niet eindelijk verplicht worden, zich zelf aan ons hart te weigeren? Hoe billijk moet ons dit toeschijnen, en hoe ligt zouden wij zelven het verwachten! Maar neen! de gedachten van het Hart Gods zijn niet als de gedachten van de kinderen des menschen, en zijne wegen, oneindig verre, boven de onzen verheven. En het is zonderling! Alles kan God doen met volle kracht, alles uit de diepte en uit den grond zijns harten; alleen ons straffen, dit kan Hij *van harte* niet. *Heeft Hij ons verworpen*, zegt Hij zelf 1), *Hij zal zich ook weder ontfermen*, en zelfs *volgens de volheid en vollen omvang zijner eindelooze ontfermingen*. *Want van harte den mensch vernederen*, van harte en als met lust en ongedwongen, *de kinderen der menschen verwerpen*, dit kan Hij niet. Eindelooze goedheid! Want aldus is Gods eindelooze magt als gebonden door zijne eindelooze liefde; en ons hart, zoo het slechts een weinig wil, de meester van het Hart Gods: *possessor Cordis*.

Reeds toen Adam gevallen was, ontlastte zich de toornloed des Almagtigen niet zoo zeer op den mensch, als op Satan; en aan den mensch gaf God de *Belofte*, die als een lichtende ster aan den hemel zijn zou, waarnaar het hart des menschen, als een schip op de golven, voortdurend zou uitzien. Toen Noë geofferd had, verontschuldigde God zelf het „*tot het kwaad geneigde hart des menschen*,” en toonde in den regenboog de zachtste kleuren, om ons hart niet te doen afschrikken van de herinnering

1) Jer. Thren. III, 33.

aan zijn goddelijk Hart. Is het wonder, dat ook nu wederom de goede Vader zich herinnert „*het brooze leem, waaruit Hij elks hart heeft gevormd?*” Is het bevreemdend, dat Hij op nieuw dezelfde drijfveeren doet werken, waaraan hij weet, dat het hart des menschen zoo bijzonder gevoelig moet zijn?

Twee middelen worden dus onophoudelijk gebezigd, twee krachten voortdurend aangewend. Het zijn: *de tuchtroede*, en *de herinnering aan de Belofte*, de straf en het loon. Door de eerste wijst God aan Israëls harten de misslagen van het tegenwoordige aan; door de tweede schildert Hij hun de glansrijke toekomst voor. Door de roede drijft Hij den weêrspannigen zoon op den weg der liefde terug; door de Belofte trekt Hij hem gedurig daarop voort. Door kwelling en beproeving doet Hij den mensch het bittere der zonde zoowel als de gruwelijke ondankbaarheid zijns harten gevoelen; door hoop en vertrouwend geloof de goedheid en onuitputtelijke barmhartigheid van Gods Hart erkennen. Lijden en verblijden worden dus beurtelings aangekondigd; het Hart Gods en het hart der menschen bij afwisseling geschilderd; dit laatste *gestoken*, of onder Gods hand gepraamd; het eerste uit liefde als gansch uitgestort, en meer en meer aan ons hart geschonken.

Ja, zinkt Gods Israël dieper weg, dan daalt ook het Hart Gods lager neêr, en haalt het weldra, als uit den afgrond der helle, weder op. Stijgt Israëls hart voor goed eens op, dan stijgt ook het Hart Gods altijd hooger, en voert het, als op arendsvleugelen, met zich mede. Maar hoe ook het hart van Israël leve, wat het ook spreke, en wat het verrigte; altijd en overal, van de bondstent in Silo af

tot aan de vlieten van Babel, altijd doet het Hart Gods kreten hooren, overal zijne liefdeklagten gelden. Geen propheet, of hij moet ze herhalen; geen gezant Gods, die ze niet aandringt; geen lieveling Jehova's, die ze niet moet uitspreken, of hooren.

Nu eens luidt het bestraffend en dreigend: *Verblind het hart van dit volk, opdat het niet begrijpe, en zich bekeere 1)*! dan eens vol verontwaardiging, maar toch smeekend: *Hoort mij, versteenden van harte 2)*! *Hoort toch, o onoverstandig volk, dat geen hart hebt 3)*! Nu weer verwijtend: *dat zij strak zijn van gelaat, en stijfzinnig en ontembaar van harte 4)*. Dan weer waarschuwend en vermanend: *Wascht toch uw hart van de boosheid, o Jerusaleem! opdat gij behouden moogt worden 5)*. En zoo altijd vol liefde, overal met den goddelijken wensch: dat toch Israëel *zich een nieuw hart vorme*; dat het niet sterve, maar leve; dat het tot den Heer wederkeere 6), en zoo eindelijk, ook Gods Hart vinde!

Dit laatste zal dan ook onfeilbaar geschieden. Het Hart Gods moet zegepralen, wat het ook koste; het moet eenmaal, op onze aarde, een niet onwaardig en eeuwig getrouw bruids-hart vinden. — Maar zie hier nu het wonder! Hoe liefelijk het Hart Gods ook spreken kan, nooit welligt heeft het zich treffender uitgedrukt, dan waar het triomf roept over onze harten. En hoe schoon en hoe hartroerend, hoe krachtig en hartverscheurend de klagten en bedreigingen van Gods Hart wezen mogen, zóó schoon

1) Is. 6, 10.

2) Is. 46, 12.

3) Jer. 5, 21.

4) Ezech. 2, 4.

5) Jer. 4, 14.

6) Ezech. 18, 31.

als de zegekreten zijner liefde, zijn ze welligt nooit. Gods Hart heeft zich altijd en alom, gelijk men zegt, naar de maat van ons menschenhart verkleind; maar hier zou men zeggen kunnen, dat het ons hart, naar de maat van zich zelf, heeft vergroot.

Ja! roept Het dan uit, ja, Israël, gij zult leven! Leven zullen ten minste de overblijfselen uit u; want ik wil hun hart breken. En dan, *dan zullen de outkomenen Mijns gedenken onder de volken, als ik hun overspelig HART zal gebroken hebben, dat van Mij zoo zeer werd afgekeerd* 1). En zoo dit nog niet genoeg ware, ik wil toch eenmaal zegevieren. *Dan zal ik uw hart geheel wegnemen, het steenen hart uit uwen boezem rukken, o Israël! en u een vleeschen hart in de plaats terug geven; en zoo ten minste, zoo zullen ze mij tot een volk zijn, en ik zal hun tot een God zijn* 2), spreekt de Heer!

Tot dan toe zal ik nog roepen: *Keer weder, keer weder, o Israëls maagd! en zet uw hart op den rechten weg langs welken gij gewandeld zijt* 3). Maar dan zal het klinken: *een nieuw, EEN BETER, een eeuwig verbond* 4)! *Ik zelf zal dan mijne wet, niet meer op steenen, maar in hunne harten inschrijven. En zij zullen niet meer de een den anderen leeren en zeggen: Kent den Heer; want ALLEN zullen mij kennen, van den kleinste tot den grootste* 5). — Ja, dan zal ik hun een hart geven, om Mij te kennen, en volkomen te weten: *dat ik de Heer ben; en zij zullen Mij tot een volk zijn, en ik zal hun tot een God*

1) Ezech. 6, 9. 2) Ezech. 19, 20. 3) Jer. 31, 21.
4) Jer. XXXI, Hebr. VIII. 5) Jer. 31, 33 volgg.

*zijn; omdat zij tot Mij zullen terugkeeren MET GEHEEL HUN HART 1). En ik zal hun één hart en éenen weg geven, om Mij te vreezen te allen dage..., en ik zal mijne vreeze, zoo sterk in hun hart geven, dat zij van Mij niet meer afwijken; en ik zal mijne vreugde aan hen scheppen, in aan hen wel te doen; en ik zal hen planten in dat land, in waarheid, MET GEHEEL MIJN HART EN MET GEHEEL MIJNE ZIEL 2). O, dan zult gij juichen, alle volken! en u verblijden met Jerusalem, en opspringen van blijdschap, gij allen, die haar bemint. Want zie, ik breide over haar uit als eenen stroom van vrede, en de gansche pracht der volken als eene alles overstromende beek. Dan eerst zult gij het bemerken, hoe gij aan mijn Hart gedragen word: *ad ubera portabimini*, en hoe ik u liefkozend op de kniën koester. Want gelijk eene moeder liefkoost, zoo zal Ik u vertroosten; en zult gij in en met Jerusalem vertroost worden. Gij zult het zien; en uw HART zal opspringen van blijdschap, en uw gebeente herleven als groenend kruid; want de hand des Heeren moet bekend worden aan zijne dienaars, — gelijk Hij vertoornd blijft op zijne haters 3).*

Aan dit Gods-woord nog iets toe te voegen is geheel overbodig. Want als het ergens geldt, dan is het hier: *dat wij Gods Hart uit Gods woorden kennen: cor Dei ex verbis Dei!* Hoe verder het hart van Israël van God afwijkt, hoe meer het Hart Gods er op uit is, om den mensch *met de koorden der liefde* te trekken. Wèl moet er *eene roede zijn op den rug van hem, die een hart behoeft 4)*; maar

1) Jer. 24, 7. 2) Jer. 32, 39 volg.

3) Is. 66, 10—14. 4) Prov. 10, 13,

het hart der dwaazen is niet als dat der wijzen 1), en indien *hij, die wijs van harte is, de lessen aanneemt* 2), *het hart der dwaazen integendeel roept dwaasheid uit* 3). De tuchtroede alleen was dus niet genoeg, en de hoop op eene betere toekomst, de verkondiging van zaliger tijden, de herinnering aan de oude Belofte, en aan de eindelijke zegepraal van het Hart Gods over het hart der menschen, het was het geschikste, maar ook zoetste middel, om steeds vele harten voor den Heer te behouden. Ach! het was wèl bitter voor het Hart Gods, zoo dikwijls, door zijn ondankbaar kroost, te *moeten beproefd worden in hunne harten* 4); als ware Hij de Almagtige en Algoede niet meer. Maar dat Hart Gods is bij uitstek *wijs*, zoo als we reeds dikwijls vernomen hebben, en weet dus zijne middelen te kiezen. Het is, om eens met een woord der *Schrift* te spreken, *dat glansrijke en goede hart* 5) 't geen altijd kalm en gelukkig blijft, omdat het zeker is van zijne goede zaak. Het is dat hart des *alldappersten*, ja des *eenigen, die een hart heeft als het hart des leeuws* 6), hetwelk onfeilbaar tot zijn doel, allergemakkelijkst tot den triomf moet komen.

En dit is het, wat wij van nu aan, meer in 't bijzonder, in de heerlijke keuze van het Hart Gods,

- 1) Prov. 15, 7.
 2) Prov. 10, 8.
 3) Prov. 12, 23.
 4) Ps. 77, 18
 5) Prov. 30, 27.
 6) 2 Kon. 17, 10.

met betrekking tot de voorafbeeldingen en prophetiën, te beschouwen hebben. En het voornaamste hart, dat wij daarbij ontmoeten, is ongetwijfeld het hart van David.

Maar hoeveel zou hier eerst nog te zeggen zijn, indien ik nu eens terug mogt keeren op den afgelegden weg, en ook U, christelijk hart! eerst moest aantonen en bewijzen, hoe in de geschiedenis van Israëls hart, ook die van het uwe beschreven is. Doch hoe lief en gelukkig is juist daarom *uwe* roeping en verpligting!

De vreeze des Heeren is het begin van alle wijsheid (1): en gij moogt, gij moet *Hem vreezen, uit geheel uw hart*. „God te dienen is heerschen” (2); en gij moogt en moet *Hem dienen uit geheel uw hart*. God te beminnen is de hoogste, de eenigste gelukzaligheid des menschen; en gij hebt het strengste gebod: *Hem te beminnen, uit geheel uw hart*. Neen, ik wil nu nog niet spreken, van hetgeen gij meer hebt dan Israël; maar had gij alleen die vergunning, dat gebod van uw hart te geven, ontvangen, hoe is het mogelijk, dat gij, ook dan zelf, nog zoo dikwijls *verhard, versteend of ontembaar van harte* zoudt zijn? En nu? — O, indien gij honderd, duizenmaal boven Israël bevoorregt zijt, leg dan de hand op uw hart, en ondervraag u zelve: Dit hart is mij gegeven, om God te beminnen: bemin ik God? Doch ik laat het antwoord aan u zelve over, en wil u slecht een paar woorden der *H. Schrift* herinneren, die overigens

1) Prov. 1, 7. 2) Orat. Eccl. Missa pro Pacc.

hier zoo als overal den onuitputtelijken rijkdom van het Hart Gods verraadt. Wat leert zij ons?

Wilt gij God dienen? *Wees ootmoedig van harte, en lijd* 1). Wilt gij God vreezen, bemin Hem; en Hij zal uw hart verlichten met hemelschen glans (2). Wilt gij God beminnen; *geef uw hart* door het onderhouden zijner geboden 3), en gij zult Gods Hart vinden, dat gemakkelijk gevonden wordt door allen, die Hem *in eenvoudigheid des harten* 4) zoeken. Maar weet dan ook wel, Godminnend hart, dat gij niet aan het ondankbaar, maar aan het getrouwe Israël gelijk zult zijn. *Het hart*, — leert Gods woord — (dat is de aandoeningen en gewaardwordingen des harten), het hart *verandert* de uitdrukking van het gelaat des menschen, ten goede zoowel als ten kwade; en nu is het uiterst moeilijk, de uitdrukking van een goed hart en dus een goed gelaat aan te treffen 5). Maar gij, gij zult dien zegen erlangen en bezitten. Want het hart, dat zich aan God schenkt, wordt gezegend. Treft u ook het lijden, waarvan spraak was, de vriend Gods, zegt dezelfde *H. Schrift, zal zich weinig om de moeilijke dagen zijns levens bekommeren, dewijl Gods zelf zijn hart met hemelsche wel lusten vervuld heeft.* 6).

De eigen roede Gods wordt u bovendien een middel ter heiliging; de doornen, waarmede uw hart *gestoken wordt* 7), doen uwe liefde-tranen voor Gods Hart vloeijen; en beide, roede en doornen, zoo als wij reeds

1) Eccli. 2, 1, 2. 2) T. a. pl. vs. 10. 3) Prov. 23, 26.
4) Wijsheid 11, 1. 5) Eccli. 13, 31—32. 6) Eccli. 5, 19.
7) Eccli. 22, 24.

vroeger getoond hebben, herinneren u de *belofte*; de belofte, dat ook *gij* een *zoon Gods* 1) worden kunt, en worden zult; — zoo als de geschiedenis van *het Hart der harten*, die wij nu gaan ontwikkelen, u bewijzen zal.

1) Hebr. 12, 6.

ZESDE HOOFDSTUK.

DE MAN NAAR GODS HART, DAVID.

Het hart des menschen is hier op aarde wel nooit volkomen te vreden. Maar hoe goed wordt het ons toch om het harte, zoodra wij, van goede dingen of goede personen hoorende, ons hart meer getrokken voelen tot den Schepper, en in het hart des menschen een wel zwak, maar toch wezenlijk beeld van het HART GODS erkennen. Dit geschiedt als wij van het *Hart Gods* sprekende, van het *hart Davids* hooren. Dit geschiedt vooral thans, nu wij reeds zoo vele en zoo schromelijke ondankbaarheden, van den kant der menschelijke harten, jegens en tegen hunnen God en Vader, hebben moeten aanzien, en dulden; vooral thans, nu wij het Hart Gods zich aan het hart Davids zien schenken, en het met al zijne weldaden en gunsten, als het hart van zijn meest beminden zoon, zien vervullen en overladen.

Of is er iemand onder u, Christenen! die de teederheid, het geloof, de brandende liefde van

het hart Davids niet kent? Is er één, die niet weten zou, welke groote en uitstekende voorregten door het Hart Gods aan het hart van David geschonken zijn? Herriner u anders *zijn* BETHLEHEM, waar hij de kudde zijns vaders hoedde, en van waar uit hij ten troon werd verheven. Denk aan den heiligen Sion, waar hij tot koning over geheel Israël werd aangesteld. Herhaal een af ander zijner hemelsche gezangen, waarin hij liefelijk en teeder uitmunt boven al de zangers des Heeren. Ja; denk aan *Jesus* zelven, den tweeden *David*, zoo wel *Gods* als *David Zoon*, wiens voorlooper, vóórvader, en voorbeeld de eerste David geweest is; en gij zult zekerlijk niets anders behoeven, om zulk een bevoorregt hart lief te hebben, dat zoo zeer door Gods Hart bemind is; om te bewonderen, „*hetgeen de Heer zelf zoo wondervol heeft gemaakt* (1);” om meer en meer te willen kennen en als met de oogen aanschouwen, hetgeen, in menig opzigt, het waar en waarachtig *model* en toonbeeld van alle menschelijke harten mag heeten.

Vrees echter niet, dat nu deswege het HART Gods zal vergeten worden. Integendeel. Het één en eeuwig *grondbeeld* rust altijd daar boven; doch naar *dat* Hart is Davids hart gevormd. En het Hart, dat komen zal, om in menschelijken boezem dat eeuwig oorspronkelijke op ons aardrijk te doen aanschouwen, het wordt in eene reeks van hoofdtrekken, waarin David wordt afgemaald, geteekend. — En er zal veel meer zijn. De edelmoedige

1) Ps. 4.

dienaar des Heeren, de eenvoudige herder uit Bethlehems velden, de liefelijke zanger in Israëls liederen, de magtige koning op Sions troon, de onoverwinnelijke held in krijg en strijd, de triomfeerder over al zijne vijanden, — David, in één woord, de eerste David, zal, bij dat alles, een der eerste, duidelijkste en aan inhoud rijkste profeten van den tweeden David, en dus van het Hart Gods zijn.

Bij de eenvoudigste ontwikkeling dezer gedachte zullen wij aanstonds inzien, tot welk een innig en liefelijk verband de vereeniging van het Hart Gods en het hart der menschen, *in* en door *David*, gekomen is. Werpen we, te dien einde, maar een vlugtigen blik op eenige hoofdpunten uit de geschiedenis van Israëls grootsten koning, en in de eerste plaats op: *het Heilig en Godminnend hart van David*.

I.

Het heilig en Godminnend hart van David.

Wat ons menschelijk hart, volgens de wijze van spreken der *H. Schrift*, is, en hoe, en in welken zin, de verschillende eigenschappen van dit evenbeeld aan het Hart Gods, het eeuwig Grondbeeld, worden toegekend, is ten deele reeds vroeger aangeduid,

ten deele door elk Christen gemakkelijk te begrijpen.

Het hart, in natuurlijken zin genomen, wordt beschouwd als de bron des levens, en is in der daad wel het voornaamste levenswerktuig in ons menschelijk ligchaam. Wordt het ontsteld, dan is de gansche mensch lijdend; is het gewond, dan volgt aanstonds de dood.

Het is dus geen wonder, dat, in een zedelijken zin, het hart als het voornaamste werktuig, als de bron des hooger en geestelijken levens wordt aangezien. Zoo geschiedde het overal en altijd; en God zelf, gelijk vroeger herinnerd is, heeft zich insgelijks aan dit spraakgebruik gehouden. Is ons tegenwoordig spraakgebruik eenigerwijze van dat der *Schrift* verschillend; voor de hoofdzaak komt het toch op hetzelfde neêr; hetgeen wij duidelijkheidshalve, en dewijl daarvan voor de ware kennis van Davids hart alles afhangt, nog wel eens in het geheugen mogen terugroepen. Wij immers onderscheiden, meer dan de Oosterling en inzonderheid meer dan de Hebreeuw, tusschen denken en gevoel-vermogen. Het eerste schrijven wij toe aan het *verstand*, het tweede aan het *hart*. En wij zullen b. v. niet licht zeggen, gelijk de Hebreeuw doet, dat wijsheid en oordeel, even als neiging en gevoel, in het hart zetelen. De uitdrukkingen van het Woord Gods zijn ongetwijfeld liefelijker dan de onze. En zonder nu haar wijsgeerige of geneeskundige waarde boven die van onze uitdrukkingwijze te willen verheffen, durven wij toch beweren, dat ook daarin veel waarheid ligt.

Of wat kan het verstand, zonder het gevoel, ik zeg niet, verlichten, maar althans verwarmen en

koesteren? Of wat kan het gevoel, van het verstand gescheiden, tot het goddelijke doen naderen, en met God verbinden? Licht en warmte komen uit ééne bron; en het kwaad, (dus niet minder het goede,) gelijk Jesus zelf geleerd heeft, heeft niet zoo zeer in het verstand, als in het hart den zetel.

Wie ziet dan de reden niet, waarom de Hebreeuw met voorliefde *het hart* des menschen als de bron en zetel van het verstand, de wijsheid en de liefde, van den moed, de zachtmoedigheid en alle genoegens, ja, van bijna al de aandoeningen en gewaarwordingen der ziel, beschouwde? Van daar, in de eerste plaats, de spreekwijzen, ook bij ons niet ongewoon, van *zijn hart te vinden, te bezitten, te neigen, te schenken* aan den Heer der harten. Van daar nog *een goed of een slecht, een week gemaakt of versteend, een tot het kwaad geneigd of tot God verheven hart*; alles om aan te duiden, hetgeen in den mensch is, of *in* hem al dan niet zou moeten zijn. Hier van daan wederom dat bidden of beloven: dat God in de plaats van een *steen* een *vleesch* hart zal geven; dat groote en eerste gebod: van te beminnen *uit geheel het hart*; die wensch, of begeerte, of prophetie: van *hart aan hart te binden; één hart en ééne ziel te wezen; de harten der kinderen tot de vaderen, en der vaderen harten tot de kinderen te doen keeren*. Maar uit hetzelfde spraakgebruik kunnen en moeten wij nu ook de spreekwijzen van nog dieperen zin verklaren, zoo als daar zijn: *wijs van harte*, of een *bezitter des harten* zijn; of, voor het tegendeel, *dwaas en traag van harte*, geheel *zonder hart*, dat wil zeggen: vol

behoefte aan een wijs, verstandig en voorzigtig *hart* leven.

Voor Gods Hart geldt, in dit opzigt, hetzelfde spraakgebruik als voor het menschelijk hart. Hij is die *Wijze van harte* bij uitnemendheid, die alle dingen weet en doorschouwt. *In zijn HART* zijn alle dingen *verborgen*, 1) — de Roede en de Doornen, — voor zijne lievelingen weggelegd. Mannen *volgens zijn Hart* zoekt hij op, en *in* en *uit geheel zijn Hart* wil Hij wèl doen aan allen, die Hem lief hebben. En er worden nog stoutere spreekwijzen aangetroffen.

Is het verder te verwonderen, dat het hart, (soms ook het Goddelijke, hoewel in meer oneigenlijken zin, zoowel als het menschelijke) gezegd wordt *ruim* en als *verbreed* te worden door de vreugde, eng en *in één gekrompen* door droefheid, *gebroken* en *verbrijzeld* door smart of rouwe? Maar, wat het hart des menschen aangaat, hoe ondankbaar wordt het soms als gestold of verhard door voorspoed; hoe *week* door vreeze! Hoe *smelt het weg* door lafheid, of ontmoediging, of bij wijlen ook door het geweld der smarten! Hoe schijnt het den mensch als 't ware te *verlaten*, bij schrik; terwijl het *wankt* en als *drijft* in zijnen boezem bij twijfel, *verslagen* is bij verwondering, als water *uitgestort* bij angst en lijden.

Desniettemin is het wederom de Heer der harten, die het menschelijk hart *opent*, *bereidt*, of het als in de handen draagt, en omkeert, en *leidt* waarheen

1) Job. 10, 13.

Hij wil. Toch is het Gods Hart, dat ook dit evenbeeld van God zelven *zich zelf* kan *doen bezitten*, en meester doen zijn van al zijn bewegingen. Toch kan de Heer *tot dit hart spreken*, en het door zoetheid en goedheid weêr doen terugkeeren in zijn eerste rust.

Al deze spreekwijzen moeten ons duidelijker en gemakkelijker doen verstaan en het tot nu toe van het hart des menschen gezegde, en hetgeen van nu af, vooral met betrekking tot Gods Hart en het hart Davids, gezegd zal worden. Letten wij maar vooreerst, om het duidelijker in te zien, op het hart van David!

Wat de Schepper, Verlosser en Vader in het hart der menschen zoekt en verlangen *moet*, is meermalen herinnerd; hetgeen Israëls koning aan den Koning der koningen geeft, toont geheel zijn hart. Hoe innig het verband tusschen Gods Hart en dat van David, en hoe heilig en Godminnend het hart van David was, zal er terstond uit blijken.

God vraagt, dat het hart van het redelijk schepsel Hem eere, lofprijze en zinge. *En ik*, zegt de harpenaar des Heeren, — *ik zal U, o Heer, prijzen uit geheel mijn hart, en al uw wonderen verhalen* 1). De Schepper wenscht, dat alle schepselen Hem erkennen, in Hem juichen, Hem bedanken; *mijn hart*, zingt Israëls koning, *zal opspringen van blijdschap om uw heil; ik zal den Heer zingen, die mij al de goederen heeft geschonken, en lofprijzen den Naam des Heeren, des Allerhoogsten* 2). Reinheid en zui-

1) Ps. 9, 2. 2) Ps. 12, 6.

verheid des harten, ziedaar het eerste en hoogstnoodige, wat de Heer zoekt; en de gekroonde zanger durft zeggen: *Gij zelf, o Heer! hebt mijn hart beproefd, Gij hebt mij in 't vuur onderzocht; en geene ongerechtigheid is in mij gevonden* 1). De liefderijke, maar ook alwetende en regtvaardige Vader, wenscht gezocht te worden met een opregt hart, met het geheele hart, met het onverdeeldste hart; en David antwoordt: *Tot U, Heer! heeft mijn hart gesproken: U, U alleen, zoekt mijn oog. Uw aanschijn, Heer, zal ik zoeken* 2)! God, in één woord, zoekt zulke harten, die zijne wet onderhouden, die opregt gelooven, onwrikbaar vertrouwen, vlammend beminnen; ja, die geen ander goed kennen boven, of in tegenspraak met God, die geheel voor God zijn, met God zijn, in God zijn, en, zonder God, geene rust of voldoening meer kennende, God in alles en alles in God vinden; en ziedaar nu hoe het juist zulk een hart is, dat in Davids boezem klopt, zulk hart, hetwelk God met hem, en hem met God vereenigt. — Wilt gij 't hooren? —

Even als bij den tweeden David, *is Gods wet in het midden van des eersten Davids hart* 3). *In God alleen is al de vreugde en blijdschap van zijn hart* 4). In God gelooft het, wat er ook gebeure. Op God hoopt het, al stonden *geheele legers tegen hem op; en beven doet het nooit* 5). God bemint het; ja, het brandt in zijn boezem 6), als een

1) Ps. 16, 3. 2) Ps. 26, 8. 3) Ps. 39, 9. 4) Ps. 32, 21 cuz. 5) Ps. 27, 7; 26, 3. 6) Ps. 38, 4.

gloeijend vuur; en zijn hart is tot alles bereid 1), tot alles bekwaam, *in*, en *om*, en *door* zijnen God. En o, welk een heerlijk en treffend tafereel zou hier zijn op te hangen van Davids hart, indien wij het teekenen konden met die eigen kleuren, waarmede de koninklijke harpenaar zelf, in zijne hemelsche liederen, het zoo gadeloos heeft gemaald! Dan, wie vermag het? Is niet juist David zelf de eerste, de hartroerendste, hartverheffendste, de bij uitstek te noemen en genoemde *Dichter des harten*? — Wij gaan het vernemen.

II.

David, de uitmuntende dichter, met betrekking tot het Hart Gods en der menschen.

David zelf heeft zich in den naam des Heeren, den uitmuntenden zanger in Israël genoemd 2). De naam van uitmuntenden dichter met betrekking tot het Hart Gods en der menschen komt hem niet minder dan die eerste toe. Want werkelijk; het verband tusschen Gods Hart en het hart der menschen was tot nu toe wel aangeduid, beschreven; maar bezongen, zoo als het door David worden

1) Ps. 56. 8. 2) 2 Kon. 23. 1.

zou, was het tot heden, zeker niet. Moesten wij hier, (voor hetgeen ons menschenhart aangaat), een eersten getuige oproepen, het zou *Saül* zijn; *Saül*, de nu door David vervangene, de door God verworpene, maar die toch, vóór David, de koningskroon in Israël droeg; Saül, aan wien de Heer reeds eenmaal, *een geheel ander hart had gegeven* (2); hetwelk echter, dóór den ongehoorzamen koning, niet was bewaakt en bewaard. Hierom had God David laten zalven. En de Geest des Heeren, — leert de *H. Schrift* — doordrong David van dien dag af, en Hij week van Saül, en maakte plaats voor een' boozen geest, die hem schromelijk kwelde. — Maar wie was het nu, die met het zoet en liefelijk geluid zijner geliefde harpe, het hart van den beangstigten en zwaarmoedigen koning tot rust kon brengen? Het was David. „Ervaren in het spelen, en verstandig in het spreken,” nam Bethlehems herder zijne harp, „en speelde met zijne hand,” en sprak in de trillende akkoorden zijner hemelsche eithar de aandoeningen zijner dichterlijke ziel uit. Terstond, — zegt de *H. Schrift* zelve, — begon Saül te verademen en werd het hem beter om het *hart*, en week de booze geest van hem.

Doch waartoe die gedeeltelijke getuige, waar zoo volkomen en op de duidelijkste wijze al de harte-lijke liederen van David spreken? Waarlijk, het geldt voor allen, wat de dichter in den 38sten psalm van zich zelve zegt: *Mijn hart is gloeiend*

1) 2 Kon. 10, 9.

geworden in mijn binnenste; en in mijne overweging ontbrandde een hevig vuur. Toen sprak mijn tong 1). — En wat spreekt zij anders, die bevoorregte tong, dan voor en tot den Heer der harten: *liefde? Ja, Liefde vol vertrouwen, en vertrouwen uit liefde; ziedaar wel degelijk in éénen trek, Davids hart!*

„*Mijn hart heeft mij verlaten, zoo zingt hij; maar Gij, o Heer! zijt mijn helper! Gij, mijn beschermer! Toef slechts niet 2).* *Mijn hart is verslagen; — en kermend en brullend van smarte. Maar op U o Heer! vertrouw ik; Gij zult mij verhooren, o Heer! mijn God! 3)*”

Dat derhalve de boozen *niet zeggen in hunne harten: Ha! dat is goed voor onze ziel! Dat zij niet zeggen: Wij hebben hem verslonden.* Maar dat de vromen *juichen en steeds zeggen: De Heer zij groot gemaakt, Hij alleen! die in 't heil zijns dienaars behagen vindt 4).*

„*O kinderen der menschen hoe lang dan nog zult gij zwaar van harte zijn? wat hebt gij de ijdelheid lief, en zoekt de leugen 5)? Verblijd u in den Heer; en Hij zal aan al de begeerten van uw hart voldoen 6).* *Aan mijn hart o Heer! hebt gij die blijdschap geschonken;*” eene vreugde die grooter is, dan de grootste vreugde, welke de boozen op aarde, ook ten tijde des oogstes, en door de vermenigvuldiging van koren en most en olie, bezitten kunnen 7).

Houdt moed dan, en *werkt manmoedig, en ver-*

1) Ps. 38, 4-5. 2) Ps. 39, 13 18. 3) Ps. 37, 9—16.

4) Ps. 34, 25, 27 (Hebr. tekst 35, 27.) 5) Ps. 4, 3.

6) Ps. 36, 4. 7) Ps. 4, 7, 8.

sterkt uw hart, gij allen, die op den Heer vertrouwt 1). Verheugt u in den Heer en springt op van blijdschap, rechtvaardigen, en juicht gij allen, die oprecht van harte zijt 2). „Want Hij, die aller harten vormde, één „voor één, Hij kent ook al hunne werken. Daarom „zal ons Hart zich in Hem verheugen; en hebben „wij op zijn Heiligen Naam vertrouwd. 3).”

Hoe waar, en tevens hoe schoon, is hier de gansche verhouding van het Hart Gods tot het hart der menschen en van het hart der menschen tot het Hart Gods uitgedrukt!

En evenwel had ook David ondervonden, — hetgeen men niet zelden zijne liederen kan aanzien —, hoe broos en ondoorgrondelijk, en alleronstandvastigst het hart der menschen is. Maar de lieveling des Heeren wist bij ervaring, dat *de Heer een vermorzeld en rouwmoedig hart nooit versmaadt* 4). Het was hem bekend, den geloovige, dat de Almagtige, die het hart van den eersten mensch eenmaal zuiver schiep, 's menschen hart ook rein en geheel onbevlekt kan *herscheppen* 5). Hij erkende, de beproefde, dat zelfs zijn *gejaagd*, zijn *ontsteld*, zijn *beangstigd* harte, indien het slechts „voor den Heer werd uitgestort,” aan den Heer teruggeschonken, weêr in vrede zou hersteld worden als voorheen, weêr in reine vlammen zou branden voor God, en ook Gods Hart zou wedervinden, waar het maar wilde. Ja! vooral *den bedrukten en gebrokenen van harte is de Heer nabij* 6), zingt hij; en de oogen van Hem,

1) Ps. 4, 7, 8. 2) Ps. 31, 11. 3) Ps. 32, 15. 11.
4) Ps. 50, 19. 5) Ps. 50, 12. 6) Ps. 33, 19.

die alle harten, *ja elk hart* 1) *vormde*, ze zijn *op hen gerigt*, — op wie? — op allen, *die op zijne barmhartigheid vertrouwen* 2).

Het kon niet treffender! En indien er meerdere, breedvoeriger, beeldrijker schilderingen, door Salomon of andere dichters na David, met betrekking tot het Hart Gods en der menschen, geleverd zijn; meer vertrouwen inboezemend, hartroerender zijn zij zeker niet. Wijl echter de dichter en de propheet in ons geval hetzelfde zijn, zal dit eerst later duidelijker uitkomen. Hoewel, wat den persoon aangaat, wij ook nu reeds gerustelijk vragen mogen: wie of er was, althans tot nu toe, die ooit meer op God vertrouwde dan David? Wie, die den Heer sterker aanhing, of met meer moed en hope tot Hem terugkeerde, dan David? Zoo dat wij werkelijk met reden zeggen: hoe dieper deze koning, om de broosheid des harten, aan alle stervelingen eigen, gevallen is, des te hooger heeft hij zich ook verheven, door de hope van datzelfde hart. En hierdoor inzonderheid bleek het te zijn, wat het wezen zou in de heilsordering des Heeren, en wat het daarin wezenlijk door Gods kracht geweest is, namelijk: niet alleen een dichter met betrekking tot het Hart Gods en het hart der menschen, maar ook *een hart naar Gods Hart: een waar koninklijk hart*.

1) Vgl. 't Hebr. en de vulg. *si (n) gillatim*, elk hart in 't bijzonder en aldus allen. 2- Ps. 33, 15. 18. 21.

III.

 *Davids hart, een hart naar Gods Hart, een
waar koninklijk hart.*

Ja, een edel en waarlijk koninklijk hart was ongetwijfeld het hart van David. Wij zien het in de uitdrukking zijner edele gedachten, in zijne woorden, in zijne daden. Wij hooren het in de treffende, meer dan treffende, ons overheerschende akkoorden zijner liefelijke harp. Wij gevoelen het door een blik te werpen op zijn geheelen handel en wandel; ja, duidelijk, en misschien allerduidelijkst, door het vernemen der hartelijke zuchten van zijn leedwezen en berouw. En bezwaarlijk kon het ook anders, volgens het gansche plan en de wijze van uitvoering der goddelijke belofte. Immers; indien wij figuurlijk spreken mogen: toen de ster der Belofte achters Edens vijgenbosschen opging, verscheen zij aanstonds als eene koninklijke Ster. Een' koning kondigde zij van den beginne af aan; een' heerscher over de booze wereld, Satan en den dood. En heeft zij zich ook dikwerf in andere glansen of fonkelingen aan den mensch vertoond, de glans der koninklijke heerlijkheid straalde er toch altijd in door.

Adam hoorde, dat uit de vrouw een uitverkoren zaad (het was geen ander dan het toekomstige onder ons menschen verkeerende Hart Gods) komen, strijden, overwinnen, en zijn vijand den kop verpletten zou. Noë betuigde: het knechtschap van Kanaän, onderworpen aan Sem, en de heerschappij van

Japhet ook in Sems tenten wonende, uitgebreid en bestaande als een wezenlijk *koningrijk*. Balaäm zag de Ster uit Jakob voorttreden, en den nazaat van Jakob *heerschen*. Mozes zelf beloofde geen anderen uit het midden zijner broederen, dan een propheet, *naar wien een ieder moest hooren*. Zoo betaamde het ook werkelijk! De Koning der koningen mogt op ons aardrijk niet verschijnen, zonder zelf, onder ons, koning te zijn. Het rijk Gods, dat de eerste Adam verdorven had, moest natuurlijk weêr onder den vorm van een *rijk*, van een *koning*, van een Gods-rijk hersteld worden. Eindelijk; het Hart Gods, om het Hart der harten, met het stof dezer aarde omhuld, tot een waar middelpunt van alle harten aan te stellen, kon moeijelijk een ander, dan een konings-hart verkiezen.

Moest dan David geen koning zijn? Moest het hart, dat een der voornaamste voorafschaduwingen, dat het hart van een der voortreffelijkste voorloopers, voorvaders en voorbeelden van het toekomstige Gods-Hart wezen zou, niet al den adel en hoogheid van een koninklijk hart in zich omdragen?

Ja; Adam was de lieveling des Scheppers; en daarom was op zijn *hart* Gods oog, en hiermede Gods *Hart* gevestigd. Noë zou, als de tweede stamvader van het menschelijk geslacht, de reeds in den grond verdorven harten weder doen voortbloeijen op aarde; en deswege werd, om het offer zijns harten, het hart des menschen door de eindelooze Liefde verontschuldigd. Abraham was de *vriend* Gods; Izaak en Jakob vertegenwoordigen *na* en *met* hem de Belofte; en hierom werd Israëls God de God van deze drie geheeten. Mozes eindelijk ver-

tegenwoordigde *de vurige wet*; en derhalve werd voor zijn aanschijn en het gezigt des volks, ook het grootste en eerste der geboden, het gebod der *liefde zelf*, onder donder- en bliksemslagen verkondigd. Maar David? — Hij vertegenwoordigt in den nacht der oudheid, den toekomstigen *Koning*; even als zijn rijk het toekomstige Godsrijk vertegenwoordigt. Is het wonder, dat een koninklijk bloed door zijne aderen zal vloeijen? Was het niet noodig, dat zijn voorafbeeldend hart een koninklijk hart werd gemaakt?

Ja, meer. Het moest niet alleen een edel, een vorstelijk, het moest *een hart naar Gods hart* zijn, dat tot zulk eene verhevene bestemming werd geroepen en verkoren. God riep het hart van den vlugtenden Adam; en het keerde weder tot den Heer. Hij riep het hart van Noë; en het offerde zich zelf geheel; van Abraham, en het bood meer dan zich zelf; van Mozes, en het was tot alles bereid. Thans roept hij David, in de plaats van hen allen.

En werkelijk! Toen Saül, — en eenigszins gansch Israël door zijne overijde eischen, — den Heer het hart geweigerd had, toen sprak Samuël, (bijna zoo als de Heer eens tot Adam gesproken had), tot den verworpen en van zijn troon vervallen koning: „Gij hebt het gebod des Heeren, uws Gods, niet on-, derhouden. Daarom zal uw koninkrijk niet be-, staan. — Maar de Heer heeft zich *een man NAAR* „*ZIJN HART* gezocht, en hem heeft Hij bevolen Op-, perhoofd over zijn volk te zijn 1).

1) Kon. 13, 13. 14.

Treffend getuigenis! En welk een helder en stralend licht gaat daarover zoowel uit de natuur der zake, als uit de rollen des Nieuwen Verbonds, niet op! Toen God Adam, Noë, Abraham, Mozes zocht, heeft Hij altijd, wien Hij toeriep, gevonden. Een worger van beeren en leeuwen, een schoon en welgemaakt jongeling, een ervarene in het spreken en spelen, een liefelijke in Israëls gezangen, een hart, in één woord, *naar Gods Hart*, een spiegel van het *Hart Gods*, zoo als het eenmaal onder ons menschen zal komen, kan ook nu niet ontbreken. En wezenlijk! men heeft David onregt gedaan met de bewering, (omdat hij niet in alles zich onberispelijk gedroeg): dat door de uitdrukking en benaming van een *man naar Gods Hart*, al de verheven gunsten en voorregten, die wij aan David toekennen, niet worden beteekend 1).

Reeds in de gewijde liederen heeft de Heer zelf laten zingen: *Ik heb David, mijn dienaar, gevonden; en met mijne heilige olie hem gezalfd* 2). Maar door den mond des grooten Apostels heeft Hij verklaard: *Ik vond David, Jesse's zoon, den man naar mijn Hart, die al mijne begeerten zal volbrengen* 3); en dit woord, naar denzelfden Apostel: is *het getuigenis des Heeren*. Wie durft het weêrspreken?

Volgens Gods wenschen, naar Gods verlangen en begeerte, te denken, te handelen en te spreken, ziedaar dus ook werkelijk, waarin alleen het *gevormd*

1) Men wil er slechts in vinden: een man meer dan Saül *naar den zin* van God. Zie Niemeyer, Bijb. karakt. IV. p. 137.

2) Ps. 88, 21, 3) Act. 13, 22.

of *geschapen zijn naar Gods Hart* bestaan kan. *Ik zal een priester verwekken*, zegt God elders, *die getrouw is, en in alles VOLGENS MIJN HART zal handelen* 1). *Ik zal u herders geven*, belooft Hij nogmaals, *VOLGENS MIJN HART, welke u geleiden zullen in wetenschap en kennis* 2). Gelijk er dus priesters en herders door den Heer gezocht en gevonden worden *volgens Gods Hart*, zoo wenscht, en zoekt, en vindt Hij thans *naar datzelfde hart een koning*; en die *koning is David*. Maar neen, laat ons beter zeggen: David, als de man *naar het Hart des Heeren*, is niet alleen *koning*, hij is ook, als wij het geen priester noemen mogen in eigenlijken zin, toch in menig opzigt, den priester gelijk, een ware gezalfde des Heeren, en een Herder des volks. Als koning volgens Gods Hart, zal hij Gods volk beheerschen, naar Gods begeerten. Als Gods Gezalfde, zal hij Israël voorgaan in het goede, en *getrouw tot in den dood*, volgens het Hart Gods handelen; en dit niet alleen; maar hij zal bovendien, op het hoogste des Sions de *Verbonds-ark* plaatsen en den Koning der koningen, naast zijn eigen paleis, en meer dan hij zelf dit doet, over Israël doen heerschen. Als herder eindelijk zal hij het volk Gods geleiden op vruchtbare velden, het voeden met de zaligste leer, en ook in dit opzigt, zoowel als in elk ander, niet alleen de voorlooper, en voorvader, maar ook een toon- en voorbeeld van het eens als Herder, Priester en Koning te verwachten *Hart der harten* zijn.

1) 1 Kon. 2, 35 2) Jer. 8, 15.

IV.

David's hart, het vòórbeeld (de type of voorafbeelding) van het Hart van Christus.

Groote God! Heer en bewerker van alles wat met Israël, als beeld, en met ons, in werkelijkheid, geschiedt; wat moet er niet *in* David geweest zijn, om zulk eene gunst, van vòórbeeld en voorvader van Christus te wezen, ten minste niet geheel onwaardig te zijn! *In* hem, zeggen we; en wij denken, bij voorkeur, aan het reeds beschreven heilig, dichterlijk, koninklijk, en naar Gods Hart gevormde hart, hetgeen ook inwendig, op het Hart van Hem, die nog komen zal, gelijken moet. *In* hem; want het niterlijke is ligt te aanschouwen; en dat Israëls koning mede door zijn inwendig leven, door zijn handel en wandel, (zijn val blijft van zelfs buiten aanmerking), den toekomstigen *Heerscher over de menschen* 1) zal afbeelden en voorafschaduwten; dit heeft hij, buiten- en misschien meer dan zijn hartegaven, met al de andere voorafbeeldingen en voorbeduidfels in Israël gemeen; maar *in* zich zelve, in zijn binnenste, zijn hart, daarin heeft David iets gansch bijzonders, iets zeer voortreffelijks; en, — zoo als gehoord is, — hij moest het hebben. En waarom?

David! de naam zelf is een zegen; een harte-

1) 2 Kon. XXIII, 3.

naam. Hij beteekent: *Geliefde*. En de persoon? Hij is, gelijk wij vernomen hebben, de door God verkorene, de man *naar Gods Hart*; zoo als het uit den mond des Apostels luidde: een persoon, die den raad en den wil van God ten dienste stond 1). Wat kon dan anders *in* hem zijn, dan hetzelfde, — voor zoo verre het beeld het tegenbeeld wedergeeft, — *wat in Jesus Christus was?* Wat anders, dan hetgeen eenmaal, in het Hart der harten, bij voorkeur zal uitschitteren? hetzelfde, dat ook uiterlijk, in Davids lotgevallen, als in een spiegel, moet zichtbaar zijn?

Het is, in twee woorden, of liever in twee hoofdtrekken, die ò den eersten ò den tweeden David, als het ware, naar het leven afmalen: LIJDEN EN GLORIE.

Het is hier de plaats niet om na te gaan, langs welke wegen zoo wel die eerste als de tweede Godsheld, door het bitterst lijden in zijne heerlijkheid zal binnen treden; evenmin als het ons thans voegen zou, al de glorie te schilderen, welke den verkoren *Leeuw van Juda* een niet onwaardig beeld van den Eénig- en Eeuwiggeborenen deed zijn; 't is aan allen bekend, en staat met gloeiende kleuren op menige rol van het gewijd geschiedblad geteekend. Maar den geest, of liever, *het hart* van David, dit dienen wij bij uitstek te kennen; hierin, zooveel doenlijk, het voorafkomend beeld van het koninklijkste onder alle harten te zoeken en te aanschouwen.

1) Act. 13, 36.

En wat was dan wel het voortreffelijk Davids-harte, zoo wel in zijn bitterst lijden, als te midden van zijn hoogste glorie? Altijd, (helaas! de broosheid van het menschelijke hart hier niet mede gerekend, maar toch niet te vergeten); anders altijd, zoo veel van God komt, een getrouwe spiegel van het toekomstige Hart des Heeren.

Welke kenmerkende eigenschappen, welke hoofdingen zullen er dus bijzonderlijk in uitblinken? 't Is moeilijk zich bij zulk een rijkdom te beperken; maar moeten wij zulks bepalen? dan zeggen wij het liefste: *nederigheid*, *zachtmoedigheid* en *liefde*. In deze drie is alles opgesloten. *Nederigheid*, dat is tevens: offer, aanbidding en zich zelf vernederende liefde; maar alleen voor Hem, die de Schepper, de Heer, en de God van alle harten is. *Zachtmoedigheid*, dat is mede: geduld en medelijden ten aanzien van alle harten, die ons het leed berokkenen, of van diegenen, die zelven vol smarten zijn. *Liefde* eindelijk, vflammende, ja, *gloeijende kolen*, voor den Koning der koningen, die ginds Boven woont, en voor diens Vaders teêrgeliefde kinderen, die hier op aarde zijn.

Iets groots was het voorzeker voor den stillen herder uit Bethlehems velden, van achter de schapen te worden geroepen, om te verschijnen aan het hof des vorsten, te spelen op de trappen van diens troon, ja welhaast, als hem God heeft doen zalven, de kroon van dien verworpen koning op eigen hoofd te dragen; maar desondanks bleef David wat hij geweest was, eenvoudig en nederig van harte, en kon hij altijd met regt tot God zeggen, wat hij naar allen schijn eens gezongen heeft: *o Heer!*

mijn hart is niet verheven; en mijne oogen zijn niet hoog; ook heb ik niet gewandeld in te groote dingen, noch in te wonderlijke zaken, boven mij verheven 1). Zie! zoo komt eenmaal het Hart der harten, in het eigen Bethlehem, te midden van herders, zelf Herder, en het eerst door herders aanbeden, altijd een herderen-hart voor de zijnen in zijnen boezem dragend.

Roem- en glorievol was het voor Israëls koning zich van duizenden en duizenden te zien omringd; het rijk Jehova's te mogen uitbreiden, volgens de beloften van Mozes, van den Nijl af tot aan den Euphraat toe; te kunnen heerschen in den naam des Heeren over het geheele uitverkoren volk Gods; maar bij al dien roem en glorie vergeet de koning, in dit tweede Eden gelukkiger dan Adam, den Koning der koningen, zelfs bij de grootste plegtigheden, niet. *In den Heer zal zich ons hart verheugen*, zingt hij 2), en ik, *ik zal mij nog nederiger houden, dan ik thans*, (voor de Arke des Heeren dansende) *gedaan heb*, en *ik zal gering zijn in mijne oogen* 3) en voor den Heer vreugde bedrijven. — Zie! zoo zal dezelfde „ijver voor het hujs Gods den tweeden David vertceren;” zoo zal ook Hij, door de scharen gevolgd en als vorst vereerd, tot hen spreken: leert van mij, niet, dat, of omdat ik koning, maar *dat*, en *omdat ik nederig van harte ben*.

Maar hoe groot en hartverheffend moet het voor David geweest zijn, nog eer hij de kroon van Israël

1) Ps. 130, 1. Volgens de Vulgata *van David*.

2) Ps. 32, 21. 3) 2 Kon. 6, 22.

spande, te hooren zingen: „*Saül heeft duizenden verslagen, maar David tien duizenden;*” zoodra hij haar opzette, te zien: hoe alle vijanden voor hem wegstoven, als ware het voor de Bonds-ark, voor Jehova zelve, wiens glorie alleen al zijne hateren verplet; als hij eindelijk diezelfde kroon op het hoofd van Salomon plaatste, *in* en achter dezen dien anderen te mogen aanschouwen, *die meer dan Salomon is*, en in wien *zijn* koningrijk voor alle eeuwigheid zal duren! — En toch; wat denkt, wat gevoelt steeds zijn hart; op wien alleen stelt het zijne hope; tot wien bidt het met ootmoed? *Al stonden geheele legers tegen mij op, zoo zingt hij, mijn hart zal niet vreezen 1); de Heer is mijn beschermer. Op Hem hoopt mijn hart; en ik ben geholpen 2).* Want *den verdrukten van harte is de Heer nabij, en de ootmoedigen van geest redt Hij 3)* voortdurend! — O ware en waarachtige nederigheid, godsvrucht en wijsheid, welke ons desgelijks het Hart der harten leeren zal: *Wie zich verheft zal vernederd, en wie zich vernederd zal verheven worden; en uit de volheid des harten zal de mond spreken, en waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn.*

Dauids schat was ongetwijfeld meer *Jehova* zelf, dan *Jehova's* gunst. Maar ook, tot zulk eene gunst, verbonden met zooveel glorie, hoe zou hij er toe gekomen, hoe ingewijd kunnen zijn langs een anderen, dan den eenigen voor het hart der menschen daartoe vastbepaalden weg, — door het lijden? —

En waarlijk! hoe menige tranenvloed is aan dat

1) Ps. 26, 3. 2) Ps. 27, 7. 3) Ps. 33, 19.

hart ontperst, hoe veelvuldige verdrukkingen, — hij zegt het zelf 1), — heeft dat hart geleden, hoe vaak is het „beproefd, gelouterd, als verteerd door de beproevingen Gods 2), hoe dikwijls ontsteld, beangstigd, verslagen door den Heer, vooreer het naar waarheid zeggen kon: *mijn hart is bereid, o Heer! mijn hart is bereid!* 3) geheel bereid, om in alles uwen heiligen wil te volbrengen! Maar geduldig, vol overgeving aan den wil Gods, vol medelijden met de boozen zelve, dit was Davids hart altijd.

Saül vervolgt hem en zoekt hem te dooden; David bidt, gelijk de tweede David doen zal, en tracht zelfs wel te doen aan hen, die hem haten. Jonathas, de beste der vrienden, wordt hem door den dood ontrukkt; David weent, zoo als Jesus voor Lazarus' graf. Semeï lastert den verstooten koning; de zachtmoedige vorst wil evenmin het zwaard, als zijn Tegenbeeld het vuur des hemels gebruiken. Absalom, zijn eigen zoon, staat tegen hem op; ach! Absalom, roept hij, — zoo als *Jesus* tot den hem verradenden vriend, — *ach Absalom, mijn zoon! of ik voor u mogt sterven!* Zijn volk eindelijk, zijn geliefd en met weldaden overladen volk, verlaat, verstoot hem van zijn troon; hij smeekt, ook over *dat* volk, Gods zegen af, even zóó als het eenmaal op het kruis zal klinken: *Vader! vergeef het hun; want zij weten niet wat zij doen.*

O zekerlijk, voor dezen, voor den tweeden David in persoon, was het niet noodig zoovele vuurproeven

1) Ps. 24, 17. 2) Ps. 25, 2. 3) Ps. 56, 8.

te onderstaan. Maar voor ons was het noodig, dat Hij dit alles leed, *ut misericors fieret*; op dat wij zien konden, hoe Hij barmhartig is, en door eigen ervaring geworden is; hoe Hij zelf in alles beproefd, wat ons hart lijden kan, ook in alles ons tot troost en hulpe zal wezen; hoe Hij, door hetgeen Hij zelf geleden heeft, het moeilijke der gehoorzaamheid geleerd hebbende, 1) ons in alles zal kunnen en willen en moeten helpen. — En ook voor David was het noodig! Waarom? Omdat zijn hart zooveel mogelijk, reeds van toen aan, een getrouwe spiegel van het toekomstige Hart Gods moest wezen.

Moeten wij nu ook nog van Davids *liefde* spreken? — Ach neen! Smachtend was zijn hart, gelijk de van dorst kwijnende hinde naar de waterbronnen smacht; zuchtend en wegwijnend was het van begeerte naar de voorhoven des Heeren, naar den God zijns levens en zijner jubelende vreugde; rust vond het niet, tenzij in Hem, tot wien het zong: „Tot U spreekt mijn hart: U zoekt mijn oog; Uw aanschijn zoek ik immer!” Ontvlamd en ontgloeid was 2) het, zelfs bij de bloote gedachte aan de grootheid of liefde zijns Scheppers. Wij weten dit alles; maar des ondanks het schetsen, het afbeelden gelijk het van liefde gloeide, wie zou het kunnen?

En zijn Tegenbeeld? O, heeft er iets aan de *tijpen* en voorafbeeldsels der oudere heilsordering ontbroken; was er ééne zaak, voor hetgeen ik den spiegel *der toekomstige goederen* noemde, en hetgeen ik diens brandspiegel zou willen noemen, — was er één gloed

1) Hebr. V, 8.

2) Ps. 38, 4.

van het toekomende, dien hij vooraf niet heeft kunnen wedergeven in den Nacht des Voortijds, één glans, dien hij niet mogt voorafspiegelen in volle gelijkheid, — dan was het: *de liefde*. *De liefde!* dit was het zegel des Nieuwen Verbonds; dit was het wezen van *de wet der liefde*; dit was die wet zelve, God zelf, — de bron, het voorwerp, en het doel dier liefde — voor ons weggelegd. Welk waar en gelijkend beeld kon daarvan gegeven worden? — En wezenlijk! Vaderliefde, moederliefde, bruidegoms-liefde, is de liefde Gods in het Oude Verbond genoemd. Maar wat is dit alles met de werkelijkheid vergeleken? Wat is het, in vergelijking met dien goddelijken gloed, die eenmaal, niet meer alleen in den hemel, niet alleen in Seraphs, maar, in hooger en graad, in een menschen boezem en op ons aardrijk gedragen, de geheele wereld zal ontsteken en ontvlammen? — Doch laten wij het voor als nog niet wagen, een verderen blik op die Zonder zonnen te slaan. Bewonderen we veeleer Gods eindelooze wijsheid, die onder alle harten, een hart als dat van David wist uit te kiezen, om reeds van toen af, voor het sterfelijk oog, een straal zijner eeuwige vlammen te doen schitteren. Bewonderen we zijne liefde, die een *Geliefde naar zijn Hart* onder ons menschen uitzocht, om bereids lang te voren, een waar toon- en vóórbeeld van zijn ÉÉNIGE te zijn. Maar bewonderen we dan ook zijne goedheid, die zulk eenen *David* heeft uitverkoren, om niet alleen een voorlooper en voorafbeelding, maar zelfs bij uitstek, de koninklijke *voorvader* van den *mensch naar het Hart Gods bij uitnemendheid*, van het HART GODS zelf, (zoo als we van nu aan zeggen

mogen), van onzen aanstaanden Heer en Koning, — JESUS CHRISTUS, — te zijn.

V.

David de voorvader van den Christus.

Hier staan wij op nieuw voor een der *afgronden van de oordeelen Gods!* Adam viel; en het Paradijs werd gesloten. Het eerste koninklijke hart had immers, *met en in* het Hart Gods, alles verbeurd. Sinds werden er verscheidenen in de rei der verkorenen geroepen; maar in Israël, tot aan David, nog niemand, die te gelijk, eigenlijk gezegd, *koning* op deze aarde was. En evenwel moest er, vooral *als koning*, — zoo als wij straks gehoord hebben, — een *voorvader* van den *Messias* zijn. Uit Sem, uit Abraham, uit Jakob, uit Juda moet hij wezen. — Het is David.

Maar helaas! ook David valt. Ook Israëls eerste en grootste koning, [want de van God ontijdig GEËISCHETE, SAÛL, de ongehoorzame, wordt hier niet gerekend 1)], ook David weet bij droevig ervaren, hoe broos en alleronstandvastigst het hart des menschen is. Wat gaat er van de belofte worden?

Van Gods belofte? — Geen vreeze! Het woord

1) *Saül* beteekent: de *gevraagde*.

Gods is gegeven; en het Hart Gods is niet als het hart des menschen, dat het zoude veranderen; maar *de gedachten zijns harten blijen van geslachte tot geslachte* 1); en *mijne gedachten*, zegt Hij, *zijn niet uwe gedachten*, o mensch! *noch uwe wegen mijne wegen* 2).

O waarlijk! onnaspeurlijk verre zijn de wegen en wonderen des Heeren boven al de gedachten van ons hart verheven! Maar wat moet er dan ook in Davids hart zijn omgegaan, als hij zich zoo weinig waardig aanschouwde, en toch wist, toch geloofde, dat *hij-zelf* het bevoorregt hoofd van het in Gods Naam eerst op aarde en dan zelfs in den hemel regerend huis, zoude zijn? Immers. Het *volk*, waaruit *de blinkende morgenster*, de *Heerscher* der toekomstige eeuwen zou voortkomen, was sedert eeuwen aangeduid; en het was geen ander dan Davids volk. De *stam*, waaruit de Lang-verwachte zou voortspruiten, was even duidelijk door den stervenden aartsvader Jakob aangewezen; en het was geen andere dan Juda's, en deze wederom was Davids *stam*. Maar de familie, het huis, de persoon, *in* en *met* wien de koninklijke heerschappij beginnen zal, wordt nu aan David getoond; en het is geen ander dan David zelf, — naar de gedachte, den wensch en de uitspraak Gods.

Dichterlijke koning! hoe groot is voortaan uwe glorie! Hoe groot zal ook de omvang en diepte van uw voorafbeeldend en koninklijk harte zijn!

Heeft de Heer in zijne heiligheid aan iemand

1) Ps. 32, 11.

2) Is. 55, 8.

gezworen: „dat zijn zaad in eeuwigheid zal blijven; „dat zijn troon, gelijk de zon, voor zijn aanschijn, „en als de volle maan, bestendig zal wezen;” 1) het is aan *David*.

Is er voortaan sprake van „den dienaar Gods bij uitstek; van het hoofd des koninklijken huizes;” van hem, uit wiens vrucht der lendenen, de Heer, naar het vleesch, den Christus verwekken zal 2); het is van *David*.

Wordt de naam van dien toekomstigen koning, van dien *Herder* en vorst der *Herders* als met voorafbeeldende, ja, maar met de liefelijkste kleuren geteekend en beschreven: het is altijd *David* 3)!

„*En ik zelf*, — zoo spreekt de Heer, — *ik zal van het merg des verheven ceders nemen*, — en ik zal het planten: Ik zal een teederen (tak) van den top (van den besten) zijner scheuten afplukken, en die planten op een hoogen en verheven berg (op den *Sion*). Ja; op Israëls verheven gebergte zal ik dien planten, en hij zal loten voortbrengen, en vrucht dragen, en tot een heerlijken ceder zijn; en onder hem zullen wonen alle vogelen, en onder de schaduw zijner takken zal alle gevogelte zijn nest gaan bouwen 4).” — Kent gij dien ceder? —

Kunt gij aarzelen den hoofdtak, en als het merg van dien trotschen, vruchtbaren, onverderfelijken boom te noemen? Nog eens: o *David*, hoe groot is uwe glorie! En welk een goddelijk merg is het

1) Ps. 88, 36, 37. 2) Act. II, 30.

3) Ezech. 34, 23 en and. pl.

4) Ezech. 17, 22—23. Vgl. de *Vulgata*.

toekomende *Hart Gods* 1), hetgeen ongetwijfeld door de onverglijkelijke *Maria*, maar toch ook uit uwe *lendenen* en als uit *uw hart* zal komen! *de domo David, et e lumbis ejus*.

Is het wonder, dat van nu aan de voorafgaande Patriarchen, Adam, Noë, Abraham, ik zou bijna zeggen, vergeten, en David, als ware het in aller plaats, of ten minste bij uitstek geprezen wordt? —

Dat het Woord Gods uit een reine Maagd het menschelijke hart zal aannemen, wordt aan *David's huis* 2) verkondigd. Op *David's troon* zal de VREDEVORST zitten 3); in *David's tent* de getrouwe *Heerscher* rigten 4); voor, en over *David's huis* in eeuwigheid heerschen 5). Ja, zal de *Dienaar Gods* bij uitnemendheid, moet des VADERS, maar ook *David's zoon*, voortaan met een liefelijken en alles beteekenenden naam genoemd worden, dan heet Hij *David* 6). Het is, als of *David* zelf bleef leven, als of hij eenmaal wederkeeren, als of hij eeuwig in persoon heerschen zal. Nog meer. „Want te dien dage, spreekt Jehova — zal de Heer de bewoners van Jerusalem beschermen; en de zwakste uit hen zal alsdan (sterk zijn) *als David*; „EN DAVIDS HUIS? het zal wezen als EEN HUIS GODS, en als een engel des Heeren in hunne oogen;” zoo spreekt de Heer 7).

Waarlijk! het kan ons niet meer bevreemden, dat eenmaal het maagdelijk hart, hetwelk de reinste en getrouwste spiegel van *Gods Hart* wezen moet, zal

1) Zie A. Lap. 2) Is. 7, 13, 14. 3) Is. 9, 6, 7.
 4) Is. 16, 5. 5) Jer. 33, 17 enz.
 6) Zach. 12, 7 enz. 7) Zach. 12, 7, 8.

moeten bewezen worden uit *het huis Davids* te zijn. En hoe duidelijk klinkt nu tevens elke weêrgalm des Nieuwen Verbonds, die ons David noemt.

Daalt een der hoogste Geesten uit de gewesten des lichts bij Maria neder, hij zal aan de *Maagd* verkondigen: dat Gods Zoon *haar* zoon, maar tevens *de zoon* haars *Vaders* David wezen, en op *zijn* troon zal heerschen 1). Zullen de scharen zijn Hart bewonderen, als het den Satan verslaat, de blinden doet zien, de stommen doet spreken 2), maar toch nooit „het gekrookte riet verbreekt, of het rookend lemmet uitdooft 3);” zij zullen uitroepen vol verbazing: *Is dit niet de zoon van David?* Wil men zijn Hart treffen, en onfeilbaar verkrijgen hetgeen men verlangt: *Heer! zoon van David! ontferm u mijner* 4)! zal men bidden, *Jesus, Davids zoon, heb medelijden met ons!* zal men smeeken.

En wat zingt men Hem jubelend te gemoet, als Hij zachtmoedig Jerusalem binnen rijdt, en als de Langverwachte uit duizend monden wordt verwelkomd? Wat roepen de kinderen en zuigelingen in den Tempel, zoo als mede de eerste David voorspeld had? Wat zingt Hij zelf nog in het hemelsch Sion, te midden der Hosanna's en Alleluja's der Heiligen? *Hosanna! den zone Davids! Hosanna in den allerhoogsten! Hosanna Davids zoon* 5)! En dit zegt de Heilige, de Getrouwe, die den sleutel Davids heeft; die opent en niemand sluit; die sluit en niemand

1) Luc. 1, 32. 2) Mt. 15, 22 en volg.

3) Mt. 12, 20 en volg. 4) Mt. 15, 22.

5) Mt. 21, 9 en 15.

opent 1): Ik ben de wortel en het geslacht van David, — de blinkende morgenster 2)! —

En ook een der ouderlingen spreekt tot ons, zoo als tot den Apostel-prophcet des Nieuwen Testaments: *ween niet, zie! de leeuw uit de stam Juda's, de (koninklijke spruit uit den) wortel Davids heeft overwonnen 3)! —*

En Hij, die deze dingen getuigt, zegt ook thans: Ja, ik kom haastiglijk! — En wij antwoorden, even als Joannes: Amen! — kom! Heere Jesus 4)! —

Doch neen! die ure is nog niet gekomen! De wet der voorafschaduwing duurt voort, het voorhangsel voor het *Heilige der Heiligen* hangt nog altijd ongescheurd; en het heerlijke en wonderlijke, hetgeen we thans in het *Oude Heilige* aanschouwen, het is nog niet het *HART GODS zelf*, het is alleen dezelfde *David*, de goddelijke ziener, en *de propheet van het Hart Gods*, dat komen zal.

VI.

David de propheet van het Hart Gods.

Gelukkig Sion! hoe dikwijls en hoe liefelijk hebben uwe heilige kruinen van de hartroerendste

1) Ap. 3, 7.

2) Apoc. 22, 16.

3) Apoc. 5, 5.

4) Apoc. 22, 20.

tooncn des gelukkigsten aller dichters weêrklonken! —

En hoe mogt het ook anders?

Adam had de Belofte van het *Hart Gods* ontvangen, en de doornen, in zijn hart geslagen, herinnerden hem voortdurend, dat er een Verlosser komen moest. Door Noë was Gods Hart „vertroost”, en erlangde het, — naar den mensch gesproken, — nieuwe hoop, van het menschelijk hart op eene vernieuwde aarde ten spoedigste bereid te zullen vinden. Abraham werd „*Gods vriend*,” Jakob „*Gods dienaar*,” Mozes de geleider van zijn uitverkoren volk; vele anderen, zoo mannen, als vrouwen, werden helden of heldinnen, die voor het Hart Gods spraken, zwoegden, streden, en het meer en meer, in zijne wondervolle werken, als ware het zichtbaar voor het sterfelijk oog deden worden. Maar een herder, koning, zanger, dichter en propheet, zoo als David, had het Hart Gods tot nu toe niet gevonden.

Ook was de tijd gekomen, waarop de eerste beeldspraak allengs zou verdwijnen. De ster was opgegaan, die een duidelijker beeld der *blinkende Morgenster* wezen moest; de *wortel* vast genoeg geschoten, uit welks edelen Tak de goddelijke *Bloem*, het *Hart Gods* zou ontspruiten.

Wie kon dan ook beter, dan het voorbeeld des Leeuws uit Juda's stam, het eenige Hart *als het hart des leeuws* bezingen? Wie was geschikter, om den kring, en als de deur van een nieuw tijdperk te ontsluiten, dan hij, wiens Na- en Tegenbeeld niet alleen *opent en niemand sluit, sluit, en niemand opent*, maar ook Herder, Koning, Leeraar en Pro-

phheet, meer dan David zal zijn? Wie in één woord, zou ons helderder, treffender, gloeiender het *Hart Gods*, zoo als het komen moet, hebben *kunnen* teekenen, dan zijn eigen voorlooper, voorvader, voorbeeld niet alleen, maar de man *naar zijn Hart* gevormd, wiens naam Hij dragen, wiens kroon Hij spannen, wiens rijk Hij in eeuwigheid bezitten zal?

O hart naar Gods Hart! grijp dan de harpe, en zing ons in uwe hartroerende akkoorden, hetgeen ge van het Hart Gods weten moogt! Wij gelooven het gaarne: *uw mond zal*, als die van alle zangers des Heeren, *hooge wijsheid spreken; en wat opwelt uit uw hart zal loutere wetenschap zijn* 1). Hoe klaar hebt gij zelf het uitgedrukt in uwen zwanenzang op aarde! Hoe treffend bezongen!

„David, de zoon van Isaï zegt: de man, wien „het vastgesteld is van den *Gezalfde* van Jakobs „God, de uitmuntende Psalmzanger in Israël zegt: „De Geest des Heeren heeft door mij gesproken, „en zijn woord (wordt u bekend) door mijnen „mond. De God van Israël heeft tot mij gezegd, „de sterke Israëls heeft gesproken: Een heerscher „over de menschen, een regtvaardige, een Heer- „scher in de vreeze Gods: — (Hij zal u zijn) — „gelijk het licht des dageraads, wanneer de zon „opgaat des morgens, zonder wolken, schittert; en „gelijk de grasscheutjes door den regen uit de aarde „voortkomen 2).”

Zoo is het! goddelijk *Licht*, en bevruchtende

1) Ps. 48, 2 en volg.

2) 2 Kon. 23, 1—4.

daar! ziedaar de gave der Verlossing, naar waarheid geteekend! *Vol waarheid en genade*, antwoordt dan ook de Adelaar des Nieuwen Verbonds 1), en verwijst ons, met den grooten Apostel 2), naar de vroegere liederen van den gekroonden zanger terug.

En zal Hij ons daar alleen van Gods Hart, als van den zetel en de bron der liefde spreken? Dit ware weinig! en hoe vaak reeds herzongen! Neen! hij zingt veeleer het godmenschelijke Hart zelf, het Hart Gods in een menschelijk ligchaam wonend, èn in zijn wezen, èn in zijn lijden, èn in zijne vreugde, èn in zijne glorie! Vernemen wij eenige en het liefst de voornaamste zijner heilige akkoorden! — „O Heer!” zoo heft hij biddend aan:

„O Heer! mijn God! hoe ontelbaar hebt gij uwe wonderdaden gemaakt! en in uwe gedachten is „niemand aan U gelijk! — Ik verkondig ze en „(wil ze) uitspreken: (maar) zij zijn te groot, te „veel om op te tellen!”

En *als nu Gods Gezalfde de wereld intreedt*, zegt de Apostel 3), dan roept hij uit, met den koninklijken propheet:

„Slagtoffer en spijsoffer hebt gij niet gewild: „maar mijne ooren hebt gij wèl toebereid. Brand- „offer en zondoffer eischt gij niet; toen heb ik „gesproken: Zie! ik kom! Aan het hoofd des boeks „is van mij geschreven: dat ik uwen wil zou vol- „brengen: Mijn God! dit is mijn lust! en uwe wet „is IN HET MIDDEN VAN MIJN HART 4).”

1) Jo. 1.

2) Hebr. 10, 5.

3) Hebr. X.

4) Ps. 39, 6—9.

Herkent gij David niet, die voortdurend de heilige wet Gods *in het midden van elk hart des braven wil?* — Erken dan tevens het Hart zijns Tegenbeelds, reeds met dien enkelen trek, van af Bethlehem's kribbe, geteekend!

Slagtoffer voor het groot geheim des konings, *spijsoffer* in het geheim des Harten, *brandoffer* door de eindeloze liefde, *zondoffer* voor het hart der menschen; ziedaar wat God vraagt. Maar dit alles, niet zóó, als het tot nu toe geweest is „in het bloed van stieren, en bokken,” maar zoo als het eenmaal wezen zal, in het eigen harte-bloed van *Jesus*, — ziedaar, als in een hoofdtrek, het Hart Gods, dat komen moet, geschilderd!

En op welk tijdstip zal dit bepaaldelijk plaats vinden? Waar zal dat offer bij voorkeur geplengd worden? Voortdurend, overal, ten allen tijde: in de kribbe, aan de kolom, op het kruis!

En welk is het kort begrip, waarin alles wordt zamengevat? Wat vormt het wezen der gansche geheimenis, *in de rol des boeks 1)*, *als de plicht* en het werk des Messias *opgeteekend?* HET HART! Gods *welbehagen te volbrengen* van den stal uit tot op Golgotha's kruis; altijd *zijn lust* te vinden in het volvoeren van het gebod des Vaders: overal Gods *wet* te hebben gegrift *in het binnenste van zijn Hart.* —

Treffende voorspelling! die dan ook naar de letter vervuld zal worden. Spijze en drank zal het, als het ware, voor den Messias zijn, Gods wil te doen; van af het *broodhuis* (Bethlehem) tot in

1) Ps. I. c. vs. 8, naar ²t Hebr.

de Paaschzaal op den Sion, en nog verder, zal Hij even als David, niet alleen Gods *gerechtigheid niet in zijn Hart verbergen*, 1) maar *openlijk Gods trouw en heil en gunst vermelden*; en gelijk het eerst te zijner glorie, op den Thabor, zal klinken uit den mond des Vaders: „*Deze is mijn welbeminde zoon: HOORT NAAR HEM* 2);” zoo zal het wederzijds, uit de diepte des Cedrons en uit Gethsemane opgaan: „*Vader! niet wat ik wil; maar uw wil geschiede!*” — Want: *de wet Gods is midden in zijn Hart!* —

En welke was dan die wet, dat Godsgebod, voor hetgeen de hoofdzaak aangaat?

O Hart mijns Gods! wie kon het verwachten? En hoe waar kunnen wij ook hier zeggen in een diepsten zin; „dat het nooit in het hart des menschen is opgekomen, wat de Heer bereid heeft „voor hen, die Hem beminnen?”

Welk was dat bevel? —

Ach! tusschen de distelen en doornen, voor het gesloten Paradijs, hadden wij het voorzien; maar in *Ephrata*, het *vruchtbaar Broodhuis*, niet meer. Op *Sinaï*, tusschen de ratelende donder-en bliksemslagen, hadden wij het verwacht, maar op den Thabor niet. En toch klinkt het ook op *Bethlehems velden*: „*vrede op aarde aan de menschen,*” ja, maar: „*Eere aan God in den allerhoogsten!*” — en die eere, zij zou niet anders dan door Gods Harte-bloed herkocht worden. En toch luidde het ook op den Thabor: *zijn uitgang, dien Hij volbrengen zou in Jerusaleem* 3); en die uitgang was geen andere, dan

1) T. a. pl. vs. 11. 2) Luc. 9, 35. 3) Luc. 9, 31.

het smartelijk *breken zijns Harten* op Golgotha, op het kruis.

Kon *David* iets anders dan *Mozes* en *Elias*, kon de heerschende koning iets anders dan de wet en de profeten verwachten, aanschouwen, voorspellen?

Verplaatsen wij ons, een oogenblik, met den zanger Gods op den Sion; zien we van daar, 1000 jaren te voren, met hem naar Golgotha uit; hooren we, voor de eerste maal in de *H. Schrift*, den Schepper zelven, zonder bloemspreukige woorden, van het door Hem aan te nemen menschelijk harte spreken! Wat leeren we?

Even buiten Jerusalem, op een naakte rots, aan den openbaren weg, staat een schandpaal, zoo als voor moordenaars wordt opgericht, — een kruis. Zijn voet, en als ware het de wortel, staat geplant in *onze* aarde; maar zijne armen strekken zich uit naar het Noorden en naar het Zuiden, als om het gansche aardrijk te omhelzen; en zijn top rijst smee-kend naar de wolken, naar den hemel. Maar die hemel! ach! hoe somber ziet hij heden uit! hoe drukt hij loodzwaar, juist ten tijde van het plegtig Paaschfeest, op onze aarde! De zon weigert haar licht; de sterren schijnen in een purperen gloed, als schreiende Seraphs, boven de heilige stad; de gansche natuur blijkt met een rouwfloers omhangen; en waarlijk! men moet oogen, als die van David hebben, om te zien, en aan dat schandhout op Calvarië nog te herkennen, — Wien? — Israëls koning, Jehova's en Davids zoon, — ja; waaren waarachtiglijk: *het Hart Gods en des menschen*.

En verg nu niet van den hartelijksten dichter, dat hij u het treffendst tafereel ter wereld zonder

de hartroerendste en hartverheffendste akkoorden
bezinge! „Mijn God! Mijn God!” — zoo klinkt
hem van Golgotha, uit de volheid des Harten, en
uit den eigen mond zijns Tegenbeelds te gemoet:

Mijn God! Mijn God! Wat hebt Gij mij verlaten?

Ik roep des daags, en Gij verhoort mij niet!

Des nachts, en 'k vind geen rust!

En toch woont Gij in 't Heilige, —

Israëls lof!

(Zie)! Als een worm, zoo ben ik thans, geen
(man meer!

Al die mij zien bespotten mij;

En spreken met de lippen, schudden 't hoofd;

En zeggen: „Op God heeft hij gehoopt! God
(redde hem!

God moog' hem nu verlossen, wijl Hij welgeval-
(len aan hem heeft!

(Ja, Heer)! Gij zijt mijn hoop!... Gij zijt mijn God!..

Verlaat mij niet... nu er geen helper is!..

('t Zijn kalveren, woeste dieren, leeuwen,

Die om mij brullen, zoekend' te verscheuren;

En ik! uw lieveling, uw éénige, uw eeuwig wel-
(behagen)!

Als water ben ik uitgestort,

En al mijn beenderen zijn uit een gerukt;

(En 't HART)? Mijn HART is als wegs meltend
(was,

In 't midden van mijn boezem!

Ja! al mijn kracht is, als een potscherf, uitgedroogd;

En mijne tong aan mijn gehemelt klevend;

En in het stof des doods hebt Gij me, o Heer,
(gevoerd;

Mijn handen en mijn voeten hebben zij doorboord;

En al mijn beenderen geteld; —

(En zij? de boozen, als zoovele gruwbre honden), —

Zij zien het aan, en spottend naar mij op! — 1)

Wie kon het verwachten? — Maar wie ook, zoo

het toch wezen moest, wie vermogt het levendiger dan David te teekenen en te kleuren?

God zelf zal komen! Hij zal als mensch onder ons menschen verkeerem; een menschelijk hart in eens Godmensen boezem doen kloppen; in dat God-menschelijk Hart het vuur der Godheid doen branden; en zijn verwachting? is smaad en verstooting, bespottung en verguizing, foltering en dood! Wie had het vermoed? — Maar wie kan dus ook hier, vooral op het kruis, de hoogte, lengte, breedte en diepte der eindelooze ontfermingen van Gods Hart peilen en meten?

Het Hart Gods wilde eenmaal juichen, ons te hebben welgedaan; en het menschelijk hart doet het beven van angst en schrik. Voor ons menschen-hart wordt dit goddelijke beloofd, voorafgebeeld, gevormd, geslagtofferd, en geschonken, gansch en al; en het hart der menschen zal het eenmaal verstooten, en met smarten verzadigen. Ja; de liefde van dat God-menschelijk Hart, — niet voor zijne vrienden, — dit ware het hoogste niet, maar voor zijne vijanden, — zal zóó verre gaan, dat noch Cherub noch Seraph het kan volgen, en besseffen; en des ondanks zal dit Hart, heilig door de heiligheid Gods, magtig door de Almagt Gods, worden afgemat, ja, als uitgeput, en ontmoedigd,

1) Ps XXI.

door een overmaat van pijnen, en door geheel naamlooze smarten. Zie! gelijk het water, dat wordt uitgestort, uit één vloeit; zoo stroomt, door angst en kommer, alle kracht en sterkte uit Hem weg. En even als het was in den oven smelt, zoo wordt dit goddelijk Hart in het gloeiendst vuur der kwellingen, als het ware, vloeijend.

En meen nu niet, o menschelijk hart! dat dit het hoogste der smarten, denk vooral niet, dat het ooit zonder, of niet om uwe schuld en toedoen zou zijn. — Integendeel! De laatste bede uit des Mesias' mond: *Vader! in uwe handen beveel ik mijnen geest* 1), de laatste zucht uit het goddelijk Harte heeft te naauwernood over Golgotha geklonken, of de koninklijke propheet en zanger hoort Hem verder klagen (zoo als wij reeds vroeger vernomen hebben): Ach! wat vlugten verre van mij, allen die mij zagen! Hoe word ik vergeten *uit elks harte*, als een doode 2)!

En waarom dan, o Heer, o goddelijk Hart, dat toch voor ons kwam lijden?

„Om U, — o Heer der krachten! — zoo heeft Hij reeds vroeger geklaagd en gebeden, — „om U — ben ik vreemd geworden aan mijne broeders, en een onbekende voor de zonen *mijner moeder*. En zulks, *dewijl de ijver* voor uw huis mij verteerd heeft; en de versmadingen der u versmadenden op *mij zijn gevallen*. O zie dan toe! mijn Vader! Want voor uw aanschijn zijn allen, die mij benaauwen.

1) Ps. 30, 6 en Luc. 23, 46.

2) T. a. pl. Ps. 30, 12, 13.

En mijn Hart, 't verwachtte slechts *versmading en ellende*. En in al die smarten, wachtte ik op éénen, die mededoogen met mij zou hebben, en er was niemand; *op een vertrooster, en ik vond er geen*. Integendeel. *Gal gaven ze mij tot spijze; en in mijnen dorst drenkten ze mij met edik.* 1)''

Is het duidelijk? Het goddelijke Hart zal ontsteld en beangstigd worden tot den dood toe 2); en het bidt om hulpe en zoekt een hart, dat door medelijden met Hem worde bewogen; — en Hij vindt het niet. Zijne tong kleeft van dorst en droogte aan zijn gehemelte, en zijn Hart stamelt brekend nog het ééne woord: *Mij dorst!* en met bittere gal worden mond en Hart gelescht. Smaad en verguizing is het eenige, wat Gods Hart verwacht; en Het wordt er mede vervuld en verzadigd tot stervens toe. En dan nog! „*Indien mijn vijand* „mij gevloekt had, ik zou het zekerlijk verdragen „hebben, en zoo iemand, die mij haatte, zoo trotschelijk over mij gesproken had; misschien had „ik mij voor hem verborgen. Maar gij, o mensch, „die met mij eens van zinne waart! mijn leidsman! „mijn bekende! die te zamen met mij zoete spijzen „naamt; terwijl wij, één van *harte*, in het huis „Gods wandelden! 3)'' Wie kan dit verduren?

Gij alleen! o Goddelijk Hart! gij kunt, gij zult het kunnen, als eenmaal ons nietig hart tot U moet getrokken worden, op het kruis! En zult ge dan ook eens, in later dagen, zeggen en klagen: „dat meer grievend en folterend voor uw minnend Harte

1) Ps 68, 9. 21 volg. 2) Ps. 54, 5. 3) Ps. 54. 13-15.

de koelheid en koudheid van de harten der menschen zijn, dan al de smarten uws lijdens 1);” Gij zult ook die heffe des kelks niet weigeren, indien maar weêr andere harten zooveel te warmer voor U willen kloppen! En deze vreugde, die triomf zal aan uw Hart niet ontbreken. Dezelfde David, die uw lijden voorspelde, heeft ook uwe heerlijkheid vooraf verkondigd. Dezelfde zanger, die het dal der schaduwe des doods, waar door Ge heen moet gaan, heeft geteekend, heeft niet minder uwen Olijfberg, uwen Thabor, uw eeuwige Sion geschilderd.

„David, — zoo zou eens eene stem op den Moria klinken, — en thans heeft zij geklonken; — David is gestorven, — laat het mij stoutmoedig zeggen, — en hij is begraven; en zijn graf is tot op dezen dag, nabij ons. Derhalve, — daar hij een propheet was, en wist, dat God hem met een eed had gezworen, dat de vrucht uit zijne lendenen op zijn troon zoude zitten, — daarom heeft hij vooruitziende gesproken van de verrijzenis van den CHRISTUS: dat Hij noch in de onderwereld gebleven, noch, naar zijn vleesch, het verderf is onderworpen... Ook is David niet opgeklommen ten hemel; maar toch zegt hij zelf: De Heer heeft tot mijnen Heer gesproken: zit aan mijne rechterhand; tot dat ik uwe vijanden stelle tot een voetbank uwer voeten 1).”

1) Jesus tot de gelukzalige Marg. 2) Hand. II, 29-35.

Ziedaar de vervulling, en een onwraakbaar getuige! Maar wilt gij hetzelfde uit Davids mond vernemen? „o *Heere* — zoo roept hij uit, — *in uwe sterkte zal zich de Koning verheugen, en over uw heil zal Hij zich verblijden, boven mate!* De begeerte van zijn HART hebt gij hem gegeven; en de bede zijner lippen niet onverhoord gelaten. Want Gij kwaamt hem voor met de zegeningen (aller) zoetheid; steldet op zijn hoofd eene kroon van het kostbaarst gesteente. Het leven vroeg Hij van U; en gij gaaft hem lengte van dagen in eeuwigheid, en in alle eeuwen der eeuwen 1)!”

En hoeveel duidelijker spreekt nog bij David de Messias zelf. „Ja, roept hij daar juichend en zegevierend uit, — omdat de Heer aan mijn regterhand is, en ik niet wankel, *daarom is mijn Hart verblijd, en juicht mijne tong; ja, rust ook mijn vleesch in hope. Gij toch, o Heer! Gij zult mijne ziel in de onderwereld niet laten; noch uwen Heilige het verderf laten schouwen. Neen! Gij doet mij de paden des levens kennen; Gij zult mij verzadigen met vreugde bij uw aanschijn: eeuwigdurende geneugten zijn in uwe regterhand 2).*”

Treffende prophetie! en overheerlijk loon voor die zee van smarten, te doorwaden door het beloofde Hart Gods! *Lijden* moet het; maar *zegepralen* niet minder. De donkere poort, die in zijne heerlijkheid binnen leidt, moet het doorgaan; maar aan het einde des wegs schittert reeds eene goddelijke kroon. Uit den lijden- en smarten-*stroom*, op den

1) Ps. 20, 2—5.

2) Ps. 15, 9—11.

weg, *zal het drinken*; maar daarom *verheft Hij het hoofd*. Het kruis, in één woord, zal het doen breken, sterven, maar dan ook kroonen met glorie.

Te vergeefs zal dan *het hart der boozen* tegen den Gezalfde des Heeren *zich lasterens-stof verzamelen*! Te vergeefs zullen zijne hateren hem veinzend bezoeken, en uitroepen; Ha! *Hij die daar ligt, staat niet weder op* 1)! Het *Hart Gods* rust in vrede. *Zijn graf zelf zal heerlijk zijn* 2), en eenmaal opgestaan, zegevierend over hel en dood, zal Hij den Naam des Heeren verkondigen in volle gemeente; zal Hij bovendien de armen spijzen, dat zij verzadigd worden, (geheimzinnige belofte)! en zullen *in en met en door Hem*, allen die den Heer zoeken Hem lofzingen en prijzen; en aldus ook *hunne HARTEN leven voor altijd en eeuwig* 3). — Zoo wordt het *Hart Gods* de bron en het middelpunt van het *leven der harten*, even als het hart in den mensch, „de springbronnen des levens” bevat. —

Hebben wij te veel gezegd, Christelijk hart! als we David den Propheet van het *Hart Gods* noemden? En hoe heerlijk zou het gansche beeld, in eenige hoofdtrekken voorgesteld, nog zijn op te kleuren! Doch waar zouden wij eindigen? —

Davids geschiedenis (wij spreken in 't algemeen, en laten natuurlijk Davids val buiten betrachtig) de geheele geschiedenis van David, is de geschiedenis van den CHRISTUS. Reeds in zijn persoon toont hij geheel het beeld van hetgeen eenmaal in

1) Ps. 40 (vgl. den Hebr. tekst).

2) Is. 11, 10.

3) Ps. 21, 23—27.

wezen en werkelijkheid komen zal. Maar zijn hart, — indien ik mij aldus mag uitdrukken, — 't is als 't ware de getrouwe afbeelding van het GODS HART zelf, in een wèl zwakken, ja, maar toch getrouwen spiegel beschouwd; en de schildering van het HART GODS met al wat daarop betrekking heeft, is veeligt nergens klaarder en liefelijker, dan door David vervaardigd.

Micheas moge nader de plaats van des Messias geboorte bepalen, en ons leeren: hoe Hij, „wiens uitgangen van den beginne, en van de dagen der eeuwigheid zijn 1), uit Bethlehem zal voortreden;” het is om Davids wille dat *Ephrata*, dat is Bethlehem, wordt verkozen.

Isaïas moge juichen: dat de Lang-verwachte uit eene maagd geboren 2), de Wonderbare, Raadgever, God, de Sterke, de Vader der toekomstige eeuw, de Vorst des vredes 3) zal genoemd worden en zijn; David is niet minder een evangelist der toekomst dan hij, en heeft, ja, nog duidelijker op GODS HART gewezen met dien éénen trek; *Jehova's zoon*, uit God geboren, is *Gods Gezalfde* 4)! en; als zijn eigen geliefden zoon, nog *vóór den dageraad*, heeft Hij Hem uit zijnen schoot geteeld 5). —

In één woord. Mozes en al de Propheten hebben van den Lang-wachte, en mede dikwijls van diens *Hart* gesproken; maar zoo als Israëls eerste en dapperste koning, deed het zekerlijk vóór hem niet één, en veelligt na hem niemand.

1) Mich. 5, 2. 2) Is. 7, 14. 3) Is. 9, 6.

4) Ps. 2, vs. 2 en 7.

5) Ps. 109. Vulgata, zie hierover *Kaulen*.

Wat was er ook *in*, of wat is er ooit *uit* Davids hart gevloeid, hetgeen niet even liefelijk als klaar, in beeld of in letterlijken zin, van het Hart der harten gesproken heeft? Is er wel ééne kwetsbare plek in Davids hart gevonden, die niet gedeerd, of niet even naauwkeurig, in zijn na-en Tegenbeeld, gewond is geworden? Is er één gevoel, — de zaak in 't algemeen genomen, — hetwelk in den koning der harten, en niet vooraf in zijn sprekend toonbeeld heeft geheerscht? Zijn er roerender toonen, dan door den koninklijken voorlooper, met betrekking tot zijns hartengelijke, aan het diepst en innigst hartsgevoel ontweld? Is er één treffend feit, van Davids herdersleven af tot op de overvoering der Arke naar den Sion, ja tot de krooning van Salomon toe, hetwelk niet eenigzins èn Davids hart, zoo als het zulks als voorafbeeldsel toonen moest, èn het toekomstige *Hart Gods* òf in zijn nederige verschijning, òf in zijn smartvol lijden, òf in zijn eindelijke zegepraal schetst?

Waarlijk! Men heeft David mogen noemen: „een der koningsterren in het geestelijk sterrenbeeld, dat zich rondom *de zon der gerechtigheid* schaart;” maar ik zou hem toch liever noemen: één der koningsharten onder al de heiligste en volmaakste harten der menschen, waarvan het Hart Gods de verlichtende en verwarmende zon, en als het wezenlijk *hoofd- en middelpunt is.

En ik zou nog meer willen zeggen; hetgeen overigens uit hetzelfde voortvloeit.

Niet alleen toch was David een bevoorregt dichter, voorbeeld, voorlooper, voorbode en propheet van het toekomstige Hart des Heeren, en mede hierom

een „man naar Gods Hart;” maar ook, — wat ons het meest moet verwonderen, — het Hart Gods zelf, zoo als het eens komen, en naar het vleesch het Hart van den zoon Davids zal wezen, zal eenigermate „een Hart naar het hart van David,” dat is: lijdend, geduldig, zachtmoedig, en in vele opzichten, hoewel eindeloos volmaakter, gelijkvormig aan het Hart van David zijn.

VII.

Het toekomstige Hart Gods op velerlei wijzen in de eigenschappen van Davids hart geteekend.

Het Hart Gods, dat komen moet, zoo veel doenlijk en betamend aan het hart van David gelijk of gelijkvormig: ziedaar ongetwijfeld eene uitdrukking, die velen bevreemden, en misschien bij den eersten aanblik verwonderen zal. En evenwel ligt ook hierin eene waarheid, welke wij niet mogen voorbijzien, en die ons vaak, reeds in den nacht des voortijds, de reinste en liefderijkste glansen van het verwachte en lang voorspeeld Hart Gods laat aanschouwen.

En inderdaad! Het „merg des Ceders, 1) „[de leedere hoofdtak aan den prachtigsten boom uit Israël ontnomen], het mogt wel niet te veel ver-

1) Ezech. 17. 22 zie boven.

schillen van de eigen plant, waaraan het ontleend van den „wortel en het geslacht Davids,” dat het ook zelf is. Het is waar: „er zal eens een twijgje uit Jesse's wortel ontspruiten, en eene bloem uit zijn wortel opbloeijen; en op *Hem* zal de Geest des Heeren bij uitnemendheid rusten 1). Maar die eigen Geest had immers eenigerwijze ook op den tronk en wortel gerust, en bereids, — om eens al het gezegde op die wijs zamen te vatten, — daarin eenigermate en de sappen en de kleuren nederlegd, welke eenmaal de bloem zelve bij uitnemendheid zoude doen tieren en schitteren. Mogt overigens, om naar den mensch te spreken, de bloem wel volkomen verschillend van den tronk en den wortel zijn? — God wilde het ten minste niet.

Verlangt gij, als in een paar tafereelen, de gansche overeenkomst tusschen het beloofde en het reeds geschonken voorafbeeldend hart te aanschouwen? — Let op de bijzondere omstandigheden van Davids *leven* en op zijne *liederen*.

Wat toont zijn leven? — Vraag het vooreerst aan de grot van Odollam en Engaddi; aan de woestijnen Ziph en Pharan! David wordt gehaat, verstooten, vervolgd, en zwerft rond als een rusteloze *vogel*; om op die wijs gevormd, en, om het zoo uit te drukken, gezalfd en ingewijd te worden door het lijden en strijden, vooraleer hij de koningskroon dragen, en voor den Heer zegevieren mag. Maak zelf de toepassing op het Hart des Toekomenden, dat even als zijn *voorbeeld* zijnen vijanden vergeven,

1) Is. 11, 1—2.

zijne vrienden beweenen, en nooit anders, dan door het kwaad met goed te vergelden, zich zelve voldoen en wreken zal.

David, als koning, wordt door zijn eigen volk verstooten. Het Hart Gods zal hetzelfde lot ondergaan.

David wordt door zijn boezemvriend verlaten en verraden. Het goddelijk Hart van zijn navolger en zoon, zal in één zijner bevoorregte Twaalven, zijn Achitophel vinden.

En is niet in deze, en in zoovele andere omstandigheden van Davids leven, — te lang om nu op te sommen, — met waarlijk treffend te onderscheiden trekken en kleuren, het Hart van den Messias geteekend? Zal niet mede uit dien hoofde het Rijk des Toekomstigen *Heerschers* „gezegend” en hoogst gelukkig heeten, omdat het, als het ware, de voortzetting van het rijk Davids, een 'Tegenbeeld van het aantrekkelijkst voorbeeld, en bij nitstek, een rijk des harten zal zijn? — Let anders op Davids *liederen*, zoo gij u nog krachtiger overtuigen wilt!

De zichtbare en meer uitwendige geschiedenis van het Hart der harten zullen wij later vernemen. Onbekend is het ons niet, hoe de pennen, in het hartebloed des Geslagtofferden gedoopt, eene kracht zullen hebben, welke de Evangelisten der toekomende goederen niet hebben konden. Maar zien wij des ondanks, vooral in Davids gezangen, den Godmensch niet in het Hart? Is de gansche innerlijke gesteldheid van *Jesus'* gemoed, niet dikwijls omstandiger, uitvoeriger, treffender alhier geschilderd, dan in het Nieuw Verbond?

Schoon en overbeterlijk is ongetwijfeld ('t zij een

voorbeeld) het verhaal der Evangelisten met betrekking tot Golgotha: *en aldaar hebben zij hem gekruisigd*. Maar hooren wij niet gaarne, uit Davids mond, de gansche reeks van gewaarwordingen en gevoelens uit het Hart des lijdenden Messias over Golgotha klinken? — En niet anders behoeven wij te oordeelen over al het overige, waarvan wij hierboven eenige klanken mededeelden. Want werkelijk; wij mogen het met reden en gerust zeggen: *den mensch met engelen-vleugelen*, die des MESSIAS afkomst vermeldt, den *leeuw in de woestijn*, die met den bevoorregten Voorlooper aanvangt, den *stier* des offers, die met Zacharias, priester des Ouden Verbonds, zijn aanhef maakt, ja zelfs den *Adelaar* des Nieuwen Verbonds, die tot in de diepte der Godheid doordringt, wij vinden alles in David weder. En hoe vinden wij het? Zóó voortreffelijk, dat wij David met reden den dichter des harten noemden. Zóó duidelijk dat er niet één hoofdtrek aan het grondbeeld, of omgekeerd in het Tegenbeeld met betrekking tot het vòórbeeld ontbreekt. Want hetzij David zijn eigen toestand beschrijft, waarin hij het beeld van den Toekomende voorstelt, hetzij hij meer regtstreeks en in letterlijken zin, zijn Na-beeld en vooral diens Hart afmaakt, het is altijd zichtbaar, om het niet tastbaar of met nog sterker woord te noemen, hoe in den eersten David de Tweede leeft, hoe in den Tweeden de eerste herleven zal. —

Vreezen wij dus niet, Christelijke harten! en ergeren wij ons niet aan de donkere poorte, waardoor ook de andere David in zijne heerlijkheid *moet* ingaan! Duchten we niet, dat het gordijn worde weggeschoven, hetgeen voor alsnog zoo vele

smarttooneelen voor onze oogen verborgen houdt. „Regtvaardig” zal de tweede gelijk de eerste David zijn; zacht en zachtmoedig, „in het weiden zijner schapen,” even als hij. En als eene der liefelijkste aller harten, in de bloemrijke dalen van Galilea, ons geleerd heeft, de gedachte aan Gods voorzienigheid en vaderzorg aan alle vogelen des hemels, aan alle leliën des velds vast te maken; wanneer eenmaal zijne allerpramendste liefde *alles*, en dus inzonderheid *alle harten* zal hebben tot zich getrokken op *zijne hoogte*; o, dan wordt ook ons hart verheven, dan stijgt het met zijn Hart als op arendsvleugelen naar een onbekenden Thabor, dan wordt het in *zijne* glanzen door geheel nieuwe stralen, een andere zon, verlicht, en ziet derhalve (wat nooit ten minste tot nu toe nooit ten volle was begrepen): het Hart Gods *in* en *door* het heilig, edel en koninklijk hart zijns voorvaders begeerd, zijns dichters bezongen, zijns voorloopers afgebeeld, zijns propheet's voorspeld, zijns toonen voorbeelds, tien eeuwen te voren, met de helderste kleuren geteekend.

Dieper willen wij ons thans in de zee van Gods ontfermingen niet wagen.

Maar heil hem! die naar het voorbeeld des eersten Davids, een hart naar Gods Hart, in opregt koninklijken boezem draagt!

Dubbel heil! zoo ook zijn hart door alle Christelijke deugden, een niet onwaardig na- en tegenbeeld van het waar en waarachtige Gods-Hart mag zijn! —

Christelijke harten! wat zou ik hier bijvoegen? — De tijd zal komen, waarop ook de koninklijkste

harten, zoo als dat van een H. Elisabeth van Thüringen, de diamanten koningskroon, voor het met doornen gekroonde hoofd en Hart des Godmenschen zullen nederleggen. De dag zal aanbreken, waarop de christelijke maagden, zoo als de H. Catharina van Alexandrië, naar het voorbeeld van Maria, aller heiligen *koningin*, de waanwijsheid van allen, „die trotsch in den waan huns harten zijn”, zullen beschamen. Wij zullen het zien, en, met Gods genade, bewonderen. Doch laat ons vooreerst nog stilstaan bij eenige tafereelen uit het Oude Verbond, bij sommige beschouwingen, die ik voor u nuttig, ja noodig durf noemen. Want, gelijk het morgenrood het zonlicht voorafgaat, zoo gaat ook het zwakker maar toch goddelijk licht, het licht der Nieuwe heilsordering op aarde en de Zon der gerechtigheid vooraf. En even als, van een anderen kant, het stralend vuur van brandende vlammen te sterker uitkomt in een stikdonkeren nacht; zoo straalt ook thans, nu de vervulling heeft plaats gehad, met des te helderder glanzen, het Gods Hart voorafbeeldend vuur, in de vroeger zoo duistere wolken van den Oud-Testamentelijken Nacht.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

DE LEERAAR DES HARTEN, SALOMON.

I.

De Moria. De berg van het Hart Gods.

Sedert den dag, waarop de Koning der koningen een der eerste mannen volgens zijn Hart, Abraham namelijk, „*zijn vriend*” bij uitnemendheid, uitverkoren, en hem uit zijn land en maagschap naar een land „van koren en van most” en naar den berg „dien Hij hem wijzen zou,” henen gevoerd had, — sedert dien dag stond daar ook de *Moria* als eene heilige hoogte, als een *door God geziene en God gezien hebbende* berg, alleen wachtende op de laatste beschikkingen van het allesbesturende en over allen zich ontfermende Hart des Heeren.

Het groote en beroemde offer van Abraham, dat van nabij op zijn uitverkiezing volgde en op dezen eigen berg, door den Heer aangewezen, werd opgedragen, liet dan ook werkelijk van het begin af vermoeden, wat hier eenmaal plaats zoude grijpen. *Abraham* immers had *Izaak*, zijnen lieveling, —

gelijk de groote Apostel dit heeft uitgedrukt, — als „een *vóórbeeld* 1),” dat is: ter voorafbeelding en als een *tijpe* of figuur van den Eenige (Jesus Christus), weder *ontvangen*. En Abraham heeft ten slotte niet *Izaak* zelve, doch, in de plaats zijns zoons, den in de doornen verstrikten ram geofferd. Zoo werd zijn offer een dubbel beeld; van den eenen kant een beeld en een aanvang van al die andere plaatsvervangende en voorafbeeldende offers, die eenmaal, op dezen zelfden *Moria*, zullen branden; van den anderen een beeld en voorafschaduwing van den *Eenige* zelve, die vastgeraakt in *onze* doornen, voor de eerste maal zijn eigenlijk vonnis: *des doods schuldig*, *Hij moet den dood sterven!* uit den mond van het groot Synedrium op dezen eigen *Moria* zal vernemen.

Het was in Davids tijd, dat de dag ter uitvoering van de goddelijke plannen, in dit opzigt, was aangebroken. Maar helaas! dat het al wederom eene *zonde* van een menschelijk *hart* moet zijn, welke de gelegenheid ter vervulling van Gods wenschen aan het ontfermende *Hart* des Scheppers zal aanbieden! De geschiedenis leert het duidelijk.

Het tweede Paradijs op aarde, de plaats voor het voorafbeeldend Rijk Gods in deze wereld bestemd Palestina, „het land van melk en honig vloeiend,” was sedert lang door het minnend Hart Gods gevonden, *Sion*, de konings- en rijkstad was eveneens verkoren, en was althans nu, onder en door David zelve, in den naam van *Jehova*, den

1) Hebr. XI, 19.

grooten koning, ingenomen en ingewijd. De troon, waarop *Jehora* zetelde, en van waar uit, tusschen de vleugelen der Cherubim rustende, Hij heerschte over geheel zijn volk, — de heilige en het Hart Gods vertegenwoordigende Arke — bestond gelijkerwijze van ouds, en herinnerde van den eenen kant Sinaï's glorie, van den anderen het Hart des Heeren, zoo als het zich als Vriend, Gids en Vader in de woestijn had vertoond. Wat bleef nog over? — Ééne zaak die wij als de voornaamste onder allen kunnen beschouwen: het uitkiezen namelijk van de bevoorregte plaats, waar het *Hart Gods* rusten zou; de bepaling van het oord voor den prachtigen tempel, waarin God „te midden van de lofgezangen Israëls zou wonen;” de keuze en aanwijzing der plek voor het heerlijk *paleis*, waarin de Koning der koningen, inzonderheid van Israëls koningen, zou troonen en heerschen. Hoe zal dit plaats vinden? — Ach! op eene wijze, en ten minste bij gelegenheid eener wandaad, die wij bij een stedehouder des hoogsten Konings, zeer zeker bij David, nooit hadden verwacht. Maar helaas! wat is er van den mensch niet te verwachten?

Herinnert gij u nog den tooverklank uit Eden: o mensch! „*gij zult als goden zijn?*” — Heugt u hierbij het strafwoord des Heeren zoo als het meermalen met deze of dergelijke woorden luidde: „Omdat uw hart is verheven, als ware het het Hart van God, — daarom zal ik u nederstorten in den „kuil?” — Pas dan nu beide op David toe, en gij hebt weêr een nieuw middel, om de diepte der ellenden van het menschelijk hart, en ik zou er bij willen voegen: om de diepte der ontfermin-

gen van het Hart Gods, onpeilbaar te bevinden. Gij zult er tevens op nieuw uit bevestigd zien, hoe zeer en in welken, — o voor ons zoo beschamenden zin! het waarheid is, wat in het Woord des Heeren geschreven staat: „*dat het hart des menschen werkelijk asch is* 1), en dat *het hart dat klein wordt, ijdele, en de eens onvoorzigtige en dolende mensch dwaze dingen denkt* 2).”

Of wist dan zelfs David niet, dat de vermetelheid der oude slang nog altijd bestond 3), en hoe „*het hart des menschen, eer het verbrijzeld wordt, zich verheft?*” 4). —

Hij wist het ongetwijfeld. En desniettegenstaande durft zich het hart naar Gods Hart, in dwazen overmoed, verheffen; durft het zich vermeten tot eene daad van trotschheid, welke hij zoo ligt kon weten, dat het Hart Gods bedroeven en vertoornen zou. — Ga, — zoo zegt immers Israëls koning tot zijnen dienaar, — *ga, en „tel voor mij Israëel „en Juda! Doorwandel al de stammen van Dan tot „Bersabee, en tel het volk, opdat ik diens getal wete* 5)!”

„Eet van den boom, — zoo had het vroeger, even verleidelijk, tot het menschelijk hart geklonken, — en gij zult het goede en kwade kennen!” —

O hart naar Gods Hart, wat hebt gij gedaan? „Duizend maal duizend en honderd duizend man, „die het zwaard uittrekken, is Israëel sterk; en „viermaal honderd en zeventig duizend strijders telt

1) Sap, 15, 10. 2) Eccli. 16, 23. 3) Zie 1 Par 21, 1.

4) Spreuk. 18, 12. 5) T. a. pl. en 2 Kon. 24, 1. volg.

„Juda. 1).” Ziedaar het getal! Maar ligt dan hierin uwe sterkte? —

O hoe gelukkig, dat Davids *hart* weldra gevoelig begint te *kloppen*, ja, dat het hem *slaat* 2) in zijnen boezem, zoodra hij zijn misslag erkent, even als eenmaal het hart van Adam klopte, zoodra hij gezondigd had en de Heer zelf nederdaalde, om hem dit voor te houden, in het eerste Paradijs! — Onverwijld staat dan ook de propheet des Heeren vóór hem, en spreekt, in Jehova's naam, tot den verslagen koning:

„Verkies u één uit drie dingen, waarvan ik de „keuze aan u overlaat: drie jaren hongersnood; drie „maanden vlieden voor uwe vijanden; drie dagen „het pestzwaard des Heeren in uw land zien woe- „den. — Wat zal ik antwoorden aan Hem, die mij „gezonden heeft 3)?”

Hagchelijke keuze! — Maar wie wist beter, dan David, door ervaring en wijsheid, wat er in het Hart Gods en wat er in het hart der menschen is?

Ach! — zucht hij dus weldra, vol leed en be- rouw, — „het is mij beter in de handen des Hee- ren, dan in die der menschen te vallen; want zijne barmhartigheden zijn vele!” —

„En de Heer zond nu den verderfengel met het „pestzwaard in Israël, van den eigen morgen af, „tot den bepaalden tijd toe; en er stierven in Israël, „van Dan tot Bersabee, (in drie dagen tijds,) *zeventig* „*duizend* mannen.” —

Ontzaggelijk schouwspel! Maar wie zal zich dan

1) Par. 21, 5. 2) 2 Kon. 24, 10 3) 1 Par. 21, 11-12

ook nog verwonderen, als hij het gevoelig en medelijdend hart des gestraften konings nu gansch ziet verbrijzeld, als hij hem ziet nederzitten met de oudsten des volks in zak en asch, als hij hem hoort bidden en smeeken tot den Heer der Krachten, — ook hierin een voorbeeld van den toekomstigen *Herder* der zielen, hoewel deze niet voor *zijne eigene* maar voor onze zonden zal boeten, — spaar! spaar, o Heer! „*Ik alleen, ik ben de schuldige! Ik heb gezondigd! Wat heeft deze kudde misdaan?*”

En zie! als van een zuiver reuk- en brandoffer-altaar stijgt de koninklijke bede uit het vermorzelde hart tot het Hart Gods op. Dit oneindig goede Hart is weêr aanstonds tot ontferming bewogen. Ook heeft het reeds *medelijden* met het volk, wegens de *grootte van den ramp*; en is het blijde tot den verderfengel te kunnen zeggen: „*t Is genoeg! Niet langer!*”

En eensklaps staat daar nu de Engel Gods zichtbaar voor Davids oog, op den tegen hem overliggenden berg. Zwerfende tusschen hemel en aarde, houdt hij het uitgetogen pestzwaard nog in de hand, en heeft hij het gelaat naar Jerusalem gekeerd. Tegelijk wordt het woord des Heeren tot den profeet Nathan gerigt, en hem geboden aan den koning te verkondigen in den naam Jehova's: dat hij moet opgaan naar „dezen berg, en den Heer „een altaar oprigten op deze hoogte, ter plaatse „zelve waar Gods Engel stond, boven den dorsch- „vloer van *Ornan*, den *Jebuseër*.” —

Dit was op *Moria*. —

En David daalt aanstonds van den *koninklijken* Sion af, beklint den daaraan liggenden oostelijken

heuvel, en maakt van nu af den *Moria* tot den *priesterlijken* berg. Het hart des berouwhebbenden zondaars is hierdoor geheel en al tot zijnen Vader terug gevoerd. Is het wonder dat het Vaderhart juicht, en weêr aanstonds door zichtbare teekenen zijne tevredenheid te kennen geeft? — Zie! daar daalt eensklaps het heilig en het Gods-Hart af- en voorafbeeldend vuur van den hemel neder; de Engel Gods steekt zijn pestzwaard in de scheede; en de even dankbare als verwonderde koning gevoelt van nu af in zijn hart, en verkondigt luide voor geheel het volk de roeping en bestemming dezer bevoorregte plaats, met de prophetische woorden: „*Hier zal het huis Gods, hier zal het altaar ten brandoffer voor Israël zijn!*” —

De bevoorregte en heilige berg is derhalve door den Heer zelf uitgezocht, verkoren en aangewezen. David mag de tolk, de heraut zijn, die den wil Gods in Jehova's naam aan het volk Gods verkondigt. Hij mag de plek aanwijzen, door den Heer aan hem getoond, om er het paleis Gods op te stichten. Maar zal nu ook de uitvoering van Gods heilig plan aan David worden toevertrouwd? Neen. „Uwe handen, — zoo had de Heer reeds vroeger „tot hem gesproken, — uwe handen hebben veel „bloed vergoten, en gij hebt menigen strijd gestreden;” aan U is het dus niet voor het Hart Gods eene woning, voor Israëls oppersten Koning een paleis te bouwen. Maar uw zoon, die uit u zal geboren worden, zal de *Vreedzame* genoemd worden en zijn. Hij is er toe verkoren. En hij zal niet alleen mijnen Naam eene woning bouwen; maar hij zal Mij ook op bijzondere wijze tot zoon, en Ik zal

hem tot Vader zijn; en den troon zijner heerschappij zal ik bevestigen, in eeuwigheid.” —

Zoo luidde de reeds vroeger door God gedane belofte. En wien zal het bevreemden, dat de *Heilige Israëls* aldus heeft gehandeld?

O zekerlijk! De bevoorregte plaats, waar het Hart Gods met zoo veel voorliefde rusten zou, diende wel met geene door bloed bevleete handen bereid te worden. De oneindig goede God der liefde en des vredes kon moeilijk een oorlogszuchtig hart tot het bouwen van het heiligdom zijns Harten uitverkiezen. En waarom zou ook de *vreedzame* bij uitnemendheid, die meer dan Salomon wezen en den eeuwigdurenden Tempel voor het Hart Gods bereiden moest, in dit opzigt, niet veeleer door een man der rust en des vredes, dan door een moedigen en bloedigen strijder voorafgebeeld zijn geworden?

„Gij dus, mijn Zoon! — zoo luidde, ja zekerlijk „het dierbaarst bevel van Davids harte, — gij zult „deze woning voor den Naam des Heeren bouwen.” „Honderd duizend talenten gouds, en duizendmaal „duizend talenten zilver, en koper en ijzer zonder „gewicht, of mate, en al het noodige heb ik bereid; „en allerlei kundige werklieden zijn bij u”.....

„En gij ook, — alle vorsten van Israëel, — geeft „uwe *harten* en uwe *zielen*, om den Heer uwen God „te zoeken, en bouwt het heiligdom voor den Heere „God, opdat de Arke des Verbonds des Heeren, en „de den Heer gewijde vaten worden overgebracht „in het huis, hetwelk voor den Naam des Heeren „gebouwd wordt 1).”

1) 1 Par. 22, 19.

„En allen, die geven konden, schonken nu, even „als David zelf, goud en zilver en koper en ijzer „en edelgesteenten, en gaven ze voor den schat van „het huis des Heeren. En het volk verheugde zich „om hunne vrijwillige geschenken, dewijl ze die „uit geheel hun hart aan den Heer opdroegen; en „ook David, de koning, verblijdde zich grootelijks.”

„En hij dankte den Heer openlijk, en sprak: Ik „weet, o mijn God, dat Gij *de harten* beproeft, en „de eenvoudigheid lief hebt; waarom ik zelf, in de „eenvoudigheid mijns *harten* en met blijdschap, dit „alles geofferd heb, en ook uw volk, dat hier ge- „vonden wordt, met groote vreugde de gaven heb „zien brengen. — O Heer! God van Abraham, en „Izaak en Jakob, onze Vaderen! bewaar in eeuwig- „heid dezen wil huns *harten*, en maak dat voort- „durend deze gezindheid om U te eeren blijve!”

„Geef ook mijnen zoon Salomon een volkomen „hart om uwe geboden te onderhouden, om alles „te volbrengen, en om het paleis te bouwen, waar- „voor ik de toebereidselen gemaakt heb 1).”

Treffend en den grooten koning overwaardig gebed! David wist, en hij had het elders uitgesproken: dat de Heer alleen „om zijne beloften en volgens ZIJN HART al die groote en wondervolle dingen aan hem gedaan had 2).” Maar het was hem ook bekend, dat het woord des propheet: „Ga en doe, wat in uw hart is, wijl de Heer met u is 3), ten opzichte van ééne zaak, den bouw des Tempels namelijk, terstond was herroepen.

1) I Par. XXIX. 2) 2 Kon. 7, 21. 3) T. a. p. vs. 3.

Een gewillig en standvastig hart voor zijn volk, een wijs en volmaakt hart voor zijn zoon, om voor het Hart Gods een huis te bouwen, dit was dus de nuttigste, aangenaamste, noodzakelijkste gunst, waar hij den Heer om bidden kon. Ook verkrijgt hij die van stonde af aan.

„Want Salomon, zoo luidt het verder — wordt „op nieuw den Heere tot koning gezalfd. En hij „zit van nu aan op den troon *des Heeren*, als koning, in zijns vaders Davids plaats, en ontvangt „van den Heer eene glorievolle heerschappij, zoo „als nog geen koning over Israël vóór hem ver- „kregen had 1).”

Wat U aangaat, Christenen! U, die reeds den tweeden David en Salomon van nabij hebt leeren kennen, — gij dient vooral ééne enkele les, in het voorgaande u aangeboden, niet over het hoofd te zien. — Het was immers bij voorkeur op heilige bergen, dat de God des hemels op aarde verschijnen wilde. Het zal dus ook dezen keer wederom een heilige berg wezen „de berg des Heeren, 2)” waar Hij zijne woning onder de menschen wil oprigten. Op de hoogte wil dus de Heer tot u nederdalen; tot die hoogte wenscht Hij eerst u zelve op te voeren; daar begeert Hij, dat gij, van uwen

1) T. a. pl. 2) Gen. 22, 14.

kant, Hem als 't ware te halver wege te ontmoet komt en Hem ontvangt.

In uw hart, Christen! hebt gij die hoogte.

Was geheel Israël reeds gelukkig, en een ieder in Israël gelukzalig, die maar *in zijn hart* besloten had *op te gaan*, als ter bedevaart naar *den berg des Heeren* 1); hoeveel te meer zult gij gelukkig zijn, indien gij in uw eigen hart die hoogte weet te vinden, waarop steeds uw Schepper toeft! Ach! dat de geest des menschen zoo ligtvaardig in de diepste dalen der zelfzucht en eigenliefde nederdaalt! Ach! dat hij zoo zelden en zoo overmoeijelijk dien berg des Heeren beklimt, die toch alleen om tot God op te stijgen in 's menschen boezem gelegd is! Wees gij voortaan wijzer, Christen! en vergeet niet, dat, al hoewel het eene beeldspraak is, die wij u voorhouden, het toch eene zoodanige is, die eene wezenlijke beteekenis heeft. Want, indien *uw lichaam Gods Tempel is*, — en wij hebben immers den grooten Apostel, die het leert, — de Heilige Vaders hebben er terecht bijgevoegd, dat uw hart er het altaar van is. In dien tempel zult gij dus God zoeken, op dat altaar u zelve ten offer brengen; en dán zal God met blijdschap in u wonen, en u, door zijne tegenwoordigheid, gelukzalig maken.

1) Ps. 83, 6.

II.

De Tempel. Het paleis van het Hart Gods.

Treffend en zinrijk, hoezeer ook in den aanvang bevreemdend, zijn de gedachte en de benaming, waarmede men het bevoorregt Palæstina „het hart der wereld,” het uitverkoren Israël „het hart der menschheid” heeft genoemd. Maar indien er waarheid en een diepe zin, voor den Nacht des voortijds, in deze namen ligt opgesloten, waar kon dan ook beter dan „in het midden der aarde 1)” eene woning voor den Naam des Heeren, waar geschikter, dan bij dat toenmaals alle schepsel vertegenwoordigend volk, een paleis voor het Hart Gods opgerigt worden? — Deze plaats, zoo als wij vernomen hebben, was door den Heer aangewezen.

Doch het was weinig voor den *Heer der heeren*, alleen de plek voor zijn eenig Heiligdom te hebben uitverkoren en geheiligd. Verkoos die God der glorie, des vredes en der liefde eene niet geheel onwaardige rustplaats voor zijn Hart „onder de kinderen der menschen” te doen oprigten; vrede, heerlijkheid en liefde dienden dan ook uit te stralen bij het volvoeren van dit goddelijk werk. En is Salomon de bevoorregte, die het goddelijk plan zal ten uitvoer leggen; *heerlijkheid*, *liefde* en *vrede* dienen dan zeker de voorregten en gunsten te zijn, door

1) Ps. 73, 12. Is. 10, 23 enz.

den Heer aan zijn plaatsvervanger verleend. Hoe treffend vinden dan ook deze drie eigenschappen, allen gezamenlijk, in den eersten en eenigen *Salomon* op aarde, het beeld van den goddelijken *Salomon*, plaats!

„*Vrede*” — zoo luidt zijn naam; krijg en strijd kent hij zelfs, om zoo te spreken, niet; zoodat hij mede hierdoor een waar en sprekend beeld geworden is van den „*Vorst des vredes*,” die wel eenmaal roepen zal: „*Ik ben het zwaard komek brengen*,” ja; doch er zal bijvoegen: „*leert van mij; omdat ik zachtmoedig en nederig van harte ben*.”

Heerlijkheid, — dit is Salomons erfdeel; rijkdom pracht en overvloed zijn als de gezellen van zijn troon; en wel zoo zeer, dat zij alleen dan overtroffen en in de schaduw gesteld zullen worden, als *Diegene* komen zal, die, als Heer en Meester van alles, door een eenvoudige beroep op de leliën des velds al de glorie dezer aarde, ook die van een *Salomon* zal beschamen.

Liefde eindelijk is Salomons voorregt, (ten minste in het begin zijner regering); want *Salomon*, — leert de H. Schrift, — *bemide den Heer, en wandelde naar de voorschriften van David, zijnen Vader 1)*” en de Heer had *Salomon* lief, zoodat hij zelfs van zijnentwege hem noemen liet *Jedid-iah, Geliefde des Heeren 2)*, omdat de Heer hem bemide. En van Wien hij, in dit opzigt, als van de *Liefde* zelve

1) 3 Kon. III. 3.

2) 1 Kon. 12, 25, Vulg. *Amabilis Domino*.

bij uitnemendheid, een beeld is geweest, behoeft, geen Christen herinnerd te worden.

Maar ook dit alles was niet voldoende. Om een paleis voor den Heer te bouwen, „dat zou beroemd worden onder alle volken,” en een voorafschetsend beeld van het eens te stichten Godsrijk zou wezen, werd er nog iets geheel anders vereischt. Wat was het? — *Wijsheid*. Eene wijsheid, zoo als er tot nu toe op aarde geene geweest was; eene wijsheid die den *Wijze* bij uitnemendheid van nu aan voorafbeeldde, en mede, zooveel doenlijk onder de menschen in die eerste dagen, een wezenlijk beeld van den bij uitstek *Wijze van harte* zou zijn. God gaf ze. Want Hij schonk, zegt de Heer zelf, „aan Salomon eene wijsheid en verstand in zeer groote mate, en Hij gaf hem EENE RUIMTE VAN HART, — als het zand dat aan den oever der zee is 1).” En zie hier bij welke gelegenheid!

Vergezeld van de Oversten over duizenden en honderden, en omringd van de vorsten en regters van gansch Israël, alsmede van de hoofden der stamhuizen en eene groote menigte volks, was Salomon naar Gabaon, de voornaamste gewijde hoogte, opgegaan, en had aldaar duizend brandoffers geofferd op het koperen altaar, hetwelk daar stond voor het aangezicht van de tent des Verbonds-Gods, welke Mozes, Gods dienaar, in de woestijn gemaakt had 2). Hier was het, dat hem de Heer

1) 3 Kon. 4, 29.

2) 3 Kon. III. en II. Par. 1 De Arke was door David naar Jerusalem overgebracht, en dus niet meer in deze Bondstent aanwezig.

wachtte. Hij verscheen dus aan Salomon in een droom des nachts, en zeide tot hem in zijne eidelooze goedheid; „*Salomon! vraag nu al hetgeen gij begeert, opdat Ik het u geve!*”

Heerlijk en waarlijk goddelijk was deze belofte! Maar hoe treffend is ook het antwoord van Salomon en hoe prijzenswaardig zijne bede! „Heer,” — zegt hij, — „Gij hebt aan David, mijnen Vader, „groote barmhartigheid bewezen, gelijk hij, van „zijn kant, in opregtheid des *harten* voor uw „aanschijn gewandeld heeft. . . . En zie! Nu hebt „gij mij, uwen dienstknecht koning gemaakt. . . . „in het midden van uw volk, door U verkoren, „en dat, om zijne menigte, niet berekend noch „geteld kan worden. Geef dan uwen dienaar EEN „LEERZAAM HART, om uw volk te kunnen rigten, „en wèl te onderscheiden tusschen goed en kwaad.”

Een wijs en *leerzaam hart* van den *Wijze van harte*, en dit ten gunste van het volk Gods, en dus voor God zelven, om zoo te spreken, afgesmeekt, — wij kunnen ligt bevroeden, hoe aangenaam zulk eene bede aan het Hart Gods moest wezen.

„Omdat gij dit begeerd hebt, — luidt dan „ook onverwijld Gods wederwoord, — en niet een „lang leven, en schatten, en zegepraal over uwe „vijanden, zie! nu doe Ik naar uw woord, en „geef u een *wijs en verstandig hart*; en zulks, in „dier mate, dat er niemand vóór u, aan u gelijk, „geweest is, noch na u zijn zal. — Ja, ook het- „geen gij niet gevraagd hebt, geef Ik u tevens: „rijkdom en glorie, zóó groot, dat er niemand u „gelijk zal geweest zijn onder de koningen, in de

„vervloegen eeuwen.” Zoo is het, dat Jehova de Hem aangename beden verhoort en de verstandige harten beloont.

Met zulk eene wijsheid verrijkt, — eene wijsheid, die de aardsche en bovenaardsche, de godsdienstige, zedelijke en natuurlijke wijsheid, allen te zamen vereenigt, en, op die wijze door God verbonden, in niemand meer dan in Salomon, vereent, — met zulk eene wijsheid toegerust, keert nu de glorierijke, door God beminde Vrede-koning naar Jerusalem terug, en is hij thans volkomen bereid tot het volvoeren zijner luistervolle taak.

De stichting van het Heiligdom des Heeren, de oprichting van het heiligste onder de wonderen der oude wereld, volkomen, en vooral in korte woorden, te beschrijven, is voorzeker niet mogelijk. Maar wie zal twijfelen, of Salomon, met al die wijsheid en glorie, met al die toebereidselen en toerustingten, waarvan hij zoo ten overvloede voorzien was, haar op eene waardige wijze kon verrigten.

Zeven jaren wordt er dus onafgebroken aan dit meesterstuk gebouwd. Meer dan 200,000 werklieden worden er toe gebezigd. Zilver, goud noch edelgesteenten, niets wordt gespaard.

Ja, de trotsche ceders van den Libanon worden nu niet alleen meer door Jehova's verpletterende pijlen, maar mede door 30,000 Israëlieten, — bij 10,000 in elke maand en te zamen met de Tyriërs werkende, — aangerand, geveld, omvergescheurd, en in de diepe valleijen, met een donderend gekraak, neêrgestort. De zee staat verstomd om de menigte vloten, van Tyrus naar Joppe

drijvende; de Jordaan om de ontzaggelijke massa's koper, in zijn kleiachtigen grond tot sieraden en kunstwerken versmolten; de geheele streek rondom Jerusalem, de bergen, hollen en grotten in geheel het Heilig land, van wege de ontzettende bedrijvigheid der 70,000 lastdragers, 80,000 steenhouwers, 3600 opzigtters (over elk veertigtal één), uit de onder Israël nog levende Kanaänitische bevolking aangesteld.

En de Moria zelf, de uitverkoren heilige plek door den Heer aangewezen? Ook hij moet de noodige wijzigingen ontvangen, en op bijzondere manier voor zijn nieuwe roeping zijn toebereid.

Toen Abraham zijnen lieveling hier offeren zou, was de berg, naar allen schijn, eene ronde hoogte, en alleen ruim genoeg voor het eerst beginnend en voorafbeeldend offer. Maar nu het Hart Gods te dezer plaatse voor zich eene woning wil hebben opgericht, nu is zijne oppervlakte te klein, zijn omtrek te eng, en moet er noodzakelijk een nieuw middel ter zijner uitbreiding gevonden worden.

Een ontzaggelijk dikke muur wordt derhalve, ter hoogte van 300 ellen, uit het diepe Cedrondal opgetrokken; de ruimte tusschen berg en muur geheel aangevuld, en alzoo de nog immer *door God geziene*, uitverkoren berg in den Tempelberg herschapeu.

En hier is het nu, dat zich weldra de Tempel des Heeren, het prachtig paleis van Israëls oppersten Koning, naar de wolken verheft.

Maar hoeveel schoone en tot het hart sprekende lessen heeft ook hierin zelf het minnende Hart Gods aan het oplettend hart aller menschen gegeven!

In het *buitenste* of *grootte voorhof* ontvangt Israëls Koning al zijn volk, en „wie maar schuldeloos van handen en rein van harte is 1)” mag opgaan tot den Berg des Heeren. — In het *binneuste* of *Priester-voorhof* ontvangt Hij de geschenken van zijn uitverkoren schaar. 's Morgens en 's avonds rookt daar het outer naar het *brandoffer* genoemd, en dient er de *koperen zee*, ter afbeelding van het ééne Offer en de eeuwige reiniging, welke de tegenoverliggende hoogte van *Golgotha* zal zien. — Tusschen de gouden platen van vloer en zoldering in het *Heilige* schittert het eeuwiglichtend vuur, branden de tien gouden lampen, stijgt de geur van het reuk-altaar over het voorhangsel naar *Jehova*, in het Heilig der Heiligen, op, en staan de *toonbrooden* op tien gouden tafels, alles te midden van rookvaten, kannen, lampen, snuiters en schalen van het fijnste goud, — hoeveel beelden van het zich offerende hart des menschen, en van het onder de menschen zijn lust vindende Hart Gods! — Eindelijk, in het *Heilig der Heiligen* zelve, achter twee met goud belegde en op gouden herren draaijende, maar nooit gesloten deuren, bedekt met een prachtig aan gouden ketenen hangend tapijt, — tusschen de vleugelen van twee, tot achtien voet hooge, uit olijvenhout gesneden en met goud overtogen Cherubs, — en tusschen de even als het Heilige met heerlijk beeldhouwwerk, cherubijnen, palmboomen, vruchten, bloemknoppen en bloemkelken versierde en met het fijnste goud overtogen wanden, — daar is de troon, waar de Heer zelf wil wonen, boven de *Arke*, en althans eenmaal

1) Psalm 23.

in het jaar een enkelen mensch, den voorlooper van den eeuwigen *Hoogepriester* naar Melchisedechs ordening, zal toelaten zoo dicht mogelijk te naderen tot zijn Hart.

O hart des menschen! wat kunt gij hieruit niet leeren! En hoeveel te meer moet u dit treffen en roeren, zoo gij nu niet slechts bij de schaduwen blijft stilstaan, maar tevens een blik werpt op de zaliger dingen, door dit alles zoo duidelijk betee-kend! Want waarlijk! Was dit alles, in 't alge-meen genomen, vervaardigd naar het hemelsch *model*, hetgeen aan Mozes op den berg werd ver-toond; in schoonheid, zin en waardij ging het toch verre den ouden tabernakel te boven. En hoeveel te meer zal het op zijne beurt wijken voor de waar-achtig „*hemelsche en toekomstige goederen*” waarvan het nooit meer dan eene schets en voorafschaduwing wezen mogt.

Terecht moge het dan klinken, in de eigen namen der twee rensachtige koperen kolommen, die aan het voorportaal des Heiligdoms oprijzen: JACHIN, en BOAS: „*Hij heeft gegrondvest, — Met kracht;*” het zal werkelijk en in veel hooger zin in „*de grond- en steunpilaar der waarheid,*” in de Kerk van JESUS vervuld worden. En als dan eenmaal de Koning der koningen een elk, die met Hem over-wint, een *kolom*, in den Tempel zijns Gods gemaakt, en daarop den naam van zijnen God, dien van het Nieuw Jerusalem en ook zijn eigen nieuwen Naam zal ingegrift hebben 1), — gewis dan zal het zon-neklaar blijken, dat ook HIJ zijn Tempel „*heeft ge-*

1) Apoc. III. 12.

grondvest met kracht,” en zelfs het broosste en nietigste hart eens menschen eene grondzuil in het Godsrijk kan worden. —

Maar welke is de digte rookwolk, die daar eensklaps, boven de kruin van den Moria, ten hemel opstijgt? Is het wederom een Aartsvader, als Abraham, die een gevonden en plaatsvervangenden ram, in de stede van een lieveling, opoffert.

In hooger en verhevener zin, — ja. Of liever, neen; maar het is nu bij uitstek de *Vader aller geloovigen*, God zelf, die van nu aan de plaatsvervangende offers, welke den EENIGE voaafbeelden, bij duizenden aanvagen en in zijn bevoorregt Heiligdom laat voorzetten op Moria.

Doch lezen wij liever het *Achste hoofdstuk* van het *Derde Boek der Koningen*, om op die gewigtige vraag het juiste antwoord te ontvangen, en tevens duidelijker in te zien, hoe van nu af de door Salomon gebouwde Tempel in wezenlijken zin het Huis van het Hart Gods hier op aarde zal zijn.

„Geheel Israël is door den Koning ontboden, en naar Jerusalem zamengevloeid om de plegtige inwijding des heiligen Tempels te zien en bij te wonen. De H. Arke en al de heiligdommen uit den ouden Tabernakel worden vooraf in een plegtigen optogt van den Sion naar den Moria overgevoerd. De Koning zelf gaat vooraf, omringd van duizenden en duizenden en begeleid van al de grooten,

stamvorsten en familiehoofden uit Israël, terwijl de rook van ontelbare offers van schapen en runderen onophoudelijk ten hemel stijgt. Achter hen volgen de priesters en levieten, de Arke en de heiligdommen dragende. Honderd twintig priesters blazen de bazuinen, terwijl de levieten met cithers, harpen, cymbalen en andere instrumenten, den Heer loven.

Eindelijk ter plaatse aangekomen brengen de priesters, alleen voortgaande, de H. *Arke* in het *Heilig der Heiligen*, en plaatsen ze onder de vleugelen der Cherubim. Dan treden zij weêr naar buiten, en laten, voor altijd, het kleinood des Heeren in zijn ontzagverwekkend Heiligdom. Maar naauwelijks komen zij te voorschijn, of de andere levieten en priesters, die daar staan in het binnenste voorhof, aan de oostzijde van het brandofferaltaar, doen op nieuw de bazuinen en alle andere instrumenten klinken, en heffen met een luide stem, die van den Moria tot den Sion en den Olijfberg weêrgalmt, den Heer een lofzang aan, en zingen: „*Alleluja! Looft den Heer! want Hij is goed, en zijne barmhartigheid duurt eeuwig!*”

En ziet! daar daalt plotseling de glorie des Heeren in een duistere *wolk* op het Huis Gods neder. En even als eenmaal in de woestijn de wolk van de Heerlijkheid Gods boven den Tabernakel zweefde, zoo zweeft zij ook thans over en door deze gansche woning Jehova's, en vervult ze zóó zeer, dat de priesters verplicht zijn hun dienstwerk te staken, uit hoofde van de donkere wolke, die het Huis Gods vervuld heeft.

Hoe treffend is dit edel beeld voor den God der glorie, die „omringd is van ontzagverwekkende

majesteit!" Maar hoe waardig is het tevens voor zijn minnend Harte in den Nacht des voortijds, nu Hij zelf nog voortdurend als in eene wolk is verborgen, en de sterkste vlammen zijner liefde nog door sluijers zijn bedekt!

De wijsste aller koningen, die intusschen zijn koperen troon in het *voorhof des volks* beklommen heeft, begrijpt het dan ook volkomen.

„Ik weet, — zoo zegt hij, hoe de Heer gezegd heeft: dat Hij in de duistere wolke wonen zou 1).” „Maar nu heb ik Hem een Huis gebouwd, een standvastigen troon, waarop Hij voor altijd zal troonen.”

En hierna zegent hij de ontelbare schare, die hem omringt, herinnert het volk Israël, hoe hij zelf, Salomon, door God is verkoren, om te volvoeren „*hetgeen in het hart van David was,*” valt vervolgens, op zijn hoogen troon, voor het brandofferaltaar op de kniën, strekt zijne handen ten hemel uit ten aanschouwen der gansche menigte, en spreekt met luide stemme het inwijdingsgebed uit.

En wat vraag dan nu de van vreugde opgetogen, gelukkige koning? Zal hij bidden, dat het Hart Gods nederdale en in dezen Tempel wone? Hoe zou hij 't durven?

„Heer! God van Israël,” — zoo smeekt hij vurig, — neen! er is geen God aan U gelijk, noch in den hemel daarboven, noch op aarde hier beneden! — Ja, indien ook de hemelen der hemelen

1) Levit. XVI. 2.

„U niet bevatten kunnen, hoeveel minder dit huis,
 „dat ik U gebouwd heb!... Maar zie toch neder
 „op het gebed van uwen dienstknecht, en op zijne
 „smeeingen, Jehova, mijn God! Hoor den lofzang
 „en de bede, die uw dienaar heden voor uw aan-
 „schijn brengt” en die zijn:

„Dat uwe oogen geopend zijn over dit huis dag
 „en nacht, — over dit huis, waarvan Gij zelf ge-
 „zegd hebt: Mijn Naam zal daar zijn.” —

„Verhoor dus de smeeingen van uwen dienaar
 „en van uw volk, en, om welke zaak ook zij bidden
 „in den Tempel, zoodra zij boete doen en uit geheel
 „hun *hart* tot U terugkeeren, — hoor Gij het dan
 „uit den hemel, uit de plaats uwer woning 1), en
 „geef aan een ieder volgens zijne wegen, en gelijk
 „Gij zijn *hart* zult zien, — daar Gij alleen de *harten*
 „van alle kinderen der menschen kent.”

„Nog eens dan: dat uwe oogen geopend zijn
 „voor de smeeingen van uwen dienaar en van uw
 „volk 2), en Gij hen verhoort in alles, waarom zij
 „U bidden..... Want zij zijn immers uw erfdeel,
 „dat Gij uit alle volken der aarde U hebt verkoren,
 „o Jehova! onze Heer en onze God!”

Na dit gebed staat de koning op en zegent an-
 dermaal de gansche vergadering. En met luide
 stem sprekende, bidt hij op nieuw: „Gezegend zij
 „Jehova, die rust aan zijn volk Israël geschonken
 „heeft!... Dat Jehova, onze God, met ons zij,
 „gelijk Hij was met onze vaders! Maar dat Hij ook
 „onze *harten* tot zich buige, opdat wij in zijne wegen

1) 3 Kon. VIII vs. 39, 48 enz. 2) Vs. 52.

„wandelen!... En dat *ons hart* volmaakt zij met „den Heer, onzen God, om zijne geboden te on- „derhouden, gelijk op dezen dag.” — Zoo luidt de zinrijke en verstandige bede van den edelen en wijzen koning. —

En naauwelijks 1) heeft die bevoorregte Wijze zijne beden geeindigd, of de priesters treden nader om het eerste brandoffer in den nieuwen Tempel op te dragen. Maar nu is ook de oogenblik gekomen, waarop Jehova wil toonen. — Hij de groote God, die deze woning moet heiligen 2), zoo als Salomon gevraagd had, — hoezeer Hij zijn Israëlië lief heeft, en hoe zijn goddelijk Hart nog altijd dezelfde zorg voor zijn uitverkoren erfdeel draagt.

Toen Israëlië nog in de woestijn van Sinaï om- doolde, was de glorie des Heeren aan de gansche menigte verschenen, en had een helder vuur, van den Heer uitgaande, de brandoffers verteerd 3). De gansche schare had het gezien en was, den Heer lovende, aanbeddend nedergefallen ter aarde. Hetzelfde heeft ook nu plaats. „Een vuur daalt uit den hemel neder en verteert de brand- en slagtoffers; en de majesteit Gods vertoont zich wederom in de duistere wolk en vervult het Huis des Heeren. Ja, ook al de kinderen Israëls, die daar aanwezig zijn, zien het nederdalend vuur en de glorie Gods schitterende boven den Tempel. En even als hunne vaders vallen zij met het aangezicht ter aarde neder, aanbidden Jehova, hunnen Heer, en zingen met dankende stem: „Ja voorzeker! Hij is goed, Jehova,

1) 2 Par. VII. 2) II. Mach. 2, S. 3) Lev. IX. 23.

de Heer onze God! en zijne barmhartigheid duurt eeuwig!”

Welk een schouwspel! En op hoe treffende wijze heeft reeds hierdoor alleen de oneindige Liefde de tevredenheid van zijn goddelijk Hart betuigd! Des ondanks was er niet meê voldaan aan zijne eindelooze goedheid. De verstandige koning had zijn eigen hart en al de harten des volks aan Israëls oppersten Koning geofferd; en het hart des menschen wordt nooit te vergeefs, nooit zonder het Hart Gods terug te ontvangen, aan den Heere geschonken. —

Nauwelijks zijn dus de inwijdingsfeesten ten einde, en heeft God met welgevallen nedergezien op de offers — (en in elk offer der 22000 runderen, en 120,000 schapen was immers „het blijmoedig hart” des volks meê ingesloten), — of Hij daalt nogmaals, zoo als vroeger in Gabaon, neder, en maakt aan Salomon in eene verschijning bekend, dat zijn gebed is verhoord.

„Deze plaats, — zegt de Heer, — heb ik verkoren; en ik heb ze nu ook geheiligd.” — En tot wat einde? — Opdat geschiede hetgeen Gij gevraagd hebt: „opdat mijn Naam daar zij — dat is: Ik zelf daar wone, in alle eeuwigheid, en opdat mijne oogen daar blijven.”

De oogen, zoo als wij vroeger herinnerd hebben, volgen het hart. En dat Gods oogen op dezen Tempel gericht zouden zijn, had Salomon uitdrukkelijk gevraagd. Maar hierbij wilde de Heer het niet laten. Hij voegt er dus aanstonds aan toe, en niet alleen ter nadere verklaring, maar als ware het ter uitdrukking van een veel grootere gunst: „en opdat mijn Hart aldaar blijve te allen dage.”

„Opdat mijn Hart aldaar blijve!” Ziedaar de zaak! Ziedaar het *Hart Gods* niet bloot weêr uitdrukkelijk genoemd; doch mede van nu aan eene meer bepaalde plaats als tot zijn rustoord en woning, te midden van zijn Israël, kiezend! Wie kon het verwachten? —

Het goede maar ook regtvaardige *Hart Gods* scheen ten minste eenigermate voor altijd van den mensch verwijderd en gescheiden door het vlammeend zwaard der *Cherubim*, voor de poorte van het Paradijs geplaatst; en nu zal het voortaan onder de kinderen der menschen wonen, rustende en troonende op de gulden vleugelen der afbeeldingen van *diezelfde Cherubim*, biddende om zegen. Het *Hart Gods* vlugtte, als het ware, in de Arke Noë's met slechts weinige uitverkorenen, om al de overige weêrspannige harten te kastijden en te verdelgen; en nu zal het wonen boven den gouden deksel eener nieuwe Arke, in het Heilig der Heiligen, te midden van een groot volk, om alle harten des te zekerder en des te inniger tot zich te trekken en met zich te verbinden. Hetzelfde *Hart Gods* eindelijk wandelde voorheen, om zoo te spreken, geheel eenzaam rond met Abraham, zijn vriend, met Izaak zijn lieveling, met Jakob, zijn verkorene, maar van nu aan zal het genaakbaar zijn op de gemakkelijkste wijze en voor een iegenlijk, die maar wil opgaan naar den berg des Heeren, daar zal smeeken voor het Heiligdom Gods, en zijn *rein hart* schenken aan het *Hart zijns Konings*.

Zoo is dan nu de gelukkige *Moria*, in voleren zin „de door God geziene en door God verkoren berg” geworden. Zoo is hij de *Berg van*

het Hart Gods, de woning dragende van het Hart Gods onder de menschen. Want op hem is het, dat de Heer gewezen heeft; op hem, dat Hij is nedergedaald, om er te verblijven; van hem, dat Hij gezegd heeft: „*Hier zullen mijne oogen, en hier zal mijn hart zijn, te allen dage!*” —

Die berg, — wij hebben 't u reeds herinnerd, Christen! en gij zult het later nog duidelijker inzien, — die berg, door den Heer verkoren, om er zijne woonplaats op in te rigten, het is het treffend beeld van die levende hoogte, die gij zelf in uwen boezem draagt. Uw hart is meer heilig en dierbaarder aan het Hart des Heeren, dan de oude Moria of des Moria's Tempel in den Nacht des voortijds geweest zijn. Daarop zijn dus ook inzonderheid Gods oogen gericht; daar vooral wil ook het Hart Gods met u, bij u, en in u zijn. Maar gedenk dan ook wèl, dat het Hart Gods in het Heilige der Heiligen wonen, en de Moria zelf, en dus ook uw eigen hart, — een heilige berg wezen en blijven moet.

III.

*Salomon een nieuwe voorafbeelding en
prophet van het Hart Gods.*

Wat David, de groote voorvader, voorlooper en prophet van den Messias begonnen had, moest

Salomon, in 't algemeen genomen, voortzetten, en meer en meer, tot Gods groote glorie, ter voltooiing brengen. En dit gold niet alleen van zijn uiterlijken wandel en van de zichtbare glanzen zijns koningsrijks op aarde, het betrof te gelijkertijd het toen nog onzichtbaar *Rijk Gods*, waarvan het zijne, hoe onvolmaakt dan ook, toch een wezenlijk schaduwbeeld zoude zijn.

Waarom en op welke wijze David in betrekking tot het Hart Gods staan zou is vroeger gezegd; van Salomon is hetzelfde in breeder trekken aangetoond. Vragen wij echter meer bepaald in welk opzigt deze laatste het beeld van Diengene wezen zou, die eenmaal zeggen moest: „meer dan Salomon is nu gekomen,” dan kunnen wij dit, korthheids- en gemakshalve, tot twee hoofdpunten terug brengen: de *wijsheid* en *den vrede*.

Toen Salomon van den Heer verkregen had, te vragen al wat hij wilde, en bij die gelegenheid om geene rijkdommen of glorie, maar alleen „om een leerzaam hart” had gebeden, toen was de Heer waarlijk verblijd in zijn Hart, — gelijk we reeds te voren herinnerd hebben, — en gaf Hij ten antwoord aan den verstandigen koning- „omdat gij „dit gevraagd hebt, en geene aardsche vergankelijke dingen, — zie! zoo geef ik U *een wijs en verstandig hart*, in dier mate, dat nooit iemand „aan u gelijk vóór u geweest is, of, na u, zijn „zal.”

In deze gansche belofte, maar vooral in die laatste woorden zien wij weêr allerduidelijkst den *Meerdere dan Salomon* geteekend. Dàn immers, als *Hij* komen zal, zal de wijsheid als een alles bedekkende stroom

het gansche aardrijk overdekken. Dan zal Hij zelf onmiddellijk den mensch onderwijzen, en *voor* en *volgens* zijn Hart aller harten vormen. Dan zullen wij allen *een hart van vleesch*, een zacht en fijn gevoelig in de plaats van een *steenen hart* ontvangen, en leerzaam van Harte, even als Hij zelf, geworden, onmiddellijk door God zelven worden bijgestaan en onderwezen. En wie zal ons de wijsheid schetsen van Hem, die, naar zijne goddelijke natuur, de eeuwige zelfstandige Wijsheid des oneindig wijzen Vaders is? Wie kan ons verhalen, wat die waarachtige Salomon, en „ouds en nieuws in de schatkamer zijns harten verborgen houdt, of daaruit, ten onzen nutte, zal voortbrengen 1)“ op zijnen tijd? Wie zou het vermogen?

Maar wien dan ook zou het bevreemden, dat er mede in dit opzigt een zoo heerlijk toon- en vóórbeeld van den bij uitstek *Wijze van harte* geschonken is? Wien verwonderen, dat het een wijze en verstandige koning is geworden?

Onderwees dus Salomon Gods volk, en werd hij van God verkoren om in vele liederen, spreuken en leerredenen, niet bloot de Synagoge, maar zelfs de Kerk van JESUS voor te lichten; hij is reeds hierdoor een edel beeld van den Eeuwige Wijze, die zelf zijne Kerk onder ons menschen stichten, en haar op nog veel verhevener wijze onderrigten zal. Mogt Israëls groote Koning op eene zoo treffende wijze de goddelijke Wijsheid schetsen, „wier vermaak het is, en van den beginne was, — met

1) Mt. 12, 35.

de kinderen der menschen te zijn," wat zal Hij zelf, de goddelijke Wijsheid, niet doen, als Hij eenmaal, aan dien hartelust voldoende, met ons menschen op ons aardrijk zal wonen? Strooinden zelfs de koningen en vorsten van de uiteinden der aarde naar Israëls *Wijze* henen, — zoo als inzonderheid de door Jesus geprezen koningin van het zuiden, — om Salomons wijsheid te hooren, — hoe veel te meer zullen alle volken, om de ware wijsheid te zien en te leeren kennen, opwaarts stroomen naar den Berg Gods en naar *Emmanuël* in Sion, die dan zelf, op zich zelven wijzend en van den ijver dier koninginne Saba's sprekend, zeggen kan en zeggen zal: „*en ziet! meer dan Salomon is hier.*” —

Voorzeker! Een mensch op aarde kan van den eeuwig Wijze niet meer dan een schaduwbeeld zijn; maar zoo iets mogt er, zoo iets moest er wel wezen om de wet der voorafschaduwing te vervullen, en opdat het nu reeds van het vóórbeeld, gelijk later van het Tegenbeeld mogt gezegd worden: „*Het hart van den wijzen mensch wordt door zijne wijsheid gekend* 1).”

Het was echter niet alleen door zijne wijsheid, het was ook om zijn zachten en vredelievenden aard, dat het hart van Salomon eene ware voorafbeelding van het toekomstige Hart Gods zoude zijn. Wij hebben het grootendeels vernomen en reeds vroeger herinnerd.

Immers; aan David werd de berg van het Hart

1) Eccli. 3, 31.

Gods aangewezen. David mogt de plaats kennen, en zelfs nader aanwijzen, waar het paleis van het Hart Gods zou oprijzen. Maar dit Huis Gods opbouwen, dit mogt zelfs David niet. En wij kennen de reden. Het was een goed en prijzenswaardig plan, „dat in Davids harte was,” — naar het eigen woord des Heeren; — maar zijne handen waren met bloed bevlekt, en de woning voor het Hart des Heeren zou een huis des gebeds, eene woonplaats van rust en vrede zijn. Een ander werd dus ter uitvoering van Davids harteplan verkoren. En deze was Salomon.

Salomon! zijn naam zelf beteekent *vrede*. En zijn rijk? — slechts weinige en ras voorbij gaande moeilijkheden uitgenomen, — kan het terecht een rijk van *zege* en *vrede* geheeten worden.

Het is waar, dat er, wat zijn koningschap aangaat, reeds te voren een dienaar Gods, ja een vrede-koning geweest was, die, in dit opzigt, den Toekomstigen voorspelde. Maar *Melchisedech*, de koning van *Salem*, dat is: *des vredes* 1), die reeds lang voor David leefde, was, natuurlijk, niet uit Davids huis, en zelfs, hoe verheven anders, uit *Juda* en uit *Israël* niet. Ook in *Israël* zelf mogen wij dus een Vrededorst verwachten, die den gewigtigen trek van *Vorst des vredes* 2) voorspellen en in eigen persoon voorafschaduwten zal. En wie kon het dan beter dan Salomon zijn?

Salomon is koning en bezit zijn rijk in stillen vrede, en het gansche volk rust in ongestoorden

1) Gen.

2) Is. 9, 7.

vrede, zoo in Juda als in Israël, onder zijn wijngaard en onder zijn vijgenboom van Dan tot Bersabee toe 1).” Zoo zal er ook in des Messias'tijden, „als de dienaar Gods, de *Oprijzende*, komen zal, vrede zijn door het geheele land, en de eene vriend den anderen onder zijnen wijngaard en onder zijnen vijgenboom uitnoedigen 2).”

Salomons naam geeft den *vrede* te kennen; even als ook de Messias zelf, als ware hij *de vrede* in persoon, de vrede voor ons menschen zal zijn 3).

Salomon bouwt voor den Heere den eersten Tempel, de plaats voor het Hart Gods onder ons; en ook zal ter zelfde plaatse, — gelijk het de propheet verkondigt 4), — de Heer der heerscharen den *Vrede* schenken, den Verwachte der volken geven, en van daar uit „als een stroom van vrede 5)” over de aarde doen uitgaan.

Over het *redelievende* en *redebrengende* hart des Heeren, hetwelk weldra onder de menschen wonen zal, behoeven we thans niet uit te weiden. Het is voldoende te hebben herinnerd, dat het boven allen zachtmoedig en langmoedig zal wezen; dat het den vrede zal bezitten, zelf als ware het de *vrede* zijn, en een eeuwigdurend rijk van vrede stichten zal. Waar zou het overigens toe dienen, met donkere kleuren af te schetsen, wat wij welhaast in vollen luister en voor onze oogen zullen zien schitteren? Zien wij dus Eever vooraf, hoe dezelfde *Wijze*, die bij uitnemendheid de *Vorst des vredes*

1) 3 Kon. 4, 25. 2) Zach. 3, 8, 10. 3) Mich. 5, 5.
4) Agg. II, 8, 10. 5) Isaïas. 66, 12.

heeten mogt, door God is uitverkoren, om ons op eene geheel nieuwe en bijzondere wijze, het verband tusschen Gods Hart en het onze voor te stellen.

IV.

Salomons hooglied. De vereeniging van het Hart Gods en het hart des menschen.

„Het is, o Heer! — zoo riep eenmaal de *man naar het Hart Gods*, David, uit, — het is niet om „mijne verdiensten, maar alleen *volgens uw hart*, „dat Gij al deze wondervolle dingen aan mij, uwen „dienaar, gedaan hebt 1).” En het was wezenlijk waarheid, dat niet het hart des menschen den Heer, maar het Hart Gods zelf zijnen dienaar verkozen had. Maar wat zullen wij dan nu zeggen van de onuitputtelijke en altijd nieuwe ontfermingen des Heeren, nu wij zien, hoe datzelfde Hart Gods onophoudelijk andere middelen weet uit te vinden, om nog grooter, nog meer wondervolle dingen uit te werken, en ook nu reeds te doen voorspellen, door Davids zoon en opvolger, *Salomon!*

Dat eenmaal het Hart Gods, op geheel bijzondere wijze, voor den mensch zal zichtbaar en tastbaar

1) 2. Kon. VII: 21.

worden, is voorspeld; dat er eene geheel eigenaardige vereeniging tusschen dat goddelijk en het menschelijk hart moet plaats vinden, is dikwijls aangeduid; maar de wijze waarop, het middel waardoor, de innigheid waarmede die verbinding tot stand moet komen, — ziedaar een geheim, waarover nog immer een digte sluijer ligt uitgespreid, waarvan nog voortdurend veel zal te zeggen zijn, waaromtrent nog eeuwen lang nieuwe lichtstralen „uit den schatkamer” van dat eindelooze Hart zullen afdalen, die ons verstand moeten voorlichten en ons harte boeijen.

Ik weet het: er is hier wederom een geheim, dat geen schepsel doorgronden kan; eene onpeilbare zee, waarin men te vergeefs het peillood werpen zou; maar er is toch altijd iets te leeren voor hen, die opregt en eenvoudig van harte zijn; en kan men de diepten der raadslagen Gods, vooral in den Nacht des Ouden Verbonds, niet meten, men kan ze toch ongetwijfeld, om die ondoorgrondelijkheid zelve, òn bewonderen, òn aanbidden.

Luisteren we, zonder meer, naar de stem van den Wijzen koning; of liever, hooren we naar de Bruid van het Hooglied zelve, die ons althans een enkelen keer, op het Hart des Toekomstigen wijzen durft.

Gaat uit, — roept zij ons toe, — treedt voort, waarts, o dochters van Sion! en ziet uwen Koning! Treedt buiten en aanschouwt hem gekroond met de kroon, waarmede zijne moeder hem gekroond heeft, op den dag zijner verloving, ten dage der blijdschap zijns harten 1) —

1) Hoogl. III.

De woorden zijn op zich zelve duidelijk. Maar vraagt gij misschien naar den persoon, die er in wordt bedoeld? Worden zij u veelligt duister, om de kleuren, waarmee zijn beeld is geteekend? Het is geen wonder voor het *Lied der liederen*; daar bovendien te dezer plaatse de teederste en verhevenste beeldspraak der *H. Schrift* wordt gebezigd, die om zeer vele redenen voor ons geheimzinnig moest blijven. Doch wilt gij enig licht? —

Herinner u het Paradijs, en den eersten Adam, zoo als er eenmaal een tweede zal zijn. Denk aan den eersten Mozes, die een opvolger en propheet, aan hem gelijk, heeft voorspeld. Verbeeld u den eersten David, na wien een andere, Koning en Heer even als hij, zal komen. Welnu! Evenzoo zal er een tweede, een goddelijke *Salomon* komen.

Hetgeen dus met de eersten plaats vond, dat namelijk in de omstandigheden van hun leven of van hun rijk eenige omstandigheden van het leven des Messias geteekend zijn, hetzelfde wordt ook hier gevonden. Aan de schitterende kleuren van een rijk, als dat van Salomon was, zijn dus te dezer plaatse de verwen ontleend. Van een grootsch en prachtig verlovingsfeest eens konings en eener koningin zijn de beelden genomen. Maar vergissen wij ons niet. Want deerlijk zouden wij ons bedriegen indien wij meenden, dat nu deswege of Salomon zelf met zijne echtgenoot, de Sulamiete, of enig ander vorst dezer aarde, in dit heerlijk lied wordt bezongen. Integendeel. Salomon is de dichter, de tolk van het Hart des Heeren; maar hetgeen reeds meermalen is uitgesproken, en eens op ons aardrijk klinken zal uit JESUS' mond, dit

geldt ook thaus in verhevener zin met betrekking tot het voorwerp van dit gezang der gezangen: „Meer, oneindig meer, — dan Salomon is hier.”

En wie is dan die Meerdere dan Israëls rijkste en heerlijkste koning, op wien die bij uitstek Wijze zijn oog heeft gevestigd? Wie is die Bruidegom, beide Koning en Herder, dien Sions vredesvorst in zijn wezenlijk hartelied zoo treffend bezingt en voorafschildert?

Het is geen andere dan JESUS; of laten wij liever zeggen: het is *de eeuwige Wijsheid* zelve, het eeuwig Woord des Vaders, dat zich met de menschelijke natuur op het innigst verbinden zal. Het is Gods Liefde, door een overmaat van liefde voor den armen mensch, zich met den mensch vereenigend. Het is, met andere woorden, het Hart Gods, zich vereenend, als we 't zoo zeggen mogen, met het hart des menschen, of nog beter, — want wij kunnen het niet uitdrukken, — zich opsluitend in een menschelijk hart, door eerst zelf de menschelijke natuur aan te nemen, en het hart des menschen een goddelijk Hart te doen zijn, daarna al de menschen gezamenlijk te doen deel hebben aan de goddelijke natuur: *Verbum caro factum; divinae consortes naturae.* —

En ziedaar! waarom het nu heet van dezen dag, waarop die verloving en die vereeniging zullen plaats vinden: „dit is *de dag van de blijdschap zijns harten.*” „Dit is de dag, dien de Heer gemaakt heeft,” „de dag van de Bruiloft des Lams.”

En welke dag zou ook meer dan deze, de dag van zijns harten blijdschap mogen heeten?

Alsof hij Hem niets koste? Neen. Hij komt

Hem eerst zeer duur te staan. Hij kost Hem vooraf *eene kroon van doornen*, welke ook Salomon niet heeft vergeten, — eene kroon, waarmede Hem zijn ontrouw Israël zal krooneu; maar die kroon is te gelijker tijd de krans der overwinning, waardoor Hij ons zelve met Hem leert zegevieren 1); het is de kroon der liefde, welke onder die krans van doornen verborgen was 2); het is eene kroon van barmhartigheid 3), waarmede Hij den vloek voor ons wegneemt, over ons aardrijk uitgesproken, die voor ons distelen en doornen moest voortbrengen 4). En die eigen kroon zal weldra veranderen in „*eene kroon van eere en glorie*,” waarmede Hem de hemelsche Vader kroonen zal 5).

Maar is het niet gewaagd, niet vermetel, dat de wèl verkozene, maar toch menschelijke bruid den dag door den Godmensch bestemd ter verloving den dag van de blijdschap zijns Harten durft noemen? Is het niet al te stout, dat zij ons opwekt om Hem te gaan zien in zijn lijden zelf, en ons op de kroon wijst, waarmede Hij om harentwil gekroond is? —

Het zou werkelijk bevreedend zijn, indien God zelf het niet aldus had gewild. Maar de Heer, die op zulke wijze de Bruid laat spreken, heeft zich zelve niet anders verklaard.

„Loof, o Sions dochter! — zoo roept Hij immers even duidelijk ons toe 6), — en jubel, o

1) Isidor, Pel. Lib. I. 75.

2) Theodoretus.

3) H. Bern. De Epiph. S. 2.

4) H. Athan. De Pass.

5) Hebr. II. Ps. 8.

6) Sophonias. III. 14. volg.

„Israël! verblijd u en spring op van vreugde *uit geheel uw hart*, o dochter Jerusalems! Want de „de Heer, de Koning van Israël is in uw midden; „gij hebt geen kwaad meer te duchten. . . . De „Heer, uw God is in uw midden, de Sterke, die „u zal zalig maken. . . . En Hij zelf zal zich over „u verheugen met blijdschap, zwijgen in zijne liefde, „en lofzingend jubelen over u,“ gelijk men op een feestdag jubelt. —

En welk is de reden van die goddelijke blijdschap en vreugde? De Heer heeft het elders, en vooral door den propheet Oseas 1) ten duidelijkste verklaard: „*Sponsabo te mihi*,“ belooft Hij daar plegtig, „*Ik zal mij aan u voor eeuwig VERLOVEN*,“ en zulks niet alleen „in gerechtigheid en regt,“ maar nog veel meer „in ontferming en liefde.“ En ik zal Mij verloven met ware trouw, en op zulk eene wijze, dat ge Mij niet langer noemen zult: Mijn Heer! maar dat gij zeggen moogt: „Mijn Echtgenoot!“

Hoe kon het schooner! Maar hoe groot en diepzinnig is dan ook dit geheim, wel een der grootste verborgenheden onder de schaduwbeelden des Ouden Verbonds, met betrekking tot JESUS CHRISTUS en zijnen kerk. En hoe gerust mogen wij hier bijvoegen, dat het wèl betaamde een man als Salomon af te wachten, die door wijsheid uitmuntte, en tevens den zichtbaren Tempel stichtte, welke het beeld van den onzichtbaren, in de zielen op te richten, wezen zou, — om het oog des menschen wat

1) Oseas II.

verder te laten doordringen in de geheimen des Heeren, en iets meer te doen zien, dan het tot nu toe zag.

En wat zag, of hoorde hij verder van het Hart des Heeren.

„Vulnerasti cor meum 1), — roept het uit, sprekende tot zijne Bruid op aarde: „Gij hebt mijn Hart gewond, mijne zuster! mijne bruid! Gij hebt mijn hart gewond, met één uwer oogen, — met één enkelen, maar aandachtigen blik uwer naar God zoekende ziel, met de zuivere begeerte van uw menschelijk hart, door het vurig verlangen naar het Hart uws Scheppers, dat het uwe zoekt.” —

Treffende gedachte! Het hart des menschen heeft tot God gesproken, door het oog, den spiegel des harten, op Hem te vestigen; en het hart Gods is gewond door het hart des schepsels, zoodra het schepsel op Gods Hart zijne blikken rigt. Liefde, zoo als het altoos gaat, verwekt aanstonds liefde; wederliefde roept wederliefde te voorschijn; en zoo ontstaat er, als ware het, een pijl, die van het Hart Gods op den mensch gerigt, van dezen naar Gods Hart wederkeert, en het eigen Hart des oneindigen Scheppers wondt.

Hebt gij nooit de brandende zonnestrallen zien opvangen en teruggekaatst worden door eene glinsterende gouden schijf, welke aldus is ingerigt, dat zij die allen in één punt zamenwerpt, en al wat zich daar bevindt doet ontvlammen en branden? Welnu! — indien wij het heiligste met gewone dingen vergelijken mogen, — evenzoo wordt de gloed

1) Hoogl. 4, 9.

van de zon der gerechtigheid, Gods genade, in een menschen hart opgenomen; eveneens kan daar al haar stralengloed als in één punt, door de liefde, vergaderd, eveneens kan zij van daaruit, door de goede meening en de zuivere wederliefde, op God zelve, om zoo te spreken, teruggekaatst worden; en dan, — dan ontvlamt ook werkelijk het Hart Gods van wederliefde voor het hart des menschen, en roept het, als in vervoering, zoo als wij hoorden, uit: „*Vulnerasti cor meum!* „*Gij hebt mijn Hart gewond, mijne Bruid, met een enkelen uwer oogslagen!*”

Maar moet dan die Bruid niet juichen, bij het vernemen van zulke woorden? Mogt zij niet, — zij, tot wie de Heer bovendien nog zeggen zal: „*Ik zal haar in de eenzaamheid geleiden, en tot haar hart spreken* 1),” — moest zij niet terecht en naar waarheid uitroepen, wat wij gehoord hebben: dat de dag van de goddelijke verloving *de dag van de blijdschap zijns harten is?* —

Duidelijker en liefelijker uitdrukken, wat God voor ons gevoelt, kon zij voorzeker niet. En dat zij het juist en krachtig uitsprekt heeft de Heer zelf bewezen, toen Hij ons zeide door zijn propheet: „Ik zal mij verheugen over hen, als ik hun weldaden heb bewezen; en ik zal hen planten in dat land „(ten tijde der Verlossing,) in waarheid, *uit geheel mijn hart*, en uit geheel mijne ziel 2).”

Dan, waartoe meer? - - De Heer zelf heeft door den mond der Bruid gesproken; Hij heeft slechts klaarder ontwikkeld, wat Hij reeds meermalen had aangeduid; en de uitkomst zal bewijzen, — voor

1) Oseas. 2, 14. 2) Jeremias XXXII. 41.

ons heeft zij bewezen, — hoe verre met betrekking tot Gods eindelooze liefde, ook de teederste uitdrukking of voorspelling door de werkelijkheid wordt overtroffen.

Maar is het dan nu, na dit alles, nog te verwonderen, dat de Welbeminde vraagt en eischt van de zoo teêr beminde Bruid, de Hem liefhebbende ziel, dat zij Hem nimmer meer vergete, dat voor Hem alleen haar hart kloppe, dat voor niemand anders haar werk worde verrigt? Is het bevreemdend dat Hij haar toeroept met nadruk: „Stel *Mij dan als een zegel op uw hart, als een zegel op uwen arm; want de liefde is sterk als de dood, en hare vlammen zijn brandende vlammen* 1)?” Is het eindelijk niet te verwachten, wat er werkelijk spoedig volgt, dat mede de Bruid zelve aan dat verzoek haars Bruidgoms voldoet, en nu zeggen durft en zeggen mag: „*Ik slaap*, als in een zoete rust bij de beschouwing van Gods goedheid en liefde; maar hoezeer ik ook ruste in den Heer, mijn hart *waakt* altijd?”

O zekerlijk! indien het Hart Gods van blijdschap opspringt om de verloving en innigste vereeniging, die het met den mensch wil aangaan, dan moet ook elk welgeplaatst menschelijk hart voor zulk eene liefde gevoelig zijn. Dan moet het natuurlijk zich geheel aan Hem schenken, die zich zelve geheel geschonken heeft. Dan roept het van zelf met de sluimerende Bruid: „Ik slaap, ja; maar mijn hart *waakt*; en ik hoor dus de stem van mijn Beminde, *die klopt*, en die mij toeroept van buiten: Doe *open*, mijne zuster, mijne vriendin; want mijn

1) Hoogl. 8, 6.

„hoofd is doorvochtigd van den dauw, en mijne haren van de druppelen des nachts 1).” Kortom, dan kan het niet anders, dan de bevoorregte navolgen, „opstaan met spoed, de deur openen voor den Beminde, den voortvlugtende volgen, waar Hij gaat, en niet meer tot ruste komen, totdat het Hem voor altijd gevonden heeft 2).”

En dit is het dan ook werkelijk, wat eenmaal plaats zal hebben. Wanneer? Dit weet God. Doch *dan* zekerlijk, als weldra de oneindige Liefde een menschelijk hart tot het zijne gemaakt hebben zal; als dit godmenschelijk Hart in een stal en in eene kribbe zal zijn aanbeden; als een tweede vloed, maar van een gansch anderen aard en kracht als de reeds vroeger beschouwde, uit datzelfde op het kruis gebroken hart zal zijn afgestroomd, en de geheele aarde van onze zonden zal hebben rein gewasschen.

Vóór dien tijd zou het dan ook roekeloos zijn, zich aan de verklaring der diepste geheimen te wagen. En ook daarna, — zal noch de breedte, noch de diepte der goddelijke liefde door ons te meten zijn.

Laat ons vooreerst nog bij Salomon te rade gaan, en ook *dat* van hem leeren, wat hij ons niet alleen over het Hart Gods, maar tevens over het onze heeft voorgehouden.

1) Hoogl. 5, 2. 2) Hoogl. III.

V.

Salomon, de leeraar des harten.

Eene der kwalen, waaraan het menschelijk hart, en niet zelden maar al te zeer, onderhevig is, is deze, dat het anderen onderrigten wil. En helaas! hoe weinigen zijn er, die òf zich zelve genoegzaam kennen òf met blijdschap zich door anderen onderrigten laten! Deze kwaal was aan den wijssten van Israëls koningen bekend. Daarom had hij voor zich zelve van den Heer een *leerzaam hart* gevraagd; en derhalve had hem God een *allerverstandigst hart* gegeven, en eene voorzigtigheid buitenmate groot, en eene *ruimte van hart*, gelijk aan het zand, dat op den oever der zee is 1). Wij mogen verwachten, dat zoo iemand geroepen zal worden, om ons allen op meer bijzondere wijze, ten opzichte van Gods Hart niet alleen, zoo als wij vernomen hebben, maar ook ten aanzien van het onze te onderrigten.

Salomons hart had overigens alles ondervonden, wat een menschelijk hart al door ervaring kan weten. Nu eens had „hij in zijn hart gezegd:” „Ik zal in groote vreugde gaan leven en alle goederen genieten;” dan eens: „Ik zal mij onthouden van wijn, om mijnen geest tot de wijsheid te brengen.” Nu eens had hij zijn hart niet belet allerhande weelde te genieten; dan weêr in datzelfde hart geweigerd langer te arbeiden onder de zon 2). Een geheel volk

1) 3 Reg. 4, 29.

2) Eecl. I. 1. 3. 10. 20.

was bovendien in bestendigen vrede en een geruimen tijd aan hem onderworpen. Een wonder van bouwkunst was door zijne wijsheid daargesteld. Het zilver had niet eens waarde in zijne dagen. Drie duizend spreuken en meer dan duizend liederen werden door hem vervaardigd. De boomen en planten, van den Ceder des Libanons af tot aan de hysop-plant, die tusschen den muur uitgroeit; de vogelen, kruipende dieren en visschen, alles werd door hem beschreven. Kortom, in wijsheid en allerlei ervaring had Salomon zijns gelijke niet.

Maar wie was dan beter dan Salomon in staat, om ons op nieuw een dieperen blik in de onpeilbare diepten van het menschelijk hart te leeren slaan? Wie kon ons krachtiger de begeerte van Gods Hart naar het onze, of wederkeerig, de verplichtingen van ons hart voor het goddelijke voorstellen? Werpen wij, korthedshalve, maar een vlugtigen blik op het *Boek der Spreuken*, en brenge we, om het beter in te zien, eenige uitboezemingen van den Wijzen Koning tot een paar hoofdpunten terug; wij zullen ons spoedig overtuigd hebben.

Hoe treffend is niet, om hiermeê aantevangen, de even bekende als dikwijls verklaarde vermaning des Heeren, waarmede Salomon, in den naam der Wijsheid sprekend, waarmeê dus God zelf 's menschen hart vraagt, en dit alleen, als het eerste en

het beste, ja, als het enig geschenk voor zijn goddelijk Hart eischt.

„Mijn Zoon!” — zoo smeekt Hij immers in het drie en twintigste hoofdstuk 1), — mijn Zoon! *geef mij UW HART! en dat uwe oogen mijne wegen bewaren!* Alsof Hij zeide: „al wat ik van u vraag, dat is uw hart, en dat gij altoos acht geeft op mijn wil, op mijne wetten, en die getrouwelijk in al uw verrigtingen onderhoudt.” *Fili mi, præbe cor tuum mihi; et oculi tui vias meas custodiant!*

Onze oogen getrouwelijk op Gods wetten te vestigen zonder ons hart te geven, is onmogelijk; ons hart te schenken, zonder voorgelicht te zijn door het verstand, ware dwaasheid. Beiden, oog en hart, worden dus te gelijk gevorderd. Maar met hoeveel reden wordt desniettemin ons *hart* hier het eerst genoemd.

Wèl is het waarheid, wat wij reeds vroeger herinnerd hebben, dat niet zelden door het woord *hart*, in de H. taal des Heeren, iets bijzonders, somtijds zelfs het verstand of de wijsheid, waarvan het als de zetel beschouwd werd, wordt aangeduid. Maar zouden wij dit ook op deze plaats toepassen, zoo als sommigen doen, wij mogen daarom niet denken, dat hier op geen bijzondere wijze en met geen eigenaardigen aandrang *het hart* genoemd is. Wij mogen denken aan de wijsheid, aan het verstand, zelfs aan den ganschen mensch, die bijwijlen door dit-zelfde woord worden beteekend; maar geenszins mogen wij *het hart* vergeten.

1) Spreuk 23, 26.

En werkelijk; vraagt steeds de Heer van alles onze aandacht, oplettendheid, studie, voor zijne heilige wetten, die de spiegel zijns Harten zijn; de zoete neiging van ons hart voor het Zijne, de liefde, die de grond is van alles, kortom, het hart, dat èn het geheugen, èn het verstand, èn wat er al meer in den mensch te regelen zij, regelen en besturen moet, dit hart wordt het eerst geëischt, boven alles gevraagd, — zoo als het ook elders en onophoudelijk luidt: *ex toto corde tuo; uit geheel uw hart.*

Daarom zegt Hij: „geef mij uw hart, mijn zoon! en let op mijne wegen! Dan zult gij die wegen van zelf bewandelen: dan zult gij, door de kennis en het begrip van hetgeen Ik doe, — dit zijn *mijne wegen*, — diezelfde wegen inslaan, en *mijn Hart* vinden.

En o! wat is de begeerte van het Hart Gods naar de wijsheid van het onze, en de zucht dat wij zijn Hart vinden, krachtig en vurig! Ja; zijne vreugde hangt er, om zoo te spreken, van af; zij wordt er ten minste, zoo als Hij zelf te kennen geeft, in zekeren zin, door vergroot; zij is er op het innigst meê verbonden.

„*Mijn Zoon!* — zoo spreekt Hij immers verder, — *indien uwe ziel wijs is, zal MIJN Hart, ja, ook het mijne zich verheugen, en mijne nieren zullen opspringen van blijdschap, indien uwe lippen wat regt is verkondigen* 1).” Zoo zeer verblijdt zich God om onze wijsheid! En dit is nog niet genoeg. Hij moet nog eens bidden en vermanen, dat wij toch niet nalaten ons die wijsheid eigen te maken. „*Leg u toe,*” vaart

1) Spreuk. XXIII. 15 (vgl. 't Hebr)

Hij dus voort, „*studeer op de wijsheid, mijn zoon! en verblijd aldus mijn Hart, opdat gij vermoogt te antwoorden aan den berisper 1).*”

O, welk eene groote goedheid voor ons van den kant onzes Heeren! Maar ook, wat een onschatbaar geluk voor ons eigen hart, het goddelijk Hart te kunnen verblijden, door de wijsheid voor ons zelve te zoeken!

En komt veelligt op nieuw de gedachte bij u op, dat hier wederom een gebod wordt voorgelegd, hard om te hooren, en lastig om te volbrengen? Weet dan, dat het tegendeel waarheid is. Dit gebod is zoet, zoeter dan honig; en de Heer zelf is nabij, om het te helpen volbrengen. Want, — gaat Hij elders voort, — „zoo gij zegt: de krachten laten „het mij niet toe; — Hij, die tot in het binnenste „der harten ziet, Hij weet dit wel; en voor den „Behoeder uwer ziel is niets verholen; en Hij zal „een ieder loon naar zijne werken geven 2).” — Eet dus dien „*honig*, mijn Zoon! dewijl hij goed en honig- „zeem, die alleraangenaamst voor uw gehemelt is. „Want zoo is de kennis der wijsheid voor uwe ziel; „en zoo gij die vindt, is ten laatste aan al uwe „verwachting voldaan, en uwe hoop zal niet ver- „gaan 3).”

Of kent gij veelligt den weg, en de middelen nog niet, die u helpen moeten om dat hooge doel te bereiken? — Vrees God! Om Hem te vreezen, zoek de wijsheid! Door die wijsheid zullen de be-

1) Spr. XXVII. 11.

2) Spr. XXIV. 12.

3) Spr. XXIV. 13.

dachtzaamheid en voorzigtigheid in uw *hart* komen wonen. Ziedaar den weg en het onfeilbaar middel, en ziehier ditzelfde uitgedrukt in Salomons woorden: „Uw hart zij niet jaloersch over de boosdoeners, „(als het hun in schijn voorspoedig gaat); maar gij, „blijf den ganschen dag in des Heeren vreeze 1). „Zoek (dan) de wijsheid, en gij zult haar vinden. „Want zoo gij de wijsheid inroept, en uw *hart* tot „de voorzigtigheid neigt; zoo gij haar zoekt als geld, „en opgraaft als verborgen schatten; dan zult gij „de vreeze des Heeren verstaan en Gods wetenschap „vinden 2).” — En dan, — „als de wijsheid in „uw *hart* zal binnen gekomen zijn, en de wetenschap „aan uwe ziel tot lust wordt; dan zal de bedacht- „zaamheid u bewaren, en de voorzigtigheid u be- „hoeden 3).”

O hart van den mensch, dat voortdurend naar ware rust zoekt, en die nergens buiten God vinden kunt, hoe schoon en aanmoedigend luiden voor u die goddelijke beloften! Wat kunt gij meer vragen, dan bewaard te worden op den weg ten hemel, en met volle zekerheid tot het Hart Gods te komen? Wat is liefelijker voor u, „groote zee! bruischende met magtige golven 4),” dan insgelijks *uwe* baren getemd te zien door de wijsheid Gods, en krachtig, ja, maar bedaardelijk te zien voortgestuwd naar uwen Oorsprong zelve?

En desondanks is het er verre af, dat òf die bedachtzaamheid òf die behoedzaamheid reeds alles zoude zijn.

1) Spr. XXIII, 17, vgl. 18. 2) Spr. III, 3—5.
3) Spr. II, 10, 11. 4) De H. Augustinus.

„Mijn Zoon!” — zoo spreekt God verder, — vergeet mijne wet niet, en laat *uw hart* mijne onderrigting bewaren. Want langheid van dagen en (vele) jaren levens en vrede zullen zij u toevoegen. — Laat de barmhartigheid en waarheid u niet verlaten; bind ze om uwen hals en schrijf ze op de tafelen van „*uw hart*”; en gij zult aangenaam zijn en uwe „zedes zullen goed zijn voor de oogen van God en „van de menschen.” — Stel uw betrouwen op den „Heer *uit geheel uw hart*”; en steun niet op uw „verstand..... Want het zal (zelfs) tot gezondheid „van uw ligchaam, en (als eene) besproeiing uwer „beenderen zijn 1).”

Wij zien het: het leven van ligchaam en ziel hangt, om zoo te spreken, af van het bewaren des harten. De vrede Gods wordt geschonken aan elk hart, dat de wet Gods onderhoudt; en al wie de barmhartigheid en trouw (dat is *die* waarheid) in zijn hart weet te bewaren, zal aangenaam zijn aan God en de menschen. Ééne zaak wordt dan toch boven alles gevorderd: dat wij namelijk nooit op ons eigen hart, maar alleen op den Heer, en dit *uit geheel ons hart vertrouwen*. Deze waarheid is dan ook ééne van diegene, die voortdurend door den wijzen koning ingescherpt worden. Hoezeer wij ons der korthed bevljigten, mogen wij dus deze niet ganschelijk onaangeroerd laten.

„Betrouwt dus niet op uw hart, — zegt hij, — „want, „die op zijn eigen hart vertrouwt is dwaas; „maar die voorzigtig wandelt, zal behouden zijn 2).” —

1) Spreuk. III, 1—8.

2) Spreuk. 28, 26.

En hoe zou men ook op zulk een ondoorgrondelijken afgrond zijn vertrouwen kunnen stellen? Of „wie kan zeggen: mijn hart is zuiver; ik ben rein van alle zonden 1)?” — Wel „schijnen de wegen des menschen den mensch zelven toe regt te wezen; maar de Heer weegt *de harten* 2).” Wel „zijn er in het *hart* van den mensch velerhande voornemens; maar de wil des Heeren zal stand houden 3).” Wel „beschikt het *hart* des menschen zijnen weg; maar het behoort aan den Heer (en aan Hem alleen) zijne schreden te bestieren 4).”

Wat zult gij dus doen, indien uw hart door den Heer gewogen, en oneindig ligter, dan gij u inbeeldt, bevonden is? Wat beginnen, zoo gij zegt: „morgen! morgen!” en u die morgen niet geschonken wordt? Wat aanvangen, met al uw plannen en beschikkingen omtrent u zelven of anderen, indien de Heer anders beschikt, en u langs den weg, die in uw hart was, niet wil geleiden? —

O hart des menschen! mogt gij toch deze lessen van den wijssten aller koningen leeren! En waan niet, dat gij van dien Heer, en van de wegen, die in zijn hart zijn, onafhankelijk zijt, of dat uw hart zich boven het zijne verheffen mag. Dit ware eene ergere dwaling dan de eerste, en zou een eerste bewijs van uw spoedigen ondergang zijn. Want, „eer de mensch verpletterd wordt, — luidt het verder, — verheft zich *zijn hart*; even als het hart eerst vernederd wordt, eer de mensch wordt verheven 5).”

1) Spr. 20, 9.

2) Ib. 21, 2.

3) Ib. 19, 21.

4) Ib. 16, 9.

5) Spreuk. 18, 12.

Vraagt gij integendeel nog eens en met andere woorden te vernemen, wat u te doen staat, om zulk eene vreeselijke straf niet te duchten te hebben, en den zegen Gods op u te doen afdalen? Wees voorzigtig, om de wijsheid te vinden. Wees wijs, om de opgeruimdheid des harten te genieten. Wees opgeruimd in den Heer, om den zekersten en gemakkelijksten weg te bewandelen. Immers; „een *voorzigtig hart*, — zegt hij, — zal de wijsheid bezitten, en het oor der wijzen de wetenschap zoeken 1).” Ja ook „het hart des wijzen zoekt die wetenschap 2); en dit wijze hart zal mede aan den mond de wijsheid verleenen, en de liefvalligheid op zijne lippen doen zweven 3).” En wat zal hieruit volgen? — „Nette woorden zijn (als) een honigraat; zij zijn der ziele zoetigheid, en de gezondheid der beenderen;” ziel en ligchaam zullen er dus door geholpen worden. En van daar, dat er de opgeruimdheid op volgt. Want even als de nijld de verrotting der beenderen is, zoo is de gezondheid *des harten* het leven des ligchaams 4); „en gelijk de „droefheid schade toebrengt aan het hart des menschen, zoo als de mot aan de kleederen en de „worm aan het hout 5); zoo maakt een opgeruimd hart het aangezicht vrolijk 6);” en wie weet niet, „dat de opgeruimde geveer door den Heer wordt „bemind 7).”

Waarlijk! er is een schat van leering, door den

1) Spreuk. 18, 15. 2) Ib. 15, 4. 3) Ib. 16, 23 enz.
 4) Ib. 14, 30. 5) Ib. 25, 20. 6) Ib. 15, 13.
 7) 2 Cor. 9—7 en Eccli 35, 11.

wijssten aller koningen, in Gods naam, in het Boek zijner spreuken verborgen. En ik weet niet, op hoe vele wijzen dit alles beter verklaard, en hoeveel, uit hetzelfde en uit andere boeken, daaraan toegevoegd kan worden! Slechts ééne les wil ik niet voorbijgaan, maar die hier aanhalen ten slotte, om opmerkzaam te maken, dat wij niet alleen op ons eigen hart, maar ook op dat van anderen moeten acht geven. Zij zal ons mede een nieuw voorregt van elk wijs en *voorzigtig hart* leeren kennen.

Gij dan, die braaf zijt, en deugdzaam blijven wilt, — geef wel acht!

„Een vijand, — leert Salomon, — wordt door „(de taal) zijner lippen erkend; terwijl hij in zijn „hart op bedrog zint. Wanneer hij u zachtkens toespreekt, geloof hem niet; want er zijn zeven (dat „is: ontelbare) bedriegerijen in zijn hart 1).” — „En vrees niet, dat het erkennen zijner listen voor u onmogelijk zoude zijn. „De raad (en de plannen) „zijn wel is waar in het hart des menschen verbor- „gen, gelijk een water, dat zeer diep is; maar de „verstandige man weet het er (des ondanks) uit te putten 2).” — En hoe? — O, „gelijk de aangezigten van hen, die in het water zien, zich daarin „afspiegelen, zoo zijn de harten der menschen open „en bloot, voor hen, die voorzigtig zijn 3).”

Wees dus voorzigtig! Zoek de wijsheid! In één woord: *bewaar uw hart met alle zorg, want aldaar zijn de springbronnen des levens 4).*”

1) Spreuk. 26, 24, 25. 2) Ib. 20, 5.

3) Ib. 27, 19. 4) Ib. 4, 23.

VI.

*Salomons hart een droevig toonbeeld van
het hart der menschen.*

Het Hart Gods en het hart der menschen, zoo als wij gehoord hebben, zijn ons weêr op nieuw, en in gansch bijzondere betrekkingen, door den wijssten aller koningen voorgesteld. Wie kon denken, dat hij, die door God was verkoren om eene treffende voorafbeelding van den oneindig „Wijze van harte” te zijn, nu ook, met betrekking tot ons, een alledroevigst toonbeeld van het zwakke hart des menschen zou worden?

Onstandvastige koning! hebt gij ons dan niet zelf geleerd: „nooit op ons eigen hart te betrouwen; ons hart met alle zorg te bewaren, dewijl aldaar de springbronnen des levens zijn?” — Maar ach! gij hebt ook gezegd, en dit woord komt ons hier „onwillekeurig voor den geest: De hemel in zijne „hoogte, de aarde in hare diepte, en het hart der „koningen zijn ondoorgrondelijk 1);” en de waarheid dezer uitspraak, in al hare opvattingen, is maar al te zeer door de ervaring gebleken.

Ondoorgrondelijk was het hart van den eersten koning dezer aarde, toen het, in zijn prachtig paradijs, de plannen smeedde, om aan God gelijk te zijn. Ondoorgrondelijk was het hart van Israëls's

1) Spreuk. 25, 3.

grootsten koning, toen „het zich verhief voor den val,” en weldra zich niet schaamde voor het beramen en ten uitvoer leggen der schandelijkste plannen. Ondoorgrondelijk kunnen wij het hart van het geheel koninklijk Israël noemen, als het zoo voortdurend reden gaf tot de goddelijke klagte: „Dit volk eert mij met de lippen; maar hun hart is verre van Mij.” Even zoo was ook Salomons hart, indien al ten goede in de eerste jaren zijner regeering, veel meer ten kwade in zijne laatste dagen, ondoorgrondelijk. De straf der koninklijke harten, door den Koning der koningen toegepast, zal dan ook geenszins ontbreken.

Indien wij Jerusalem ter oostzijde uittreden, en afdalen in het dal *Josaphat*, of *Cedron*, dan staat daar voor ons de beroemde berg, de *Olijfberg* geheeten, wiens zuidelijke kruin de *Berg der Ergeuis* heet. *De berg der Ergeuis!* ziedaar, om ons zoo uit te drukken, de eeuwige schandzuil, door het wijsste der harten, maar eens door wellust verdwaasd, ter beschaming van het menschelijk hart opgerigt! Zulk eene les mag ons niet ontgaan.

Maar hoe was het mogelijk, — zal men vragen, — dat een verstandig hart, als dat van Salomon, zoo diep kon vallen? — De *H. Schrift* zelve geeft ons het antwoord op die vraag.

„Het hart van den mensch is tot het kwaad geneigd van zijne jeugd af.” Het hart van den mensch, dat God en God alleen niet zoekt uit al zijne krachten, zal spoedig aan God ongehoorzaam, en door ongehoorzaamheid van God geheel gescheiden worden. Beide deze waarheden zijn onder anderen door Salomon zelve geleerd. En hoe goed

wist hij, door ingeving en ervaring, wat hij ons elders heeft voorgehouden, dat: „een wijs en verstandig hart zich van zonden onthoudt 1),” maar „een hart, dat twee wegen inslaat, geen voorspoed zal hebben; en een boosaardig hart met smarten zal overladen worden, en de goddelooze zonde op zonde zal doen 2).”

En toch! o nooit genoeg te betreuren zwakheid van het hart des menschen! toch valt Salomon zóó diep, dat het zelfs tot nu toe een onoplosbaar geheim is gebleven, of hij wel ooit uit dien afgrond gered is geworden. En waardoor is dan dit wijsste der harten tot de grootste aller dwaasheden gekomen? — Luister!

Door eene overdadige weelde is ongetwijfeld allengs zijn hart verzwakt. Het zwakke hart durfde ongehoorzaam worden aan den Koning der koningen. Het ongehoorzame vervalt tot zingenot en wellust. Het zingenot voert weldra tot afgoderij. En ziedaar nu den *Wijze*, die ons geleerd had: „Bewaar uw hart met alle zorg; want aldaar zijn de springbronnen des levens 3),” die springbronnen zelve aan den Satan verpandend! — Hoe is het mogelijk!

Zie! zegt de *H. Schrift* zelve, nadat zij Salomon om zijne wijsheid geprezen heeft, hem berispelend om zijne dwaasheid: „Gij hebt goud vergaderd als koper, en zilver in overvloed gehad als lood (en cederboomen, wordt er elders bijgevoegd 4), als de wilde vijgeboomen, die in de velden groeijen);

1) Eccli. 3, 32. 2) Ib. 3, 28, 29.

3) Spr. 4, 23. 4) 3 Kon. X, 27.

„maar gij hebt u overgeleverd aan de magt der vrouwen; (aldus) uwen roem met een schandvlek besmet, uw nageslacht ontheiligd, en toorn over uwe kinderen gebragt; zoodat gij de schuld waart, dat het koninkrijk in tweeën is gescheurd, en er uit Ephraïm een weêrspannig koninkrijk is opge- staan 1).”

En toch, — zoo had zij reeds vroeger opgeteekend, — „had de Heer bevolen aan de kinderen Israëls (de vreemde vrouwen verbiedende): „Gij zult tot de vreemde volken niet ingaan, en zij zullen tot u niet komen; want zeer zekerlijk zullen zij *uwe harten* (van Mij) afwenden, ten einde (u) hunne goden te (doen) volgen 2).” En desondanks „had Salomon van deze vrouwen genomen, en was *zijn hart* aan die vreemden verkleefd 3).”

Is er nu wel ooit een woord door den Heer gesproken, dat niet onfeilbaar vervuld is geworden? — Hier volgt het onmiddellijk: „en diezelfde vrouwen deden Salomons *hart* afwijken” van de Heer 4).

„En toen hij oud geworden was, — gaat de Heer voort, en ach! hij was nog niet zoo oud van jaren, maar veeleer afgeleefd, misschien door weelde en zingenot, — toen geschiedde het werkelijk, dat zijne vrouwen *zijn hart* verdierven, en neigden achter vreemde goden; zoodat *zijn hart* niet volkomen was met den Heer, zijnen God, gelijk het *hart* van David, zijnen vader 5).”

1) Eccli. 47, 20 volgg. 2) 3 Kon. XI, 2.

3) Ib. vs. 2. 4) Ib. vs. 3. 5) Ib. vs. 4.

Ziedaar het begin, de oorzaak en den voortgang van het kwaad! Het verstand is de poolster, die het hart moet geleiden. Het hart mag vergeleken worden bij een schip, dat volgens den stand dier hemelsche ster zijnen koers moet rigten. Daarom heeft de Heer gezegd: „*Mijn zoon, geef mij uw hart*; maar er onverwijd bijgevoegd: „*en dat uwe oogen mijne wegen bewaren.*”

Salomons oogen nu zijn niet langer gerigt op het gebod des Heeren; zijn hart volgt weldra het oog. Zijn oog wordt gevestigd, — zoo als eenmaal zelfs Davids oog was gerigt, — op zingenot en wellust; zijn *hart* is weldra *afgeweken van den Heer*. Nu wordt zijn verstand verduisterd; het *hart* wordt *verdorven*, — *depravatum est*. Hoe zou het mogelijk zijn, dat nu dit hart nog langer volkomen bleef met den Heer, gelijk doorgaans het hart van zijnen Vader David, gelijk eenmaal het eigen hart van Salomon was!

Wat zal dus volgen? — Helaas! hetgeen altijd volgt, en wat de wijze koning zelf met de eigenste woorden geleerd had: „*zonde op zonde.*”

God niet meer volgende, volgt nu de dwaas geworden koning ASTARTHE en *Moloch* en *Chamos*, even zoo vele duivelen en gruwelen in Gods oogen. En hoever gaat hij? Tot het stichten eener hoogte en van altaren voor al die „*verfoeisels*” der heidenen; tot het voldoen aan de afgodische begeerten van alle zijne vreemde vrouwen, die hare goden wierookten en offerden; tot de laagste en schandelijkste afgoderij, in het gezigt en als onder de oogen van *Jehova* zelven, Israëls Heer.

Is het wonder, dat die Heer met straffen komt?

Kan het ons bevreemden, dat zijn Hart vertoornd is? Moeten wij niet verwachten?...

Doch neen; laten wij hier niets bijvoegen over eene droevige geschiedenis, die u overigens genoeg bekend is, en door welker omstandig verhaal wij veelligt cenige zwakke harten maar al te zeer zouden nederslaan.

Te dezer plaatse is het voor ons voldoende uit den val van Salomons hart eene nuttige les te trekken. De geheimen der eenwigheid behoeven we te dien einde niet te ontsluiteren; wat er later van Salomon, wat er vooral van hem in de andere wereld geworden is, niet te vragen. *De berg der ergernis* staat daar nog altijd, in de nabijheid van Golgotha, als een eeuwig gedenkteeken van Salomons dwaasheid. Zingenot, en afgoderij! — „weelde en het versmaden van God!” — brengt hij onophoudelijk, als twee, in het hart der menschen, naauw verbonden euvel daden voor den geest. En het is als of hij telken dage, ons toeriep: „*Wie staat, zie toe dat hij niet valle!*” Wat behoeven wij meer? Immers; wie het wijsste der harten in zulk eenen afgrond ziet nedervallen; hoe zal hij nog op iemand anders betrouwen, dan op op den Heer alleen? Hoe zal hij niet werken met heilige vrees? Hoe zeer zich niet toeleggen op bedachtzaamheid en voorzigtigheid beide, en niet die ééne spreuk van den ongelukkingen wijze gedurig voor oogen houden: „*Bewaar dan, mijn zoon! bewaar uw hart met alle zorg; want aldaar zijn de springbronnen des levens!*” —

ACHTSTE HOOFDSTUK.

DE PROPHETEN VAN HET HART GODS.

I

De Propheten.

Het moet u ongetwijfeld, bij den eersten aanblik, verwonderen, Lezer! dat wij nu den schijn aannemen, als of er thans voor de eerste maal spraak zou wezen van de propheten, nadat u reeds zoovele en van de treffendste prophetiën, met betrekking tot het Hart Gods en het hart der menschen, zijn voorgesteld. Van God zelven behoeven wij niet eens te gewagen; hoewel ons werkelijk de eerste en zinrijkste voorspelling uit zijn eigen mond, in het Paradijs, is geworden. Maar wordt niet Abraham, wegens zijn vertrouwelijken omgang met den Schepper, en door God zelven, een *prophheet* genoemd 1)?

Was Mozes niet een bijzonder groote en *heilige* *prophheet* des Heeren; en als de wortel van dien

1) Gen. 20: 7.

geheimzinnigen boom, welke later voor Israël, in zoovele andere profeten, bloeijen, en waarvan Christus zelf de kroon wezen zou? Hoeveel hebben wij bovendien niet van David, hoeveel van Salomon, hoeveel zelfs in dit opzigt van eenige anderen gezegd! Wat kunnen wij dus op het oog hebben, met u thans nog eens, en als geheel in 't bijzonder, op de profeten te wijzen?

Het is, Christelijke Lezer! omdat wij nu nog eens voor goed, en als in éénen adem, het gansche Oude Testament willen doorloopen; omdat wij meer in 't bijzonder, zoowel op de eigenlijk zoogenoemde profeten, als op de voornaamste onder de profetiën over het Hart Gods en het onze, uwe aandacht wilden vestigen; omdat wij eindelijk, en de voorbeelden, en de voorafbeeldingen, welke in het Oude Verbond vooral met betrekking tot het toekomstige Hart Gods gevonden worden, zoo volmaakt het ons mogelijk is, wenschen te doen kennen, ten einde u aldus beter te bereiden voor de volkomen kennis van datzelfde Hart, zoo als het zich eenmaal in het Nieuwe Testament in volle schoonheid vertoonen zal.

Wat eigenlijk de Profeten waren, welke hunne roeping en bestemming met betrekking tot het Hart Gods en der menschen in Israël geweest is, en waarom zij voortdurend, en bijzonder sedert de scheuring des Rijks, tot het volk Gods werden afgezonden, behoeven wij u thans niet breedvoerig uit te leggen. Denk overigens, zoo gij hierover iets meer noodig hebt, aan de openbaring Gods op den Sinai, en aan hetgeen wij u vroeger, in korte woorden, over de harten van de kinderen Israëls

hebben voorgehouden. Immers; wat gebeurde daar op dien heiligen en ontzagverwekkenden berg?

Drie dagen lang had zich het volk geheiligd, en, naar het voorschrift des Heeren, voorbereid, om Jehova, den glorievollen God, die hen door zijn magtigen arm uit Egypte had gevoerd, ten derden dage, zoodra de bazuinen zouden klinken, bij Diens verschijning op den Sinaï te ontmoet te gaan. De morgen van den derden dag, den vijftigsten na de nittogt uit Egypte, breekt eindelijk aan. Vervaarlijke donderslagen en schrikwekkende bliksemflitsen laten zich nu eensklaps hooren en zien, boven en rondom de wolkenhooge rotsen van den Sinaï. Een donkere wolk bedekt bovendien den ganschen berg; vlammen stijgen er van op, en een vreesbarende rook rijst langs zijne zijden, als uit eenen oven, omhoog. De berg zelf davert en schudt, als werd hij op zijne grondvesten geschokt. En te gelijk schateren de bazuinen, en verheft zich het bazuingeschal hoe langer hoe sterker, zoodat het gansche volk, in de legerplaatse, beeft.

Nu is de tijd gekomen. De Almagtige is met de duizenden zijner heiligen, — zijne Engelen, — op den Sinaï nedergedaald. Mozes voert aan den voet des bergs het geheele volk Jehova te ontmoet. Maar het was zoo vreesbarend wat er gezien werd, — zegt de groote Apostel 1), — *en Gods heerlijkheid zoo groot*, „dat Mozes zelf moest uitroepen: *Ik ben verschríkt, en sidder.*” —

Eindelijk, — nadat het nog eenmaal plechtig, en

1) Hebr. 12, 21.

met bedreiging des doods, bevolen was, dat noch mensch, noch dier, den heiligen berg mogt naderen, — spreekt God, met luider stem, en ten aanhooren van het gansche volk, de bevelen uit, die Hij hun te geven had. — En deze waren? DE TIEN GEBODEN.

En hoe werden nu deze geboden door Israël aangenomen? O, voor dezen oogenblik, met allen eerbied en onderwerping; maar tevens met zooveel vreeze, dat zij door middel der oudsten en stamhoofden tot Mozes spraken: „*Ga voortaan alleen tot den Heer, en hoor, wat de Heer te zeggen heeft, en verkondig het ons; maar dat de Heer zelf niet meer (onmiddellijk) tot ons spreke, — opdat wij niet sterven.*”

En hiermede was werkelijk het groote doel van Israëls *Heilige* bereikt. „Vrees niet, — spreekt Mozes; — want alleen om u te beproeven is God gekomen, en opdat gij Hem vreezen zoudt, en geene zonde bedrijven.” En de Heer zelf tot Mozes, — zeker een der zeldzame malen, zoo niet de eenige, dat Hij op die wijze geheel Israël prijzen kon, — „*o mogten zij altijd zulk een HART hebben, om Mij te vreezen en mijne geboden te onderhouden, opdat het hun en hunne kinderen welga voor eeuwig 1)*!”

Maar helaas! ligt niet tevens in deze uitboezeming des Heeren zelve, de vrees, — als we 't zoo zeggen mogen, — voor het tegendeel opgesloten? — Schijnt God niet te kennen te geven, dat Israëls' hart niet altijd zoo blijven zal? — Zooveel is zeker, dat God van nu aan door den middelaar, Mozes,

1) Deut. 5, 23, volg. vgl. 't Hebr.

tot zijn Israël spreekt; en dit niet voorbij te zien, dat Hij van nu af, insgelijks op een anderen, en wel op den grooten Middelaar zelve, door Mozes voorafgebeeld, wijst. Want, „zegt God, na u, wil ik voor hen uit hun midden een *Propheet* verwekken, aan u gelijk. Ik zal mijne woorden in zijnen mond leggen, en Hij zal hun alles verkondigen wat ik hem gebieden zal. En zoo iemand de woorden, die Hij in mijnen Naam spreken zal, niet wil hooren, aan dien zal ik het wreken 1).”

Ziedaar dus, in zekeren zin, den eersten, en tevens den laatsten aller *Propheten* te gelijk aangezeven! Ziedaar Mozes, en Mozes *gelijke*, ja Mozes ver overtreffende, Christus! Ziedaar beeld en Tegenbeeld, den Middelaar des Ouden, en den Middelaar „*des beteren Verbonds*,” beiden, door God gesteld om tot het volk te spreken, beiden door Hem gezonden, ofschoon elk op eene eigene wijze, om Gods volk te onderrigten, en hun hart met het Hart Gods te verbinden. Maar moesten er dan niet tusschen beide vele andere propheten worden opgewekt, om het werk van den eersten Mozes tot aan den tweeden voort te zetten? Diende er geen geheele reeks te zijn van zich altoos of bijna altoos opvolgende *Propheten*, om de harten van Gods volk in dien goeden staat te houden, waarin zij zich thans bevonden, of om hen terug te voeren op den weg, zoo er ooit gebeuren mogt, wat God schijnt te kennen te geven in zijne lofspraak zelve?

Maar is dit dan werkelijk te vreezen? — Ach

1) Deut. 18, 18, 19.

ja! En de geschiedenis heeft het geleerd; en de *steen en tafelen* zelve, waarop de God der liefde op nieuw, neen tot tweemaal toe, moest opschrijven, hetgeen Hij zoo plegtig had verkondigd, kunnen er getuigenis van geven. Diezelfde tafelen zijn dan ook van Israëls *versteende harten* een allertreffendst beeld geworden. Niet in hunne harten toch, — 'tis God zelf die de tegenstelling gemaakt heeft 1), — niet in het hart des menschen, wat voor de Nieuwe Wet bewaard werd; maar op harden steen werden de eerste geboden gegrift. En waarom? O, omdat de menschen het in hunne harten niet lezen wilden, — zegt de groote Augustinus. — „Het „stond *in* hen; maar zij *wilden* het niet lezen. „Daarom werd het op steen gegrift. En zoo werd „hun ook tastbaar voorgehouden, wat zij zouden „gedwongen worden in hun geweten te zien.”

En helaas! nog zagen zij het niet; althans niet allen, niet altijd, — en volgden zij maar al te vaak „de verdorvenheid van hunne harten 2).”

Maar wat kon dan nu de Heer beter doen, indien Hij immers hunne harten voor zich wilde bewaren, dan hun gedurig aan, ook na Mozes' dood, weêr een anderen Mozes te schenken, die òf door zijn heilig leven, òf door de wondermagt, waarmee hij van God was voorzien, òf inzonderheid door zijne krachtige taal, hen op den regten weg zou geleiden? Wat kon Hij geschikter uitdenken, dan eene geheele reeks van profeten, tot dat HIJ zou verschijnen, van wien allen profeteerden, om de

1) Jer. 31, 33. 2) Jer. 3. 17.

weerspannige harten, door de herinnering aan de genoten weldaden, de bedreiging met Jehova's straffen, de beloften eener zalige toekomst, voortdurend in bedwang te houden?

En men meene niet, dat te dien einde òf de Konings- òf de Priesterstand, òf zelfs beide te gelijk, voor harten, als die van Israël waren, voldoende zouden geweest zijn.

De Priester, — het is waar. — moest „de wetenschap bewaren, en uit *zijnen* mond moest men „de Wet zoeken; want hij was een Engel van den „Heer der heirscharen 1);” maar hoe vaak zou niet het verderf van de priesters zelven uitgaan op het volk, „hoe dikwijls zouden zij niet zelven van „den weg afwijken en er velen in de Wet doen struikelen 2),” die zij toch moesten verdedigen en doen onderhouden.

En de Koningen? — Helaas! voor hen in de eerste plaats waren de profeten noodig. Tot hen vooral worden ze gezonden. Zij inzonderheid zijn een eerst en levend bewijs voor de zwakheid en ondoorgrondelijke boosheid van het hart der menschen geworden. Salomon, — ja David zelf was niet uitgezonderd. En als die groote koning en man naar Gods Hart, die mede zelf een propheet was, niet meer aandachtig lette op de bewegingen zijns harten, „*alwaar de springbronnen des levens zijn*”; o, dan steeg het zoo hoog, of daalde het zoo diep, (want beide heeft plaats gehad), dat er een ander propheet door God moest gezonden worden,

1) Mal. II, 7. 2) Mal. II, 8.

òf om hem toe te roepen, in 's Heeren naam; „*alleen de keuze der straf blijft u over*”; òf om nog krachtiger de straffen Jehova's regtstreeks te verkondigen, en hem te doen beven, wegens het door hem zelve uitgesproken oordeel tegen den onregtvaardige, door het zoo overbekende strafwoord Gods: „*Gij zijt die man!*” —

Noch de koningen, noch de priesters waren dus voldoende. En wij moeten hier wederom de nooit genoeg geprezen liefde en vaderzorg van het Hart Gods bewonderen, die, wetende waarmeê Hij dreigen moest: „*Vercloekt de mensch wiens hart van den Heer afwijkt 1)*”, alle mogelijke en de zekerst werkende middelen aanwendt om de menschelijke harten die afwijking te beletten.

Wie moeten er dus komen?

Propheten; evenzoovele plaatsvervangers van Mozes; evenzoovele voorafbeeldingen van Christus; evenzoovele „herders naar het Hart Gods zelf 2)”, die nu reeds in het Oude gelijk later in het Nieuwe Verbond, de nog gewillige schapen op de grasrijke velden geleiden, en de afgedwaalde wederom derwaarts terug zullen voeren.

En waardoor?

Door hen gedurig èn op Sinaï, èn, — al is het onder eenige sluijers, — op Golgotha en den Olyfberg te wijzen. Door hun, even als de toekomstige Propheet der propheten, voor zoo ver dit in de voorafbeeldingen wezen mogt, èn het Hart Gods èn hun eigen hart te doen kennen. Door hun voor

1) Jer. 17, 5. 2) Jer. 3, 15.

te houden, hoe hunne *smart*, even als die van God zelve, *boren alle smart*, en hun *hart* als het Hart Gods *bedroefd is*, om de zonde des volks 1). Door bovendien, even als de Toekomstige doen zal, „de gebrokenen van harte te genezen 2);” door te spreken, even als Jesus zal doen „naar het hart van Jerusalem 3);” kortom, door onophoudelijk „de harten der vaderen tot die der kinderen, en de harten der kinderen tot die der vaderen, zooveel mogelijk, terug te voeren 4).

En wat waren dan op die wijze de profeten, zoowel in 't algemeen en ten opzichte van Gods heilige Wet, als met betrekking tot het Hart Gods en der menschen?

Zij waren *de boden*, en als 't ware *buitengewone gezanten* van den Heilige Israëls gezonden om de altijd wankelende en gedurig afwijkende harten van Gods kinderen te versterken, en hun onophoudelijk toe te roepen: „*overtreders! keert terug tot het hart* 5)” — Zij waren de *handhavers en wrekers der Wet*, die onverpoosd aan de afdwalenden voorhiel- den, wat er in het Hart Gods al dan niet was 6), of niet konde zijn, en hoe *zijne wet* in het midden van ieders hart 7) blijven, en aller hart van de boosheid voortdurend rein gewasschen moest worden 8). Zij waren eindelijk ook *Zieners*, in meer eigenlijken zin; mannen, voor wie de Heer de toe-

1) Jer. 8, 18. enz. 2) Is. 61, 6. 3) Is. 40, 2.

4) Mal. 4, 16. Luc. LI. 17. 5) Is. 46, 8.

6) Jer. 7, 31; 19, 5; 32, 35. 7) Is. 51: 7.

8) Jer. 4, 17.

komst bloot legde, en die derhalve èn het toekomstige Hart Gods in vele opzigten, èn de toekomstige verandering der menschelijke harten mogten aanschouwen en *voorspellen*.

Hebben wij reeds vele dezer dingen, ook van sommigen hunner, en inzonderheid van David en Salomon vernomen; het is er toch verre af, dat dit reeds alles zoude zijn; en dus hoogst nuttig hier nog eens op terug te komen, om de gansche geschiedenis van het Hart Gods en der menschen tot het eind toe ontwikkeld te zien.

Laat ons beginnen met ons eigen hart, en dus, om zoo te spreken, met het laagste, om allengs, met Gods hulp, tot het hoogste en verhevenste op te klimmen.

II.

De profeten ons onderrigtende ten aanzien van het menschelijk hart.

Indien wij de profeten of prophetische mannen beschouwen als *tolken* en *afgezanten* van Israëls grooten Koning, dan kan het ons niet verwonderen, dat wij bij hen wederom hetzelfde, wat ons reeds dikwerf is voorgehouden met betrekking tot het hart der menschen, mogen aantreffen.

Vragen wij, in de eerste plaats, naar het kostbaarst geschenk, dat Israëls *Heilige* van zijn eerst-

geborene vordert, het is altijd — *het hart*. Wat men dus ook geve, zoo er het hart bij ontbreekt, is er niets geschonken. „*Dit volk,*” — zoo klaagt dan Jehova, en roept Hij uit vol verontwaardiging en smart: „*Dit volk eert Mij nog met de lippen, ja; maar hun HART is verre van Mij 1).*” Daarom laat Hij hun toeroepen door zijn propheet: „*Wascht toch uw hart van boosheid, o Jerusalem! opdat gij behouden moogt worden 2); want deswege is uwe BOOSHEID zoo groot, omdat zij bitter is, omdat zij uw hart heeft geraakt 3).*” Daarom vraagt Hij: „*dat zij niet hunne kleederen alleen, maar vooral en in de eerste plaats hun hart zouden scheuren 4), en op die wijze uit geheel hun hart tot Hem terugkeeren 5).*” Daarom eindelijk, als Hij hen wil aansporen tot dien opregten terugkeer, en als in één woord uitdrukken welk offer zij Hem brengen moeten, doet Hij het krachtig woord van Isaias in hunne ooren klinken: *Hoort mij! versteenden van harte; 6) en overtreders als ge zijt keert tot het hart terug 7).*

Ja, wil de Heer met allen nadruk zijne kinderen terug roepen, en hen in één krachtig woord herinneren, wat hun het meeste ontbreekt, dan roept Hij hun toe in zijnen toorn: „*Hoor dan toch, o dwaas volk, en dat geen verstand, en dus geen hart hebt, (waarin het verstand zetelt);*” gij, „*wiens hart ongeloovig en altijd weerbarstig is; en die niet zegt in*

-
- 1) Is. 29, 13. 2) Jer. 4, 14. 3) Jer. 4, 18.
 4) Jo. II, 13. 5) Joël. II, 12. 6) Is 46, 12.
 7) Is. 46. 8.

uw hart: Laat ons den Heer vreezen 1), die ons alle goed heeft geschonken!"

Hoe duidelijk wordt op die wijze voortdurend uitgedrukt, hetgeen overigens van nature zoo bekend en in Gods wet zoo dikwijls herhaald is: dat het enkel en alleen ons hart, maar het geheele hart geldt, waar er spraak is van hetgeen de Heer en Schepper aller dingen voor *zich* heeft gevraagd. Ons hart namelijk is als de evenaar der weegschaal, waarin men aanstonds aan de ligste beweging erkennen kan of het ter regter- of ter linkerzijde zal overslaan. Ons hart is als het reukaltaar, geplaatst in onzen boezem, als in den Tempel des H. Geestes, waarop voortdurend de wierook moet branden, die aan God geeft de eere der aanbidding, welke aan Hem alleen toekomt. Daarom luidt het: „*verzamel uw hart in de heiligheid 2) Gods;*” want „*het begin der hoovaardij des menschen is geweest van God af te wijken; omdat ZIJN HART afweek van Hem, die hem geschapen had 3).* En wederom: *nader niet tot God met een dubbelzinnig hart 4);*” want „*den afgrond en het hart der menschen doorgrondt Hij, en doorschouwt hunne listen 5).*” Maar „*houdt uwe gedachten op Gods geboden, en wees altoos zeer bezig in zijne bevelen; dan zal Hij u een hart, (dat is verstand) geven; en de wijsheid, die gij begeert, zal u verleend worden 6).*”

Het hart dus zoekt God, het hart begeert Hij;

1) Jer. V, 21, 23, 24. 2) Eccli. 30, 24.

3) Eccli. X, 14. 4) Eccli. I, 36.

5) Eccli. 42, 18. 6) Eccli. VI, 37.

en dit is een der eerste waarheden, die ons ook door de própheten, zoowel als door de andere heilige schrijvers is voorgehouden.

Een der laatste woorden, die wij zoo even aangehaald hebben, brengt ons echter nog eene tweede waarheid te binnen, welke *de herauten* van Israëls Koning niet onvermeld hebben gelaten. Het is deze: dat ons menschelijk hart een wezenlijke afgrond is, en uit dien hoofde door niemand, behalve God, gepeild kan worden.

„*Verkeerd*, — roept immers de propheet Jeremias uit, — bedriegend en bedriegelijk is het hart van allen, en ondoorgrondelijk is het; wie kan het kennen 1)?” —

„*Ik*, — antwoordt de Heer, de God van Israël, — *Ik*, de Heer, die het hart en de nieren doorgrondt en en aan een ieder geef volgens den weg, dien hij bewandelt, en naar de vrucht zijner uitvindingen en werken 2).”

't Was ons geleerd door den wijzen Salomon en het getuigenis van ons eigen hart kwam het bevestigen: *De hemel in de hoogte, en de aarde in hare diepte, en het hart der koningen zijn ondoorgrondelijk* 3); maar het was ons ook herinnerd, en de getuigenis der rede wordt hieromtrent bevestigd door het geloof: „*De hel en de plaatse des verderfs zijn open voor den Heer; hoe veel te meer de harten van de kinderen der menschen* 4).

Voor niemand, maar vooral voor Israël kon deze

1) Jer. 17, 9. 2) Jer. 17, 10.

3) Spreuk. 25, 3. 4) Spreuk. 15, 11.

waarheid nooit genoeg worden ingescherpt. Daarom luidt het: *Wee u, die diep van harte zijt, dat gij uwen raadslag verbergt voor den Heer; wier werken in de duisternis zijn, en die zeggen: Wie ziet ons, en wie kent ons 1)?* Dwaas en geheel „verkeerd is deze uwe gedachte: alsof het leem gedachten uit tegen den pottenbakker, en het maaksel tot zijnen maker sprak: *Gij hebt mij niet gemaakt; en het formeersel tot zijn formeerder: Gij hebt geen verstand 2).*” Om dezelfde reden laat God somtijds met nadruk aankondigen, als het hart der kinderen Israëls tot morren overslaat: dat Hij alles weet en Hem niets onbekend is; want „Ik,” zegt Hij, „Ik ken de gedachten, die in uw harte zijn 3).”

Maar indien de Schepper aller dingen het hart der menschen zoekt, en dit hart zoo bedriegelijk en ondoorgrondelijk door zijne boosheid is geworden, dan zal het ons verder niet verwonderen, dat *de profeten, als afgezanten van dien eeuwigen Heer,* ons mede dikwerf op de verregaande ligtzinnigheid en losse veranderlijkheid van dat weêrbarstig hart de aandacht doen vestigen. Wij hebben vroeger reeds herinnerd, hoe vaak het aan Israël verweten werd, dat zij „*onbesneden van harte 4), onteembaar van harte 5), versteend en verstokt van harte 6)* waren, en dit herhaaldelijk van het minnend Hart Gods, dat het hunne zocht, moesten hooren. En hoezeer verdienden zij ook die goddelijke berisping!

1) Is. 29, 15. 2) Ib. vs. 16.

3) Ezech. 11, 5. Jer. 11, 20. 4) Ez. 44, 7.

5) Ez. 2, 4. 6) Ez. 3, 7.

„Mijne wet, zegt de Heer, hebben zij verlaten; naar mijne stem niet gehoord; en gewandeld hebben zij naar den boozen zin huns HARTEN en naar vreemde goden, zoo als zij van hunne vaderen geleerd hebben 1). „Ja, uwe vaderen hebben mij verlaten . . . maar gij, gij hebt nog erger gedaan dan uwe vaderen; want zie, een iegelijk wandelt nu volgens den boozen zin zijns boozen harten, om naar Mij niet te luisteren 2).” En als de Heer u oproept ter bekeering, wat zegt gij? „Neen! wij zijn in wanhoop verzonken. Wij willen wandelen naar ons eigen overleg, en een iegelijk handelen volgens den boozen zin van ons boos hart 3).” Daarom zegt de Heer: „Ondervraagt alle volken:” Wie heeft ooit zulke afschuwelijke dingen gehoord als die, welke de jonkvrouw Israëls maar al te zeer bedreef 4).

En waarom viel dan Israël zoo voortdurend en zoo diep!

O, omdat zij „niet zeggen in hunne harten: laat ons den Heer vreezen 5), of hetgeen zij moesten zeggen: „U alleen moet men aanbidden, Heere 6); maar wel: „hun hart verheffen, en God vergeten 7)”, „dwaas van harte voor een afgodsbeeld nederknielen 8), ja, de oogen en het hart (alleen gerigt) hebben op gierigheid, onschuldig bloed vergieten, laster, en alle boosheid 9).

Is het wonder, dat de afgezanten des Heeren hun

1) Jer. IX, 13, 14. 2) Jer. 16, 12. 3) Jer. 18, 12.
 4) Ib. vs. 13. 5) Jer. 5, 24. 6) Baruch. 6, 5.
 7) Osee XIII, 6. 8) Is. 44, 20. 9) Jer. 22, 17.

dit gedurig voor oogen houden? Wonder dat zij hen onophoudelijk terug roepen *tot het hart*? Maar hoeveel te minder is dit wonder, nu diezelfde profeten Gods niet alleen herauten van den eeuwigen Koning, tolken van den wil zijns Harten bij Israël moesten wezen, maar tevens als *handhavers en wrek-ers* der wet moesten optreden onder Gods volk. En wat hadden zij, wat moesten zij niet te doen hebben in dit opzigt, te midden van een altijd radeloos en weêrstrevig geslacht?

Ach! het eerste woord, — zelf met een Isaias te beginnen, — die anders zoo gedurig vertroost, — is maar al te vaak het vreesbarend *Wee! Wee dat zondig volk!* dat volk met boosheid beladen! *ondeugende kinderen!* Zij hebben den Heer verlaten, Israëls Heilige versmaad, en zijn rugwaarts geweken. 1) *Wee u, die diep van harte zijt* 2)! *Wee u, die het kwaad goed en het goede kwaad noemt* 3); *wee den goddelooze ten kwade* 4); *en in alle straten en wijken zal men roepen: wee! wee!* 5)

Maar hierbij zal het niet blijven. O neen; de Heer weet bijna niet meer op welke wijze zijn volk te straffen, en waar hen te slaan; zóó zeer zijn zij geslagen en aan een vreeselijk gewonde gelijk, „daar alle hoofd krank, en elk hart mat is geworden 6)”; maar Hij zal des te eer *het hart* zelf aantasten, en dit verblinden tot hunne straf, „opdat zij ziende niet zien, en hoorende niet begrijpen,

1) Is. I, 4. 2) Is. 29, 15.
 3) Is. 5, 20. 4) Is. 3, 11.
 5) Amos. 5, 16. 6) Is. I, 5.

„en met hun hart niet verstaan 1),” wat hun tot heil zoude wezen.

Immers. „Hun hart is verdeeld” tusschen God en de duivelen, de afgoden der volken, — *daarom zullen zij vergaan* 2).

„Gelogen hebben zij veel, — zegt de Heer; maar u mijner herinnerd en aan Mij in uw hart gedacht,” — dit hebt gij niet. „Laat dan ook de door u vergaderde (goden) u redden, als ge roept. Ze zullen weggevoerd worden door den wind, uit een geslagen door de koelte 3).” Ja; over hen, „die hun hart verheven hebben tegen Mij, zal ik als een verpestenden wind doen waaijen 4),” — en „zal uw hart het verduren, — vraagt Hij elders, — of zullen uwe handen de overmagt hebben, in de dagen, die Ik u ga toebereiden 5)?”

O Ephraim! gij zijt „als eene verleide duif, die geen hart heeft,” „Maar wee hun! omdat zij van Mij zijn afgeweken,” zegt de Heer, — „omdat ze niet tot Mij geroepen hebben in hunne harten 6).”

Ziedaar eenige der krachtige woorden, en, als 't ware, volzinnen uit die geheimzinnige „boekrol, van beide zijden beschreven en *inhoudende treurliederen, gejammer en wee* 7),” welke de propheten des Heeren, als *verdedigers* en *wrekers* der Wet onophoudelijk hadden voor te houden aan allen, die haar versmaadden. Voor de vreemde volken, en voor allen, die Israël aanranden, hebben zij nog

1) Is. 6, 10. 2) Oseas. X, 2. 3) Is. 57, 11, 13

4) Jer. 51, 1. 5) Ez. 22, 14.

6) Oseas. VII, 11—14. 7) Ez. 2, 9.

vervaarlijker bedreigingen. Wordt hun hart verheven, als dat van de Tyriërs, zoodat zij wanen een *hart te hebben als het hart Gods*; dan zullen zij worden nedergestort in eenen kuil, en te schande gemaakt voor het geheele aardrijk 1). Durven zij aan zich zelven toeschrijven, wat alleen aan God toekomt, zoo als een trotsche koning van Babijlon; dan zal hun hart vernederd, en „met het hart der dieren gelijk gesteld worden 2).” Maar ook hieruit moge Israël leeren, aan Wien alleen alle harten toebehooren, en hoezeer het Hart Gods najiverig op het bezit van de harten aller menschen is.

Dit laatste echter komt ongetwijfeld nergens sterker uit en wordt door geen plaatsen duidelijker be- wezen, dan door die, waar wij nu nog van te spreken hebben; *die*, bedoelen wij, waarin de gezanten des Heeren, niet alleen als herauten van den grooten Koning, niet enkel als wrekers zijner heilige wet, maar bovenal en in meer eigenlijken zin, als Gods „*heilige profeten*” de verre toekomst aanschouwen, en hetgeen er eenmaal met het hart der menschen geschieden zal, hooren verkondigen. Wat is dit? — In één woord uitgedrukt: *zaligheid*; wat meer omschreven: *vreugde, heiligheid en liefde*, door het menschelijk hart voort te brengen en te genieten. Bij gevolg: eene volkomene verandering van dit tot nu toe zoo weêrspannig hart. Ja, een gansche ommekeer, door de genade Gods bewerkt, en een geheel nieuw verbond tusschen Gods Hart en het onze, tot het heil der schepselen en des Heeren glorie.

1) Ezech. XXVIII.

2) Dan. V, 20, 21.

Dan, laat ons hier liever den Heer zelven hooren, die ons toespreekt door den mond zijner *propheten*.

„Hoort naar Mij, gij, die de gerechtigheid volgt, „en den Heer zoekt! — roept Isaias 1). De Heer „toch zal Sion vertroosten, . . . en hare woestijn „maken tot een Eden, en hare woestenij tot een „hof des Heeren. Vreugde en blijdschap zullen in „haar gevonden worden, dank- en lofgezang! Luister „dan naar Mij, mijn volk! en leent Mij het oor „mijne stammen! Want de Wet zal van Mij uitgaan, „en mijn regt zal in ruste zijn tot licht der volkeren.”

En tot wie worden al die troostwoorden gerigt?

„Hoort naar Mij, *gij die het regt kent*, mijn volk, „in wier *hart* mijne wet is 2).” „Ik, Ik zelf zal „u vertroosten! Wie zijt gij dan, dat gij zoudt vree- „zen voor een sterfelijken mensch, en voor eens men- „schen zoon, die gelijk het gras zal verdorren 3)?”

„Want dit zegt de Heer: Zie! Ik breide over „(Jerusalem) uit, als eenen vloed van vrede, . . . en „aan mijn boezem zult gij gedragen worden, en op „de knieën geliefkoosd. Ja, gelijk eene moeder „(haren lieveling) vertroost, zal Ik u vertroosten. . . „En gij, gij zult het zien, en uw hart zal zich „verblijden 4).” Ja, — „gij zult het zien, . . . en „uw *hart* zal zich verwonderen en van vreugde „verwijden 5), — als al die overvloed aan u ge- „schonken, en al de glorie der volken aan u gege- „ven wordt.” —

En ook hierbij zal het niet blijven. Het hart van

1) Is. 51, 1—4. 2) vs. 7. 3) Is. 12.

4) Is. 66, 11—14. 5) Is. 60, 5.

Israëls getrouwen, dat de Wet des Heeren in zijn binnenste bewaart, en met onbezweken moed op Gods beloften blijft vertrouwen, zal niet alleen verwonderd staan over de grootheid zijner weldaden niet enkel ruim en naar het voorbeeld van God eigen Hart groot worden voor den Heer; het zal om zoo te spreken, geheel en al veranderd, en door een wezenlijk teeder, maar toch evenzeer sterk en moedig en werkelijk nieuw hart vervangen worden. Dan, wij behoeven hier niets toe te voegen aan het woord Gods zelf.

„Ik, — zegt Hij, — als Israël weder ongetrouw en morrend is tegen den Heere, — „Ik ken de gedachten van uw hart 1),” en weet alles, wat gij gesproken hebt. Maar zal ik u daarom verdelgen? O neen!

„Ik zal u eenmaal vergaderen uit de volken, en vereenigen uit de landen waarin gij verstrooid zijt; en u het land van Israël geven.

„En dan zal Ik hun *één hart* geven, en een nieuwen geest in hun binnenste schenken; en Ik zal het steenen hart uit hun ligchaam wegnemen, en hun een vleeschen hart geven; opdat zij in mijne geboden wandelen, en mijne wetten onderhouden en die nakomen; en zij Mij tot een volk zijn, en ik hun tot een God zij.”

(Alleen) hen, wier hart (nog altijd) hunne verfoeiselen en gruweligheden blijft nawandelen, zal ik hunnen weg op hun hoofd geven, spreekt Jehova, de Heer 2). —

1) Ezech XL. 19, 21.

Ja, — zoo zegt Hij nog elders, — Ik zal mijne oogen op hen stellen ten goede, — (even als Hij zulks op de eerste menschen gedaan had), . . . en Ik zal hun een hart geven om Mij te kennen, dat ik de Heer ben: en zij zullen mij tot een volk, en Ik zal hun tot een God zijn; omdat zij zich tot Mij zullen bekeeren *met geheel hun hart* 1) . . .

„Zie! — voegt Hij er al wederom weldra bij 2) — „de dagen zullen komen, waarop Ik met het huis „van Israël en het huis van Juda een nieuw ver- „bond zal sluiten; niet naar het verbond, dat Ik „met hunne vadersen gesloten heb;” maar een geheel „nieuw en een veel volmaakter, dan het eerste was.

„Ik zal namelijk mijne wet in hun binnenste „geven, en zal ze schrijven in hunne *harten*, „Dan zullen ze niet meer de een den anderen en „een iegelijk zijnen broeder leeren, zeggende: Kent „den Heer! Want allen zullen Mij dan kennen van „den kleinste tot den grootste toe, spreekt de „Heer.” —

En nogmaals: spreekt dezelfde God: 3) „Ik zal hun „één hart en éenen weg geven, opdat ze Mij vree- „zen te allen dage, en het hun wel zij, en hunnen „kinderen na hen. En ik zal een *eeuwig verbond* „met hen sluiten; en niet ophouden van aan hen „wel te doen; en ik zal mijne vreeze in hunne „harten geven, dat zij niet meer van Mij zullen „afwijken. En ik zal mij over hen verheugen, als „Ik hun weldaden zal hebben bewezen: en ik zal

1) Jer. 26, 6. 7. 2) Jer. 31, 31. volgg.

3) Jer. 32, 39.

„hen planten in het land in waarheid, met geheel „MIJN HART en met geheel mijne ziel.” —

III.

De onderrigting der profeten met betrekking tot het Hart Gods.

In eene der laatste en schoonste beloften, welke wij ten aanzien van ons menschelijk hart vernomen hebben, is te gelijker tijd reeds ééne van die zaken aangeduid, welke het Hart Gods zelf meer in 't bijzonder betreffen.

Israël, ook het geteisterde en gestrafte Israël, gelijk God zelf betuigt 1), was voor den Heer „gelijk aan zeer schoone vijgen, op welke hij zijn oog ten goede wilde stellen.” Ja, het was en bleef altijd die uitverkoren wijnstok, welken de Heer zelf uit Egypte had overgevoerd om in het land der Belofte te prijken, en van daar uit zijne scheuten over het geheele aardrijk te verspreiden. Daarom had hen de Heer lief. Daarom voorspelde Hij hun, onder anderen, met de reeds vermelde woorden: „dat het voor Hem, in het nieuw en eeuwig Verbond een lust zoude zijn, hen met alle weldaden te overladen.” Daarom voegt Hij er bij: „dat

1) Jer. 24, 5.

Hij zijne vreeze zoo zeer in hunne harten zal geven, dat zij niet meer van Hem zullen afwijken." Ja, dat Hij hen zal planten (als dien uitverkoren wijnstok) in het beloofde land, „in waarheid; en met geheel zijn hart, en met geheel zijne ziel 1)."

Zóóver gaat derhalve de liefde des Heeren, dat Hij, als 't ware, het gebod aan ons gegeven, en met zooveel regt gegeven, van Hem alleen te beminnen *uit geheel ons hart*, nu op zich zelve schijnt toe te passen, en ons lief wil hebben *uit geheel zijne ziel, en uit geheel zijn Hart*. Hoe kon het schooner!

Maar indien de Heer zijn Israël zoo lief had, is het dan ook te verwonderen, dat zijn Hart bijwijlen allerdroevigst werd aangedaan om Israëls ongetrouwheden en zonden? — Barmhartigheid en ontferming hebben echter ook dan nog de overhand op de gerechtigheid des Heeren.

„Want Israël (was nog) een kind, — zegt Hij, — en Ik heb hem lief gehad; en uit Egypte heb ik mijnen zoon geroepen.... Hoe zal ik u (dan) overgeven, Ephraïm! u beschermen, o Israël! Hoe zal ik u overleveren als Adama, en u gelijkstellen met Seboïm (die ik vernietigd heb)? Neen, *Mijn Hart is in Mij omgekeerd, en al mijn rouw is gelijkelijk ontroerd*, al mijn mededoogen ontbrandt in mij. „Ik zal (dus) niet doen volgens den gloed van mijn toorn, en Ephraïm niet op nieuw verdelgen, want ik ben God, en geen mensch, de Heilige in het midden van u 2)“ —

Maar indien de Heer steeds wenscht te sparen,

1) Jer. 32, 40, 41. 2) Os. XI. 1. 8, 9.

en ook werkelijk zijn volk met alle langmoedigheid behandelt, zal hij deswege de smart niet gevoelen, of in zijn Hart niet bitter klagen om de overtredingen zijner kinderen? „Ach! zucht Hij, — nog altijd bij denzelfden propheet, — „er zijn geen druiven meer aan den wijnstok en er zijn geen vijgen meer aan den vijgeboom;” Ik wil ze dus straffen, en vernielende slangen zenden; maar „mijne smart is boven alle smart, en *mijn hart* is treurend in Mij 1); en mijn hart is diep gewond om de wonde der dochter mijns volks 2). Welk eene goedheid! en hoe onmetelijk groot moet de liefde van het goddelijk Hart niet zijn, dat niet eens de snoodste overtredingen van zijn ondankbaar volk zonder de diepste ontroering straffen kan!

En waarom is dan eigenlijk des Heeren Hart zoo diep bedroefd, en zoo wreedelijk gewond? O zegt Hij, „omdat zij mijne wet verlaten hebben, — die ik hun gegeven had, en niet hoorden naar mijne stem, noch hunnen wandel daarnaar inrigtten; maar wandelden naar den boozen zin huns harten, en naar de afgoden, hetgeen zij geleerd hadden van hunne vaders 3). Ja, omdat „zij hoogten hebben opgericht voor Baäl, om hunne kinderen met vuur te verbranden tot brandoffers voor Baäl; dingen, die Ik hun nooit heb geboden, nooit heb gezegd, die nooit in mijn *Hart* opgekomen zijn 4).”

En hoe kon dit ook oprijzen, — om hier eens met God zelve naar de wijze der menschen te

1) Jer. 8, 13, 18. 2) vs. 21. 3) Jer. 9, 13, 14.
4) Jer. 39, 5 vlg 7, 31. en 52, 35.

spreken, — hoe kon het ooit opkomen in *het Hart* des Heeren, dat het hart des menschen Hem aldus zou vergelden? Neen! het was een afschuw voor den Heer eene andere godheid, dan Hem alleen te zien aanbidden. En „gelijk het nooit opkomen kan in het hart der menschen, wat God bereid heeft voor hen, die Hem liefhebben 1); zoo „rees het ook in mijn Hart nooit op, — spreekt de Heer, — dat ik zoo afschuwelijk zou behandeld worden, door hen, die Ik beminde.”

Ondankbare mensch! mogt gij dit nooit vergeten! Wat Israël was, zijt gij, zoodra gij zonder God, buiten God, tegen God, u zelven te verzadigen zoekt. Wat God door zijn propheet tegen Israël zeide, zegt Hij tegen u, zoodra gij uw hart aan het zijne weigert.

Als of Hij u dan zou verstooten, zoo gij terug keert, of u ganschelijk wilde verdelgen? O neen! dit niet! want het geldt ook nu reeds wat later gezegd zal worden: „Indien ons hart ons over iets berispt, God is grooter dan ons hart, en hij weet alles; zoodat, bijaldien ons hart ons berispen zou, wij slechts vertrouwen moeten hebben op den Heer 2).” „Hij immers zal ons wel straffen, ja; maar „Hij vernedert niet van harte de kinderen der menschen om hen te verwerpen. 3)” Hij kwelt of bedroeft ons niet uit lust, maar enkel voor ons welzijn; en een vermorzeld en ootmoedig hart ooit versmaden 4), — de Heer kan het niet.

1) I Cor. 2, 9. 2) I Jo. III. 20. 3) Thren. 3, 38

4) Ps. 50, 19.

Of vreest gij misschien nog „den dag zijner wrake, die in zijn hart is,” en waarvan Hij zelf een zoo treffend tafereel, bij zijn propheet, heeft opgehangen 1)?

O bid met denzelfden propheet tot het Hart des Heeren, en beproef of Hij uw gebed versmadden kan: „O, zie uit uwe heilige woning, en de woonplaats uwer glorie! Waar is uw ijverende liefde, en uwe almacht? Waar zijn uwe ontfermingen en uwe barmhartigheden? Zijn zij voor mij terug gehouden?.. Waarom, o Heer, liet gij ons afdwalen van uwe wegen? Waarom versteendet gij *ons hart*, dat wij u niet meer vreesden? Keer weder, om uwer dienstknechten wil, om de stammen uws erfdeels. Gij toch zijt onze Vader; want Abraham weet van ons niet, en Israël kent ons niet; maar gij zijt onze Vader, onze Verlosser, en uw Naam is van eeuwigheid. 2)”

Kortom, beroep u op deze of dergelijke wijze, op het Hart Gods zelf, en gij zult ondervinden hoeveel God grooter is dan uw hart,” en met hoeveel regt reeds de propheeten aanspoorden, „de harten met de handen tot den Heer in den hemel op te heffen 3),” om van Hem alles, ja alles te kunnen verkrijgen.

Doch waartoe dit verder, vooral voor ons, te betoogen die reeds gezien hebben welk een leërzaam hart ons de Heer in het Nieuw Verbond schenken zou? Werpen wij nu liever een blik op hetgeen ons de propheeten geleerd hebben met betrekking tot het toekomende Hart Gods, zoo als het

1) Is. 63, 4. 2) Is. 63, 15, 17, 16. 3) Jer. 3, 41.

cens onder de menschen zal verschijnen. Wij zullen al hetgeen wij geleerd hebben nog duidelijker begrijpen.

IV.

*De treffendste prophetiën met betrekking tot
het Hart Gods zoo als het eenmaal
komen zal.*

Eene der schoonste beloften, waarin de Heer te gelijker tijd en van zijn eigen en van *ons* hart gesproken heeft, zoo als die zijn zouden ten tijde van het Nieuwe Verbond, lezen wij bij den propheet Jeremias. Er is, zoo als dikwijls, spraak van de terugkeer uit de Babijlonische gevangenschap, en de ware bevrijding uit Satans slavenboei wordt er, naar gewoonte, meê verbonden.

Dàn immers, zegt de Heer, „zal Ik u terugvoeren „naar Sion. En ik zal u herders geven *volgens mijn „hart*; en zij zullen u weiden met wetenschap en „kennis..... En men zal dan niet meer spreken „(van) de Arke des Verbonds des Heeren, — die „niet eens meer zal opkomen *in het hart...* Maar „te dien tijde zal Jerusalem genoemd worden: *de „troon des Heeren*, en zullen alle volken vergaderd „worden in den naam des Heeren in Jerusalem, en

„zullen zij niet meer wandelen naar de boosheid „van hun allerslechtst hart 1)“

Ziedaar de prophetie, eene drievoudige waarheid behelzende. God zelf zal ons, „*een hart geven*,“ dat is: verstand, om zijne leer en verhevenste waarheden te *verstaan* 2). De Heer zelf zal een nieuwen hemel, en eene nieuwe aarde voortbrengen, wonderen op wonderen zijner almacht en liefde, waarbij de gedachte aan het Oude, met al zijne glorie, niet eens meer in het hart der menschen zal opkomen 3). Hij zelf eindelijk, die de Herder der herders is, zal ons herders geven naar zijn eigen hart, die over ons hart zullen waken, en het geleidende met wijsheid en kennis tot Hem zullen voeren en met Hem voor eeuwig verbinden.

En wij behoeven, nu de vervulling heeft plaats gehad, niet verder te vragen, welke bij uitnemendheid de Herder der herders volgens het Hart Gods wezen zal. Wilt gij het van de propheten zelve vernemen? — Zijn naam is: DAVID. En hij zal te gelijk Herder, en een magtig krijgsheld, beide Koning en Hoogepriester des Heeren, en bovendien een in zijn Hart zelf doorboord en op een kruis geofferd slagtlam zijn. —

„Vertroost u, vertroost u, — zoo begint dan ook met reden de Evangelist des Ouden verbonds, ons waarschuwende, te spreken „naar het hart van Jerusaleem 4);“ — en „zegt aan de steden van Juda: *ziedaar uw God!* Gelijk een herder zal Hij zijne kudde

1) Jer. 3, 15—17. 2) Baruch II 31. 3) Is. 65, 12.
4) Is. 40, 1. 2.

weiden, in zijnen arm zal Hij de lammeren vergaderen, en in zijnen schoot dragen 1)."

„En ik zelf, — spreekt de Heer God, bij den propheet Ezechiël 2), — Ik zal mijne kudde redden, en Ik zal over haar een eenigen Herder verwekken, die ze weiden zal, mijnen dienaar *David*; die zal haar weiden en die zal haar ten herder zijn. En Ik zelf, de Heer, zal hun tot God zijn, en mijn dienaar David tot Vorst in hun midden: Ik de Heer heb het gesproken.” — En nogmaals: Mijn dienstknecht David zal koning zijn over hen, en één herder zal er zijn over hen allen; en zij zullen wandelen in mijne regten, en mijne geboden onderhouden 3).

Wie herkent hier niet wederom aanstonds den tweeden David, door den eersten voorafgebeeld? De eerste immers is reeds lang gestorven, en een tweede, aan hem gelijk, behalve Christus, zal er niet meer zijn. Maar hoe duidelijk komt het dan ook uit, dat de eerste en voornaamste „Herder naar het Hart Gods” deze Christus is. Hoe ligt is het in te zien, dat Hij eenmaal de „Overste en Vorst der herders” wezen zal, door wien alle andere herders aan ons geschonken worden, en in wiens naam zij ons „in wijsheid en kennis” geleiden zullen.

Teregt mogt het dus heeten: Troost! en nogmaals troost, o mijn volk! Want zie! *uw God is daar!*” Hij, de herdelijke Koning, die in uw midden wonende over u zal heerschen; de koninklijke Vader, die uit

1) Is. 40, 9. 1 i. 2) 34, 23, 24.

3) Ezech. 37, 24. vgl. Os. 3, 5.

den „goeden schat zijns harten” zooveel oude en zooveel nieuwe goede dingen te voorschijn zal brengen; de vaderlijke Herder, naar het Hart Gods niet alleen, maar met het Hart Gods zelf, of zoo gij liever wilt, met een godmenschelijk hart in een menschelijken boezem, om u eerst door zich zelve, vervolgens door zijne plaatsvervangers te geleiden, en aldus op te voeren tot het Hart des Heeren, op die nieuwe aarde en in dien nieuwen hemel, door Hem voort te brengen, waarbij het oude zelfs niet eens meer in uw hart opkomen zal.

Dan, hier is het de plaats om te doen opmerken hetgeen door denzelfden propheet Isaias verkondigd is: De regtvaardige komt om, en niemand is er die van harte nadenkt 1); hier ook de tijd om met allen nadruk te herinneren, dat Hij, die komen moet, om ons te geleiden als Herder, desniettemin te gelijker tijd als krijgsheld zal komen. En wat is er dan in zijn Harte, als wij Hem in dit opzigt beschouwen? Straf en verdelging.

Ja, „*de dag der wrake is in mijn hart*, — zegt Hij, — *het jaar der bloedwraak is gekomen* 2).”

En voor wie? — Zekerlijk, niet voor de goeden en „gebrokenen van harte,” welke Hij zelf zal komen genezen 3), gelijk dezelfde propheet zoo herhaaldelijk doet uitkomen; maar voor hen, die ook dan nog, als Hij zelf verschijnen zal, versteend en ongeloovig van harte zullen zijn. — Wilt gij 't hooren?

„Ik heb de wijpers alleen getreden, — zegt Hij, — en uit de volken is er niemand met Mij, —

1) Is. 57, 1. 2) Is. 63, 4 3) Is. 61, 1

en Ik heb hen vertreden in mijnen toorn, en hen vertrappt in mijne verbolgenheid; en hun bloed is op mijne kleederen gespat, en geheel mijn gewaad heb ik bezoedeld..... Ik zag rond, en er was geen helper, ik zocht, en er was niemand, die mij bijstond; en mijn eigen arm heeft Mij gered, en mijne verbolgenheid is mij ter hulpe gekomen 1).”

Het is, zoo als altijd, en zoo als wij het ook vroeger reeds bij den eersten David vernomen hebben: LIJDEN en GLORIE. *Lijden* ter wille van hen, die hun hart neigen tot den Heer, en door het lijden en strijden tot de glorie des Vaders gebragt moeten worden. *Glorie*, voor Hem zelven, en zegpraal over Satan en over al diegenen, die trotsch in den waan huns harten, 2) zich tegen Gods Hart blijven verzetten, en daarom, — zoo als de Koningin der propheten en aller zangeren zoo trefsend gezongen heeft, — als rook voor den wind verdreven, en door de glorie des Allerhoogsten verplet zullen worden.

Maar indien *glorie* en *lijden*, en dit voor *ons* heil en *onze* zaligheid, de twee hoofdtrekken van het leven en het rijk des Messias zijn, dan is het ook niet te verwonderen, dat zij meermalen als de hoofdeigenschappen van des Messias' Hart zijn aangegeven. Dan is het ook niet bevreemdend dat het Hart Gods, dat komen zal, en als een koninklijk en hoogepriesterlijk hart beide, en als een geslagtofferd offerlam door de propheten wordt aangekondigd.

1) Is. 63, 3—5.

2) Luc. I.

Jeremias en *Zacharias* mogen hiervoor getuigen geven.

Want dan, — zegt de Heer, — als de stad wederom zal zijn opgebouwd op hare hoogte, de tempel hersteld, en de stem der juichenden zal weêrklinken in Sion, — dan „zal er een *Magthebber zijn uit het volk Gods zelf, en een Vorst zal uitgaan uit zijn midden. En deze zal ik doen naderen, en Hij zal tot mij genaken, want wie is hij, die zijn hart (zoo) bereidt, dat hij tot Mij nadert?* — zegt de Heer. —

En gij zult mij tot een volk zijn, en ik zal u tot een God zijn. (Maar) zie! een storm des Heeren, uitgaande toornloed, een aanrukkend onweder, zal dalen over der goddeloozen hoofd. (En) de Heer keert de gramschap zijner verbolgenheid niet af, tot dat hij (alles) volvoerd en de gedachten ZIJNS HARTEN ten uitvoer gebragt heeft; op den laatsten der dagen zult gij het begrijpen 1). —

Aldus de propheet Gods, *Jeremias*.

Eene geheimzinnige duisterheid moge over deze plaats zijn uitgespreid, en zij zelve door velen op verschillende wijzen verklaard worden; wij kunnen er toch dit uit leeren, dat het wezenlijke Hart Gods, hetwelk eenmaal komen moet, als een *hoogepriesterlijk Hart* zal verschijnen.

En wie is het, die het aldus verordent, en alzoo toebereidt? — Hij, tot wien niemand uit eigen kracht, en niemand, ten zij hij door Hem getrokken worde, komen kan 2). Hij, die den eeuwigen Hoogepriester naar Melchisedechs wijze onder de

1) Jer. 30, 21—24.

2) Jo. 6, 44; 12, 32.

menschen zelf uitkiest 1), en Hem doet *staan* en doet *naderen* voor zijn altaar, als Middelaar tusschen God en de menschen, om aldaar gaven en offerhanden op te dragen, Dezelfde, in één woord, die in den gloed zijns toorns de boozen verdelgen en de brave harten door dit ééne Hart tot zich zelve terug voeren zal. — Hij zal dus dit Hart van dien uitverkoren Vorst toebereiden. Hij zal er, kortom, een priesterlijk Hart van maken, en ook in Hem toonen, gelijk Hij vroeger door Mozes van de priesteren en Levieten gezegd, en insgelijks getoond heeft: „wie diegenen zijn die Hem, op bijzondere wijze, toebehooren, de heiligen, welke Hij tot zich doet naderen, de uitverkorenen om Hem te genaken 2).”

Doch wie was dan, onder al de voorafbeeldingen, gelijk aan het groote Tegenbeeld, dat zij allen voorspelden? Wie was uitverkoren als Hij, heilig als Hij, om zijn Hart op te dragen en toe te wijden aan den Heer, in alles zijnen goddelijken wil te volbrengen, en als Koning en Hoogepriester beide, tusschen Gods Hart en het hart der menschen zich te plaatsen en geplaatst te worden? *Quis est iste?* Zoo als het ook elders luidt: *Wie is hij, die Koning der glorie* 3)? en zoo als er hier wordt bijgevoegd: „Wie is Hij, die zijn hart tot Mij neigt, aan Mij toewijdt, met Mij vereenigt, — hetzij dan door den naauwsten band der vereeniging van de twee naturen, de goddelijke en de menschelijke in één

1) Hebr. V. 5. vgl. vs. 1 volgg.

2) Num. XVI. 5.

3) Ps. 23.

persoon 1), hetzij door de volmaakte overeenkomst van den menschelijken met den goddelijken wil 2), — om het hart der menschen met Mijn Hart te verbinden, en altijd te leven om voor zijne broeders tusschen beide te komen en te bidden?

Dan, is het nog noodig verder te vragen: wie dit wezen mag? Behoeft het zelfs verklaring, wat er te verstaan zij door dien toornloed des Heeren, de uitoefening van Gods gerechtigheid, die op de versmading zijner ontfermingen zal volgen?

Hooren we liever den propheet Zacharias, die ons diezelfde waarheid op nieuw, en nog duidelijker, dan geschied is, verklaren zal.

Want zegt de Heer, — „het zal geschieden te dien dage, — dat Ik alle volken, die tegen Jerusalem opstaan, zal zoeken te verpletten.” „Doch over het huis Davids en over de bewoners van Jerusalem zal ik den geest der genade en des gebeds uitstorten; en *zij zullen opzien tot Mij, dien zij hebben doorstoken*; en zij zullen over hem rouwklagen met de rouwklagt over een eenigen zoon, en over hem treuren, gelijk men treurt over een eerstgeborene 3).”

Ziedaar de prophetie! En hoe klaar is er alles in uitgedrukt: de straf, de genade, haar oorzaak, hare gevolgen!

Wie zich tegen de stad Gods, Jesus' Kerk, durft aankanten, die zal den toornloed des Almagtigen

1) H. Hieronymus en and.

2) A. Lap.

3) Zach. XII, 10. Over hem. d. i. over den Messias, over Mij, — God zelven.

ondervinden. Over de getrouwe kinderen van David en over allen, die met hen zich tot het Hart Gods wenden zullen, zal de geest des Heeren in al zijne volheid worden uitgestort; en die geest is een goddelijke geest van genade en gebed. En dan; dan zullen zoowel de goeden als de kwaden *opzien* tot den Heer, en tot dat uitverkoren Hart der harten, dat zij *doorboord hebben* op een kruis; en eindelijk òf met leedwezen en rouwmoedig op hunne harten kloppende tot Hem terugkeeren en Hem hun hart schenken, òf in wanhoop en om hunne roekelooze vermetelheid Gods regtvaardige wraak en straffende hand ondervinden.

Het is waar: voor als nog ligt er een geheimzinnige sluier over deze, zoowel als over alle andere prophetiën uitgebreid. Maar de tijd zal komen, waarop dat dekkleed *in*, en *door* Christus, zal weggenomen worden. Dan zullen wij zien hoe de leerling des harten als in het Hart zelf van Jesus de verklaring zal lezen. Dan bewonderen hoe in die weinige woorden: *zij zullen opzien tot Mij, dien zij doorboord hebben*, en in derzelfver vervulling, de doorboring van het Hart Gods op het kruis, — indien wij dit aldus eens mogen uitdrukken, — ons te gelijker tijd èn het geheimzinnig slot, èn de hemelsche sleutel wordt geschonken: het slot, bedoelen we, van de voorafgaande en eerste, de sleutel van de volgende en laatste Heilsorde des Heeren; het slot van alle prophetiën, die er tot dan toe geweest zijn; de sleutel voor alle verklaringen, die er onmiddellijk op volgen; het slot eindelijk der grootste, der uiterste blijken van de eindelooze liefde van Gods Hart voor het hart der menschen; en de sleutel,

die ons voor goed den geheimzinnigen ingang tot dat goddelijk Heiligdom ontsluit.

Wat konden wij meer wenschen?

En toch! Het Hart Gods, op ons aardrijk verschijnend, en daar onder ons en voor ons hart verkeerend, om onzentwil en door onze eigen zonden, *doorboord!* ach! welk een schouwspel kon droeviger zijn, dan dit? Wie kon het verwachten, zoo niet de Heer zelf het voorspeld had? Wie gelooven die de vervulling er van niet heeft aanschouwd?

Maar de vervulling, zoowel als de voorspelling, heeft plaats gehad; en *wij* in onzen tijd kunnen nu ligter beseffen, dat het werkelijk aldus moest geschieden: „dat de Christus zeer veel en ook deze handeling moest lijden, om het eeuwig rijk zijner glorie, mede voor ons, te veroveren en in te gaan.” Hierin immers lag weêr een nieuw en tevens een der krachtigste middelen ter bereiking van het goddelijk doel zijner barmhartigheid en liefde. Hierdoor zou het gebeuren, dat „de spelonk” werd geopend, de „geheimzinnige holen der steenrots werden bereid, waarin de vurig beminuende, maar ijverzuchtige God de Hem zoekende bruiden, — de ootmoedige en vermorzelde harten, — zou opnemen en verbergen. Hierdoor zou het bewerkt worden, dat de bovennatuurlijke Bron, ook op eene zichtbare wijze, voor ons ontzegeld, en aldus de Heilbron worden zou, waarait elk menschelijk hart, ter volkomen verzadiging toe, zou kunnen putten en drinken. Hierdoor eindelijk moest het mogelijk gemaakt worden voor den Heer, uit des tweeden Adams zijde, gelijk Hij bij den eersten gedaan had, de geliefkoosde Bruid te nemen, en al de door Hem voort te brengen kin-

deren, zijne gansche Kerk, — door bloed en water afgebeeld, — uit Hem zelve, en als uit zijn god-menschelijk Hart te doen voortkomen.

Ja onze oorsprong, ons gedurig voedsel, en onze eeuwige rustplaats, — en dit alles te zoeken en aan te treffen voor ons menschelijk hart in het Hart zelf van God, — zoo moest het zijn; en zoo diende het dus ook, alreede in den tijd der voorspellingen en der beloften, vooraf aangeduid te worden: *in quem transfixerunt*, tot dat Hij zal komen, die in werkelijkheid in zijn Hart doorboord zal worden.

Ik weet het: in den nacht der voorafbeeldingen was ook over deze ster de noodige sluier uitgebreid. Maar hoeveel te helderder schittert zij nu voor ons, nu „*in Christus* dat dekkleed is weggenomen.” Hoeveel te duidelijker springt het nu in de oogen, — en wij zullen het later, met Gods hulp, verklaren, — dat de geheele wereld naar het doorboord Hart Gods heeft opgezien.

En nòg zullen zij het zien: *videbunt in quem transfixerunt!*”

En wie? En waar? En wanneer?

Iedereen, en onophoudelijk, nadat het eens geschied is; maar vooral dãn als het heilig kruis zal blinken, zoowel voor de eerste reis hier op aarde, als ten tweede male op de wolken des hemels. Dan, *dan zullen zij opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben.* En waarom?

O! de goede zal het zien, om den „Rotssteen” te bewonderen, „waaruit hij eenmaal,” zoo als Israël uit Abraham, „gehouwen is;” om de bron te vereeren, waaruit hij zelf onophoudelijk wordt gelescht;

om de „opening en den geheimzinnigen muur” te aanbidden, waarin hij voor alle eeuwigheid zijne ruste moet vinden. Maar ook de kwade zal het zien, en van schrik en angst terugbeven en sidderen. De goede zal het zien, en meer en meer zoeken te treffen met de vlammeende pijlen zijner liefde; maar ook de booze zal het zien, om over zijn koud en onverschillig hart voor de geheele wereld te blozen. De brave zal het zien, van Golgotha af tot aan de regterhand des Vaders in glorie stralend; de booze zal het zien, zoo niet op aarde, dan eenmaal ten minste op de wolken des hemels, als het zegel zijner veroordeeling ter helle. Kortom, de goede zal het zien en aanschouwen, om het te eeren, lief te hebben, en te genieten; de kwade, misschien eerst gelijk de Joden op Calvarië, om het te versmaden en te bespotten, maar zeker eensdaags, om er door „verplet te worden” voor eeuwig; want het woord Gods ligt daar en het wordt niet veranderd: *videbunt in quem transfixerunt, zij zullen zien, wien zij hebben doorboord!*

Eindelooze liefde! hoe kan ook dit laatste denkbaar en in ons oog mogelijk schijnen? 't Is waarlijk moeilijk, daar zoo aanstonds de volle waarheid van in te zien. En toch is het voor eeuwig waarheid, indien Gij zelf de eeuwige Waarheid zijt. Want uw mond heeft het gesproken, gelijk uw Hart het voortgebracht heeft; en wat Gij ook kunt in uwe almacht; of falen of ons bedriegen, dit kunt Gij niet. Het zal dus geschieden: „*Zij zullen zien, wien zij doorstoken hebben.*”

En werkelijk; hebben we niet reeds dikwerf ook die waarheid vernomen, dat het *Hart* hetwelk in den

boezem des gekruisten zal worden als *wegsmeltend was*, toch niet altijd zal lijden, maar eenmaal verzadigd worden met vreugde, en leven in glorie? Zal aan dien Koning der glorie, aan dien Hoogepriester der heiligen, niet ten laatste geschieden „*volgens den wensch van zijn Hart 1)*?” Zal het hart, — om hier eens met een woord der H. Schrift te spreken, — dat Hem gegeven staat te worden „*als eens menschen hart*,” niet eenmaal schitteren van heerlijkheid, als Hij zelf zal wederkomen vol majesteit, gezeten op de wolken des hemels? — En dan? — O dan ten minste „*zal ieder oog Hem zien*, — zooals de Adelaar van het Nieuwe Verbond vooraf heeft gezien, en het ook aan ons zal voorspellen, — dan ziet Hem aller oog, en ook zij, die Hem doorboord hebben: *videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt 2)*.

Dan, die tijd is nog niet gekomen. Gij allen dus, die een hart hebt, dat voor Gods glorie en voor uw eigen heil weet te kloppen in uwen boezem, denkt er bij tijds en wèl aan. Dat hart is het uwe, en *vrij* wordt het gevraagd. Maar het blijft altoos een geschenk des Heeren, dat gij Hem niet moogt weigeren. En de magt? — Zij is aan God alleen, — zoowel als de liefde. Aan de kracht zijner liefde kunt gij toch weêrstand bieden, aan die zijner gerechtigheid niet. Gods Hart kunt gij dus versmaden, en het uwe weigeren en verderven; maar het aan God onthouden en dan nog zalig, niet rampzalig zijn, dit is niet in uwe magt, en het zal het

1) Ps. 20, 3. 2) Apoc. I, 7.

ook nimmer wezen. Gij kunt het ontkennen; maar „*Gij zult het zien: Videbunt.*”

Nog eens dan, Christelijke harten, wie gij moogt wezen, heft dikwerf de oogen op en rigt ze naar Golgotha's kruis. Dààr zal de bron geopend worden *der genade en des gebeds!* Dààr zal de stroom vloeijen, die u moet rein wasschen en voeden. Dààr ook zal het Hart Gods, — groote God, wie kon het verwachten! — door U zelve en voor U zelve, geopend en doorboord worden op het kruis; en daar zult gij dan ook zelve, zoo gij het goede wilt, dat Hart aanschouwen met liefde, daarin uwe toevlugt, heil, en voedsel zoeken, en aldus, niet tot straf, maar met engelengenot, het Woord Gods vernemen en in uw hart bewaren: „*Videbunt in quem transfixerunt: Zij zullen zien, Wien zij hebben doorboord.*”

V.

Verdere voorafbeeldingen en aanduidingen van het Hart Gods, in het Oude Testament.

„God, — leert de H. Thomas, — is niet alleen de Auteur en Bewerker der *H. Schrift*, in zooverre zij zijn geschreven woord in zich bevat; maar Hij is bovendien de almachtige Bestierder en Geleider van alle die *handelingen*, welke in het Oude Verbond, — vooral met betrekking tot het Nieuwe, — zijn gebeurd en opgeteekend.” En de H. Gregorius,

ofschoon van iets anders sprekende, had reeds lang te voren doen opmerken: dat God ons niet alleen wil onderrigten door de woorden, die Hij laat opschrijven, maar bovendien, niet zelden, door de feiten, die Hij laat plaats hebben. Ja, zegt de H. Hieronymus, de goddelijke Schrift beoogt niet alleen tot de ooren, maar daarenboven tot de oogen te spreken en aldus het volk te onderrigten; en teregt ongetwijfeld, daar het nog beter wordt onthouden, wat door het gezigt, dan hetgeen door het gehoor tot den geest is doorgedrongen 1).”

Wat wil dit, met andere woorden zeggen? — Dat God ongetwijfeld in de eerste plaats door de *letter* der H. Schrift, maar toch ook door de personen, zaken, of gebeurtenissen, welke daarin voorkomen, onderwezen heeft. Dat Hij dus niet alleen aan de woorden, maar ook somtijds aan de feiten, zaken, of personen zelve eene wezenlijke beteekenis gaf. Dat, bij gevolg, een persoon, eene zaak, of eenig voorval, naar Gods wil en door Gods toedoen, iets anders aanduidde, dan hetgeen regtstreeks daarvan de algeheele en de eenige beteekenis konde schijnen. — Zulk eene zaak nu, persoon of gebeurtenis, noemt men een *type*, eene *vóór-* of *voorafbeelding*; en de H. *Schrift* zelve heeft ons niet slechts de zaak, maar ook den naam daarvan medegedeeld.

Het is hier de plaats niet daarover uit te weiden; te meer, daar het voor sommige lezers veeligt noodeloos, voor anderen, in weinige woorden, niet beter, dan door de voorbeelden zelve, te verduidelijken zou zijn.

1) In Jer. XIX.

Wij willen dus enkel een paar aanmerkingen voorafzenden.

De eerste is, dat wij zeer goed weten, hoe er volstrekt niet willekeurig mag worden te werk gegaan, in het bepaald opgeven van die zaken, welke voor typen te houden zijn. Alleen de *H. Schrift* zelve, de eenstemmige leer der *H. H. Vaders*, of zoo gij wilt, der *H. Kerk*, kunnen ons met volkomen zekerheid aanwijzen, waar en in welken zin, iets of iemand als een wezenlijk, door God gewild en verordend vóór-of voorafbeeldsel te beschouwen is.

Vinden wij dus iets, — en dit is het tweede wat wij hadden op te merken, — zien wij in eene of andere zaak of persoon, eenige eigenschap, die ons werkelijk iets anders voor den geest brengt, — (hetzij dit toekomstig zij of niet, — want er zijn niet alleen prophetische, maar ook andere voorafbeeldingen), — dan mogen we nog niet aanstonds besluiten, zoo de *Schrift* zelve zwijgt, dat zulk eene zaak of persoon een werkelijk door God verordende type of voorafbeeldsel is. En het is mede uit dien hoofde, dat wij hierboven niet alleen voorafbeeldingen, of eigenlijke typen, maar insgelijks van meer algemeene en meer oneigenlijke *aanduidingen* spraken. Ook *deze* mogen wij zekerlijk niet naar willekeur scheppen. Maar indien toch de overeenkomst duidelijk uitschijnt; indien de *H. Schrift* zelve die gelijkheid eenigszins aanduidt; indien ons de *H. H. Vaders* en godvruchtige schrijvers op dien weg voorgaan; dan mogen we wel met alle omzigtigheid volgen, op dergelijke voorbeduidingen de aandacht vestigen, daarin het godminnend hart een nieuw voedsel voor zijne godsvrucht aanwijzen.

In dien zin alleen geven wij de volgende verklaringen.

En vooreerst, wat de *personen* aangaat, is het buiten allen twijfel, dat er niet weinige wezenlijke *typen* van Jesus Christus, door God verordend, in het Oude Testament gevonden worden. In menig opzigt, — zoo als wij in David gezien hebben, — zijn dan ook diezelfde personen, voor hetgeen hun hart aangaat, voorafbeeldingen van het toekomstige Hart Gods, zooals het zich eens in het Nieuwe Verbond vertoonen zal. En de H. Schrift zelve, dunkt ons, bevat veeltijds duidelijke trekken, waarin ook deze overeenkomst is uitgedrukt. Laat ons deze waarheid in weinige woorden aantoonen, wél voór oogen houdende, dat we nu niet den ganschen omvang en beteekenis van elke *type* te beschouwen hebben, maar alleen *die* betrekking, waarin zij staat tot het *Hart Gods*.

De eerste *type*, die wij in de H. Schrift ontdekken, onder de personen-typen, is Adam; de eerste Adam, „eene voorafbeelding van den toekomstigen” zegt Paulus 1); dat is: van Christus. Dezen noemt hij deswege „den laatsten Adam” of *den tweeden mensch*,” die echter veeleer het tegendeel van hetgeen de eerste gedaan heeft uitwerken, en alles wat gene verdorven heeft, weder goed maken zal. En hoeveel zou hier nog bij te voegen zijn uit de verschillende brieven des grooten Apostels!

Maar helaas! in welk opzigt zullen wij in des eersten Adams hart het heilig en aanbeddelyk Hart van den Godmensch erkennen? De eerste Adam was van

1) Rom. V, 14.

deze aarde, aardſch, de tweede „de Heer uit den hemel.” De eerste was ongehoorzaam aan God; de tweede de gehoorzaamheid zelve. Toch is er iets waarop wij met reden verwijzen mogen. Gelijk „de eerste mensch werd tot eene levende ziel, zoo werd de laatste Adam tot een levendmakenden geest; en zoo als nu het hart als de bron en de zetel is des levens, zoo zullen ook uit Jesus' Hart alle genadestroomen voortvloeijen. Gelijk de eerste Adam, vòòr zijnen val, „regt was geschapen,” en dus in volle reinheid het evenbeeld zijns Scheppers droeg, zoo droeg Christus, in veel hooger zin, het goddelijk evenbeeld in zijn Hart, en schonk „van *zijn* overvloed”, datzelfde beeld Gods aan alle harten, die het door Adam verloren hadden, weder. Eindelijk, gelijk op Adams hart, zoo als we vroeger zagen, het oog Gods gerigt was, en dit, als bewijs van de goddelijke liefde zijns harten; zoo zal op Jesus' Hart wederom het oog des Heeren met welgevallen rusten, en door Hem alleen beantwoord worden, in den volsten, goddelijken zin des woords, aan het altijd wederkeerend gebed en gebod: *Mijn zoon, geef mij uw hart, en dat uwe oogen mijne wegen bewaren!* — Kortom, het hart van den eersten mensch, vooral vòòr zijnen val, heeft iets bijzonders met betrekking tot de menschen, met betrekking tot zich zelf, met betrekking tot God; en dit alles zullen wij, in de hoogste mate, in het Hart van den tweeden Adam weder aantreffen.

Dezelfde of althans weder dergelijke beschouwingen kunnen wij doen bij al de harten der voorafbeeldende personen vóór Christus.

Zoo zien wij in Abel, om zoo te spreken, des

Regtvaardigen hart, door zijne broeders doorboord, hoewel diens bloed anders krachtig dan dat van Abel tot' den Vader, die in de hemelen is, zal spreken. Zoo toont ons Henochs hart, dat Jehova alleen vereerde, zijne godsvrucht; het hart Noë's zijne langmoedigheid. Abraham voorspelt hem als „den vriend Gods” bij uitnemendheid; Melchisedech als den regtvaardigen en vredebrengenden koninklijken Hoogepriester in eeuwigheid, wiens hart wederom, als dat van Henoch, alleen voor den Allerhoogste klopt. Het eenvoudig hart van het slagtlam, dat tot alles bereid is, wat de Vader hem oplegt, zien wij in Isaaks hart geteekend; het sterke en onvertsaagde in dat van Jacob, daarom Israël, dat is: *sterk tegen God*, geheeten. Juda's hart, was een koningshart, moedig als de leeuw; waarom ook de Christus, de eenige, die in den volsten zin „een hart als het hart des leeuws” bezitten zal, de leeuw uit Juda's stam zal genoemd worden. Joseph is de redder van Egypte, en de redder der wereld genoemd; en als hij schreit over Benjamin en over een elk onder zijner broeders; wie ziet dan niet Jesus' liefderijk Hart, weenende over Jerusalem en over ons allen, die zijne broeders zijn geworden? Het onuitputtelijk geduldig hart van Job, die zich verwondert dat het Hart Gods acht neemt op den mensch; het allertzachtmoedigst hart van Mozes, den propheet, wetgever en wonderdoener des Heeren; het hoogepriesterlijk hart van Aäron, even als dat van Josuë en de andere hoogepriesteren des Ouden Verbonds; het moedig en steeds verwinneend hart van Josuë, (*of Jesus*) die door naam en daad, gelijk de HH. Vaders leeren, een type van Jesus was, en die

Israël in het beloofde land binnenvoert; het hart van Israël zelf, zoolang het getrouw is, als dat van den eerstgeborene Jehova's; het goede en bezadigde hart van Samuël, het koninklijk en naar Gods Hart gevormde hart van David, waarvan wij zooveel goeds hebben vernomen; het wijze hart van Salomon, ons eveneens reeds genoegzaam bekend; om nu maar verder van de kracht van Samson, den moed van Isaias, de klagte van Jeremias, het gebed van Jonas, de overwinningen van Cyrus, en meer andere eigenschappen der voorafbeeldende figuren van den Christus niet te gewagen, — wat zeggen niet al die trekken, vooral te zamen vereenigd, hoeveel zou daaromtrent niet op het toekomstige Hart Gods toegepast kunnen worden, en hoe duidelijk is er menige eigenschap van den Lang-Verwachte, als met gloeiende kleuren, in geteekend!

Ééne zaak meenen wij slechts niet onopgemerkt te mogen laten. Het is: dat ongetwijfeld, *geen* type of voorafbeelding, hoe volmaakt die ook wezen moge, het toekomstig Tegenbeeld volkomen kan schetsen. En zoo dit waar is, in 't algemeen en in elk geval, zelfs van het uiterlijke in Jesus' leven; hoeveel te meer moet het voor de afschetsing zijns Harten waarheid zijn!

Tot voorbeeld zij Mozes. Als de grootste onder al de profeten, als de wetgever of liever de middelaar tusschen God en Israël bij het sluiten des Ouden Verbonds, als de grootste wonderdoener in het Oude Testament, als de verlosser van Gods volk uit de wreedste slavernij, en om diezelfde redenen in menig ander opzigt, als de voornaamste

en meest begunstigde persoon, die met den Heer mogt omgaan van aangezigt tot aangezigt, en zelfs eenen weërschijn van Jehova's glorie in zijn glinsterend aanschijn vertoonde; kortom, als de vertegenwoordiger des Eeuwigen op onze aarde, om het volk Gods te redden en te geleiden, — is Mozes ongetwijfeld een der schoonste en treffendste *typen* van den Zone Gods zelve geweest. Zijn hart moest dan ook wel eenigszins het Hart van dien meerdere dan Mozes voorafschetsen en afbeelden. Maar het verschil blijft oneindig. Lezen wij dus van Israëls wetgever, dat hij de zachtmoedigste man was onder al de kinderen der menschen 1); wij moeten hetzelfde van het toekomstige Hart Gods verwachten. Maar met hoeveel meer reden zullen wij van Jesus, dan van Mozes, zeggen kunnen, dat Hij de zachtmoedigheid zelve zijn, en deswege leeren zal: *Leert van mij, omdat ik ZACHTMOEDIG . . . van harte ben* 2).

Hooren wij van Mozes, dat hij de getrouwste dienaar was in Gods huis, altijd en alom den goddelijken wil volbragt 3), en daarom ook zeggen kon: gij weet dat de Heer mij heeft gezonden om al wat gij ziet te doen, en dat ik dit niet *uit mijn eigen hart* (maar als uit het Hart Gods) heb te voorschijn gebragt 4); even zoo zal het Hart, dat hij voorafbeeldt, ofschoon niet alleen een dienaar maar de Zoon in Gods huis zijnde, overal en altoos den wil des Vaders volbrengen. Maar hoeveel te meer is het van Hem waar, hetgeen we reeds meer-

1) Num. 12, 3 vgl. Eccli. 45, 4. 2) Mt. XI. 29.
3) Num. 12, 7. Hebr. 3, 1—6. 4) Num. 16, 28.

malen gehoord hebben: dat „de wet Gods in 't midden van zijn Hart is”, — en het zijne spijsze blijft, den wil zijns hemelschen Vaders in alles te volbrengen 1).

Hetgeen nu van Mozes geldt, kan in vele opzigten, en dikwijls met nog grooter reden, van al de andere persoonlijke *typen* op voorafbeeldingendes Ouden Verbonds gezegd worden. Wij meenen dan ook deze grondwaarheid niet verder te moeten ontwikkelen, en te kunnen volstaan met aan een iegelijk den weg voor meerdere beschouwingen te hebben aangewezen. Vestigen wij echter nog eenige oogenblikken onze aandacht op de zakelijke Typen, welke door de meesten gemakkelijker begrepen, en bovendien door eenige aanhalingen uit de III. Vaders ligter bewezen kunnen worden.

VI.

Nog andere aanduidingen van het Toekomende Hart Gods in verschillende zaken of gebeurtenissen van het Oude Testament.

Men heeft soms gezegd, en niet zonder reden gezegd, dat het hart van elken mensch een Paradijs

1) Vgl. nog Jo. 4, 34; 5, 30; 6, 38.

is. Maar hoe veel te eer zal dan het Hart van den Toekomende een wezenlijk Paradijs zijn, en met hoeveel redenen mogen we dus ook dit Hart, als in zijn eerste figuur, in het *Paradijs* zelf zien afgebeeld.

Of twijfelt gij misschien daarover, of uw hart wel een paradijs mag heeten? Ach! dan is het voor u wel droevig hier op aarde, en maar al te waar, wat men soms wel eens bij wijze van overdrijving te zeggen pleegt: dat het Paradijs, en zelfs de heugenis daarvan geheel is verloren! Doch hoor dan den H. Augustinus. „In het hart van Judas, zegt hij, is Satan binnen gekomen. Maar de mensch, kan Satan weren, zoo hij zulks wezenlijk wil. En waardoor? Door het Paradijs te bewaren 1). Ja, de mensch, die het Paradijs bewaart, stoot Satan daar buiten.” Zoo is dus uw hart, o mensch! — even als dezelfde Leeraar van de Kerk van Jesus zegt, — indien gij het wel bewaart, *een gesloten tuin, en eene verzegelde Bron*”, gelijk die waarvan Salomon spreekt. Doch welk hart kan dan in dit opzigt met het goddelijk Hart van *Jesus* vergeleken worden? Daarom roept de H. Bonaventura, als hij de wonde van Jesus' Hart aanschouwt: Zie, open is de poort van het Paradijs, en door de lans des krijgsknechts is het uitgetogen zwaard (des cherubs) verwijderd geworden 2).”

Wij willen ons nu niet verdiepen in verdere beschouwingen; maar toch met één woord elk hart

1) Zie Barrad. In Evg. T. IV. p. 12.

2) Stim. Div. Am. C. I.

opwekken om zich dikwijls te verlustigen in dat goddelijk Paradijs.

Vinden wij in het Paradijs, en in deszelfs gesloten of geopende deur, eenigerwijze eene aanduiding van het toekomstige Hart Gods; in de geopende zijde van Adam, den heer en koning des Paradijzes is eene veel meer wezenlijke type of voorafbeelding van hetzelfde Hart Gods, op het kruis geopend, te ontdekken. En hiervoor pleit niet alleen de overeenkomst en gelijkheid der gebeurtenissen, maar bovendien het getuigenis der H. H. Vaders en der H. Kerk zelve, die het ons leeren.

Het laatste is te bekend om het thans verder te moeten betoogen 1); en wij zullen het ook dán eerst volkomen kunnen begrijpen en waarderen, als wij het Hart van Jesus op het kruis zien geopend. Maar hoe duidelijk spreekt niet de voorafbeelding zelve.

Adam slaapt, en is in zijn diepen en geheimzinnigen slaap verzonken, door den wil des Heeren, die in hem eene buitengewone geheimenis wil bewerken. Jesus slaapt, en is ook werkelijk, ofschoon wezenlijk gestorven, als in een geheimnisvollen sluimer verzonken, waaruit Hij weldra ten leven herrijzen, en waarin God zelf het lang voorspelde geheim zal voltrekken.

Adam slaapt; en uit zijne zijde wordt de ribbe genomen, waarvan God zijne Eva wil scheppen. Jesus slaapt, en zijne zijde wordt met de lans geopend; waaruit, aan zijn hart ontnomen, bloed en water

1) Zie b. v. Suarez, T. II. in qu. 51, a. 3. disp. 41. S. 1.

vloeijen, dewijl daardoor „zijne eenige, onbevleete, en heilige Bruid, de H. Kerk 1)“ zal afgebeeld worden.

Kortom, de eerste Adam slaapt, nu hij nog rein en zonder zonde is, in zijn bekoorlijk paradijs, en levert uit de nabijheid zijns harten de grondstof voor diegene, met wie hij het naauwst moet vereenigd zijn, in God; zoo zal ook de tweede Adam gevonden worden „in de houding van iemand, die daar nederligt en sluimert, als Hij met gebogen hoofd op het kruis (den Boom des levens) zal slapen; en zijne Bruid, — die als vleesch van zijn vleesch, en gebeente van zijn gebeente 2) wezen moet, — uit zijne zijde wordt gevormd 3).“

Ook deze waarheid dient elk christelijk hart dikwijls te beschouwen, en daarin eene onuitputtelijke bron voor zijne overwegingen te vinden.

De opening en doorboring van het toekomstige Hart Gods was echter een te groot en te wondervol geheim, dan dat de minnaars van dit goddelijk Hart het alleen in eene enkele voorafbeelding terug gevonden zouden hebben. En hoe treffend is het niet voor ons hart, niet bloot in den eersten, maar op nieuw bij den tweeden stamvader van het menschelijk geslacht, dit zelfde beeld te mogen wedervinden. Immers, de deur in Noë's Arke, — zegt de H. Augustinus, — zie daar die heilige wonde, welke de lans in de zijde des Gekruisten heeft geopend. Hier toch is die geheimzinnige Arke, waarin, — niet slechts eenigen, maar allen die willen, kunnen binnengaan, dewijl daar-

1) Clemens V. 2) H. Paul. 3) H. Aug.

uit de sacramenten gevloeid zijn, waardoor de geloovigen worden ingewijd en geheiligd. Daarom leeren de heiligen: „dat wij ook Jesus' geopende zijde moeten aanschouwen, en ontdekken zijn hart, en de groote liefde, die Hij ons toegedragen heeft, als Hij zelf als ons schuil- en toevlugtsoord heeft willen zijn, en begeerde, dat wij in den tijd van den watervloed onzer bekoringen en van ons lijden, door deze poort in die Arke zouden binnengaan.” Dat wij daarna Hem bidden moeten, opdat eveneens als Hij zijne zijde wilde geopend hebben tot een bewijs der liefde, die Hij ons toedroeg, Hij gelijkerwijze ook onze zijde gelieve te openen, ten einde wij altoos ons hart voor Hem mogen open hebben, en aan Hem onze noodwendigheden kenbaar maken, en van Hem ook eenige geneesmiddelen tegen onze kwalen mogen verkrijgen.” — En wederom: dat een iegelijk, die niet wil binnengaan, nu hij weet dat de ingang open staat, het wijte aan zijn eigen achteloosheid en traagheid 1).

Doch laat ons nu met een paar woorden nog de andere aanduidingen of voorafbeeldingen van het Hart Gods, dat komen zal, aanwijzen. Wij hebben reeds gezegd, dat niet allen even duidelijk en algemeen erkend zijn, maar toch aan het hart der godminnende zielen een heilig voorwerp ter overweging aanbieden. Menige godvruchtige schrijver heeft dan ook somtijds op de overeenkomst tusschen die afbeeldingen en Jesus' Hart gewezen.

Zoo vinden het sommigen niet onduidelijk afge-

1) H. Teresia. Brief. VIII. p. 44. (Vlaamsche uitgaaf).

beeld in het *brandende Braambosch*. Het brandt met goddelijke vlammen; maar het verteert niet, en God zelf woont in dien hemelschen gloed; even als het heilig Hart van *Jesus* een goddelijk vuur op ons aardrijk brengen, en Hij zelf dat vuur wezen zal, hetwelk met goddelijke vlammen voor ons branden, en uit zijn Hart, als den zetel der liefde, ook ons hart zal doorgloeijen.

De Roode zee, even als later de Jordaan, door haar gescheiden en als muren opstaande wateren een doortogt biedende aan het volk Gods, herinnert niet minder krachtig de bloedroode klove, waardoor wij zelve in het straks beschreven Paradijs, in het Hart van *Jesus*, ons beloofde land, kunnen binnengaan en rusten.

Als Israëls wetgever, naar Gods bevel, op de steenrots sloeg, vloeide er eene bron uit, om den dorst van het volk Gods te lesschen; en die *Steenrots*, — leert Paulus — *was Christus* 1). Wie zal niet aan de lans denken, welke ook voor ons eene bron in deze tweede Steenrots opende? en niet slechts eene bron, — naar het woord der propheten: „de opene bron voor het huis Davids,” de bronnen des heils 2); — maar ook eene spelonk ter onzer ruste, en tot woonplaats voor de geheimzinnige duiven, waarvan geschreven staat: „kom, mijne duive, in de openingen der rots, en in de holte des muurs 3); — want, — zegt de H. Gregorius, — door de openingen der rots zou ik gaarne de wonden der handen en voeten van *Christus* verstaan, en door de holte

1) I. Cor. X. 2) Zach. 13, 1. Is. 12. 3) Cant. II.

in den muur, de wonde der zijde, door de laus geopend 1). —

Is het moeilijker dezelfde H. Zijde, op het kruis geopend, weêr te vinden in de altoos openstaande deur van het Heilig der Heiligen, of in den ganschen H. Tempel, of inzonderheid in de Arke des Verbonds, waarin de tafelen der wet en in welks nabijheid de kostbaarste heiligdommen van Israël werden bewaard? „In dezen Tempel, — hooren wij immers bidden, — in dit Heilig der Heiligen, in deze Arke des Verbonds wil ik God aanbidden, wil ik den Naam des Heeren prijzen, terwijl ik met David uitroep: Ik heb mijn hart gevonden, om tot mijnen God te bidden 2).”

Mogen wij ook niet wijzen op de *Toonbrooden*, waarin wij te gelijker tijd het Hart Gods, op onze altaren rustend, onder de gedaante van brood vinden aangeduid; en vooral op het altoos onderhouden heilig offervuur, — zulk een heerlijk beeld van het goddelijk Vuur, boven aangewezen, en dat onophoudelijk in onze Tabernakels brandende, alle harten wil ontvlammen en doen gloeijen?

Ja, — zegt een zedig schrijver, die ons eene *Navolging van het Allerheiligst Hart* heeft geschonken, — „in het geheele Oude Testament moeten wij dat goddelijk Heiligdom zoeken. En behalve het Paradijs, en de Arke Noe's en het brandende Braambosch en de reeds opgenoemde afbeeldingen of althans schetsen van het Hart Gods, dat komen zou, zijn er nog veel andere, waarin wij dat Hart kunnen

1) Cant. 2. 2) Auct. de Pass. Di. Inter opp. S. Bern.

erkennen. Het is die vrijstad, waarin wij onze toevlugt kunnen nemen, en waarin de schuldige, vermorzeld en verootmoedigd, bevrijd is tegen de slagen der goddelijke gerechtigheid. Het is de lichtende wolkpilaar, die Israël geleidt in de woestijn; de koperen slang, die zijne wonden geneest; de Tabernakel, waaruit het zijne godspraken ontvangt; de ingewanden der slagtoffers, uitsluitend voor den Heer bewaard; het heilig vuur, in den Tempel onderhouden; de heilige Berg, waarheen de volken stroomden; het koninkrijk, dat alle andere rijken vernietigt en in zich zelf opneemt 1).”

Hoe vele schatten zijn dus ook in dit opzigt in het Oude Testament verborgen, en met hoeveel voordeel voor onze zielen zullen wij dit alles niet beschouwen, om er meer en meer het Hart Gods, dat komen moest, en dat nu gekomen is, in al zijne volheid door te kennen.

VII.

Terugblik.

Welk een heerlijk tafereel ontrolt zich nu voor onze oogen, indien wij den blik van het einde des Ouden Verbonds af tot „op de hoogten der eeuwige bergen” terugwenden, en den ganschen, door ons afgelegden weg, als in één oogslag, overzien.

1) Imitation du S. C. de J. C. par un aumonier du S. C.

Heiliger en ontzagwekkender schouwspel, dan het Hart Gods, bijna 4000 jaren, de wegen voorbereidende om zich met het hart des menschen op het innigst te vereenigen, konden wij zeker in het Oude Testament niet aantreffen. En hoe treffend hebben wij den Heer zelve de prophetiën, die daarop betrekking hadden, zien beginnen, hoe duidelijk, in personen en zaken, in woorden en daden zien voortzetten, om ze eindelijk te brengen tot die hoogte, waarop wij ze thans bewonderen, en waarom wij nu gerust hare volkomen vervulling voor den dag des Nieuwen Verbonds verwachten en te gemoet gaan.

Wenscht gij nu een gemakkelijk middel om voortdurend die geheele reeks van Goddelijke handelingen voor den geest te hebben; werp maar in de eerste plaats een aandachtigen blik op Gods heilige bergen. Het Hart Gods heeft er liefderijk op gerust, en uw eigen hart kan er voor zich zelf eene duidelijke afbeelding in vinden.

„De eeuwige heuvelen” des Paradijzes, het regt begrip zelf der Paradijvsvreugde zijn voor u verloren; maar in uw eigen hart hebt gij nog een Paradijs, kunt gij een Paradijs bezitten, waarvan het even waar is als van het eerste en zijn bewoners: *posuit oculum suum super corda eorum*; op uw hart heeft de Heer zijn oog, en met het oog ook zijn Hart gerigt. — En de Belofte? — Zij luidt nog even goed, in eigenen zin, voor u als voor Adam en de tweede Eva: *Ego ponam*, Ik zelf zal vijandschap stellen tusschen u en Satan, — tusschen uw hart en den engel des verderfs, — en wederom, zoo als het later werd verkondigd: kies! leven en dood zijn voor u; al wat gij vraagt zal ik u geven; —

maar voor Mij vraag ik uw hart. *Fili, praebe cor tuum mihi!* —

Zoo dikwerf gij de zachte kleuren van den regenboog in de wolken ziet prijken, of u de heuvelen dezer aarde of de blanke sneeuw den hemelhoogen Ararat te binnen brengen, herinner u gelijkerwijze hetgeen gij van Noë en den zondvloed en tevens van het Hart Gods te dezer gelegenheid hebt vernomen. Hetzelfde verbond, dat God aanging met den tweeden stamvader der menschen, is ook met u gesloten, en een liefelijker beeld van het Hart Gods dan die zevenkleurige boog door Gods vinger aan zijn hemel geschreven, en waarop ook eenmaal zijn Harte rusten zal in de glorie des Nieuwen Verbonds, zult gij bezwaarlijk vinden.

De Sinaï, met zijn ratelenden donder en schitterende vlammen, moge u dan ook somtijds verschrikken; hij zal u toch te gelijker tijd voor den geest brengen, welke ontzettende wonderen het Hart Gods voor u heeft gedaan, en hoe zelfs in de afkondiging eener heilige Wet, maar die voor uw hart noodzakelijk werd bevonden, het alleen om Gods Hart te schenken door het uwe aan zich te verbinden te doen was.

Daarom zelf herinnert u weldra de *Sion*, hoe uw nietig menschelijk hart als de koninklijke berg en verheven troon voor den Allerhoogste kan zijn; en de *Moria*, dat uw eigen hart den Tempel draagt van den Heer, en ook in uw hart eene hoogte is, waarop Hij veel liever, dan op de bergen des Ouden Verbonds, zal willen zetelen en rusten.

Ach! mogten wij dit altijd en zoo klaar mogelijk voor onze oogen en in ons hart zien geschreven!

Dan, niet alleen de heilige bergen, ook de personen, die wij aanschouwd hebben, houden die herinnering levendig. En indien wij het nog niet duidelijk en krachtig genoeg hebben uitgedrukt, hoeveel te helderder zal het ons worden, zoodra wij de bergen van het Nieuwe Verbond betreden, en den Verbonds-Engel des Ouden in de reinere klanken des beteren Testaments hebben gehoord.

Van Adam zal het dan luiden, — als of God zelf, met eigen vinger, op het geheim der geopende zijde en op de naauwste vereeniging tusschen zijn Hart en het onze wijzen wilde: Gijlieden, hebt den band tusschen echtgenoot en gemalin losser gemaakt, en om de versteendheid uwer harten heeft u Mozes vele dingen toegestaan; doch „van den beginne was het niet alzo 1).”

Van Noë's tijden zal het heeten, — ach! al wederom hoe beschamend voor ons menschelijk hart! — dat het niet anders en in menig opzigt niet beter zal gesteld zijn met de harten der menschen „ten tijde, dat de zoon des menschen komen zal 2),” om de harten der menschen te oordeelen.

Met betrekking tot Abraham zullen wij hooren: „Eer Abraham was, ben ik 3).”

Van Mozes zal Hij betuigen: „Van Mij heeft ook Mozes geschreven 4).” Van David: dat hij Hem *Heer* noemt, bij uitnemendheid, hoewel hij zijn vader is, naar het vleesch.” Van Salomon en diens tempel: „meer dan Salomon en de tempel is nu aanwezig.” Van de propheten eindelijk en al de

1) Mt. 19, 8. 2) Mt. 24, 37. 3) Jo. 8, 58. 4) Jo. 5, 46.

schriften des Ouden Verbonds: „Mij hebben zij allen verkondigd;” op Mij onophoudelijk gewezen, en gelukkiger dan zij, zijt gij allen, die zien moogt wat zij niet hebben gezien en hooren wat zij niet hebben gehoord.

En o hoe schoon zullen al die getuigenissen klinken uit den mond van Hem, wiens Hart, door hen allen voorafgebeeld, dan, in hun aller plaats, een tweede stamvader van een nieuw geslacht, een andere Vader aller geloovigen, een nieuwe Wetgever in het huis Gods, een eeuwige David op Davids troon, de waarachtige Salomon in Gods heiligen Tempel, kortom, de priester, koning en propheet voor alle eeuwen der eeuwen, en zulks als God op aarde en met een goddelijk hart in menschenlijken boezem, voor onze zaligheid zal zijn!

Zalige dagen! Wie zou zich nog verwonderen dat u vierduizend jaren zoo reikhalzend hebben te gemoet gezien? Heilrijke tijden! wat kunnen wij anders, dan brandend verzuchten, dat toch uw goddelijke invloed zich spoedig doe gevoelen?

Dan immers wordt voor ons weêr het eerste Paradijs ontsloten! Dan zullen wij de deur weêr geopend zien, en althans in ons gekrenkt hart weêr voelen opkomen, wat daar anders niet eens meer in opkomen kon. Dan zal de Boom des levens wederom bloeijen; dan de ram, in onze doornen verstrikt, worden geofferd; dan het Manna, als uit die Arke des Nieuwen Verbonds, worden te voorschijn gebragt; dan het goddelijk Toonbrood voor eeuwig op onze altaren prijken; dan de Roode Zee, en de gouden Jordaan ons ten doortogt worden geopend; dan het brandend Braambosch, ons den Eeuwige nabijbren-

gend, gloeijen; dan het Heilig der Heiligen voor goed worden ontsloten; dan, in één woord, zullen alle prophetiën vervuld, alle voorafbeeldingen verwezenlijkt, het Hart Gods en het hart der menschen voor goed vereenigd, en, na eene vereeniging door de genade op ons aardrijk, weldra voor eeuwig, door de vereeniging in de glorie, verbonden en onafscheidbaar vereenigd worden.

TWEEDE DEEL.

HET HART GODS

EN

HET HART DER MENSCHEN

VOLGENS DE

H. SCHRIFT.

TWEEDE DEEL.

HET NIEUWE TESTAMENT.

DOOR

R. J. PIERIK S. J.

'S BOSCH,
G. MOSMANS.
1869.

EERSTE HOOFDSTUK.

*Het geheim van Gods Menschwording bij
uitnemendheid het geheim des harten.*

Indien wij in één woord moeten uitdrukken, welke wel eigenlijk de eerste en meest voorkomende betekenis van het *Hart Gods* in het Oude Testament moet heeten, dan kunnen wij ongetwijfeld geen ander aanwijzen, dan — *liefde*; en zoo wij verder ondervraagd worden naar den waren zin van al die Schriftuur-plaatsen, waar van ons eigen hart, *het hart der menschen*, gesproken wordt, dan is er al wederom geen beter antwoord dan: *liefde*.

Maar wat zullen wij dan nu zeggen van „*het nieuw, en beter, en eeuwig Verbond*”, indien het heilige woord reeds gebezigd is, en wij het hoogst heilige toch uitdrukken willen?

Hierop weet ik geen beter antwoord, dan dit: dat van nu aan de goddelijke liefde zelve in het menschelijk hart zal wonen, en dat thans voor de goddelijke liefde zelve, zoo als die in God is, de naam van *het Hart Gods* of van *Jesus' Hart* (want dit wordt één) door geen beteren naam meer vertolkt, en door geen krachtiger en zinrijker woord meer vervangen kan worden. —

Van daar, dat wij aanstonds, en van den aanvang

af, zullen hooren het hemelsch gezang: *Glorie aan God in den allerhoogsten, wegens dit geheim; en erede op aarde aan de menschen van (Gods) goedwilligheid* 1), — om ditzelfde Geheim. Van daar ook dat wij weldra hooren gewagen, (van Gods zijde), van die *al te groote liefde* des Heeren, *nimiam charitatem, waarmede Hij ons heeft bemind* 2); en (voor ons en tot ons onbeschrijfelijk geluk) van de waarheid, dat *Christus door het geloof*, (dat, bij gevolg, God zelf) *in onze harten* moet wonen, *in de liefde geworteld en gegrondvest*; en dat *wij zelve mogen beseffen, met alle heiligen, welke de breedte en de lengte, en de hoogte, en de diepte*, — dat wil zeggen: de onpeilbare en onmetelijke omvang van Gods en van Jesus' liefde geworden is, eene liefde, die nogthans alle verstand te boven gaat, — en zulks te dien einde, *opdat wij vervuld zonden worden tot alle volheid Gods* 3).” Kortom, van daar, dat wij uitdrukkingen zullen vernemen, als deze: dat God *onder ons, God in ons*, en wij, om zoo te spreken, op eene geheel bijzondere wijze *in God* zullen wonen, en aldus het Hart Gods met het onze en ons hart met het Hart des Heeren op de naauwste manier verbonden moet worden.

Is het noodig hier meer bij te voegen, om ons te herinneren, dat wij nu genaderd zijn tot het groote Geheim, en tot de vervulling van al de prophetiën, die ons met betrekking tot het Hart Gods en het onze zijn voorgehouden? — Daarom zelf draagt immers dit *Nieuwe* den naam van het *eeuwig Verbond*. Daarom alleen was éens het

1) Luc. 2. 2) Eph. II, 4. 3) Eph. III, 18, 19.

Oude voor een korten tijd van kracht, omdat het dit *betere* voorspelde. Daarom alleen ook kon van het Hart Gods, mede in den nacht des voortijds, zóó schoon en met zóóveel teederheid gesproken worden, omdat het aan ons op zulk eene hemelsche en goddelijke wijze zou worden geschonken.

En welke was dan *die uitstekende wijze*, meer bepaald en op het duidelijkst uitgedrukt? Het was, — zoo als wij van het begin af lieten vermoeden, zoo als de profeten het allengs klaarder hebben voorspeld, de voorafbeeldingen en godspraken der *Schriften* al meer en meer hebben verduidelijkt, — het was: *het Hart Gods en het hart der menschen*, zoo veel mogelijk, tot één, en in één persoon verenigd; het was: het Hart Gods in het allerteederst Geheim geheel aan den mensch geschonken; het was eindelijk: ons eigen hart, door die Geheimenis zelven, als uit een volle en onuitputtelijke bron, met alle genadenschappen des hemels besproeid en overstroomd; in één woord, het was: de *menschwording Gods*, waardoor de mensch, zoo veel doenlijk, geheel geheiligd, en, om zoo te spreken, door God vergoddelijkt zoude worden. „In de gestalte eens dienstknechts is Hij gekomen, en de Zoon Gods is de Zoon des menschen geworden, om den mensch tot een zoon Gods te maken.”

Laat ons deze *drie* daaropgenoemde hoofdpunten een weinig verder ontwikkelen, en uit elk derzelve ons nader overtuigen, hoe de geheimenis der Menschwording bij uitstek *het geheim des harten*, en hoe elk geheim des harten, welk het ook wezen mag, òf eene voorbereiding, òf een uitvloeisel, òf eene gedurige voortzetting van het geheim der Menschwording mag heeten.

En werkelijk; is niet reeds daarom alleen de geheimenis van *onzen God in het vleesch verschenen het geheim des harten*, dewijl Hij juist hierdoor een menschelijk hart, geheel aan het onze gelijk, (behalve de zonde), tot het zijne heeft aangenomen? Is er wel meer noodig om dit Geheim het *geheim des harten* te noemen, dan de eenvoudige waarheid, dat van nu aan de uitdrukking van *Gods Hart* voor *Gods liefde*, niet enkel duidelijker verstaan, maar ook in den eigen en eigenlijken zin opgenomen en bewonderd kan worden?

Doch laat ons even, om dit zonneklaar in te zien, tot het Oude Testament terug keeren, en aldaar, al is het nog zoo beknoptelijk, beschouwen, wat de Heer met betrekking tot *ons* zoowel als tot *zijn Hart* gezegd heeft.

Welke is bij voorbeeld de blijde *dag van de blijdschap zijns harten*? Is het niet *de dag der verloving*? En die verloving, o neen, zij is geene andere, dan de naauwe vereeniging tusschen zijn Hart en het onze, zoo als die, — in de eerste plaats, en naar den eigenlijken zin van het *Lied der liederen*, — *in* en *door* Christus bewerkt zal worden. Het is dus de Menschwording zelve. Het is de goddelijke met de menschelijke natuur, in Christus-Jesus, in één persoon vereenigd. Het is het Vleesch worden des Eeuwigen *Woords*, om zelf een teeder en medelijdend hart tot het zijne te maken, en daarna ook aan ons allen het lang beloofde „*vleeschen hart*” te schenken.

Maar zal dan nu zulk een geheim ook niet bij uitnemendheid het Geheim des Harten zijn? Is het zulks niet noodzakelijk voor Hem, die reeds van

ouds *den dag* der uitvoering zelve, den dag *van zijns Harten blijdschap* noemt? Is het zulks niet evenzeer voor ons, voor wie alleen deze heilige en goddelijke verloving zal plaats vinden, waardoor ons hart met het Zijne wordt vereenigd?

O werkelijk! Wat er ook in het Oude Verbond van Gods oog, of Gods Hart, als van de bron en het bewijs zijner eindelooze liefde, gezegd is, het is alles weinig, bijna niets, indien het met de werkelijkheid wordt vergeleken.

Het moge er heeten voor onze eerste ouders, in hun heerlijk Paradijs: dat *Gods oog*, als het bewijs zijner vaderlijke zorgen, *gerigt is op hunne harten* 1); Hij was er toch niet, gelijk Hij voor ons is, in menschelijke gedaante te aanschouwen. Van Israël moge er gezegd worden: „*Ik zal haar, zoo noodig, op nieuw in de woestijn geleiden, en aldaar tot haar hart spreken* 2); Hij sprak tot hen niet zooals Hij tot ons doet, door zijn eigen onder ons menschen verkeerenden Zoon. Met betrekking tot den Moria en diens heiligen Tempel, moge het zelfs luiden: „*Hier zal mijn oog, en hier zal mijn Hart zijn, ten allen dage;*” zoo als dat oog in Bethlehems stal, dat Hart in Ephrata's kribbe verschijnt, zoo was het zelfs in Salomons prachtigen Tempel niet.

Maar is er dan ergens *een geheim des harten*, òf denkbaar, òf mogelijk, dat met dit geheim vergeleken kan worden? Is er één, dat, bloot in dit opzigt, met meer regt dien zoeten naam mag dragen?

Ik weet het: het geheim des kruises is insgelijks een geheim des harten; maar, behalve dat het mede, als diens hoogsten trap, tot het geheim der Mensch-

1) Eccl. 17. 2) Oseas 2, 14.

wording behoort, zou het immers, zonder dit, niet eens mogelijk kunnen zijn. Het geheim van Jesus' geopende en voor ons doorboorde zijde is almede een geheim des harten; maar alleen, omdat Hij door de geheimenis der Menschwording zelve, een menschelijk hart in zijnen boezem draagt. Eindelijk, de Geheimenis onzer altaren is ongetwijfeld eene geheimenis van Jesus' Hart te noemen; doch vooral, omdat het Mysterie der Vleeschwording Gods daarin als 't ware onverpoosd voortgezet en ons hart daardoor meer en meer „aan de goddelijke natuur deelachtig” moet worden.

En wilt gij nu dit alles aanschouwelijk zien voorgesteld? Wenscht gij, als zichtbaar, ja tastbaar het geheim des harten als voor de oogen te aanschouwen? Begeert gij bovendien alles wat door den Heer der *Schriften* is voorzien, voorzeggd en voorafgebeeld, in het wezen der zaak zelf te zien vervuld? Begeef u dan voor een oogenblik met den heilverkondiger Sions, met hem, die ons noopt te spreken *naar het hart van Jerusalem* 1), naar de velden van Ephrata. Wat ziet gij daar?

Waarlijk! „de glorie des Heeren” schittert hier in vollen glans rondom de wakende herders. Straks verschijnt er een Engel Gods, even als de Heer zelf, en in Gods naam, met dat heerlijk licht bekleed. Weldra verkondigt Hij vol blijdschap „*eene groote vreugde*”. Spoedig zendt hij allen, ter aanbidding, naar Bethlehem heen. „*En dit is u ten teeken, — zegt hij: Gij zult een kind vinden, in doeken gewikkeld, en liggende in eene kribbe* 2)!” Maar

1) Is. 40, 1 en 9. 2) Luc. II, 12.

op die kribbe staat geschreven, — wat? het zegenrijke woord *voor alle steden van Juda: Ziedaar uw God 1)*! En de verklaring luidt: *Ik zelf, Ik die heb gesproken, zie! hier ben ik 2)*. *Uw God zal heerschen 3)*!

Is er meer noodig, Christen! om u de geheele reeks der voorspellingen, voorafbeeldingen en voorafschaduwingen, in zooverre zij Gods Hart betreffen, terstond te doen begrijpen?

Aanschouw anders, zoo gij 't nog noodig hebt, dien liefelijken Kleine, — of liever neen, dien eindeloos Groote en Wijze van harte, die u op Sinai deed sidderen, maar thans met een menschen-hart in eens menschen boezem, op een handvol stroo voor u daar nederligt; aanschouw dat hartje, nog zoo klein, zoo teeder, doch reeds met eindelooze en waarlijk goddelijke liefde, (die reeds van nu aan in zich zelve niet meer groeijen kan), voor u kloppend; aanschouw die oogjes, den nu zichtbaren spiegel van het Hart Gods, als of ze u toespraken, met den vriend Gods Job: „*ook ik heb nu een hart, even als gij 4)*”; kortom, aanschouw en tracht te beseffen zoo veel gij kunt, — hetgeen zich eenigszins aanschouwen, beseffen en gevoelen, maar geenszins beschrijven laat, — het goddelijk Kindje, de eerste kloppingen van zijn God-menschelijk hart *voor u* aan den Vader offerend, — en zeg dan, of gij meer behoeft, om u ten volle, op het innigste, van het werkelijk bestaan van een geheim des harten, en van de waarheid, dat het vooral *hier* te vinden is, te overtuigen. —

Doeh hiermede zijt ge dan tevens tot het tweede

1) Is. 40, 9. 2) Is. 52, 6. 3) Is. 52, 7. 4) Job. 12, 3.

der door ons aangegeven hoofdpunten gekomen, waarin we zeiden: dat juist deswege *dit* geheim een geheim des harten is, omdat het een geheim is der teederheid en der liefde, — „*Sacramentum pietatis.*”

II. En hier weten wij waarlijk zelve niet, wat wij voor u noodzakelijk nog zouden betoogen moeten. Is het, dat *een geheim vol teederheid* met regt *een geheim des harten* mag heeten? Of is het veeleer, dat bij voorkeur dit geheim van Gods Menschwording een geheim der liefde is? Het is immers beide zoo overduidelijk.

Overal, waar van het hart spraak is, — wij hebben het sinds lang geleerd, — daar is ook spraak van de liefde; en waar het de liefde geldt, daar geldt het evenzeer ons hart; het hart is het beeld der liefde; wie miskent deze waarheid?

Doch waar heeft ons dan de Heer òf grooter òf teederder blijken zijner eindeloze liefde gegeven, dan hier? —

Bij de schepping? — Daar, ja, gaf God ons zelve, om zoo te spreken, aan ons zelve; maar hier? — geeft Hij zijn eigen persoon, — zijn eigen Hart, — alles, wat Hij is en bezit. —

Bij de andere werken der Verlossing? — Gewis; daar geeft Hij veel, onberekenbare schatten; maar allen steunen op deze eerste, — op het geschenk en de overgave van zijn eigen goddelijk Hart. —

In den hemel, en in de orde der glorie? —

Maar die gave bezitten wij thans nog niet, en wij zouden ze nooit kunnen bezitten, zonder deze eerste, om en door welke ons al het andere zal geschonken worden.

En dan nog! welke eene gave der brandendste liefde, — de God der glorie in eene kribbe, — en om haar oorsprong, en om haar doel, en om de wijze zelve, waarop wij ze erlangen!

Om haar oorsprong; dewijl de God der liefde zelf, om ons zoo uit te drukken, als konde Hij niet langer zoo verre van ons, en boven ons, verwijderd leven, een menschelijk hart voor zich zelve wil bezitten, om *zijne* liefde, zoo veel mogelijk aan de onze gelijkvormig, en ook tastbaar te maken.

Om haar doel; daar Hij alleen beoogt zijne glorie te bewerken door ons menschelijk hart te verlossen en het voor alle eeuwigheid gelukkig te maken.

Om hare wijze; even onbegrijpelijk wegens al de middelen, die Hij van nu af aanwendt, als verbazend om de peillooze diepten zijner altijd dieper en dieper nederbuigende barmhartigheid en liefde.

Goddelijke Verlosser! en almachtige Vader van al de harten van de kinderen der menschen! wat zullen wij U dan wedergeven voor zoo vele gaven? Of hoe U bedanken voor zulk een geschenk? Maar wie zal althans niet overtuigd zijn, dat hij hier, reeds van den aanvang des Nieuwen Verbonds, en voor Bethlehems kribbe, het geheim der geheimen, in het geheim der liefde, en dus mede een bij voorkeur te noemen *geheim des harten* aanschouwt?

Het is ons immers zoo overduidelijk bekend: „*God zelf is liefde*;" zijn eerste gebod is: *liefde*; zijn tweede gebod is: *liefde*; zijne geheele wet wordt

• vervuld door de kracht *der liefde*; en nu is H
 zelf gekomen, die liefdevolle God, met „*zijne we
 in het midden van zijn hart,*” met zijn hart ons ont
 vlamvend voor die wet; kortom, met al de teeder
 heid, waarvoor het Hart Gods vatbaar is, met a
 de bewijzen, welke die vatbaarheid aan ons doer
 zien. Hoe kon het schooner!

En toch is er iets dat we nog schooner moer
 vinden, indien wij nu namelijk ook op ons zelve
 het oog werpen, en beschouwen, dat deze God der
 liefde dit geheim der liefde vooral aan *ons* heeft
 geschonken.

Dwaas en ondankbaar was voorzeker het weder
 woord van Israël, als het zijnen God, die Hem
 toeriep: „*Ik heb u bemind,*” durfde toespreken:
 „*Waarin hebt Gij dan die liefde betoond 1);*” *In quo
 dilexisti nos?* Te verontschuldigen is ook dit antwoord
 niet; maar het is toch eenigszins te begrijpen. Groot
 waren de weldaden, en waarlijk uit den grond van het
 Hart Gods aan Israël, Gods eerstgeborene, geschon
 ken; maar nog grootere had hetzelfde Hart des Heeren
 beloofd. Naauw was de vereeniging, tusschen Gods
 Hart en de harten zijns uitverkoren volks gesloten;
 maar eene veel inniger en heiliger kon worden
 aangegaan en was ook werkelijk versproken. En
 hoe is het nu, volgens zijne natuur zelve, met het
 menschelijk hart gesteld? Het is, in menig opzigt,
 een afgrond, die geheel onverzaadbaar is. Het ver
 geeft ligt al 't verledene, om zich met de toekomst
 te voeden. Het acht niet of althans weinig het

1) Mal. I, 2.

geringere, zoo er iets grooters te wachten is. Hierbij komt, dat het elk voorwerp zijner liefde zóó wenscht te bezitten, als dit — volgens de natuur des harten — den diepsten indruk op het hart maakt; dat het gewoonlijk, inzonderheid door de zinnen geholpen, niet alleen de gaven, maar ook den gever wil zien; dat het eindelijk, den Weldoeuer niet ziende, zich veeltijds meer tot de weldaden dan tot den Wel-doener zelve wendt, en aldus dezen voor gene vergeet. Wat kon er uit volgen? — Ach! te veroordeelen blijft het altijd, maar het wordt toch begrijpelijk, ingezien de zwakheid van ons menschelijk hart: er kon zeer ligt uit volgen, dat men zich verstoutte tot het Hart Gods te zeggen: *In quo dilexisti nos; hoe hebt gij ons bemind? Waarin die liefde getoond?*

En ziedaar nu eene uitdrukking, die in geen geval door ons meer gebezigd kan worden! Ziedaar eene behoefte van ons hart, waaraan door de Menschwording Gods, ten eenemale voldaan is geworden? Maar het is dan ook hierin zelf, dat wij eene nieuwe en dringende reden vinden, om dit eigen Geheim als een *geheim des harten* te beschouwen.

En wilt gij ook dit wederom geheel aanschouwelijk zien voorgesteld? Plaats u op nieuw, in den geest, — maar met het oog op de 4000 jaren, die verlopen zijn, — voor Bethlehems kribbe.

Adam en Eva's harten, — zoo als wij gezien hebben, — waren nauwelijks voor de eerste maal „vermorzeld en verootmoedigd” voor den Heer, of wij hooren het Hart Gods beloven: „Ik zelf zal komen; en *Ik zal vijandschap stellen*, eene eeuwige vijandschap, *tusschen U, Satan, en de door Mij te*

verkiezen *wrouw*, tusschen *uw zaad en het hare*, en *zij* (door haar zaad, dat *Jesus Christus* is) *zal u den kop verpletten* 1)." En zie! hier is zij nu, de tweede *Eva*, in waardigheid de eerste, maar ook de eenige, na onze eerste ouders, die geheel onbevlekt van harte is gebleven, en, door den Geest Gods overlommerd, ons eindelijk het *Hart Gods*, in eigenlijken en letterlijken zin, heeft geschonken.

Noë, Abraham, Jacob, Mozes, waren allen „vrienden des Heeren," zagen Hem allen op bijzondere en geheel uitnuntende wijze, werden allen, telkens op nieuw, aan de belofte, doch alleen aan de belofte, deelachtig; maar zie! hier is hij nu neêrgekniel in Bethlehems stal, die de „heilige of *regtvaardige*" door den Geest Gods is geheeten, en zaliger dan al de genoemden, zooals de H. Kerk zelve leert zingen, ook reeds op aarde zijnen God, als van aanschijn tot aanschijn aanschouwen, en eenigszins gelijk aan de gelukzaligen in de glorie, „*Hem mag omhelzen en genieten* 1)." —

David, en Salomon, de koningen en de propheten waren voorvaders, voorafbeeldingen en voorloopers van den God-mensch, dien zij aankondigden; zij rigtten Tempels en altaren op ter eere Jehova's, dien zij op aarde verwachtten; zij predikten boete en *verscheuring des harten*, voor het hart dat komen zou „om de *gebrokenen en rouwmoedigen van harte te genezen*;" doch zie! hier is Hij nu zelf, die zoo lang voorafgebeeld en voorspeld is geworden; die *voor ons* is gekomen, „opdat de vaders, gelijk

1) Gen. III. 2) Hymn. Eecl.

Paulus leert, niet zonder ons de vervulling der belofte" zouden erlangen; die in waarheid zeggen kan, en zeggen zal: „de koningen en profeten hebben gewenscht te zien, hetgeen gij ziet, en zij hebben het niet gezien; te hooren, wat gij hoort, en zij hebben het niet gehoord; 1) doch ook *meer dan hun Tempel, meer dan Jonas, de propheet, meer dan Salomon, de koning, is nu gekomen* 2).

En zoo is het in waarheid. De Wet gaf alleen de schaduw der toekomstige goederen, niet de zaak zelve 3), welke zij aanwees en voorspelde; maar het wezen dier zaak is nu geschonken. Tot nu toe was dan ook alles slechts voorbeduiding, verwachting en hope; en zoo was insgelijks het hart enkel en alleen een beeld der goddelijke liefde; doch van nu aan gaat dat beeld in de waarheid over. De typen en voorafbeeldingen konden dus die zaak, dat Hart Gods aldus aanwezig, beloven; het schenken konden zij niet. De aartsvaders en profeten mogten het aanduiden en voorspellen; ze mogten het niet zien met eigen oogen. De koningen en priesters, met al hunne glorie en offers, kregen het voorregt, van voortdurend dat goddelijk geschenk te doen vermoeden; en, om zoo te spreken, het ook zelve als van verre te gevoelen; het in een menschelijken boezem te zien kloppen, en te midden onzer menschelijke harten als een godmenschelijk Hart te aanschouwen, dat vermogten zij niet. O neen! Dit geluk is *aan ons* gegeven. „*En welzalig hij, — zal weldra „het goede woord zijn, uit dit godde-*

1) Luc. X. 24.

2) Luc XI, 31, 32.

3) Hebr. X, 1.

lijke Hart opgeweld:” „welzalig hij, die aan Mij niet geërgerd zal worden 1),” die niet meer zeggen zal, zooals soms Israël zeide: *In quo dilexisti nos?* Hoe hebt gij ons dan bemind? Waardoor hebt gij ons dan uwe liefde betoond?

Maar, groote God! wie zou nog zóó dwaas zijn, U dit te durven vragen? Wie ziet niet veeleer in dit onuitsprekelijk geheim het allerliefelijkst geheim van uw Hart en van het onze? Wie zal nog zijn hart weigeren, of aan U geërgerd worden, nu gij geheel het uwe, en op zulk eene goddelijke wijze, en alleen voor ons, en om ons zalig te maken, zoo overheerlijk geschonken hebt? Dan, dit doel zelf, dat Gij U hebt voorgesteld, en waardoor dit eerste Geheim als de bron van alle verdere ons toegedachte genaden mag beschouwd worden, — dit doel zelf moet ons nog duidelijker en zekerder in uwe *Verschijsning onder ons* het teederst en liefelijkst geheim *des harten* doen erkennen. Geef ons, Magtige God! dat wij insgelijks deze waarheid inzien, en ze altijd, om Uw Hart lief te hebben, met al de kracht onzer harten mogen beschouwen.

III. Maar zullen we dan de genaden kunnen opsommen, die uit het „*onwedersprekelijk groot geheim der godsvrucht*” en der teederheid, — *magnum Sacramentum pietatis*,” — voor ons zijn voortgevloeid?

1) Mat. XI, 6.

O! in het Oude Testament konden wij die zee van Gods ontfermingen niet peilen; wat zullen wij nu vermogen? „Uit de woorden Gods, — zegt de H. Gregorius, — uit de beloften dus, kunnen wij het Hart Gods leeren kennen;” wat zullen wij niet leeren uit zijne daden? — Doch hier komt het ons te stade, dat wij tot Christenen spreken. De Christen toch weet, — al weet menigeen, helaas! nog op verre na niet genoeg, — wat hij aan Christus verschuldigd is. Het is overigens in één woord uitgedrukt: *alles*. Het is waar, dat wij het leven, of met een ander woord, onze schepping niet in eigenlijken zin aan het *Menschgeworden* Woord, als zoodanig, verschuldigd zijn; maar zijn wij niet daaraan ons leven verschuldigd, dat God het menschelijk geslacht bewaard en in stand gehouden heeft, om zijn genomen besluit, dat het eeuwig Woord mensch zoude worden? Is niet bovendien in Jesus Christus maar één persoon; en hebben wij aan dien goddelijken persoon niet alles te danken, „door *Wien alles gemaakt is, en zonder Wien niets is geschapen?*” En, welk een leven zou ook het onze zijn, indien de tweede Adam niet hersteld had, hetgeen Hij reeds eenmaal geschonken, maar door den eersten Adam zoo schromelijk verdorven had bevonden? Ons leven derhalve, zoo als wij het thans bezitten, is ons werkelijk uit deze bron, uit het heilig Geheim der Menschwording Gods, geworden. — En is het nu het hart niet, dat in de natuurlijke orde als de bron des levens beschouwd wordt? — Het Geheim der Menschwording Gods is derhalve, om zoo te spreken, het hart van ons bovennatuurlijk leven; het is bij uitnemendheid *het geheim des harten*. —

En hoeveel ware hier nog aan toe te voegen, indien het ons niet te ver zou voeren, en bovendien al de vragen, hieromtrent voor te stellen, niet door elken Christen, uit eigen hart, beantwoord konden worden.

Of waar van daan anders *de genade*, — die onuitputtelijke en goddelijke schat, — tenzij uit *de volheid des eeuwigen Woords, waaruit wij allen hebben ontvangen?*

Van waar het geschenk *der goddelijke natuur*, met de menschelijke natuur in één persoon, in Jesus zelve, vereenigd?

Uit welke bron wordt ons het *goddelijk Zoon-schap* 1) en zelfs het werkelijk voor ons zelve verheven en *deelachtig worden aan de natuur Gods* 2)?

Van waar verder, om kort te gaan, de kennis *der geheimen van het Huis des Vaders* 3), tenzij uit „den schatkamer van dat goede Hart” dat ze zelf „aan zijne vrienden heeft verklaard 4)?” Van waar dat goddelijk *Voorbeeld*, zoo als er geen ander gegeven is, noch gegeven kan worden, en dat ons geheel zijn goddelijk Hart, als tot op den grond, zal laten doorschouwen?

Van waar het goddelijk *bloed*, dat als het vlekkeloos en eenig uit zich zelf aan God welgevallig offer, alle zonden uitdelgen en de geheele wereld met den Vader zal verzoenen?

Van waar de H. Kerk, ook op wezenlijke en werkelijke manier, maar bovendien op zinnebeeldige

1) I Jo. 1, 3.

2) 2 Petr. 4.

3) Jo. 15, 15.

4) Jo. 3, 32.

wijze, uit de zijde en uit het Hart van den op het kruis slapenden Adam gevloeid?

Van waar eindelijk het aanbiddelijk geheim des Altaars, het offer en Sacrament, de twee eenige-, of liever het ééne Geheim, dat even als dat der Menschwording zelve bij uitnemendheid een *geheim des harten* kan genoemd worden, en er juist daarom, als 't ware, de altoosdurende voortzetting en voltooiing van is?

Zijn wij dat alles, en nog veel meer, hierin opgesloten en hiermeê zamenhangend, niet aan de Menschwording van het Eeuwig Woord verschuldigd?

O voorwaar! Nu gevoelen wij het veelligt nog niet genoeg; maar eenmaal toch zullen wij het gevoelen. Want als Hij zelf eens op de wolken des hemels ten oordeel zal verschijnen, en dan „*alle oog zal zien wien zij hebben doorboord*”, ook zij, die het uit boosheid gedaan hebben, dan zullen wij zien, hoe wij volkomen alles, ons gelukkig leven in de orde der natuur, in die der genade en in die der glorie, aan dit uitmuntend Geheim des Harten te danken hebben. Dan zullen wij verwonderd staan, hoe wij het vroeger konden miskennen; dan ons zelve veroordeelen, indien wij niet op aarde, het zóó duidelijk door God vertoonde, zóó liefdevol door God geschonken Hart Gods hebben aangenomen, en er ons eigen hart, — het eenige wat Hij vroeg, — niet voor terug hebben gegeven.

Ja, ons eigen hart, aan het Hart Gods weêrgegeven en met het goddelijk Hart vereenigd, dit is immers, — zoo als we reeds dikwerf herhaalden, — het doel zelf der Menschwording van het goddelijk Woord, en juist eene laatste en voornaamste reden,

waarom we dit eigen Geheim eene geheimenis des harten noemen.

„Ik *ben* het vuur op het aardrijk komen brengen,” — zal Hij later zeggen, die zelf dat vuur is, dat we reeds in het brandend Braambosch bewonderden, en dat uit den hemel om onze harten te ontvlammen is nedergedaald in 't stof, — „en *wat wil Ik anders*, — gaat Hij voort, — *dan dat het brande* 1)? —

En wat kon Hij ook anders willen? —

Had Hij niet sinds lang voorzeggd, dat Hij zelf zou komen, om het *steenen hart* uit 's menschen boezem weg te nemen, en hem een *hart van vleesch*, een teeder hart, te geven? Heeft Hij niet, reeds eeuwen lang, doen voorspellen, dat Hij juist in dat *Nieuwe hart zijne wet zal schrijven*? Riep Hij niet gedurig al de *overtreders terug tot hun hart*, en droeg Hij geen zorg ook het Zijne, in zoovele figuren en voorafbeeldingen, reeds van oudsher, als naar het onze zoekend te doen kennen? Het is niemand onbekend, en dus ook hier de plaats niet om het verder aan te toonen, dat de Oneindige Heer en Meester aller dingen, zoo Hij iets in het heelal zoeken wil, om het voor zich te bezitten, niets anders dan ons menschen-hart, — onze liefde, onze onderwerping, al onze genegenheid, — zoeken kan. Er is ook geen Christen, die niet weten zou, dat dit het eenige geschenk is, Gode waardig, en door den Heer onophoudelijk gevraagd. Doch waar heeft Hij dan sterker dien goddelijken wil uitgedrukt, of waardoor er krachtiger op aangestaan om deze

1) Luc. 12, 49.

eenige offergave van ons trage hart af te persen, dan juist in dit Geheim?

Getuige, zoo dit noodig zij, het wezenlijk hartenwerk van den Voorlooper des Heeren, van Joannes, die bloot daartoe gezonden is, „om de harten der Vaderen tot hunne kinderen, en de harten der kinderen tot die der vaderen terug te brengen 1).”

Getuige de eerste en voortreffelijkste zegeroof van Gods Hart op aarde, het reine en onbevleete hart zijner gezegende Moeder, die al wat zij hoort of ziet over dit aanbiddelijk en ondoorgrondelijk Geheim, met een heiligen eerbied in haar maagdelijk hart opneemt, *overweegt* en standvastig *bewaart* 2). Getuige de kribbe en stal van Bethlehem zelven, met dien hemelschen groet en dat verheven gezang: „*Will niet vreezen! Ik verkondig u eene blijde tijding!*” „*Eer aan God in den allerhoogsten! om dit goddelijk Geheim des harten! en vrede (is) op aarde aan de menschen van (ZIJNE) goedwilligheid,*” — om ditzelfde Geheim, dat den *goeden wil* Gods en dus het Hart Gods zoo uitnuntend aan den mensch vertoont. Doch er is één getuigenis, dat boven allen uitnunt, indien wij hooren willen, hoe het Geheim der Menschwording, met alles wat daarmee zamenhangt, *een geheim des harten* is. Het is dat van Simeon, den gelukkigigen grijsaard, die eindelijk den Langverwachte aan zijn brandend hart mogt drukken. Het is dat van dien heilige en regtvaardige van harte, dien wij misschien het best mogen noemen: den laatsten der profeten van het Oude Verbond, en

1) Mal. IV, 16. Luc. I, 17. 2) Luc. II, 19, 51.

die, nog vóór Joannes, den Propheet der profeten als aanwezig vertoont. Kortom, het is dat bondig maar zinrijk lied, waarin die hoog bevoorregte zag, wat later de Apostelen zelven niet aanstonds begrepen: dat Jesus „*het licht der volken*” zoowel als „*de glorie van Israël*” zoude zijn; en die te gelijk het door de zonde doorboorde hart des Zoons, het door het smartvolste lijden doorboorde hart der Moeder, en de daardoor wederzijds als geopende en doorboorde harten der menschen bezingen mogt. —

„Want *zie!* — zegt hij, vervuld met den Geest Gods, en zich rigtende tot Jesus' Moeder, en het goddelijk Kind in zijne armen dragend, — *deze is gesteld*, — naar hetgeen de profeten voorspeld hebben, — *tot val en tot opstanding voor velen in Israël*, 1) *en tot een teeken, dat zal tegengesproken worden;*” met andere woorden: *deze is het*, die op het kruis verheven, en in zijn Hart doorboord, als ten teeken voor alle volken 2) zal staan, en als diegene „tot wien allen zullen opzien, die Hem hebben doorstoken;” en voor u, — ook *uwe ziel* zal alsdan *een zwaard* van droefheid *doorboren*, ook uw hart zal op eene geheimzinnige en geestelijke wijze, even als dat van uw goddelijken Zoon op eene wezenlijke en ligchamelijke wijze, doorstoken worden; — en waarom? O alleen met het goddelijk doel: *opdat de gedachten uit vele harten openbaar zouden worden* 3); opdat het blijke, wie de ware en wie de valsche kinderen van Abraham zijn; opdat

1) Is. 8, 14, 15, XXVIII, 16 vgl. 1 Petr. II, 7, 8 en Rom. IX, 31—33. 2) Is. XI, 10. 3) Luc. 2, 34.

het voor allen bekend worde, wat nu in veler *hart* is verborgen, of zij namelijk in een gekruisten God-mensch willen gelooven, of enkel een tijdelijk en vergankelijk rijk van hunnen Messias blijven verwachten.

Treffende prophetie! — welke aldus en den Zoon en de Moeder als onafscheidelijk vereenigt! Heerlijk plan Gods, hetwelk ons door het hart der Moeder een zekeren toegang tot het Hart des Zoons, tot zijn eigen Hart, wil banen! Maar ook krachtige les, welke ons van het begin af het gansche Geheim der Menschwording, reeds in het kindje met zijne Moeder, als een *Geheim des harten* leert kennen, en het hooge doel Gods: de beproeving, openbaarwording, en één van beide, de aanneming of verwerping van onze menschelijke *harten*, als voor de oogen teekent!

Dan, wat behoeven wij nog verder naar getuigen en getuigenissen om te zien, waar de zaak zelve, die wij voor oogen hebben, zoo duidelijk spreekt?

Het Hart Gods, — kunnen wij zeggen, — is nu in het vleesch verschenen. *In den beginne was het Woord* — zegt de H. Joannes, — *en het Woord was bij God, en het Woord was God...* Maar „*het Woord is Vleesch geworden, en heeft onder ons gewoond,*” 1) is nu „*onder ons menschen verkeerend* 2).” De Oneindige nam dus een Hart aan, in alles, behalve de zonde, aan het onze gelijk. Wat zal Hij dan zoeken, of wat op ons aardrijk verlangen, zoo niet ons hart? Wat aan ons schenken, tenzij *zijn*

1) Jo. I, 1. 2) Baruch. III, 38.

Hart? Wat hier bewerken en nu eindelijk ter hoogste volkomenheid beginnen op te voeren op aarde, tenzij de lang beloofde en sedert het Paradijs voorspelde allernaauwste vereeniging tusschen ons hart en het zijne? Niets anders ware mogelijk. Want de gausche wet Gods is liefde; al wat God wil is liefde; God zelf is liefde; en de liefde, of zoo gij liever wilt, elk hart, ook het Hart Gods niet uitgenomen, leeft van harten, gelijk de bloemen van dauw en de bieën van honig.

En zoo zijn we dan ook werkelijk, bijna zonder het te vermoeden, van het einde tot den aanvang teruggekeerd. Zoo worden wij volkomen overtuigd, dat nu alles, bij het Geheim der Menschwording, tot ééne hoofdzaak zamenwerkt: tot de vereeniging van het Hart Gods en het onze. Zoo volgt er te gelijker tijd, — en met al de duidelijkheid, welke ons hart verlangen kan, — dat juist deze Geheimenis bij uitnemendheid *het Geheim des harten* heeten, en bij voorkeur, met dezen naam genoemd worden *moet*.

Hierin immers is het, dat het ten volle bewaarheid wordt, — om eens met een woord der *H. Schrift* te spreken en dit op God zelven toe te passen, — dat „*Hem een hart des menschen is gegeven* 1),” dat Hij zelf een menschelijk hart in een menschelijken boezen heeft aangenomen. Hierin is het, dat wij het allerzoetst en allerteederst geheim bewonderen, onder al de geheimen Gods, het geheim der goedheid en der liefde, het geheim der barmhartigheid

1) Dan. 7, 4.

en ontferming, het geheim der teederheid des Harten, het onwedersprekelijk groot geheim der godsvrucht: *magnum pietatis sacramentum*. Hierin eindelijk is het, dat wij de geheimenis aanschouwen, waarmeê alle overige Mijsteriën zamenhangen, waarnit alle genaden voor ons voortvloeijen, even als de lichtstralen voortkomen van ééne zon, en al de wateren wederkeeren tot den éénen grooten Oceaan.—

O gij allen dan, die er prijs op stelt, dat er door het Hart Gods naar uw hart gevraagd wordt, beschouwt en bewondert dikwijls dit allerhartelijkst Geheim. Gedenkt wat het zeggen wil: een God, die om uwe harten te veroveren, „*geopenbaard is in het vleesch, geregtvaardigd in den geest, gezien van de Engelen, gepredikt onder de heidenen, geloofd in de wereld, opgenomen in heerlijkheid 1)*;" want aldus wordt dit *Geheim der godsvrucht* door den grooten Apostel beschreven. Maar gedenkt tevens, dat het voor u geschiedt: „*opdat uw hart zich verheuge 2)*, opdat de *vrede van Christus in uwe harten vol blijdschap wone 3)*; opdat het *geloof, de hoop en de liefde, ja, Gods eigen geest 4)*, *de Geest zijns Zoons*, in uwe harten worden uitgestort 5) en verblijven, en al diegenen die Jesus beminnen, en daarom zijne woorden onderhouden, door den Vader bemind, en een wezenlijke tempel der aanbiddelijke Drieëenheid mogen worden.

En wat moet gij te dien einde bij voorkeur overwegen? — Zoo als wij gezegd hebben: *het Geheim des harten*. Gij zult naar Bethlehem gaan, in den

1) I Tim. 3, 16. 2) Jo. 16, 22 enz. 3) Col 3, 15.
4) 2. Cor. 1, 22. 5) Gal. 4, 6 enz.

geest, en aldaar, u voor de kribbe nederwerpend, althans met zoeten lust aanschouwen en bewonderen, wat gij zekerlijk nooit kunt begrijpen. Gij zult overwegen, wie het is, wiens eindelooze liefde zich zóó diep nederbuigt, *om* voor *uw* hart het *zijne* te schenkén. Gij zult, kortom, trachten te beseffen, wat er *in* Jesus, wat er *in* het Hart Gods moet omgaan, dat zich uiterlijk op *die* wijze aan u ver- toont.

Doch wat zeg ik? beseffen? — hoe zoudt gij 't kunnen?

O neen! De menschelijke taal kan veel beschrijven; maar het Geheim van God zelve, in ons vleesch verschenen, naar waarde voorstellen, dit kan zij niet. Het menschelijk hart kan veel bevatten; maar het Hart Gods zelf tot in zijne diepten te doorgronden, dit vermag het nooit. Schoon is het dien- aangaande, wat de H. Basilius in den mond der maagdelijke Moeder legt, als zij zelve, voor de eerste malen, haar goddelijk Kind in de kribbe aanbiddt. „Hoe zal ik u noemen,” — zegt zij, het woord tot haar kleinen *Jesus* rigtende, — „hoe moet ik U noemen,” die hier voor mij in een armen stal geborgen zijt? — Sterveling? — maar neen, ik ontving u door de werking des Heeren.... Een God? maar gij hebt een menschen-ligchaam. Moet ik u dan naderen met wierook, of u aan mijn moederlijk hart drukken? Zal ik u met de zorg eener teedere moeder voorkomen, of U dienen en huldigen met het voorhoofd in 't stof? — O wondervolle tegenstrijdigheid! De hemel is uw verblijf; en... ik wiegel u op mijne knieën! Gij zijt op aarde, en zijt met dat al niet gescheiden van de burgers der

hemelsche gewesten. De hemelen zijn met U!" En Gij zelf, — kon zij nog voortgaan, — Gij hebt den hemel der hemelen in uw hart, en komt dit vertoonen op aarde, om eerst mijn, en dan ook alle harten voor U te winnen. — Wat kan ik anders dan U bewonderen, en aanbidden?" —

En waarlijk, wat zou men ook anders bij zulk een geheim vermogen?

„Den hemel heeft Hij uitgespannen, als eene tent, — en Hij alleen," — en daar ligt Hij nu, als een arm menschenkind in een verlaten en eenzamen stal.

„De sterren heeft Hij gezaaid aan het firmament," als zoovele bloemen des hemels; en daar valt nu zijn oog op de vochtige muren en naauwe wanden eener enge en lastige grot en kribbe. De bloemen des velds heeft hij bekleed, als zoovele sterren der aarde, met meer pracht, dan Salomon ooit bezitten kon in al zijne glorie; en daar rust Hij nu, in arme doekjes gewonden en op een handvol stroo.

O wonder! o onbegrijpelijke werking, zelfs van den kant eener eindelooze liefde! — Het oog is de spiegel des harten; en daar zien wij nu den Schepper, voor Wien de Seraphs zelve met eerbiedigen schroom hun aangezicht bedekken, als van aanschijn tot aanschijn, nu Hij zijne kinderlijke oogjes op ons heeft gerigt. De tranen zijn „het bloed des harten;" en daar weent nu onder ons de On-eindige zelf, als een tweede Joseph over al zijne broederen weenend, en aldus zijn eerste hartebloed, om zoo te spreken, voor ons vergietend. De daden zijn het bewijs van de liefde des harten; en hier hebben wij nu eene daad, neen, de daad bij uitnemendheid, — *God geopenbaard in het vleesch, het*

*menschelijk hart geworden tot een Hart Gods, — welke wij noch in den tijd, noch in de grenzeloze eeuwigheid in alle volheid zullen begrijpen. Wat kunnen wij meer wenschen? Welke duidelijker bewijzen vorderen, dat het ook hier, dat het hier vooral, dat het hier bij uitnemendheid een *Geheim des harten* is, en het Hart Gods zich aan het onze schenkt, om ons hart voor zich te winnen? Ja, „*het stroo zelf roept met luider stemme, — voert ons immers de H. Bernardus te gemoet, — de stal roept, de kribbe roept. En wat roepen zij dan met luider stem ons toe, — tenzij: liefde? Wat anders, dan dat „Hij aldus heeft willen geboren worden, omdat Hij door ons bemind heeft willen worden?\" Wat eindelijk, tenzij die ééne vraag, maar nu als ware het, op zijn eigen Hart en met vlammende letters geschreven: *Mijn zoon, geef Mij uw hart! Want „Ik heb u bemind!\" En voortaan kunt gij toch zekerlijk nooit meer zeggen: „Waarin dan hebt Gij ons die liefde betoond?\" — „Zie, Ik die gesproken heb, hier ben ik zelf 1)!\" —***

1) Spreuk. 23, 26. Mal I, 2. Is. 52, 6.

TWEEDE HOOFDSTUK.

*Het Hart Gods op bijzondere wijze in het
Nieuwe Testament door Jesus zelven ter
vereering voorgesteld.*

Een Christen, die niet weten zou, dat de oneindige Heer en Schepper aller dingen van het begin af het hart der menschen voor zich alleen heeft gevraagd, en dat Hij diezelfde vraag, om ons zoo uit te drukken, op duizendmaal sterker toon door de geheimenis der Menschwording heeft herhaald, zulk een Christen, als hij dien eervollen en zoeten naam nog dragen mag, is ongetwijfeld allerbeklagenswaardigst, en verdient zelfs, te dezen aanzien, eene verdere onderrigting niet. Weigert hij desondanks en tegen beter weten in, wat de Heer hem zoo dringend afeischt, dan heeft hij in zijn boezem geen hart meer dat voor de waarheid weet te kloppen en is wel in den rampzaligsten staat verzonken, waarin een mensch hier op aarde gedompeld kan worden. Van U, die ons volgen wilt in de beschouwingen over het Hart Gods en der menschen, moeten wij zeker betere dingen veronderstellen. U is het bekend, wat in elke ster des hemels, in iedere bloem der aarde als met levende letters geschreven,

u duizendmaal dierbaarder nog, wat op het Hart Gods in Bethlehems kribbe te lezen staat. Uw hart hebt gij ook geheel geschonken aan Hem, die het zijne voor u over had. Voor u kan er dus enkel nog maar ééne vraag overblijven, even als voor ons, welke is: of het Hart Gods ook nog meer heeft gewild? Of God namelijk ook op eene bijzondere en misschien op eene geheel eigenaardige wijze op zijn aanbiddelijk Hart heeft gewezen? Of hij zelf zijn wezenlijk en natuurlijk, voor ons aangenomen menschelijk Hart, ter onzer vereering heeft aangetoond? Kortom, of *Jesus* zelf, — als we dit aldus mogen uitdrukken, — de *devotie* tot zijn goddelijk Hart reeds van den beginne geleerd en gedurig aan, ook met genoegzaam nadrukkelijke woorden, heeft voorgehouden en aanbevolen? — Hoe vreemd het u toeschijne, ons antwoord luidt bevestigend; en de redenen dezer meening u duidelijk te ontwikkelen, ziedaar het voorwerp onzer verdere beschouwingen *over het Hart Gods en het hart der menschen in het Nieuwe Testament*.

En werkelijk, letten wij op *JESUS' woorden*, geven wij acht op zijne *daden*, aanschouwen wij Hem zelve op zijn heilig en gezegend *kruis*, overal en altijd zullen wij die meening bevestigd vinden. Uit zijne woorden zullen wij vernemen, hoe Hij ons uitdrukkelijk en met klem op zijn beminnelijk Hart heeft gewezen. In zijne daden zullen wij lezen, hoe Hij voortdurend al onze aandacht naar dat Heiligdom in zijnen boezem trekt. In zijn lijden en vooral in zijn kruisdood moeten wij gevoelen, zoowel de warmste vlammen zijner goddelijke liefde, als de eindelooze zoetheid, uit zijn Harte gevloeid, bij

het vervullen van al de oude prophetiën, en bij alles wat daarmede verbonden is: de stichting van *Jesus'* Kerk, de eerste onderrigtingen na zijne verrijzenis, de zegenrijkste herinneringsteekenen van zijnen strijd en zijne overwinning, — alles ons wijzend op zijn aanbiddelijk Hart, en de godsvrucht tot die eenmaal geopende bron ons leerende met eene kracht, zoo als niemand, na *JESUS* zelven, dit ooit mag of kan. Deze verschillende punten willen wij dus wat omstandiger ontwikkelen; en indien wij ons volstrekt niet voorstellen de onuitputtelijke bron der *H. Schrift* te kunnen ledigen, meenen wij toch ons te mogen vleijen, wel zooveel daaraan te hebben ontleend, dat geen menschelijk hart, zijn verstand willende gebruiken, zich ongelescht zou moeten verwijderen.

Gij echter inzonderheid, Minnaars van het Allerheiligst Hart van *JESUS!* volgt ons met oplettendheid. Gods eigen Woord, — door ons slechts verklaard, — staat U te onderrigten. Gods eigen Hart zal onmiddellijk tot het uwe, en niet alleen door woorden, maar ook door daden spreken. En wat zeg ik: door daden? Ja, maar bovendien door zijn zweet, door zijne tranen, door zijn bloed. En wanneer gij dan eindelijk op het hooge kruis zijn aanbiddelijk Hart geopend, en ook in de glorie dat eigen Hart ter eeuwige herinnering de wonde zult zien bewaren, door uw hart Hem toegebracht, — dan zult gij ongetwijfeld *Hem* beminnen, die u zóózeer heeft lief gehad, en *dat* Hart vereeren, dat niets anders dan *uw* hart vraagt, om het voor eeuwig met het *zijne* gelukzalig te maken. — Letten wij dus, in de eerste plaats, op:

De leer en het eigen Woord van Jesus met betrekking tot het hart Gods in het Nieuwe Verbond.

Verwondert het u niet, Christelijke lezer, als wij u, reeds van den aanvang, zeggen moeten, dat er slechts ééne plaats in de *H. Schrift* gevonden wordt, waarin de goddelijke Leeraar zelf met nadruk en geheel uitdrukkelijk op zijn heilig Hart heeft gewezen? Toch is dit zoo. Maar gij moet er te meer om beseffen, hoe dierbaar dit alleenstaande woord voor alle lievelingen van Jesus' Hart moet wezen, met hoeveel aandacht gij dat zelf dient te overwegen, met hoeveel ijver wij te trachten hebben er den waren en vollen zin van te verklaren. Dit willen wij beproeven.

Toen de twee en zeventig discipelen, door JESUS ter prediking zijner goddelijke leer uitgezonden, na volbragten arbeid, tot hunnen goeden Meester terugkeerden, waren zij buitengemeen verblijd wegens den goeden uitslag hunner zending.

„*Heere!* zoo zeiden ze dus, en zulks niet zonder groote blijdschap: „*Heere! zelfs de duivelen zijn ons onderworpen in uwen Naam 1).*”

Deze vreugde was zekerlijk wèlgemeend en in zich zelve niet te misprijzen. Maar de alwijze Leeraar zag er toch iets in, dat tot gevaarlijke gevolgen aanleiding kon geven. Hij wist immers wat de hoogmoed doen kan, en hoe noodlottig ook de minste zelfverheffing voor den mensch kan zijn.

„*Ik zag,* — zoo geeft Hij deswege even bondig als krachtig ten antwoord, — *Ik zag eens den Satan, als een bliksemstraal, uit den hemel nedervallen.*”

1) Luc. X, 17. volg.

En Hij voegt er nog bij: Wat die magt aangaat; — die is u door mij gegeven. „*Verheugt u dus niet, dat zelfs de geesten aan u onderworpen zijn; maar veeleer daarom, dat uw namen zijn opgeteekend in den hemel.*” — De ware ootmoedigheid en de algeheele erkenning van Gods gunsten en gaven, als eene hoogst noodige deugd, waren aldus gepredikt. Door hoovaardij was Satan gevallen. Wij hebben het gehoord, ook van den mensch in het Oude Verbond: „hij durfde zijn hart stellen als ware het *het Hart Gods* 1).” Door hoovaardij was de eerste mensch gevallen; hij vergat *dat het oog van God op zijn hart was gericht*, en wilde insgelijks in zijn hart als eene godheid zijn. Door hoovaardij kan zelfs een discipel van Christus vallen, al waren hem ook reeds de duivelen onderworpen; *want den hoovaardige wederstaat God* 2), „*en het hart des menschen verheft zich, alvorens het wordt verpletterd* 3)”. Deze les kon niet te krachtig worden ingescherpt.

Doch is dit ook wèl begrepen, dan zullen alle lessen, *voor* en *over* de ootmoedigen hier nog bij te voegen, onverwijld worden aangenomen; zoodat ook deze niet mogen achterblijven.

Maar hoe treffend en hartverkwikkend staat dan nu aanstonds tegenover het verpletterend *Wee!* tegen de trotschen en ongeloovigen uitgesproken, het *Ik loof U, en dank U, Vader!* wegens de ootmoedigen. Want aldus komt het voor. *Wee u, Corozaim! Wee u Bethsaida! En gij zelf Capharnaüm,* (de plaats waar Jesus plagt te wonen), *zijt gij ook verheven*

1) Ez. XXV111. 2. 2) Jacobi IV. 6. 3) Prov. 18, 12.

tot aan den hemel; tot in de hel zult gij nederdalen! En terzelfder ure: „*Ik loof U, Vader! Heer van hemel en van aarde! dat gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen, en ze geopenbaard hebt aan de kleinen. Ja Vader! Ik loof u, dat aldus uw welgevallen is geweest voor U* 1).

Welke die *kleinen* zijn, volgens de wijze van spreken der *H. Schrift*, en dus ook naar JESUS' meening, is overbekend. Het zijn de *eenvoudigen en nederigen* hier op aarde; niet zoo *wijs* en *verstandig* in aardische dingen als de kinderen dezer wereld, maar aange-naam aan God, wijs voor den Heer, dewijl zij het licht des geloofs met een opregt hart aannemen, met een rein oog beschouwen, terwijl het voor die anderen, om hunner trotschheid wille, met regt wordt *verborgen*. Want zoo was het vastgesteld. „*Alleen een verootmoedigd en vermorzeld hart zal God niet versmaden* 2). Slechts met *de eenvoudigen van harte* wil Hij omgaan en verkeeren 3). Bloot zij, die Hem zoeken, *met een opregt hart*, zullen Hem vinden 4). Deze voorwaarde is den mensch gesteld; en zonder die noodzakelijke vereischte wacht hem niets anders, zelfs van den kant der eindelooze Liefde, dan een schrikwekkend en hartverplettend wee! —

Dan, het is niet voldoende, dat van den kant des menschen de eenvoudigheid, opregtheid en ootmoedigheid van harte aanwezig zijn, om de kennis van Gods verborgenheden te bekomen en te behouden; er worden ook van JESUS' zijde noodzakelijke voorwaar-

1) Matth. XI. 21 volgg.
3) Spreuk. III. 32.

2) Psalm L. 19.
4) Eccl. I, 36. Sap. I, 1.

den vereischt. En welke zijn deze? — *De magt, en de liefde.* De magt om ons te kunnen, de liefde om ons te willen leeren; de magt om door te dringen tot in de diepten der Godheid en die geheimen aan ons te mogen, — de liefde om dit ook ten onzen gunste te doen en die verborgenheden aan ons te willen openbaren. Beide, die magt en die liefde, zijn ten volle en op goddelijke wijze in JESUS. Letten wij slechts, met nog meer aandacht, op hetgeen Hij laat volgen.

„*Alles,*” — zoo vaart Hij immers voort, — „*alles is mij overgegeven door den Vader; en niemand kent den Zoon dan de Vader, noch kent iemand den Vader, dan de Zoon, en hij, wien de Zoon het openbaren wil.*”

Ziedaar dus de waarlijk goddelijke magt en goddelijke kennis, welke de Zoon met den Vader deelt, welke dus JESUS in volle mate bezit, en waardoor Hij ons *kan* leeren, zoo Hij wil. En dat Hij ook werkelijk ons *wil* onderrigten; dat het Hem noch aan goedheid, noch aan liefde ontbreekt, om ons zich zelve en den Vader, — de grootste aller geheimen, — te doen kennen, dit volgt terstond; en is het met andere, het is met te meer goddelijke en aanlokkende woorden: *Komt tot Mij, gij allen, die vermoeid en beladen zijt, en Ik zal u verkwikken* (u rust verleen). En waartoe moeten wij dan komen? Wat moeten *wij*, en wat zal JESUS doen, om ons die rust voor ons altijd onrustig hart te verschaffen? Nu komt het woord, bij uitnemendheid aan zijn Hart ontwelt, en op zijn Hart ons wijzend: „*Neemt mijn juk op u, en leert van Mij...*” En waarom? „*Omdat Ik zachtmoedig en ootmoedig van*

harte ben ; en (zoo) zult gij rust vinden voor wee zielen ; want mijn juk is zacht , en mijn last ligt 1)."

Den vollen zin dezer goddelijke woorden zult gij nog wel niet aanstonds begrijpen, Christen! maar dit ziet gij toch, dat u het Hart van JESUS, en door JESUS zelve, niet slechts als grond-en toonbeeld der voortreffelijkste deugden, maar bovendien en bovenal als de *voor en op u werkende hoofdkracht* wordt voorgesteld. En dit is het dan ook, wat gij nu duidelijker moet trachten te beseffen en in te zien. Laten wij het beproeven om u hierbij ter hulp te komen.

De uitdrukkelijke wensch en wil van JESUS is duidelijk aangegeven, en bestaat hierin: *dat allen tot Hem komen*. Hij roept immers die *allen*, die belast en beladen zijn. En wie is er, hiervan uitgezonderd? *Allen* immers, zonder onderscheid, moeten wandelen op den weg, die tot het heil geleidt; en dat wandelen *vermoeit* eene verzwakte en zondige natuur. *Allen* moeten streven tot een hooger doel; maar in dat streven zijn ook *allen beladen, overladen*, zouden wij willen zeggen, zoowel door die gekrenkte natuur zelve, als door honderden zorgen, en lasten en beslommeringen dezer wereld. Niemand is dus uitgezonderd. Ja, hierin zelve zien wij reeds de goedheid van JESUS' Hart, dat Hij niet slechts allen uitnoodigt, maar het juist onder *dit* beeld heeft uitgedrukt. Wie *vermoeid* en *beladen* is, *die* moet komen. En hoe meer vermoeid en hoe meer beladen dus iemand wezen mag, des te eerder en des te zekerder moet hij komen; want *hij* is het, die het dringendst geroepen wordt; *hij* is het, die het meeste

1) Math. XI, 29.

de rust des harten behoeft. En die rust zal JESUS geven. „Komt, — zegt Hij, — en Ik zal u verkwikken, of liever, naar het oorspronkelijke: *Ik zal u rust verleenen*, ik zal maken, dat gij ophoudt op dien weg en vermoeid, en beladen te zijn. *Komt* slechts; maar komt tot *Mij*.

En wilt gij nu ook weten *op welke wijze* gij komen moet? Wat dit komen tot JESUS beteekent? Het is zonneklaar uitgedrukt.

„*Neemt mijn juk op u*, — zegt Hij, dat wil zeggen: Ontvangt mijne wet, omhelst mijne *Blijde-Boodschap*, gelooft mijn Evangelie; *en leert van mij!* wordt mijne leerlingen, volgt mijne lessen.

En vreest gij veelligt, dat Ik een lastige, een te veel eischende leermeester zal zijn? Denkt gij nog aan den Sinaï? Of veelligt aan die lastige menschen, de Phariseën, die U lasten opleggen, welke zij zelve met den vinger niet aanroeren? Vreest niet: „*Want* 1) *ik ben zachtmoedig en ootmoedig van harte.*” Noch uwe zwakheid, noch uwe geringheid moet u dus afschrikken. Niet uwe zwakheid, *want Ik ben zachtmoedig*; niet uwe nietigheid; *want Ik ben nederig*. Zeg dus niet, wil Hij te kennen geven: Ach! ik vreeze! Ik *kan* u niet volgen; ik *kan* uw juk niet dragen; ik *kan* uw leerling niet worden; ik ben al te hardleerig van aard, al te traag van natuur, al te zwak, door lust of gewoonte; o neen! komt met moed; *Want ik ben zachtmoedig* van aard, en mijn geduld is onuitputtelijk. Zeg evenmin: Ach! ik ben al te ellendig, veel te gering, veel te nietig; ik *durf* niet komen, ik *mag* u niet vol-

1) And. met den H. Aug. leert van Mij, DAT *ik... ben.*

gen; o neen! komt met vertrouwen; want *ik ben ootmoedig*, en mijne nederigheid is zonder grenzen. Komt dus allen; volgt Mij allen; leert allen! Want rust behoeft gij; en een beteren en zekerder leeraar, dan *Ik* ben, en dus ook een beteren gever dan Mij, zult gij niet vinden, noch op aarde, noch in den hemel. —

Welk eene goedheid! De Godmensch had zich kunnen beroepen op zijne wonderen; Hij mogt wijzen op de vervulling der prohetien; Hij kon spreken van den wil zijns Vaders, van de eeuwige belooning of de altijddurende straffen, van zijne opoffering, van zijn lijden, van zoovele andere bewijzen voor het schoone en verpligtende zijner wet; maar hij doet niets van dat alles; Hij verwijst ons alleen op zijne goedheid en liefde, en nog wel, bij uitstek, op zijnen *ootmoed* en zijne *zachtmoedigheid*. En ook hierbij wilde Hij het niet laten. Eenmaal slechts heeft Hij met nadruk van zijn aanbiddelijk Hart willen spreken; en het is te dezer gelegenheid, dat Hij het doet. Hier, waar het er op aan kwam ons hart voor zich te vragen. Hier, waar Hij, met andere woorden, zeggen wilde, wat Hij zoo vaak door zijne daden en op verschillende wijzen heeft uitgedrukt: „*Mijn Zoon, geef mij uw hart, en dat uwe oogen gevestigd zijn op mijne wegen!*” Hier dus, waar Hij wil uitdrukken, dat allen, die Hem volgen, Hem moeten volgen *uit liefde*; dat allen, die tot Hem komen, moeten komen tot zijn Hart en zulks, *ex toto corde tuo*, — *uit geheel het hart!* —

Er is dan ook niemand, die zich hieromtrent vergissen kan. Het hart spreekt altijd van liefde.

Waar het hart genoemd wordt, denken wij aan liefde; waar het als toon- en grondbeeld wordt voorgesteld, voelen wij ons dubbel sterk, zoowel als dubbel zalig, tot liefde getrokken. Daarom zegt Hij niet alleen: ik bezit die deugden, die u moeten aansporen tot Mij te komen; maar: ik heb die „VAN HARTE.”

En hier moeten we wèl toezien. Hij zegt eigenlijk niet: dat Hij van *harte ootmoedig is*; welke uitdrukking, naar Oostersch zoowel als naar ons spraakgebruik, in de eerste plaats beteekenen zou: ik ben waarlijk, waarachtig ootmoedig 1); Hij wil veel meer zeggen; en Hij doet het werkelijk. „*Ik ben ootmoedig*, zegt Hij, maar voegt er bij, wat *het hart aangaat* 2), of klaarder: *door*, en *met* en *uit het hart*. Dat wil zeggen: Ik heb de ware ootmoedigheid, gegrond op de volkomene kennis, die, vooral naar de wijze van spreken der *H. Schrift*, in het hart rust. — En met hoeveel reden, is dit er niet bij gevoegd! De ootmoedigheid is de waarheid. Zij berust derhalve op de ware kennis der zaken. En de wetenschap en het verstand, zij hebben immers, naar die wijze der *Schrift* gesproken, in het hart hunnen zetel. *Ootmoedig door het harte*, is dus: *met kennis, en wijsheid, en goddelijk ootmoedig*. Zoo heeten zij „*regt van harte*,” die de gerechtigheid met kennis zoeken; „*zuiver van harte*,” die uit geheel hun hart, *uit geheel hun verstand*, uit al hunne krachten God dienen. Zoo heet God zelf „*wijs van harte*,” omdat Hij de volle wijsheid, als in hare

1) Z. Schegg op Mt. XI. 2) Z. Deel I. Inl.

eindelooze bron bezit. Zoo is dus ook JESUS, door het hart, of van harte, dat is: door zijne goddelijke kennis ootmoedig. En in welken zin? — O als God is Hij dit niet. Hij zou het niet kunnen zijn; daar Hij zich zelven als de oneindige Volmaaktheid kent. Maar als mensch, en dus juist in zijn Heilig Hart, heeft Hij die deugd ten volste. Als mensch, erkent zijne heilige ziel, hoe zij alles aan de Godheid verschuldigd is. Als mensch, gevoelt zijn H. Hart, hoe de Godheid, uit loutere liefde, zijne heilige Menschheid heeft aangenomen. Als mensch, in één woord, geeft Hij der Godheid, wat der Godheid toekomt, en dit is: zijn Hart, dat wil zeggen: „glorie,” „eerbied” en „liefde,” of met een ander woord: de waarheid; en die waarheid is — de ootmoed.

Maar hoe duidelijk wordt dan ook te dezer plaatse het goddelijk Hart van JESUS als ons grond- en toonbeeld voorgesteld! In zich zelf is het de bron der deugden, de troon der liefde, de drijfveer der handelingen van onzen goddelijken Meester: *ik ben zachtmoedig en ootmoedig van harte...* Voor ons is het bovendien de *Spiegel*, die ons wordt voorgehouden, de *beweegreden*, die ons moet trekken, het *voorbeeld*, dat wij moeten volgen. *Leert van mij, OMDAT ik zachtmoedig en nederig van harte ben.*

Doch nu hebben wij nog niets gezegd van de keuze en verbinding dezer twee deugden te dezer gelegenheid door JESUS voorgesteld.

Zachtmoedig en ootmoedig! Hoe goddelijk schoon toch zijn beide deze deugden uitgekozen! — Zachtmoedig en ootmoedig waren, bij uitstek, Mozes en David, de twee edelste en eerwaardigste voorbeelden

van Christus. Bij uitnemendheid zacht- en ootmoedig, moest, volgens de profeten, de Messias wezen. En wat kon ook meer medewerken, om ons tot Hem te trekken, dan juist die allernuutendste zachtmoedigheid en nederigheid? Wat vermogt ons meer edel, meer verheven, meer goddelijk toe te schijnen, dan juist die deugden in den Godmensch te zien uitblinken, welke wij zelve het meest behoeften, en die wij, na zooveel liefdebewijzen, bijna niet meer in het Hart Gods zouden durven verwachten? Welke deugden eindelijk zouden wij met meer regt de deugden des harten noemen, en vooral van JESUS' Harte, dan juist deze?

Hervatten wij die redenen, om ons nog meer en inniger van die waarheid te doordringen. Een der eerste voorbeelden des Messias was Mozes; Mozes, die zeggen kon: „*God zal u een propheet zenden, gelijk aan mij.*” En wat zegt nu de *H. Schrift* van Mozes? „*Zachtzinniger man dan Mozes werd er op Gods aardrijk niet gevonden* 1).” — Een even edel, en misschien nog duidelijker voorbeeld van Christus was David. Wat zegt hij zelf? „*Mijn hart, o Heere, verheft zich niet; noch zijn mijn oogen hoog* 2).” Daarom hoopt Hij. Want „*een vernederd en vermorzeld harte, zal de Heer niet versmaden.* 3).”

Doch wat spreken wij van de voorbeelden, die wij reeds vroeger aanschouwd hebben, waar de voorafgebeelde zelf getuigt? — Wie toch is Hij, en wat zal Hij eenmaal wezen? „*Gods uitverkorene, vervuld met den Geest des Heeren,*” dit spreekt van zelve;

1) Num. 12, 3. 2) Ps. 130, 1. 3) Ps. 50.

maar wat zal Hij doen, hoe zal Hij handelen met den mensch? „*Hij zal geen onderscheid maken van personen 1)*”; „*God het hart ziet 2)*,” en ook *JESUS weet, wat in de harten is 3)*. „*Hij zal niet schreeuwen, noch zijne stem verheffen, noch ze doen hooren op de straten 4)*” gelijk de trotschen en schijnheiligen; *maar Hij zal de armen onderwijzen, „en de vermorzelden van harte” genezen 5)*. „*Hij zal het regt in het licht der waarheid stellen 6)*”, *Jerusalem met de lampe doorvorschen 7)*; *maar „het gekrookte riet zal Hij niet breken, en het rookend vlaslemmet niet uitdooven 8)*”.

Waarlijk! goddelijke zachtmoedigheid, en, als we 't zeggen mogen, even goddelijke ootmoedigheid! En wat is er ter wereld, of wat zou er kunnen zijn, dat ons meer zou kunnen aansporen, meer dringen, om tot *Hem* te komen, van *Hem* te leeren, en *zijn* juk op te nemen? Vooral nu Hij uitroept: *Komt! en leert van Mij, allen!* Het is waar: Hij is „de Koning der Koningen;” maar Hij komt tot U, o Sion „zachtmoedig en Zaligmaker 9).” Hij is „de Heer der Heeren,” — „die de wateren meet met zijn vuist, de hemelen met een span 10);” maar Hij komt en roept u, niet zoozeer als Heer, maar „als herder;” als een herder die zijne kudde zal weiden, de lammeren in zijnen arm zal vergaderen, in zijnen schoot zal opnemen, en (zachtkens, zachtkens) de zogende schapen zal leiden 11).” Ja, wij weten

1) Is. 42, 2. 2) I Kon. XVI. 17. 3) Jo. 2, 25.
 4) Is. 42, 3. 5) Is. 61, 6. 6) Is 42, 3. 7) Soph. II, 12.
 8) Is. 42, 4. vgl. Mt. 12, 18. 9) Zach. 9, 9.
 10) Is. 40, 12. 11) Is. 40, 11.

het, Hij die komen zou, is de Magtige, Israëls Heilige 1), onze Schepper en onze God! Maar Hij zou komen, niet slechts als Vriend en onze Broeder, Hij zou komen als Vader; ja, als eene Moeder, en als zulk eene Moeder, zoo als God alleen eene Moeder wezen kan. „Sion immers heeft gesproken: „De Heer heeft mij verlaten, en de Heer heeft mij vergeten!” — Maar kan dan eene vrouw haren zuigeling vergeten, — zegt de Heer, — dat zij zich niet ontferme over den zoon haars boezems? En al zou zij hem vergeten, Ik echter zal u niet vergeten. Zie! in mijne handen heb ik U geschreven: uwe muren zijn altijd voor mijne oogen 2).” Zachter en teederder kon het bezwaarlijk in de dagen des Ouden Verbonds, en tot op den zaligen stond, waarop Hij zelf zou komen. Maar het was ook niet noodig. Wie oogen heeft om te zien, moet zien; wie een hart heeft, moet gevoelen. En wie niet ziet en niet gevoelt, *die heeft*, volgens de schoone uitdrukking der H. Schrift, *geen hart*, dat wil zeggen: geen verstand.

En zoo moest dan ook *Jesus* zelf die twee gronddeugden ons voorstellen. Kwam Gods Hart op aarde, het moest aan die grondtrekken te herkennen zijn. Was ons hart verplicht Hem te zoeken, het moest door die zoetheden getrokken worden. Daarom spreekt Hij, in overeenstemming met al de profeten: „*Komt! want de zachtmoedige en ootmoedige van harte* is nu gekomen; die zacht- en ootmoedige — ben Ik.”

En met regt stelt Hij de zachtmoedigheid voorop.

1) Is. 49, 7 enz.

2) Is. 42, 14—16.

Immers: „gelijk het licht des dageraads de schitterende zon voorafgaat, zoo gaat ook de zachtmoedigheid de nederigheid voor 1).” Dan volgt de ootmoedigheid van zelve; en door de zachtmoedigheid straalt zij heerlijk. Ja; „de zachtmoedigheid, hoe vreemd het schijnen moge, zij is als eene rots, die, tegen de golven der gramschap, vooruitsteekt in zee. Te vergeefs woelen de baren op haar aan; zij verdeelt en verbreekt ze allen, zonder zelve ooit verbroken of bewogen te worden 2).” „En op die rots rust de nederigheid veilig. Alleen vestigt zij gedurig hare blikken ten hemel. Alleen ziet zij onophoudelijk op de zalige bergen, aan gene zijde dier woelige zee, *van waar zij weet, dat hare hulpe zal komen.* Het overige verwacht zij van God; en haar hart is in vrede.

Zoo is dus ook *Jesus' Hart*. Zoo nederig en zoo zachtmoedig moest het wezen! — En waarlijk! „*Zalig zijn de zachtmoedigen; want ze zullen de aarde bezitten! Zalig, die vrede stichten! want zij zullen kinderen Gods genoemd worden.*” Zalig ook de ootmoedigen, „*de armen van geest, of van harte!* Want zij zullen verheven worden, en hunner is het Rijk der hemelen 3).” — Maar voor wien zal dit dan meer waarheid wezen, dan voor *Jesus*? Voor Hem zelve, die ons niet alleen mogt, maar ook moest toeroepen: *Komt allen! en leert van mij allen! Want Ik ben het, die zachtmoedig en ootmoedig van harte ben.* —

Maar is het dan nu ook te verwonderen, dat de Heiland straks voortgaat, met ons die *rust* des har-

1) Climacus, Gradu 24. 2) Dezelfde. 3) Mt. V.

ten te beloven, indien wij er in toestemmen om van Hem te leeren? *Leert!* zegt Hij, *en terstond zult gij rust vinden voor uwe zielen!* Het is slechts een zeker, een noodzakelijk gevolg. *Komt*, had Hij gesproken, *en Ik zal u verkwikken, u doen rusten. Neemt mijn juk op, en leert!* zegt Hij nu; en de onverstoorbaarste zielrust wordt voor eeuwig uw lot en loon.

Ach! dat wij dan nog immer zoo „arglistig en zoo ontembaar van harte” 1) blijven! Ja; misschien zijn er zelfs nu nog, die ook hier wederom als eene soort van tegenspraak in JESUS' woorden zoeken.

„*Wij zullen rust vinden, — zegt Gij, — en wij moeten ons nog de moeite doen van te leeren?* Wij zullen verligt en *ontladen* worden door uwe wetten; en ze zijn een juk?” — Hoe kan dit zamengaan?

„*O dwazen en tragen van harte om te gelooven!*” Hij, die vooruit wist, wat in uwe harten is, heeft ook deze uwe opwerping voorzien. En dat zacht- en ootmoedig Hart uwes Gods heeft ze niet in uw hart willen laten. „Mijn Evangelie, zoo laat Hij dus aanstonds volgen en gevoelen, — Mijne wet is in der waarheid voor u een juk en een last. Maar, — heeft Hij er ook onverwijld bijgevoegd, — dat juk, — MIJN juk is zacht; die last, MIJN last is licht.”

En wilt gij de reden, den grond, en het bewijs er van in twee woorden hebben uitgedrukt? Luister: „*omdat ik zachtmoedig en nederig van harte ben.*” Wees ook zoo! Of liever, kom! en leer! en gij zult weldra zoo zijn, en uw hart zal het gevoelen. —

1) Ezech. II. 4. enz.

Het juk uwer zonden is zwaar, en doet u „*bewandelen de moeilijke wegen*” maar „*mijne geboden zijn niet zwaar,*” want mijn juk is met de olie van Gods genaden gezalfd. 1) Het juk der wereld is drukkend, het is een ijzeren juk, en haar boeijen zijn koperen boeijen 2); maar het *mijne* is „*zacht,*” niet drukkend, noch wondend, noch bezwarend, maar u geleidend op den weg des vredes, dien de wereld u niet geven kan. Het juk van Satan is verpletterend, het is een juk van slavernij 3); maar het *mijne* is verliggend, als het juk der kinderen Gods, en door Mij zelven het eerst, U ten voorbeeld, en zelfs in uwe plaats voor het grootste gedeelte gedragen. „*Mijn juk is zacht.*”

En of het *ligt* is? — „*Zie op den Heer uwen God; beschouw dan u zelven; en hef uw hoofd omhoog! Gij draagt sieraden, geen boeijen 4)*” „*Begrijpt gij het niet? Dan is uw hart niet sterk. Wat was er zoeter dan het manna? En toch versmaadden het de wankelmoedige kinderen Israëls 5).*” — Maar neen! Het juk van Christus is geen nederdrukkend gewigt, het is de vleugel der vliegendes. Ook de vogel draagt het gewigt zijner wicken. Maar Hij draagt ze, en *wordt gedragen*. Hij draagt ze op het aardrijk; hij wordt er door gedragen in de lucht. Zoudt gij den vogel zijne vleugelen willen ontnemen, en hem aldus op de aarde laten kruipen 6)? — „*Zóó is het juk en de last van Christus! Leggen*

1) Vgl. Is. 10, 27. 2) Eccli. 28, 24. 3) Gal. 5, 1.
 4) Ambros. in ps. 118. Serm. 3. 5) H. Chrysost. In 1 ad. Cor. 6) H. Aug. S. 24. de verbis. Ap.

wij het af, wij worden neêrgedrukt, dragen wij het moedig, wij worden veeleer gedragen, dan dat wij dragen 1).” „*Mijn last is ligt.*”

Ja! waarlijk, *die last is ligt!* In de Wet der voorafschaduwing waren vele, verscheidene, en zware lasten, die noch wij, zegt Petrus 2), noch onze vaderen dragen konden; in de wet van JESUS kan alles worden teruggebracht tot één gebod: *de liefde.* En hoe ligt is de liefde! De wetgevers dier oude wet, of althans de verklaarders in Jesus' dagen, „*bonden zware lasten te zamen, en legden ze den menschen op; lasten, die zij zelven nog niet met den vinger wilden aanroeren* 3);” Jesus integendeel draagt zelf onze lasten. En daarom noemt Hij zich ook te regt: *zachtmoedig* en *ootmoedig.*

Hij is ootmoedig, zeer ootmoedig, omdat Hij zich zelven vernederd heeft, als „*vèrrietigd,*” zegt Paulus, *tot den dood en den dood des kruizes;* zachtmoedig, omdat Hij medelijden en geduld heeft met ons. Hij is ootmoedig, omdat Hij zelf, en het eerst, het juk opneemt, en ons kan toespreken: „*Volgt mij!*” Zachtmoedig, dewijl Hij, naar de getuigenis, ja de beschimping zijner vijanden zelven, „*de vriend van zondaren en tollenaars is.*”

Behoeven wij meer, om tot JESUS te gaan? Meer, om ook bij voorkeur zijne zachtmoedigheid en nederigheid na te volgen? Zeker neen. En het is misschien om deze reden, dat niet weinigen, met den H. Augustinus en anderen aan het hoofd, de

1) H. Bern. Ep. 341. Ad Monachos.

2) I. Petr.

3) Mt. 23, 4.

woorden des Heeren zoo verklaren, dat die navolging er ook uitdrukkelijk door beteekend wordt. *Leert van mij*, — verstaan ze, — **DAT** ik *zachtmoedig en nederig van harte ben*. Zeer zeker volgt het uit het gezegde. Die ons zijn Hart voorstelt, als beweegreden, welke het onze moet aandrijven; Hij stelt het ook voor als toonbeeld, waarop het onze gelijken moet. En Hij, die gezegd heeft: *leert van mij, om die* hoofddeugden, welke als de deugden mijns harten zijn; Hij stelt ook die eigen deugden, wel in de eerste plaats ter navolging voor.

Christelijke ziel! waarom dan nog dralen? *Komt! en neemt op, en leert — van dit Hart!* De voorwaarde is liefelijk: hetgeen gevorderd wordt is een „rein” — dat is nederig, eenvoudig en kinderlijk hart. De *beweegreden* is dringend: het is het Hart Gods zelf; zijne magt, maar vooral zijne goedheid en eindelooze liefde. Het *voorwerp* is klaar: het juk, — maar een juk van *dat* Hart, dat alleen, maar dan ook geheel, uw hart vullen kan. De *uitkomst* eindelijk is goddelijk, en even zalig als zeker: de rust voor uwe ziel, de vrede van uw hart, uwe zaligheid in God. — Ach! wie zou dan nog weigeren tot JESUS te komen, zijn juk op de schouderen te nemen, zijn heilig en aanbiddeijk Hart te aanschouwen, daarvan te leeren, en door eene ware en warme vereering en vereeniging, voor eeuwig in dat aanbiddeijk Hart van onzen God en Zaligmaker te rusten!

DERDE HOOFDSTUK.

*Het Hart Gods meer in 't bijzonder en voortdurend
aan de menschen voorgesteld door de wonderen,
woorden en werken van Jesus.*

Het was voldoende, ongetwijfeld, voor den mensch, dat God zelf „onder ons stervelingen gezien en onder ons menschen verkeerend geweest was,” om het hart des menschen tot wederliefde en eene altoosdurende dankbaarheid op te wekken. Het was meer dan voldoende, sedert dien blijden dag, waarop het Hart Gods het onze zoo uitdrukkelijk gevraagd, en ons beide, de nederigheid en zachtmoedigheid van zijn eigen Hart, — en dus insgelijks zijne eeuwige en eindelooze liefde, — en als drijfveer die ons dringen moest, en als toonbeeld ter ijverige navolging had voorgesteld. Maar voor wien dit voldoende wezen mogt, voor het Hart Gods en diens grenzelooze liefde was het zulks op verre na niet.

Wat zal dus verder plaats hebben?

Wij kunnen het vermoeden. En wij hebben slechts een blik op Jesus en op zijn goddelijk Hart te slaan, om het er duidelijk in te lezen. — Voortdurend, en tot op het kruis toe, zal van nu af, *dit* goddelijk Hart werken. Onophoudelijk zal Het ons wekken en trekken. In al zijne wonderen, woorden en daden

zal Het ons wijzen op Zich-zelf. Ja, in al wat het te spreken, te handelen of te lijden nog hebben moge, zal Het niets anders beoogen, niets anders kunnen beoogen, dan de glorie zijns Vaders, door het veroveren van *ons hart*, getrokken door het *Zijne*. En waarlijk! Verwonderen moet het ons altijd; maar iets anders verwachten van den God der kribbe konden wij toch niet. In Ephrata's dierenstal sprak Het, ja, nog alleen door tranen, „het bloed der ziel;” maar die goddelijke tranen-taal zelve was reeds even duidelijk en zachtwêerschitterend tot in het binnenste van ons hart, als zulks de nachtelijke dauwdruppelen op Bethlehems velden, waarin de hoogere glanzen der hemelsche geesten weêrspiegelde, in het oog der herders waren. In zijn openbaar leven, — wij hebben het reeds vernomen, — spreekt Het regtstreeks maar eenmaal van Zich-zelf; maar dat ééne woord: *Ik ben zacht- en ootmoedig*, zegt ook alles, wat wij behoeven te weten, om tot Hem te durven komen, al denken wij zelfs aan zijne oneindige Magt en Majesteit; en wij kunnen er dit bijvoegen: dat ook *dat* woord slechts een weêrgalm uit Bethlehem is. En waarom was het te doen? Wij hebben het vernomen: om aldus ons hart tot zich te trekken, om het met het *Zijne* te vereenigen, en daardoor gelukzalig te maken.

En zou dit nu veranderen? Zullen er andere toonen uit datzelfde Hart kunnen opgaan, dan zoete klanken van barmhartigheid en liefde? Zal Hij zijn goddelijk werk kunnen voortzetten, zonder daarop aan te staan, wat Hij alleen kwam voorhouden? Zeker neen; en wij moeten reeds hierom van voren besluiten: dat ons de goede Meester, op eene of

andere manier, voortdurend op zijn goddelijk Hart zal wijzen; dat Hij dus het Hart Gods, nu in volle werking, of in zijne woorden, of in zijne daden, of in zijne wonderen, onophoudelijk zal vertoonen; dat Hij derhalve, — om het eens duidelijk uit te drukken, — de eerste en onvergelykelijke Leeraar zal zijn, die ons de godsvraucht tot zijn aanbiddelijk Hart het allerkrachtigst zal leeren. —

Hierom zelf achten we het dan ook dienstig, deze waarheid wat duidelijker aan te toonen. De bron ledigen, willen of kunnen wij ongetwijfeld ook te dezen aanzien niet; maar hoe zoet is het niet reeds voor de godminnende harten, die waarlijk onuitputtelijke bron te zien aangewezen en geopend!

Willen wij nu echter al het mogelijke nut uit deze voorstelling trekken, dan dienen wij twee hoofdpunten gedurig voor oogen te houden. Het eerste is: dat onze goddelijke Heiland in al wat Hij zegt, of doet, of lijdt, *zijn* eigen en goddelijk Hart aan ons geeft, en daardoor zelf voor zich en zijn hemelschen Vader het *onze* vraagt; het ligt in den aard zijner zending, en is een natuurlijk gevolg van hetgeen wij boven het *Geheim des Harten* noemden. Het tweede is: dat de woorden en vooral de liefdebetuigingen het beste verklaard worden door de daden; dat de daden nog klaarder spreken dan de woorden; en dat beide, woord en werk, vooral waar God handelt, en nog meer waar de Almagtige door zijne wonderen spreekt, *de tolken des harten* zijn. In dit licht kunnen wij zeer veel doorschouwen.

Letten wij echter, om ons nog meer te bepalen, op een drietal woorden, door *Jesus* zelve omtrent een menschenhart uitgesproken; dan kunnen wij

daaruit al het vorige gemakkelijker afleiden; en mede daardoor, zooveel doenlijk, den ganschen omvang dezer rijke stoffe overzien.

Het eerste luidt: „*dat niet uit den mond of van de lippen, maar uit het hart alle goed of alle kwaad voortkomt* 1).” Het tweede: „*Waar het hart vol van is, daar vloeit de mond van over* 2).” En het derde is niets anders, dan het even zalige als bekende: „*Waar uw schat is, daar is ook uw hart* 3).” Heilrijke waarheden, door *Jesus* mond geheiligd, en die we slechts op *Jesus'* eigen goddelijk Hart hebben toe te passen, om ze in hare volheid te verstaan, en er door het Hart Gods zelf te leeren kennen en bewonderen.

Reeds vroeger hebben wij meermalen doen opmerken, hoe het hart de bron is, waaruit alle goed of alle kwaad voortkomt. De ondervinding leert ons hetzelfde, en de Schrift Gods bevestigt het voortdurend. Doch ook de Heer en Bewerker der *H. Schriften* heeft het ons in persoon en met eigen mond willen leeren. *Wat den mond uitgaat, zegt Hij, komt voort uit het hart; en dat is het, wat den mensch (zoo het kwaad is) besmet* 4).” Onmiddellijk geldt deze uitspraak van de *woorden*. Maar de woorden zijn slechts de tolken der gedachten, en de gedachten gaan ook over tot werken. Niet slechts de woorden dus, ook de gedachten, ook de werken komen voort uit het hart. En dezelfde goede Leeraar heeft niet nagelaten dit er bij te voegen.

1) Matth. XV. 18. 19. 2) Luc. VI. 54. 3) Luc. XII. 34.
4) Mt. 15, 18 enz.

„Want, zegt Hij, reden gevend van het voorgaande: uit het hart komen voort booze gedachten, doodslagen, overspel, onzuiverheden, dieverijen, valsche getuigenissen, godslasteringen.” En wat van het kwade geldt, geldt voorzeker evenzeer van het goede. Misschien nog meer: daar het bedorven „hart des menschen, van zijne jeugd aan geneigd tot het kwade”, zich meer geweld aandoen, zich meer overwinnen moet, om het goede te verrigten. In allen gevalle geldt het duidelijk van beide.

Daarom heeft dan ook de Heer zelf weêr elders gesproken: *De goede mensch brengt uit den goeden schat des harten goede dingen voort; en de kwade mensch brengt uit den kwaden schat kwade dingen voort. Want uit den overvloed des harten spreekt de mond 1).*” Daarom komt het hart zoo voortdurend voor als „de werkplaats, en om het zoo uit te drukken, als: *de smederij der gedachten 2)*”; als de *akker*, waarop het zaad Gods wordt gezaaid 3); als de ziel zelve, met hare begeerten, gevoelens, en innigste gewaarwordingen; ja, als de geheele mensch, of zelfs de wijsheid 4), door het hart beteekend en voorgesteld. Daarom eindelijk is datzelfde hart nu eens het zinnebeeld der reinheid, dan eens der onreinheid; nu eens der volmaaktheid dan weêr der trotsche zelfverheffing van den mensch; nu eens der dwaasheid, straks weêr van het verstand en de wetenschap geworden.

Maar indien dit waar is; indien alle goed uit

1) Luc. 6, 45. 2) Prov. 6, 18. 3) Luc. 8, enz.

4) B. v. Oseas. 7, 11 enz.

het hart, als uit zijne bronwel, voortkomt, dan wijst ook alle goed, wat onze oogen aanschouwen, steeds op de bron zelve, waaruit het vloeit. En zoo dit waar is van *elk* hart, hoeveel te meer moet het waarheid zijn voor het Hart van JESUS, voor het Hart Gods, waarin niets is dan goed, niets anders *kan* wezen, en dat noch bedriegen noch bedrogen worden kan: „daar een goede boom geen kwade vruchten voort kan brengen.” —

Maar welke gedachten moeten dan niet in onze harten opkomen, bij het zien van JESUS' daden? Zijn het niet even zoovele vruchten welke ons den boom herinneren, die ze heeft voortgebracht? Zijn het geen goddelijke stroomen, die ons de bron doen kennen, waaruit ze zijn gevloeid? Maar zijn het dan ook geen wezenlijke pijlen, „*scherpe pijlen, die doordringen in de harten van de vijanden des konings* 1),” en ons hart nopen, ja dringen, om op *dat* Hart te letten, waardoor ze zijn afgerigt? Ja, waarlijk! *Goed*, en duizendmaal *goed* moet die *goede schat des harten* zijn, waaruit zulke *goede dingen* te voorschijn komen! Wie zal ze tellen? Wie waarden? Bereken ze, ook zonder ze te tellen, gij Christelijke ziel, die den Godmensch lief hebt! Waardeer, zoo gij kunt, die ontlediging en als vernietiging der Godheid voor u begonnen in de kribbe van Bethlehem. Schat eens naar waarde die goddelijke vernederingen, voor u ondergaan, in een arm en langdurig leven. Besef eens of tracht althans eens te beseffen al die goedheid en liefde, waaruit dat alles voor

1) Ps 44.

u is voortgekomen. Maar tel dan ook, zoo gij 't vermoogt, die togten voor u ondernomen, die vermoeijenissen voor u doorgestaan, die wonderen voor u gewrocht, die genaden aan u geschonken, die smarten voor u geleden, die zweetdruppelen zelve, ja, de druppelen van zijn goddelijk en aanbiddelijk bloed, die Hij voor u heeft gestort. Tel liever de sterren aan den hemel, — indien gij er den moed en de krachten toe hebt. —

Of heeft Hij, — in één woord, en met de H. Schrift gesproken, — heeft Hij niet *alles wél gedaan*? Heeft Hij zelfs niet, zoo naar den geest als naar het vleesch, de dooven doen hooren, de blinden doen zien, de kreupelen doen gaan, de dooden zelve tot het leven weêr opgewekt? En toch; wat is dit alles nog weinig! Hij heeft de hel voor ons gesloten, ja; Hij heeft den hemel geopend, voorzeker! Maar heeft Hij niet eindeloos meer dan dat alles gedaan, door zich zelve te geven, zich zelve te offeren, tot op den laatsten druppel van zijn goddelijk bloed, door voor ons te leven, te lijden, en te sterven — op een kruis? 't Is waar, helaas! het wordt te weinig overwogen; het wordt door het koude en onverschillige menschenhart te dikwijls vergeten; maar blijft het de waarheid niet, dat dit een toppunt is der goddelijke liefde?...

En moeten wij daar nu nog bijvoegen, wat Hij gedaan heeft, en nog doet in het hoogheilig en aanbiddelijk Sacrament? Ook daar geeft Hij zich zelve. En Hij geeft er zich onophoudelijk en volgaarne, en overal, en geheel; — met alles wat Hij heeft als God, met al, wat Hij als Godmensch bezit. Meer kon Hij niet. Tenzij dan, ditzelfde te doen

voortduren tot aan het einde der eeuwen, en daarna, in zijn hemel, zich op nieuw te schenken met eene volheid en volkomenheid, waarvan zelf het denkbeeld „*in ons hart niet opgekomen is*, noch oprijzen kan.” En ook dit zal Hij doen.

O hart van den mensch, van den Christenmensch vooral, dat zoo gaarne, en wij mogen meer zeggen, dat altijd uit liefde klopt, — uit liefde, òf voor het ware, òf voor het ingebeelde goede en schoone, — wat moet gij niet gevoelen als gij zulke daden van den kant uwes Gods aanschouwt! — Geloofst gij het niet? O dan zijt gij diep ongelukkig, rampzalig, en reeds bij voorbaat veroordeeld, zoo als Jesus zelf eens gezegd heeft, „omdat gij niet gelooft in Gods eeniggeboren Zoon.” — Maar gelooft gij het, en blijft gij ongevoelig, verhard, ondankbaar voor zóó vele gaven; o waarlijk, dan vloekt gij u zelf, zoo al Paulus het heeft uitgedrukt: „die Jesus Christus niset lief heeft, die zij gevloekt!”

De daden, hebben wij gezegd, zijn de tolken en de welsprekendste tolken der woorden. Maar indien dan de daden van Jesus zoo welsprekend zijn, als we zoo even hebben ingezien; dan behoeven wij waarlijk van zijne woorden niet eens meer te gewagen. Hoe klaar anders, en hoe liefelijk geven al deze woorden den grenzeloozen omvang van „*den werkelijk goeden schat zijns harten*” te kennen!

Herinner u, bij voorbeeld, hoe Hij sprak en ook omging met de kleinen. Hij ontvangt hen, omhelst hen, en zegent hen. En als de Apostelen al meenen mogen den goeden Leeraar wat rust te moeten verschaffen, en de kinderen dus afwijzen en wegzenden; „Neen, zegt Hij, „*laat de kleintjes tot Mij*

komen; want aan dezulken is het rijk der hemelen 1). — Herinner u, hoe Hij sprak omtrent die menigte, die Hem volgde. Zij hing als van zijne lippen, bleef bij Hem in de woestijn, vergat zelfs het lichamelijk voedsel voor het ware brood des levens. Maar JESUS vergat hen niet: „*Ik heb medelijden, zegt Hij, met die schare; en als ik ze aldus, zonder voedsel, laat heengaan, dan zullen zij onder den weg bezwijken 2)*”. — Herinner u vooral, hoe Hij verzuchtte en sprak tot zijn immer dierbaar, hoewel ondankbaar en weerspanning volk: „*Jerusalem! Jerusalem! — riep Hij soms uit, en Hij smolt als in tranen weg, — gij, die de profeten doodt en diegenen steenigt, die tot u gezonden worden! Hoe dikwijls heb ik u willen vergaderen, gelijk de hen hare kliekens onder de vleugelen verzamelt, — en gij hebt niet gewild 3)*!” —

Welk eene taal! Maar dan ook, welk een goede schat, waaruit ze voortkomt! Welk een Hart, waaruit ze vloeit! Het Hart van dien Vader, die beloofd had: „*Ik, ik zelf zal komen, en u vertroosten, o Israël!* Het Hart van dien Bruidegom, die voorspeld had: „*Ik zelf zal Mij aan u verloven in ontferming en liefde.*” — Het Hart van die Moeder vooral, die gezegd had: „*Kon ook eene moeder haren zuigeling vergeten, Ik, de Heer, Ik echter zou ik nooit vergeten 4)*!” —

En het Hart van JESUS spreekt nimmer anders. Zoo zal Hij, — hetzij bij wijze van voorbeeld aan-

1) Matth. 19, 14.

2) Marc. VIII. 2 volg.

3) Matth. 23, 37. 4) Is. 51, 12. Oseas II. 19. Is. 49, 15.

gehaald, — omtrent de zondaars zelve uitroepen: „*O, Ik ben niet gekomen om regtvaardigen te verlossen; maar om de zondaren 1)*”; nopens de armen, eenvoudigen en nederigen van harte zeggen: „*zalig zijn zij, — want aan hen behoort het rijk der hemelen; — en aan hen wordt het Evangelie verkondigd 2)*!” aangaande de droevigen en lijdenden van harte: „*zalig zij, — want toch eenmaal wordt de ware troost hun deel 3)*! Ja; ook zijne leerlingen mogen bedroefd en vol kommerlijke bezorgdheid wezen; zij zullen het niet immer blijven; ze zijn zelfs geen dienaars meer, geen slaven, „*zij worden zijne vrienden, — zijne broeders.*” Tot de vrouw, die in overspel bevonden was, zegt Hij: *vrouw, heeft niemand u veroordeeld; ook Ik zal u niet veroordeelen 4).*” Tot Judas zelve, en zulks op den oogenblik van de uitvoering zijns verraads: „*Vriend! waartoe zijt gij gekomen? Verraadt gij alzoo den Zoon des menschen door eenen kus 5)*?” Tot zijnen Vader eindelijk, reeds uitgestrekt op het kruis, en biddende voor zijn eigen moorders, en voor allen die Hem overleverden en nu vastklonken aan dat vreeselijk schandhout: „*Vader, vergeef het hun; want zij weten niet, wat zij doen 6).*” — O waarlijk beminnelijke God, en Leeraar en Heiland! Indien de mond voortdurend pleegt te spreken, *uit de volheid des harten*, zoo als Gij dit zelf hebt uitgedrukt, en indien de tong steeds het hart verraadt, dat ze doet spreken; hoe vol moet dan niet *uw* Hart zijn van liefde tot

1) Mt. 9, 13. 2) Mt. V, en XI, 15. 3) Mt. V. 5.
4) Jo. VIII 10. 11. 5) Luc. 22, 48. 6) Luc. 23, 34.

ous, en hoe goddelijk die *goede schat*, die in uw minnelijken boezem rust! — Neen! wij kunnen dien niet berekenen. Maar wat wij kunnen, dat willen wij ook doen; wij willen althans dikwijls uwe heilige woorden overwegen; wij willen door die godspraken tot in de diepte van dat Heiligdom doordringen; wij willen „het Hart Gods uit Gods woorden leeren kennen 1);” kortom, wij willen uit het wondervolle uwer daden tot de opregtheid uwer betuigingen, en wederzijds uit de hartelijkheid uwer ontboezemingen tot het nog altijd voor uw Hart ongenoegzame van al uwe liefdedaden besluiten. En dit is het dan ook, buiten twijfel, wat het Hart Gods van het onze, om zooveel goedheid en zooveel goede woorden, verwachten kan, en verwachten moet. —

Wel is men gewoon te zeggen: waar daden spreken zijn woorden overbodig; maar eene vlammeende liefde is toch niet met daden alleen te vreden; zij wil ook door woorden het hart doen kennen, doen zien. Daarom heeft de Godmensch niet alleen door daden, maar bovendien door woorden zijne liefde betuigd. En spreken zijne daden met eene wondervolle kracht, zijne woorden zijn even waarachtig, en daardoor zelf, als 't ware, de welsprekendste daden.

„*Waar uw schat is*, — heeft Hij zelf eens gezegd, — de Heer van alle schatten der wereld, — *daar zal ook uw hart zijn* 2);” dat wil zeggen, naar de wijze van spreken der H. Schrift, en zoo als een ieder gemakkelijk verstaat: waar het voorwerp uws harten

1) H. Gregor. 2) Luc. XII, 34.

is, dat gij bij uitnemendheid zoekt en lief hebt, daar zullen ook al de begeerten, al de wenschen van uw hart zijn; daar zal als 't ware uw hart zelf, de geheele mensch wezen, die meermalen onder het beeld des harten wordt voorgesteld en afgebeeld. Daarheen snellen dus uwe gedachten, daarheen uwe gevoelens, daarheen wordt gij, als onwederstaanbaar, getrokken. En wat zal verder van den anderen kant plaats hebben, — zoo als Hij insgelijks geleerd heeft? — „*Uit de volheid des harten zal de mond spreken* 1).” Uit den goeden schat des harten komt het zoete te voorschijn! Uit het hart vloeit over de tong wat daarin is naar buiten.

Maar wie zal dan nu nog twifelen, die Jesus' woorden vernomen heeft, of wie nog zoeken naar het voorwerp en de plaats, waarbij en waar *zijn* goddelijk Hart zich bevindt? Wie zal Hem niet voortdurend in al zijne woorden, door daden bevestigd, op dat Hart zien wijzen? Wie niet hooren, in honderden ontboezemingen, en allen even welsprekend: *Mijn Zoon! geef mij uw hart?* —

't Is overbodig dit verder aan te toonen: waar de schat is daar is het hart. Of is het nog dienstig hierop aan te staan hoe schoon kunnen wij ons beroepen, en op Jesus *tranen*, en op zijn *zweet*, en zelfs op zijn goddelijk voor ons vergoten *bloed!*

Lazarus is gestorven; en *Jesus weent*. Hij weent over de zonde, en over hare gevolgen, ja; maar Hij weent ook inzonderheid over zijn dierbaren, teer beminden vriend. De vijanden zelven moesten

1) Matth. 12, 34.

het opmerken; zelfs de verbitterdste onder hen roepen het nit: ziet hoe Hij hem beminde! „*ziel eens, hoe zeer Hij hem lief had!*” Het is de vriend, die zijnen vriend beweent.

Jerusalem is ondankbaar, onboetvaardig, altijd versteend van harte; en *Jesus weent*. Hij ziet nogthans zijne leerlingen, die Hem altijd getrouw en met eerbied volgen; Hij ziet zijn Golgotha, waarnaar Hij zoo lang, zoo reikhalzend heeft verlangd; Hij denkt aan de plaats zelve, die Hij betreedt en van waar Hij weldra in volle glorie zal opstijgen naar zijn heerlijk Rijk; maar boven alles treft Jerusalem zijne blikken, zijn Hart; en Hij *weent*. Trotsch en sterk staan daar die muren op de tegen hem over liggende heuvels; maar zij zullen worden omvergerukt en vernield. Prachtig verheft zich de Tempel, als ware het een „berg van sneeuw,” op den tegenoverstaanden Moria; maar de eene steen zal op den anderen niet blijven. Vorstelijk en schoon rust daar de Dochter Sions, als koningin der volken, op hare heilige bergen; maar de kroon zal haar worden afgerukt, en meer dan vroeger zal het nu aan haar bewaarheid worden, wat haar is toegeroepen door hare vijanden: „*Slecht haar! slecht haar; — tot op den grondslag toe 1).*” Dan worden hare kinderen in haar gedood, de overblijfselen naar de vier hoeken der wereld verstrooid, en „*de Sion wordt als een akker beploegd, de Tempelberg eene woudrijke hoogte 2).*” Dit alles weet JESUS. Hij voorziet, Hij voorspelt zelf dit alles; wèl wetende, dat die

1) Ps. 136. 2) Mich. III, 12.

straffe dubbel verdiend, maar toch ook, dat zij even vreeselijk als onvermijdelijk zal zijn. „Ach! zucht Hij deswege over die ondankbare zelve. Ach! „of gij nog op deze ure, op dit oogenblik erkendet, wat u tot heil verstrekt.” En Hij weent. Hij weent ten minste, nu Hij zijn volk niet kan redden, gelijk de teederste der moeders over haren lieveling zou weenen, die zich roekeloos in het verderf gaat storten. — Is dit niet het Hart Gods door den vloed zijner tranen de kracht zijner woorden betuigend? Zegt het niet duidelijk, en nog duidelijker dan alleen door de woorden, waar eigenlijk *zijn schat is*? O hoe ligt zouden wij dan ook thans op de gedachte kunnen komen, dat van nu af wel het schoonste gezegd, en door JESUS' Hart gedacht is geworden! En toch is er nog eindeloos meer in den goeden schat van dat Hart Gods verborgen, eindeloos veel, dat toch ook, voor zooverre dit mogelijk is, voor ons hart geopenbaard moet worden. Herinneren we ons even den laatsten nacht van Jesus, en volgen wij Hem in Gethsemane's tuin. *Zie! „De verschrikkingen des doods vallen op hem aan, en de strikken des verderfs staan voor hem open.”* En ook nu wederom weent Hij. En is het nu ten minste dat Hij weent over zich zelve, nu Hij wegzinkt onder den last des lijdens, en sidderend opziet naar het hooge kruis? — O neen! „*Hij bad immers tot Hem, die Hem van den dood kon verlossen;*” maar, „*hij bragt gebeden en smeekingen ten offer met sterk geroepen* TRANEN 1),” voor ons, ZIJNE BROEDERS 2).

1) Hebr. 5, 7. 2) Ib. II.

Hij weent dus over ons; Hij weent als de God-mensch, die ons kwam verlossen; Hij weent uit zijn Harte, wjl Hij ons hart zoekt, en helaas! maar al te vaak niet anders dan ondank en koude onverschilligheid tot vergelding zal vinden!

En zal het nu hierbij blijven? Zullen alleen de tranen, — het bloed der ziel — de waar- en waar-achtigheid zijner goede daden betuigen? O waarlijk! die tolken des Harten spreken duidelijk genoeg, en een goed hart zou gewis niet meer behoeven. Maar voor het Hart Gods zelf was ook dit niet voldoende. Niet alleen de ziel, ook het Hart zelf moet bloeden; niet alleen de oogen, ook het geheele ligchaam moet weenen. —

Het is waar, dat het tot JESUS niet gezegd was: „*in het zweet uws aanschijns zult gij uw brood verdienen;*” dat het van Hem niet gold, wegens eigen schuld, „*bloed voor bloed;*” maar die tweede Adam had onze schuld op zich genomen, en wilde voor ons het Paradijs heroveren, hetwelk de eerste verloren had. Daarom, „wordt Hij verwond om onze ongeregtigheden, verbrijzeld om onze euvel daden; daarom is de tuchtiging, ons ten vrede, op Hem, en zijn door zijne striemen *wij* genezen 1).”

Wilt ge dit zien, en met eigen oogen aanschouwen? Dring dieper door in het droevig *Gethsemane*. Wilt gij het hooren, en uit zijn eigen Hart vernemen? Luister naar zijn Harte. „*Mijne ziel*, zegt Hij, *is bedroefd tot den dood,*” tot stervens toe. En nu keeft Hij als een walg van het lijden. En nu

1) Is. 53, 5.

doen de zonden Hem beven. Nu bevangt Hem de doodsangst. Nu doet het Hart, zoo wreed gefolterd, Hem water en bloed zweeten, — niet slechts tranen, niet slechts gewone druppelen, maar een bloedig zweet, dat van alle zijden uit zijn ligchaam voortvloeit en langs zijne kleederen ter aarde neder-gudst. „Zoo wilde Hij weenen, zegt de H. Bernardus, niet slechts met de oogen, maar, als ware het, van alle zijne ledematen; opdat geheel zijn ligchaam, — wij zelven, geheel zijne Kerk, — door die overvloedige en bloedige tranen des ganschen ligchaams, zouden gereinigd en afgewasschen worden.” —

O welk eene ondoorgrondelijke liefde! En welk een waarachtig beminrend en goddelijk welsprekend Hart!

Ach! dat het niet brak onder het gewigt van zoo vele smarten, het was alleen door de kracht zijner eindelooze en altijd nog meer vorderende Liefde! Hij had het grootste blijk zijner liefde nog niet geschonken. Hij had al het bloed zijns Harten, en zulks op de smartvolste wijze, nog niet gestort. En toch moest ook dit nog plaats vinden, alvorens aan die goddelijke vlammen, zoo veel doenlijk, al haar voedsel was gegeven. — Herinner u, zoo ge 't verder beschouwen wilt, — niet slechts de kribbe, waarbij Hij reeds, bij zijne intrede in ons ballings-oord, het eerste bloed heeft vergoten; maar vooral de laatste dagen en inzonderheid den eigenlijken dag zijns lijdens. Denk aan die kolom, waaraan „Hij staat als een onverschrokken reus”, maar zijn bloed ziet gudsen over de straten dier ondankbare stad, die Hij zoo gaarne, „als de hen hare kie-

kens," — aan zijn boezem zou hebben verborgen. Denk aan die kroon, waarmede Hij gekroond wordt, „op den dag der blijdschap zijns harten;" Hij, de Koning der koningen, gekroond door „de zijnen, die hem niet ontvangen;" Hij, de Koning der glorie, bekroond met de spotkroon der boosheid; Hij, de tweede Salomon, maar oneindig meer dan de eerste, gekroond met de kroon van Adam: „ — *distelen en doornen.*" Herinner u eindelijk, en denk vooral, aan den nieuwen boom des levens, waarop, ja *het leven* zelf den vreeselijksten dood zal sterven. Denk aan dat schandhout des kruizes, van den eenen kant de schrik en grievendste smarte zijner ziel, maar toch tevens de begeerte en de wellust zijns Harten. Denk aan dien Levens-boom, — wij zouden willen zeggen: aan dat smarten-paradijs van Jesus, — de sleutel en meer dan de sleutel, — de glorie en de triomf van het onze, dat voor allen verloren was, — en zie wèl toe op hetgeen gij aanschouwt. Uit de handen, langs de opgeheven armen, stroomt zijn goddelijk en aanbiddelijk bloed. Uit de voeten, langs den noestigen kruisbalk, — bloed. Uit de striemen der geesseling, en uit de doornen der kroone, langs zijn goddelijk hoofd, uit zijn Hart en zijn gansche ligchaam, — overal bloed. En dat bloed vloeit neder op de toppen van Golgotha; en van Golgotha stroomt het als 't ware over de geheele wereld; en het wascht en reinigt er van de zonden, en het lokt en trekt er alle harten tot zich, en het stort in die harten zijn goddelijken Geest, door wien wij roepen: „*Abba! Vader!*" en het leert, en het roept er zonder ophouden tot het einde der wereld toe: „*Zeg dan nu,*

o mensch! of Gods Hart U zoekt? en of er een Hart is, dat U lief heeft als het Hart van God?" —

Moet Hij er ook nu bijvoegen: „O Adam! *waar zijt gij?*” — Moet Hij ook thans lijden, wat Hij vroeger leed, toen Hij vertoornd werd over de Phariseën, „en bedroefd over de verblindheid hunner harten 1)?” Heeft Hij ook U te berispen, gelijk Hij hen berispte, „dat zij zich regtvaardig waanden voor de menschen, terwijl God toch de harten doorgrondt 2)?” Is Hij verplicht ook over U te klagen, zoo als Hij over Israël klaagde: „dit volk eert mij met de lippen, maar hun hart is verre van mij 3),” „hun hart is steeds in 't duister, en verstompt en versteend 4).” Moet Hij eindelijk ook U, als aan zijne leerlingen, de versteendheid uwer harten verwijten, of zich verwonderend u toeroepen: „O dwazen van harte, om te gelooven hetgeen er geschreven staat 5)?”

Neen, neen; dit kunnen wij niet gelooven; en „het zijn betere dingen, die wij van U verwachten.”

Waar daden spreken zijn woorden overbodig. En waar zulke woorden aan de daden zijn toegevoegd, waar het zweet en de tranen en het bloed de stem van het Hart Gods versterken en luidop roepen om ons hart tot zich te trekken, daar mogen, daar kunnen wij immers niet wederstaan en nog langer datgene weigeren, wat Hij alleen in ons tranendal kwam zoeken.

Of zou dan misschien ook tot ons moeten gezegd

1) Mr. 3, 15. 2) Mt. 19. Luc. 16, 45 3) Mt. 15, 18.
4) Mr. 8, 17. 5) Mr. 16, 14; Luc. 24, 25.

worden, wat van Ephraïm geschreven staat: „Ephraïm is geworden als eene verleide (eene dwaze) duif, zonder hart. Zij roepen niet tot Mij met hun hart, maar zij weenen op hunne legersteden. Over het koren en den most denken zij na; maar Mij, Mij hebben zij verlaten 1)?" — Dit ware dan toch al te ondankbaar van onzen kant, — en wat zou het Hart Gods dan nog vermogen om het onze te winnen, zoo het weêrstond niet alleen aan zijne woorden en werken en wonderen van liefde, maar zelfs aan zijn bloedig zweet, aan zijne tranen, aan zijn bloed!

1) Oseas. 7, 11. 44.

VIERDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods aan ons getoond bij de instelling van het Allerheiligst Sacrament. —

Indien de tranen, het zweet en het bloed van een Godmensch niet in staat waren om een onverstandige en „die geen hart heeft” den wensch en de zucht van het Hart Gods naar het zijne te doen gevoelen, dan zouden wij, stervelingen, ons te vergeefs afmatten om een nog treffender en krachtiger middel uit te vinden, dat zulk een hart nog zou kunnen vernurwen en vermorzelen. Dan, waar onze kennis te kort schiet, heeft de Oneindige nog middelen te over. Hij immers is „*Wijs van Harte, en sterk van magt* 1),” — en „*zijne wegen gaan onze wegen verre te boven.*”

„*Wanneer ik van de aarde verhoogd zal zijn, — zeide Jesus, — dan zal ik alles tot Mij trekken* 2). Dan zal het dus eindelijk plaats vinden, — wil Hij zeggen, — door den zoendood en het zoenoffer op Golgotha, dat het hart der menschen ten krachtigste wordt aangegrepen. Dan zal het zijn, dat *allen door God zelve onderwezen worden* 3). Dan

1) Job. IX. 4. 2) Jo. 12, 32. 3) Jo. 6, 45.

zal ook een nieuw hart, een *hart van vleesch*, worden geschonken, en zal *op*, neen *in* dat hart de wet Gods geschreven worden 1). Zoo zal dan ook „de Geest Gods kunnen worden uitgestort in de harten der menschen 2),” en zal de vreugde, in volle stroomen, die harten vervullen 3), en zal die vreugde door niemand meer weggenomen kunnen worden 4).— Die ure nu staat te komen.

Doch zie eens welk wonder! — Eer nog die ure volkomen aanwezig is, weet de oneindige Liefde een middel te vinden, om den tijd als 't ware te vervroegen, en daarenboven onophoudelijk te doen duren.

Immers, „Jesus wetende, — zegt de H. Johannes, — dat zijne ure gekomen was, om uit deze wereld over te gaan tot den Vader, — daar hij de zijnen, die in de wereld waren, bemind had, heeft hij hen ten uiterste lief gehad 5).” Als wilde Hij zeggen: altijd en overal heeft Jesus ons bemind; onophoudelijk heeft Hij ons hart gezocht door het Zijne te schenken; nooit heeft hij opgehouden die liefde door zijne daden te betoonen. Maar nu komt het ten uiterste, tot het laatste, tot het hoogste zoowel van zijn lijden als van zijn leven, niet minder zijner almacht dan van zijne liefde; nu heeft Hij ons tot het uiterste lief, en betoont Hij zulks ten uiterste.

En hoe schoon en hoe nauwkeurig heeft aldus de leerling, dien Jesus lief had, gesproken! — „De

1) Ezech. 36, 26; 38, 10. 2 Cor. III. 2. 2) Gal. IV. 6.

3) Jo. 16, 22. 4) Jo. 16, 22. 5) Jo. 13, 1.

liefde is sterk als de dood, en hare vlammen zijn gloeiende vlammen"; — wij wisten het; en sinds Salomon het verkondigd heeft, is het ons nog klaarder geworden; maar Hij, die veel „meer is dan Solomon", is nu gekomen. Dat derhalve ook *Zijn* Hart zoo verre zou voortgaan, dat mede het **Hart** Gods nog verder, ja veel verder dan de dood en al wat de dood het schrikwekkendst heeft, zijne liefde betuigen en aan ons betoonen zou, — wie kon dit vermoeden?

Zelfs voor zijn Schepper te sterven kost den aardworm moeite; en deze is de Schepper zelf, die voor het maaksel zijner handen zijn leven zal over hebben. Ook voor een regtvaardige den dood te ondergaan, is naauwelijks doenlijk, *vix enim pro justo quis moritur* 1) en wij — zijn zondaren. Maar eenmaal en op gewone wijze te sterven is eene smart der smarten en het hoogste offer der liefde; en voor ons wenscht JESUS toch vurig en als 't ware voortdurend en meermalen, althans op *mysterie* en op de hartroerendst mogelijke wijze, dit offer te brengen,

Dit laatste, als een der dierbaarste begeerten zijns harten, kan Hij dan ook niet verzwijgen. Naauwelijks is Hij met zijne bevoorregte Twaalve in de Paaschzaal aangekomen of Hij verklaart het openlijk. „*Met groot verlangen heb ik verlangd*, — zegt Hij, — dat wil zeggen: op de vurigste en harte-lijkste wijze heb ik begeerd, *dit Pascha met u te eten* 2). En weldra wordt het verklaard, op de

1) Rom. V, 7.

2) Luc. 22, 15.

duidelijkste en krachtigste wijze, waarom dit verlangen zoo vurig in Hem was. „*Neemt en eet, — zegt Hij, — Dit is mijn ligchaam... Neemt en drinkt allen hieruit. Dit is de kelk van mijn bloed van het Nieuwe Testament, dat voor u vergoten wordt, tot vergeving der zonden* 1)...

Het geheim is ons bekend; en wie het noodig heeft ook hieromtrent meer onderrigt te worden, de brave en waarlijk Godminnende Christen zeker niet. Maar is het niet even duidelijk voor een ieder, die de oogen des harten opent, dat dan ook hier wederom een geheim des harten schuilt? Springt het niet aanstonds in de oogen, dat inzonderheid in dit geheim het Hart des Heeren tot het hoogste zijner liefde komt? Gevoelt niet elk hart, ja even duidelijk, en misschien nog duidelijker dan door de andere woorden en werken en wonderen van Jesus, misschien nog duidelijker dan door zijne tranen, zijn zweet en zijn bloed, dat het hier bij voorkeur om *ons* hart te doen is, en het Hart Gods naar het onze vraagt?

Doch waartoe die vragen? Is niet dit eigen offer, — want het is een offer, dat Jesus nu brengt, — is niet dit offer het wonder der wonderen en het kort begrip van al het andere, wat Hij voor ons heeft gezegd en gedaan? Is het dus iets anders, voor zooverre de hoofdzaak en beteekenis aangaat, dan zijne tranen, zijn zweet en zijn bloed? Immers neen! Het offer, dat Hij opdroeg „met hevig geweën en met tranen,” het is mede in dit offer,

1) Luc. XXII. 19—20.

voor ons geofferd, begrepen. Het brood des levens, dat Hij aanbiedt, om ons te voeden, het is het Leven zelf, het levend brood, door God geschonken, maar in het *zweet zijns aanschijns* door den tweeden Adam voor ons verworven. En het bloed, dat gestort wordt, — Hij zegt het zelf, — het is geen ander dan zijn eigen, niet alleen op het kruis, maar ook hier geschonken, in het geheim des Harten, en uit zijn goddelijk Hart „*voor ons vergoten* :” „*de kelk, die vergoten wordt, die nu vergoten wordt, zegt Hij, tot vergeving der zonden.*”

Vroeger hebben wij het geheim der Menschwording een geheim der geheimen, en inzonderheid een geheim des harten geheeten: *sacramentum pietatis*; en wèl mogten wij het zoo noemen. Maar het geheim der Eucharistie, met al wat daarop betrekking heeft, hangt immers met dat eerste, op bijzondere wijze zamen. Het is zelfs als de voortzetting, de gedurige vernieuwing, de zinrijkste voltoojing daarvan.

„Het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond.” Hetzelfde woord wordt nu het voedsel onzer ziel en zal *in* ons wonen. Het Woord heeft door de Menschwording een menschelijk hart tot het zijne aangenomen; hetzelfde Woord geeft door de Eucharistie een vergoddelijkt hart, ja zijn goddelijk Hart, aan een ieder, die Hem ontvangt. Het Woord heeft door het geheim der *Vleeschwording* Gods de meest bijzondere en uitstekendste vereeniging van het Hart Gods en der menschen hart begonnen; hetzelfde Woord heeft ze, door *dit* Geheim, als 't ware voortdurend in stand gehouden, vernieuwd, en voortgezet, en ook *in* en *met* ons voltooid.

Wij mogen dan ook dit Geheim, van welken kant men verlangen kan, beschouwen, wij zullen altoos terug komen tot het hart, en in alles het Hart Gods en dit op ons hart werkende ontdekken.

Beschouwen wij het als offer, wij zien er in het middelpunt van alle werken des Heeren; even als het menschelijke hart het middelpunt van alle handelingen des levens is. Het is *het geheim des geloofs, mysterium fidei*; maar van een geloof, dat uit het hart voortkomt, en waarvan bij uitnemendheid gelden moet wat de Apostel gezegd heeft: „*door het hart gelooft men ter regtvaardiging.*” Het is het offer des kruises; maar reeds voorafgebeeld door duizenden offerhanden, en vooral sedert het offer van Melchisedech en na Davids en Malachias' prophetiën, duidelijk leerend: dat niet door het bloed van lammeren en stieren het Hart Gods verzoend kan worden, maar dat er een ander bloed komen zou, (gansch anders welsprekend als dat van Abel,) dat ook op zichtbaar bloedige wijze, ja, maar dan verder, tot het einde der eeuwen, „op alle plaatsen, en van den opgang der zon tot aan haar ondergang,” ter verzoening van het Hart Gods, zou opgeofferd worden. Het is dus het offer van Golgotha, maar thans reeds voorkomen, door de vurige en als gedrongene liefde, en onophoudelijk voort te zetten tot aan den jongsten der dagen, om de gedachte aan het Hart Gods en al zijne goedheid onverpoosd levendig te houden. O waarlijk! geheim des geloofs en middelpunt van al de handelingen des Heeren, wij moeten in u wel noodzakelijk weêr een nieuw en teeder geheim van het hart onzes Verlossers erkennen!

Maar hoeveel te meer zal het dit niet zijn, indien wij niet enkel acht geven op dit geheim als offer, en zoo inzonderheid als geheim des geloofs, maar het bovendien als *het uitmuntend geheim der liefde*, en wij kunnen er nog bijvoegen, als het voortreffelijk *geheim van al onze hope* beschouwen. Het eerste noemt het Hart Gods bij naam; het tweede doet elk menschelijk hart niet minder van zalige blijdschap kloppen. Het eerste komt ons ook gedurig voor den geest zoo dikwijls wij spreken van of denken aan dit Sacrament, bij uitnemendheid het *Sacrament* genoemd. Het tweede herinnert ons de altijddurende tegenwoordigheid van Jesus onder ons. Het eerste stelt ons werkelijk dit allerheiligst voedsel onzer ziel voor als tegelijkertijd het middelpunt van al de verlangens van ons hart; want waar uw schat is, daar zal uw hart zijn. Het tweede brengt het voor den geest als het middelpunt ter vereeniging van alle harten in Jesus' kerk; „want waar het ligchaam is, daar zullen zich de arenden vergaderen,“

Het geheim dus der liefde en het geheim der hope zijn hier wezenlijk vereenigd; en wie zal ontkennen, dat elk dezer geheimen, en vooral op die wijze verbonden, elk in 't bijzonder een geheim des harten is? — De naam van *Sacrament der liefde* spreekt duidelijker dan alle woorden. De geheimzinnige holte in de Steenrots, — en *die steenrots is Christus*, — waarin wij altijd een toevlugt vinden, — laat hetzelfde gevoelen. Van daar dat er geschreven stond, hoe dit heilig en hemelsch voedsel aan de *kleinen* zou geschonken worden, opdat „de harten zijner lievelingen *mogten leven in eeuwig-*

heid 1). Van daar dat dit geheim zou worden afgebeeld en duidelijk vertoond in het hoogheilig bloed, uit Jesus' zijde vloeijend; en dat het, om zoo te spreken, op eene eigene en uitstekende wijze, *uit zijn Hart* zou worden genomen. En hierom zelf is het Geheim der liefde terzelfder tijd het Geheim der hope. De bron der genaden vloeit uit dat goddelijk Hart voort, en tevens blijft het Heiligdom geopend, waarin wij ons, tegen alle aanvallen des vijands, kunnen verbergen. Het Hart Gods geeft zijn hartebloed als voedsel onzer zielen; en tegelijkertijd blijft Het gedurig wonen in onze Tabernakelen, om ons tot gids en raadsman, op onzen togt naar het vaderland te verstrekken.

Wondervol geheim! waarin wij dus alles aantreffen, waaraan ons hart behoefte kan hebben. Geheim des geloofs! waardoor wij gevoelen te leven voor een hooger leven, terwijl *ons hart ter rechtvaardiging gelooft*. Geheim der liefde! waarin het Hart der harten op de teederst en innigst mogelijke wijze met ons hart wordt vereenigd. Geheim der hope! waarin almede het woord van Jesus in vervulling gaat: „*Ziet! Ik ben met u tot aan de voleinding der eeuwen!*” — En zoo is het dan ook werkelijk, en dient het voor ons wezenlijk te zijn: het middelpunt van al onze handelingen op aarde; het brandpunt van al de aandoeningen onzer ziel; het vergaderingspunt, waarom wij ons, door de hope, vereenigen op aarde, tot dat Hij zelf ons, rondom zijn glorietroon, vereenigt in den hemel.

En nu hebben wij nog niets gezegd van Jesus

1) Ps. 21, 27.

zelve, en van al die eindelooze liefde, waardoor Hij voor ons dit geheim des harten, om zoo te spreken, uitgevonden, en waarmede Hij het aan ons menschen geschonken heeft. Het is immers bijzonderlijk in dit opzigt, dat hier alles op het hart wijst. Letten wij op Gods Hart zelf, en als wij het aldus mogen uitdrukken, op de plannen en het heilig ontwerp zijner weldaden voor ons, dan is het wel hier bij voorkeur dat wij ze aantreffen *die studiën*, en *uitvindingen* van den oneindig *Wijze van Harte*, — „*studia*, — *et adinventiones* 1),” — welke onder alle volken bekend gemaakt moeten worden. Dan is het hier inzonderheid dat wij met David, en met meer reden dan David moeten uitroepen: Ja Heer, „wegens uw woord en volgens uw hart hebt Gij al deze wondervolle dingen gedaan 2).” En dat Hart Gods doorgronden, ook maar de oppervlakte, den omvang van die eindelooze zee overschouwen, wie zou het vermogen? Dit is overal en altijd, maar inzonderheid bij zulk een geheim onmogelijk!

En hoeveel te meer zal dit ons hart nog treffen, indien wij tevens acht geven op het goddelijk doel, waarmede ons Jesus' Hart deze geheimenis geschonken heeft. Of was het niet daarom, gelijk Hij zelf betuigd heeft en zoo dikwijls heeft laten betuigen: opdat ons hart met blijdschap vervuld, en die blijdschap volmaakt zoude worden 3)? Opdat wij drinken konden met vreugde uit de bronnen des heils 4)? Opdat wij, zoo veel mogelijk in letterlijken zin,

1) Ps. 9, 12. Is. 12, 4. 2) 2 Kon. 7, 21.
3) Jo. 16, 22. 4)

het Hart Gods in ons en ons hart in Gods Hart zoude wonen? Ja, opdat wij één konden zijn met Hem, gelijk Hij zelf één is met den Vader; wij zouden leven om Hem, gelijk hij zelf leeft om den Vader, en op die wijze, door het hemelsch voedsel en deze goddelijke vereeniging, onze *harten zouden leven in alle eeuwen der eeuwen* 1)?

En wat dan ook te zeggen van de onbeschrijflijke, neen, onbegrijpelijke wijze, waarop dit alles ten uitvoer wordt gebragt? Van deze herrinnering aan al de wonderen des Heeren, — *memoriam mirabilium suorum*, — waarin al de wonderen der schepping en der verlossing, om zoo te spreken, in één kort begrip zijn vereenigd? Van deze uitstorting der eindelooze schatten, verkleind, — gelijk de H. Franciscus van Sales dit ergens heeft uitgedrukt, — naar de mate van ons hart, om daarin opgenomen te kunnen worden? Van deze tweede ontdoening, en wederom, als 't ware, *vernietiging* van zijne eindelooze glorie, om ons hart voor het Hart Gods ontvankelijk te maken? Kortom, van het *Wonder der Wonderen*, met en om het geheim der Menschwording, het *Wonder der liefde*, het *Wonder* dus ook *van het Hart Gods*, dat het onze zoekt, — en altoos met hetzelfde goddelijk doel: opdat ons hart *in alle eeuwigheid leven*, en door het Hart God te bezitten onuitsprekelijk gelukzalig zoude worden? —

Christelijke harten! wij kunnen U voor den oogenblik niet verder ontwikkelen en nooit ongetwijfeld naar eisch voorstellen, wat ook geen Seraph zou kunnen beschrijven. Maar wilt gij het zelf althans

1) Ps. 21, 27.

eenigszins gevoelen? Ga dan op een stillen avond, terwijl de gouden sterren „als de wachters des Heeren op hare wachtposten juichen,” en de zilveren maan daar zoo prachtig heenwandelt aan het blaauwe firmament, om u te begeven in een eenzamen Tempel. Werp u daar voor het heilig altaar neder, en verdiep u een weinig in eene aandachtige beschouwing, God aanbeddende. Zie de Godslamp, brandende, als waar 't een Seraph voor den troon des Heeren, of liever, als ware zij een treffend beeld van dit eindeloos *Licht van Licht*, hetwelk binnen deze enge muren woont, en even als die zachtlikkerende vlam, een flaanwen ja, maar dan ook een zachten weêrschijn zijner eeuwige glorie, langs de sombere gewelven verspreidt. Aanschouwen den tempel zelve, een niet onwaardig beeld van den ruimen en hoogverheven hemel, waarin dezelfde God der liefde, te midden zijner Engelen, woont. Beschouw den Tabernakel, — een beeld, — en meer dan een beeld van het Heilig der Heiligen, waarin zich waarachtiglijk de eindeloos Heilige verborgt. Zie, en lees, en overweeg daar het opschrift, met ontastbare ja, maar niet onleesbare letteren, als door Gods eigen vinger, op elk heiligdom geschreven: „*Hier woont de liefde*,” of ook dat ander, hetwelk insgelijks op de kribbe en ook wederom op het kruis mogt prijken: „*ECCE DEUS VESTER! Ziedaar wien God!* — En als ge dan, na een weinig nadenken, uw geloof hebt verlevendigd, uw hart verootmoedigd, en zoo gij wilt, alle schepselen zult hebben uitgenoodigd, om met U uwen God te aanbidden, — antwoord dan zelf op de door ons hier gestelde vraag: of ook dit geheim niet bij uitne-

mendheid een geheim des harten moet heeten? Ik weet het wel: begrijpen kunt gij het niet; het uitdrukken met woorden nog veel minder, maar uw hart kan het gevoelen, uw hart moet het gevoelen; want het is daarvoor geschapen; en zoo waar als het Woord des Heeren is: „*Zoekt en gij zult vinden*;" zoo waarachtig zal hier zijn Hart spreken: „Mijn Zoon! Hier geef ik *mijn* Hart. Hier vraag ik ook met alle kracht *het uwe!*"

Of wilt gij nog meer zien en meer gevoelen van hetgeen het Hart Gods voor u gedaan heeft en doet? Begeef u, het liefst op een feestdag, naar den Tempel des Heeren. Woon daar het allerheiligst offer des Nieuwen Verbonds bij. En overweeg dan bij u zelve: in welke innige betrekking dit verheven geheim èn met uw hart èn met het Hart uws Scheppers en Verlossers staat. En o, wanneer ge dan de gewijde zangen door de heilige gewelven hoort klinken, wanneer gij in de geheimzinnige wierookwolken de gebeden en lofzangen der kinderen Gods ziet opstijgen naar den troon des Heeren, wanneer gij de priesters en Levieten der Nieuwe wet in hun heilig plegtgewaad het hoog-altaar, als een nieuw Golgotha, ziet omringen; wanneer ge dan daarbij nadenkt, dat hier werkelijk, en dit alleen om uw hart te winnen, te behouden, of op nieuw te heroveren, — hetzelfde offer wordt opgedragen, wat eenmaal op Calvarië en in de Paaschzaal is geofferd, hetzelfde bloed vloeit, — zij het dan ook op mystieke en onbloedige wijze, — wat eens op Golgotha vloeide, — hetzelfde Hart voor u klopt en aan den Vader en Heer aller harten wordt opgeofferd, wat op het kruis werd doorboord,—

o dan, dan moet wel uw hart, — hetwelk toch wezenlijk èn voor de beschouwing èn voor de genieting van het ware, goede en schoone, hier alles vereenigd, geschapen is, — allerdaidelijkst gevoelen, volkomen erkennen, dat juist dit Geheim bij uitnemendheid een *geheim des harten is*, dat hier wederom het Hart Gods zich uitput in liefdebewijzen voor het onze, dat hier ons hart als onwederstaanbaar getrokken en het Hart Gods in alle volheid geschonken wordt.

En is dit nog niet genoeg? Nader dan terzelfder gelegenheid, tot de tafel des Heeren. Ontvang daar, met een levendig geloof, de geheimzinnige „tarwe der uitverkorenen,” „het levend Brood uit den hemel nedergedaald,” het Hart Gods uit het Hart Gods gevloeid, — en herinner u alleen, wat Hij zelf gezegd heeft: „Mijn vleesch is waarlijk spijs, en mijn bloed is waarlijk drank. En die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem.” Want hieraan behoeft gij niets toe te voegen. Legslechts de hand op uw hart; en vraag bij u zelve met ootmoed: „*Wie*, — *waar*, — en *waarom* is Hij hier gekomen? Waar is nu werkelijk en waarachtiglijk het Hart Gods; en wat vraagt Het van het mijne?” — En dan, — voelt gij dan niet het goddelijk Hart in de nabijheid van het uwe, klopt dan uw hart niet van liefde voor het Hart uws Verlossers, en, (ik spreek ook hier niet van de gevoelige liefde, maar althans van de liefde der overtaiging, der dankbaarheid en des geloofs,) erkent ge dan het Geheim des Harten niet in dit aanbiddelijk Sacrament, — dan mag ook van u gezegd worden, wat God van Ephraïm zeide: „*gij hebt geen hart;*”

dan zijt gij op nieuw „*die dwaze duive*” 1), zonder verstand en zonder gevoel, dan zult gij ook nimmermeer het Hart Gods vinden, en in geen geheim, hoe diep en hoe verheven het wezen moge, een geheim des harten erkennen.

En ach! hoe hartroerend en hartverscheurend worden dan over u de goddelijke klagten van JESUS! Hoe zal Hij u pramen, u dwingen, mogen wij zeggen, om ten minste die zielroerende verzuchtingen van zijn aanbiddelijk Hart te hooren! En misschien, ja waarschijnlijk zal u *deze* pijn nog in 't hart kunnen treffen.

Want, zucht Hij: „Ik zal mijn net over hen uitspannen; en gelijk men de vogelen des hemels nedertrekt, zal ik hen nedertrekken 2).” Maar wat baat het? *Hun hart is verdeeld*, — tusschen Mij en de wereld, tusschen hunnen God en Satan, — *nu zullen zij vergaan*. 3) — Ik zal hen trekken in Adams koorden, in boeijen, der liefde 4); dan te vergeefs! „*Zij willen niet wederkeeren* 5).” „Wat kan ik verder doen, dat ik niet heb gedaan?” Ach! „Mijn hart keert zich om in Mij, en al mijne rouwe is ontsteld. Ik zal (dus) de hitte mijns toorns niet volbrengen. En ik zal Ephraïm niet geheel verdelgen. Want ik ben God en geen mensch; *Ik, in uw midden*, — de Heilige 6).”

Menschelijk hart! hebt ge wel ooit ernstig nagedacht over de grenzelooze diepte van deze liefdeontboezemingen des Heeren? Onverschillig zijn ten

1) Oseas, 7, 11. 2) Oseas, 7, 12. 3) Oseas, 10, 2.
4) Oseas, XI. 4. 5) Oseas, XI. 5. 6) Oseas, XI. 8 en 9.

naanzien van uw nietig hart, dit kan God niet; en waar zou Hij het minder kunnen, dan in het aanbiddelijk geheim, dat gij thans overweegt? En toch wil Hij niet straffen. Toch roept Hij uit, gelijk Hij eenmaal tot Ephraïm riep: „Hoe zal ik u overgeven; o Ephraïm! Hoe zou ik u maken als Adama; hoe u gelijk stellen met Seboïm?” — O neen! „Mijn hart is als omgekeerd in mijn binnenste,” — zoo eindeloos is mijne ontferming, — „en al mijn mededooogen ontvlamd in mijn boezen 1).” Ik wil, Ik kan u dus niet geheel verdelgen. „Want Ik ben God, en geen mensch.” Ik ben de Heilige, ja; maar Ik woon in het midden van u.” —

Treffender en hartroerender kon het voorzeker niet! En indien de naam van Hart Gods nog iets op u vermag, indien uw eigen hart nog niet geheel is verblind en versteend gelijk de rotsen van Sinaï; wat moet ge dan niet gevoelen, bij het vernemen dezer liefdezuchten uit het Hart van Jesus in het Sacrament zijner liefde! — O kom dan, en neem voortdurend tot dit Hart uwe toevlugt! Werp u neder voor den Tabernakel, waarin Het onophoudelijk in ons midden vertoeft. Gedenk, in hoeveel verhevener zin het hier bewaarheid wordt, wat Hij eenmaal gezegd heeft van het Heiligdom des Ouden Verbonds: „*Hier zal mijn Hart, en hier zullen mijne oogen zijn, ten allen dage.*” En tracht dan ook zelf, even als Johannes, de leerling dien JESUS lief had, èn *bij*, èn *aan*, en zelfs als *midden in* dat goddelijk Hart te rusten. Want zoo moeten

1) Os. XI, vgl. den Hebr. tekst.

wij doen, — gelijk ons de nitmuntende dienaress van Jesus' Hart geleerd heeft, — „zoo moeten ook wij rusten tusschen zijne armen, en op zijn Hart, gelijk een kind in de armen zijner moeder rust, en aldaar vertroosting en vrede vindt 1). — En wilt gij nog verder gaan? Wenscht gij nog inniger uw nietig menschelijk hart met het Oneindig groote Hart uws Scheppers en Verlossers te vereenigen? Woon dikwijls, ja zoo vaak mogelijk, het heilig offer der Mis bij. Ontvang herhaaldelijk, ja zoo dikwerf als het u wordt toegelaten, dat Hart uws Bruidegoms in de heilige communie. Wek hierbij, zooveel doenlijk, uw klein geloof op. Denk aan de Paaschzaal, en aan Golgotha. Herinner u het Hart Gods, in wezenlijken en waarachtigen zin, zich hier als zich zelf vergetende, zich wegschenkende aan u, zich uitstortende in u, zich vereenigende met u, — en antwoord dan zelf: zoo niet hier wederom een geheim des Harten is, zoo niet hier Jesus' Hart zich ten volste aan uw hart getoond, en medegedeeld en geheel geschonken heeft, — waar zal het zijn?....

Of is het veelligt, — zoo als gij ligt denken kunt, — bij zijn heilig en bitter lijden, en op het kruis? —

Maar dat kruis-hart zelf, — als we dit zoo noemen mogen, — is geen ander dan dit eerste, alhier geschonken. Het is één en hetzelfde offer, één offeraar, één offerdich, ééne spijs, — en in dat alles — *Jesus' Hart*, — wat wij toch, tot ons overgroot nut, nog een weinig nader moeten beschouwen. —

1) *Écrits de la B. Marg. Mar. p. 37.*

VIJFDE HOOFDSTUK.

*Het Hart Gods bij uitstek duidelijk tot
ons sprekend in het lijden en op het
kruis van Jesus. —*

„De goede mensch, — heeft Jesus zelf ons geleerd, — *brengt uit den goeden schat zijns harten goede dingen voort* 1).” Aan de goede dingen kent men dus het goede hart, gelijk men den boom aan zijne vruchten kent. Maar wat moeten we dan niet zeggen van het hart van Jesus, als we 't wagen ook maar een vlugtigen blik op al het goede, dat daaruit is voortgekomen, te werpen? Wat niet denken, als wij het zien, zich zelf overgevend aan alle lijden, om aan ons hart dat goede te schenken? Wat niet gevoelen, zoo wij Hem zelf zien „verzadigd,” overladen met smarten, om ons als tot op den grond van dat goede Hart te doen doorzien? —

Hij is goed, — men heeft het reeds meermalen gezegd, — die aan anderen weldaden bewijst. Lijdt hij bovendien, om die gunsten te kunnen verleenen, dan is hij zeer goed. Ondergaat hij dat lijden voor hen zelve, ja door hen zelve, aan wie hij de ga-

1) Luc. 6, 45.

ven schenkt, dan is hij goed in zóó hooge mate, dat zijne goedheid niet grooter worden kan, tenzij alleen door het groeijen der smarten, welke men hem doet verduren. Maar sterft hij er van, dan kan zijne deugd niet grooter worden, zijne goedheid niet groeijen; dan zijn zij heldhaftig, volmaakt, en, voor God en de menschen, loffelijk boven alles.

En ziet nu! Dat alles heeft Jesus gedaan; dat alles vindt plaats bij de goedheid en liefde die in Gods Hart voor het onze woont!

Het is hier ons plan niet, en het mag het niet zijn, een volkomen en geheel afgeteekend tafereel van al wat Jesus' Hart voor ons geleden heeft op te hangen. Maar een blik te werpen op Jesus' lijdén — indien wij zijn Hart willen kennen, — dit is meer dan nuttig, dit is noodzakelijk. Bepalen we ons tot de hoofdzaak en letten wij bij voorkeur op zulke trekken, welke meer regtstreeks het Hart betreffen en die ook in de H. Schrift zelve genoegzaam worden aangeduid, — wat zullen wij aantreffen? Drie hoofpunten: de *droefheid*, den *smaad*, en de *smartén*. De droefheid, welke Jesus' Hart in Gethsemane ter nederslaat; de oneer en schandelijkste bejegening, welke Het in zijn gansche lijdén moet ondervinden; de naamlooze smartén, die altoos stijgen, en, als 't ware met Hem zelve voortgaande, tot het toppunt klimmen, naar Golgotha, op het kruis. In alle drie zien wij boven alles Jesus' Hart. Alle drie zijn puntige schichten, die dat Goddelijk Hart doorboren. Door alle drie leeren wij de grondelooze diepten van het Hart Gods, — en, (geve de hemel het tegendeel!) — de ook nu nog te dikwijls zoo verregaande onverschilligheid

van ons hart kennen. — Laten wij dit alles kortelijc verklaren. — Of liever neen, wat heeft het nog verklaring noodig?

Volg zelf uw goddelijken Verlosser in het diepe en donkere dal Cedron. Zie, hoe Hij waakt, en hoe Hij bidt, en hoe Hij lijdt in den eenzamen tuin van Gethsemane. Vraag Hem zelven, wat Hij verduurt, en hoe Hij thans is gesteld in de nachtelijke ure, nadat Hij juist het Geheim des Harten voor u heeft ingesteld. Wat zegt Hij zelf? „*Mijne ziel*, en dus het Hart, — zegt Hij, — *is bedroefd tot stervens toe.*”

Wèl kostte het Hem dit woord aan zijne leerlingen te zeggen, aan wier harten Hij nog onlangs, de volkomene vreugde beloofd had; maar Hij kan nu het toch niet langer inhouden. Het woord moet er uit. De vertrooster heeft nu zelf aan troost behoefte. En zijne leerlingen moeten dit weten.

O hoe krachtig hebben ze dan ook later dit geheim uitgedrukt, en deze smart beschreven! „Hij was, — schreven ze, — van alle zijden bedroefd, door en door bedroefd, geheel bedroefd; Hij begon, — omdat Hij het wilde en het dus gevorderd werd door den goeden schat zijns harten, door zijne liefde, — doodelijk bedroefd te worden. Ja, zijne droefheid was zóó groot, dat Hij als 't ware eenen walg begon te krijgen van het lijden, hetwelk Hij toch zoo vurig verlangd had; zij was zóó geweldig, dat Hem een *schrik* en om zoo te spreken eene verbazing en verslagenheid aangreep, die Hem geheel ter nedersloeg; zij was zóó hevig, dat zij werkelijk niets minder was, of liever terstond overging tot een wezenlijken *doodstrijd*. O voorzeker! dit is het

akeligste en verschrikkelijkste wat wij kennen, indien wij zeggen mogen, dat wij het kennen. —

En meent gij misschien, of denkt gij er althans in dien zin over, alsof die droefheid niet uit zijn Hart kwam? Van waar zou zij komen? —

Maar aanschouw ook zelf dat bleeke gelaat en voorhoofd. En meen niet, dat het voortkomt van het bleeke licht der maan, die als huiverend van eerbied door het trillend loover op Hem afschijnt; het is de vale kleur des doods, waarmede Hij worstelt en strijdt. Aanschouw het overvloedig zweet, dat van zijn bevend ligchaam ter aarde nederdrupt; 't zijn niet de koude druppelen van den nachtelijken dauw, waarop ze gelijken; 't is wel degelijk, even als zijne tranen, het bloed der ziel, dat van alle zijden uit zijne aderen wordt geperst. Aanschouw vooral dat gudsend bloed, langs zijn voorhoofd, over zijne wangen, uit geheel zijn ligchaam vloeijend, en zelfs in ware stroomen op den grond nedervloeiend; is het niet het bloed des Harten, door de benaauwdheid daaruit geperst, het goddelijk Hartebloed, nog eer dit Heiligdom door de lans is geopend, voor ons vergoten?

En waardoor dit alles? — Door de droefheid; door die ijsselijke, doodelijke droefheid des harten, waarvan elk dezer uitwerkselen het gevolg en het bewijs was.

En deze waarheid verwondere ons niet. „De droefheid, — zegt de Geest des Heeren zelf 1), — brengt schade toe aan het hart, gelijk de mot aan

1) Spreuk. 25, 20.

de kleederen, en de worm aan het hout." Zij knaagt en verteert het dus ganschelijk. Ja, Hij heeft nog meer gezegd en zich noch veel sterker uitgedrukt: „*De droefheid des harten* immers, zegt Hij, behelst en *is alle smart* te gelijk. En hierom „*kan ook iemand alle smart onderstaan; maar niet die des harten*, dat is: de droefheid 1). „Want de droefheid verhaast den dood, en verdrukt den sterke; en des harten droefheid doet den hals nederbuigen 2).”

En desondanks heeft de goede JESUS ook deze smart onderstaan. Ook Hij wordt ter neder gebogen en als vastgekleusterd aan de aarde, ofschoon niet verbrijzeld; ook Hij, de oneindig Sterke, wordt door des harten droefheid verdrukt, alhoewel niet verplet; ook voor Hem verhaast die droefheid, zoo niet den dood, dan althans den wezenlijken doodstrijd; ook Hij gevoelt daardoor waarachtiglijk *alle smart te gelijk*, — en weet nu, door eigen ervaring, 't geen Hij ons leerde door eindelooze kennis, wat de droefheid des harten voor den mensch kan zijn. —

O eeuwige, ondoorgrondelijke en geheel onbegrijpelijke liefde! o HART GODS! dat het ook met u, en om onzentwil, zoo verre mogt komen! — Tot u was het toch niet gezegd, wat er voor ons en voor alle zondaren geschreven stond: „*Gij zult dronken, gij zult vervuld worden uit eenen kelk van zielesmart en droefheid* 3)!” Van een Antiochus begrijpen wij het, maar niet van U, dat er tot de vrienden gezegd moest worden: „de slaap

1) Eccli. 25, 17. 18. 2) Eccli. 38, 19. 3) Ezech. 23, 33.

is van mijne oogen geweken, en ik ben neêrge-
drukt en verslagen van harte wegens zooveel kom-
mer; en ik heb in mijn hart gezegd: O! in hoe-
veel angst ben ik gekomen, en in wat golven van
droefheid verkeer ik thans; ik, die zoo blijde was,
en bemind in mijne magt 1)!" En toch hebt Gij
dat alles voor ons willen verduren. Toch roept
ook voor u, — zoo als voor David, uwe vooraf-
beelding, — „de eene afgrond des lijdens den
anderen tot zich." Toch zijn ook over u „al de
brandingen en al de golven der droefheid en ziele-
smart uit de hand uws hemelschen Vaders heen-
gegaan." „Toch omringen en grijpen zij vooral uw
hart aan, die rampen, zonder tal, en die zonden, —
onze zonden, — en „*ontzinkt u het hart,*" omdat
zij talrijker zijn, dan de haren van uw hoofd, en, —
zooals uw Vóórbeeld het uitdrukt, — als 't ware
ook voor uw eindeloozen blik, *niet te overzien* 2).

En wie zal twijfelen, of het wel bij voorkeur het
hart is, dat in zijne goddelijke diepten „*de droef-
heid des harten*" ondervindt? Wèl weten we, dat
dit goddelijk Hart als eene grens- en gronde-
looze zee is, waarvan ook de oppervlakte zelve door
geen enkelen storm kan beroerd worden, zonder
dat Jesus zelf het wil; maar Hij zelf ook betuigt
ons: „dat zijne ziel bedroefd is tot stervens toe." Even
goed is het bekend, dat de vreugde Hem
was voorgesteld, en Hij in blijdschap des harten
ons had kunnen verlossen; maar niet minder is
het zeker, dat Hij het kruis heeft uitverkoren,

1) 1 Mach. VI. 10, 11. 2) Psalm. 39, 13.

„de schande verachtende 1),” en dus ook ditzelfde kruis vooral in zijn Hart, in het diepste van zijn Hart, den zetel zijner liefde, heeft willen dragen.

Doch wat heeft ook zulk eene waarheid een bewijs noodig? De Geest Gods zelf noemde immers den grootsten ramp „*de droefheid des harten*,” en de God der natuur heeft nog duidelijker gesproken door het goddelijk bloed, dat, wegens de benaauwdheid des harten, uit het gansche ligchaam van den Godmensch vloeide.

II. Wij zouden dan ook werkelijk, daarop acht gevende, hier voor een oogenblik kunnen stilstaan, en ons de vraag voorstellen: of er dan nog grootere smarten, met betrekking tot Jesus' Hart, in zijn lijden zijn voorgekomen? Wij zouden kunnen denken, dat wij het geheim des harten, voor zoo verre dit zijn lijdensdag aanbiedt, reeds in Gethsemane doorgrond hadden. Maar dan hadden wij toch niet gelet op al die andere ontboezeningen, welke de profeten des Heeren, reeds eeuwen te voren, in den mond des goddelijken Lijders legden. Dan hadden wij niet goed overwogen, dat er nog eene andere smart is, wel in schijn dragelijker voor het ligchaam, maar zoo veel te dieper ingrijpende in de ziel. Dan hadden wij, kortom, vergeten, hoe de klagten van elk edel harte bitterder wegens den *smaad* en de *verachting*, dan om al de andere pijnningen en folteringen zijn. Laat ons dus, ook te dezen aanzien, het lijden van Jesus, als een nieuw en waarachtig Geheim des harten niet vergeten te beschouwen.

1) Hebr. XII, 2.

En wilt gij het krachtig en even bondig als duidelijk door de zaak zelve bewezen zien? Overweeg maar twee punten, doch die hier de gansche zaak als in een kort begrip zamenvatten: *wat Jesus lijdt*; en *wat Hij gevoelt*.

Of zegt gij, dat gij u ook hiertoe niet in staat gevoelt? Ik zal het u, in korte woorden, herinneren. Verg slechts niet, dat ik het u beschrijve, laat staan uitdrukke al wat er bij te gevoelen is; dit is niet mogelijk. Daal zelf, met uw eigen hart, in dien grondeloozen Oceaan neder, en bewonder, wat gij niet begrijpen kunt. Luister overigens met gespannen aandacht naar de verzuchtingen en klagen uws goddelijken Verlossers, en leg de hand op uw eigen hart, om te gevoelen of zij er weêrklank in vinden.

Wat lijdt Hij? — Ach! welk eene smart! Nog staat de laatste angst, de benaauwdheid des doodsstrijds op zijn gelaat te lezen, nog biggelen de druppelen van bloedig zweet langs zijn gezegend voorhoofd, — en zie! hij, die daar staat, en Hem afwacht, en omhelst, en aan zijn gezworen vijanden overlevert met eenen kus, — het is zijn apostel, één der Twaalve, die Hij nog onlangs, als in de diepte zijns Harten had laten lezen, hoezeer Hij hen liefhad.

Hoe is het mogelijk! Maar zal dan nu ook iemand nog verwonderd zijn, over JESUS' klagte, en dat Hij daarop verwijst, dat een zijner vertrouwelingen 1) Hem verraadt, en Hem verraadt terwijl Hij „*bedrukt is van harte* 2),” en nog al de smart van

1) Ps. 54. 2) P. 108, 17.

zijn vreeselijken doodstrijd gevoelt? „Ja, zucht Hij den arme en behoeftige heeft hij vervolgd, en den *bedrukte van harte*, om hem te dooden.” —

En hoezeer wordt die smart, en in 't oog der menschen werkelijke schande, voor Jesus' Hart nog vermeerderd door de ondankbare laaghartigheid van al zijne andere apostelen! „Simon! — had Hij geklaagd, — kunt gij nog niet één uur met mij waken?” Gij allen, — had Hij voorspeld, — zult nog dezen nacht aan mij geërgerd worden. En zie nu! daar wordt naauwelijks de hand aan den beminlijksten der Meesters geslagen, of de gansche schare vlucht van hem weg, als angstige schapen, en het Hart van JESUS moet ook nog dien kelk drinken, dat Hij alleen en geheel verlaten moet lijden, — volgens de klagte; „*Smaad en ellende heeft mijn hart gewacht. En ik verlangde naar iemand, die tegelijk (met mij) bedroefd zoude wezen, en er was er geen; één enkelen, die mij tot troost zou verstreken, en ik vond niemand.* 1).” O Hart mijns Gods! hoe peilloos diep moet u deze kleinmoedigheid van deze en van helaas! nog zoo vele andere uwer zwakke leerlingen gegriefd hebben!

Dan, ook hierbij zou het niet blijven. De kelk van smaad, vernedering en vergaazing begint eerst van nu af voor goed te worden gevuld.

Zie! de Oneindige Majesteit zelve wordt als een booswicht uit den tuin van Gethsemane, door het dal Cedron, tegen den berg Sion op, voortgesleurd; — en Hij, — Hij zwijgt, „*gelijk een zachtmoedig lam*,

1) Ps. 68, 21.

ler slagbank weggesleept," zich alleen beroepende op „den Heer der Heerscharen, die naar de gerechtigheid oordeelt, en nieren en harten doorgrondt 1).” „Aan u, zegt Hij, aan U, Heer is mijne zaak geopenbaard! Gij doorgrondt en nieren en harten.” Gij weet dus ook wat in *mijn* Hart is. —

En wenschen wij het ook te weten, voor zoo verre ons dit goddelijk Hart geopenbaard is geworden? Letten wij wederom op zijne woorden, op zijne werken, op zijne wonderen. —

Een onbarmhartige oogendienaar der overpriesters geeft den Almagtigen Schepper een geweldigen kaakslag en beschuldigt de eeuwige Wijsheid van een ongepast antwoord te hebben gegeven; en JESUS antwoordt: „Indien ik wèl gesproken heb, — zoo als Hij immers altijd deed, en als God wel doen moest, — waarom slaat gij mij 2)? — *Disce Cor Dei ex verbis Dei*: o leer het Hart Gods uit Gods woorden kennen! Maar wat moet dat aanbiddelijk Hart niet gevoeld hebben bij zulk eenen smaad? —

Petrus, de overigens zoo ijverige en JESUS zoo vurig minnende leerling, verloochent Hem, tot drie malen toe, uit laaghartige menschenvrees; en de zachtmoedige blik van den dierbaren Meester, een nog duidelijker spiegel zijns Harten dan zijne woorden, laten ons met Petrus, als in het open harte, lezen, wat daar omgaat in dien goddelijken boezem: „*Simon! pro Te rogavi, Petrus! voor U, heb ik gebeden,*” in het bijzonder en met meer nadruk gebeden, *opdat uw geloof niet bezwijke...*, *En nu kunt gij niet één uur met mij waken?*” —

1) Jer. XI. 19, 20.

2) Jo. 18, 23.

De Schriftgeleerden en Phariseën, de oversprietters en oudsten des volks, de Hoogepriester zelf, die bij uitnemendheid JESUS' voorbeeld in het Oude Testament en als zijn plaatsbereider op aarde was, allen spannen te zamen tegen den Messias, dien *zij* inzonderheid ontvangen en aan het volk verder bekend moesten maken, allen „verzamelen boosheid in hunne harten 1),” en beramen het grootste kwaad tegen hunnen Weldoener, en verspreiden naar alle zijden hunnen laster; en JESUS zwijgt, terwijl Hij alleen tot den Vader bidt, dat Hij hem ondersteune en redde „omdat de benaauwdheden zijns harten zijn vermenigvuldigd,” naar mate „zijne vijanden zelve aangroeijen in getal,” en „zij allen toch Hem haten met een onregtvaardigen haat 2).”

En wat heeft er niet plaats gevonden, en wat is er niet omgegaan in JESUS' Hart gedurende dien langen nacht, die den laatsten dag zijns levens voorafging en dien wij gaarne bij voorkeur den nacht zijns Harten zonden noemen? Onder eede gevraagd of Hij de Zoon is van God, verklaart Hij op de plechtigste wijze, wie, en wat Hij is en wesen zal; en onverwijld wordt Hij als een Godslasteraar veroordeeld en zonder verder onderzoek ter dood verwezen. „Mijn hart is ontroerd in mij, — roept Hij uit, — en de schrik des doods is op mij gevallen. Vrees en beving zijn op mij gekomen; en de duisternis heeft mij overdekt.” En alleen op den Heer is nog te hopen. „Want bij hen is geene verandering, en zij vreezen God niet 3).”

1) Ps. 40, 7. volg. 2) Ps. 24, 17, 19. Jo. 15, 25.

3) Ps. 54, 5, 6. 21.

Er is werkelijk bij hen geene verandering, tenzij van erger tot erger. — Naauwelijks immers is Jesus ter dood veroordeeld, of de wreedste en ongehoordste mishandelingen nemen een aanvang. Beschrijven kunnen wij die niet, vooral niet in weinige woorden; maar herinner u zelf wat er geschreven staat. De Alwetende God wordt door het laagste gemeen als een valsche propheet bespot, de Zaligmaker der wereld als een verleider en bedrieger uitgescholden, de eindelooze Majesteit en de Heer aller Heeren en de Koning der Koningen als een valschaard en spotkoning uitgejouwd; en uitgejouwd niet alleen, groote God! maar ook mishandeld, geslagen, bespuwd, — alsof er geen verstand meer in den mensch, bij de Engelen geen medelijden, bij God zelven geene magt meer was om de boosheid te verdolgen! — En wat zegt nu, bij dit alles, het zoo teêrgevoelig Hart van Jesus? — O, het zwijgt. Maar zeggen zij niets, die stille tranen, nu en dan, bij een hevigen vuistslag uit zijn oogen geperst? Zegt hij niets, die ligte blos, van tijd tot tijd bij een wreedden kaakslag over zijn gelaat verspreid? — O donkere nacht! wat zult ge niet te verhalen hebben op den dag der dagen, als alles, door het eenwig Licht, geopenbaard zal worden, en wij allen nog zoo veel zullen leeren, van hetgeen de oneindige Goedheid voor ons heeft gedaan! Maar hoeveel te beter zullen wij ook dan nog dat Hart leeren kennen, hetwelk zóó verre kon gaan, dat het zich zelf schijnt te vergeten, om aan ons de allerkrachtigste blijken zijner eindelooze liefde te geven!

En toch! hoe verre zijn wij ook nu nog van de

heffe des lijdenskelks van onzen goeden JESUS' verwijderd!

De eerste stralen der oprijzende zon verlichten te naauwernood de toppen des Olijfbergs en de witte marmarsteenen des Tempels op Moria, of de snoodste en schandelijkste mishandelingen, die ooit onze aarde bezoedeld hebben, worden onverwijld tot het uiterste toe voltrokken.

Als een boosdoener geboeid, wordt de Heilige der heiligen door Jerusalems straten gesleurd. Als een volksverleider en oproermaker wordt de eenige en waarachtige Koning der Koningen aan de heidencn overgeleverd. Als een verachtelijke dwaas wordt de eeuwige Wijsheid „de Wijze van harte” bij nitnemendheid, en „wiens Hart men aan zijne wijsheid kent,” door een wellustigen wreedaard bespot. Eindelijk, — 't geen bijna niet is te gelooven, — na op alle mogelijke wijzen te zijn gehoond en verguisd; na „de smaad, en verachting des volks,” van zijn eigen volk, hetwelk Hem verwerpt, te zijn geworden; na de smadelijkste slavenstraf der geeseling en eene krooning met doornen, als om zijn hoofd- met zijn hartebloed te mengen, te hebben doorgestaan; na herhaaldelijk en wel vijf malen aan al wat men Hem ten laste legt, door den heidenschen Landvoogd zelven, onschuldig te zijn verklaard; kortom, na allen smaad en schande, die een mensch, — neen, die geen mensch, die de Godmensch alleen bij magte was te onderstaan, — na dat alles wordt de Regtvaardigheid zelve en ons aller eeuwige Regter, van alle aardsehe gregtigheid verstoken, tot de schandelijkste en smartvolste aller doodstraffen verwezen, — en veroor-

deeld, — om onze zonden, — te worden doodgefolterd op een kruis.

O beminlijkst en allerteederst gevoelig Hart van mijnen goddelijken JESUS! zeg het ons, zoo gij het zeggen kunt: wat dacht, en wat gevoeldet Gij, of liever, wat dacht en gevoeldet gij niet, bij zulk eene grievende versnading!

„Red mij, o Heere! — zoo verzucht Hij, — want ik ben arm en behoeftig, en mijn Hart is in mijn binnenste ontsteld 1).” Ontferm u mijner, o Heere! want ik wordt verdrukt, mijn oog is van rampspoed ontsteld, en (zoo ook) mijne ziel en mijn ingewand... Meer dan alle mijne vijanden ben ik een smaad geworden, ja zelfs zeer grootelijks voor mijne naburen; en een schrik voor mijne bekenden. Die mij zagen vlugten weg van mij naar buiten. Ik ben vergeten, als een doode, uit het hart 2).”

Vergeten, — uit het hart vergeten, — als een doode vergeten, — en door ons zelve, voor wie Gij dit alles lijdt, aldus vergeten te moeten worden, — wij bekennen het, allerdierbaarste JESUS! dit moet wel voor u een der bitterste druppelen in uwen lijdensbeker geweest zijn! Dit gaf reden genoeg om uw teêrgevoelig Hart te doen ontstellen en ontroerd zijn! Maar volgt er niet te gelijk uit die goddelijke klagte, dat Gij, om zoo te spreken, wederom meer aan ons denkt dan aan u zelve; dat het boven alles *uw Hart* is, hetwelk de snerpendste slagen des hemelschen Vaders gevoelt?

1) Ps. 108, 22. 2) Ps. 30.

Ach! Christelijk hart, wie gij ook wezen moogt, wat zou ik hier bij moeten voegen, om u van zulk eene waarheid ten volste te overtuigen? Weet gij niet, dat een edelmoedig hart door niets meer gekweld kan worden, dan door den smaad en de schande, welke het meer dan alle folteringen doen terugbeven van angst? Is het u niet bekend, dat een groot en zich zelf opofferend hart wel het grievendst door de ondankbaarheid zijner vrienden wordt gekweld en gepijnigd? En waar is dan het hart, dat met eene goddelijke fijngevoeligheid, als dat van JESUS, is voorzien? Welk is het hart, dat met eene alwetende en alles doordringende kennis van alle rampen die het wachten, en vooral van de zonden waarvoor het lijdt, gelijk dat van JESUS, is verrijkt? Welk hart kan er zijn, dat ooit met allen smaad en schande, zoo als dat van JESUS vervuld, ja, na het Woord en den wil Gods zelven zal „*verzadigd*” en overladen kunnen worden; *salutaribus opprobriis*?

Of komt u veelligt dit alles niet duidelijk genoeg voor den geest, bij de korte en incengedrongen voorstelling, die wij u zoo even van zijn heilig lijden gegeven hebben? Welaan! neem dan nu een tafereel wat meer in 't bijzonder, en volg ons, voor een oogenblik, in het paleis des heidenschen Praetors.

Wat ziet ge daar? — De Onschuld zelf omringd door de wreedste beulen, gereed om het zedige lam te verscheuren. En ziet ge niet dien korten steenpienaar, met eene ijzeren ring aan den top voorzien, en stevig aan den grond bevestigd? Ziedaar de kolom, waaraan reeds zoo menig boesdoener ter welverdiende

straf is vastgeboid. Ziedaar de kolom, reeds besproeid met zoo menigen druppel van wezenlijk goddeloos en menschenhatend bloed, nog altoos daarmede geverwd, en in al hare naaktheid, schrikwekkend en eerloos. Ziedaar de kolom, aan wier ijsselijken voet reeds zoo velen voor altijd hun leven hebben zien schandvlekken, sommigen, zoo als geschiedde, het onder de smartvolste geeselslagen hebben verloren. Het was echter voor hen naar verdienste; zij waren het uitvaagsel der menschheid.

Maar wat moet Jesus' Hart niet gevoeld hebben, als het dacht aan de smarten, aan de schande vooral, met zulk een geeselpaal noodzakelijk verbonden! Wie zal het begrijpen?

En toch ontdoet zich dit onschuldig Lam, indien wij het gevoelen van sommige heiligen volgen, zelf van zijne kleederen, toch strekt Hij gewillig zijne handen, met scherpe koorden omkneld, aan den schandpaal uit, toch laat Hij zich verder geheel aan zijne beulen over, zich deerlijk wreed binden en de snijdende touwen ijsselijk aanhalen. — O, mij dunkt, de Engelen des hemels hebben vol eerbied hun aanschijn bedekt; de zon zelve aan den hemel heeft niet dan met weêrzin dit schouwspel verlicht. Maar gij, o mensch! zie toe! Want het is om uwentwil, en door uw toedoen dat de God der Engelen aldus moet lijden: „*Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores 1)*; het zijn de zondaren, die zijnen rug doorkerven.”

Ach! wij zouden hier ligt kunnen meenen

1) Ps. 128, 3.

beter te doen door met een enkel woord, even als de Evangelieschrijvers, deze schanddaad uit te drukken: „*et flagellavit eum; en Hij is geeeseld;*” maar dit is juist geschied, om ons het onbeschrijfelijke van dien gruwel voor te stellen; en voor het koud en laatlunkend hart is het ook wel eens noodig nu en dan de profeten te hooren, die ons vooraf Jesus' lijden geschilderd hebben, en dikwijls de smart zelve te beschouwen, welke ons een zoo diepen blik in het minnend Hart van onzen lijdenden Verlosser leert slaan.

Beschouw dan, o Christen! deze vreeselijke geeseling, zoo als zij zich, in al hare kleuren, allerschrikkelijkst aan u voordoet. Eene geeseling, gewild door het Hart Gods zelf, ten bewijze zijner cindelooze liefde, en ten einde, ten minste door de overmaat van smarten, uw hart te vermurwen; want daarom is Hij bereid voor al de slagen der goddelijke gerechtigheid, — *ego in flagella paratus sum*. Eene geeseling, geboden door dwaze meêwarigheid, of laat ons liever zeggen, door wreedaardige menschenvrees, om de snoodste vijanden des Lijders tot mededoogen op te wekken. Eene geeseling, voltrokken door de onmedoogenste krijgsheden, begeerig naar bloed en spotternij; — gelijk de krooning met doornen bewijst, door de wreedsten niet uitgedacht, bij geene wetgeving bepaald, door geen regter voorgeschreven. Eene geeseling, versterkt en verdubbeld door den haat en den nijd, zoowel van de heidenen tegen de joden, als van de Schriftgeleerden en Overpriesters zelve, van wien de geeselaars de gunst willen winnen. Eene geeseling, uitgedacht door Satan, om den Godmensch te tergen,

en al wat Hem nog lief heeft van Hem afkeerig te maken. Eene geeseling, kortom, verzaard en meer dan verdubbeld, verduizendvondigd misschien, — door u, o ondankbare mensch! en door allen, die met u zondigen, en aldus den Godmensch kwellen, die alleen om onze zonden zijn onschuldig bloed moet zien vloeijen. O tred dan toe, en zie! maar sta ook verstomd om zooveel liefde! —

En zeg niet, dat gij zulk een schouwspel niet verdragen kunt. Indien de God der glorie het aan u wil geven om er uw hart door te winnen, dan is het wel uw plicht er ook Gods Hart in te leeren kennen, en er uw hart voor te schenken. Maar overweeg dan bovendien, hoe het ligchaam van Jesus een allergevoeligst en door Gods Geest op bijzondere wijze tot een volmaaktst ligchaam gevormd was. Bedenk, hoe het reeds was uitgeput door het nachtelijk gebed, het bloedig doodzweet, en al de mishandelingen in den nanacht doorgestaan. En vergeet niet, dat deze geeseling geschiedde, niet volgens het gebruik der Joden, die slechts 40 slagen geven mogten, doch naar de wijze der Romeinen, bij wie de geeseling zoo verschrikkelijk was, dat men vaak de beenderen des lijdens tot aan zijne ingewanden kon zien, en menige slaaf of vreemdeling, (want de Romeinen zelve werden aan deze slavenstraf niet onderworpen) onder de slagen dood nederviel.

Plaats u vervolgens voor de eerlooze kolom en zie daaraan vastgeboeid het onnoozele Slagtlam, gelijk de profeten het geteekend hebben. Met ontbloote en gespierde armen grijpen de woedende beulen de geeselsroeden van den grond en schieten zij onmeêdoogend toe op den veroordeelden Naza-

reener. Beschaamd staat daar intusschen de Godmensch om zijne ontkleeding, en als onwillekeurig knikt Hij in zijne kniën, bij het aanrukken dier snoodaards; want zij, „zij hebben over mij den mond geopend, — zegt hij, — als een verscheurende en brullende leeuw 1),” gereed om zijne prooi te verslinden.

Vreeselijk zijn dan ook van het begin af de doordringende slagen. De beulen, die ter eener zijde staan, slaan de eerste slagen; die ter andere zijde slaan er kruiselings over. Armen, schouders, rug en borst, alles is weldra blaauw van striemen. Spoedig begint allerwegen het vel te scheuren; het bloed stroomt met kracht te voorschijn; de armen der beulen, de kolom en de grond zijn er meê geverwd. Dieper dringen reeds de weêrhaken in het heilig vleesch van Jesus door; hier scheuren zij stukken daarvan los; ginds rukken zij er flarden af, kneuzen de beenderen, of rijten de aderen open; en nu vloeijen er als even zoovele bronnen uit, en is alles wonde, kwetsing, bloed.

En ook hiermede is de geeseling niet afgelopen. Op en neêr vliegt steeds de roede, de scherpe koord, de geslingerde kogel. Het kliëft, en kerft, en scheurt voortdurend voort. Het is, volgens eene uitdrukking der II. Schrift, als een ploegkouter dat den vochtigen grond doorkliëft 2) en breede voren, waar hêt doorsnijdt, achterlaat: „op mijnen rug hebben de zondaars geploegd 3).” Ja, indien wij eene overlevering, bij sommige heiligen, gelooven, volgden duizend op duizend slagen tot bij de zes

1) Ps 21. 2) Ps. 128. 3) Vgl. 't Hebr.

duizend toe, en losten de beulen elkander af, of waren zij althans velen in getal, — zooals het ook bij den propheet schijnt aangeduid: „vele (woeste) kalveren hebben mij omringd, en sterke (baldadige) stieren mij omgeven 1).” Schouders, zijden en borst zijn dus ook weldra geheel overstriemd, doorkorven, bebloed. Het maagdelijk vleesch van Jesus wordt aan stukken los gereten. Bebloed is nu de gansche schandpaal, bebloed de grond, de afgematte arm der beulen bebloed. De beminnelijke Zaligmaker krimpt intusschen in een van smarten; de zenuwen trillen, het hart wordt bevend in zijnen boezem, en wit van doodsangst, rood om de bloedige wonden, staat Hij toch onverschrokken, als de Welbeminde onzer zielen, en onbezweken als een alles overwinnend held.

Maar wat meent ge nu, — Christen, die dit met aandacht overweegt, want verder behoeven wij u thans de wreede pijnen der geeseling niet te beschrijven, — wat denkt gij nu, dat er omgaat in Jesus' Hart, nu werkelijk verzaad met zoo namelooze smarten? Wat dunkt u, dat gij kunt zien in zijn betraanden blik, kunt lezen in zijn met bloed gevulde oogen, moet gevoelen aan de kloppingen van zijn boezem? Durft gij zeggen: dat het Hart Gods niet spreekt? Dan durf ik u zeggen: òf dat gij geen geloof hebt, zelfs niet zoo veel als u volstrekt noodzakelijk is ter zaligheid; òf dat gij het ondankbaarste, het dwaaste der schepselen zijt, hetwelk op die wijze de allerkrachtigste stem van zijnen Schep- per versmaden durft.

1) Ps. 21.

ZESDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods ons nogmaals duidelijk toesprekend in zijn laatste lijden en vooral als het breekt op het kruis.

Het is ons plan niet te dezer gelegenheid de gansche lijdensgeschiedenis van JESUS voor te stellen. Maar wij moeten toch een blik werpen op hetgeen er verder met den Zaligmaker voorviel, om zoo veel te juister en als geheel van zelf over hetgeen in zijn goddelijk Hart omgaat te kunnen oordeelen.

Wij hebben reeds gezegd, dat de Romeinsche Landvoogd zeer duidelijk en herhaalde malen den door het Sanhedrin veroordeelden Wonderdoener heeft vrijgesproken. Maar helaas! verachtelijke menschenvrees heeft eindelijk de bovenhand. Pilatus wil liever de vriend des Keizers zijn, dan die der regtvaardigheid. En hij geeft dus JESUS aan zijne gezworen vijanden over.

Met alle plegtigheid op zijnen regterlijken zetel, *Lithostrotos* of *Gabbatha* genaamd, geplaatst, laat hij derhalve het vonnis voorlezen. Het behelst eene dubbele uitspraak: Barrabbas worde vrij gelaten; *Jesus* ter kruisiging uitgeleid. Een daverend gejuich

gaat eensklaps op in de straten van Jerusalem. Van alle zijden, van de hooge bron Gion af tot aan het dal Cedron toe, stroomen nieuwe volksscharen aan, gelijk aan de rollende golven eener door woeste winden opgezweepte zee. „Naar Golgotha! Naar Golgotha!” klinkt het woord; en het gepeupel door de Overpriesters en Schriftgeleerden opgeruid geeft de verklaring: „want de groote raad der Joden heeft het proces gewonnen; de oproermaker van Galilea is door Pilatus veroordeeld; de sinds lang gezochte en ter dood bestemde valsehe propheet van Nazareth zal eerlang aan het kruis worden geslagen.”

De onschuldige *Jesus* omhelst intusschen zijn dierbaar kruis. Want van nu af kan Hij met het volste regt herhalen, wat Hij ons bij voorbaat had toegeroepen: „Die zijn kruis niet opneemt en Mij niet navolgt, is mijner niet waardig.”

De stoet is middelerwijl aan de stadpoort gekomen, en stroomt vóór en achter *Jesus* bergwaarts op. Digt bij de poort ligt de zoogenaamde Calvariplaats of *schedelberg*, eene plaats aan den openbaren weg, en alzoo best geschikt voor de teregtstelling en kruisiging van boosdoeners. Daar voert men *Jesus* heen.

Honderden en veelligt duizenden, zoowel van de Jerusalemmers als van de bij hen voor het Paaschfeest wonende vreemden, volgen den stoet. Dezen opgewekt door de overpriesters en oversten des volks, om deel te nemen aan den Godsmoord; anderen uit louter nieuwsgierigheid en om eens af te zien, wat er geworden zal van den grooten wonderdoener van Galilea, van wien ze zooveel goeds hebben gehoord, of zelfs zooveel groots hebben gezien. Wei-

nigen slechts zijn er, zeer weinigen, die Hem uit getrouwheid vergezellen en zooveel mogelijk tot troost willen verstrekken. Met Maria, de vrome vrouwen en Joannes, zijn allen, voor zoo verre wij weten, genoemd.

Opmerkelijk is het nog, hoe ook het sterkste onder alle harten, waar de Almagtige de natuur alleen laat werken, voor Jesus niet beletten kan tot drie maal toe onder het zware kruis te vallen. Wonder is het niet. Want den vorigen avond heeft Hij bloed gezweet van angst, den ganschen nacht geen oogenblik rust genoten, nu zelfs den geheelen weg als met zijn bloed geverwd, terwijl de geeseling, krooning met doornen en andere versmadingen Hem ganschelijk hebben uitgeput. En Zoo valt Hij dus, en valt Hij driemaal met eer onder den zwaren last onzer zonden, om echter ook voor ons tevens een toonbeeld te zijn, indien wij somtijds onder ons kruis worden gebogen.

Intusschen klimt men Golgotha op en spreidt al de gereedschappen voor de teregstelling op de strafplaats uit. De eerste moordenaar wordt aan zijn kruis vastgehecht en dit ter linkerzijde in den grond vastgezet; dan insgelijks de tweede, ontkleed, geboeid, en op het schandhout verheven. Schuldigen als zij waren, verdienden zij geen beter lot. Maar nu komt de beurt aan den derde, aan onzen heminnelijken *Jesus*. Is ook Hij schuldig? — Ja; omdat Hij onze schuld op zich heeft genomen; en daarom zal Hij ook thans met de moordenaars gelijk gesteld en zelfs te midden van hen, als ware Hij de Koning der boosheid, gekruisigd worden, — opdat aldus ook de *schrijsuurplaats* vervuld worde:

„*Hij is met de boosdoeners gerekend* 1),” en opdat gij, o, Golgotha! tot nu toe eene plaats van vloek, van nu af eene plaats van zegening voor ons aardrijk zoudt zijn! —

De aan de wonden en striemen vastgekleefde kleederen rukt men nu ruw weg van Jesus' schouderen af. Het schuldelooze Lam strekt zich zelf op het slagthout uit. Een gespierde beulshand grijpt den dikken nagel, een ander den rechterarm van Jesus vast; en nu boort straks de scherpe punt in het heilig vleesch, terwijl de hamer nog eens, en nog eens van over het hoofd des wreeden beulsknechts vliegt, en een herhaald aantal ploffende slagen de Hand die het heelal bestuurt aan het kruishout vastklinkt. Drup aan drup vloeit nu het goddelijk purper langs de van pijn gekromde vingers, den blooten arm, en ver naar beneden tot op het stom en noestig kruis.

Nu grijpt een derde den linkerarm des lijdens aan, rukt dien met kracht tot aan de plaats waar de nagel moet komen, wringt de van smart in een gekrompen vingers los, duwt den roestigen spijker in vleesch en aderen in en slaat dien met vernieuwde slagen aan het ge'loekte kruishout vast. O Maria! Maria! welk een ijsselijken weêrklank hebben die klinkende hamerslagen in uw moederlijk hart gehad!

De voeten alleen blijven nu nog over, -- de voeten van Hem, die op de barnende hoogten der zeeën treedt, die op de Cherubijnen troont, wiens voetschabel ons geheel aardrijk is. Woest, wreed,

1) Isaias. 53.

ijsselijk ruw en schaamteloos grijpen nu ook de ontmenschten deze heilige voeten aan en trekken ze verre met koorden tot op de plaatse, waar ze vastgenageld zullen worden; en terwijl eenige ze verre uitrekken en vasthouden, klinken anderen twee puntige nagelen door de heilige ledematen heen. Doch ook nu nog vliegt het ijzeren slagwerktuig meer dan eens op en neêr. En de ijzeren spijker wringt, scheurt, en boort, als met tegenzin, door de peezen en beenderen van den Heilige Israëls. De goddelijke Lijder krimpt intusschen van smart in een, zijn hoofd vindt geen rust dan op de puntige doornen; het hart gevoelt de weêrpijn en vooral den smaad van al hetgeen het ligchaam lijdt; en terwijl dit ligchaam nog geheel doorkerfd en nu tevens blootgesteld is aan de schaamteloze blikken der ruwe soldaten, begint het bloed van alle zijden te stroomen en bij elken hamerslag, als uit een versche bron, te vloeijen. Eindelijk klinkt de laatste, die als rollende wegsterft in de valleien van Gion en Josaphat. En nu ligt daar vóór u, op het gevloekte kruishout, — „want gevloekt heet hij, die op het hout moet hangen,” — nu ligt daar vóór u, tusschen twee moordenaars, op de schandplaats Golgotha, in de naamloosste smarten, uw God en Verlosser, — volgens de verheven taal der heilige Evangelisten het best uitgedrukt met drie woorden: *et ibi crucifixerunt eum; en aldaar kruisigden zij Hem.*

Gij, Christen! die ons volgt bij het overwegen dezer geheimen, gij moogt nu zelf zeggen, of wij hier niet allengs, naar mate wij den top van Golgotha beklimmen, tot den hoogsten trap van alle liefdebewijzen van het Hart Gods opstijgen.

Wij hebben vroeger gevraagd, of er nog meer liefde te betoonen was, dan door het aanbiddelijk Geheim der Menschwording Gods, en door het beminnelijk geschenk in het Sacrament der liefde gegeven? En nu zouden wij willen uitroepen: O ja; en zulks is ongetwijfeld op het gezegend kruis! Want „grootere liefde heeft niemand, dan hij, die zijn leven geeft voor zijne vrienden,” en die liefde kan alleen groeijen, indien de smarten groeijen; die liefde wordt in elken zin des woords goddelijk, zoodra alle smarten te zamen dien beminnende doen sterven, en doen sterven tusschen hemel en aarde, als ware Hij van beiden, God en de menschen, verlaten en verstooten.

Doch we zijn thans op Golgotha, en hebben niets anders te doen, dan dit derde geheim des harten wat nader te beschouwen aan den voet zelve van Jesus' kruis. Zie! daar staat Hij thans verheven, gelijk de propheet voorspeld had, — *in signum populorum*, — *ten teeken voor alle volken!* Daar hangt Hij, met datzelfde Hart, dat in Bethlehems kribbe klopte, dat in de Paaschzaal zich tot spijze heeft gegeven, dat in Gethsemane Gods bloed deed vloeijen; en Hij hangt daar, om nu alles te vervullen, wat Hij van Bethlehem af tot in Gethsemane beloofd heeft; Hij hangt daar als één en hetzelfde offer, één en dezelfde offeraar, onze Hoogepriester en onze spijze, maar om nu binnen te gaan in het Heilig der heiligen, door het voorhangsel, zijn eigen ligchaam, om onze harten te zuiveren door zijn eigen goddelijk bloed, om zijn Hart geheel aan het onze te schenken en het daarmede op het naauwst te vereenigen door zijn lijden en door zijnen dood,

en door het offer en diens spijsze, dat er de blijvende herinnering van wezen zal. Kortom, tot nu toe, zelfs in Gethsemane, was zijn Hart niet gebroken onder den last des lijdens, juist omdat dit het Hart Gods was, dat zeggen kon: „Niemand ontnem mij mijn leven.” Maar thans begint het te breken en zal het werkelijk bezwijken om diezelfde reden, zooals er geschreven staat: „*Hij is opgeofferd, omdat Hij zelf het wilde.*” — *Ik zelf geef mijn leven voor mijne schapen.*”

Doch wat is het noodig ook hier wederom aan te toonen, dat wij voor een uitmuntend geheim des harten staan? Vertoef slechts eenige oogenblikken op Golgotha, hef de oogen op, en uw hart zal het gevoelen.

De dag immers verandert nu eensklaps als 't ware in den nacht; en om die ongekende duisternis op den vollen middag geraakt alles rondom Calvarië in eene diepe en plegtige stilte. Vele vijanden van *Jesus*, en zij vooral, die Hem bespotten, verlaten allengs, door angst gedreven, het tooneel hunner misdaad. De kruisigers zelve zijn volstrekt niet van harte gerust. De Phariseën en Schriftgeleerden zijn ontroerd, niet wetende wat hun zal overkomen. Caiphas, Annas, Herodes, Pilatus, allen staan verbaasd en begrijpen in 't geheel niets van deze geheimzinnige donkerheid. Jerusalem zelve beeft; en de gansche stad is in bange verwachting, ten deele zeker om de magt van dat woord in Gethsemane gesproken: *Ik ben het*; ten deele om het bloed van dien regtvaardige, hetwelk was afgeroepen over zijne vijanden en over hunne kinderen.

Intusschen zijn die geheimzinnige stilte, dat

treuren der natuur, die indruk op de nieuwsgierige of ongeloovige en halfgeloovige schare, door den Godmensch zelven veroorzaakt. Hij wil toonen: dat Hij zelf de Heer der natuur is. Hij wenscht de laatste indrukken en gevoelens van Zijn Hart op de plegtigste wijze bekend te maken aan het onze; en in alles tot voorbeeld strekkende, begeert Hij tevens zijne laatste woorden en als 't ware zijn heilig testament geheel in een bovennatuurlijk licht te doen aanschouwen, om ze op die wijze onuitwischbaar in elk menschenhart te prenten. Voor elk geloovig en verstandig hart is dit dan ook allezins geschied. Want het hart dat niet gelooft is reeds op aarde rampzalig; en het hart dat wèl gelooft, maar niet gevoelen zou, mag den naam van verstandig niet dragen.

Werp zelf uwe blikken op den Gekruiste, — gij, o Christen! die dit misschien zoo zelden en met zoo weinig aandacht pleegt te doen! — en leer aldaar, van het Hart Gods zelf, wat gij denken en gevoelen moet.

Het is waar: de aardsche zon is, om zoo te spreken, beschaamd, en schuilt, als ware zij verlegen, weg, wegens de snoode ondankbaarheid van de harten der menschen; maar de Zon der gerechtigheid schittert des te helderder, en vertoont eerst al hare stralen aan den schandpaal des kruises, en in de geheimnisvolle donkerheid van dezen wondervollen nacht. De harten, die den Godmensch omgeven, — een paar slechts uitgezonderd, — bespotten veel eer dan zij beklagen de benaauwdheid des Lijders; maar het Hart Gods strijdt des te moediger, en blijft onbezweken ook in dezen laatsten

kamp en met de volle zekerheid, dat Het toch eenmaal zal overwinnen.

De ure van dien laatsten strijd is intusschen genaderd; de bitterste heffe des kelks moet derhalve thans gedronken worden, het Hart van den Godmensch, in den volsten zin, zoowel met ziels- als met ligchaams-smarten worden verzadigd, — „*saturabitur.*” O ziet dan ook nu, gij allen, die een hart hebt, hoe de Veroveraar der harten als een waarlijk goddelijk kampvechter strijdt! Gij kent de zeven woorden, die van de hoogte des kruises uit den mond van uwen gezegenden Verlosser vloeiden. Voegt er nu bij een zeventvoudigen blik door den Godmensch zoowel in het Hart zijns hemelschen Vaders als in de harten aller menschen geworpen, en gij zult er de gedachten en gevoelens zijns Harten zoo klaar mogelijk in uitgedrukt zien. Want ook hier toont het oog van den Godmensch de gewaarwordingen zijns Harten en zijn er de liefelijke woorden de duidelijkste tolken van geworden.

Doch waarheen zal Hij zijn oog wenden om troost te kunnen vinden? Hij ziet om zich heen, over Golgotha en de ondankbare stad, en Hij vindt bijna niets anders dan zwakke vrienden of wreede vijanden en beulen. „*Mijn hart, — had Hij dan ook reeds bij den propheet gezegd, — mijn hart verwachtte niets anders, dan versmading en ellende. En ik zocht wel een trooster, maar ik vond er geen, iemand, die medelijden met mij hebben zou, maar er was er geen 1).*” Integendeel; nu men Hem niet

1) Ps. 68.

gruwzamer in zijn ligchaam folteren kan, nu verscheurt men nog zijne ziel door beschimping en spotternij. En wat zal dan nu zijn hart voortbrengen tegen hen, die Hem bespotten? Welke straf zal Hij afbidden over hen, die Hem folteren? — „*Vader!* zoo luidt zijn eerste woord, — en hoe liefelijk klinkt hier die zoete naam van Vader, waarmede Hij ook ons tot God leerde bidden, — „*Vader! vergeef het hun; want zij weten niet wat zij doen.*” — O waarachtig goddelijk Hart, hetwelk op zulk eene wijze zijne vijanden weet lief te hebben.

Maar is het dan nu ook nog te verwonderen, dat Hij met bijzondere aandacht denkt aan zijne vrienden? Zeker neen! Ofschoon ook dit nog moest aangetoond worden, dat een enkele verzuchting van een berouwhebbenden zondaar voldoende wezen zou, om het Hart van den eeuwigen Regter te verbidden. „*Heer!* — verzucht dus de goede moordeenaar, na Jesus te hebben verdedigd, — *gedenk mijner als gij in uw rijk zult gekomen zijn.*” En het antwoord luidt: „*Heden nog zult gij met mij in het Paradijs zijn!*” - .

En voor de lievelingen zijns harten, voor hen, die Hem alleen en Hem geheel willen zoeken? „*Vrouw!* zegt Hij tot Maria, — *ziedaar uwen Zoon!* Zoon! spreekt Hij tot Joannes, en in hem tot al de zijnen: *ziedaar uwe Moeder!* Zoodat wij hier wederom vrij mogen uitroepen: o wezenlijk en waarachtig goddelijk Hart, dat op die wijze, te midden der grievendste smarten, zich zelf kan vergeten, om zoo liefderijk en van ganscher harte aan zijne vrienden te denken!

Maar is dan ook hierin geen wezenlijke troost

voor Jesus' Hart gelegen? Ongetwijfeld. Dan helaas! hoe gering is voortdurend, en vooral thans, het getal zijner dankbare kinderen! En zijne Moeder? O zij troost Hem zonder twijfel; doch het was toch insgelijks van Haar voorspeld: „*ook uw ziel, ook uw hart, zal een zwaard van droefheid doorboren, opdat de gedachten van vele harten openbaar mogen worden,*” en geen schicht wordt in het hart van Maria gestooten, die niet tevens een folterende priem in het Hart van *Jesus* zoude zijn.

Waarheen zal Hij dan zijne oogen wenden? Ten hemel? Ja; maar dien vindt Hij, om onzentwil gesloten. En terwijl Hij zijn weenend oog, gevuld met bloed, naar den Vader, die daarboven woont, opheft, ontmoet Hij in Hem den Regtvaardigen Regter, en blijft aan zijn geprangd Harte niets anders over, dan de hartroerendste en hartverscheurendste zucht: „*Mijn God! Mijn God! waarom hebt (ook) Gij mij verlaten!*”

Wat blijft nog over? — Te zien op zich zelven, en op al die naamlooze smarten, die Hij om onzentwil verduurt. Maar ach! bij dezen blik rijzen die eigen smarten ten hoogsten top, begint het Hart Gods onder den last der pijnen te breken, en vult het harde woord: „*alleen, alleen de wijnpers treden,*” zijn bangen, bevenden mond. Over zijne lippen vloeit het toch niet. Maar des te meer kwelt het in 't afgematte ligchaam.

Het eerste gevoel is dan ook als 't ware een algemeen verlies van krachten: „*als water, — zegt Hij bij den propheet, — ben ik uitgestort 1).*”

1) Ps. 21.

Hierop volgt het doordringend gevoel van de ontwrichting en uiteenrukking aller beenderen: „*al mijne beenderen zijn van een gescheiden 1).*” Dan komt het hart zelf; en dat hart, het volmaakste en fijngevoeligste dat ooit bestond, „*het is gelijk geworden aan was, smeltend in zijnen boezem 2).*” En bevreedden kan ons dit niet. Immers; door de geweldige uitrekking en verwonding der uiterste ligchaamsdeelen, door de uitspanning en doorboring zijner handen en voeten, wordt het bloed in zijn gewonen loop belemmerd, het hoofd onder ijsselijk lijden daarmee opgevuld, de borst tot benaauwens en verstikkens toe overladen. Van daar die braudende dorst, welke de kruiselingen foltert, en, als ware het, eene opdrooging van al hunne levenssappen bewerkt; van daar de klagte: „*Mijne kracht (en levensvocht) is als een potscherf verdroogd; mijne tong kleeft aan mijn gehemelte vast; reeds legt ge mij neder in het stof des doods 3).*”

En hier zijn we dan ook tot het toppunt van Jesus' lijden gekomen. Het kan niet hooger, of het Hart moet breken. En deze oogenblik is niet verre verwijderd.

Eén blik heeft echter de Godmensch nog te slaan op alle harten, dien wij bij uitstek een harteblik, één woord nog te spreken voor alle harten, dat wij het liefst een hartewoord zouden noemen, vooreer Hij ons aller harten verlaat. *Ik heb dorst,* — roept Hij, — om aan te toonen met wat ijsselijke, ook natuurlijke smarten, zijn Hart wordt gepijnigd; *Ik heb dorst,* — om te bewijzen, hoezeer Hij ook

1) Ps. 21, 15. 2) Ps. 21, 15. 3) Ps. 21, 16.

nu nog, ja nu vooral, naar het bezit onzer harten dorst; *Ik heb dorst*, volgens de menschelijke natuur waarin het Hart alles lijdt, wat de liefde lijden kan; *Ik heb dorst*, volgens mijne goddelijke natuur, — naar uwe zielen, naar uwe harten, o menschen! waarom alleen ik ga sterven en onder zulke naamlooze smarten den geest zal geven.

Weiger Hem, o Christen mensch! Weiger Hem, zoo gij moed hebt, uw hart, en durf dan nog zeggen, dat gij uwen God bemint!

Het Hart Gods heeft dan ook hiermede zijn goddelijk werk volbragt. Er is slechts nog ééne zaak die overblijft. Het is: een blik te werpen van het hooge kruis af tot aan het Paradijs-gebergte toe, en wij mogen meer zeggen, tot in de eeuwigheid, die vooraf gaat, en waarin de raadsbesluiten des Eeuwigen genomen zijn; en een blik in de eeuwigheid der toekomst, op het eeuwig rijk, dat nu beginnen zal bij den Vader; en ook elk dezer blikken door een hartewoord te beteekenen.

Wat het verledene betreft, — *het is volbragt*, roept Hij; alles is volbragt. De belofte, de prophetiën, de voorbereiding, de vervulling: alles is volbragt! Ja, alles, wat het hart des menschen kan verwachten, alles wat het Hart Gods om den mensch had versproken, alles wat hetzelfde Hart Gods voor het menschenhart zou doen, — alles is volbragt: *consummatum est*, HET IS VOLBRAGT!

En voor de toekomst? — Het zal voltooid worden. „*Vader in uwe handen beveel ik mijnen geest.*” — En hierbij klopt zijn goddelijk Hart nog eenmaal voor het laatst, hierbij voegt het nog eens den voor de zooveel duizend- en millioenste maal voor ons

hart geslaakten boezemzucht: IK bemin u: en het breekt

Christelijke harten! Veel konden wij ongetwijfeld van het eindeloos minnend Hart onzes Scheppers verwachten. Maar zóó veel — wie had het gedurfd? —

Jesus, onze goede *Jesus* heeft voor ons en om onzentwil, en zelfs door ons toedoen geleden. *Jesus*, onze goede *Jesus* heeft zoo ijsselijk een lijden en om onze zonden en dus door onze schuld onderstaan. *Jesus*, onze goede *Jesus*, is eindelijk voor ons zelve, om ons hart te winnen, en om het geheel en alleen te bezitten, maar bovendien wegens de ondankbaarheid van ons eigen hart, gestorven. Het is te veel; ik voor mij kan het met woorden niet beschrijven; gij zelve kunt het evenmin genoegzaam met uwen geest beseffen of overwegen. 't Is werkelijk een geheim des harten; ja een geheim der geheimen; en een geheim doorgrondt men niet. Ik beken dan ook gaarne, dat hier alle woorden, alle uitdrukkingen te kort schieten. Maar dit blijft zeker: met en door *Jesus*' dood is Gods Hart volkomen geschonken. Door het breken van dit Hart Gods op het kruis is ons de grootste liefde betoond, die God ons betoonen kon. Het is de leer der Apostelen, van al de Apostelen, uitgedrukt in het woord van Joannes: „*Daaraan hebben wij de liefde Gods erkend, dat Hij zijn leven voor ons gegeven heeft 1)*”; uitgedrukt in het woord van *Jesus* zelve: „*Eene groo-*

1) I Jo. 3, 16.

tere liefde dan deze heeft niemand, dat hij zijn leven geeft voor zijne vrienden 1).” — En wij, wij waren zijne vijanden! —

Is het noodig hier op nieuw bij te voegen, dat dus ook het lijden en vooral de dood van Jesus ons wijzen op zijn aanbiddelijk Hart? — Wie heeft er behoefte aan, die maar een weinig „in zich zelve gevoelt, wat in Jesus Christus is?” Wie kan het betwijfelen, die maar een oogenblik zijne daden overweegt? Wel zal hij zeggen moeten: die liefde is niet te begrijpen, dat geheim nooit te doorgrouden; maar toch uitroepen met Paulus: ja voorzeker! *Hij heeft mij bemind en zich zelve voor MIJ overgeleverd en opgeofferd.*” Ja, Hij heeft ons bemind, — dat blecke, bebloede, aan het kruis uitgerekte lichaam zegt het ons, — *met geheel zijn hart.* Hij heeft ons bemind, -- die bron des Levens, in zijn eigen aanbiddelijk bloed vloeiend op onze altaren herinnert het ons, — *uit geheel zijn verstand.* Hij heeft ons bemind, — geheel zijn goddelijk leven en lijden en sterven getuigt het ons, — *uit al zijne krachten.* Meer kon Hij niet doen, oneindig als Hij is, almachtig en alwetend.

Maar de mensch, die voor zooveel liefde, die voor alle liefde, die voor de eindelooze Liefde zelve geene wederliefde overheeft, die het teederminnend Hart Gods in zulke daden niet herkent, die zijn eigen hart, na zulke liefdebewijzen te hebben ontvangen, blijft weigeren; o hij is den naam van Christen, van mensch zelfs, niet meer waardig! — „**HIJ HEEFT GEEN HART.**” —

1) Jo. 15, 13.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Het Hart Gods doorboord op het kruis allerduidelijkst tot ons hart sprekend.

Was God niet eeuwig en zijne magt niet oneindig, dan konden wij veelligt denken, dat althans met Jesus' dood en de nieuwe bewijzen zijner liefde en de altoosdurende voortzetting der eerste liefdebewijzen een einde zouden nemen. Nu is het geheel anders.

Toen de Godmensch ons verlaten, en, zoo als Hij zelf zeide, om zijnent- en om onzentwil tot zijn hemelschen Vader moest wederkeeren, toen mat Hij, om zoo te spreken, met zijn alwetenden blik, den afstand tusschen hemel en aarde, en vond dien afstand te groot. Wèl ging Hij ons eene plaats bereiden, en zou Hij ons cerlang bij zich opnemen in zijn rijk; maar een Hart als het zijne, en dat ons zóó goddelijk lief had, kon ook zulk eene verwijdering van zijne lievelingen niet verdragen. Hij stelde dus, zooals we overwogen hebben, het Sacrament zijns Harten in. Een Sacrament, waarin zijn Hart zoo dicht mogelijk bij het onze blijft, waardoor het onverpoosd zich op nieuw met het onze vereenigt, waarin ons hart door zijn bijzijn en zijne kracht,

ja door zijne inwoning in hetzelfde, zooveel mogelijk den hemel op aarde vindt.

Meer dan dit was door zijne Almagt niet uit te werken; iets wondervollers door zijne Alwetendheid niet te vinden. Maar wèl iets anders, wèl iets nieuws wist nog desondanks zijne altijd vindingrijke liefde. En indien wij nu zeggen moeten: waar en wanneer ons de devotie tot het aanbiddelijk Hart Gods wel op de klaarste en indrukwekkendste wijze is voorgehouden door *Jesus* zelve? dan durven wij antwoorden: bij de doorboring van *Jesus'* Hart op het kruis. En dit is geen wonder. De duidelijkste prophetie in het Oude Verbond was deze: „*Zij zullen opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben;*” en deze prophetie wordt nu vervuld. De klaarste aanduiding voor een hart vinden wij altijd in het hart zelf; en hier is het nu het Hart Gods zelf, dat tot ons hart spreekt. De geschiedenis getuige.

„De Joden, — verhaalt de leerling dien *Jesus* „lief had, *Joannes*, — dewijl het de dag der Voorbereiding (dat is Vrijdag) was, opdat de lichamen „niet aan het kruis zouden blijven op den Sabbath „(want deze die nu volgde, — was een groote Sabbathdag), verzochten *Pilatus*, dat hun de beenen „gebroken en zij afgenomen mogten worden. De „krijgsknechten kwamen dan en braken de beenen „van den eersten en van den anderen, die met Hem „gekruisigd waren; doch tot *Jesus* gekomen, en „ziende dat Hij alreeds gestorven was, braken zij „Hem de beenen niet; maar één der krijgslieden „opende zijne zijde met eene speer en terstond kwam „daar bloed en water uit.”

„En die het gezien heeft, heeft het getuigd; en

„zijne getuigenis is waarachtig; en hij weet dat hij „waarheid zegt, opdat ook gij zoudt gelooven. Want „deze dingen zijn geschied ten einde de Schrift „zou vervuld worden: „Gij zult geen been van hem „breken.” En wederom eene andere Schriftuurplaats „zegt: „Zij zullen hunne oogen slaan op Hem, dien „zij doorstoken hebben 1).”

Het kon niet treffender. Het Hart van den Godmensch is voor ons gebroken op het kruis; maar ook gestorven wil het ons toonen, hoe het wel degelijk voor *ons* gebroken is, en spreekt derhalve ook nog na zijnen dood zijn getuigenis uit: *defunctus adhuc loquitur*. Het Hart van *Jesus* heeft zijn goddelijk bloed uit al de andere wonden doen vloeijen; het wil nu ook, na zijn verscheiden, zijn eigen, en wel diens laatste druppelen, die betere dingen voor ons dan het bloed van Abel spreken, vergieten. Het Hart van den Verlosser heeft onverpoosd, door zijne woorden, door zijne wonderen en door zijne werken, zijne onuitputtelijke liefde voor het menschelijk hart getoond; het wil ook nu, nu het niet meer kan spreken, en nu nog duidelijker dan ooit op zich zelf wijzen, en ons de bron ontzegeld en geopend toonen, waaruit alles, ja alles is gevloeid.

Heerlijk schouwspel! En wie bewondert hier niet de magt zoowel als de eindelooze wijsheid der goddelijke Liefde? Men wil de beenderen van *Jesus* breken; maar er stond geschreven: „dat zal niet zijn, en dat zal niet bestaan;” want „*geen been zal*

1) Jo. XIX, 31—37.

in Hem gebroken worden." Men denkt er weinig aan het Hart Gods, om welke reden of op welke wijze dan ook, te doorboren; doch het woord Gods lag daar: „*zij zullen opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben.*" Zoo zegepraalt altijd de Heer, en zoo zal insgelijks van nu aan het Hart Gods de zege behalen.

En hier is het dan ook ongetwijfeld de tijd, om nog eenmaal een vlugtigen blik op de voornaamste der voorafgegaane voorspellingen te slaan. Herinner u dus het Paradijs; en aanschouw thans den tweeden Adam, in zijn geheimzinnigen slaap en met geopende zijde aan den boom des levens hangend. Zie! ook aan Hem heeft de Vader een zichtbaar hart gegeven, ook uit zijne zijde brengt Hij zijne bruid te voorschijn, en insgelijks op Hem en op Haar, even als op den eersten Adam en zijne wederhelft, houdt Hij zijn oog gericht: „*posuit oculum suum super corda eorum.*"

Denk aan Noë en de zijnen, uit de wateren van den zondvloed gered; want op gelijke wijze, zegt Petrus, zijn ook wij behouden door de wateren des doopsels, afgebeeld door het geheimzinnig water, dat uit de goddelijke zijde vloeit.

Herinner u èn Abraham, èn Isaak, èn Jacob; want als zij de vrienden van God mogten heeten, God zelven als zichtbaar aanschouwen; veel inniger zullen *wij* worden vereenigd met het nu volkomen geschonken Hart Gods, op nog veel verhevener wijze zijne vrienden worden. En brengt gij u ook David en Salomon, en geheel Israël voor den geest? Ongetwijfeld, zij hebben het Hart Gods zien werken, zien lijden zelfs, in de voorafbeeldingen en figuren;

maar hoeveel duidelijker hebben wij het niet en in werkelijkheid zien geschieden, en zien wij het vooral thans, nu wij Joannes hooren uitroepen, met den vinger op de boekrol van den propheet: „*videbunt in quem transfixerunt!*” Nu, nu is dit geschied: „*zij zullen opzien tot Hem, dien zij hebben doorboord.*”

En wat zullen zij zien? — Zij allen, — zoowel de kwaden als de goeden? — Bloed, en water. Doch daaronder, als de wezenlijke bron van beide, een Hart, en dit Hart geopend en vloeiend, tot dat er de laatste druppelen uit vergoten zijn. Bij gevolg, eene hemelsche fontein, en eene wezenlijk goddelijke bron, waarnit hun werkelijk alle goed in de zoetste hemelstroomen komt toevloeijen!

En wat zal hun hoofdzakelijk, ofschoon op zeer geheimzinnige wijze, hierdoor worden aangeduid? De Bruid zelve van Jesus zingt het ons jubelend te gemoet, — onder anderen aldus sprekend tot het gelukkig werktuig, waarmede deze bron werd geopend.

En U, o zaalge Ians, wie zal naar eisch u zingen,
Of wie geeft danks genoeg voor uw verheven werk?
Daar gij de levensbron, de zij' mogt openwringen,
Die Moeder is der Kerk.

Ja, de andere Eva, weêr des mannes zijde ontnomen,
Terwijl Hij rustend ligt en sluimert ongestoord,
Haar brengt uit wellend Hart, in bloed-en water-
(stroomen,

Een andere Adam voort 1).

Hij sliiep, — zoo wil dus de Bruid zelve te

1) Off. Eccl. fer. 6. post. Dom. I. Quadr.

kennen geven, — op het heilig kruis, even als de eerste Adam in zijn jeugdig Paradijs; en terwijl Hij sluimerde werd zijne zijde en zijn Hart geopend, en uit die zijde vloeide bloed en water, om op zinnebeeldige wijze het H. doopsel (of ook èn het Sacrament des doopsels èn het H. Sacrament des Altaars) te beteekenen, en aldus alle Sacramenten en weder hierdoor de H. Kerk zelve af te beelden, — de Kerk, die, even als Eva uit de zijde van Adam, uit de zijde en uit het Hart van Christus genomen is.

En hierin ligt dan ook een der eerste redenen, — door de H. H. Vaders zoo dikwijls aangetoond, — waarom het Hart Gods zich op het kruis doorboren liet. Hij wist immers, — de eindeloos Wijze, — dat er harten komen zouden, ja, dat er toen reeds bestonden, die aan de overmaat zijner al te groote liefde, — *nimiam charitatem*, — twijfelen durfden. Hij wist, dat er anderen komen zouden, die aan het bestaan zijner zichtbare Kerk op aarde, of aan de kracht der H. H. Sacramenten, of aan de verdiensten van Jesus-Christus, of aan de vele andere daarmee zamenhangende waarheden niet zouden gelooven. — Om dus in de eerste plaats aan te toonen dat wel degelijk door den Oneindige zelve een menschelijk ligchaam was aangenomen; om te bewijzen dat Hij een Hart had, gelijk aan het onze, liet Hij dit Hart met eene lans openstooten, zijn ligchaam doorwonden, bloed en water uit die wonde vloeijen, en het aldus geschieden, dat er „*drie dingen zijn die getuigenis daarvoor geven op aarde: de geest, het water en het bloed* 1); de geest, dien

1) I. Jo.V, 8.

Hij met een sterk geroep in de handen des Vaders aanbeval, en die aldus getuigde, dat Hij eene ziel had aan de onze gelijk; *het bloed en het water*, die de getuigenis waren voor de waarachtigheid van zijn menschelijk ligchaam 1). Eindelijk, om te verduidelijken en ook op zinnebeeldige wijze aan het menschenhart te verkondigen, dat Hij eene Bruid op aarde, in de door Hem gestichte Kerk, als uit zijn Hart had voortgebracht, laat Hij de zijde openen, en in ware hartetaal zijn Hart zelf tot het hart der menschen spreken.

„Waarom toch, zegt de H. Ambrosius, geschiedt „dit uit de zijde? Omdat, van waar de schuld „kwam, ook de genade zou komen. De schuld „kwam door de vrouw, de genade door onzen Heer „Jesus Christus.” En waarom water? waarom bloed? „Het water om te reinigen, het bloed om te ver- „lossen 2).” — Er moest namelijk beteekend zijn; dat de Kerk door het bloed van Jesus gesticht en rein gewasschen zoude worden. En beide geschiedt door het H. Sacrament des doopsels. — Of ook: het water beteekent den H. Doop, het bloed het aanbiddelijk Sacrament des altaars. En daar nu het doopsel het begin en de deur, de Eucharistie een doel en de voleinding der Sacramenten is, zoo worden onder deze twee mede al de overige begrepen. En hierom zeggen de H. H. Vaders: dat uit de zijde van Christus al de H. H. Sacramenten zijn voortgevloeid 3); dat bij die gelegen-

1) Zie. Suarez. De Inc. S. 41, Dispt. 49, S. 1.

2) De Sacr. L. 5, C. 1. 3) Suarez. l. c.

heid de volle kracht gegeven is aan de magt der wedergeboorte, als uit die zijde het bloed der verlossing en het water des doopsels vloeiden 1); dat hier de dood gevonden wordt, waardoor de dooden herleven, terwijl niets zuiverder dan dit bloed, niets heilzamer dan deze wond kan zijn 2); kort, „dat uit dit onverdorven maar gestorven ligchaam, aller leven is voortgekomen, — door het water, dat reinigt, en door het bloed, dat verlost 3).”

Maar indien dit waar is, indien op die wijze door de wond van Jesus' zijde de geheele vorming en opvoeding en heiliging zijner heilige bruid is afgebeeld; is het dan tevens geene waarheid, dat ons de goddelijke Meester zelf door deze Geheimzinnige opening op eene bijzondere manier op zijn aanbiddelijk Hart heeft gewezen? Mag men het betwijfelen, of Hij uitdrukkelijk dat Hart heeft aangetoond, als de bron van al zijne genaden? Hebben niet de oudste Leeraars zelve, door ons aldus te onderrigten, den weg tot dit goddelijk Heiligdom geopend en aangewezen?

Dan, indien de bewijzen van de waarachtigheid van Jesus' ligchaam, en de mystieke voorstelling van de vorming van zijn geheimzinnig ligchaam, twee hoofdredenen geweest zijn, waarom de Godmensch zijn Hart liet doorboren; de eenige en geheel alleenstaande zijn ze toch niet. Menige andere reden is ons door de H. H. Vaders, door de bevoorregte zielen van Jesus' Hart, door Jesus zelve aange-

1) H. Leo. Ep. 4. c. 6.

2) H. Aug. In Joan. Or. 15 en 120. 3) Ambr. in Luc.

wezen. En ook uit deze kunnen wij opmaken, hoe duidelijk de Zaligmaker zelf, door de opening zijner H. zijde, ons de devotie tot zijn beminnelijk Hart heeft geleerd. Willen wij ze in het kort zamenvatten, dan kunnen ze gevoegelijk tot *drie* worden terug gebracht. De eerste is: de wil van het Hart Gods en de wensch ons altoos meer en zoo gevoelig mogelijk de onpeilbaarheid zijner grenzelooze liefde te bewijzen. De tweede: zijn brandend verlangen, om voor ons eene schuilplaats te openen, waarin wij te allen tijde veilig zouden rusten. De derde eindelijk, zoowel zijn eigen triomf, waarvan deze opening een blijvend zegeteeken wezen zou, als zijne vurige begeerte om aan ons hart een onwrikbaar vertrouwen te schenken, door de gedachte, dat deze bron van alle heil en genaden onophoudelijk voor ons geopend zou blijven.

Het *eerste* leert ons de H. Kerk zelve, als de geheimzinnige Bruid van Jesus, zoo geheel ingewijd in zijne geheimen, waanneer zij zingt: „dat de zichtbare wonde in Jesus' zijde en Hart ons de onzichtbare wond der liefde van datzelfde Hart voor den geest brengt 1).” „En hoe kon Hij ons inderdaad, — zegt de godvruchtige schrijver over het lijden van Jesus 2), — hoe kon Hij ons krachtiger de vurigheid zijner liefde betoonen, dan door te willen, dat niet alleen zijn ligchaam, maar ook zijn Hart door eene lans gewond zoude worden? En wie zou aan een Hart, dat zoovele wonden (zoowel zichtbare als onzichtbare) ontvangen heeft, zijne liefde kunnen

1) In off. s. Cord. 2) (Opp. S. Bern.) de Pass. c. 3,

weigeren?" — Ja, — zegt de H. Bernardus, over eene plaats uit het Hooglied sprekend 1), — „het staal heeft zijne ziel doorboord en is tot zijn Hart doorgedrongen. En aldus is werkelijk, door de wonde in het ligchaam, het geheim van dit aanbiddelijk Hart geopenbaard, dit groote Geheim van Godsvrucht voor ons ontdekt, en zijn de ingewanden der Barmhartigheid voor ons geopend." — Van daar dat ook de H. Thomas de reeds boven aangehaalde woorden van den H. Joannes aldus verklaart: „*Drie dingen geven getuigenis op aarde: De geest, het water en het bloed.* Dat is: de geest, dien Hij overgaf in de handen zijns Vaders bij het scheiden van zijn H. Ligchaam, het water, dat uit zijne zijde vloeide, en het bloed, dat Hij uit het Hart vergoot, het zijn drie getuigen van eene zeer vurige en brandende liefde 2).” Doch laat ons liever dan vele andere verklaringen, het getuigenis van onzen Goddelijken Meester zelve aanvoeren. Hij heeft het gegeven aan de H. Catharina van Senen, en heeft niet zelden, ook tot andere heiligen, op dergelijke manier gesproken.

Deze heilige had namelijk in haar vertrouwelijke liefde den beminnelijken Zaligmaker durven vragen: waarom Hij toch, zelfs na zijnen dood, zijne zijde had laten openen en door eene lans doorboren? en het antwoord luidde: „Omdat ik aan de menschen de geheimenis mijns harten openbaren wilde, ten einde zij zouden begrijpen, dat mijne liefde nog grooter is, dan de blijken die ik hun daarvan geef,

1) In Cant. S. 41.

2) Opusc. LVIII, chap. 27.

dewijl ik, eindige smarten lijdende, hen met eene oneindige liefde bemin 1)." —

„Naderen we dus, — zegt een godvruchtig schrijver, — met liefde tot dit geheimzinnig boek, waarvan de dood het zegel verbroken heeft. Want Jesus heeft gewild, dat het voor ons geopend zou zijn, opdat wij allen daarin de bewijzen zouden lezen van zijne teederheid en zouden zien, in hoe hooge mate Hij ons lief gehad heeft." Leeren wij er verder, — gelijk de H. Franciscus van Sales dit heeft uitgedrukt, — hoe de goede Jesus ons niet alleen met de nagelen in zijne handen, maar bovendien als met de scherpe speer in zijn Hart heeft geschreven. Oordeel, in één woord, zelf, o christelijk hart, hoe de oneindig Wijze van Harte u op zijn Hart heeft gewezen, dat Hij om zulk eene reden voor u liet openen.

En was het alleen, opdat gij daarin zijne liefde lezen, en zijne eindelooze goedheid erkennen zoudt? O neen; het was insgelijks, om u en allen, die zulks willen, eene veilige schuilplaats aan te bieden. Het was, — zegt dezelfde schrijver over het lijden van *Jesus*, — opdat wij er onze woonplaats in vinden zouden. Het was, voegt er de godvruchtige Blossius bij, om eene geheime rustplaats te bereiden, waarin de reine bruiden van Jesus konden wonen, volgens de woorden der H. Schrift: „*kom, mijne zuster, in de openingen van de steenrots*; mijn Hart staat voor u open. Nader, en ik zal u van den nieuwen wijn te drinken geven; welke geen andere is dan het

1) Vie. ch. IX. p. 212.

kostbaar bloed, dat uit mijn Harte vloeit." — Van daar, dat het geopend Hart van Jesus door de Vaders met de Arke van Noë vergeleken wordt. Van daar, dat de heiligen er op uit waren, gelijk de bevoorregte Maria Margareta, om in dit Hart hun verblijf te zoeken. Van daar dat zij baden, gelijk de H. Gertrudis: „O Jesus! mijne zoete hoop! dat uw goddelijk Hart, zoo doorboord uit liefde tot mij, en onverpoosd voor alle zondaars openstaande, het eerste toevlugtsoord voor mijne ziel zij, bij het verlaten van haar ligchaam." Van daar, om kort te gaan, dat zij ons toeroepen: „Een ieder zie wel toe! Want de poorte staat open, en een iegelijk, die niet ingaat in dit wezenlijk Paradijs, heeft het slechts aan zich zelve te wijten 1)."

En dit is nog alles niet. De geopende zijde met het doorboorde Hart van Jesus is niet alleen een nieuw bewijs zijner grenzelooze liefde, niet enkel een schuiloord voor elk hart der menschen; het is bovendien een blijvend teeken, vooreerst ja van Jesus' triomf, maar vervolgens van het voortdurend openstaan der eeuwig vloeijende genadebron, waaruit ons alle heil moet geworden.

Hierom, zoo als wij reeds vernomen hebben, leeren ons de H. H. Vaders, dat de geheele H. Kerk uit Jesus' zijde gevormd is en als 't ware nog onophoudelijk gevoed en gevormd moet worden. Hierom spreken de godvruchtige schrijvers van het doorwonde Hart van Jesus als van eene Ware bron van levend water 2); van die bron, tot welke wij allen

1) H. Bonav.

2) G. H. Suso.

moeten naderen, om er overvloediglijk en *om niet* het heilrijk water uit te putten; van die bron, waarvan Jesus zelf gezegd heeft: „*Hij die dorst heeft kome tot mij;*” en die, ontspringende in het midden van het Paradijs, de geheele aarde met haar gezegend vocht besproeit 1). Hierom eindelijk noodigen ons de Heiligen, — zoo als b. v. de H. Joannes Chrysostomus, — ons dikwerf, en vooral bij het ontvangen van Jesus' ligchaam en bloed, te gedragen, als of wij dronken uit de zijde zelve van *Jesus*; en hebben ook werkelijk de door God uitverkozen zielen, zooals de H. Catharina van Senen en anderen, uit die eigen zijde van Jesus zijn H. Bloed mogen ontvangen. O waarlijk goddelijk geschenk! Maar ook krachtig getuigenis voor de liefde van Jesus! Ook zonneklaar bewijs, dat Hij zelf, door zijn Hart te laten openen, onze eerste Leermeester, met betrekking tot de devotie jegens datzelfde Hart, heeft willen zijn.

En op welke wijze zou ons ook wezenlijk de be-minnelijke Zaligmaker òf met meer kracht, òf met duidelijker tale, op zijn aanbiddelijk Hart hebben *kunnen* wijzen? — Door er van te spreken? Hij heeft het gedaan; maar wat zegt het bloote woord bij de werkelijkheid vergeleken? — Door zijne wonderen? Hij heeft het gedaan; maar wat kost een wonder aan den almagtigen God? — Door zijn Hart aan ons te schenken? Hij heeft het gedaan; maar het bewijs daarvoor zelf is in deze wonde te lezen. — Door zijne daden eindelijk, zijn lijden,

1) Thaulerus.

en zijnen dood? Ook dit heeft Hij gedaan. Maar hoe duidelijk is dit alles, als in een kort begrip zamengevat in deze ééne doorboring, die ons tevens de bron aanwijst, waaruit alles is voortgevloeid.

Is het wonder, dat wij dan ook aanstonds en zonneklaar, zoodra wij naar dit Hart opzien, dat alles wedervinden? — Zie! Zien wij op naar die doorkerfde borst, en daarin naar die geopende zijde, omzoomd met striemen, verwondingen en bloed; wij erkennen onverwijld onzen „Welbeminde, die blauk en rood is, en uitverkoren boven duizenden 1),” — zoo als Hij om onzentwil heeft willen worden. Zien wij door in die geopende wonde, wij vinden terstond „de geheimzinnige spelonk, de mijstieke klove in de steenrots, en in den muur,” waarin Hij immers onverpoosd zijne Welbeminde uitnodigt ter ruste. Letten wij maar even op de laatste druppelen (want het zijn juist de laatste, de eenige, die Jesus anders niet vergoten zou hebben) 2), op de laatste druppelen van zijn goddelijk bloed, wel niet gemengd, maar toch uitvloeiend met water, wij bewonderen onmiddellijk en de schoonheid „dier liefelijke roze,” der harte-wond met bloed en water geverwd, en de kracht dier laatste bewijzen eener waarlijk hemelsche, eener meer dan hemelsche, eener goddelijke liefde. Dringen wij nog verder door in dien goddelijken boezem, niet slechts geopend, maar zelfs doorboord; wij staan nog meer verbaasd om de ondoorgrondelijke liefdeblijken van een geslagtofferden Godmensch,

1) Hoogl. V. 10.

2) Zie Suarez. l. c.

die op zulk eene wijze eenen mensch bemint. Gaan wij eindelijk voort tot in het Hart zelf, tot in dit hart, ook geopend en ook doorboord, en gewond *om onze zonden*, — o! wie zal dan nog zeggen, wat wij moesten gevoelen, en wat Hij zelf gevoelde, die God der eindelooze Liefde, toen Hij zijn Hart aldus liet doorboren op het kruis? —

Dan, wat vragen we nog, wie het ons zeggen zal? — JESUS alleen kan het ons zeggen; en Hij, „die in den schoot des Vader is, heeft het verklaard 1).” — Het is waar: Hij is nu gestorven; maar de onsterfelijke Godheid woont hier nog immer in die geopende kloof. Zijne tong, zijn oog zelfs, als de tolken van zijn Hart, zwijgen; maar dat zwijgen zelf is spreken, het trekt des te meer onze aandacht uitsluitend op zijn geopend Hart, en dit doorboorde Hart op het kruis spreekt krachtiger dan al zijne woorden: „zie toe, o mensch! hoe zeer ik u bemin!”

Zoo wordt dus werkelijk dit gezegend Hart, dat daar zichtbaar is in die breede wonde, een eerste spoorslag die ons aandrijft om het lief te hebben en te vereeren. Zoo slaakt het den sterksten kreet, die ons oproept tot eene bijzondere devotie jegens het Hart van het menschengeworden Woord. Zoo trekt het krachtig tot eene geheel eigene vereeniging van ons hart met het Hart des Scheppers. Ja, wij moeten nog meer zeggen, als wij met opletendheid en die liefdewonde, en dien ingang, en die opening waardoor ons de genadebron toevloeit,

1) Jo. I.

beschouwen. Wij moeten gevoelen, welk een zochten en tevens krachtigen invloed dit beminnelijk Hart op het onze moet hebben. Dit Hart, hetwelk het eerste volkomen heilig en volmaakt teeder Hart wezen zou, waardoor aan ons allen het steenen hart ontnomen en een niet ongelijk hart van vleesch gegeven zou worden. Dit Hart, hetwelk de parel is aan de kroon des lijders, het zegel aan het testament der liefde, het middelpunt waarvan alles is uitgegaan, en waarheen alles moet wederkeeren, — volgens de woorden: „*videbunt in quem transfixerunt, zij zullen allen opzien tot Hem, dien zij doorstoken hebben.*” Kortom, dit geopend Hart Gods, het aanschouwelijkst beeld van het Hart Gods op aarde, het duidelijkst herinneringsteeken zijner eindelooze liefde, het blijvend en sprekendst monument zoowel van onze ondankbaarheid, als van zijne waarachtig goddelijke liefde.

O waarlijk! wie zou dan nog krachtiger aanbeveling voor de devotie tot Jesus' Hart verlangen kunnen? Op welke wijze zou Jesus zelf die kunnen doen? Door welk middel die krachtiger bevorderen?

Christelijke Lezer! wij laten nu weder aan u zelve, aan uw eigen hart, de beantwoording dezer vragen over. Wij willen u niet eens wijzen op de woorden en voorbeelden der heiligen, die wij anders ten overvloede konden aanvoeren, — daar wij vreezen u van de hoofdzaak af te leiden. Plaats dus u zelve in den geest op Golgotha; beschouw daarden op het kruis hangenden Godmensch, terwijl alles rondom u in diepe stilte verzonken is; zie op tot zijn heilig en voor u geopend Hart; bemerk, hoe het zoo even de laatste druppelen bloeds voor

u, vergiet, en door de uitgespannen armen, de vastgekleisterde voeten en het voorover gencigd hoofd, u schijnt uit te nooden tot in zijn binnenste uwe toevlugt te nemen. Bedenk hierbij, hoe dit alles om *uw* hart te veroveren plaats gehad heeft; hoe de Heer des levens en de Meester aller harten nu degelijk over den dood en, ten minste voor zooverre het Hem aanbelangt, over alle harten getriomfeerd heeft; hoe derhalve het Hart Gods is geschonken, het uwe wordt gevraagd; — en oordeel dan zelf, wat gij doen wilt, wat gij doen moet, zoo gij waarachtig wijs en gelukkig wilt zijn. —

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De triomf van het Hart Gods door en na de verrijzenis van Jesus.

„Als ik van de aarde zal verheven zijn, — had Jesus gezegd, — dan zal ik alles tot mij trekken.” Hierin zelf lag eene wezenlijke voorspelling van zijne toekomstige zegepraal uitgedrukt. Om de harten aller menschen tot het liefhebben van het Hart Gods te trekken was Hij op deze aarde gekomen. Daarom alleen wilde Hij ook het hooge kruis beklimmen, en om zoo te spreken, tusschen hemel en aarde geplaatst, ons den weg aanwijzen naar het Hart des Scheppers, en door zijn eigen voor ons op Golgotha geopend Hart ons dringen, door eene overmaat van liefde, dien weg te betreden. Van zijnen kant, en wat de werking en uitstorting zijner genadenstroomen aanbelangt, heeft Hij dit ook werkelijk vervuld. Er blijft slechts over, dat nu „*de gedachten veler harten openbaar mogen worden,*” dat alle harten „*opzien tot Hem, dien zij hebben doorstoken,*” en dat de vereeniging tusschen Gods Hart en het onze, door het open kanaal van Jesus' boezem, nu volmaaktelijk tot stand moge komen. Die ure is nabij, en de eerste getuigen van dezen eindelijken

triomf van het Hart des Heeren zijn onder het kruis zelf te vinden.

Getuigen immers zijn de bergen, die sidderen op hunne grondslagen, als Jesus den geest geeft. Getuigen de rotsen, die scheuren tot in het hart; getuigen de dooden, die uit het graf opstaan; getuige het voorhangsel des Tempels, dat van boven tot beneden openscheurt, en het Heilig der Heiligen, — een beeld van Gods Hart en van den hemel, — voor aller blikken opent. En ook onder de menschen zelven ontbreekt het aan getuigen niet. Getuigen zijn de overpriesters, schriftgeleerden en Phariseën, die opzien naar den Doorboorde en allengs wegdruipen van angst van de kruinen van Golgotha; getuigen de nieuwsgierige toeschouwers, misschien halfgeloovigen, die nu vol leedwezen op hunne borsten kloppen; getuigen vooral en in de eerste plaats Maria, de Moeder des Heeren, de vrome vrouwen en Joannes, de eerste bloemen van Jesus' kerk, geboren, ja, en met tranen besproeid, maar ook groeiend en gelukkig bloeiend onder het gezegend kruis, en opziende naar Hem, die voor Haar doorstoken is. Wat konden wij meer en duidelijker verlangen?

Doch neen! Laten wij niet zeggen, dat wij niets anders en niets duidelijker verwachten konden. „*De liefde is sterker dan de dood*;" en eene eindeloze Liefde is nooit met hare liefdebewijzen ten einde. Wij mogen dus nog nieuwe verwachten, en mogen ons dus niet verwonderen die onverwijld en in de Verrijzenis van Jesus zelven en wederom in zijne eigen woorden en werken aan te treffen.

En waarom zou het ons ook verwonderen? Het

heilig kruis is wèl een wezenlijke zegen voor ons op aarde, maar voor de eeuwigheid is het toch als zoodanig onze bestemming niet. Het was zulks ook niet voor Jesus. Wel wilde Hij daaraan bloeden en zich daarop laten doorboren uit liefde tot ons, maar dan ook werkelijk om het eenmaal te doen schitteren op zijn eigen Hart als teeken der overwinning, te doen prijken op elk hart der zijnen, ten bewijze dat het zijn zegeroof was geworden, te doen stralen in volle glorie op de wolken des hemels, als eene goddelijke beeldspraak van de daardoor bewerkte vereeniging van Gods Hart en aller menschen harten. Dit is zijn triomf.

Vandaar die zinrijke redenen, door de H. H. Vaders opgegeven, waarom de goddelijke Heiland, ook na zijne verrijzenis, de lidteekens zijner wonden, en inzonderheid die des harten, in zijn verheerlijkt ligchaam heeft bewaard. Doorloop ze allen of althans de voornaamste, gij zult overal, zoowel den triomf van Jesus zelve als de kracht waarmede Hij uw hart trekt, er in uitgedrukt vinden. Herinner u slechts Jesus' doel bij al hetgeen Hij voor u gedaan en geleden heeft. Volg Hem, waar Hij zich glorievol òf aan zijne dierbare Moeder, òf aan zijne leerlingen, òf aan de bevoorregte vrouwen, òf aan velen zijner discipelen te gelijk vertoont. Aanschouw nu die heerlijke wonden, stralende als sterren des hemels en een zachten glans van hemelheerlijkheid rondom zich verspreidende. Dring door in die geheimzinnige diepte, welke gij ter regterzijde, en tot in zijn Hart toe, in uwen goddelijken Meester ontdekt. En vraagt gij: waarom? Waarom aldus gewond in het huis van hen, die mij moesten lief-

hebben? — Het is in de eerste plaats voor Christus zelve, en wel daarom, opdat het ligchaam uws Meesters, behalve de eigenlijke en goddelijke glorie, ook eene bijkomende en toevallige heerlijkheid zoude bezitten, opdat het de teekenen zijner overwinning en van zijn triomf onverpoosd in zich zelf zou dragen 1). Het is in de tweede plaats voor ons allen, en zulks, zoowel om ons geloof als om onze hoop en onze liefde te versterken; ons geloof, door het treffend bewijs dat òn de eigenschappen der godheid òn die der menschheid onvermengd zijn gebleven 2), en dat Hij, die in glorie verschijnt, nog hetzelfde ligchaam draagt, dat op het kruis is gefolterd 3); onze hoop, door de zoete gedachte, dat Hij deze zegeteekenen ten hemel heeft willen binnenvoeren, om aan den Vader onverpoosd, — niet om Gods- maar om onzentwil, — den prijs onzer bevrijding te vertoonen 4); onze liefde eindelijk door ons voortdurend te herinneren hetgeen Hij voor ons heeft gedaan, ons aansporende om met Hem te strijden, en onze wonden, gelijk de Heilige Leeraars 5) dit uitdrukken, niet te achten en als niet te gevoelen, ten einde aan ons goddelijk Hoofd zooveel mogelijk gelijkvormig te worden. — Het is eindelijk voor de boozen, of laat ons liever zeggen, tegen de vijanden van Jesus, ten dage des jongsten gerigts, wanneer zij, althans eenmaal, helaas te laat! zullen moeten opzien tot Hem, dien

1) Thom. Aug. Beda. 2) H. Leo. S. 1 de Resur.

3) H. Cyr. Alex. c. 16. 4) H. Ambros. in Luc. I. X.

5. H. H. Bern. en Greg. Cant.

zij zoo wreedelijk en op dubbele wijze door hunne zonden doorstoken hebben 1).

Wat dunkt u van al deze redenen? Roepen, wijzen, trekken zij ons niet allen naar het Hart van den Godmensch? Toonen zij niet zonneklaar, hoe Hij werkelijk overwinnen wil, en van zijnen kant reeds wezenlijk de overwinning heeft behaald? — Daarom zingt Hij nu zelf vol blijdschap, hetgeen door David voorspeld was: „Den Heer had ik altijd „voor oogen; want Hij is aan mijn rechterhand, „opdat ik niet wankele. Daarom verblijdt zich *mijn* „hart, en juicht mijne tong, en ook mijn vleesch „zal in hoop rusten; omdat Gij mijne ziel niet in „de onderwereld zult laten, noch toelaten dat uw „Heilige het verderf aanschouwe 2).”

Doch wat behoeven wij de Leeraars en uitleggers der H. Schrift te ondervragen, waar de Heer der Schrift zelf zoo overduidelijk gesproken heeft, waar Hij zoo zonneklaar op zijn Hart heeft gewezen en het ontegensprekelijk als een herinneringsteeken van alles wat Hij gedaan en als een zegeteeken al zijner overwinnigen voorgesteld heeft? Hooren wij den H. Joannes.

Toen het dan laat geworden was, — „zegt hij, — „op dien eigen dag, zijnde de eerste dag der week, „en terwijl de deuren gesloten waren, ter plaatse „waar de leerlingen waren vergaderd uit vreeze „voor de joden, toen kwam (eensklaps) Jesus, en „stond Hij in hun midden, en sprak: vrede zij

1) Hippol. en and. zie Suarez.

2) Hand. II: 25 en 27 uit Psalm XV.

„u! En toen Hij dit gezegd had, toonde Hij hun „zijne handen en zijne zijde 1).”

Het kon niet schooner! Het is de eerste maal, dat Jesus aan al zijne leerlingen te zamen verschijnt. Den vrede, zijnen vrede had Hij hun zoo plechtig versproken, en eenen vrede, welke de wereld noch geven noch ooit uit hunne harten wegnemen zou kunnen. En daar staat Hij nu in hun aller midden, en zijn eerste woord is: *vrede*; en als uit zijne zijde, en als uit zijn Hart zelf, door de geopende wonde, vloeit zijn liefdegroet: *Vrede*, waarbij nog dit is op te merken, dat gedurig, volgens de wijze van spreken der H. Schrift, door het ééne woord *vrede*, — daar toch niets den vrede des harten te boven gaat, — alle heil te gelijk wordt beteekend. En wat volgt nu terstond op deze liefelijke woorden? Het wijzen op zijne wonden en op zijn Hart: „en toen Hij dit gezegd had, — schrijft Joannes, — toonde Hij de handen en de zijde. Op welke wijze? wij weten het niet. Doch daar de handen reeds van zelve zichtbaar zijn, kunnen wij ons ligt voorstellen, dat het geschieden kon op *die* wijze, waarop wij ook nu dikwerf onzen goddelijken Heiland in de afbeeldingen zijn Hart zien vertoonen, door er met de hand op te wijzen. Dit blijft zeker: *Hij toont hun de zijde*; Hij toont ze, na zijn liefderijksten groet, en Hij toont ze aldus, dat Hem zijne leerlingen bij nitstek daaraan, en daaraan zonder den minsten twijfel herkennen, zoo als ook volgt: *En de leerlingen waren verblijd van den Heer*

1) Jo. 20, 19, 20.

te zien, zij wisten, dat het niemand anders was dan Hij.

Wij kunnen ons gemakkelijk voorstellen, hoe groot die blijdschap moet geweest zijn, en wat er verder in het hart der leerlingen is omgegaan bij het zien van zulk een verteederend schouwspel. *Jesus* toont hun de handen, niet om de handen zelve ongetwijfeld, maar om de wonden, die zij behielden; en zij denken dus noodzakelijk aan zijn lijden, zijn kruis en zijnen dood. Maar Hij toont hun bovendien de zijde, — niet de voeten, maar de zijde, — zoo dicht bij het Hart, wijzend op zijn Hart, en zoo tevens de bron aantoonend, en de schatkamer van den goeden schat des harten, waarvan Hij hun vroeger gesproken had en waaruit alle goed is gevloeid en genomen. Welk een tooneel! Daar, in dien verheerlijkten boezen, daar klopt nu weêr datzelfde Hart, dat zoo duidelijk getoond heeft tot aan den laatsten druppel van zijn goddelijk bloed voor hen over te hebben. Daar staat nu die wond, welke voor alle eeuwigheid een sprekende getuige van de eindelooze liefde en goedheid van het Hart Gods wezen zal. Daar zien zij nu, — want op die wijze kunnen wij alles zamenvatten, — het door het Hart Gods aangenomen kenmerkend onderscheidingsteeken, waardoor van nu aan het Hart van den Godmensch onder al de harten van de kinderen der menschen zal te kennen zijn; de open liefdeswond, waarin aanschouwelijk is afgebeeld hoe goddelijk Hij ons bemint; de open ingang van alle harten, die tot het Hart Gods willen komen; de open uitgang voor alle genaden, die over de geheele wereld zullen uitgestort worden. *Het vrede*

zij met U! is er het eerste bewijs en de waarborg voor. Het vloeit als uit zijn Hartewond voort; het staat met schitterend purper op zijn Hart te lezen; het wordt onmiddellijk opgevolgd door het wijzen op de *zijde*, en heeft tot gevolg *de vreugde (gavisunt)*, een begin der eeuwige blijdschap, die het gezigt van deze heerlijke Wonde in het hemelsche Sion veroorzaken zal.

En wilt ge nu een nog duidelijker bewijs van den heerlijken triomf van Jesus door middel van zijne Hartewond behaald? Wilt gij u tevens nog meer overtuigen van de door ons uitgesproken waarheid, dat Jesus zelf ons de devotie tot zijn aanbiddelijk Hart heeft geleerd? Volg dan verder de geschiedenis door den H. Joannes verhaald; wij zullen er niets bij behoeven te voegen.

De leerlingen hebben de Wonden gezien; zij zijn verheugd, en gelooven. Thomas alleen, een der Twaalve heeft ze niet gezien; hij is nog niet verheugd, noch geloovig. Ziedaar wederom een nieuw beeld van ons menschelijk hart, indien het buiten of zonder het Hart van Jesus zijne vreugde zou willen zoeken! Te vreezen hebben wij echter niet, zoo wij slechts werkelijk van goeden wil zijn. Het Hart Gods wordt zoo ligt niet van wel te doen vermoed; en de triomf van Jesus' Hart moet volkomen zijn, en ook den ongeloovigste doen gelooven.

„De Heer, — zoo hebben ongetwijfeld de reeds verblijde Apostelen tot hunnen eerst afwezigen medgezel gesproken, — de Heer is ons verschenen, heeft ons den vrede toegewenscht, en daarbij èn op de wonden zijner handen, èn vooral op die zijner zijde geweest. En wij allen zijn verblijd geweest,

van Jesus te zien en te hooren.” — Thomas is niet verblijd; maar hij is ook nog niet geloovig. En toch had hij het kunnen, en had hij het moeten zijn, bij zoovele getuigen. Wat doet hij integendeel? Hij komt openlijk met zijn ongeloof voor den dag, ja, even ligtzinnig als roekeloos waagt hij de bewering: Ik geloof niet, en „tenzij ik zelf in zijne handen de opening der nagelen gezien zal hebben; tenzij ik mijnen vinger steke in de plaats der nagelen; en mijne hand legge in zijne zijde, zal ik niet gelooven 1),”

Vermetele leerling! hoe durft gij het wagen aldus te spreken? Het zal u gezegd zijn, wij begrijpen het, hoe Jesus in zijn verheerlijkt ligchaam de wonden behouden had, welke Hij bij de kruisiging had ontvangen; u mocht gesproken zijn van Jesus' zijde, welke ook na de verrijzenis voor u stond geopend; maar was het u deswege vergund den wensch uit te drukken, met uwe vingers die gedenkteeken zijner liefde te mogen aanraken? Mocht gij vergen, en uw geloof zelfs laten afhangen, van de hand te leggen in dat Heiligdom, dat alleen bleek vertoond te zijn ter vereering en aanbidding? —

Ach! wij willen het gaarne gelooven, de goede en anders moedige Thomas dacht zoo verre niet. Hij had ook immers het geopend Hart van Jesus nog niet gezien; hij had er de verwonderlijke kracht nog niet van ondervonden. Laat hem zien, en hij zal gelooven; en hij zal getuigen, — even als Johannes getuigde toen hij gezien had, dat er bloed en water uit Jesus' zijde vloeide, — hij zal getuigen,

1) Jo. t. p. 20, 25.

wat Jesus' Hart vermag, en ook ons leeren, hoe wel degelijk de verrezen Godmensch op zijn Hart heeft gewezen, opdat wij het insgelijks zonden vereeren.

Zie! daar staat reeds de beminnelijke en in goedheid onuitputtelijke Meester, acht dagen later, in het midden zijner bevoorregte Twaalve. Nu is Thomas met hen, en zal hij insgelijks zien en zich verblijden: *Vrede zij met u!* klinkt het weêr tot allen, uit Jesus' mond, die steeds spreekt uit de volheid des harten. Maar terstond wendt zich de Heer tot Thomas en spreekt hem toe zonder het minste verwijt: Kom nu, o Thomas! „en breng uwen vinger hier, en zie mijne handen, en breng uwe hand nabij, en leg haar in mijne zijde; maar wees dan ook niet meer ongeloovig, doch geloovig 1).”

„*Mijn Heer! en mijn God!*” roept Thomas uit; en wie zou het niet met hem uitgeroepen hebben bij het bewonderen van zulk eene liefde? alsof hij zeggen wilde: nu onderwerp ik mij gansch, nu geloof ik vastelijk, nu zie ik voor goed den weg voor *mijn* hart geopend, en wil niets meer dan *uw* Hart zoeken. Of Thomas werkelijk stoutnoedig genoeg, volgens sommige schrijvers, Jesus' wonden betast hebbe, of dat hij, zoo als anderen meenen, vol eerbied zal hebben verbaasd gestaan, dit doet hier minder ter zake; maar dit blijft zeker, dat Jesus op zijne wonden, op zijne opene zijde heeft gewezen, en dus daardoor vooral èn ons geloof èn ons vertrouwen, èn, als natuurlijk gevolg, al onze liefde heeft willen opwekken.

Maar is er dan nog te vragen of Jesus, na zijne

1) Jo. 20, 27.

verrijzenis den weg tot deze devotie heeft aange-
wezen? Kan iemand betwijfelen, of het Hart Gods
bij uitnemendheid door Jesus' Hartewond heeft ge-
zegepraald? — Ach! waarom moeten er dan nog
harten gevonden worden, die aan zulk eenen aandrang
weêrstand bieden? Waarom blijft er nog één hart
over, dat aan àl die getuigen niet gelooft, welke
toch zoo overduidelijk gesproken en den triomf van
het Hart Gods zoo openlijk verkondigd hebben?

Zie! zegt een heilige Vader „hoe al de elementen
het getuigenis hebben afgelegd, dat God werkelijk
gekomen is, en hoe allen Hem wezenlijk hebben
erkend. De Hemelen hebben Hem gekend, daar
zij onverwijld eene ster hebben gezonden. De zee
heeft Hem gekend, als zij zich onder zijne voeten
bevond en zich begaanbaar maakte onder zijne schre-
den. De aarde heeft Hem gekend; dewijl zij beefde,
toen Hij stierf. De zon heeft Hem gekend; omdat
zij de stralen van haar licht verborg. De rotsen
en muren hebben Hem gekend, daar zij, ten tijde
van zijn afsterven, scheurden. De hel zelf, de on-
derwereld, heeft Hem erkend, dewijl zij de dooden
die reeds haar prooi waren, terug heeft geschonken.
En toch, Dienzelfden, dien alle levenlooze elemen-
ten als hun Heer hebben erkend en gevoeld, Hem
hebben de harten der ongeloovige Joden nog geens-
zins als God herkend, en, harder dan rotsen, laten
zij zich niet scheuren, door boete en rouw 1).”

Zou hierin ook uw beeld geteckend zijn, leer-
ling van Christus? — De hemel verhoede het!
Maar wie zal ontkennen, dat er nog altijd gevou-

1) H. Greg. Hom. X in Evang.

den worden, die ongeloovig als Thomas, meer dan Thomas, het Hart Gods niet zoeken, en, zeer zeker, dit geopend Hart volstrekt niet als hun eenig heil en de bron van al hun goed erkennen? O mogten zij van Thomas leeren tot hartelijker gezindheid en betere gevoelens terug te komen! Mogt ook op hen het doorboorde Hart van Jesus een eindelijk en volkomen zegepraal behalen! Wèl luidde het tot Thomas: „omdat gij gezien hebt, hebt gij geloofd,” en zijt gij gelukkig; maar terstond is er bij gevoegd: „zalig insgelijks zijn zij, die niet gezien hebben, en toch hebben geloofd!” En hoe groot is niet het aantal van dezen in de H. Kerk van Jesus geworden!

Doch het zou weinig zijn voor den triomf van het Hart Gods, dat velen slechts geloofd en dit Hart huns eigenen Meesters als zoodanig erkend zouden hebben; er moeten mede van het begin af en voortdurend vele harten gevonden zijn, die met eene bijzondere warmte voor dit goddelijk geschenk geklopt hebben, om dien zegepraal volkomen te mogen heeten. Ja, voor dien volmaakten triomf is ook dit noodig, dat het Hart van Jesus op eene bijzondere wijze *alles tot zich trekt*; dat uit dit Hart zelf de stroomen uitgaan, die als een levenwekkend vocht de schoonste bloemen in zijne Kerk doen bloeijen; dat inzonderheid de naauwe en lang voorspelde vereeniging tusschen Gods Hart en het onze mede op zeer bijzondere wijze door Jesus' Hart voltooid worde. Ook dit alles en inzonderheid dit laatste heeft werkelijk plaats gevonden; hetgeen we nu nog in een laatste hoofdstuk zoo kort mogelijk hebben aan te toonen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

*De volkomen triomf van het Hart Gods in
Jesus' Kerk in en door het Hart
van Jesus. —*

Indien wij den blik werpen op de geschriften des Ouden Verbonds, om te zien wat er eenmaal met het Hart Gods en het onze plaats zal hebben, dan vinden wij, zoo als dikwerf herinnerd is, een aantal plaatsen, waarin ons duidelijk de toekomstige triomf van het Hart Gods is verkondigd. Op den XX^{sten} en XXI^{sten} der Psalmen te wijzen zij voor den oogenblik voldoende.

„Wat Hem aangaat, — zingt daar David, — den Grooten Koning van wien hij zelf de voorafbeelding was, — *Gij, o God, hebt Hem geschonken* „*wat ZIJN HART begeerde*; en Hem niet onthouden „den wensch zijner lippen. Want Gij voorkwaamt „Hem met alle zegeningen vol zoetigheid; en hebt „hem eene kroon van het kostbaarst gesteente op „het hoofd geplaatst. Hij vroeg van u het leven; „en Gij hebt hem lengte van dagen geschonken in „eeuwigheid, en in alle eeuwen der eeuwen. Groot „is dan ook zijne glorie in uw heil; glorie en eene „groote heerlijkheid stort Gij over Hem uit. Want

„Gij geeft Hem ten zegen voor alle eeuwen der eeuwen, en verblijdt Hem met vreugde in het ge-
„not van uw aanschijn.”

Ziedaar werkelijk den grooten triomf van het Hart des Messias, voor zoo verre het Hem zelven betreft, allerduidelijkst geteekend. Wat ons aangaat zal spoedig volgen. „En de armen, — zegt hij, — zullen eten, en zij zullen verzadigd worden; en zij zullen den Heer loven, allen die Hem zoeken; en hunne HARTEN zullen leven in alle eeuwen der eeuwen 1).”

Het kon niet krachtiger, noch duidelijker worden uitgedrukt. *Leven en doen leven*, ziedaar het groote werk van het Hart Gods op aarde. Hij zelf vroeg *leven*, en het eeuwig, onveranderlijk en glorievol hemelleven is Hem volop geschonken. Onze harten wilde Hij *doen leven*, „opdat zij het leven hebben en overvloediger hebben,” gelijk Hij zelf dit heeft uitgedrukt, — en dit leven geeft Hij, mede aan ons, gelijk Hij het zelf geniet, *voor alle eeuwen der eeuwen*. Gewis! zalig was die begeerte van zijn heilig en goddelijk Hart, waaraan nu ook ten volle voldaan zal worden! Gelukkig echter is ook de *dag van de blijdschap zijns harten*, waarop Hij beginnen kan ook aan de begeerten van ons hart geheel te voldoen. Willen wij weten: *op welke wijze*, dan kunnen wij gevoegelijk tot vier hoofdpunten de gansche werkzaamheid van Jesus' Hart, en wat Hij doet om zijn triomf te voltooijen, terugbrengen. Immers: zoolang Hij zelf op aarde verkeert, — wij hebben het gehoord, — laat Hij onophoudelijk zijn eigen Hart ook op tastbare wijze en zulks mede

1) Ps. 21, 27.

ommiddellijk op de harten der zijnen werken. Is Hij heengegaan tot den Vader, dan doet Hij het in de eerste plaats door een anderen vertrooster, uitgestort in onze harten; maar toch insgelijks door zich zelve, en inzonderheid in zijn aanbiddelijk Sacrament. Eindelijk werkt Hij nog in geheel zijne II. Kerk en vooral op zijne heiligen op vele en velerlei wijzen, en voltooit aldus zijnen triomf op aarde, om dien voor eeuwig voort te zetten en te genieten in den hemel. Een woord over elk dezer werkingen zal ons nog inniger overtuigen.

I. Veertig dagen bleef onze goddelijke Verlosser na zijne heerlijke verrijzenis op aarde. Al die veertig dagen besteedde Hij om zich nu en dan aan zijne leerlingen te vertoonen, met hen te spreken over het Rijk Gods (zijne Kerk) en hun meer en meer te bewijzen, dat Hij dezelfde was, die voor hen had geleden en was gestorven, waarom Hij ook ongetwijfeld, — zoo als wij zagen, — van het begin af hen wees „*op zijne handen*, op zijne voeten en *op zijne zijde*.”

Het hart der leerlingen werd dan ook geenszins vergeten. Tot de discipelen van Emmaüs luidde het krachtig: „*dat zij traag en onverstandig van harte waren, om te gelooven hetgeen geschreven stond, en in alles, wat de profeten hadden gesproken* 1).” Tot al de Elve heeft Hij, nog zeer laat en als Hij hen reeds stond te verlaten, het verwijt te rigten, en Hij doet het werkelijk: *dat zij ongeloovig en versteend van harte zijn* 2). De eindelooze liefde zal het echter bij een verwijt niet laten. De eerst ge-

1) Luc. 24, 25.

2) Marc. 16, 14.

noemden gevoelden weldra, hoe *hunne harten brandden in hunnen boezem* bij de woorden, die Jesus tot hen rigtte, en door de verklaring der H. H. Schriften, welke Hij hun voorhield 1). En al de leerlingen mogten spoedig ondervinden hoe Jesus waarheid had gesproken in de voorspelling: „*uw hart is nu bedroefd; maar het zal verblijd worden, en uwe vreugde zal volkomen zijn* 2).” Hoe die blijdschap juist toen ontstond, toen Jesus zijne handen en zijne zijde vertoond had, hebben wij onlangs vernomen; en hoe overgroot zelfs bij een Thomas die vreugde bij het zien van Jesus' hartewond is geworden, hebben wij veeleer bewonderd dan begrepen. Zoolang dus de goddelijke Meester onder de zijnen verkeerde, werkte Hij onophoudelijk op dezelfde wijze voort, en, als we dit aldus eens mogen uitdrukken, sprak Hij geheel onmiddellijk met hen, van Hart tot hart. En hierin zelf zien wij een eerste bewijs van zijne eindelijke zegepraal over ons. Hij spreekt tot het hart, wijst er op, als het versteend of ongevoelig mogt blijven, doet het branden in ons binnenste, en toont aldus, dat zijn Hart, welks wonde Hij evenzeer onophoudelijk voorstelt, naar het onze zoekt, en er den triomf over wil behalen.

II. Hoe daarna het beminnelijk Hart van Jesus werkte en eerst over zijne Apostelen, vervolgens over al de zijnen een wezenlijken triomf behaalde door de zending van den H. Geest, behoeven wij thans in het breede niet te betoogen. Wat is bekender, dan het feit, dat juist hierdoor een geheele ommokeer in de harten der Apostelen te weeg ge-

1) Luc. 24, 32. 2) Jo. 15.

bragt is? dat ook nu nog onophoudelijk, door den H. Geest, de harten der menschen gansch worden veranderd? — Ja, de heilige Vaders hebben het reeds van ouds en als in één woord uitgedrukt, wat anders bijna niet uit te drukken is, wegens de innige verbinding tusschen Gods Hart en het onze door middel van den Geest des Heeren, als zij zeggen: „Op het Pinksterfeest heeft de Heer aan zijne Kerk als 't ware het *hart* geschonken, en *dit Hart is de H. Geest.*” Niet of dit weêr een ander Hart ware, dan het Hart Gods zelf, — dit is onmogelijk; maar het zichtbaar Hart van Jesus niet altijd met ons kunnende blijven op eene tastbare wijze, heeft *met* ons, neen *in* ons, zijnen en des Vaders Geest gelaten, ten einde door Hem de volmaakte vereeniging van Gods Hart met het onze, en te gelijkertijd zijn eigene volkomen zegepraal te bewerken. Daarom heet het: „*dat de liefde Gods is uitgestort in onze harten door den H. Geest, die ons is geschonken* 2); dat „*Hij; die ons (te zamen) in Christus (den Gezalfde) bevestigt, ons ook gezalfd heeft, onze God, die ons ook heeft verzegeld en het orderpand des Geestes in onze harten heeft gegeven* 3);” ja, dat Hij ons tot kinderen heeft gemaakt, en „*omdat wij zijne kinderen zijn, den Geest zijns Zoons in onze harten heeft gezonden, die daar roept: Abba! Vader* 4)!”

Dat nu deze Geest Gods, *die goede Geest* door

1) „*Spiritum sanctum Ecclesiae quasi Cor a Deo fuisse datum in Pentecostè.*” Z. A. Lap. in Ezech. p. 248.

2) Rom. V. 5. 3) II Cor. 1, 21, 22. 4) Gal. 4, 6.

Jesus beloofd, ons ook werkelijk door Jesus' Hart geschonken is; dat deze derde Persoon der aanbiddelijke Drievuldigheid het werk der Schepping en der Verlossing, en dus inzonderheid het hart der menschen, tot zijne volmaaktheid moet opvoeren; dat derhalve door dien Geest het Hart Gods moet zegepralen over alle harten; dit heeft verder geen bewijs noodig, en is overduidelijk voor een ieder, die maar dien Geest der heiligheid in zijn hart opneemt en bewaart. *De liefde*, ziedaar in één woord de afbeelding van het *Hart*. En de Geest Gods is de Geest der Liefde; Hij is de liefde zelve; en dus de Geest des harten, van Gods Hart zoowel als van het onze, elk in eigen zin; en Hij bewerkt derhalve op eigenaardige wijze Jesus' triomf over ons hart, de zegepraal van het Hart Gods over het hart der menschen.

III. Laten wij nu echter niet meenen, dat het hierbij blijven zal; te meer, daar wij ook reeds vroeger het tegengestelde vernomen hebben. De liefde van Jesus is te groot om van eene scheiding te willen weten. En hoezeer ook ons leven op deze aarde geestelijk, en dus onze vereeniging met God even geestelijk wezen moet, de triomf van het Hart Gods eischt mede in dit opzigt gevoeliger, tastbaarder bewijzen. Wij hebben die in het aanbiddelijk Sacrament des Altaars. Hier immers wederom, kunnen wij zeggen, heeft de oneindige Goedheid zijne liefde vleesch en bloed doen aannemen onder geheimzinnige gedaanten, ten einde wij, door het zien der zichtbare Godheid, tot de liefde des Onzigtbaren gedrongen, voertgerukt zouden worden. Hier blijft het Hart Gods, dat reeds eene menschelijke gestalte

heeft aangenomen om ons menschelijk hart te veroveren, zoo veel mogelijk voor ons zichtbaar en voelbaar, opdat wij te duidelijker wezenlijke teederheid en wezenlijk medelijdende liefde in het Hart des Oneindigen zien wonen. Hierin eindelijk heeft Hij het middel gevonden, — zeker eene der heerlijkste uitvindingen der goddelijke liefde, — om ten hemel weêr te keeren zonder ons te verlaten, en zijn goddelijk verheerlijkt Hart dáár achter te laten, waar Hij het om onzentwil had aangenomen en geofferd. Ja, nog meer. Want niet alleen op ééne plaats zal Hij blijven; maar overal, waar het menschelijk hart dit noodig kan hebben; en niet bloot op alle altaren, maar zelfs in elk hart, dat Hem met liefde wil ontvangen; terwijl Hij daarenboven te gelijker tijd aan de regterhand des Vaders heerscht en aldaar, in het eeuwig Paradijs, de liefdewond vertoont, welke Hij in ons verwoest en verloren Eden heeft ontvangen, en, door ons toedoen, in zijn Godmenschelijken boezem gevoelt.

Doch wij hebben reeds elders dit geheim overwogen. En te bewijzen, dat hierin de triomf zijner liefde bestaat, dat hierdoor het Hart Gods over het hart der menschen, voor zooveel van God afhangt, zegepraalt, is geheel overbodig. Het zou ons in elk geval te dezer plaatse te verre voeren en geen einde doen vinden.

IV. Er zou dus voor den oogenblik niets anders overblijven, dan aan te toonen, hoe nu ook werkelijk alle goede harten tot het Hart van Jesus getrokken zijn geworden; hoe Christus zelf niet alleen het Hoofd maar ook het hart der menschheid genoemd, en dus mede zijn goddelijk Hart als het

goddelijk hart van elken Christen geworden is 1); want „dit Hart, — zegt de Schrijver over het Lijden van Jesus 2), — ik durf het zeggen, — is het mijne; immers indien Jesus Christus mijn hoofd is, moet ook alles wat aan mijn Hoofd toebehoort het mijne zijn;” — hoe, in een woord, de devotie tot het Allerheiligst Hart van Jesus onder het kruis begonnen, als eene allerprachtigste bloem in Jesus' Kerk onophoudelijk heeft gebloeid, en in de laatste tijden, meer openbaar en algemeen geworden, de heerlijkste vruchten voortgebracht, en alle Godlievende harten tot zich heeft getrokken. De behandeling dezer uitgebreide stoffe zou ons echter te verre voeren, en valt ook niet in het door ons opgenomen plan.

Maar hebben wij ook in diegenen, van wie wij onlangs gesproken hebben, en die mede tot de H. Schrift kunnen gezegd worden te behooren, geene genoegzame toonbeelden voor allen, die zullen volgen? Is niet de triomf van Gods Hart over de harten met het onbevleete hart zijner gezegende Moeder begonnen? Kan er ooit roemrijker zegeroof voor het Hart Gods gevonden worden, dan zij? En Magdalena, en Joannes, en de vrome vrouwen, die daar stonden onder het heilig kruis, en de wond zagen openen, welke het groote bewijs van Jesus' liefde voor alle nakomelingen zoude zijn, zullen zij niet van den aanvang af zoowel die geheiligde wonde, als het Hart, dat daaronder lag,

1) Zie hierover den Messenger du S. Cœur. II. p. 5.

2) T. de pass. c. III.

met alle aandacht vereerd hebben? Hetzelfde geldt voor Joseph van Arimathea en Nicodemus, die de wonde konden peilen, toen zij haar afwaschten en balsemden. Hetzelfde van Thomas en van al de leerlingen, die immers de zijde aanschouwd hebben door Jesus zelve hun aangewezen. Hetzelfde van hen allen, die Jesus' geopend Hart in zijn verheerlijkt ligchaam hebben gezien, en zelfs van diegenen, welke onmiddellijk uit den mond der Apostelen de levendige beschrijving van Jesus' hartewond hebben vernomen; want „te dien einde, — merkt immers onder anderen de H. Joannes op, — is het geschreven, en het getuigenis daarvan afgelegd, opdat ook gij zoudt gelooven.” — Het is ons niet mogelijk te zeggen, met welke hartelijke liefde die eerste geloovigen de wonde en het Hart van den gezegenden Verlosser herdacht zullen hebben; maar dat zij het vereerden en van ganscher harte vereerden, dit leert ons de geschiedenis der H. Kerk te over, daarvoor zijn de heiligen met hunne vurige devotie getuigen. Dit verder na te gaan ligt, zoo als wij opmerkten, niet in ons bestek, en zou een afzonderlijk boekdeel, over het Hart Gods in Jesus' Kerk, vereischen. Hieromtrent echter bestaan reeds meerdere werken, die althans, in verspreide gedeelten, deze hoofdwaarheid behandelen. Mogten wij ze eens tot een geheel vereenigen, en als een vervolg op het tot nu toe beschouwde aan de Christelijke lezers kunnen aanbieden, hoe gelukkig zouden wij ons achten! —

GEBEDEN EN OVERWEGINGEN

ONDER DE H. MIS.

Als de Priester den juichpsalm bidt
aan den voet van het altaar.

*„Ik zal ingaan tot het altaar van God, tot
God, die mijne jeugd verblijdt.”*

In den Naam des Vaders en des Zoons en des
H. Geestes. Amen.

Dat is: in de magt, onder aanroeping en ter
eere van Hem, die ons zijn eenigen Zoon heeft ge-
schonken en Hem zulk een heilig en hoogheerlijk
Hart heeft doen aannemen voor ons; in den Naam
des Zoons, die zulk een hart, aan het onze gelijk,
voor ons heeft willen aannemen uit de onbevleete
Maagd Maria; in den Naam des H. Geestes, die
niets anders wenscht, dan dat ook onze harten aan
het Hart van Jesus gelijkvormig mogen worden.
In dien Naam wil ook ik binnengaan in het Hei-

ligdom des Heeren, en met allen ernst en alle aandacht het hoogheerlijk geheim bijwonen en overwegen.

Is het ook nu niet de plegtigste en zaligste ure, die telken dage, door Gods goedheid, ons wordt verleend op deze aarde?

Eens, voor meer dan achttien eeuwen, begon voor goed dit groot Geheim, en werd het voor de eerste maal op bloedige wijze voltrokken, in het kleine Palaestina, en op Jerusalems schandheuvel Golgotha. Te midden van een barbaarsche groep beulen, in het bijzijn zijner dierbare Moeder, werd daar een lieveling van God en alle goede menschen op het kruiskout geklonken.

Het was Jesus, Maria's zoon, maar ook de Zoon des Almagtigen, en uit liefde tot den mensch met een menschelijk hart voorzien. —

Dertig lange jaren had hij in armoe doorgebracht; dertig jaren, naar den uiterlijken schijn, als een gewoon mensch gewerkt en gezwoegd op onze aarde, en bij dat alles niet anders dan overal en altijd wèl gedaan; drie jaren had hij Palaestina doorkruist, het woord God verkondigend en wonderen van liefde doende, waar Hij maar kon voor gewillige en geloovende harten; eindelijk is hij nu door zijn gezworen vijanden gebocid, met roeden gegeeseld, met doornen gekroond, bespot, bespuwd, gekruist — en zoo hangt Hij daar nu, tusschen hemel en aarde, als het zoenoffer voor onze zonden, ons rantsoen en onze losprijs bij zijn te regt om onze misdaden vertoornden Vader.

Welk een schouwspel! O, was ik er werkelijk bij tegenwoordig geweest, wat zoude ik gedacht, wat

gevoeld hebben voor een God, die mij zoozeer bemint? Doch ziet nu! dat bloedig offer wordt nog dagelijks hernieuwd op eene onbloedige wijze. „*Van den opgang der zon tot aan diens ondergang is de naam des Heeren groot onder de volken;*” onophoudelijk wordt Hij nu verheerlijkt, volgens het woord van den propheet, door dit reine en Gode welgevallig offer; en ook hier in mijne tegenwoordigheid zal het heden worden opgedragen, en mag ik dus daarbij, als ware het op nieuw op Golgotha, tegenwoordig zijn.

Welk een geluk! En op wat waardige wijze zal ik er mijne dankbaarheid voor toonen kunnen?

Confiteor.

*Jesus' Hart, in Gethsemane, tot sterrens
toe bedroefd.*

Gewis, o beminnelijk Hart van mijn God! het is niet noodig u mijne zonden bekend te maken, daar U alles en dus ook mijn binnenste volkomen bekend is. Ik belijd nogthans voor den troon uwer barmhartigheid dat ik zeer gezondigd heb door gedachten, woorden en werken. Ik belijd het voor de Koningin der Engelen, mijne Moeder Maria, voor den H. Aartsengel Michaël, en al de heilige Engelen van uw hemelsch hof, voor den H. Joannes den Dooper en alle heiligen des ouden verbonds, voor de HH. Petrus en Paulus, en al uwe heilige Apostelen, martelaren, belijders en maagden; inzonderheid ook voor mijne heilige patronen en pa-

tronessen; omdat zij allen van uit den hemel dit onbegrijpelijk geheim, dat nu plaats zal hebben, met verwondering volgen, en omdat zij allen voor mij, armen zondaar, allerkrachtigst tot U bidden. Ik zelf bid tot U, opdat Gij medelijden met mij hebt. Gedenk derhalve hoe Gij ter neder laagt in Gethsemane. Gedenk hoe daar uw aanbiddelijk Hart klopte, neêrgebogen als Gij waart onder den last onzer zonden. Gedenk, hoe Gij toen aan mij dacht, gelijk ik nu aan U denk, en hoe Gij water en bloed gezweet hebt om mij rein te wasschen van alle vlekken, en mij eene liefde te betoonen zoo als alleen een goddelijk Hart voor mij hebben kon. Mijne zonden verfoei ik; tot uw Hart vlugt ik. Ontferm u mijner, Heer! ontferm U mijner, om de *drie* uren, die Gij in den hof der Olijven in het gebed hebt doorgebracht.

**De priester beklimt het altaar
en kust het.**

*Jesus' Hart, bij den kus van Judas,
allersmartelijkst lijdend.*

Oneindige God! wat moet uw Hart gevoeld hebben bij het ontvangen van zulk eenen kus! En ach! mogt het althans waar zijn, dat Gij nooit weêr zeggen moest: „Vriend, waartoe zijt gij gekomen; verraadt gij alzoo den Zoon des menschen door eenen kus!” Neen, nooit zal ik dit doen, o Hart mijns Gods! Altijd wil ik U voortaan liefhebben en vereeren. Voortdurend wil ik denken aan de grie-

vende smarten, U ook nu nog onophoudelijk door zoo vele ondankbare harten aangedaan.

De Introïtus of Ingang.

*Jesus' Hart, terwijl Hij geboeid is voor ons,
aan ons denkende.*

Ja, — het is wel te regt geschreven en wordt met reden gebeden in den aanvang dezer H. Mis van het H. Hart: Ja, de Heer zal zich ontfermen volgens de grootte zijner barmhartigheid en liefde; want het is niet van harte (niet zonder gedwongen te zijn) dat Hij de kinderen der menschen vernedert en hen verwerpt (Thren. 3, 33). De Heer is goed voor hen, die op Hem hopen, voor de ziel die Hem zoekt. Alleluja! Alleluja! — Ik zal dus de barmhartigheden des Heeren voor alle eeuwigheid zingen; in alle geslacht en geslacht. Glorie zij den Vader en den Zoon en den H. Geest, gelijk het was van het begin, nu en altoos en in alle eeuwen der eeuwen. Amen. 1).

Beminnelijke Meester, ik hoor uwe woorden; ik geloof die, en ik dank u voor uwe overgrootte liefde. Ik weet wel dat U alles bekend is; want Gij waart bij mij van mijne geboorte af, en uw Engel telde al mijne schreden. Geen haar viel van mijn hoofd zonder uwen uitdrukkelijken wil, en al mijne wegen zijn voor uw aanschijn open, gelijk de aarde voor de zon. Maar ik zie mijn Jesus in mijne plaats

1) Introïtus der Mis van 't H. Hart van Jesus.

geboeid, en zijn Hart roept mij toe: „De Heer is goed voor hen, die op Hem hopen.” Vrees niet! Zie mijne handen! „Ik zal uwe ziel redden van het zinken in den kuil. Ik heb een rantsoen gevonden.” (Job. 31, 24).

Ik zal dus de barmhartigheid des Heeren in alle eeuwigheid zingen, en bidden om die eindelooze ontfermingen Gods.

Kyrië eleïson.

Jesus' Hart bij de versmading zijner vijanden, terwijl Hij naar Annas en Caïphas geleid, en door Petrus driemaal verloochend wordt.

O waarlijk, als ik U zie voortgesleurd naar den Sion, beminnelijke Verlosser! dan zie ik eerst voor goed, hoe waar het woord van uwen geliefden leerling is: „God is grooter dan ons hart.” (1 Jo. 3). Ik bid dan ook zonder vreeze: Almagtige, eeuwige Vader! ontferm u onzer! Christus, dat is: Gezalfde, — Verlosser, Hoogepriester en Koning, ontferm u onzer! God, Heilige Geest, ontferm u onzer! Driewerf heilige God! doe met ons volgens de grootte uwer barmhartigheden, en red ons, — en leer ons Jesus volgen op den weg des lijdens en der liefde, en zalig worden door zijn Hart en door zijn kruis. —

Gloria in excelsis.

*Jesus Hart bij de vreeselijke bespotting in het
huis van Caïphas.*

Wie zal zeggen, beminnelijke Meester! wat gij geleden hebt in dien akeligen nacht, waarin men U ter dood veroordeeld en aan de heffe des volks ter bespotting overgeleverd heeft? „Uw aangezicht wendt Gij niet af van hen, die u bespuwen, uw ligchaam geeft Ge prijs aan de slagen en mishandelingen uwer beulen.” En wat doet uw Hart? „O het zoekt naar iemand, die met U lijdt; en waar is hij? het zoekt naar iemand, die U vertroost en het vindt er geen.” De Apostelen zijn gevlugt. Petrus verloochent U. Uwe dierbare Moeder zit in eenzaamheid te weenen. En ik?... Ach! ik wil althans met uw hemelsch hof het lied der Engelen zingen, en U loven, o Hart van God!

Glorie zij dus aan God in den Hooge, en vrede op aarde den menschen, die van goeden wille zijn! — Eere zij aan U, o God, die de hel, de zonde en den dood hebt overwonnen! Eere zij U, o Minnaar mijner ziel, U, Beminde van mijn hart! Eere zij U, die de zon, de maan en de sterren hebt geschapen! U, die hemel en aarde en al wat er in is uit niets hebt voortgebracht! Eere zij U, o allerheiligste Drieëenheid, Vader, Zoon en Heilige Geest! U, goddelijke Liefde! verteerend Liefdevuur! Hart van ons hart! — Ach! wat kan ik zeggen, of wat kan ik doen voor zooveel, voor eene oneindige Liefde! O als ik ginds cenmaal met U zal zijn, boven de

zon en boven de sterren, dan hoop ik U te kunnen loven met meer reinheid, met meer liefde. Maar laat ook nu toe, dat ik U lofzinge, dat ik U danke en prijze, dat ik U verheerlijke door mijne woorden. Ik vereenig mij dus met den Priester, en met allen, die hier tegenwoordig zijn, om tot U te bidden. En wij allen, wij loven U, wij zegenen U, wij aanbidden U, wij verheffen U, wij danken U voor uwe overgrootte heerlijkheid! U — Heer, onze God! hemelsche Koning! U, God, Almagtige Vader! U, Heer, Jesus Christus, eeniggeboren Zoon! Heer God! Lam Gods! Zoon des Vaders. Gij dus, die wegneemt de zonde der wereld, ontvang onze smeekgebeden. Gij, die gezeten zijt aan de regterhand uws Vaders, ontferm U onzer!

Want Gij alleen zijt heilig! Gij alleen zijt de Heer! Gij alleen zijt de Allerhoogste! Gij, o Jesus Christus, met den Heiligen Geest in de glorie van God den Vader. Amen.

De Priester kust het altaar en wendt zich tot het volk.

Jesus wendt zich tot Petrus en zijn goddelijk Hart stort, met een blik van zijn oog, de genade der bekeering in hem uit.

Zie ook mij aan, o beminnelijke Verlosser! en doe mij tranen weenen van berouw, en wisch mijne zonden uit. O mogt ik, als Petrus, kunnen weenen! Mocht ik, als hij, U mijn berouw en mijne liefde in 't vervolg kunnen betuigen! Dit is ten minste

mijne begeerte, o liefderijk Hart van Jesus; en terwijl Gij U tot mij wendt, wend ik mij tot U, om in uw heilig oog de liefderijkste gevoelens van uw goddelijk Hart te lezen.

Collecte of Gebed over de vergadering.

Jesus wordt naar Pilatus gesleurd en gevoelt in zijn H. Hart al het grievende der valsche beschuldigingen van zijn ondankbaar volk.

Ik bid tot U, o mijn God, met den Priester aan uw altaar:

„Verleen, bidden wij U, o Almagtige God! dat wij allen, die roemen in het allerheiligst Hart van uwen welbeminden Zoon, en de grootste weldaden zijner liefde jegens ons godvruchtig herdenken, door derzelve werkingen en vruchten tevens verkwikt mogen worden. Door denzelfden Jesus Christus, uwen Zoon, onzen Heer, die met U leeft en heerscht, in de eenheid des H. Geestes, God in alle eeuwen der eeuwen. Amen.”

Ja; Amen! o allerdierbaarste Meester! Want alle beschuldigingen tegen U uitgebragt zijn valsch, en Gij hebt nooit anders dan wèl gedaan. Amen, zeg ik dus op het gebed der H. Kerk. Dat het zoo zij! en dat allen, ook uwe vijanden, ook de mijnen, de hemelsche zoetheid van uw aanbiddeijk Hart mogen ondervinden, en juichen om het woord door U gesproken: „*Komt allen tot Mij, die belast en beladen zijt; en ik zal U verkwikken.*” Dat wij allen de zoete vruchten genieten, die uw beminnelijk

Hart, aan den waren Boom des Paradijzes geklonken, heeft voortgebragt. Dat wij allen dat beminnelijk Hart steeds beter mogen leeren kennen, en eens voor eeuwig in den hemel in zijne glorie aanschouwen. Amen.

Epistel.

*Jesus' Hart verduurt den loon en de bespotting
Hem aangedaan door Herodes en zijn hof.*

Hoe meer men U bespot, o eeuwige Wijsheid des Vaders! des te meer loof en prijs ik U te midden uwer heiligen. Ja, ik wil met de propheten en de Apostelen U loven, en U dus zegenen met uwe eigen woorden: „Ik loof U, o Heer, omdat Gij vertoornd waart op mij, want uw toorn is veranderd en Gij hebt mij vertroost. Zie, God is mijn Zaligmaker, ik zal handelen met vertrouwen, en niet vreezen, omdat de Heer mijne kracht en mijn lof is; en Hij is mij tot heil geworden. Gij zult wateren putten met vreugde uit de bronnen des Zaligmakers, en zeggen te dien dage: Looft den Heer en roept zijn Naam aan: gedenkt dat zijn Naam hoog verheven is. Zingt den Heer, omdat Hij heerlijke dingen gedaan heeft: verkondigt dit over de geheele aarde! Spring op van blijdschap en loof, o Sions bewoner! wijl Hij groot is in uw midden, de Heilige Israëls.” (Is. XII) 1).

1) Epistel der II. Mis van Jesus' Hart.

Moge U dan de wereld miskennen, o beminnelijk Hart! Mogen zij, die dwaas zijn door de zonde, uwe liefde niet inzien; — ik voor mij wil roepen met uwe heiligen, en met uwe dienaars juichen, in uwen Naam! Ik wil uw aanbiddeijk Hart vereeren, als de Bron van alle kennis, U zelve als de eeuwige Wijsheid des eeuwigen Vaders.

Graduale of Trapgevang.

Diepe droefheid van Jesus' Hart, als Hij met een wit spotkleed omhangen wordt.

Gewis! o beminnelijkst Hart onder alle harten der menschen-kinderen! het is nu reeds bewaarheid wat Ge mij toeroept, door den mond uwer propheeten en Apostelen: „O gij allen, die langs den weg voorbij gaat, let op en ziet of er eene smart is, gelijk aan de mijne!” En wederom: „Terwijl Hij de zijnen bemind heeft, die in de wereld waren, heeft Hij hen ten einde toe lief gehad.” Ook ik wil dus antwoorden van ganscher harte: Alleluja! Alleluja! —

En ik wil luisteren naar uwe woorden, o eeuwige Wijsheid: „Leert van mij, omdat ik zachtmoedig en nederig van harte ben; en gij zult rust voor uwe zielen vinden. Alleluja!”

Evangelie.

Gevoelens van Jesus' Hart, als Hij wordt teruggeleid naar Pilatus, en voor hem zijne godheid en de waarachtigheid zijner leer betuigt.

Minnelijke Zaligmaker! als ik u zie rondgaan door Judea, en mij in den geest verplaats in de Synagogen, in de velden, op de bergen of bij de wateren, waar Gij uwe heilige leer aan de eenvoudigen van harte hebt verkondigd; dan wordt mijne ziel innig geroerd wegens het wonen van U, o Emma-nuël, *God met ons*, onder ons menschen. Als ik hierbij uwe wonderen beschouw, uwe tallooze liefdewerken overweeg, uwe lessen overdenk, en bepeins wat ons allen onverpoosd in de Heilige Evangelien wordt voorgehouden, en U dan nog zoo weinig zie gevolgd, bemind, en door zoovelen met ondank vergolden; ach! dan wordt mijn hart beklemd en waarlijk verontwaardigd over mijn eigene zoowel als over anderer gevoelloosheid of laauwheid. Maar wat moet ik dan niet denken, niet gevoelen, als ik u ter dood zie veroordeeld, om mijnentwil, door onregtvaardige regters; als ik u daarbij hoor betuigen: „Ik ben Koning, en daartoe ben ik in de wereld gekomen, om getuigenis voor de waarheid te geven.” Uw rijk is dus een rijk van waarheid voor het verstand, gelijk het een rijk van liefde is voor het hart. En waar is mijn geloof, — mijne hoop, — mijne liefde?

„Gij zult uwen God beminnen boven alles, — zegt gij, — en zulks *uit geheel uw hart*, met geheel

uw verstand, met al uwe krachten." — En ik? o Gij weet het, — ik kan nog naauwelijks één uur met U waken in het gebed. En wat ben ik nog koud met betrekking tot uwe eindelooze liefde, — tot uw Hart!

„Gij zult uwen naaste beminnen gelijk u zelven," — vervolgt Gij, — en gij stelt U zelven, Uw eigen goddelijk Hart tot toonbeeld, — „gelijk Ik u heb lief gehad; — en ik? ach! waar is mijne liefde, — en wanneer en waar doe ik iets voor den minste der uwen met de gedachte als ware het aan U zelven gedaan? — Spreek desniettemin, o beminlijkste der Harten! en onderrigt mij door de lessen van uw heilig Evangelie. Maar geef tevens de genade om er ware, hemelsche vruchten van te plukken. Met verrukking hoor ik hoe de propheet reeds eeuwen te voren de opening der hemelsche bron had voorspeld. Nu zie ik, dat zulks op het kruis heeft plaats gehad, terwijl Ge daar als 't ware slipt, gelijk eenmaal Adam in zijn jeugdig paradijs, toen Eva gevormd werd. Ik bemerk dus met verbijding verwondering hoe waarlijk uit uwe heilige zijde, door den stoot der lans, uwe Bruid, de H. Kerk, is voortgekomen; hoe zij is afgebeeld in het water en het bloed, die uit uw aanbeddelijk Hart vloeijen; hoe het H. Doopsel en de H. Communie daardoor zijn beteekend: hoe wij dus al het heilige, wat wij genieten, aan dit aanbeddelijk Heiligdom verschuldigd zijn. Wees gegroet dus, o Hart van mijn God! Wees gegroet. Ook ik wil voortaan alles verlaten en U alleen als uwe bruid aanhangen. Ik wil in u rusten, en mijn hart onafscheidelijk aan u hechten.

Credo.

*De onschuld van Jesus' Hart door Pilatus
verscheidene malen openlijk betuigd.*

Ja, Heer, dit geloof ik zoo vastelijk als ik iets geloof, dat *Gij* onschuldig zijt aan welk kwaad dan ook, en dat *uw* Hart rein is van alle vlekken. — En toch zijt gij des doods schuldig, in de oogen uws hemelschen Vaders; — maar het is — om onze zonden. O, was het getuigenis van den Romeinschen Landvoogd die uwe onschuld verkondigde, U aangenaam, dewijl het waarheid bevatte; dat U ook ons getuigenis thans welkom zij! Gewis! Gij zijt onschuldig; maar door uwe onschuld red ons! Gij zijt rein; maar door uwe reinheid maak ons zuiver. Gij zijt het vlekkelooze Lam, dat nu zal geofferd worden aan den hemelschen Vader; ja, Heer, ik geloof; ik geloof het levendig; maar verlevendig nog mijn geloof, en laat mijn hart van uw onbevlekt Hart de reinheid leeren.

Offerande.

EERSTE HOOFDDEEL DER II. MIS.

*De Priester wendt zich tot het volk met den groet:
De Heer zij met U. — Pilatus gaat tot het
volk, en Jesus' Hart wordt bedroefd, daar
Hij met Barabbas wordt gelijk gesteld.*

Hoe grievend achten wij die belediging, welke

van uw goddelijk Hart op die wijze wordt aange-
laan, o allerliefderijkste Verlosser! — En toch, —
wat doen wij zelve als wij uw beminnelijk Hart
vergeten, en voor aardsche beuzelingen prijs geven?

De Priester bidt het Offertorium.

*(Hetwelk is voor het feest van H. Hart). „Zegen
mijne ziel den Heer, en vergeet toch al zijne ge-
nadegaven niet; terwijl Hij met goederen uwe
ziel vervult.” Alleluja). Jesus' Hart wordt
wreedelijk gepijnigd door den kreet van het
ondankbaar volk: Laat Barabbas los!
kruisig Hem! kruisig Hem!*

Wat uw hart op zulk een oogenblik gevoelen
moest, o allerheiligste Zaligmaker! wie zal het be-
grijpen? — Duizenden, millioenen weldaden hebt
gij aan uw volk bewezen; duizenden jaren hebt gij
hen verzorgd als uw lieveling; onlangs nog hebt
gij al de schatten uwer genaden aan hen getoond
en geschonken; ja, uw geheel Hart hebt Gij voor
hen opgeofferd, hun geschonken; en nu, nu ver-
stooten zij al uwe gaven, U zelve, en hebben niets
voor U over als smarten en folteringen, en het
schandelijk kruis. „O ondankbaar volk!” roepen
wij uit. Maar zijn wij zelve niet ondankbaarder,
als wij op nieuw ditzelfde offer op eene onbloedi-
ge wijze vernieuwend, ons geheele hart voor uw
Hart niet schenken? Ontvang dan mijn hart, o
goedertierenste Jesus! Neem het, en vereenig het

met het uwe tot een heilig en Gode welgevallig offer. —

De priester ontdekt den kelk en offert de hostie.

Jesus wordt van zijne kleederen beroofd, en zijn H. Hart lijdt deswege de gevoeligste smarten.

Almagtige, eeuwige God! zie neder, op dit H. offer, dat wij U thans aanbieden, en dat werkelijk alleen, maar ook volkomen aan uwe gerechtigheid voldoening kan schenken. Het strekke om U te aanbidden en te loven, om U te voldoen voor onze zonden en U met ons te verzoenen, om U te bedanken en U op nieuw te smeeken voor levenden en dooden, om ons hart door het Hart van Jesus aan U alleraangenaamst te maken. O zie dan neder op het vlekkelooze bloed van dit onschuldig Lam; zie vooral op zijn beminnelijk Hart, en op de smarten zijner ziel, en let niet op ons, die vervuld zijn met zonden, maar op Hem, wiens offer u altijd aangenaam moet zijn. In Jesus' Hart sluiten wij al onze harten op. Met het zijne offeren wij het onze. Gedenk dat dit het Hart van uw ceniggeboren Zoon is, in wien Gij uw welbehagen hebt! —

De priester mengt den wijn met een weinig water, en draagt den kelk aan God op.

Jesus wordt gegeeseld; en zijn H. Hart klopt sneller bij het vloeijen van zijn goddelijk bloed.

Wat zal ik zeggen, o mijn Jesus! als ik u aldus aan de wreede kolom zie staan? De wijn en het water herrinneren mij reeds het water en het bloed dat uit uwe H. zijde zal vloeijen. Doch ook nu reeds zie ik uw heilig bloed stroomen, eer Gij nog verheven zijt op het kruis. O wat moet zulk een offer kracht hebben bij den hemelschen Vader, wat zal dat bloed betere dingen dan het bloed van Abel voor ons spreken! Wat kan ik beters offeren aan U, o Almagtige God! en op welke wijze krachtiger bidden, dan door dit goddelijk bloed aan U aan te bieden, en te smeeken om Jesus' wil mijne stem te verhooren?

De kelk wordt ontdekt.

Jesus wordt met een purperen mantel bekleed, en met doornen gekroond; Zijn H. Hart lijdt vreeselijke smarten.

Dit is de kroon, die gij ons eens, om u goddelijk Hart geslingerd, zoudt vertoonen, o be minnelijke Jesus! Dit is de kroon uit de doorne onzer zonden vervaardigd, en die wij, wij allee

hadden verdiend. Wat zullen wij u wedergeven, goddelijke Leeraar! voor zoovele bewijzen uwer teederste liefde? Ontvang mijn hart en mijn hoofd, mijn verstand en mijnen wil. Ik wil voortaan geheel de uwe zijn, en uw dierbaar Hart nooit weêr bedroeven. Want onder zulk een hoofd met doornen gekroond, wat moet ik anders dan een medelijdend lidmaat, wat anders dan nederig en ootmoedig van harte zijn?

De priester wascht de handen.

Pilatus roept tot het volk: ziet den mensch! wascht de handen en levert Jesus over aan zijne vijanden, terwijl hij Hem nogmaals onschuldig verklaart. Het H. Hart van Jesus bereidt zich voor tot den laatsten strijd.

Ja onschuldig zijt gij, o alleronschuldigste der harten! en niemand kan u schuldig verklaren. Maar ik, o mogt ik met waarheid zeggen: „Ik ben onschuldig aan het bloed van dezen regtvaardige.” Maar ach! wie durft het? — Integendeel. Ik hoor mij toeroepen: *Ziet den mensch!* En ik durf nauwelijks de oogen opslaan tot U, o mijn God! Ik zie U geleverd met bloed, met doornen gekroond, met een rietstok in de plaats van uw eeuwig Schepter versierd, met een ouden soldatenmantel omhangen, U, die bekleed zijt met het licht als met een gewaad. En ik weet het, gij zijt mensch, ja; maar gij zijt God-mensch: Gij zijt

God, voor ons mensch geworden uit louter liefde; en nu, — nu zijt gij „geen mensch meer, maar een worm gelijk,” zoo als Gij zelf, bij uwe propheten, zegt; en ik, ik ben de oorzaak daarvan. O goddelijk Hart! wat moet gij dan nu in uw binnenste gevoelen! Hoe duidelijk spreken uwe oogen ook tot mijn hart, als ik u zoozeer versmaad en vernederd aanschouw! Wat zal ik doen voor een Hart, dat mij aldus bemint? Wat aan U wedergeven voor zooveel liefde?

De priester bidt met gebogen
hoofd: **Suscipe.**

Jesus' Hart wordt op het wreedst gefolterd door den kreet zijns volks: „Zijn bloed kome over ons en over onze kinderen;” — en Jesus omhelst met gebogen hoofd zijn kruis.

Groote God! welk een tooneel! U, den Heer van hemel en aarde, den Koning van Israël onder uw volk te zien komen, en door de uwen niet ontvangen! Als Isaak, gaat Gij nu voort onder uw kruis. Uw hart juicht omdat Gij ons kunt verlossen; en met dubbel regt roept Gij ons nu toe: „Die zijn kruis niet opneemt en Mij niet navolgt is mijner niet waardig.” Maar nu begrijp ik dan ook, waarom uw hart met een kruis zal gekroond zijn. Nu roep ik ook tot dat beminnend Hart uit al mijne krachten: Uw bloed, ja, uw bloed kome over mij, — maar niet tot straf, doch alleen tot heil,

en om mij waardig te maken met U mijn kruis te mogen dragen. Goddelijk Hart! teeken mij met uw H. kruis, het zegel der liefde!

Orate Fratres.

Jesus wendt zich tot zijne dierbare Moeder op den kruisweg, en later tot de vrouwen van Jerusalem, — terwijl zijn Hart van droefheid kwijnt wegens het hartverscheurend lijden der eerste, en het vruchteloze medelijden van velen, die wèl tranen storten, maar toch zondigen.

Gelijk Maria, uwe dierbare Moeder, wil ik U volgen, o allerbeminnelijkst Hart van mijn Verlosser. Ik zie uw kruis op den grond stooten, uwe heilige schouderen diep gewond, uw goddelijk bloed den weg verwen; hoe zou ik niet denken aan uw Hart, dat zeer zeker ook nu wederom aan mij denkt, en veelligt ook tot mij spreekt als tot die weenende vrouwen: „Weent niet over Mij, maar over u en uwe zonden”. Ik beweën ze dan ook van harte, allerliefderijkste Zaligmaker! en ik wil vooral toonen door mijnen moed om mijn kruis met u te dragen, dat ik geen ijdele tranen schrei, maar uw Hart van harte bemin. Hart van Jesus! door het onbevlekt hart uwer dierbare Moeder, maak mij zalig!

Geheim of stil gebed.

Jesus' Hart treurt om het klein getal van ware vrienden, die met Hem wil'en lijden.

Mijn wil is goed, beminnelijke Jesus! maar wat kan ik zonder U? Uw hart zoekt een trooster, — zegt Gij, — en het vindt er geen. Neem mij dan, bid ik U, om met U te lijden en U te troosten. Te dien einde smee ik met het gebed der H. Kerk en in vereeniging met den Priester en met allen die hier tegenwoordig zijn: „Bescherm ons, o Heer, die uwe brandoffers opdragen; en, opdat onze harten met des te meer ijver daartoe voorbereid worden, ontvonk ze met de vlammen uwer goddelijke liefde, — Gij, die leeft en heerscht met den Vader in de eenheid des H. Geestes in alle eeuwigheid. Amen.”

Præfatie, of Inleiding tot de weldra volgende Canon of stille mis. De Sanctus of het driewerf Heilig.

Jesus' Hart onder het H. Kruis is een schouwspel voor de Engelen des hemels. — Jesus valt driemaal onder het kruis.

Ook ik vereenig mij met al de zalige geesten en met al de heiligen des hemels om uw Hart, o beminnelijke Jesus! op den kruisweg te volgen. Ook wil ik mij voorbereiden om met alle aandacht

het ondoorgrondelijk geheim uwer kruisiging bij te wonen. Deswege vercer ik thans op bijzondere wijze uw goddelijk Hart, om die smarten, welke Gij met het kruishout beladen hebt doorgestaan. O hoe moet het gezocht hebben, als uw kruis U zóó zwaar drukte, dat Gij magteloos er onder nederviel! Welk eenen moed heeft het echter getoond door tot driemaal toe de al te zware kruisbalken weêr op te heffen. Hoe aangenaam zal U dan ook deswege geweest zijn de moed en het medelijden van Veronica, de hulpvaardigheid van Simon van Cyrene, althans de goede wil der Jerusalemsche vrouwen. O Hart van mijn al te goeden God! Het is billijk en regtvaardig, dat wij U bedanken, dat wij ons hart ten hemel verheffen, dat wij ons vereenigen met de millioenen stemmen van heiligen, en zalige geesten, die U loven, en dat wij werkelijk, ook zoo lang wij op den kruisweg voortgaan, U lofprijzen en zonder ophouden zingen:

Heilig, Heilig, Heilig de Heer, de God der Heerscharen! Hemel en aarde zijn vol van uwe glorie. Hosanna in den hooge! Gezegend Hij die komt in den Naam des Heeren! Hosanna in den hooge!—Gezegend in alle eeuwigheid zulk een minnend Hart van God! Hosanna in den hooge!

Canon of Heilige handeling.
(Stille Mis) Mysteria.

DE PRIESTER MAAKT DRIE KRUISEN OVER DEN
KELK EN DE HOSTIE.

*Gevoelens van Jesus' Hart als Hij met scherpe nagelen
aan het kruis wordt geklonken.*

Neen, o mijn goedertierenste Jesus! nooit zal ik begrijpen wat uw heilig Hart heeft gevoeld toen men U van uwe kleederen beroofde, op het kruis uitstrekte, en met drie of vier puntige spijkers uwe heilige handen en voeten aan de kruisbalken vasthechtede. O mij dunkt, ik zie het nu voor oogen. Ik bemerk hoe elke hamerslag uw Hart deed trillen. Ik gevoel hoe hij als een tweede maal op uw hart terugwerkt, zoodra hij eerst, en telkens wreeder, in de ooren uwer gezegende Moeder heeft weêrklonken. Ik zie hoe uw leden in een krimpen van smart, hoe het goddelijk bloed langs het heilig hout begint te vloeijen, hoe uw oog, als zocht het te vergeefs het oog uwer beminde leerlingen, op mij nederziet, en mij de gevoelens van uw lijdend Hart in bloedige tranen laat lezen. — Wat zal ik zeggen? Wat doen, o mijn minnelijke Verlosser? O ik wil althans mijn oog op uw oog gevestigd houden; ik wil lezen in uw beminnend Hart zooveel ik vermag; ik wil op uwe heilige wonden met allen eerbied mijne lippen drukken; ik wil ten minste in eene heilige verstomming voor uw kruis nederknielen, en bidden: „neen, zoo heeft nooit iemand zijnen vriend bemind; zoo kan alleen een oneindige God zijnen vijand liefhebben!” —

Memento, of gedachtenis der levenden.

DE PRIESTER BIDT VOOR DE LEVENDEN, DIE HEM
DIERBAAR ZIJN, EN INZONDERHEID VOOR HEN,
DIE HET H. OFFER BIJWONEN.

Jesus' Hart denkt aan al de uitverkorenen.

Ook aan mij hebt gij gedacht, beminnelijk Hart, toen gij zoo zeer gefolterd werd op het kruis. Maar ach! waarom? Was ik niet een van diegenen, van wie gij klaagdet bij de propheten: dat zij u folteren, en niet troosten? Voortaan wil ik wijzer zijn, allerdierbaarste Verlosser, en daarom bid ik u niet slechts voor mij, maar ook voor al mijne vrienden, inzonderheid voor N. N. en allen, die hier tegenwoordig zijn, opdat wij allen u meer en meer mogen kennen en uit de bronnen, hier geopend, steeds zaliger mogen drinken, en U alleen liefhebben, o goddelijk Hart!

Communicantes.

Jesus' Hart gedenkt zijne vijanden en bidt voor hen, die hem kruisigen.

Ik vereenig insgelijks mijn gebed met het uwe, beminnelijke Zaligmaker, om voor al mijne vijanden te bidden. En om het des te aangenaamer aan uw goddelijk Hart te doen zijn, vereenig ik het ook met de gebeden der allerzaligste Maagd Maria, der H. II. Apostelen en Martelaren en van alle

Heiligen, en vraag U, dat gij genade geeft aan hen, die u niet kennen; want zij weten waarlijk niet wat zij doen. Hoe velen zijn er niet, in dit land, in deze stad, op deze plaats, die ook nu nog uw goddelijk Hart miskennen! Vergeef het hun! vergeef het hun, o Heer! want neen, o neen! zij weten niet wat zij doen!

De priester legt de handen op het brood en den wijn en maakt daarover eenige malen het kruisteeken.

Jesus' Hart gevoelt vreeselijke smarten om de wreede uitspanning van handen en voeten, en wegens de bespotting welke de menigte Hem aandoet.

O allerminnelijkst Hart van mijn Verlosser! hoe meer men U versmaadt, verguist en hoont, des te vuriger wil ik u liefhebben. Kom nu, kom ook hier op dit altaar tegenwoordig, opdat ik u mijne liefde betuige. Ik geloof in U, ik hoop op U, ik bemin U. En als ik bedenk, hoe er ook nu nog velen zijn, die, even als de overpriesters en schriftgeleerden, als de voorbijgangers en nieuwsgierigen, als de krijgslieden en zelfs een uwer medegekruisten U bespotten en miskennen, dan bemin ik U nog meer, en wensch van liefde voor U te sterven.

De Consecratie.

TWEEDE HOOFDDEEL DER H. MIS.

De priester spreekt de woorden der Consecratie uit, krachtens welke het waarachtig ligchaam van Jesus Christus tegenwoordig komt onder de gedaante van brood, — en hij heft de H. Hostie op ter aanbidding.

Jesus wordt aan het kruis omhoog geheven, en zijn aanbiddelijk Hart voelt den schok, waarmede men het nederstort in de groeve, en begint nu alles tot zich te trekken.

Trek ook mijn hart tot U, o goddelijke Meester! U immers wensch ik. U begeer ik. Aan U wil ik zijn in leven en in sterven. Ook ik klop nu op mijne borst, gelijk zoovelen van hen, die U op het kruis aanschouwden, gedaan hebben. En U nu tegenwoordig ziende, verberg ik mij in uw heilig Hart als in een hemelsch heiligdom en aanbid ik U als al de Liefde mijner ziel.

De priester ontdekt den Kelk, verandert den wijn in Jesus' aanbiddelijk bloed, en heft den kelk omhoog ter aanbidding.

Jesus hangt van alles ontbloot aan het kruis. Zijn H. Hart kwijnt weg in zijn binnenste, terwijl zijne heilige wonden wijder openscheuren en stroomen bloeds langs het kruishout nederdalen.

Dit zie ik, o mijn aanbiddelijke Jesus! En ik

zie dit ook op eene onbloedige wijze vernieuwd in dit H. offer. Gelijk immers uw bloed uit uw H. ligchaam vloeide, zoo wordt ook hier, wel niet in werkelijkheid, maar toch op geheimzinnige wijze, het bloed van het ligchaam gescheiden. En de liefde, welke nu in uw Hart is, is dezelfde die het op Golgotha deed kloppen. O onbegrijpelijk Hart van mijn onbegrijpeliĳken God! U loof ik, U dank ik; en met juichenden boezem zal ook ik drinken uit de bronnen des heils, die Gij voor mij uit uwe heilige wonden laat stroomen.

De priester bidt met uitgestrekte armen, maakt eenige kruisen over de H. Hostie en den H. Kelk, buigt diep neder en kust het altaar.

Jesus hangt met de armen tot u uitgestrekt aan het kruis, buigt het hoofd tot u neder, en zijn H. Hart biedt u den vredekus aan.

Wél schaam ik mij, om tot U te naderen, o allerliefderijkste Jesus! Maar gedwongen door de overmaat uwer liefde, kom ik toch tot U. God! welk eene gedachte U te mogen omhelzen op uw H. kruis! Maar is het niet nog meer, wat Gij mij toezegt, als Gij U geheel aan mij wilt schenken in de H. Communie? Kom dan, O Welbeminde! Kom, God van liefde! Kom, leven van mijn leven, en Hart van mijn hart. Laat mij liever duizendmaal sterven, dan op nieuw van U gescheiden worden.

Memento ofgedachtenis der overledenen.

Jesus' Hart vindt een oogenblik vertroosting als Hij den goeden moordenaar het Paradijs kan beloven.

Neem ook heden nog de afgestorvene geloovigen op in dat Paradijs, o beminnelijke Meester! Gedenk vooral mijne vrienden, inzonderheid N. N. en allen, die u toch cenmaal lief hadden op deze aarde. Nu zijt Gij heerschend in uw eeuwig rijk. Nu zoekt uw Hart immers niets liever dan zielen, die U voor voor eeuwig verheerlijken in den hemel. O open dan dat Hart voor de smeekingen van ons die nog leven, en laat hen, die ons zijn voorgegaan, zoo spoedig mogelijk uw minnelijk Hart aanschouwen. Gelukkige dag, waarop zij U zullen zien, en dan ook wij veelligt op onze beurt door hunne voorbede zullen geholpen worden!

De priester klopt op de borst en vereenigt nogmaals zijn gebed met de martelaren en heiligen, en maakt veelmalen het kruisteecken over de H. offerande.

Jesus' Hart voelt de vreeselijkste verlatenheid van den kant zijns hemelschen Vaders, de pijnigendste smart wegens de bespottingen zijns volks, eene koude rilling door het bloedverlies en de dikke duisternis, die van XII tot III ure duurt en Hem zelfs den aanblik zijner H. Moeder, van den H. Joannes en de vrome vrouwen onttrekt.

Hoe meer Gij U verlaten ziet, beminnelijke Leeraar,

des te meer wil ik bij U blijven en U vertroosten. Doch wat zal ik doen? Uw allergevoeligst Hart begint in uw binnenste te smelten van smart. Uwe H. H. Wonden veroorzaken U schrijnende pijnen door de ontsteking. Uwe tong versmacht van dorst, en uwe levenssappen zijn gansch verdroogd, gelijk Gij zelf klaagt bij den propheet. En waar heb ik het water der H. liefde om U te lesschen en te verkwikken? Waar vind ik de bron, die de heiligen vonden, om er U, mijn God! mede te laven? O ik vind ze in uw beminnelijk Hart zelf. Ik bid U: gedenk waarom Gij lijdt; waarom Gij ook nu nog op dit altaar tegenwoordig komt, — o mijn Verlosser en mijn God! Gewis! Dit zal U tot troost verstrekken; en uw eigen Hart zal antwoorden voor ons, en de bron wijzen, waaruit wij allen putten moeten.

COMMUNIE.

DERDE HOOFDDEEL DER H. MIS.

De priester bidt het Onze Vader, begint het Bid-offer en de Libera.

Jesus' Hart toont hoe het voor ons bidt en wat het denkt, door de zeven woorden, die Jesus uitsprak aan het kruis. Inzonderheid 1. bidt hij voor zijne beulen. 2. beveelt Hij Maria aan den H. Joannes, en ons aan Haar. 3. geeft Hij zijnen geest in de handen zijns hemelschen Vaders.

En ik, U aldus ziende handelen, o mijn Jesus,

ik geef ook mijnen geest in uwe handen over. Gewis! Gij hebt uw geheele Hart in dat gebed, hetwelk Gij ons geleerd hebt, uitgestort. Gij hebt ons geleerd dat gebed nog krachtiger te maken, door onze bede te offeren door de handen uwer dierbare Moeder. Gedenk, o Hart vol liefde! wat gij al voor ons geleerd, gedaan en geleden hebt. Gedenk uwe laatste oogenblikken, toen uw boezem zoo hijgde, uw Hart zoo zeer beklemd begon te worden. Gedenk, hoe Gij nu op nieuw, al is het op onbloedige wijze, hetzelfde offer van Golgotha vernieuwt! En zie dan, of Gij weigeren moogt wat wij van U vragen: voor U, met U, in U te leven en te sterven.

De priester breekt de H. Hostie aan
drie stukken, en laat er een van
in den H. Kelk nedervallen.

Jesus' Hart breekt op het kruis. De Godmensch sluit de oogen, neigt het hoofd, geeft den geest, en zijne zalige ziel daalt neder in het voorgeborgte der helle om de H. H. Oudvaders te vertroosten.

Zoo is dan het edelste Hart, dat maar ooit bestaan kon, gebroken. Zoo zijt Gij, o goddelijk offerlam, vastgeraakt in onze doornen. Ik ben nu geheel buiten mij zelve van verwondering, — en wèl, — om mijne traagheid. Ach! wanneer een mensch voor een mensch sterft, dan acht men dit een wonder. Een Godmensch sterft voor zijne vijanden, om hen weêr tot vrienden te maken; en wie denkt er aan? Hoevelen durven nog ondankbaar

blijven! O Hart van mijn God! ik wil althans zulk een onverlaat niet zijn. Ik wil voortaan U lief hebben, zoo veel ik kan. Ik bemin U. Zie hier mijn hart! Leg het in het uwe, en maak daarvan al wat gij vermoogt.

Agnus Dei.

Jesus' Hart is het hart van het ware Lam Gods, dat ons den drievoudigen vrede heeft verworven, met God, met den naaste en met ons zelven. Zijn heilig ligchaam op het kruis uitgestrekt toont er de sprekendste bewijzen van.

Reinig dan ook mijn hart, o allerbeminnelijkste Verlosser! Neem alle zonden weg, o heilig geslagt-offerd Lam Gods! Gij hebt ze op U genomen, en uwe striemen hebben ons genezen. Houd ons nu ook rein van alle zonden voor de toekomst, en geef ons uwen vrede, zoo als gij gezegd hebt: „Mijn last is ligt en mijn juk is zoet. Neem het op U; en gij zult rust hebben voor uwe zielen.”

DOMINE NON SUM DIGNUS.

Hernieuwde voorbereiding tot de wezenlijke of geestelijke Communie.

Jesus' Hart wacht geduldig af, dat men zijn H. ligchaam van het kruis kome nemen.

Ik wil mij vereenigen met de H. H. Nicodemus

en Joseph van Arimathia, en mijn hart voorbereiden om het uwe te ontvangen, o goddelijk Hart! Waardig ben ik niet. Maar wie kan het zijn? Maak gij althans, o vuurgloed der eindelooze Liefde, dat mijn hart niet onwaardig zij. Ontvonk, ontgloei, verteer het door uwe liefde, en kom dan, o goddelijke Bruidegom, kom!

De Communie.

Jesus' Hart wordt met eene lans doorboord; en er vloeit water en bloed uit, het beeld der H. Kerk, die Jesus rein wast en voedt met zijn aanbiddelijk bloed.

Daar uwe heiligen het mij aanraden, o allerdiërbaarste Zaligmaker! durf ik naderen tot uwe H. Zijde, en aan die geheimzinnige bron mijne dorst lesschen. Uwe liefde en liefdegaven te begrijpen is ook een Seraphijn te hoog. Het moest waarlijk een Hart Gods zijn, dat zulke liefdeblijken schenken kon. Onze harten dienden Engelen-harten te worden, om ten minste niet onwaardig te blijven. Dan, wat vermogen wij? Ons te werpen in de zee uwer genaden. Te hopen op den Oceaan uwer ontfermingen. Ons te verliczen in uwe eindelooze liefde. Te genieten, te zwijgen en te aanbidden. Één woord moet ik U toch zeggen, Heer! Blijf bij mij; want het wordt avond. En laat uw Hart aan het mijne geven wat het mijne U anders volstrekt niet schenken kan: waarachtige, eeuwige, brandende liefde,

Gebed, Communie genaamd.

Jesus' Hart in de armen zijner droevige Moeder.

„Mijn hart verwachtte smaad en ellende, en ik zocht iemand, die met mij mededoogen hebben zou, en er was niemand; een, die mij zou vertroosten, en ik vond er geen.” —

Is dit dan de dank, die de mensch U wedergeeft? Ach! ondankbaren als wij zijn. Maar neen; beminnelijkste der Harten; wij vereenigen ons met uwe H. Moeder. En als ook uw H. ligchaam in het graf wordt nedergelegd, ons hart zal daar met U zijn, en wij zullen U niet vergeten. Hier, in mijn nietig hart, waar ik U, o God van hemel en aarde! thans (door de H. Communie) bezit, hier zult Gij blijven leven, en nooit, neen nimmer zal U die rustplaats wederom ontnomen worden. Schenk mij slechts uwe genade, opdat ik getrouw moge blijven.

Post communie.

Jesus' Hart in onze harten levend.

De priester bidt: „Gevoed met de vredebrengende zoetste spijzen en heilzame Sacramenten, bidden wij U smeevende, o Heer, onze God! dat Gij, die zachtmoedig en nederig van harte zijt, ons zuivert van de smet onzer zonden en des te krachtiger de trotsche ijdelheden der wereld doet verfoeijen. Die leeft en heerscht met God den Vader in de eenheid des H. Geestes in alle eeuwen der eeuwen. Amen.” —

Zoo bid ik nu ook, o allerbeminnelijkst Hart van Jesus! Gij, die U zelve gaaft, geef ook uwe genade.

De priester bidt op nieuw om verhooring
 aller gebeden, zegent het volk en bidt
 het laatste H. Evangelie.

*Jesus' Hart zegent U van het altaar, en blijft in
 het uwe wonen door zijne hemelsche lessen en gena-
 den, om uw hart geheel tot zijn eigendom te maken.*

Dien zegen vraag ik, o allerzegenrijkst Hart van mijn goddelijken Leeraar! Om uwen zegen bid ik, naar uwen zegen zucht ik. En als ik dien verkregen heb, vooral nu, nu ik op nieuw het ondoorgrondelijkst geheim heb overwogen, dan ben ik rijk genoeg, en heb ik niets meer te wenschen, dewijl ik U bezit. — „*Zij zullen opzien tot Mij, dien zij doorstoken hebben,*” hadt Gij door uwen propheet gezegd; — ik heb het gedaan, o liefderijkste Verlosser! Laat het mij dan nu ook tot heil verstreken; laat mijn hart van nu af met het uwe vereenigd blijven; laten wij één zijn in liefde, gelijk Gij één zijt met den Vader en den H. Geest, — tot dat ik u eenmaal zien mag in de glorie, en voor eeuwig de aanschouwing van uw verheerlijkt Hart mag genieten. Amen. —

Min of meer verklaarde Schriftuurplaatsen.

I. OVER 'T HART GODS.

		BLADZ.
	Gods Hart	35 36
Gen. 6, 4, 5.	Smart van Gods Hart .	180
Gen. 8, 21.	God spreekt <i>in zijn Hart</i> (denkt)	185
1 Kon. 2, 35.	Een priester volgens Gods Hart	251
1 Kon. 13, 14.	Een man naar Gods Hart.	249 250
2 Kon. 7, 21.	Gods werk volgens Gods Hart	319
3 Kon. 9, 3.	Gods Hart is in den Tempel	311
Job 7, 17.	Gods Hart is gesteld op den mensch.	204
Job. 9, 4.	God is wijs van harte .	46 176 204
Job. 34, 14.	Vgl. den Hebr. tekst. „Indien God zijn hart op zich zelve rigtte,” slechts op zichlette, enz.	
Ps. 32, 11.	De gedachten van Gods Hart blijven eeuwig.	189
Spr. 23, 15.	Vreugde van Gods Hart.	172 332
Spr. 27, 11.	Blijdschap. vgl. Jer. 32 40.	102 333

Isaias. 63, 4.	Dag der wreke is in Gods Hart	370 374
Jer. 3, 15. 16.	Herders volgens Gods Hart	251
Jer. 23, 20.	Gedachten van Gods Hart.	
Jer. 32, 36.	Wat niet opkomt in Gods Hart	160
Jer. 32, 40.	Blijdschap in Gods Hart.	122 367
Jer. 32, 41.	God bemint ons uit ge- heel zijn Hart.	141 166 229 367
Thren. 3, 33.	God vernedert niet van harte	121 225
Ex. 28, 2—6.	Vgl. vs. 17 en 31, 10 Trotschheid wil gelijk doen zijn aan Gods Hart.	362
Oscas 31, 8.	Droefheid van Gods Hart.	122 367 487

II. HET HART VAN JESUS, DEN MESSIAS.

Psalm. 15, 9.	Blijdschap van zijn Hart.	64 277
Ps. 20, 3.	Begeerten van zijn Hart.	277
Ps. 21, 15.	Smart en lijden	64 90 372 521
Ps. 30, 13.	De Messias uit elk <i>hart</i> vergeten	90 503
Ps. 39, 9.	Gods wet in zijn hart.	241 268
Ps. 39, 13.	Droefheid zijns harten. .	495
Ps. 54, 5.	Droefheid zijns harten. .	275 497 500
Ps. 68, 21.	„ „ „	64 90 275 498
Ps. 108, 22.	„ „ „	122 275 497 503 518

Hoogl. 3, 11.	Dag van de blijdschap zijns harten	320
Hoogl. 4, 9.	Zijn Hart door liefde ge- wond	40 63 325
Zach. XII. 10.	Zijn Hart doorboord op het kruis.	64 90
Matth. XI. 29.	Zijn zachtmoedig en oot- moedig Hart	65 442
Jo. XIX. 36.	Jesus' geopende zijde.	527
Jo. XX. 20.	Jesus' zijde getoond na zijne verrijzenis.	550
Jo. XX. 27.	551
Apoc. 1, 9.	85
Luc. 2, 35.	Maria's hart	67 427
Luc. 2, 19. 51.	67 427

III. HET MENSCHELIJK HART.

A. Zinnebeelden en vergelijkingen.

	Volgens de H. H. Vader is het hart eene zee, een akker-, voerman-, altuar-, reukaltuar Gods een hemel-, troon van Christus	32 37
Ps. 44, 2.		
Eccli. 11, 32.	't Hart is een fontein	44
Luc. 24, 32.		
Judith. 12, 6.	„een fornuis	44
Eccli. 21, 17.	„een vat.	44
Ps. 21, 15.	„als was smeltend	44
Jos. 7, 5.	„als water uitgestort	44
Ex. 4, 21.	„als eene rots versteend.	45

Luc. 6, 45.	„een schatkamer . . .	45 459 490
Mt. 15, 18. 19.	. . . , . . .	458

B. Het hart beschouwd in zijne betrekking

Vele teksten.	tot het leven	
	a. des ligchaams . . .	120
	b. der ziel (willen, gevoelen, denken) . . .	121
	c. op zedelijk gebied .	124
Gen. 18, 5.	Het hart versterken is: den ganschen mensch versterken	120 198

C. Eigenschappen van het hart.

Job, 23, 16.	Week hart	161
Eecli. 16, 23.	Klein hart	290
Ps. 37, 9.	Verslagen hart enz. . .	244
Ps. 50, 19.	Vermorzeld hart . . .	122 245
Ps. 33, 19.	Gebroken hart. . . .	245
Ps. 38, 4. 5.	Gloeijend hart. . . .	244
Ps. 4, 3.	Zwaar hart. . . .	244
Ps. 31, 11.	Geregt hart	245
Spr. 5, 20.	Boos hart	135 355
Abdias vs. 34.	Trotsch hart	181
Ezech. 28, 6. 8.	„ „	183
Is. 46, 12.	Versteend hart . . .	358
Ex. 4, 21.	„ „	45
Is. 29, 15.	Diep, ondoorgrondelijk hart	358
Jer. 17, 9.	Diep, ondoorgrondelijk hart	45 190
Spr. 25, 3.	„ Vgl. Job. 5, 9; 37, 5.	48 339 357

Gen. 6, 5.	Tot het kwaad geneigd hart	161 179 185
Gen. 8, 21.	Van de jengd af.	161

D. Deugden en ondeugden des harten 121. .

Luc. 6, 54.	Het is, waar zijn schat is.	458 565
Dt. 30, 11-14.	Het groote gebod der <i>liefde</i> aan 't hart gegeven.	216 217
Hgl. 5, 2. 8, 6.	De liefde is in het hart.	46 47
Lev. 19. 17.	De haat	121
Gen. 20, 5. 6.	<i>Eenvoudigheid</i> des harten bewaart voor zonde .	202
	Wij moeten met een <i>eenvoudig</i> hart	
Job. 33, 3.	Spreken	
1 Petr. 1, 22.	Beminnen	
3 Kon. 9, 4.	Wandelen (d.i. handelen).	
1 Par. 29, 17.	Offers aan God brengen.	
Wijsh. 1, 1.	God zoeken	440
Hand. 2, 46.	Eten	
2 Cor. 1, 12.	Verkeeren in deze wereld.	
Eph. 6, 5.	en Col. 3, 22 gehoorzamen.	

Hier tegenover staat

Eecli. 1, 36.	Het dubbel hart	356 440
Eecli. 2, 14.	Wee dat dubbel hart! —	
Jac. 1, 8. 4, 8.	Het moet gezuiverd worden	
Spr. 18, 15.	Voorzigtig hart	337
Spr. 22, 11.	De <i>reinheid</i>	
Ex. 28, 3.	De <i>wijsheid</i> . Vgl. Ex. 31, 6; 35, 34; 36, 8	123

Eccli. 3, 31.	Waarom een <i>wijs</i> hart gekend wordt . . .	107
Eccli. 3, 32.	Dat zich van zonde onthoudt.	341
3 Kon. 3, 12.	Door God wordt gegeven.	
Eccli. 10, 2.	Blijft in 's wijzen regterhand	159
Spr. 16, 23.	Den mond leert spreken.	337
Eccli. 7, 5.	De droefheid niet vreest.	
Spr. 10, 8.	De geboden onderhoudt.	
Spr. 15, 14.	De onderrigting zoekt .	337
Eccli. 21, 29.	De tong in het hart heeft.	
Os. 7, 11.	<i>Zonder hart</i> zijn is dus integendeel zonder verstand zijn	46 68 355
Eccli. 10, 14.	't Hart is 't dat van God afwijkt	169 356
Jer. 17, 5 enz.	't Hart is 't dat van God afwijkt	223 352
Ex. 4, 16.	De <i>vreugde</i> is in 't Hart. Vgl. Deut. 28, 47 Is. 30, 29. Jer. 15, 26. Act. 14, 17	121 156
Ps. 4, 7. 96, 11.	Voor de regtvaardigen .	
Ps. 36, 4.		244
Eccli. 7, 5.	Valsche vreugde door de dwazen gezocht . . .	
Is. 66, 14.	Vreugde des harten in 't N. T.	229
Spr. 25, 20.	Droefheid des harten .	493
Dt. 8, 5. 4, 9.	't <i>Geheugen</i> is in 't hart.	123
Dt. 4, 39; 8, 5.	Het nadenken	123
Eccli. 17, 5.	En denken	118

Gen. 17, 17; 27, 41.	In 'thart zeggen is denken	123
P. 10, 6.		

Wij moeten dus om wèl te doen

Spr. 15, 32.	Het hart bezitten. . .	171
Dt. 10, 16.	Het hart besnijden . .	216
2 Par. 30, 19.	God zoeken uit geheel ons hart	175
1 Par. 28, 9.	God dienen met een vol- maakt hart	159

E. Gods werking op het hart.

P. 72, 26.	Hij is de God der harten.	35	159
P. 33, 15 enz.	God vormt ze een voor een <i>met zorg</i>	31	131 144 246
Spr. 15, 11.	God kent de harten. . .	48	
Spr. 24, 12; 25, 3.	„ „ „ „	48	
Jer. 17, 9.	45	47
1 Kon. 16, 17.	47	
P. 7, 10	47	
P. 32, 15.	131	
Spr. 17, 3.	God beproeft de harten.	171	
P. 16, 3	241	
Eccli. 22, 24.	Steekt het hart	167	
Spr. 10, 13.	Slaat het met de roede.	167	
1 Kon. 16, 17.	God ziet op het hart . .	139	152
Eccli. 17, 7.	49	129
Os. 2, 14.	Spreekt tot het hart. . .	218	
Spr. 21, 1. 2.	Geleidt het „	336	

Spr. 23, 26.	Vraagt het. , . . .	39 155 231
		331
Deut. 5, 6.	„ „ „ . . .	40
Joël 2, 13.	„ „ „ . . .	224
Luc. 10, 27.	„ „ „ . . .	45
	Vraagt het geheel . . .	219 220 227
		356
Deut. 30, 6.	God besnijdt het hart . . .	216
Ps. 50, 19.	Aanvaardt en geneest de	
Ps. 146.	gebrokenen van harte . . .	168 122
Ezech. 6, 19.	Breekt het hart . . .	228
2 Cor. 4, 6.	Laat zijn licht er in schij- nen	49
	Doorgrondt het ondoor- grondelijk hart . . .	357
Ez. 11, 19.	Verandert het steenen hart	49 228
Hebr. 8, 10.	Schrijft er zijne wet in.	49
Jer. 24, 31.	„ „ „ „	49
Rom. 5, 5.	Geeft zijn H. Geest in 't hart	50
Act. 14, 16.	Schenkt vreugde aan 't hart	156
1 Jo. 3, 20.	God is grooter dan ons hart	